

ประเทศไทย
เยอรมนี...

การย้ายถิ่น ของผู้หญิงไทย ไปเยอรมนี

สาเหตุ ชีวิตความเป็นอยู่ และผลกระทบในประเทศไทยและเยอรมนี
สุภาวงศ์ จันทวานิช : หัวหน้าโครงการ
ประไพรัตน์ รัตนโอฬาร-มิกซ์ พัทธยา เรือนแก้ว
สุธีรา นิตยานันทะ อัญชลี เข็มตรุฑ

การย้ายถิ่นของผู้หญิงไทยไปเยอรมนี :
สาเหตุ ชีวิตความเป็นอยู่
และผลกระทบในประเทศไทยและเยอรมนี

ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย สถาบันเอเชียศึกษา
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณะผู้วิจัย

สุภางค์	จันทวานิช	หัวหน้าโครงการ
ประไพรัตน์	รัตนโอฬาร-มิภช์	
พิทยา	เรือนแก้ว	
สุรีรา	นิตยานันตะ	
อัญชลี	เข็มครุฑ	

มีนาคม 2542

No./015

จัดพิมพ์โดยคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

การย้ายถิ่นของผู้หญิงไทยไปเยอรมนี :

สาเหตุ ชีวิตความเป็นอยู่ และผลกระทบในประเทศไทยและเยอรมนี. --

กรุงเทพฯ :

สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541. 450 หน้า.

1. การย้ายถิ่น 2.สตรี -- การย้ายถิ่น

I. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สถาบันเอเชียศึกษา II. ชื่อเรื่อง.

304.8593043

ISBN : 974-637-584-9

ออกแบบปกโดย Wolfgang Mix

พิมพ์ครั้งที่ 1 จำนวน 1,000 เล่ม กุมภาพันธ์ 2542

เจ้าของ : สถาบันเอเชียศึกษา อาคารประชาธิปไตย-รำไพพรรณี ชั้น 7

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10330

โทร. 218-7411, 218-7464 โทรสาร (662) 255-1125

จัดจำหน่ายโดย : ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10330

ศาลาพระแก้ว โทร. 2554433 โทรสาร 2554441

สยามสแควร์ โทร. 2516141 โทรสาร 2549495

e-mail:cubook@chula.ac.th

<http://www.cubook.chula.ac.th>

พิมพ์ที่โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โทร. 2183563-4

**The Migration of Thai Women to Germany :
Causes, Living Conditions and Impacts
for Thailand and Germany**

**Asian Research Center for Migration
Institute of Asian Studies**

**Faculty of Political Science
Chulalongkorn University**

**Project Director
Supang Chantavanich**

**Researchers
Suteera Nittayananta
Prapairot Ratanaolan - Mix
Pataya Ruenkaew
Anchalee Khemkrut**

March 1999

No. / 015

**Published by the Faculty of Political Science
Chulalongkorn University**

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การวิจัยเรื่องการย้ายถิ่นของผู้หญิงไทยไปเยอรมนี: สาเหตุ ชีวิตความเป็นอยู่และผลกระทบต่อประเทศไทยและประเทศเยอรมนีมีจุดประสงค์จะศึกษาปรากฏการณ์ย้ายถิ่นของผู้หญิงไทยไปยังประเทศเยอรมนีเพื่ออธิบายสาเหตุ กระบวนการย้ายถิ่น ชีวิตความเป็นอยู่เมื่อย้ายถิ่นไปยังประเทศเยอรมนี และผลกระทบที่เกิดขึ้นในประเทศต้นทางและประเทศปลายทาง การวิจัยใช้วิธีศึกษาจากเอกสารประกอบกับข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลจากแหล่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วิธีการหลักอีกวิธีหนึ่งคือการศึกษาประวัติชีวิต (Life history) ในลักษณะการสัมภาษณ์เชิงอัตชีวประวัติ (Biographic Interview) จากกรณีศึกษาหญิงไทย 15 รายที่ย้ายถิ่นมาพำนักในนครเบอร์ลิน นครฮัมบวร์ก และบริเวณอื่น ๆ ได้แก่ ที่รัฐนีเดอรัชต์เช่น บาวาเรีย และเฮสเซิน การเก็บข้อมูลกระทำในช่วงเดือนกรกฎาคม 2538 ถึงเดือน พฤศจิกายน 2539

สาเหตุ

สาเหตุสำคัญที่ทำให้หญิงไทยย้ายถิ่นไปเยอรมนีได้แก่ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และกฎหมาย

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ดึงดูดและผลักดันให้หญิงไทยย้ายถิ่นประกอบด้วย ความด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจของหญิงไทยในประเทศไทย, โอกาสการทำงานในเยอรมนี, รายได้ที่ดีที่หญิงคาดว่าจะได้รับในเยอรมนี, รายได้ที่ครอบครัวในประเทศไทยคาดหวังให้สูญเสีย และลักษณะงานในตลาดแรงงานระดับทุติยะ (secondary sector labour market) ของเยอรมนีที่ต้องการแรงงานหญิงต่างชาติ

ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม

ในแง่ของปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่าปัญหาชีวิตครอบครัว, การถูกชักนำโดยเครือข่ายทางสังคมได้แก่ คนรู้จักกันและหน้าให้ย้ายถิ่น, ค่านิยมต้องการเดินทางไปต่างประเทศของหญิงไทยและบริการอำนวยความสะดวกในการเดินทางของเครือข่ายข้ามชาติ (เครือข่ายล่อลวงหญิง) ที่มีอยู่ เป็นสาเหตุที่ทำให้ย้ายถิ่น หญิงมักไม่ฟังคำแนะนำจากผู้อื่น และไม่สนใจข้อมูลจากสื่อมวลชนเกี่ยวกับข้อเสียของการย้ายถิ่น

ในเรื่องทัศนคติของชายเยอรมันที่ว่าหญิงไทยมีคุณสมบัตินุ่มนวลอ่อนโยน เป็นแม่บ้านแม่เรือนและเคารพสามีก็มีได้เป็นสาเหตุที่ดึงดูดให้หญิงไทยย้ายถิ่น เพราะในความเป็นจริงแล้ว ชายเยอรมันพอใจกับคุณสมบัติส่วนหนึ่งได้แก่ ความเป็นแม่บ้านแม่เรือนและความเคารพสามีของหญิงไทยเท่านั้น แต่ไม่พอใจในคุณสมบัติที่ไม่ได้คาดมาก่อนเช่นการชอบใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย การปฏิเสธอาหารเยอรมันและการมีภาระรับผิดชอบต้องส่งเสียครอบครัวทางเมืองไทย ในแง่ของการศึกษา และความรู้ หญิงที่ย้ายถิ่นมีผู้จบการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับอาชีวศึกษาชั้นสูงแต่ล้วนไม่มีความรู้และไม่มีความรู้ข่าวสารเกี่ยวกับประเทศเยอรมนีตลอดจนเงื่อนไขการทำงานที่นั่นในระดับที่เพียงพอ ความผิดหวังในคู่ครองมีน้ำหนักสำคัญที่ผลักดันการตัดสินใจย้ายถิ่น หญิงที่ย้ายถิ่นทุกคนมีค่านิยมต้องการย้ายถิ่น ค่านิยมดังกล่าวมีทั้งองค์ประกอบทางอารมณ์ (ความอยากไป, อยากไปเมืองนอก) และองค์ประกอบทางเหตุผล (ความอยากไปหาเงินใช้หนี้ ไปเผชิญโชค) ค่านิยมดังกล่าวเกิดขึ้นโดยขาดการตรวจสอบข้อมูลในความเป็นจริง ผลการวิจัยยังได้พบอีกว่า ความต้องการหญิงต่างชาติมาทำงานในตลาดแรงงานระดับล่าง เช่น งานแม่บ้านและงานอื่นๆ เป็นปัจจัยดึงดูดหญิงไทยให้ย้ายถิ่นเข้าไปในเยอรมนี

ปัจจัยทางกฎหมาย

ในด้านกฎหมาย กฎระเบียบการเข้าประเทศเยอรมนีที่ไม่เคร่งครัดในอดีตทำให้การย้ายถิ่นทำได้โดยสะดวก แต่เมื่อกฎระเบียบเคร่งครัดขึ้น การย้ายถิ่นก็ยังคงกระทำต่อไปโดยมีความซับซ้อนขึ้น มีค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น และมีการย้ายถิ่นโดยผิดกฎหมายมากขึ้น หนึ่งได้พบว่ากฎระเบียบสำหรับการเดินทางออกนอกประเทศของประเทศไทยมีน้อยและไม่สามารถบริหารจัดการผู้ที่เดินทางไปโดยอาศัยเครือข่ายผู้อำนวยความสะดวกที่ไม่ใช่บริษัทจัดหางาน

กระบวนการย้ายถิ่น

หญิงไทยที่ย้ายถิ่นไปเยอรมนีทุกคนต้องมีเครือข่ายที่อำนวยความสะดวกให้ เครือข่ายอำนวยความสะดวกในการย้ายถิ่นมี 5 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ พี่น้องร่วมสายโลหิตหรือเพื่อนสนิท, แฟนหรือสามีชาวเยอรมัน, คนรู้จักญาติห่าง ๆ หรือญาติในนาม บริษัทจัดหาคู่ที่มีใบอนุญาต และเอเยนต์ระดับประเทศและระดับระหว่างประเทศ เครือข่ายทั้ง 5 ประเภทนี้ ประเภทแรกเป็นเครือข่ายที่ไม่เอาผลกำไรจากความช่วยเหลือ หญิงที่ย้ายถิ่นมักจะไม่ถูกล่อลวง เครือข่ายพี่น้องร่วมสายโลหิตหรือเพื่อนสนิทจะให้ความปลอดภัยได้มากที่สุด ส่วนเครือข่ายอื่นๆ อาจมีโอกาสถูกหลอกบ้าง เครือข่ายสองประเภทหลังเป็นเครือข่ายที่เอาผลกำไรและผู้ย้ายถิ่นจะถูกล่อลวง

การขาดประสิทธิภาพในการควบคุมเครือข่ายล่อลวงหญิงระดับประเทศและระดับระหว่างประเทศ การขาดนโยบายของรัฐเกี่ยวกับหญิงย้ายถิ่นที่ไม่ได้ไปเป็นแรงงาน และการขาดมาตรการกฎระเบียบในการเตรียมตัวและปฐมนิเทศผู้เดินทางเป็นตัวแปรที่ทำให้การย้ายถิ่นของหญิงไทยเกิดขึ้นได้โดยง่าย

รูปแบบของการย้ายถิ่นและสถานภาพของหญิงผู้ย้ายถิ่น

การย้ายถิ่น 2 รูปแบบ ได้แก่ การย้ายถิ่นเพื่อแต่งงาน และย้ายถิ่นเพื่อทำงาน การย้ายถิ่นเพื่อทำงานรวมถึงการย้ายถิ่นเพื่อค้าบริการทางเพศด้วย ในรูปแบบทั้งสอง หญิงไทยอาจมีสถานภาพเป็นทั้งผู้ตัดสินใจด้วยตนเอง (decision maker) ที่รู้ผลของการกระทำอยู่แล้ว และอาจเป็นผู้ถูกล่อลวง (trafficked) ที่ถูกสถานการณ์และผู้ที่เกี่ยวข้องแวดล้อมตลอดจนโครงสร้างของบริบททางเศรษฐกิจสังคมรังแกเอาเปรียบก็ได้ ความเป็นไปได้ของสถานการณ์ทั้งสองแบบจะสลับคละกันอยู่ทั้งในหญิงที่ย้ายถิ่นมาแต่งงานและมาทำงาน แทบไม่มีรูปแบบใดที่หญิงไทยจะมีสถานภาพเพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตามโอกาสที่หญิงที่ย้ายถิ่นมาแต่งงานจะได้เป็นผู้ตัดสินใจมีมากกว่าหญิงที่ย้ายถิ่นแบบอื่น และหญิงที่ย้ายถิ่นมาทำงานมีโอกาสถูกล่อลวงมากกว่าแบบอื่น เพราะความขาดข้อมูลข่าวสารและถูกล่อลวงตั้งแต่ต้นรวมระยะเวลาที่หญิงไทยอาจตกอยู่ในสภาพเสี่ยงต่อการถูกล่อลวงอยู่ระหว่าง 3 เดือน ถึง 4 ปี จนกว่าจะได้ใบอนุญาตให้พำนักเป็นการถาวร

สำหรับหญิงไทยที่ย้ายถิ่นเพื่อการแต่งงาน จำนวนหญิงไทยที่ย้ายถิ่นไปแต่งงานมากขึ้นเรื่อย ๆ จากจำนวน 4 รายในปี 1970 เป็น 1,468 รายในปี 1994 ชายเยอรมันมีแนวโน้มจะแต่งงานกับหญิงต่างชาติมากขึ้น ดังปรากฏว่าร้อยละของการแต่งงานกับหญิงต่างชาติเพิ่มจาก 7.47 ในปี 1970 เป็น 16.62 ในปี 1993 ในตลาดสมรส แต่หญิงต่างชาติที่แต่งงานกับชายเยอรมันมากที่สุดได้แก่หญิงโปแลนด์และยูโกสลาเวีย และในอดีตมีหญิงฟิลิปปินส์แต่งงานกับชายเยอรมันมากกว่าหญิงไทย หญิงไทยส่วนใหญ่ที่เดินทางมาถึงเยอรมนีจะผิดหวังต่อสภาพของงานที่ต้องทำหรือต่อคุณสมบัติของสามีที่ตนจะสมรสด้วย หญิงส่วนใหญ่อาศัยการแต่งงานเป็นวิธีที่จะทำให้ตนสามารถอยู่ในเยอรมนีได้เป็นเวลานาน และเมื่อได้สิทธิพำนักเป็นการถาวรหลังจากสมรสครบสี่ปีแล้วบางคนก็จะขอหย่ากับสามี แต่ยังคงพำนัก

อยู่ในเยอรมนีและทำงานต่อไป แต่งานที่ได้ทำจะเป็นงานระดับทุติยะดังได้กล่าวมาแล้ว การปรับตัวให้เข้ากับสังคมเยอรมันทำได้เพียงระดับหนึ่ง ยังคงมีปัญหาเรื่องภาษาและวัฒนธรรม

ในแง่ของผลกระทบต่อประเทศไทย ผลกระทบที่ปรากฏชัดเจนคือผลกระทบทางเศรษฐกิจ และผลกระทบทางสังคมวัฒนธรรม ในด้านเศรษฐกิจหญิงไทยจะสามารถทำงานหารายได้หรือได้รับเงินสนับสนุนจากสามีชาวเยอรมันสามารถส่งเงินกลับประเทศไทยได้เป็นจำนวนถึง 802.6 ล้านบาท (50.2 ล้านบาท) ในปี 1990 ทั้งนี้ไม่นับเงินที่จัดส่งเองโดยไม่ผ่านธนาคารและทรัพย์สินอื่น ๆ เงินส่งกลับจากเยอรมนีเป็นเงินส่งกลับจำนวนสูงสุดจากยุโรป ในปี 1996 จำนวนเงินส่งกลับลดเหลือ 324.1 ล้านบาท (20.3 ล้านบาท) สำหรับประเทศไทยเงินดังกล่าวถูกนำมาใช้ใถ่ถอนหนี้สินของครอบครัวและตนเอง ส่งเสียบุตรหรือน้องที่กำลังศึกษาและใช้ซ่อมแซมหรือซื้อบ้านใหม่ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ในแง่สังคมวัฒนธรรมหญิงไทยที่ย้ายถิ่นไปค้าบริการทางเพศจะไม่บอกให้ครอบครัวรู้ว่าตนไปทำอะไร และครอบครัวก็ไม่ต้องการรับรู้ แต่ครอบครัวทางบ้านจะตัดสินใจความสำเร็จของหญิงผู้ย้ายถิ่นจากความมั่งมีทางวัตถุและการส่งเงินกลับบ้าน สำหรับผู้ที่ไปแต่งงาน ทางครอบครัวจะเปิดเผยให้ผู้อื่นรู้และยังคงตัดสินใจความสำเร็จของการแต่งงานด้วยเกณฑ์อย่างเดียวกัน หญิงไทยจะพยายามส่งข่าวหรือข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่าตนประสบความสำเร็จในการย้ายถิ่น จนทำให้เกิดค่านิยมว่าการย้ายถิ่นไปเยอรมนีเป็นสิ่งที่ดี ผู้ที่ย้ายถิ่นจะได้รับการยกย่องเมื่อกลับมาและมีความสำเร็จเชิงวัตถุ

ส่วนผลกระทบต่อประเทศเยอรมนี ปรากฏในด้านสังคมวัฒนธรรมชัดเจนที่สุด ได้แก่ แบบแผนการใช้ชีวิตของหญิงไทยที่ไม่กลมกลืนกับสังคมเยอรมัน มีสถานภาพทางสังคมที่ต่ำกว่าประชากรอื่น ๆ มีการกระจุกตัวอยู่ในย่านเดียวกันโดยสมัครใจ (voluntary segregation) มีความแตกต่างทาง

วัฒนธรรมในชีวิตสมรสกับสามีชาวเยอรมัน มีชีวิตทางวัฒนธรรมแปลก
แยกจากสังคมเยอรมัน มีการยึดถือค่านิยมเกี่ยวกับชีวิตที่ดีในทางวัตถุ
มากกว่าคุณภาพชีวิต และมีการรักษาหน้าไม่ยอมกลับประเทศไทย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินการในประเทศไทยและประเทศ
เยอรมนีดังนี้

รัฐบาลไทย

1. กำหนดมาตรการป้องกันการแสวงหาประโยชน์หรือเอาเปรียบ
คนไทยที่เดินทางไปต่างประเทศ อาจจัดทำโครงการนำร่องร่วมกับสถานทูต
เยอรมันเพื่อ

1.1 รณรงค์เผยแพร่ข้อมูลปฐมนิเทศคนไทยที่จะเดินทางไป
ประเทศเยอรมนี

1.2 ให้บริการคำปรึกษาด้านกฎหมายแก่ผู้ที่จะเดินทางไป
ประเทศเยอรมนี โดยร่วมกับองค์กรเอกชน (NGO) (เกี่ยวกับสัญญาการ
แต่งงาน สัญญาการจ้างแต่งงาน และกฎระเบียบว่าด้วยวีซ่า)

2. จัดให้มีโครงการรองรับหญิงที่เดินทางกลับ ที่เน้นการช่วยเหลือ
ในการเริ่มต้นอาชีพใหม่ (ควรมีการตั้งกองทุนเพื่อการกู้ยืม โดยมีดอกเบี้ย
ต่ำและให้คำแนะนำ รัฐควรสนับสนุนด้านทุนและควรให้องค์กรเอกชนเป็น
ผู้ดำเนินการ)

3. อบรมเจ้าหน้าที่ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นของหญิงไทย
เพื่อให้มีความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้อง

4. สนับสนุนการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างองค์กรเอกชนในประเทศกับองค์กรเอกชนในเยอรมนีที่ทำงานเกี่ยวกับหญิงไทยและระหว่างภาครัฐทั้งสองฝ่าย

5. กระทรวงการต่างประเทศต้องมีมาตรการคุ้มครองบุคคลสัญชาติไทยที่ได้รับการเลือกปฏิบัติในกระบวนการเข้าเมืองในต่างประเทศ

รัฐบาลเยอรมัน

1. ควรใช้มาตรการช่วยเหลือหญิงไทยที่แต่งงานกับชายเยอรมันและประสบกับปัญหาเช่นเดียวกับที่ให้กับ Guest Worker เช่น การเรียนภาษา การฝึกอบรมด้านอาชีพ

2. ควรยอมรับว่าหญิงไทยที่เดินทางเข้าไปประเทศเยอรมนีเป็นชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งซึ่งควรจะได้รับมาตรการความช่วยเหลือเช่นชนกลุ่มน้อยกลุ่มอื่น

3. จัดทำรายชื่อ บริษัทจัดหาผู้ที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายและเผยแพร่ให้หน่วยงานในประเทศไทยได้ทราบเพื่อการดูแลสอดส่อง

4. ควรพิจารณาบทบทกฎหมายคนเข้าเมืองให้หญิงต่างชาติที่หย่าจากสามีเยอรมันมีสิทธิพำนักอยู่ในประเทศเยอรมนีได้ระยะหนึ่งเพื่อวางแผนชีวิตในอนาคต

5. สนับสนุนให้องค์กรเอกชนหรือรัฐ จัดบริการให้คำปรึกษาด้านกฎหมายแก่ผู้หญิงไทย

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Executive Summary

The main objectives of this study of the migration of Thai women to Germany were to examine the migration process itself, and to look also at the living conditions experienced by the women in Germany, as well as the consequences of this migration process for Germany and Thailand. The study drew upon a variety of sources, which included published documents, other secondary data, and interviews with key informants, especially Thai women in Germany. The latter were of particular importance as sources of information, and 15 case studies of women settled in Berlin, Hamburg and other locations are included here.

The research was carried out during the period of July 1995 to November 1996. Analysis indicated that factors influencing the migration of Thai women to Germany can be subdivided into the following categories: economic, social, cultural and legal.

Economic factors

The key economic motivating factors for Thai women migrating to Germany included: the relative economic deprivation of the women in Thailand; the inadequate opportunity for the women to earn high wages in Thailand; the fact that it was possible to gain entry to Germany; the expectation of the women about how much they could earn in Germany; the expectations of the families of the women back in Thailand about the amount of money that could be sent back; and the demand for foreign women in the secondary labour sector in Germany.

Social and Cultural Factors

Included in this category as important motivating influences on the decision to migrate were: family problems in Thailand; the influence of family members, friends, agents and social networks; the popularity in general for Thai women of travelling abroad; and the existence of a migration travel business which makes travelling abroad relatively easy. Women tended to ignore those who advised them not to go, and also negative media reports.

The issue of the German men's perception of Thai women as servile, and the popularity amongst some German men for having a Thai wife, was not a major influence on the decision by the women to migrate. In fact, in many cases it seemed that, though the men were in general satisfied with their Thai wives, there were many aspects of the marriages which they saw as negative, such as perceived excessive spending and the inability of Thai women to adjust to aspects of German culture such as the food.

The level of education of the Thai migrant women varied from grade school through to university graduates. However, despite having a high level of education in some cases, the women were poorly informed about Germany before they arrived in the country, including the working conditions they would experience.

Many of the women were influenced by the perceived prestige of living and working overseas – they subscribed to a 'culture of migration' which resulted in them accepting many of the aspects of migration in an unquestioning way, if the result was that they became wealthy.

Legal Factors

Until recently, Germany has had relatively relaxed immigration laws which has meant that it has been easy for Thai women to enter the country. The changes that have been made have now made the process of migration to Germany for the Thai women much more complex. The costs of migration have also risen, resulting in larger numbers of illegal Thai migrants. In Thailand itself there are few regulatory systems and procedures for administering the migration process, especially for those Thais who migrate independently rather than through employment recruitment agencies.

The Migration Process

Thai women migrants to Germany draw upon five main sources of assistance in their migration process: friends and immediate relatives; German husbands or boyfriends; distant relatives; marriage agencies; and Thai and international employment agents. Women being assisted by their friends and family are less likely to be cheated; and the assistance seems to be much safer than that received from husbands and boyfriends. Unfortunately, many of the women who receive help from sources other than close family or friends often are deceived in some aspects of the migration.

The free flow of Thai women migrants to Germany is enhanced by the lack of efficient control over trafficking within Thailand and internationally, together with lack of government policies to regulate the migration of women who are not labourers.

The Nature of Migration to Germany and the Conditions of Thai Women Living in Germany

Women migrate for both marriage and for employment, the latter including commercial sex work and other jobs. Thai women can be decision-makers in the migration process: they understand the implications of their decisions, and make them independently. However, some women are also victims of exploitation, both economic and social. Women often fall partly into both categories: they have some decision-making power, but are also exploited and cheated. The women who migrate to Germany for marriage are usually in a stronger decision-making position: the women who migrate for employment often lack information and are deceived from the start of the process.

Based on marriages to German men, the number of Thai women migrating to Germany has steadily increased, from four women in 1970 to 1,468 in 1994. The trend in Germany is for men to marry foreign women, rising from 7.47% in 1970 to 16.62% in 1993. Marriage to Polish and Yugoslav women has been most common; and more have married Filipino women than Thai women.

Most Thai women who settle in Germany are not satisfied with their work, and with the characteristics of their German husbands: the women marry German men as a way to stay legally in Germany, and many divorce from their husbands after four years, when they are legally entitled to work and obtain a residence permit. Many stay in Germany, but tend to end up in secondary labour sector jobs. They

often fail to adjust fully to German culture, experiencing language and cultural difficulties.

In Thailand, the key impacts of women migrating to Germany are economic and cultural. Thai women send back large remittances to their families: in 1990, this was estimated at 802.6 million baht, which excludes money sent back individually and in the form of goods: In 1996, The amount of remittances decreased to 324.1 million baht. The money is used in Thailand for paying debts, for children's education, for house purchase and repair, and for other major expenses.

Socially, Thai women do not share with their families what they do in Germany; and often the families do not want to know. The women try to send positive news back to Thailand, giving the impression that they are being successful. The migrant women are viewed in Thailand as being successful, partly because of this news and partly through the evidence of the money that is sent back. The migrant women are admired and envied: their experiences and image influences other women to follow the same migration route.

The Thai women in Germany tend not to integrate well in the society. They have a perceived lower social status, and they voluntarily segregate themselves from mainstream German society. They have strong cultural differences from their husbands. They tend to be materialistic, viewing 'quality of life' in terms of money and possessions, rather than as good family life or good health. Some women are not interested in integration: they will stay in Germany and

'maintain face' until they can return to Thailand with money and possessions.

Recommendations

The following recommendations are proposed to the Governments of Thailand and Germany.

Thai Government

1. Develop measures to prevent the exploitation of Thai female immigrants. A pilot project with the German Embassy in Bangkok should be undertaken in order to
 - 1.1 organize information campaign of pre departure orientation for Thai immigrants to Germany.
 - 1.2 cooperate with NGOs to offer legal counselling and advice to migrants-to-be, especially on marriage agreement, work contract and visa regulations.
2. Prepare reintegration programmes for repatriated women, focusing on employment. A fund or a loan scheme with low interest should be established with governmental financial support and NGOs operation. Loans and vocational training (if needed) should be offered to returned women.
3. Train officers in charge of female international migration to have better knowledge, information and sensitivity on the issue.
4. Support the exchange of information between NGOs and governmental organizations both in Thailand and Germany.
5. The Ministry of Foreign Affairs should adopt devices to protect overseas Thai nationals who are discriminated in the immigration procedures of receiving countries.

German Government

1. Accept Thai women who are married to Germans as a migrant group which can benefit from welfare assistance which includes language courses, skill or vocational training, and others for the purposes of social integration.
2. Acknowledge Thai female immigrants in Germany as a minority group who are entitled to state welfare and assistance like other minorities.
3. Compile lists of licensed marriage arrangement companies in Germany and disseminate the lists to Thai government agencies for mutual supervision of their services.
4. Revise the Immigration Law to allow foreign wives of Germans who are divorced from their husband to stay in Germany for an appropriate period of time in order to clear any legal commitment and to arrange future plans for themselves and their children.
5. Support NGOs to provide legal counselling to Thai female immigrants.

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Zusammenfassung

In dieser Studie wird die Migration thailändischer Frauen nach Deutschland untersucht. Behandelt werden der Migrationsverlauf und die Lebensumstände thailändischer Frauen in Deutschland sowie die Folgen, die sich für Thailand und Deutschland aus der Migration ergeben. Die in der Arbeit verwendeten Quellen schließen veröffentlichte Materialien, diversen Sekundärquellen und Interviews mit Fachleuten ein. Besondere Wichtigkeit kommt den Interviews mit in Deutschland lebenden Thailänderinnen zu. Die Arbeit dokumentiert 15 Fallstudien über Frauen, die in Berlin, Hamburg, Niedersachsen, Bayern und Hessen leben.

Die empirische Untersuchung erfolgte zwischen Juli 1995 und November 1996. In der Auswertung werden wirtschaftliche, soziale, kulturelle und rechtliche Faktoren herausgestellt, die die Migration beeinflussen.

Wirtschaftliche Faktoren

Zu den wirtschaftlichen Faktoren, die die Migration nach Deutschland bestimmen, zählen die relative Verarmung thailändischer Frauen; nicht ausreichende Erwerbsmöglichkeiten in Thailand; Zuwanderungsmöglichkeiten nach Deutschland; die Erwartungen thailändischer Frauen über das in Deutschland zu erzielende Einkommen; die Erwartungen ihrer in Thailand verbleibenden Familien über die Höhe der Geldleistungen, die die Frauen nach Hause überweisen werden, sowie ein auf dem informellen Arbeitsmarkt in Deutschland bestehender Bedarf an ausländischen Frauen.

Soziale und kulturelle Faktoren

Als die bestimmenden sozialen und kulturellen Faktoren, die zur Migration nach Deutschland führen, werden herausgestellt: Probleme in der Familie; der Einfluß von Bekannten, Verwandten und privaten Arbeitsvermittlern; die Popularität von Auslandsreisen unter thailändischen Frauen sowie das Bestehen eines Reisegewerbes, das die Migration erleichtert. Hingegen haben die Frauen dem Rat von Menschen, die sie von ihrer Entscheidung abbringen wollten, sowie negativen Berichten in den Medien in der Regel wenig Beachtung geschenkt.

Das Image thailändischer Frauen als servile Ehefrauen und ihre Beliebtheit unter deutschen Männern hatte keinen bedeutsamen Einfluß für die Entscheidung der Frauen, nach Deutschland zu gehen. Einfluß Die Männer waren im allgemeinen mit ihren thailändischen Frauen zufrieden, obgleich sie auch mehrere Faktoren als negativ bewerteten: so von ihnen als zu hoch erachtete Ausgaben und das Interesse der Frauen, ihre Familien in Thailand finanziell zu unterstützen, sowie die geringe Bereitschaft der Frauen, sich an die deutsche Gesellschaft und Kultur, einschließlich der Küche des Landes, anzupassen.

Alle Frauen hatten eine Schulausbildung genossen, und einige hatten sogar ein Studium abgeschlossen. Doch auch die gut ausgebildeten Frauen wußten vor ihrer Ankunft wenig über Deutschland. Das gilt auch für die Arbeitsbedingungen, die sie dort vorfinden würden.

Starken Einfluß übte das Prestige aus, das die Frauen damit verbanden, im Ausland zu leben und zu arbeiten. Sie identifizierten sich mit einer

“Migrationskultur”, die sie vieles Problematisches akzeptieren und nicht weiter überprüfen ließ, solange das Ziel, wohlhabend zu werden, erreicht werden konnte.

Rechtliche Faktoren

Bis vor kurzem hatte Deutschland relativ liberale Zuwanderungsbestimmungen, so daß es thailändischen Frauen leicht fiel, ins Land zu gelangen. Mittlerweile wurden jedoch die Verfahren geändert und damit die Zuwanderung nach Deutschland erschwert. Das führte zu zwei miteinander zusammenhängenden Entwicklungen: Die Kosten der Migration sind gestiegen, und mehr Thailänderinnen leben derzeit illegal in Deutschland als früher. Auf Seiten Thailands bestehen kaum Regelungen, die die Migration ins Ausland steuern. Das gilt besonders für Personen, die das Land auf eigene Faust verlassen und nicht die Dienste einer Agentur zur Arbeitsvermittlung in Anspruch nehmen.

Der Migrationsverlauf

Thailändische Frauen benötigen in gewisser Form Unterstützung, um nach Deutschland zu gelangen. Die Akteure, die solche Hilfe anbieten, lassen sich in fünf Gruppen zusammenfassen: 1. nahe Verwandte und Freunde, 2. der deutsche Ehemann oder Verlobte; 3. Bekannte und entfernte Verwandte; 4. zur Heiratsvermittlung zugelassene Agenturen sowie, 5. thailändische oder internationale Vermittler. Bei Verwandten und Freunden ist das Risiko, betrogen zu werden, am geringsten, und die von dieser Gruppe geleistete Hilfe scheint verlässlicher zu sein als die von Ehemännern und Verlobten. Bedauerlicherweise werden viele

Frauen, die sich auf andere Hilfe als die von Familienangehörigen und nahen Freunden verlassen, auf die eine oder andere Weise betrogen.

Die Zuwanderung thailändischer Frauen nach Deutschland wird durch das Fehlen wirksamer Kontrollen des thailändischen und internationalen Menschenhandels unterstützt. Ebenso wirkt sich das Fehlen einer Politik aus, die die Migration von Frauen überwachen würde, die nicht als Arbeiterinnen auswandern.

Die Art und Weise der Migration und die Lebensbedingungen thailändischer Frauen in Deutschland

Frauen wandern vor allem aus zwei Gründen aus: um zu heiraten oder um zu arbeiten, einschließlich der Arbeit als Prostituierte. In diesem Prozeß können Frauen selbst Entscheidungsträger sein, insofern sie sich der Implikationen ihrer Entscheidungen bewußt sind und sie unabhängig treffen. Frauen können aber auch Opfer sein und ökonomisch oder auch sozial ausgebeutet werden. Die Abgrenzung kann in vielen Fällen nicht strikt erfolgen, da Frauen häufig über gewisse Entscheidungskompetenz verfügen und gleichzeitig ausgebeutet und betrogen werden. In der Regel sind Frauen, die nach Deutschland gehen, um zu heiraten, eher in einer Position, in der sie ihre eigenen Entscheidungen treffen können. Hingegen fehlt es vielen Frauen, die in Deutschland arbeiten wollen, an Informationen, und sie laufen Gefahr, von Beginn des Migrationsprozesses an betrogen zu werden.

Die Zahl thailändischer Frauen, die nach Deutschland gegangen sind, um deutsche Männer zu heiraten, ist kontinuierlich von vier Frauen im

Jahre 1970 auf 1.468 Frauen im Jahr 1994 angestiegen. Generell ist unter deutschen Männern ein Trend zur Heirat mit ausländischen Frauen festzustellen: Von 7,47 Prozent im Jahre 1970 war der Anteil von Ausländerinnen an den neu geschlossenen Ehen deutscher Männer auf 16,62 Prozent im Jahr 1993 angestiegen. Die meisten Frauen kamen aus Polen und Jugoslawien, und der Anteil philippinischer Frauen war höher als der der Thailänderinnen.

Die meisten thailändischen Frauen, die nach Deutschland kommen, sind über ihre Arbeit und mit dem Verhalten ihrer Männer unzufrieden. Sie heiraten Deutsche, um ihren Aufenthaltsstatus abzusichern. Viele Frauen lassen sich von ihrem deutschen Mann scheiden, wenn sie nach vier Jahren das Recht erworben haben, unbefristet in Deutschland zu leben und zu arbeiten. Sie bleiben dann in Deutschland und bekommen auch eine Arbeit, doch landen sie in der Regel in sozialrechtlich nicht abgesicherten Jobs. Häufig gelingt es ihnen nicht, sich an die deutsche Gesellschaft anzupassen; sie haben Probleme mit der Sprache und mit kulturellen Unterschieden.

Für Thailand sind die wichtigsten Auswirkungen der Migration thailändischer Frauen wirtschaftlicher und kultureller Art. Thailändische Frauen schicken ihren Familien hohe Geldbeträge: Für 1990 wird der Gesamtbetrag auf 802,6 Millionen Baht geschätzt, damals 50,2 Millionen DM. Dieser Betrag bezieht sich nur auf das über Banken transferierte Geld. Hinzu kommen direkt überbrachte Gelder und Sachwerte, die bedeutendsten Transferformen aus Europa. In den Folgejahren scheint die Höhe der Rücküberweisungen abgenommen

zu haben. So wird der Betrag der über Banken überwiesenen Gelder für 1996 mit 324,1 Millionen Baht ausgewiesen. In Thailand wird das Geld vor allem zur Rückzahlung von Schulden, für die Ausbildung der Kinder, um ein Haus zu kaufen oder instand zu setzen und zum Erwerb anderer Dinge genutzt.

Ihren Familien teilen die Thailändischen Frauen oft nicht mit, was sie in Deutschland tun, und ihre Verwandten wollen es in der Regel auch nicht wissen. In ihren Nachrichten nach Hause versuchen sie den Eindruck zu erwecken, daß sie es in Deutschland gut getroffen haben. Aufgrund solcher Berichte und des nach Haus geschickten Geldes entsteht das Bild, daß die Frauen in Deutschland Erfolg haben. Zu Hause werden sie hoch angesehen und beneidet, und das veranlaßt andere Frauen dazu, ihnen wenn möglich zu folgen.

Thailändische Frauen integrieren sich in der Regel nicht gut in die deutsche Gesellschaft. Ihren sozialen Status schätzen sie gering ein; aus eigenem Willen grenzen sie sich von der deutschen Gesellschaft ab und betonen gegenüber dem Ehemann ihre kulturelle Differenz. Sie entwickeln eine am Materiellen orientierte Haltung, in der eine gute Lebensqualität mehr mit Geld und Besitz verbunden wird als mit einem glücklichen Familienleben oder guter Gesundheit. Einige Frauen sind an einer Integration in die deutsche Gesellschaft gar nicht interessiert. Sie bleiben in Deutschland und versuchen, ihr "Gesicht zu wahren", bis sie über genügend Geld und Besitz verfügen, um nach Thailand zurückkehren können.

Empfehlungen an die thailändische Regierung

Die Regierungen Thailands sollte

1. präventiv tätig werden, um die Ausbeutung thailändischer Migrantinnen zu verhindern. Ein Pilotprojekt sollte gemeinsam mit der deutschen Botschaft mit zwei Zielen durchgeführt werden:
 - 1.1 eine Informationskampagne durchzuführen, die thailändische Frauen vor ihrer Ausreise nach Deutschland Hinweise gibt;
 - 1.2 in Zusammenarbeit mit Nichtregierungsorganisationen (NGO's) sollte Personen, die ins Ausland gehen wollen, Rechtsberatung über Heiratsvereinbarungen, Arbeitsverträge und Visa-Angelegenheiten angeboten werden.
2. für zurückkehrende Frauen sollten Programme zur Wiedereingliederung, insbesondere in den Arbeitsmarkt, vorbereitet werden. Ein Fonds oder auch ein Programm zur Vermittlung von verbilligten Darlehen sollte eingerichtet werden, das von der Regierung finanziert und von NGO's umgesetzt werden müßte. Qualifizierungskurse für das Berufsleben sollten zurückgekehrten Frauen angeboten werden.
3. Angestellte, die mit Fragen internationaler Migration von Frauen befaßt sind, sollten eine Weiterbildung erhalten, um mit mehr Wissen, Information und Sensibilität das Thema behandeln zu können.
4. Der Informationsaustausch zwischen NGO's und Behörden sowohl in Thailand und auch Deutschland sollte unterstützt werden.

5. Das Außenministerium sollte Maßnahmen ergreifen um im Ausland lebende Bürger Thailands, die in Immigrationsverfahren diskriminiert werden, zu schützen.

Empfehlungen an die deutsche Regierung

1. Thailändische Frauen, die mit Deutschen verheiratet sind, sollten als Ausländerinnen akzeptiert werden und dieselbe Unterstützung in Anspruch nehmen können, die Zuwanderergruppen in Deutschland üblicherweise zur Integration angeboten werden: Sprachkurse, Ausbildungskurse und Ähnliches.
2. Thailändische Migrantinnen sollten in Deutschland als Minderheit mit demselben Anspruch auf wohlfahrtstaatliche Hilfe wie andere Minoritäten anerkannt werden.
3. Eine Liste in Deutschland zugelassener Heiratsvermittlungsinstitute sollte erstellt werden, die den Verwaltungen in Thailand zur Verfügung stehen sollte, um gemeinsam mit deutschen Behörden deren Angebote überwachen zu können.
4. Das Ausländerrecht sollte revidiert werden, um ausländischen Frauen nach der Scheidung von ihrem deutschen Ehemann für eine angemessene Zeit ein Aufenthaltsrecht zuzugestehen, damit sie ihre rechtlichen Verpflichtungen klären und die für ihre eigene Zukunft und die ihrer Kinder erforderlichen Entscheidungen treffen können.
5. NGO' sollten unterstützt werden, um thailändischen Immigrantinnen Rechtsberatung anzubieten.

Übersetzung: Andreas Germershausen

คำนำ

โครงการวิจัยเรื่องการย้ายถิ่นของหญิงไทยไปเยอรมนี : สาเหตุ ชีวิตความเป็นอยู่ และผลกระทบในประเทศไทยและเยอรมนี เป็นโครงการร่วมระหว่างคณะรัฐศาสตร์ กับศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โครงการนี้มีอนุสนธิมาจากความสนใจร่วมกันของนักวิจัยกลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งส่วนหนึ่งพำนักอยู่ในประเทศเยอรมนี และอีกส่วนหนึ่งทำงานอยู่ในประเทศไทย นักวิจัยกลุ่มนี้เล็งเห็นว่าการย้ายถิ่นของหญิงไทยไปยังประเทศเยอรมนีเป็นปรากฏการณ์สังคมที่ควรได้มีการศึกษาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดความเข้าใจตัวปรากฏการณ์และเกิดแนวทางที่จะจัดการกับสภาพด้านที่ไม่พึงประสงค์ของปรากฏการณ์นี้ต่อไป โดยเฉพาะในแง่ภาพลักษณ์ของหญิงไทย ประเทศไทยในสายตาประชาคมโลกและในแง่การถูกเอารัดเอาเปรียบของหญิงผู้ย้ายถิ่นเอง จึงได้ตกลงใจจะทำงานร่วมกันโดยต่างฝ่ายต่างดำเนินการวิจัยในประเทศที่ตนพำนักอยู่นับเป็นโครงการวิจัยข้ามชาติที่ดำเนินการโดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศด้านอิเล็กทรอนิกส์อย่างแท้จริงโครงการหนึ่ง

เพื่อแสวงหาทุนสนับสนุนการวิจัย คณะวิจัยจึงได้ทำโครงการเสนอขอความสนับสนุนจากงบประมาณแผ่นดินในนามของคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี 2540 พร้อมกันนั้นก็ขอรับความสนับสนุนจากศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย ซึ่งเน้นการวิจัยเกี่ยวกับการย้ายถิ่นเป็นหลัก การเสนอขอรับความสนับสนุนประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี โครงการได้รับการอนุมัติในหลักการ แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่เกิดขึ้นตั้งแต่กลางปี 2540 ทำให้รัฐบาลต้องพิจารณาการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินใหม่และต้องตัดงบประมาณหมวดเงินอุดหนุนวิจัย

ของมหาวิทยาลัย โครงการวิจัยนี้จึงถูกตัดงบประมาณไปด้วยโดยปริยาย
อย่างไรก็ตามคณะวิจัยไม่ได้มีความย่อท้อ ยังคงดำเนินการวิจัยต่อไปจน
แล้วเสร็จ โดยยึดหลักที่ว่าความมุ่งมั่นทางวิชาการเป็นสิ่งควรพิทักษ์รักษาไว้
แม้จะต้องพบกับอุปสรรคในด้านทรัพยากรเพียงใดก็ตาม พันธะทางใจที่เกิด
กับนักวิจัยหลังจากที่ได้ทำงานใกล้ชิดกับหญิงไทยที่เป็นกรณีศึกษาและหญิง
ไทยอีกหลายรายในประเทศเยอรมนีเป็นแรงผลักดันที่ทำให้ต้องทำงานวิจัย
ชิ้นนี้ให้แล้วเสร็จ เพื่อให้เรื่องราวความทุกข์ยากและความสุขของหญิง
เหล่านี้ได้ปรากฏต่อสาธารณชน เป็นประเด็นทางสังคมที่ฝ่ายต่าง ๆ ในสังคม
ไทย (และน่าจะเป็นสังคมเยอรมันด้วย) ร่วมรับรู้ปัญหาและยินดีที่จะหาทาง
แก้ปัญหาให้ร่วมกัน

ปรากฏการณ์ย้ายถิ่นของหญิงไทยไปยังประเทศเยอรมนีเป็นผลพวง
อย่างหนึ่งของกระแสโลกาภิวัตน์ ไม่ว่าจะมีความต้องการให้เกิดขึ้นหรือไม่
การย้ายถิ่นข้ามชาติก็เกิดขึ้นโดยรัฐไม่อาจหยุดยั้งได้ สภาพเช่นนี้เกิดขึ้นใน
ทุกภูมิภาคของโลก โจทย์ปัญหานี้จึงไม่อาจตอบได้ด้วยคำตอบง่าย ๆ
เพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งว่าเราควรยับยั้งไม่ให้หญิงไทยเดินทางออกสู่โลกกว้าง
หรือควรสนับสนุนให้เธอออกไปแสวงหาโอกาสที่ดีกว่าในชีวิตและนำผลพวง
จากโอกาสดังกล่าวกลับมาหล่อเลี้ยงสังคมไทย ปัญหานี้ต้องการการพัฒนา
วิธีคิดและแนวทางแก้ไขที่ละเอียดอ่อนต่อสภาพเงื่อนไขที่ซับซ้อน การวิจัย
ครั้งนี้คงนำเสนอสภาพเงื่อนไขที่ซับซ้อนได้เพียงระดับหนึ่ง (ผู้อ่านจะพบว่า
แม้ในกลุ่มนักวิจัยด้วยกัน มุมมองที่มีต่อปรากฏการณ์นี้ก็ยิ่งแตกต่างกันไป)
ในแง่ของการแสวงหาข้อมูลเพื่อให้ความซับซ้อนของสภาพปัญหาลดน้อยลง
ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมระหว่างเพศชาย-หญิงของสังคมเยอรมันเป็นส่วน
หนึ่งที่น่าจะช่วยให้ความเข้าใจปรากฏการณ์นี้สมบูรณ์ขึ้น

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณหญิงไทย 15 รายที่สละเวลาให้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์
อย่างต่อเนื่องด้วยความเต็มใจ ขอขอบคุณคณะรัฐศาสตร์ที่ได้สนับสนุน

การจัดประชุมปฏิบัติการเพื่อนำเสนอผลการวิจัยเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2541
และการจัดพิมพ์เผยแพร่รายงาน ขอขอบคุณยี่วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย
สถาบันเอเชียศึกษา ที่ได้สนับสนุนการวิจัย และขอบคุณ คุณภัทรา บุณนาค
ผู้จัดทำต้นฉบับรายงานฉบับสมบูรณ์ด้วยความอดทน

สุภางค์ จันทวานิช
หัวหน้าโครงการวิจัย
สิงหาคม 2541

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

คำนำ

บทที่ 1	บทนำ	1
	ความเป็นมาของปัญหา	1
	วัตถุประสงค์	3
	วิธีการวิจัย	4
	กรอบแนวคิดในการศึกษา	6
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	35
บทที่ 2	ภาพรวมของการย้ายถิ่นของผู้หญิงไทยไปเยอรมนี	49
	ความเป็นมาของการค้าบริการทางเพศ ของหญิงไทยต่อชาวต่างชาติ	49
	การย้ายถิ่นของผู้หญิงไทยไปเยอรมนี	56
	สาเหตุของการเดินทางไปเยอรมนี	62
	ลักษณะการเดินทางย้ายถิ่นไปเยอรมนีและ การแต่งงานของผู้หญิงไทยในเยอรมนี	68
	สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้หญิงไทยในเยอรมนี	84
	ผลกระทบของการย้ายถิ่นของผู้หญิงไทย ไปประเทศเยอรมนี	89
บทที่ 3	กรณีศึกษาหญิงไทยในเบอร์ลิน ฮัมบวร์ก และรัฐนีเดอซัคเซิน บาวาเรีย และเฮสเซิน	114
	ตอนที่หนึ่ง บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของ ผู้หญิงไทยในนครเบอร์ลิน กรณีศึกษาที่ 1-5	116

	หน้า	
ตอนที่สอง	บริบททางสังคมและวัฒนธรรม ของผู้หญิงไทยในเมืองฮัมบวร์ก กรณีศึกษาที่ 6 - 10	180
ตอนที่สาม	บริบททางสังคมและวัฒนธรรม ของผู้หญิงไทยในรัฐนอร์ทแคโรไลนา บาวาเรีย และเฮสเซน กรณีศึกษา ที่ 11 - 15	248
บทที่ 4	บทวิเคราะห์การย้ายถิ่นของผู้หญิงไทยไปประเทศเยอรมนี	334
ตอนที่หนึ่ง	บทวิเคราะห์จากกรณีศึกษา	334
ตอนที่สอง	บทวิเคราะห์การย้ายถิ่นในภาพรวม	369
บทที่ 5	สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	392
	สรุป	392
	อภิปราย	397
	ข้อเสนอแนะ	402
บรรณานุกรม		404
ภาคผนวก		413

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1	จำนวนคนเดินทางเข้าราชอาณาจักรไทย 6 ลำดับแรก จำแนกตามสัญชาติปี 1994 - 1995	52
ตารางที่ 2	จำนวนคนเดินทางเข้าราชอาณาจักรไทยจากประเทศ ในยุโรป สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย จำแนกตามเพศ ปี 1994 - 1995	54
ตารางที่ 3	จำนวนคนเดินทางเข้าราชอาณาจักรไทยเพศชาย สัญชาติเยอรมัน อเมริกันและอังกฤษ จำแนกตามลักษณะวีซ่าปี 1995	55
ตารางที่ 4	จำนวนแรงงานไทยที่ย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ ปี 1980 - 1993	57
ตารางที่ 5	จำนวนผู้ย้ายถิ่นจากประเทศไทยในประเทศ ปลายทางที่จำนวนผู้ย้ายถิ่นเพศหญิงสูงกว่า ผู้ย้ายถิ่นเพศชายปี 1990 - 1993	59
ตารางที่ 6	จำนวน การกระจาย สถานภาพสมรส และระยะเวลา ที่พำนัก ในเยอรมนีของคนสัญชาติไทยที่อาศัยอยู่ใน ประเทศเยอรมนี ปี 1996	61
ตารางที่ 7	จำนวนหญิงไทยที่แต่งงานและพำนักอยู่ในประเทศ เยอรมนีจากแหล่งข้อมูลฝ่ายไทย	80
ตารางที่ 8	สถิติการแต่งงานของชายเยอรมันกับหญิงต่างชาติ จำแนกตามสัญชาติของหญิง 1970 - 1993	82
ตารางที่ 9	เงินส่งกลับจากเยอรมนีเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ปี 1980 - 1997	94

	หน้า	
ตารางที่ 10	ประมาณการจำนวนเงินส่งกลับจากประเทศไทย เยอรมนี จำแนกตามสัญชาติของผู้ส่งเงินกลับ ปี 1970 - 1993	109
ตารางที่ 11	กรณีศึกษาหญิงไทยในเบอร์ลิน	355
ตารางที่ 12	กรณีศึกษาหญิงไทยในฮัมบวร์ก	359
ตารางที่ 13	กรณีศึกษาหญิงไทยในนิวยอร์กเช่น บาวาเรีย และเฮสเซ็น	363
ตารางที่ 14	ประเภทของเครือข่ายการย้ายถิ่น วัตถุประสงค์ ในการอำนวยความสะดวกและปลอดภัย ที่หญิงผู้ย้ายถิ่นได้รับ	380

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า	
แผนภูมิที่ 1	แนวคิดที่ว่าด้วยระบบการย้ายถิ่นของ Castles (1993)	17
แผนภูมิที่ 2	แนวคิดที่ว่าด้วยการตัดสินใจย้ายถิ่นของ De Jong และ Fawcett (1981)	23
แผนภูมิที่ 3	แนวคิดที่ว่าด้วยการย้ายถิ่นระหว่างประเทศของหญิง และการผลิตซ้ำทางสังคมของ Truong (1995) และ Heyzer and Wee (1994)	28
แผนภูมิที่ 4	แนวคิดที่ว่าด้วยประสบการณ์การย้ายถิ่นของหญิง กับการเปลี่ยนแปลงบทบาททางเพศของ Tienda and Booth (1991) และ Kadioglu (1994)	33
แผนภูมิที่ 5	รูปแบบการย้ายถิ่นของสถานภาพของหญิงไทย ในกระบวนการย้ายถิ่นไปเยอรมนีเพื่อแต่งงาน	385
แผนภูมิที่ 6	รูปแบบการย้ายถิ่นของสถานภาพของหญิงไทย ในกระบวนการย้ายถิ่นไปเยอรมนีเพื่อทำงาน	386
แผนภูมิที่ 7	รูปแบบการย้ายถิ่นของสถานภาพของหญิงไทย ในกระบวนการย้ายถิ่นไปเยอรมนีเพื่อค้าบริการทางเพศ	391

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ตั้งแต่ปี 1975 เป็นต้นมา จำนวนหญิงไทยที่เดินทางเข้าสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันมีจำนวนสูงขึ้นทุกปี จากสถิติของสำนักงานสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันเมื่อปี 1996 ที่ผ่านมามีผู้หญิงไทยพำนักอยู่ในเยอรมนีรวมทั้งสิ้น 23,870 คน ตัวเลขนี้เป็นตัวเลขของผู้ที่เดินทางเข้ามา และพำนักอยู่อย่างถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น แต่จากการคาดคะเนของหน่วยงานต่างๆ ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับผู้หญิงไทย คาดว่ามีผู้หญิงไทยอีกเป็นจำนวนมากที่พำนักอาศัยอยู่ในเยอรมนีอย่างผิดกฎหมายและไม่รวมอยู่ในตัวเลขสถิติของการ ดังนั้นจำนวนผู้หญิงไทยในเยอรมนีที่แท้จริงน่าจะสูงกว่า 23,870 คน

เรื่องราวเกี่ยวกับผู้หญิงไทยในเยอรมนีที่ปรากฏในสื่อมวลชนทั้งในประเทศไทยและประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันมักจะเป็นภาพที่เชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งกับการค้าประเวณี หญิงไทยที่เดินทางไป และ/หรือ พำนักอาศัยอยู่ในเยอรมนีมักถูกมองว่าเป็นผู้หญิงที่ไปเพื่อการค้าประเวณีทั้งหมด

ในความเป็นจริงแล้ว คงจะปฏิเสธความเกี่ยวพันระหว่างเพศพาณิชย์และการเดินทางไปเยอรมนีของผู้หญิงไทยส่วนหนึ่งไม่ได้ สองสิ่งนี้มีความเกี่ยวพันกันอย่างมาก แต่ก็ไม่ใช่สิ่งเดียวกัน

ผู้หญิงไทยเดินทางไปเยอรมนีหลายรูปแบบ มีทั้งเดินทางไปขายบริการทางเพศ เพื่อแต่งงาน หรือเพื่อทำงานอื่นนอกเหนือจากการขายบริการทางเพศ หลายคนเดินทางไปโดยการชักนำของนายหน้าซึ่งเป็นตัวแทนของเอเย่นต์ระดับประเทศและระหว่างประเทศ ในขณะที่บางคนเดินทางไปด้วยการชักนำของพี่น้องร่วมสายโลหิตเดียวกัน หรือมารดาของตนเองที่ได้ไปตั้งหลักแหล่งอยู่ในเยอรมนีแล้ว รวมทั้งแฟนหรือสามีชาวเยอรมันของตนเอง ของมารดา หรือของพี่น้องร่วมสายโลหิต หรือของเพื่อนและคนรู้จัก

การเดินทางไปเยอรมนีของผู้หญิงไทย มีทั้งไปโดยผ่านเครือข่ายขบวนการค้าหญิงข้ามชาติ และที่ไปโดยเครือข่ายพี่น้องร่วมสายโลหิตเดียวกัน แต่เท่าที่ผ่านมายังไม่เคยมีการศึกษาว่า การเดินทางไปเยอรมนีของช่องทางต่าง ๆ กันของผู้หญิงไทยนี้ มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเธอในประเทศปลายทางอย่างไรบ้าง

ผู้หญิงไทยส่วนใหญ่ที่เดินทางไปเยอรมนี ไม่ว่าจะ เป็นด้วยจุดประสงค์เพื่อการแต่งงาน เพื่อขายบริการทางเพศ หรือเพื่อทำงานอื่นนอกเหนือจากการขายบริการทางเพศ โดยแท้ที่จริงแล้วส่วนหนึ่งก็คือแรงงานไทยข้ามชาติ ดูเหมือนว่าหญิงไทยที่ย้ายถิ่นเหล่านี้ได้ใช้วิธีการแต่งงานกับชายเยอรมันเป็นเครื่องมือในการย้ายถิ่น แต่เท่าที่ผ่านมา ยังไม่เคยมีการศึกษาวิเคราะห์ ในระดับลึกกว่าวิธีการดังกล่าวเกี่ยวข้องกับเรื่องความเป็นเพศหญิง (Gender) อย่างไร มีผลต่อชีวิตของเธอและของสังคมไทยและสังคมเยอรมันโดยรวมอย่างไรบ้าง

*เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า จุดประสงค์หลักของผู้ที่ย้ายถิ่น ก็คือเพื่อชีวิตที่ดีกว่า หญิงไทยที่ย้ายถิ่นฐานไปเยอรมนีก็ไม่ใช่ข้อยกเว้น สิ่งที่ผู้หญิงเหล่านี้ต้องการและหวังว่าจะได้พบในเยอรมนีก็คือชีวิตที่ดีกว่า, อย่างไร

ก็ตามยังไม่เคยมีการศึกษาว่า **“ชีวิตที่ดีกว่า”**¹ ในความคิดเห็นของหญิงไทยที่ย้ายถิ่นเหล่านี้คืออะไร และเธอได้บรรลุถึงความหวังดังกล่าวหรือไม่ มากน้อยเพียงใดหลังจากได้ย้ายถิ่นไปเยอรมนีแล้ว

การย้ายถิ่นของหญิงไทยไปเยอรมนีไม่ว่าจะด้วยวัตถุประสงค์ใดและโดยช่องทางใด ได้ก่อให้เกิดชุมชนชาติพันธุ์ไทยในประเทศปลายทางขึ้นมา ชุมชนดังกล่าวได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอในระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา และมีแนวโน้มที่จะขยายเพิ่มขึ้นอีกเรื่อยๆ ในอนาคต ปัจจุบันนี้วงการการศึกษายังให้ความสำคัญกับกลุ่มชุมชนชาวไทย (ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง) ในเยอรมนีน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนไทยในต่างประเทศอื่นๆ เช่น ในสหรัฐอเมริกา

จากที่กล่าวมา จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผู้หญิงไทยในประเทศเยอรมนี โดยมุ่งศึกษาประเด็นปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้ผู้หญิงย้ายถิ่นเข้าไปอยู่ในเยอรมนี ความใฝ่ฝันของผู้หญิงเหล่านี้ หนทางและวิถีทางในการเข้าเยอรมนี ตลอดจนชีวิต สภาพความเป็นอยู่ในเยอรมนี เพื่อเป็นการทำความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับผู้หญิงกลุ่มนี้ ตลอดจนเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานทางวิชาการเพื่อประกอบการแสวงหาแนวทางทางเลือกเชิงนโยบายที่เหมาะสมต่อการแก้ปัญหาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและสาเหตุที่ทำให้ผู้หญิงไทยเดินทางไปเยอรมนี
2. เพื่อศึกษาสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้หญิงไทยในเยอรมนี

¹ ดูข้อถกเถียงเกี่ยวกับ “ชีวิตที่ดีกว่า” ได้จาก Suteerra Nittayananta, “Zum Begriff des Guten Lebens” (On the Concept of the Good Life), Ph.D. Dissertation, Free University Berlin, 1995.

3. เพื่อศึกษาผลกระทบของการย้ายถิ่นต่อประเทศไทย (ประเทศต้นทาง) และประเทศเยอรมนี (ประเทศปลายทาง)

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีการส่วนหนึ่งเป็นการศึกษาประวัติชีวิต (Life history) โดยใช้วิธีเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงบรรยาย (Narrative Interview) และการสัมภาษณ์เชิงอัตชีวประวัติ (Biographic Interview) ร่วมกัน ซึ่งเป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี การสัมภาษณ์เชิงบรรยายนี้เป็นการบวนการตอบโต้ในการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม อันจะนำมาซึ่งข้อมูลหรือแง่มุมใหม่ที่คาดไม่ถึง ทำให้สามารถที่จะพัฒนาสมมุติฐานใหม่ในระหว่างการสัมภาษณ์ได้

แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงบรรยายและการสัมภาษณ์เชิงอัตชีวประวัติประกอบด้วยหัวข้อต่อไปนี้

ประวัติส่วนตัว (บ้านเกิด อายุ การศึกษา ข้อมูลเกี่ยวกับบิดามารดาและพี่น้อง และสถานภาพสมรส)

ประวัติชีวิต

ชีวิตในวัยเด็ก

การย้ายถิ่นครั้งแรก

จุดเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในชีวิต

การเดินทางมาเยอรมนี : การตัดสินใจ กระบวนการเดินทาง งานที่ทำเมื่อมาถึง

ชีวิตสมรสและความเป็นอยู่ในเยอรมนีในปัจจุบัน

ความฝันหรือความคาดหวังในอนาคต

ในการศึกษาวิจัยนี้ได้ทำการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่ย้ายถิ่นเข้ามาเยอรมนีโดยผ่านสำนักงานจัดหาคู่หรือที่ได้รับการติดต่อชักชวนจากเพื่อนหรือญาติ หรือเดินทางเข้ามาโดยหนทางอื่นๆ และแต่งงานกับชายชาวเยอรมันตลอดจนผู้หญิงที่เดินทางเข้ามาเยอรมนีเพื่อประกอบการค้าบริการทางเพศ โดยได้เลือกกรณีศึกษาเป็นจำนวนทั้งสิ้น 15 คน ที่พำนักอาศัยอยู่ใน 3 ท้องที่คือในนครเบอร์ลิน นครฮัมบวร์ก รัฐนีเดอร์ซัคเซิน รัฐบาวาเรีย และรัฐเฮสเซิน โดยการเลือกที่ใช้เกณฑ์ความสมัครใจของหญิงไทยที่จะให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลและให้สัมภาษณ์ และเกณฑ์ความหลากหลายของคุณลักษณะเบื้องต้นของหญิงเหล่านี้ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ภูมิฐานะ วิธีเดินทางมาเยอรมนี จึงนับได้ว่าเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบ Maximum variation sampling หนึ่งเนื่องจากผู้วิจัยในท้องที่ทั้งสามแห่งเป็นคนไทยเพศหญิงซึ่งพำนักอาศัยอยู่ในท้องที่ของตนมาเป็นเวลานานเกิน 2 ปี จึงมีความคุ้นเคยกับหญิงไทยที่เป็นกรณีศึกษาดีพอที่จะสร้างความไว้วางใจ และการให้ความร่วมมือในการวิจัยเป็นอย่างดี ผู้วิจัยได้แจ้งให้กรณีศึกษาทราบว่าข้อมูลของเธอจะถูกนำไปวิเคราะห์โดยไม่มีการเปิดเผยชื่อและนามสกุลจริง ชื่อที่ปรากฏในรายงานวิจัยจึงเป็นนามสมมติทั้งสิ้น

การสัมภาษณ์ได้ทำเป็นเวลาต่อเนื่องระหว่างเดือนกรกฎาคม 2538 จนถึงเดือนพฤษภาคม 2539 หลังจากนั้นคณะวิจัยได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 12 - 13 พฤษภาคม 2539 ที่เมืองฮัมบวร์กเพื่อพิจารณาข้อมูลกรณีศึกษาและกำหนดแนวทางการศึกษา วิเคราะห์ และเค้าโครงของรายงาน หลังจากนั้นนักวิจัยทั้งสามคนได้เก็บข้อมูลจากกรณีศึกษาเพิ่มเติมและปรับปรุงรูปแบบการนำเสนอแต่ละกรณีศึกษาให้คล้ายคลึงกัน เมื่อวันที่ 4 - 5 มีนาคม 2540 ได้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 2 ของคณะวิจัยที่กรุงเทพมหานครเพื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบกรณีศึกษาและอภิปรายแบบแผนของการย้ายถิ่นของหญิงไทยและสถานภาพของหญิงไทยในแบบแผนการย้ายถิ่นดังกล่าว

วิธีการวิจัยอีกแบบหนึ่งคือการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากสถิติเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของคนไทยไปประเทศเยอรมนีและสถิติการเดินทางมาประเทศไทยของชาวเยอรมัน ตลอดจนสถิติการแต่งงานของหญิงไทยกับชายชาวเยอรมัน ข้อมูลทุติยภูมิอีกส่วนหนึ่งเป็นการศึกษาเอกสารจากที่ได้มีการค้นคว้าประมวลไว้แล้วเกี่ยวกับเรื่องการย้ายถิ่นของหญิงไทยไปเยอรมนีในส่วนที่ไม่มีข้อมูลทุติยภูมิ คณะวิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์ชาวเยอรมันบางคนที่เป็นคู่สมรสของหญิงไทย และสัมภาษณ์หญิงไทยที่แต่งงานกับชาวเยอรมัน โดยถือว่าคนเหล่านี้เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) ในการวิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเช่นนี้ 2 คน เพื่อหาข้อมูลในส่วนที่ไม่มีจากแหล่งอื่น ซึ่งได้แก่ ข้อมูลด้านการปรับตัวทางวัฒนธรรมของหญิงไทยและวัฒนธรรมครอบครัวของเยอรมัน

สถานที่ทำการศึกษา

คือประเทศไทยและประเทศเยอรมนี

ประเทศไทยที่ กรุงเทพมหานคร

ประเทศเยอรมนี ที่เมือง

1. นครเบอร์ลิน
2. นครฮัมบวร์ก
3. รัฐนีเดอร์ซัคเซิน รัฐบาวาเรีย และรัฐเฮสเซน

กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แนวคิด 4 เรื่องใหญ่ ประกอบกัน ได้แก่ กรอบแนวคิดว่าด้วยการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ เน้นการวิเคราะห์สาเหตุและผลกระทบของการย้ายถิ่นโดยมองการย้ายถิ่นเป็นระบบการย้ายถิ่น (migration system) ที่มีระบบย่อยหลายระบบเกี่ยวข้องกัน แนวคิดที่สองว่าด้วยการตัดสินใจย้ายถิ่น โดยพิจารณาหญิงผู้ย้ายถิ่นในฐานะผู้กระทำ (actor) ที่กำหนดความต้องการของตนเอง แนวคิดที่สามเป็นแนวคิดว่าด้วยการย้ายถิ่น

ระหว่างประเทศของหญิงและการผลิตซ้ำทางสังคม ซึ่งทำให้หญิงที่ย้ายถิ่นต้องตกเป็นเหยื่อของผู้อื่นหรือถูกเอารัดเอาเปรียบ ส่วนแนวคิดสุดท้ายเป็นแนวคิดที่ว่าด้วยประสบการณ์การย้ายถิ่นของหญิงและการเปลี่ยนแปลงบทบาททางเพศหลังการย้ายถิ่น รายละเอียดของแต่ละแนวคิดมีดังนี้

1. แนวคิดที่ว่าด้วยการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ สาเหตุและผลกระทบของการย้ายถิ่น : ระบบการย้ายถิ่น (migration system)

การย้ายถิ่นข้ามประเทศ (international migration) หมายถึงการเคลื่อนย้ายของประชากรจำนวนมากข้ามพรมแดนจากประเทศที่ตนเป็นพลเมืองหรือพำนักอยู่ไปยังประเทศอื่นเพื่อดำรงชีวิตเป็นเวลายาวนานต่อเนื่อง เพื่อกระทำกิจกรรมที่ได้รับค่าตอบแทน โดยปกติหลักการสากลจะกำหนดว่าการดำรงชีวิตในอีกที่หนึ่งเป็นเวลานาน 1 ปีนับเป็นการย้ายถิ่น (International Travel Regulations) การกำหนดระยะเวลาเช่นนี้เป็นประโยชน์แก่การจำแนกผู้ย้ายถิ่น เพราะนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าไปยังประเทศหนึ่งในระยะเวลา 2 - 3 เดือนย่อมไม่ถือเป็นผู้ย้ายถิ่นโดยถาวร ในขณะที่เดียวกันก็จะมีพ่อค้าหรือนักธุรกิจที่เดินทางไป ๆ มา ๆ ระหว่างประเทศของตนกับประเทศที่ตนเข้าไปประกอบอาชีพ ลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยก่อนดังเช่นพ่อค้าชาวจีนที่เดินเรือไปค้าขายแล้วก็เดินทางกลับประเทศ ดังที่เรียกกันว่า ผู้เดินทาง (sojourner) อย่างไรก็ตามผู้ย้ายถิ่นจำนวนหนึ่งก็สามารถกลายเป็นผู้ตั้งถิ่นฐาน (settlers) ได้เมื่อเขาตัดสินใจปักหลักใช้ชีวิตในประเทศที่เขาเข้าไปประกอบอาชีพและดำรงชีวิตที่นั่นเป็นส่วนใหญ่ ทำให้มีสถานะเป็นผู้ย้ายถิ่นตามนิยามข้างต้น

การย้ายถิ่นอาจจำแนกได้ตามสาเหตุเป็น 2 ชนิดคือ การย้ายถิ่นที่มีสาเหตุจากภัยธรรมชาติ (natural disaster) และการย้ายถิ่นที่มีสาเหตุจากภัยที่เกิดจากการกระทำหรือจากน้ำมือของมนุษย์ (manmade disaster)

การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นเฉพาะสาเหตุที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ การจำแนกการย้ายถิ่นอีกแบบหนึ่งคือการย้ายถิ่นแบบที่ผู้ย้ายถิ่นสมัครใจย้ายถิ่นเอง (voluntary migration) กับการย้ายถิ่นแบบที่ถูกบังคับให้ย้ายถิ่น (forced migration) ซึ่งได้แก่การลี้ภัย (refuge) การวิจัยครั้งนี้จะเป็นการย้ายถิ่นโดยความสมัครใจ

นักเศรษฐศาสตร์และนักสังคมวิทยาได้พยายามวิเคราะห์สาเหตุของการย้ายถิ่นโดยสมัครใจตามแนวทางของศาสตร์ตน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ในแนวเศรษฐศาสตร์ กลุ่มนักเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกและกลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมืองพยายามอธิบายสาเหตุของการย้ายถิ่นข้ามประเทศด้วยแนวทางที่ต่างกัน กลุ่มนักเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกอธิบายว่ามนุษย์ตัดสินใจย้ายถิ่นด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ ดังนั้นผู้ย้ายถิ่นจึงเป็นผู้ย้ายถิ่นเชิงเศรษฐกิจ (economic migrant) หรือเป็นแรงงาน (labourer) นั้นเอง ปัจจัยดึงดูด (push factors) สำคัญที่ทำให้มนุษย์ย้ายถิ่นได้แก่ ค่าจ้าง (wage) ที่สูงขึ้น และโอกาสการได้งานทำ (employment) กล่าวคือมนุษย์จะย้ายถิ่นจากประเทศที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจน้อยไปยังประเทศที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจมากกว่า กลุ่มนักเศรษฐศาสตร์แนวนี้ได้แก่ Borjas (1987) นอกจากอัตราค่าจ้างแล้ว Castello-Freeman และ Freeman (1992) ยังได้เสนอว่า การเลือกเดินทางไปประเทศใดขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) ของประเทศต้นทางและ GNP ของประเทศผู้รับแรงงานอีกด้วย กล่าวคือ อัตราการย้ายถิ่นจะสัมพันธ์ในเชิงบวกกับ GNP ของประเทศผู้รับ และสัมพันธ์ในเชิงลบกับ GNP ของประเทศต้นทาง การเลือกจุดหมายปลายทางของการย้ายถิ่นจึงขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงค่า GNP เหล่านี้ ตัวแปรที่ส่งผลต่อการย้ายถิ่นเพื่อทำงานยังได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง และประเภทของงานที่จะได้ทำ (Cuthbert and Sterns 1981 และ Melendiz 1994 อ้างใน Massey 1994)

นักเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกได้พยายามอธิบายสาเหตุของการย้ายถิ่นข้ามประเทศของแรงงานผิดกฎหมายด้วยเช่นกัน Frisbie (1975) ได้เสนอว่าการลักลอบเข้ามาทำงานของแรงงานผิดกฎหมายเกิดจากค่าจ้างที่มีอัตราต่ำ ผลผลิตทางการเกษตรที่ตกต่ำ และอัตราการว่างงานสูงในประเทศต้นทาง ประกอบกับอัตราค่าจ้างที่สูงกว่า ผลผลิตทางการเกษตรที่สูง และอัตราการว่างงานต่ำกว่า ณ ประเทศผู้รับ นอกจากนี้ยังได้เสนอแนะว่าการประมาณการจำนวนแรงงานย้ายถิ่นผิดกฎหมายไม่ควรกระทำโดยการพิจารณาจากจำนวนแรงงานที่ถูกจับกุม (Espenshade, 1990) เมื่อพิจารณาในระดับจุลภาค นักเศรษฐศาสตร์พบว่าตัวแปรรายได้ที่คาดหวัง (expected income) ที่แรงงานคาดว่าจะได้ในประเทศผู้รับ และตัวแปรจำนวนรายได้ที่ครอบครัวคาดหวังให้สูญเสีย (expected contributions to household income) มีผลต่อการตัดสินใจย้ายถิ่นของปัจเจกบุคคลและครอบครัวของเขา (Taylor, 1992)

จะเห็นได้ว่า นักเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกพิจารณาสาเหตุการย้ายถิ่นจากปัจจัยระดับปัจเจกบุคคลและกลุ่มเป็นหลัก นักเศรษฐศาสตร์การเมืองซึ่งเล็งเห็นอิทธิพลของโครงสร้างเศรษฐกิจที่มีผลต่อการย้ายถิ่น ได้เสนอสาเหตุในระดับโครงสร้าง สาเหตุนั้นคือปัจจัยดึงดูดจากสภาพเศรษฐกิจในประเทศผู้รับ (host countries) ของผู้ย้ายถิ่น สภาพเศรษฐกิจในประเทศผู้รับที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจสูงจะพัฒนาเป็นเศรษฐกิจที่มีโครงสร้างตลาดแรงงานสองระดับ (segmented labour market economy) กล่าวคือมีโครงสร้างตลาดแรงงานระดับปฐม (primary) ซึ่งเป็นระดับที่มีความก้าวหน้ามาก เป็นลักษณะงานวิชาชีพ (professional) ต้องการทักษะสูง มีค่าตอบแทนสูง และเป็นงานที่ไม่ใช้แรงกาย ในขณะที่เดียวกันก็มีโครงสร้างตลาดแรงงานระดับทุติย (secondary sector) ซึ่งเป็นตลาดแรงงานระดับรอง เป็นงานที่ไม่ใช่งานวิชาชีพ เน้นการใช้ทักษะทางร่างกายและการใช้แรงงาน มีค่าแรงต่ำกว่า เป็นงานที่เรียกว่า งาน 3 Ds คือ

งานสกปรก (dirty) งานเสี่ยง (dangerous) และงานยากลำบาก (difficult) ในสังคมดังกล่าว ประชากรของประเทศจะพยายามพัฒนาตัวเองเข้าไปมีตำแหน่งงานในตลาดแรงงานระดับปฏุม ทำให้เกิดการขาดแคลนคนที่เข้าทำงานในตลาดแรงงานระดับทุติยะ นักเศรษฐศาสตร์การเมืองพิจารณาว่าระบบทุนนิยมได้ทำให้ตลาดแรงงานในสังคมทุนนิยมพัฒนาขึ้นมาเป็นตลาดที่มีโครงสร้างสองระดับเช่นนี้ เมื่อประเทศทุนนิยมเติบโตจนมีสภาพเศรษฐกิจดังกล่าวก็จะเกิดภาวะที่เป็นปัจจัยดึงดูดให้แรงงานจากประเทศที่มีพัฒนาการเศรษฐกิจช้ากว่าย้ายถิ่นเข้ามาเพื่อแสวงหาตำแหน่งงานที่มีความขาดแคลนแรงงานในระดับทุติยะ แรงงานต่างชาติจึงมักเข้าไปทำงานที่พลเมืองของประเทศนั้นไม่ต้องการทำซึ่งได้แก่งาน 3 Ds นั่นเอง ในกระบวนการนี้จะเกิดการลักลอบเข้าไปของแรงงานต่างชาติที่ผิดกฎหมายในที่สุด นักทฤษฎีที่เสนอแนวคิดนี้ได้แก่ Piore (1979) และ Taylor (1992) เขาเห็นว่าการย้ายถิ่นเชิงเศรษฐกิจมีสาเหตุมาจากปัจจัยดึงดูดด้านความต้องการแรงงานระดับทุติยะในประเทศผู้รับหรือประเทศปลายทางเป็นสำคัญ

พัฒนาการของระบบทุนนิยมตั้งแต่ทศวรรษ 1980 ที่คลี่คลายออกมาเป็นเศรษฐกิจที่ไร้พรมแดน (economic internationalization) หรือสภาพโลกาภิวัตน์ (globalization) ซึ่งเชื่อมโยงเศรษฐกิจของยุโรป อเมริกา ตะวันออกกลาง และเอเชียแปซิฟิกเข้าด้วยกัน ทำให้นักเศรษฐศาสตร์การเมืองพัฒนาแนวคิดว่าด้วยการย้ายถิ่นข้ามประเทศไปได้อีกระดับหนึ่ง นั่นคือการกำหนดทิศทางของการเคลื่อนย้ายของแรงงานย้ายถิ่น Castells 1989 อ้างใน Massey 1993 และ Sassen (1991) ได้ระบุว่าแรงงานต่างชาติจะย้ายถิ่นจากประเทศต้นทาง (country of origin) ไปยังประเทศผู้รับแรงงาน (host country) ที่เป็นศูนย์กลางของเศรษฐกิจและข้อมูลข่าวสารโลก การเกิดขึ้นของระบบโลก (World systems) ได้ทำให้เมืองและประเทศบางแห่งเติบโตขึ้นเป็นศูนย์กลาง (core) ของทุนนิยมโลกที่เรียกว่า Global city เช่น ลอนดอน ปารีส นิวยอร์ก โทรอนโต ซานฟรานซิสโก โตเกียว ฮองกง

สิงคโปร์ ฯลฯ สภาวะเศรษฐกิจของเมืองและประเทศเหล่านี้จะพัฒนาเป็นเศรษฐกิจสองระบบที่มีความต้องการแรงงานต่างชาติเข้าไปทำงานในระบบตลาดแรงงานระดับทุติยะ เพราะพลเมืองของตนต้องการทำงานอยู่ในตลาดแรงงานระดับปฐมหมดแล้ว แรงงานต่างชาติจากประเทศที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจช้ากว่า เป็นประเทศชายขอบ (peripheral) ของระบบทุนนิยมโลกก็จะเคลื่อนย้ายเข้าไปสู่ตำแหน่งงานในประเทศศูนย์กลางทุนนิยม เพราะได้ค่าจ้างสูงกว่าในประเทศตน อย่างไรก็ตามการเคลื่อนย้ายนี้ทำได้ก็โดยการมีเส้นทางคมนาคมขนส่ง การหมุนเวียนของข้อมูลข่าวสารและการแพร่กระจายของวัฒนธรรมทุนนิยมจากศูนย์กลางไปสู่สังคมที่เป็นชายขอบ

นอกจากเงื่อนไขดังกล่าวแล้ว Sassen ยังได้เสนออีกว่า จากการที่ Global city ดึงดูดแรงงานต่างชาติเข้าไปจนเกิดปัญหาการลักลอบเข้าเมืองอย่างหนัก รัฐบาลของเมืองใหญ่เหล่านี้ได้พยายามผลักดันนโยบายการลงทุนผลิตในประเทศชายขอบทุนนิยมแทน นโยบายนี้เรียกว่า off-shore production กล่าวคือนำทุนไปลงในประเทศที่ก้าวหน้าทางเศรษฐกิจช้า เพราะจะได้ค่าแรงถูกกว่า ปัจจัยการผลิตอื่นๆ ก็มีต้นทุนต่ำกว่า อีกทั้งยังช่วยชะลอแรงงานให้ทำงานอยู่ในประเทศของตนแทนที่จะหลั่งไหลเข้าไปยัง global city Sassen ได้พบว่านโยบายดังกล่าวไม่ประสบความสำเร็จในระยะยาว เพราะสินค้าที่ผลิตในประเทศชายขอบทุนนิยมเป็นสินค้าที่คล้ายคลึงกับที่ผลิตอยู่แล้วในประเทศเหล่านั้น จึงแย่งตลาดกันเอง อย่างไรก็ตาม นโยบายดังกล่าวได้ดึงดูดแรงงานสตรีจำนวนมากเข้าสู่โรงงาน (feminization) โดยไม่ให้ออกาสที่เท่าเทียมกันสำหรับแรงงานชาย แรงงานสตรีที่ได้สัมผัสกับลัทธิบริโภคนิยมจนเกิดความชื่นชมก็ไม่สามารถสร้างอำนาจการซื้อหรือมีรายได้ที่มั่นคงเพียงพอที่จะบริโภควัตถุต่าง ๆ ตามความต้องการได้ ผลที่เกิดขึ้นจาก off shore production จึงเป็นการสร้างคนกลุ่มใหม่ที่ขาดราก (uprooted) ทั้งในเชิงสังคมและเศรษฐกิจ และคนเหล่านี้ก็พร้อมที่จะย้ายถิ่นไปเรื่อยๆ เพื่อสนองความต้องการทางเศรษฐกิจของตน จะเห็นได้ว่า แนวคิดนี้เป็น

แนวคิดที่ใช้อธิบายสาเหตุและทิศทางของการย้ายถิ่นเชิงเศรษฐกิจในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

นักสังคมวิทยาพยายามพิจารณาปรากฏการณ์การย้ายถิ่นข้ามประเทศในแง่มุมที่ต่างไปจากนักเศรษฐศาสตร์ ถึงแม้ว่าปรากฏการณ์ย้ายถิ่นข้ามประเทศในปัจจุบันจะเป็นเรื่องของการย้ายถิ่นเชิงเศรษฐกิจของคนที่เป็นแรงงานก็ตาม นักสังคมวิทยาก็พิจารณาว่าตัวแปรทางเศรษฐกิจเป็นตัวแปรเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นของระบบการย้ายถิ่น (Migration System) นักสังคมวิทยาเห็นว่าการย้ายถิ่นเป็นระบบที่ครอบคลุมปัจจัยทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม กฎหมาย และการเมืองระหว่างประเทศ นอกจากนี้ระบบการย้ายถิ่นยังรวมหมายถึงกระบวนการนับแต่การตัดสินใจเดินทางออกจากประเทศต้นทางไปยังประเทศผู้รับ โดยผ่านเครือข่ายของผู้ย้ายถิ่นในประเทศต้นทาง เครือข่ายของผู้อำนวยความสะดวกระหว่าง การย้ายถิ่น และเครือข่ายของผู้ย้ายถิ่นและผู้ว่าจ้างผู้ย้ายถิ่นในประเทศผู้รับ Castles (1993) ได้สรุปไว้ว่า

กระบวนการย้ายถิ่นแบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ ๆ คือ ขั้นการเริ่มย้ายถิ่น ได้แก่ การตัดสินใจย้ายถิ่น ตัวแปรในขั้นนี้จะเป็นตัวแปรเกี่ยวกับสาเหตุของการย้ายถิ่น ขั้นตอนที่สองคือระหว่างการย้ายถิ่นได้แก่ กระบวนการเดินทางและการอำนวยความสะดวกในการเดินทาง ขั้นตอนที่สามคือขั้นที่เดินทางถึงประเทศปลายทางแล้วและได้พำนักอยู่ในประเทศนั้น ตัวแปรในขั้นนี้จะเป็นตัวแปรเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดจากการย้ายถิ่นเข้าไปในด้านของระบบย่อย เราอาจแบ่งระบบย่อยของระบบการย้ายถิ่นออกได้เป็นระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมือง ระบบสังคม ระบบวัฒนธรรม และระบบกฎหมาย โดยที่ระบบเศรษฐกิจ การเมือง และกฎหมายครอบคลุมทั้งในระดับประเทศและระดับระหว่างประเทศ

รายละเอียดของความสัมพันธ์ระหว่างขั้นตอนการย้ายถิ่นกับระบบย่อยของการย้ายถิ่นจะเป็นดังนี้ (ดูแผนภูมิที่ 1)

ในขั้นตอนของการเริ่มย้ายถิ่น : สาเหตุ ตัวแปรในระบบย่อยด้านเศรษฐกิจได้แก่ ความต้อโอกาสทางเศรษฐกิจของผู้ย้ายถิ่นกล่าวคือ การไม่มีสิทธิครอบครองที่ดินหรือปัจจัยการผลิตอื่นๆ และการว่างงานในประเทศต้นทาง การได้ค่าแรงที่สูงกว่าและการได้งานทำในประเทศปลายทาง ตัวแปรทางด้านการเมืองได้แก่ ความสัมพันธ์ดั้งเดิมหรือความสัมพันธ์พิเศษที่ประเทศต้นทางกับประเทศผู้รับมีต่อกัน เช่น การเคยเป็นอาณานิคม การเคยรับผู้ย้ายถิ่นเข้าไปพำนักในอดีต และการกำหนดนโยบายของรัฐประเทศผู้รับที่จะจ้างแรงงานต่างชาติมาทำงานในอาชีพที่มีความขาดแคลนแรงงาน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นงาน 3D ในตลาดแรงงานระดับทุติยะ ตัวแปรในระบบย่อยด้านสังคมได้แก่การถูกชักนำโดยคนรู้จักให้ย้ายถิ่น การร่วมกันตัดสินใจย้ายถิ่นของคนในระดับครอบครัวเครือญาติและท้องถิ่นเดียวกัน และการหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับย้ายถิ่นจากตัวแปรด้านวัฒนธรรมคือ ค่านิยมต้องการเดินทางโดยเฉพาะของคนหนุ่มสาวซึ่งอยู่ในวัยแรงงานที่จะย้ายถิ่นไปทำงานในต่างประเทศหรือที่เรียกกันว่า “ไปชุดทอง” จนทำให้เกิดวัฒนธรรมใหม่ที่เรียกว่าวัฒนธรรมแห่งการย้ายถิ่น (Culture of Migration) (Massey, 1994) ค่านิยมอีกประการหนึ่งคือค่านิยมแบบบริโภคนิยมในวัฒนธรรมแบบทุนนิยมที่แพร่กระจายมาจาก global city และมีอิทธิพลดึงดูดคนจากประเทศอื่น ๆ ให้ปฏิบัติตนเลียนแบบ

ระบบย่อยสุดท้ายคือ ระบบกฎหมาย ตัวแปรสำคัญในเรื่องนี้คือกฎหมายคนเข้าเมืองของประเทศต้นทางที่ส่งเสริมให้พลเมืองย้ายถิ่นไปทำงานได้ในต่างประเทศโดยไม่กีดกันหรือมีนโยบายส่งออกแรงงาน

ในขั้นกระบวนการย้ายถิ่น ซึ่งจะต้องมีการจัดการและการอำนวยความสะดวก ตัวแปรในระบบเศรษฐกิจได้แก่ค่าใช้จ่ายต่างๆ สำหรับการเดินทาง

อันประกอบด้วยค่าเดินทาง ค่านายหน้าและเงินค่าหัวที่ผู้ย้ายถิ่นจะต้องจ่ายให้แก่ผู้จัดการและผู้อำนวยความสะดวก เงินเหล่านี้สามารถทำกำไรได้มากจนทำให้ธุรกิจส่งแรงงานมนุษย์ออกมีความรุ่งเรืองไม่ต่างจากการส่งสินค้าออก ตัวแปรในระบบการเมืองได้แก่ นโยบายของรัฐที่จะควบคุมการส่งออกแรงงานย้ายถิ่นหรือจะเปิดเสรีให้เป็นธุรกิจที่เอกชนสามารถแข่งขันกันได้ นอกจากนี้ยังรวมถึงมาตรการในการเตรียมตัวและปฐมนิเทศแรงงานที่กำลังจะเดินทางอีกด้วย ในกระบวนการนี้ ตัวแปรทางการเมืองหมายถึงการรวมกลุ่มระหว่างประเทศด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจการค้าหรือเหตุผลอื่น ๆ ซึ่งจะมีผลให้การเคลื่อนย้ายของประชากรในกลุ่มประเทศดังกล่าวเป็นไปได้โดยสะดวกยิ่งขึ้น ส่วนใหญ่จะเป็นการรวมกลุ่มของประเทศในภูมิภาคเดียวกัน เช่น กลุ่มอาเซียน กลุ่มสหภาพยุโรป หรือบางครั้งก็เป็นข้อตกลงระหว่างประเทศต้นทางกับประเทศผู้รับในการกำหนดจำนวนโดยตัวผู้ย้ายถิ่นที่อนุญาตให้เดินทางเข้ามาได้ เช่น ข้อตกลงระหว่างประเทศมาเลเซียกับบังคลาเทศ และได้หัวหน้ากับฟิลิปปินส์ ตัวแปรในระบบสังคมได้แก่ ระบบการจัดหางานที่มีอยู่ทั้งโดยกฎหมายและผิดกฎหมาย ระบบวัฒนธรรมได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ย้ายถิ่นกับนายหน้า ค่านิยมความเชื่อถือเครือข่ายส่วนบุคคล (คนรู้จักกัน) มากกว่าเครือข่ายทางการ (บริการของรัฐ) ในการจัดการเดินทาง และตัวแปรในระบบกฎหมายได้แก่กฎหมายคนเข้าเมืองของประเทศผู้รับที่เปิดโอกาสให้คนต่างชาติย้ายถิ่นเข้ามาทำงานได้ ตลอดจนกติการะหว่างประเทศที่เอื้อให้มีการย้ายถิ่นเพื่อการทำงาน อีกทั้งยังคุ้มครองผู้ย้ายถิ่นเพื่อการทำงาน เช่น อนุสัญญาขององค์การแรงงานระหว่างประเทศและสหประชาชาติ

ในขั้นตอนที่สาม เมื่อผู้ย้ายถิ่นเดินทางถึงประเทศผู้รับและดำรงชีวิตโดยการทำงานในประเทศดังกล่าว ผลกระทบที่เกิดจากการย้ายถิ่นในด้านเศรษฐกิจคือการได้งานและได้ค่าจ้างที่สูงขึ้นของผู้ย้ายถิ่น การทำสัญญาจ้างงานซึ่งกำหนดระยะเวลาที่จะทำงานและอาศัยอยู่ในประเทศผู้รับได้

การส่งเงินออกกลับประเทศต้นทางให้แก่ครอบครัวหรือญาติพี่น้องของแรงงานย้ายถิ่น ตลอดจนกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่แรงงานย้ายถิ่นกระทำซึ่งมีความเชื่อมโยงต่อเนื่องกันเป็นเครือข่ายทางเศรษฐกิจที่รองรับซึ่งกันและกันในแง่โครงสร้างของเศรษฐกิจในประเทศผู้รับ ผลกระทบของการย้ายถิ่นจะทำให้เกิดการพึ่งพาแรงงานต่างชาติโดยเฉพาะในเศรษฐกิจระดับทุติยภูมิดังได้กล่าวมาแล้วในประเทศที่เป็นศูนย์กลางของทุนนิยมโลก ส่วนในประเทศที่มีได้เป็นศูนย์กลางทุนนิยมโลก แต่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจมากกว่าประเทศอื่น ๆ รอบข้าง การเข้ามาของแรงงานต่างชาติก็จะเกิดผลกระทบทำให้ระบบการผลิตในประเทศดังกล่าวเป็นการผลิตแบบใช้แรงงานมาก (labour intensive) มากกว่าใช้เทคโนโลยีหรือใช้ข้อมูลข่าวสาร (technology/information intensive) ผลกระทบทางการเมืองของการย้ายถิ่นจะปรากฏในนโยบายของรัฐซึ่งอาจปรับเปลี่ยนไปตามสภาพความขาดแคลนแรงงานโดยอาจมีนโยบายต้อนรับหรือขับไล่แรงงานต่างชาติสุดแต่อุปสงค์และอุปทานของแรงงานในชาติเป็นหลัก นโยบายดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อแนวทางการให้สิทธิและการกำหนดหน้าที่ของผู้ย้ายถิ่นว่าจะใกล้เคียงกับสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองของประเทศผู้รับมากน้อยเพียงใด

ในระบบสังคมผลกระทบของการย้ายถิ่นก็คือ การเกิดชุมชนทางชาติพันธุ์ (ethnic enclave) ซึ่งเป็นชุมชนของผู้ย้ายถิ่นที่เป็นชาติพันธุ์เดียวกัน ใช้ภาษาพูดและมีขนบธรรมเนียมประเพณีร่วมกัน ชุมชนนี้จะสร้างกลไกเพื่อการติดต่อสื่อสารภายในกลุ่มและเพื่อขัดเกลาสมาชิกรุ่นเยาว์ของกลุ่ม จึงมักจะจัดทำหนังสือพิมพ์ จัดหมายบอกข่าวหรือโทรทัศน์วงจรปิดของตน และมีการจัดชั้นเรียนสอนภาษาของตน มีสถานที่เพื่อปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาและประเพณีร่วมกัน นอกจากนั้นสมาชิกในชุมชนยังจะมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องและสืบเนื่องซึ่งกันและกัน ทำให้การผลิตและการบริโภคจำนวนไม่น้อยหมุนเวียนอยู่ในชุมชนของตน หมายถึง

เครือข่ายทางสังคมของผู้ย้ายถิ่นในประเทศปลายทางอีกด้วย เครือข่ายนี้ไม่จำเป็นต้องอยู่เฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน แต่ขึ้นอยู่กับกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตของผู้ย้ายถิ่น เช่น การใช้บริการส่งเงินกลับ (remittance) การส่งลูกเข้าเรียนในโรงเรียนของท้องถิ่น การเปิดบัญชีเงินฝากในธนาคาร การมีเพื่อนต่างเพศหรือคู่ครอง การไปใช้บริการรักษาพยาบาล ฯลฯ เครือข่ายนี้จะทำให้การดำรงชีวิตของผู้ย้ายถิ่นในต่างแดนมีความลงตัวมากขึ้นเรื่อยๆ จนเกิดความพยายามจะหาช่องทางตั้งถิ่นฐานเป็นการถาวรในประเทศปลายทางในเวลาต่อมา สำหรับตัวแปรในทางวัฒนธรรม ผลกระทบจากการย้ายถิ่นทำให้เกิดสภาพสองประการได้แก่ การปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมของประเทศปลายทางและการธำรงเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของผู้ย้ายถิ่น ตัวแปรทั้งสองนี้ดูเหมือนจะขัดแย้งกัน แต่ก็เกิดขึ้นพร้อม ๆ กันในความเป็นจริง กล่าวคือ ผู้ย้ายถิ่นจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้และสามารถทำงานได้ในประเทศปลายทาง ทักษะที่จำเป็นเช่นการรู้ภาษาเพื่อสื่อสารกันได้ การรู้กฎระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตน การเดินทางและใช้บริการสาธารณะ ตลอดจนทักษะในการทำงาน ในขณะเดียวกันผู้ย้ายถิ่นก็มีแนวโน้มจะยึดถือเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนไว้ตามปกติวิสัย ถ้ามีการรวมตัวเป็นชุมชนทางชาติพันธุ์ การธำรงและแสดงออกของเอกลักษณ์ก็ง่ายและชัดเจนขึ้นกว่าการอยู่ตามลำพัง การแสดงออกทางวัฒนธรรมที่เห็นได้ง่ายคือภาษาและอาหาร ผู้ย้ายถิ่นจะพูดภาษาของตนและกินอาหารที่ปรุงแบบของตน การรักษาตุลยภาพระหว่างการปรับตัวและการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมจะคงอยู่ในตัวผู้ย้ายถิ่นจนกว่าจะมีตัวแปรอื่น ๆ เข้ามาแทรกแซงหรือเบี่ยงเบนทิศทางให้เปลี่ยนแปลงไป

ผลกระทบในระบบสุดท้ายคือระบบกฎหมาย ตัวแปรที่สำคัญยิ่งสำหรับผู้ย้ายถิ่นคือกฎหมายแรงงานของประเทศปลายทาง ข้อกำหนดในกฎหมายดังกล่าวจะระบุสถานภาพของผู้ย้ายถิ่น ตลอดจนสวัสดิการสังคมที่

พึงได้รับ เช่นการคุ้มครองสิทธิของแรงงานต่างชาติ มาตรฐานการจ้างงาน ฯลฯ ข้อกำหนดดังกล่าวอาจได้รับการเปลี่ยนแปลงตามนโยบายของรัฐที่มีต่อคนต่างชาติ กฎหมายอีกฉบับหนึ่งคือกฎหมายสัญชาติ การอนุญาตให้ผู้ย้ายถิ่นได้มีสิทธิโอนสัญชาติเป็นพลเมืองของประเทศนั้นและเงื่อนไขที่ระบุไว้ย่อมมีผลต่อพฤติกรรมของผู้ย้ายถิ่นที่คาดหวังว่าจะตั้งถิ่นฐานถาวร

เราอาจวาดแผนภูมิของแนวคิดระบบการย้ายถิ่นได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 แนวคิดว่าด้วยระบบการย้ายถิ่นของ Castles (1993)

ระบบ ประเทศ	เศรษฐกิจ	การเมือง	สังคม วัฒนธรรม	กฎหมาย
ประเทศ ต้นทาง	ความยากจน ความต้อย โอกาส ทางเศรษฐกิจ	นโยบายการ ย้ายถิ่น การเคยเป็น อาณานิคม	ค่านิยม เครือข่ายการ ย้ายถิ่น การหาข้อมูล ข่าวสาร ฯลฯ	กฎหมายและ ระเบียบว่าด้วย คนเข้าเมือง กฎหมายและ ระเบียบว่าด้วย แรงงาน กฎหมายระหว่าง ประเทศ
ประเทศ ปลายทาง	รายได้ที่คาดหวัง การมีงานทำ ค่าจ้างที่สูงกว่า เงินส่งกลับ ฯลฯ	นโยบาย การย้ายถิ่น การพึ่งพา แรงงาน ต่างชาติ	เครือข่ายการ ย้ายถิ่น ค่านิยม ชุมชนผู้ย้ายถิ่น ฯลฯ	กฎหมายและ ระเบียบว่าด้วย คนเข้าเมือง กฎหมายและ ระเบียบว่าด้วย แรงงาน กฎหมายระหว่าง ประเทศ สวัสดิการสังคม สำหรับผู้ย้ายถิ่น การโอนสัญชาติ

2. แนวคิดว่าด้วยการตัดสินใจย้ายถิ่น : ผู้ย้ายถิ่นในฐานะผู้ตัดสินใจด้วยตนเอง (Decision Maker)

เมื่อพิจารณาว่าผู้ย้ายถิ่นคือผู้ที่ตัดสินใจ มีความตั้งใจมุ่งหมายในการย้ายถิ่น การที่จะศึกษาทำความเข้าใจถึงสาเหตุปัจจัย แรงจูงใจหรือผลักดันอันทำให้เกิดการย้ายถิ่น อาจจะศึกษาได้โดยพิจารณากระบวนการตัดสินใจในการย้ายถิ่น ในทศวรรษที่ผ่านมาได้มีการนำเอาแนวคิดด้านจิตวิทยาสังคมเข้ามาศึกษาทำความเข้าใจในเรื่องการย้ายถิ่นโดยใช้รูปแบบแนวคิดและการวิเคราะห์แบบต่างๆ ซึ่งเป็นความพยายามที่จะโยงตัวแปรระดับมหภาคกับจุลภาคเข้าด้วยกัน (Boyd, 1989 : 644) โดยพิจารณาถึงอิทธิพลปัจจัยระดับมหภาคที่เข้ามาเกี่ยวข้องข้องในกระบวนการตัดสินใจย้ายถิ่นของปัจเจกบุคคล (De Jong and Fawcett, 1981 : Gardner, 1985 : 86) แนวคิดดังกล่าว ได้แก่ **แนวคิดว่าด้วยการตัดสินใจย้ายถิ่นหรือแนวคิดคุณค่าและการคาดหวัง หรือ Value-Expectancy Model (V-E)** ซึ่งมองว่าปัจจัยทางโครงสร้างสังคมและสภาวะแวดล้อมเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการตัดสินใจย้ายถิ่น ทั้งนี้โดยผ่านกระบวนการที่ทำให้แรงกระตุ้นจากภายนอกดังกล่าวในระดับมหภาคแปรเปลี่ยนหรือปรับเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการตัดสินใจของปัจเจกบุคคล ประสบการณ์ภูมิหลังและความรู้สึกนึกคิดส่วนบุคคลจะถูกนำมาวิเคราะห์ประกอบเชื่อมโยงกับความตั้งใจและพฤติกรรมการย้ายถิ่น โดยจะพิจารณาถึงผลกระทบในด้านความคาดหวังของปัจเจกบุคคลหรือครอบครัว ซึ่งมักจะปรากฏเป็นผลออกมาว่า การย้ายถิ่นจะเกิดขึ้นเมื่อการย้ายถิ่นนั้นจะส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ที่มีคุณค่าหรือที่ปัจเจกหรือครอบครัวประเมินให้ค่าความสำคัญไว้

V-E เป็นแนวคิดที่มีรากฐานมาจาก Cognitive theories และ Decision-making approaches ในทางจิตวิทยา (De Jong and Fawcett, 1981 : 47) ที่กล่าวว่าความตั้งใจที่จะกระทำการใดๆ มักจะขึ้นอยู่กับความ

คาดหมายถึงผลอันจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ และคุณค่าของผลนั้น ในความรู้สึกของผู้กระทำ (Crawford 1973 : 54 อ้างใน De Jong and Fawcett 1981)

ในบริบทของการย้ายถิ่นตาม V-E ความตั้งใจที่จะย้ายถิ่นฐานนี้มีพื้นฐานมาจากความต้องการที่จะปรับสถานภาพหรือคุณภาพชีวิตของตนเอง หรือของครอบครัวให้ดีขึ้น หรืออย่างน้อยก็ให้ดำรงอยู่ในสถานะที่เป็นอยู่คือ ประคับประคองไม่ให้ทรุดลง ในการตัดสินใจเพื่อย้ายถิ่นจะมีเรื่องของคุณค่า และเป้าหมายเฉพาะบางอย่าง รวมทั้งความคาดหวังจากผลที่ได้รับในการย้ายถิ่นว่าจะเป็นไปได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้เพียงใดเข้ามาเกี่ยวข้อง แรงจูงใจให้ย้ายถิ่นจึงเป็นผลสรุปของการพิจารณาเปรียบเทียบคุณค่าและความคาดหวังในเชิงจิตวิสัย (subjective) ของปัจจัยต่าง ๆ (Fishbein and Azjen, 1975) นั่นคือ แต่ละคนจะมีเป้าหมายส่วนบุคคลที่ตั้งไว้หรือให้คุณค่าไว้ ซึ่งเป้าหมายนี้อาจจะบรรลุถึงได้โดยการย้ายถิ่นหรือโดยการไม่ย้ายถิ่น จากการประเมินปัจจัยต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงเกี่ยวพัน ซึ่งก็คือการคาดหวังหรือ คาดหมายว่าระหว่างกรย้ายถิ่นและทางเลือกอื่นอย่างไหนจะทำให้เป้าหมายนั้นบรรลุถึงได้ในปริมาณเท่าไร De Jong และ Fawcett (1981 : 47) กล่าวว่ารูปแบบนี้เป็น cognitive model ซึ่งย่อมมีเรื่องราวทางจิตใจเข้ามาเกี่ยวข้อง และการประเมินค่าต่าง ๆ ก็เป็นในกรอบการพิจารณาในด้าน cost-benefit ด้วย การตัดสินใจจึงมีพื้นฐานมาจาก “cognitive calculus” คือ เป็นการคำนวณตามความรู้ความเข้าใจ อันขึ้นอยู่กับความรู้สึกนึกคิด การคาดเดาในการให้นำหนักคุณค่าของปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการทำให้บรรลุถึงเป้าหมาย

De Jong and Fawcett (1981 : 49) ได้ประมวลคุณค่าและความคาดหวังต่าง ๆ ที่สำคัญ และจัดแบ่งไว้เป็น 7 กลุ่มด้วยกันได้แก่

ความมั่งมี (wealth) อันเป็นเรื่องเกี่ยวกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ซึ่งอาจจะหมายถึงค่าจ้างแรงงาน รายได้ที่ดี ค่าครองชีพที่ต่ำ โอกาสในการทำงาน การมีกรรมสิทธิ์ครอบครองทรัพย์สิน

สถานภาพ (status) ซึ่งก็คือสถานภาพทางสังคม เกียรติยศ ความมีหน้ามีตา สิ่งเหล่านี้ค่อนข้างที่จะเกี่ยวข้องกับกลุ่มแรกเป็นอย่างมาก เพราะสถานภาพทางสังคมก็อาจได้มาโดยการมีงานหน้าที่ที่ดี หรือการศึกษาที่สูง

ความสะดวกสบาย (comfort) หมายถึง การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น หรืออาจได้งานที่ดีขึ้นคือ เวลาทำงานน้อยลง เบาแรง ความสะดวกสบายในที่นี้หมายรวมถึงทั้งทางกายและจิตใจ

แรงจูงใจ เครื่องจรรโลงใจ (stimulation) ในที่นี้หมายถึงกิจกรรมอันนำมาซึ่งความรื่นรมย์ยินดี การได้รับการปลดปล่อยจากความไม่เอื้ออำนวยต่าง ๆ อันอาจจะรวมถึงการผจญภัย โอกาสที่ได้รับเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ

ภาวะอิสระ (autonomy) ซึ่งมีความหมายได้ในหลายมิติ แต่โดยทั่วไปจะหมายถึง ภาวะอิสระส่วนบุคคล อันหมายถึงการได้ใช้ชีวิตในแบบอย่างที่ตนต้องการ หลุดพ้นจากการควบคุมทางครอบครัวและสังคม รวมทั้งอาจหมายถึงอิสระทางการเมืองด้วย

สัมพันธภาพ (affiliation) หมายถึงคุณค่าในการได้อยู่ร่วมกับบุคคลอื่นที่มีความหมาย ในแง่ของการย้ายถิ่นอาจจะหมายถึงการได้อยู่ร่วมกับเพื่อนหรือญาติพี่น้องที่ได้ย้ายถิ่นไปก่อน ในบางกรณีปัจจัยนี้เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดการย้ายถิ่น ซึ่งมักจะเป็นเพราะต้องแต่งงานหรือย้ายถิ่นเพื่อที่จะได้อยู่ร่วมกับคู่ครอง

หลักศีลธรรม (morality) อันหมายถึงระบบความเชื่อ กฎระเบียบทางสังคม ที่กำหนดวิถีการดำรงชีวิตว่าดีหรือเลว สิ่งเหล่านี้อาจมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลได้

กระบวนการตัดสินใจคือการพิจารณาถึงความสำคัญของคุณค่าและเป้าหมายที่ตั้งไว้รวมทั้งความคาดหวังที่จะได้บรรลุถึง คือการคาดหมายว่าการกระทำหรือพฤติกรรมไหนจะส่งผลที่ได้ให้คุณค่าไว้ ออกมาอย่างไร ในการพิจารณาอาจจะกระทำในหลายมิติก็ได้ เช่นในส่วนของงานให้คุณค่าอาจจะมองว่าสิ่งนั้นเป็นศูนย์รวมของระบบคุณค่าในบุคคลนั้นหรือไม่ แล้วคุณค่านั้นได้เข้าไปมีบทบาทในพฤติกรรมด้านอื่นหรือเปล่า ในด้านการคาดหวังก็เช่นกันอาจมองว่า ผลที่จะเกิดกับตนเองหรือกับคนอื่นหรือจะเป็นผลในระยะสั้นหรือยาว ปัจจัยที่เป็นเหตุจูงใจไม่ว่าจะเป็นในด้านบวกหรือลบไม่ควรที่จะพิจารณาเป็นเพียงแคในรูปของปัจจัยที่ผลหรือถึงเท่านั้น แต่ควรที่จะมองในลักษณะของปัจจัยที่ทำให้เกิดการถ่วงดุล การให้น้ำหนักในการตัดสินใจที่จะย้ายถิ่นหรือไม่มากกว่า และการพิจารณาอีกควรที่จะเป็นการประเมินเหตุจูงใจ รวมทั้งคุณค่าและเป้าหมายทั้งหมดเพราะ De Jong และ Fawcett มองว่าเหตุจูงใจในการย้ายถิ่นนั้นไม่ได้มีเพียงด้านเดียวและในการตัดสินใจเพื่อการย้ายถิ่นเป้าหมายและคุณค่าที่เข้ามาเกี่ยวข้องก็มีหลากหลาย

แต่อย่างไรก็ตาม การกระทำหรือพฤติกรรมของมนุษย์ก็ไม่ได้ถูกกำหนดหรือควบคุมโดยปัจจัยด้านการจูงใจเท่านั้น หากยังได้มีอิทธิพลจาก **ปัจจัยภายนอก อันได้แก่ ทางด้านสังคมวัฒนธรรม ปัจจัยด้านโครงสร้างทางโอกาส ปัจจัยด้านครอบครัว รวมทั้งปัจจัยส่วนบุคคล** เข้ามามีบทบาทสำคัญในกระบวนการตัดสินใจด้วย และนี่คือจุดที่เชื่อมโยงสาเหตุและปัจจัยระดับมหภาคกับกระบวนการตัดสินใจบนพื้นฐานครอบครัวระดับจุลภาค De Jong และ Fawcett (1981 : 53) ได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ไว้ดังนี้

ลักษณะทางประชากรของปัจเจกและครอบครัว อันหมายถึงลักษณะทางครอบครัว จำนวนสมาชิก ลักษณะวงจรชีวิต ระดับการมีงานทำ ฯลฯ ปัจจัยเหล่านี้เราอาจที่จะพิจารณาเป็นตัวแปรตัวหนึ่งที่มีความสำคัญ

ในการเป็นตัวชี้คุณค่าและการคาดหมาย ซึ่งก็คือตัวแปรที่สำคัญในการวิเคราะห์พฤติกรรมและความตั้งใจในการย้ายถิ่น

กฎระเบียบทางสังคมและวัฒนธรรม ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการให้คุณค่าและการคาดหมายในการย้ายถิ่น ซึ่งอิทธิพลของกฎระเบียบทางสังคมวัฒนธรรมจะสะท้อนให้เห็นในค่านิยมและความคาดหวังของแต่ละบุคคล นั่นคือสิ่งเหล่านี้ได้ซึมซาบเข้าไปอยู่ในสำนึกของบุคคล

ลักษณะนิสัยส่วนบุคคล (personality traits) สิ่งเหล่านี้ได้แก่ลักษณะเฉพาะ เช่น การเป็นคนที่ยอมเสี่ยง การปรับตัวได้ง่าย คุณลักษณะเช่นนี้อาจจะทำให้บุคคลนั้น ๆ ให้คุณค่าและความคาดหมายที่สูงในการเคลื่อนย้ายมากกว่าบุคคลที่ไม่มีลักษณะเช่นนี้

ความแตกต่างในด้านโครงสร้างทางโอกาสระหว่างพื้นที่ต่าง ๆ สิ่งนี้อาจทำให้มีการคาดหมายได้ว่าในพื้นที่ใด ๆ จะมีโอกาสในการบรรลุถึงเป้าหมายเท่าไร

ข่าวสารข้อมูลเรื่องราวเกี่ยวกับพื้นที่ต่าง ๆ ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยให้การประเมินเปรียบเทียบระหว่างที่ต่าง ๆ เป็นไปได้

สิ่งสำคัญที่เป็นหัวใจของ model นี้ก็คือ ความสัมพันธ์ติดต่อทางสังคม (social contacts) ระหว่างญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง ความสัมพันธ์ติดต่อทางสังคมนี้แสดงให้เห็นเครือข่าย (network) ของข่าวสาร ของความช่วยเหลือเกื้อกูลทางสังคมและเศรษฐกิจระหว่างพื้นที่ อันเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจในการย้ายถิ่นข้ามชาติ (Boyd, 1989 : 644) การศึกษาพิจารณาเครือข่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของที่เกี่ยวข้องถึงครอบครัวเครือญาติ จะทำให้สามารถมองการย้ายถิ่นว่าเป็นผลผลิตทางสังคม (social product) ไม่ใช่เป็นเพียงผลของการตัดสินใจของปัจเจกบุคคล (individual actor) หรือเป็นเพียงผลจากแรงกระทำของปัจจัยทาง

สังคม เศรษฐกิจ หรือการเมือง หากเป็นผลพวงของการปฏิสังสรรค์
ระหว่างกันของทุก ๆ ปัจจัย (Boyd, 1989 : 642)

เราอาจวาดแผนภูมิแนวคิดว่าด้วยการตัดสินใจย้ายถิ่นของ De Jong
and Fawcett ได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 แนวคิดว่าด้วยการตัดสินใจย้ายถิ่นของ De Jong
และ Fawcett (1981)

3. แนวคิดว่าด้วยการย้ายถิ่นระหว่างประเทศของหญิงและการผลิตซ้ำทางสังคม (Female International Migration and Social Reproduction) : หญิงในฐานะผู้ผลิตซ้ำทางสังคม

กรอบแนวคิดนี้พิจารณาว่าการย้ายถิ่นระหว่างประเทศของหญิงมิได้เกิดจากการตัดสินใจของตัวหญิงเอง แต่เกิดจากภาวะเงื่อนไขในสังคมทุนนิยมปัจจุบันที่มีแนวโน้มของการแบ่งแรงงาน (division of labour) ในการผลิตซ้ำในระดับระหว่างประเทศ **แนวทางที่หญิงต่างชาติจะย้ายถิ่นเข้าไปในประเทศใดประเทศหนึ่งประกอบด้วยความเป็นไปได้ 3 แบบ ที่เกี่ยวกับการผลิตซ้ำทางสังคม คือ การแบ่งงานตามความถนัดทางเพศ (genderized work) อย่างชัดเจนกับการคาดหวังให้หญิงในสังคมนั้น ทำแต่งงานบ้าน (domesticity) ความต้องการหญิงต่างชาติเพื่อปรนนิบัติผู้ชายแทนหญิงในสังคมนั้นๆ (social dumping) และ ลักษณะการผลิตในภาคอุตสาหกรรมและบริการที่มีความต้องการแรงงานหญิงเข้าไปทำงานบางประเภทมากขึ้น** รายละเอียดของแต่ละแนวทางมีดังนี้

ในแนวทางแรก จะพบว่าหญิงต่างชาติย้ายถิ่นเข้าไปทำงานในสาขาที่มีการแบ่งเพศชัดเจน (genderized work) (Heyzer and Wee, 1994) การแบ่งงานตามเพศนี้เกิดขึ้นทั้งในระดับชนชั้น ระดับชาติพันธุ์ และระดับอายุ กล่าวคือในทุกชนชั้น ทุกชาติพันธุ์ และทุกระดับอายุ จะมีการแบ่งงานระหว่างเพศชายกับเพศหญิงแยกจากกันอย่างชัดเจน การแบ่งดังกล่าวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ของแรงงาน และการกำหนดว่าลักษณะงานบ้านและงานดูแลความเป็นอยู่ของผู้อื่น เป็นงานของผู้หญิง และเป็นงานที่ไร้ความสำคัญในเชิงเศรษฐกิจ (Truong, 1995 : 3) จึงถือว่าการผลิตซ้ำทางสังคม (social reproduction) แต่เนื่องจากสภาพการทำงานในสังคมที่เปลี่ยนเป็นสังคมอุตสาหกรรมได้ทำให้เกิดอุดมการณ์

ใหม่สำหรับเพศหญิงที่ไม่ต้องการทำงานบ้าน (domesticity) จึงเริ่มมีความต้องการจัดหาหญิงต่างชาติเข้ามาแต่งงานเป็นภรรยาที่สามารถรับผิดชอบงานบ้านซึ่งถือเป็นงานของผู้หญิง

การที่ฝ่ายชายยกภาระหน้าที่ในงานบ้านให้เป็นเรื่องของภรรยาแต่ผู้เดียว ทำให้เกิดแนวโน้มที่หญิงในสังคมเช่นนี้จะชะลอการแต่งงานให้ช้าลงหรือไม่แต่งงาน เกิดปัญหาในตลาดการสมรส ทำให้ชายในบางสังคมหันไปเลือกแต่งงานกับหญิงต่างชาติที่ยินดีจะทำหน้าที่เป็นแม่บ้านและรับภาระงานบ้านโดยไม่เกี่ยงงอน จึงเกิดมีการสั่งเจ้าสาวจากต่างประเทศเข้ามาแต่งงานในญี่ปุ่นมีการแต่งงานกับหญิงต่างชาติในกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มอาชีพบริการ ในเยอรมนีก็มีการแต่งงานในกลุ่มของวิศวกรและนักวิชาชีพที่ลักษณะงานทำให้ไม่มีโอกาสเข้าสังคมหรือพบปะเพศหญิง หญิงที่ถูกนำเข้าส่วนใหญ่จะเป็นหญิงจากประเทศโลกที่สามที่มีรายได้ต่ำ ย้ายถิ่นเข้ามาโดยบริการจัดหาคู่หรือเมียสั่งทางไปรษณีย์ (mail-order wife)

ในแนวทางที่สองของความเป็นไปได้ของการย้ายถิ่นของหญิง กรอบแนวคิดว่าด้วยการย้ายถิ่นของหญิงและการผลิตซ้ำทางสังคมพิจารณาสถานภาพของหญิงจากความสัมพันธ์ในการผลิต ในสังคมที่เพศชายเป็นพนักงานหนักตามการกำหนดของสังคม เพศชายมักต้องการการพักผ่อนหย่อนใจและการปรนนิบัติเพื่อชดเชยความเครียดจากการทำงานหนัก แต่ถ้าค่านิยมและวัฒนธรรมในสังคมนั้นๆ เปลี่ยนไป ไม่กำหนดให้เพศหญิงทำหน้าที่ปรนนิบัติและผ่อนคลายความเครียดให้แก่ผู้ชาย หรือเพศหญิงเปลี่ยนค่านิยมไม่ต้องการทำหน้าที่ดังกล่าว ก็จะทำให้เกิดแนวโน้มใหม่ที่เพศชายจะไปหาแหล่งพักผ่อนหย่อนใจหรือการปรนนิบัติจากหญิงต่างชาติในอดีตก็มีการใช้ผู้หญิงเกาหลีเพื่อปรนนิบัติทหารญี่ปุ่น ทหารอเมริกันที่พักรบก็สามารถไปพักผ่อน (R & R - Rest and Recreation) กับหญิงต่างชาติในประเทศที่ฐานทัพของตนตั้งอยู่ บริษัทญี่ปุ่นในปัจจุบันก็มีการจัด

เซ็กซ์ทัวร์ให้แก่พนักงานของตนเป็นรางวัลหลังการทำงานหนัก การไปแสวงหาแหล่งพักผ่อนหย่อนใจและมีเพศสัมพันธ์กับหญิงต่างชาตินี้ ถือเป็น การปลดปล่อยสิ่งซึ่งไม่อาจทำกับภรรยาตามกฎหมายหรือหญิงชาติเดียวกันที่ไม่ต้องการให้บริการปรนนิบัติเช่นนี้ได้ อาจถือว่าเป็นการ **ทิ้งขยะทางสังคม** (social dumping) ได้รูปแบบหนึ่ง (Truong 1995) เมื่อการเดินทางไปหาแหล่งพักผ่อนหย่อนใจทำไม่ได้โดยสะดวก ก็มีการสนองความต้องการโดยจัดนำหญิงต่างชาติเข้ามาให้บริการทางเพศและให้บริการบันเทิงในประเทศที่เพศชายทำงานหนักและคิดว่าตนเองควรได้ผ่อนคลายความตึงเครียดด้วยการปรนนิบัติจากเพศหญิง

ในแนวทางนี้ การย้ายถิ่นเข้ามาของหญิงต่างชาติมีทั้งที่มาโดยบริการจัดหาคู่หรือมาทำงานบริการเพื่อผ่อนคลายความเครียดให้เพศชายในประเทศที่เดินทางย้ายถิ่นมาถึง กระบวนการย้ายถิ่นของหญิงในแนวทางนี้มีลักษณะของการเป็นเหยื่อมากกว่าความสมัครใจ หญิงที่ย้ายถิ่นจะต้องเป็นเหยื่อที่ถูกการผลิตซ้ำทางสังคมกำหนดให้ทำงานตามบทบาททางเพศที่วางไว้ จะต้องเป็นเหยื่อของบริการธุรกิจทางเพศทั้งในรูปการล่อลวงหญิงหรือการค้าหญิงซึ่งมีความซับซ้อน เป็นการผลิตที่มีระบบเฉพาะส่วนตามรูปแบบการผลิตในสังคมทุนนิยม มีการเคลื่อนย้ายทุนและแรงงานข้ามชาติ การคุ้มครองหญิงที่เป็นแรงงานก็ทำได้ยากหรือทำไม่ได้เลยเพราะอยู่นอกเหนืออำนาจรัฐใดรัฐหนึ่งเพียงฝ่ายเดียว การย้ายถิ่นระหว่างประเทศของหญิงจึงทำให้ผู้ย้ายถิ่นมีสถานภาพเสี่ยงต่อการถูกหลอกลวงในระบบการผลิตและการผลิตซ้ำทางสังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ

ในแนวทางที่สาม กรอบการวิเคราะห์การย้ายถิ่นของหญิงจะเริ่มด้วยการพิจารณาเศรษฐกิจเป็นองค์รวมของรูปแบบการผลิตที่หลากหลาย (ensemble of differentiated forms of production) การผลิตแต่ละรูปแบบก็มีลักษณะเฉพาะและมีความเกี่ยวข้องกันโดยการแลกเปลี่ยนและการถ่าย

โอนผลผลิต เมื่อเศรษฐกิจโลกพัฒนาไปสู่การผลิตที่เป็นระบบเฉพาะส่วนมากขึ้น (leaner system of production) กระบวนการผลิตก็ถูกขอย่อยมากขึ้นตามไปด้วย ก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายของทุนและแรงงานสูงขึ้น การคุ้มครองแรงงานอย่างเป็นทางการเป็นระบบทำได้ยากขึ้น และอาชีพบริการที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและการบริโภคก็มีมากขึ้น สภาพการเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นในการผลิตทุกระดับ ตั้งแต่ระดับการผลิตในครัวเรือนจนถึงโรงงานจนถึงโรงงานข้ามชาติ ทำให้เกิดกลยุทธ์การผลิตที่ใช้ระบบการจ้างงานเป็นทอด ๆ (subcontract) และเกิดความสัมพันธ์ในการผลิตที่ต่างไปจากเดิม การย้ายถิ่นของแรงงานหญิงเกิดขึ้นในเงื่อนไขดังกล่าว การแบ่งแยกงานตามเพศที่เกิดขึ้นในกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและกระบวนการผลิตใหม่นี้ทำให้อาชีพบริการที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและการบริโภคเป็นอาชีพของผู้หญิง ในขณะที่เดียวกันแรงงานหญิงก็ไม่ได้โอกาสที่เท่าเทียมกับแรงงานชาย (Sassen 1991) การย้ายถิ่นของหญิงจึงมิได้เกิดจากการตัดสินใจของหญิงเอง แต่เกิดขึ้นเพราะเงื่อนไขที่สังคมทั้งในระดับครอบครัว ระดับประเทศและระดับระหว่างประเทศกำหนดขึ้นว่าเพศหญิงเป็นเพศที่เหมาะสมจะเข้าไปทำการผลิตในรูปแบบการผลิตบางประเภท โดยเฉพาะการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการ การดูแลความสะอาดสบายให้แก่ผู้อื่น การทำงานบ้าน การให้ความบันเทิง ฯลฯ ตลาดแรงงานบริการประเภทนี้ ส่วนใหญ่เป็นตลาดแรงงานสำหรับคนต่างชาติ เป็นงานบริการซึ่งประชากรของประเทศเหล่านั้นไม่ต้องการทำ จึงเป็นงานในตลาดแรงงานระดับทุติยะ นอกจากนั้นตลาดแรงงานดังกล่าวเปิดสำหรับหญิงต่างชาติ เพราะมีความต้องการแรงงานชายน้อยลง หลังจากที่โครงสร้างทางเศรษฐกิจของยุโรปได้เปลี่ยนไปสู่ภาคการผลิตในการบริการมากขึ้นและการผลิตในภาคอุตสาหกรรมน้อยลง งานที่แต่เดิมเชื่อกันว่าเป็นงานของแรงงานหญิง ได้แก่ งานรับใช้ตามบ้าน งานพยาบาล งานให้ความบันเทิงแก่ผู้อื่น (Lim 1989) ตลอดจนงานอุตสาหกรรมสิ่งทอและเสื้อผ้า งานเหล่านี้มักไม่มีสวัสดิการสังคม หญิงใน

ประเทศยุโรปไม่ต้องการทำ ในบริบททางเศรษฐกิจที่มีโครงสร้างการผลิตเปลี่ยนไปนี้เอง หญิงต่างชาติจึงย้ายถิ่นเข้าไปทำงานในยุโรปได้โดยมีตลาดแรงงานระดับทุติยะรองรับ

เราอาจวาดแผนภูมิของกรอบแนวคิดว่าด้วยการย้ายถิ่นระหว่างประเทศของหญิงและการผลิตซ้ำทางสังคมได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 3 แนวคิดว่าด้วยการย้ายถิ่นระหว่างประเทศของหญิงและการผลิตซ้ำทางสังคมของ Truong (1995) และ Heyzer and Wee (1994)

4. แนวคิดว่าด้วยประสบการณ์การย้ายถิ่นของหญิงกับการเปลี่ยนแปลงบทบาททางเพศ (Gender Role) และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ

ในการย้ายถิ่นเพื่อไปทำงานของผู้หญิง Morokvasic (1983 : 23) ได้เสนอแนวคิดอีกแนวหนึ่งว่าด้วยการย้ายถิ่นกับบทบาททางเพศ เสนอว่า ผลกระทบที่จะเกิดต่อผู้หญิงที่ย้ายถิ่นในเชิงบทบาททางเพศ ไม่ได้มาจากสาเหตุของตัวการย้ายถิ่น แต่มีสาเหตุมาจากสภาพเดิม (ภูมิหลัง) ก่อนการย้ายถิ่นของหญิง ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายหลังการย้ายถิ่น การเปลี่ยนแปลงของบทบาททางเพศที่เกิดขึ้นเป็นความต่อเนื่องจากสภาพเดิมก่อนการย้ายถิ่นและเป็นผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลจากการย้ายถิ่นกับอิทธิพลภูมิหลังของตัวหญิงเอง ฉะนั้นหญิงผู้ย้ายถิ่นจึงอาจเป็นได้ทั้งผู้ถูกบังคับให้ทำหน้าที่ผลิตซ้ำทางสังคมและผู้ตัดสินใจชะตากรรมของตนเอง หญิงที่ย้ายถิ่นแล้วและมีรายได้ของตนเองก็ยังคงต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของชาย ดังกรณีของหญิงชาวเตอร์กในเนเธอร์แลนด์ ดังนั้นการถูกควบคุมบังคับหรือการตกเป็นเหยื่อจึงเป็นเรื่องของอุดมการณ์มากกว่าเรื่องของความสามารถทางเศรษฐกิจ (Brouwer and Priester 1983 : 114 อ้างใน Kadioglu 1994 : 538) กล่าวคือหญิงอยู่ใต้อุดมการณ์ของการเป็นเบี้ยล่างชาย นอกจากนี้หญิงที่ย้ายถิ่นติดตามสามียังถูกควบคุมและจำกัดการเคลื่อนไหวมากกว่าเดิมได้อีกด้วยการมีรายได้จึงไม่ได้หมายถึงการมีสิทธิควบคุมการใช้จ่ายจากรายได้นั้นเสมอไป Kadioglu ได้เสนอว่าการเปลี่ยนบทบาททางเพศของหญิงขึ้นอยู่กับภูมิหลังของตัวหญิง ประสบการณ์ในการย้ายถิ่น และบริบทของการย้ายถิ่น **กรอบในการพิจารณาภูมิหลังของหญิงก่อนการย้ายถิ่นประกอบด้วย ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงานนอกบ้าน ประเภทของการสมรส (เป็นการสมรสโดยเลือกคู่ครองเองหรือถูกจับคู่สมรส) บทบาทในการจัดการในครอบครัว** นอกจากนี้ยังมีตัวแปรเชิงจิตวิทยาว่าด้วย **ทัศนนะ**

**เกี่ยวกับตนเอง (self perception) ของหญิง ทักษะว่าด้วยผู้หญิงกับ
การทำงาน ทักษะว่าด้วยการแต่งงาน และทักษะว่าด้วยความมี
ระเบียบวินัยของลูก**

ตัวแปรเกี่ยวกับภูมิหลังนี้จะสัมพันธ์กับ**ประสบการณ์การย้ายถิ่น
ของหญิง**ว่าเป็นการย้ายถิ่นโดยลำพังหรือโดยติดตามสามี เป็นการย้ายถิ่น
ไปแล้วมีรายได้หรือไม่มีรายได้

ส่วนตัวแปรเกี่ยวกับบริบทของการย้ายถิ่น (migration context)
เป็น**ตัวแปรเชิงโครงสร้าง** เมื่อหญิงย้ายถิ่นเข้าไปประเทศปลายทางแล้ว
ตัวแปรเหล่านี้ได้แก่ **การเข้าถึงระบบสวัสดิการสังคม การมีบัญชีเงินฝาก
ธนาคารของตนเอง การมีโอกาสไปเยี่ยมเพื่อนฝูง หรือญาติพี่น้องได้
โดยไม่ต้องมีผู้ติดตาม และโอกาสที่จะได้ออกเสียงเลือกตั้ง** ซึ่งแสดงให้เห็นว่า
สถานภาพของหญิงในประเทศปลายทางเป็นอย่างไร

ตามแนวคิดเรื่องบทบาททางเพศ สรุปได้ว่า **การย้ายถิ่นไม่ได้เป็น
ปัจจัยที่ทำให้สถานภาพของหญิงดีขึ้นหรือเลวลงโดยตนเอง** บทบาท
ทางเพศของหญิงจะเปลี่ยนไปอย่างไรหลังจากการย้ายถิ่นขึ้นอยู่กับ**ภูมิ
หลังของผู้ย้ายถิ่นและบริบทเชิงโครงสร้างของการย้ายถิ่นเมื่อเข้าไป
อยู่ในประเทศปลายทาง** เราอาจถือว่าแนวคิดนี้เป็นการพิจารณาปรากฏ-
การณ์ในระดับจุลภาคระดับของผู้หญิงย้ายถิ่นเอง

แนวคิดของ Kadioglu และ Morokvasic สอดคล้องกับข้อเสนอของ
Teinda and Booth (1991) อังใน (Campani, 1995 : 548) ว่าการย้าย
ถิ่นไม่ได้ทำให้ชีวิตของหญิงดีขึ้นหรือเลวลง การย้ายถิ่นเพียงแต่ไปปรับ
เปลี่ยนโครงสร้าง (restructure) ความสัมพันธ์ระหว่างเพศ การเปลี่ยน
ดังกล่าวเกิดจากที่หญิงมีอิสระมากขึ้น ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่าง
หญิงผู้ย้ายถิ่นกับครอบครัวในประเทศต้นทางเปลี่ยนไป หญิงมีรายได้ที่สูงขึ้น
และเข้าไปมีส่วนร่วมในกลุ่มสังคมหรือสมาคมที่เป็นทางการมากขึ้นในประเทศ
ปลายทาง

เมื่อพิจารณาในระดับมหภาค Venturini (1990) และ Campani (1995) ได้เสนอแนวคิดที่ว่าด้วยการย้ายถิ่นของหญิงกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศปลายทางที่หญิงย้ายถิ่นเข้าไป Campani เชื่อว่า**การที่แรงงานหญิงต่างชาติเข้าไปสู่การผลิตในภาคบริการและในเศรษฐกิจนอกระบบ (informal economy) เช่น งานรับใช้ งานบริการ บุคคลประเภทต่าง ๆ เช่น คนชรา คนพิการ ตลอดจนงานค้าบริการ ทางเพศ ได้ทำให้ผู้ย้ายถิ่นไม่ใช่ผู้มีสถานภาพเป็นคนขายขอบอกอีกต่อไป แต่กลับกลายเป็นแรงงานสำคัญที่อยู่ตรงกลาง (core) ของโครงสร้างเศรษฐกิจ และทำให้มีสถานภาพเป็น social actor ในที่สุด** Campani ใช้แนวคิดนี้อธิบายปรากฏการณ์การย้ายถิ่นของหญิงต่างชาติเข้าสู่ยุโรป ดังจะพบว่าการย้ายถิ่นของแรงงานหญิงต่างชาติเข้าสู่ยุโรปสูงขึ้นเรื่อยๆจนมีจำนวนประมาณ 6 ล้านคนในช่วงประมาณปี 1995 ทั้ง ๆ ที่อัตราการว่างงานในสหภาพยุโรปสูงมาก (ข้อมูลจาก Eurostat) อย่างไรก็ตาม Campani เชื่อว่าหญิงที่ย้ายถิ่นเข้าไปทำงานประเภทที่เป็นศูนย์กลางของโครงสร้างเศรษฐกิจส่วนหนึ่งยังคงต้องเข้าไปด้วยการลักลอบ (clandestine) เพราะนโยบายสกัดกั้นของประเทศปลายทาง เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้ Campani จะถือว่าหญิงย้ายถิ่นเป็นส่วนสำคัญของภาคบริการในเศรษฐกิจยุโรปปัจจุบัน และถือว่าหญิงเหล่านี้กลายเป็น social actor แล้วก็ตาม ก็ไม่ได้หมายความว่า การรับรู้และนโยบายต่อคนต่างด้าวของยุโรปจะถือว่าหญิงต่างชาติเป็นองค์ประกอบสำคัญของชีวิตทางสังคมและเศรษฐกิจอย่างแท้จริง “ความเป็นผู้กระทำ” ของผู้หญิงผู้ย้ายถิ่นจึงยังมีขีดจำกัดอยู่มากและยังมีความเสี่ยง (vulnerability) ที่จะถูกกระทำอยู่อีก

หนึ่งในเรื่องความเสี่ยงของหญิงต่างชาติที่จะถูกกระทำรุนแรงและขาดการคุ้มครอง Cox (1997 : 59-75) ได้ระบุว่า หญิงผู้ย้ายถิ่นจากเอเชียที่ไปทำงานด้านบันเทิง (entertainer) ถูกล่วงเกินและถูกกระทำกรุนแรง

มากกว่าหญิงที่ไปทำงานบ้าน (domestic helper) Cox ได้เสนอตัวชีวิต 10 ตัว ที่อาจใช้เพื่อพิจารณาว่าหญิงที่เป็นแรงงานต่างชาติมีความเสี่ยงต่อการถูกระทำรุนแรงมากน้อยเพียงใดดังนี้

1. การจัดหางานในต่างประเทศทำโดยเอเย่นต์ที่ไม่อยู่ในการควบคุมของรัฐ

2. การจัดหางานเป็นไปโดยผิดกฎหมาย

3. การจัดหางานได้หญิงที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับล่างไปทำงาน

4. สัญญาการจ้างงานปลอมหรือไม่มีความหมาย

5. หญิงและครอบครัวมีหนี้สินมากจากการได้งาน

6. หญิงผู้ย้ายถิ่นไม่ได้รับการปฐมนิเทศน์ก่อนเดินทาง

7. หญิงผู้ย้ายถิ่นทำงานไร้สภาพไร้อำนาจ

8. หญิงผู้ย้ายถิ่นไม่มีโอกาสขอคำปรึกษาหรือการช่วยเหลือภายนอกสถานที่ทำงาน

9. ไม่มีหน่วยงานที่มีความสามารถและมีทรัพยากรเพียงพอเพื่อคอยควบคุมเงื่อนไขการจ้างงานหญิงต่างชาติ

10. ไม่มีระบบการช่วยเหลือแรงงานหญิงที่เดินทางกลับประเทศเพื่อปรับตัวให้เข้ากับครอบครัว ชุมชน และตลาดแรงงานในประเทศของตน

แผนภูมิที่ 4 แนวคิดว่าด้วยประสบการณ์การย้ายถิ่นของหญิงกับการเปลี่ยนแปลงบทบาททางเพศของ Teinda and Booth (1991) และ Kadioglu (1994)

สรุป

กรอบแนวคิดทั้งสี่ที่ผู้วิจัยเลือกมาใช้ในการศึกษาการย้ายถิ่นของหญิงไทยไปประเทศเยอรมนีนี้ มีความสอดคล้องและเหมาะสมในแง่มุมมองที่ต่างกัน กรอบแนวคิดแรกว่าด้วยสาเหตุเชิงเศรษฐกิจและระบบการย้ายถิ่นเป็นการนำเสนอแนวคิดมาผนวกเข้าไว้ด้วยกันเพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจและป้องกันความสับสน แนวคิดที่ว่าด้วยสาเหตุเชิงเศรษฐกิจโดยเฉพาะสาเหตุใน

ระดับปัจเจกบุคคลเป็นแนวคิดเศรษฐศาสตร์แบบนี้โอคลาสสิก มีตัวแปรส่วนหนึ่งที่ยังคงใช้การได้ดีในการอธิบายปรากฏการณ์ย้ายถิ่น เพราะมนุษย์ผู้ย้ายถิ่นเพื่อแสวงหาอาชีพและรายได้ที่ดีขึ้นย่อมมีแรงจูงใจทางเศรษฐกิจ แต่แนวคิดนี้มีข้อจำกัดเพราะมุ่งเน้นแรงจูงใจในระดับปัจเจกมากเกินไปและค่อนข้างละเลยปัจจัยในระดับมหภาค ส่วนที่สองของแนวคิดที่ว่าด้วยระบบการย้ายถิ่นจึงเข้ามาช่วยอุดช่องโหว่ของแนวคิดส่วนแรก อย่างไรก็ตามกรอบแนวคิดที่หนึ่งในภาพรวมยังคงเหมาะที่จะใช้อธิบายปรากฏการณ์ย้ายถิ่นโดยทั่วไปและไม่มีความเฉพาะเจาะจงเพียงพอสำหรับผู้ย้ายถิ่นพิเศษหญิงที่การวิจัยครั้งนี้สนใจ

กรอบแนวคิดที่สองว่าด้วยแรงจูงใจในการตัดสินใจย้ายถิ่น มีคุณสมบัติคล้ายคลึงกับกรอบแนวคิดแรก คือมุ่งอธิบายปรากฏการณ์การย้ายถิ่น โดยเฉพาะสาเหตุทั้งในระดับจุลภาคและมหภาค ข้อแตกต่างที่น่าสนใจคือกรอบแนวคิดนี้เป็นกรอบทางจิตวิทยาสังคม จุดเน้นจึงเป็นเรื่องของความรู้สึกนึกคิดของผู้ตัดสินใจย้ายถิ่น มีชุดตัวแปรที่ละเอียดอ่อนขึ้นและเป็นตัวแปรที่ไม่สามารถเห็นได้โดยง่าย (intangible) จำเป็นต้องใช้วิธีการเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับกลุ่มตัวอย่างที่มีความคุ้นเคยและไว้วางใจกันดีเพียงพอประกอบกับการสังเกตบุคลิกภาพของผู้ให้ข้อมูล กรอบแนวคิดนี้จึงเป็นประโยชน์ในการทำให้การอธิบายสาเหตุการย้ายถิ่นมีความครอบคลุมลึกซึ้งดีขึ้น

กรอบแนวคิดที่สามว่าด้วยการย้ายถิ่นระหว่างประเทศของหญิงและการผลิตซ้ำทางสังคมเป็นกรอบแนวคิดที่ตรงประเด็นที่สุด มีอำนาจในการช่วยอธิบายปรากฏการณ์ย้ายถิ่นของสตรีได้มากที่สุดในขณะนี้ เพราะเป็นกรอบแนวคิดที่เน้นการย้ายถิ่นของหญิงโดยตรง ผู้วิจัยต้องใช้เวลาพอควรจึงสามารถเสาะแสวงหากรอบแนวคิดที่ตรง (pertinent) กับปัญหาการวิจัยได้ เช่นนี้ กรอบแนวคิดนี้เป็นกรอบแนวคิดใหม่มีอายุเพียงไม่เกิน 5 ปี ถูกนำ

เสนอขึ้นในช่วงปี 1994 - 1995 นี้เอง ที่น่าสนใจไปกว่านั้นก็คือ ถูกนำเสนอโดยนักวิชาการหญิงชาวเอเชีย ดังปรากฏว่า Truong เป็นนักวิชาการสตรีชาวเวียดนามซึ่งไปทำงานวิชาการอยู่นอกประเทศและ Heyzer and Wee เป็นนักวิชาการชาวมาเลเซีย ทั้งหมดเป็นผู้ที่สนใจเรื่องสตรีศึกษา แนวคิดของนักวิชาการสตรีเอเชียทั้งสามจึงมีความใกล้เคียงกับปรากฏการณ์ย้ายถิ่นของสตรีจากเอเชียโดยตรง และมีศักยภาพที่จะเป็นทฤษฎีระดับเบื้องต้น (grounded theory) ที่จะใช้อธิบายการย้ายถิ่นของหญิงเอเชียได้ดี

สำหรับกรอบแนวคิดสุดท้ายว่าด้วยประสบการณ์การย้ายถิ่นของหญิงกับการเปลี่ยนแปลงบทบาททางเพศเป็นกรอบแนวคิดที่เหมาะสมจะใช้กับหญิงผู้ย้ายถิ่นที่ไปประกอบอาชีพเป็นแรงงานหญิงและที่เป็นแรงงานแฝงอยู่ในเศรษฐกิจนอกระบบ (informal sector) เป็นกรอบแนวคิดใหม่เช่นกัน สภาพดังกล่าวอาจสอดคล้องกับลักษณะของหญิงไทยที่ย้ายถิ่นไปเยอรมนีเพียงบางส่วน แต่จะเป็นประโยชน์สำหรับการใช้วิเคราะห์แรงงานหญิงผู้ย้ายถิ่นในเงื่อนไขของบริบททางโครงสร้างเศรษฐกิจแบบทุนนิยมโลก และอาจใช้อธิบายปรากฏการณ์ของหญิงไทยในเยอรมนีในอนาคตได้โดยเหมาะสม ถ้าหญิงไทยเหล่านั้นเปลี่ยนผ่านจากสถานะของภรรยาชาวต่างชาติหรือหญิงบริการทางเพศชาวต่างชาติไปสู่แรงงานหญิงในเศรษฐกิจนอกระบบของเยอรมนี

ในการวิจัยครั้งนี้จึงจะใช้กรอบแนวคิดที่สามเป็นกรอบแนวคิดหลัก และกรอบแนวคิดที่เหลือช่วยเสริมในการวิเคราะห์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มีงานวิจัยจำนวนหนึ่งที่ศึกษาเรื่องการย้ายถิ่นของหญิงไทยไปต่างประเทศ การสำรวจในการวิจัยครั้งนี้จะเน้นเฉพาะที่เกี่ยวกับการย้ายถิ่นของหญิงไทยไปยุโรปและไปประเทศเยอรมนีโดยเฉพาะ เพราะเป็นการย้ายถิ่นรุ่นแรกๆ และมีเนื้อหาที่เกี่ยวกับงานวิจัยครั้งนี้โดยตรง

Sudarat Sereevat (no date) ในงานวิจัยเรื่อง Prostitution : Thai-European Connection : an action oriented study ได้ทำการศึกษาที่ในแนวกว้างเกี่ยวกับการค้าประเวณีระหว่างผู้หญิงไทยกับผู้ชายยุโรป เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ บนพื้นฐานของกรณีศึกษาและการสัมภาษณ์ผู้หญิงไทย บางกรณีศึกษานั้นเป็นผู้หญิงไทยที่อยู่ในประเทศเยอรมนี ในช่วงเวลาที่ได้ทำวิจัย ประมาณปี 1983 พบว่าผู้หญิงโสเภณีไทยในประเทศเยอรมนีนั้นทำงานค้าประเวณีหลายรูปแบบ เช่น อยู่ในห้อง เป็นนางทางโทรศัพท์ อยู่ในบาร์เป็นโฮสเตส และมีความเป็นอิสระที่แตกต่างกัน ตัวอย่างเช่นในบางกรณีจะขายเครื่องดื่ม มีสิทธิที่จะเลือกลูกค้าออกไปได้เอง แต่บางกรณีก็ถูกบังคับให้ค้าประเวณี เงินที่ผู้หญิงหามาได้ทั้งหมดส่วนมากมาจากการค้าประเวณี แต่ก็มีส่วนหนึ่งที่เป็นค่าแบ่งเปอร์เซ็นต์จากการขายเครื่องดื่มให้ลูกค้า โดยปกติแล้วผู้หญิงต้องจ่ายหนี้ให้กับเจ้าของกิจการและแมงดา บางครั้งผู้หญิงต้องจ่ายมากถึง 60% ของเงินที่ได้ทั้งหมด

มีปัจจัยหลายประการที่ทำให้ผู้หญิงไทยเดินทางไปยุโรป ได้แก่ ความยากจนและหนี้สิน ครอบครัวที่แตกแยก การถูกละเมิดสิทธิตั้งแต่ยังเป็นเด็ก หรือเมื่อตอนเป็นวัยรุ่น และผู้หญิงบางคนเป็นโสเภณีเพื่อต้องการหาเงินมาซื้อของที่ตนเองต้องการเท่านั้นไม่ใช่เป็นเพราะความยากจน นอกจากนั้นยังเกี่ยวข้องกับสังคมและวัฒนธรรมในประเทศไทยที่เอื้อต่อการเป็นสาเหตุให้เป็นโสเภณี เช่น ฐานะทางสังคมระหว่างผู้หญิงกับผู้ชายในสังคมไทย มีหลายวิธีที่ผู้หญิงไทยเดินทางไปยังยุโรป ได้แก่ โดยเพื่อน ญาติพี่น้อง คนที่รู้จัก นายหน้า บริษัทจัดหางาน และบริษัทจัดหาคู่ ส่วนใหญ่ผู้หญิงไทยที่ไปเป็นโสเภณีในประเทศเยอรมนีส่วนใหญ่ได้แต่งงานกับชายเยอรมัน และมีสิทธิในการที่จะอยู่อาศัยในประเทศเยอรมนีได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย หรือผู้หญิงบางคนก็ได้เปลี่ยนสัญชาติเป็นชาวเยอรมัน

ในการศึกษานี้มีข้อแนะนำ การแก้ปัญหาการค้าประเวณีในยุโรป ข้อแนะนำระยะยาวคือ ต้องมีการเปลี่ยนแปลงใหญ่ในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในประเทศไทย ระยะสั้นคือ เปิดศูนย์ให้คำปรึกษาแก่ผู้หญิงไทย ในยุโรป เป็นศูนย์ข้อมูลเอกสารสำหรับผู้หญิงไทยที่อยู่ในประเทศไทย และ เริ่มณรงค์ทำให้ปัญหาการค้าประเวณีเป็นที่เข้าใจแก่คนทั่วโลก

Thai Association (สมาคมไทย) ในประเทศอังกฤษ ในปี 1987 ได้จัดการเสวนาขึ้นในเรื่องสถานการณ์ที่ผู้หญิงไทยที่อาศัยอยู่ในประเทศ อังกฤษได้ประสบอยู่ขึ้น ในส่วนที่กล่าวถึงผู้หญิงไทยในประเทศเยอรมนี มีดังนี้ มีผู้หญิงไทยมากกว่า 10,000 คน ที่อยู่อาศัยในประเทศเยอรมนี ในแต่ละปีจะมีผู้หญิงไทยเดินทางเข้าประเทศเยอรมนีประมาณปีละ 2,000 คน โดยเริ่มต้นจากปี 1970 หลังจากที่สงครามเวียดนามจบสิ้นลง มีนักท่องเที่ยวเยอรมันเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวโดยในเกือบทั้งหมดเป็นการท่องเที่ยว เพื่อหาความสุขทางเพศ หลังจากนั้นก็ได้เริ่มมีผู้หญิงไทยเดินทางเข้าไป ทำงานในบาร์ที่เยอรมนี ถ้าต้องการที่จะอยู่ในเยอรมนีก็จำเป็นที่จะต้องแต่งงาน จะต้องจ่ายค่าจ้างแต่งงานประมาณ 4,000-5,000 DM. (50,000 บาท) ผู้หญิงก็ได้รับความทุกข์ทรมานจากปัญหาในเรื่องภาษา การที่ต้องพึ่งพาสามี และถูกกีดกันแบ่งแยกสีผิว ในหนังสือพิมพ์ที่เยอรมนีมีการลงโฆษณาเกี่ยวกับบริษัทนายหน้าแต่งงานถึง 200 บริษัท แต่ในความเป็นจริงแล้วมีเพียง 60 บริษัทแต่ใช้ชื่อต่างกัน มีการโฆษณาผู้หญิงจากประเทศไทยและฟิลิปปินส์ เป็นส่วนใหญ่ และอีก 42 ประเทศทั่วโลก

ผู้หญิงที่แต่งงานกับชายเยอรมันสามารถขอวีซ่าอยู่อาศัยถาวรได้ หลังจากการแต่งงานครบ 4 ปี แต่ต้องอยู่ร่วมกันกับสามี การเป็นโสเภณีไม่ผิดกฎหมาย แต่หญิงต่างชาติไม่สามารถทำได้และจะถูกส่งกลับ ถ้าหลังจากแต่งงานหญิงยังคงทำงานค้าบริการต่อไป แสดงว่าการแต่งงานเป็นเพียงการ แต่งงานบังหน้าเพื่อการได้อยู่ในประเทศเยอรมนี เพราะเป็นไปไม่ได้ที่ว่า หลังจากแต่งงานแล้วก็ยังคงค้าประเวณีอยู่

ชาย 1 คน ผู้หญิงทั้งหมดที่เดินทางไปนั้น มีนายหน้าที่เป็นญาติพี่น้องกันเอง ผู้หญิงที่เดินทางไปแต่งงานกับชายเยอรมันได้ส่งเงินมาให้ครอบครัว สามารถชำระหนี้สินและลงทุนเพื่อการเกษตรกรรมให้พ่อแม่และครอบครัว นำความภูมิใจมาให้พ่อแม่พี่น้อง เพราะนอกจากจะเป็นการสร้างฐานะทาง เศรษฐกิจแล้ว ยังเป็นการช่วยยกฐานะในทางสังคมของครอบครัวอีกด้วย

การแก้ไขปัญหาการค้าประเวณียังต่างประเทศนั้นต้องร่วมมือกัน ทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และต้องมีการกำหนด นโยบายที่ชัดเจน การแก้ไขปัญหาคควรที่จะแก้ไขที่ต้นเหตุของปัญหา คือ ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม ค่านิยม และ วัฒนธรรมในสังคม ในระยะยาวควรทบทวนนโยบายพัฒนาประเทศ พัฒนา กลุ่มเป้าหมายต่างๆ อย่างจริงจังเพื่อป้องกันการเกิดภาวะกดดันที่มีอิทธิพล ต่อการตัดสินใจของผู้หญิงไปสู่อาชีพค้าประเวณี

Jochen Blaschke (1993) พบว่าการอพยพย้ายถิ่นเข้าสู่ประเทศ เยอรมนีในส่วนของกรอพยพเพื่อการทำงาน และการตั้งถิ่นฐาน ที่มีโชเดินทาง เข้าประเทศเยอรมนีเพื่อท่องเที่ยวมีรายละเอียดดังนี้

1. คนที่ถูกเนรเทศ และผู้ลี้ภัย คนกลุ่มนี้เริ่มเข้ามาในเยอรมนี ตั้งแต่ปี 1941 โดยเป็นคนเชื้อชาติหรือสัญชาติเยอรมันที่อาศัยอยู่นอก ประเทศเยอรมนี ระหว่างปี 1949-1960 มีคนกลุ่มนี้เข้าไปตั้งถิ่นฐานใน ประเทศเยอรมนีในช่วงระยะเวลาที่ 13 ล้านคน

2. แรงงานย้ายถิ่น เนื่องจากความต้องการลดปัญหาการขาดแคลนแรงงานในปี 1955 ประเทศเยอรมนีจึงได้เริ่มรับคนงานจากประเทศ อื่นๆ แต่เมื่อเกิดปัญหาภาวะทางเศรษฐกิจ ในปี 1973 ประเทศเยอรมนีได้หยุดรับคนงานต่างชาติ

เรื่องการค้าหญิง โสเภณี และการแต่งงานโดยผ่านบริษัทนายหน้า เป็นปัญหาซึ่งมีมากในทศวรรษที่ 70 ผู้หญิงกลัวการถูกส่งกลับก็ทำให้เกิด

การพึ่งพานายหน้า ถ้าเป็นผู้หญิงที่เดินทางมาค้าบริการทางเพศแต่ไม่ได้แต่งงานกับชายเยอรมันนั้นเป็นปัญหาที่แก้ไขง่ายกว่าการที่ผู้หญิงเดินทางเข้ามาค้าบริการทางเพศและได้แต่งงานกับชายเยอรมัน การที่เป็นนายหน้าพาผู้หญิงมาแต่งงานกับชายเยอรมันนั้นไม่ถือว่าเป็นการค้าหญิง แต่เป็นธุรกิจอย่างหนึ่ง ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องที่ผิดกฎหมายของประเทศเยอรมนี แต่ก็ได้มีคนจำนวนหนึ่งเรียกร้องให้รัฐบาลเปลี่ยนกฎหมายนี้ ส่วนเรื่องการขอลี้ภัยในปัจจุบันนั้นทำได้ยากกว่าในสมัยก่อน เพราะพบว่ามีปัญหาเกี่ยวกับคนที่ขอลี้ภัยที่ไม่มีเหตุผลที่จะต้องขอลี้ภัยอยู่เสมอ นโยบายการอพยพย้ายถิ่นของประเทศเยอรมนีนั้นไม่มีระบบที่แน่นอน และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา โดยขึ้นอยู่กับการเมืองและเศรษฐกิจภายในประเทศ คนเชื้อชาติอื่น ๆ ที่อพยพเข้าไปอยู่อาศัยในเยอรมนีไม่ได้มีสิทธิเท่าเทียมกับคนเชื้อชาติเยอรมัน

ศิริพร สโครบาเนค (1994) ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับการล่องหนหญิง โดยดำเนินการตามแนวความคิดหลักสองประการคือ การล่องหนหญิงเพื่อการค้าประเวณีถือเป็นส่วนหนึ่งของการย้ายถิ่นข้ามชาติ และการล่องหนหญิงถือเป็นรูปแบบร่วมสมัยของการค้าทาส แนวความคิดเกี่ยวกับการล่องหนบุคคลไม่ควรที่จะหมายถึงเฉพาะการถูกบังคับให้เป็นโสเภณีเท่านั้น แต่ควรรวมถึงการบังคับให้เป็นแรงงานในบ้าน การลอบให้แต่งงาน การจ้างงานที่ผิดกฎหมาย และการดำเนินการที่ไม่ถูกต้องในลักษณะอื่นๆ ด้วย ผู้หญิงที่เดินทางย้ายถิ่นนั้นรวมอยู่ในคนที่ถูกล่องหนด้วย เพราะโดยเริ่มแรกผู้หญิงรู้ว่าตนเองเดินทางเพื่อไปทำอะไร แต่เมื่อเดินทางไปถึงปลายทางแล้วเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่เหมือนกับที่รับรู้ก่อนที่จะเดินทาง คือเมื่อเดินทางไปถึงที่หมายแล้วพบว่าตนเองนั้นต้องมีหนี้สิน หรือหนี้สินมากกว่าที่ตกลงไว้ หรือสถานการณ์การทำงานเลวร้ายกว่าที่รับรู้มาก่อน การล่องหนนั้นเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง และในงานชิ้นนี้สนใจในการที่ผู้หญิง

เป็นเหยื่อของขบวนการการล่อลวง แก๊งอาชญากรรม และรัฐบาล ในปี 1995 ประเทศไทยได้เป็นประเทศที่มีการส่งและรับ และเป็นประเทศส่งต่อของการล่อลวงหญิง เมื่อมีพระราชบัญญัติปรามการค้าประเวณีในปี 1960 (พ.ศ.2503) ทำให้การล่อลวงเพื่อการค้าประเวณีนั้นผิดกฎหมายในประเทศไทย แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จในการใช้กฎหมายนี้

การล่อลวงนั้นมี 2 รูปแบบ คือ ชั้นตอนเดียว กับสองชั้นตอน รูปแบบชั้นตอนเดียวคือการนำผู้หญิงจากหมู่บ้านไปต่างประเทศเลย รูปแบบนี้ผู้หญิงสาวมักเป็นคนที่ไม่มีความรู้ ไม่สามารถปกป้องตนเองได้ ส่วนรูปแบบสองชั้นตอนคือการนำผู้หญิงออกจากหมู่บ้านเข้าสู่เมืองใหญ่ เช่น กรุงเทพฯ หรือพัทยาซึ่งเป็นที่ที่ผู้หญิงได้ประกอบอาชีพการค้าประเวณีต่อมาก็นำผู้หญิงเดินทางไปยังต่างประเทศโดยผ่านนายหน้า การล่อลวงหญิงพัฒนามาจากการท่องเที่ยวทางเพศ จุดหมายปลายทางที่สำคัญสำหรับการค้าหญิงได้แก่ ประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ ญี่ปุ่น เยอรมนี เนเธอร์แลนด์ และสวิตเซอร์แลนด์ มีรูปแบบการล่อลวงที่เกิดขึ้นใหม่คือ การที่ผู้ชายต่างชาติเดินทางเข้าสู่หมู่บ้านในประเทศไทยโดยตรงเพื่อหาผู้หญิงสาวหรือสาวพรหมจรรย์ งานวิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

- การป้องกันการล่อลวงควรได้รับการสนับสนุนและประสานงานระหว่างประเทศ
- รัฐบาลที่ประเทศปลายทางไม่ควรที่จะปฏิบัติกับผู้ที่ถูกล่อลวง โดยการที่มีอคติต่อผู้หญิง
- ควรเพิ่มงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการล่อลวงหญิงในระดับนานาชาติให้มากขึ้น
- ควรปรับปรุงอนุสัญญาเพื่อการปราบปรามการค้าบุคคลและการแสวงประโยชน์จากการค้าประเวณีของผู้อื่นปี 1949 เสียใหม่
- การทำงานขององค์กรต่างๆ ที่ทำงานเกี่ยวข้องในเรื่องนี้ควรมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิด

ในปี 1997 Siriporn Skrobanek ร่วมกับ N. Boonpakdee และ C. Jantaturo ได้พบว่าวิวัฒนาการของแรงงานหญิงทั้งในประเทศไทยและในระดับสากลซึ่งเริ่มจากการเป็นแรงงานระดับด้อยคุณภาพ มักถูกกดขี่และเอาเปรียบในเรื่องของแรงงาน สุดท้ายนำไปสู่การเป็นสินค้าทางเพศ แม้ว่าจัดเป็นธุรกิจที่ผิดกฎหมาย แต่กลับได้รับการพัฒนาจากระดับท้องถิ่นสู่ระดับชาติไปจนถึงระดับระหว่างประเทศอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ผลจากการวิจัยนี้ระบุว่า ธุรกิจเพศพาณิชย์จัดเป็นปัญหาการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนและปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองในระดับสากล มิใช่แค่ปัญหาในระดับปัจเจกบุคคล สังคมอุตสาหกรรมเป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดแรงงานหญิงย้ายถิ่น จนนำไปสู่การเป็นสินค้าทางเพศ โดยมีสาเหตุหลัก ๆ ดังนี้คือ ส่วนใหญ่จะอพยพจากท้องถิ่นที่ยากจน ต้องการมีรายได้และชีวิตที่ดีกว่า ซึ่งเกิดจากความนิยมทางวัตถุ ซึ่งกลายเป็นมาตรฐานทางสังคมในปัจจุบัน บางคนได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชนที่อยู่อาศัย โดยถือเป็นความสำเร็จของการประกอบอาชีพและเป็นไปโดยสมัครใจ หากแต่ส่วนใหญ่มักเป็นคนที่ไม่ถึงการณ์ ถูกล่อลวงหรือใช้กำลังบีบบังคับ โดยเริ่มต้นจากการไปทำงานต่างประเทศ การแต่งงานกับชาวต่างชาติ การเข้ามาทำงานในเมืองหลวง ฯลฯ ในความเป็นจริง ผู้หญิงเหล่านี้มักถูกกดขี่ทารุณทั้งร่างกายและจิตใจ ถูกบีบบังคับให้เป็นสินค้าทางเพศ และถูกเอาเปรียบจากเอเยนต์หรือผู้ประกอบการ โดยสุดท้ายจะมีรายได้ส่วนตัวเพียงเล็กน้อยเท่านั้น อีกทั้งยังมีความเสี่ยงสูงต่อการติดเชื้อ HIV และสภาพป่วยทางจิตใจ ในทางปฏิบัติ ได้มีความร่วมมือและความพยายามประสานงานเพื่อกำจัดและหยุดยั้งเครือข่ายเพศพาณิชย์ระหว่างประเทศเหล่านี้ ทั้งจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ภาครัฐบาล เอกชน และองค์กรพัฒนาของประเทศที่เกี่ยวข้อง แต่ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร รวมทั้งกฎหมายที่ใช้กันอยู่ก็ไม่ได้ส่งผลในทางปฏิบัติ เนื่องจากมุ่งไปในทางปราบปรามและลงโทษโสเภณีมากกว่าผู้ประกอบการหรือเอเยนต์ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์

และก่อให้เกิดธุรกิจทางเพศโดยตรง ความเป็นไปได้ที่น่าจะช่วยให้บรรลุจุดประสงค์ของความร่วมมือหยุดยั้งหรือลดน้อยลงของเพศพาณิชย์ จึงน่าจะอยู่ที่การสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องรวมทั้งให้ข้อมูลที่เป็นความจริงแก่ผู้หญิงและครอบครัว จัดตั้งศูนย์ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ตกเป็นเหยื่อและปฏิบัติต่อผู้หญิงเหล่านี้ ในฐานะผู้ถูกกระทำมิใช่เป็นอาชญากร รวมทั้งแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเน้นบทการลงโทษผู้ประกอบการให้รุนแรงยิ่งขึ้น และมุ่งให้ความช่วยเหลือแก่สตรีผู้ให้บริการทางเพศทั้งทางกายและการบำบัดทางจิต โดยอาจจัดตั้งเป็นเครือข่ายรองรับในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น จังหวัด ไปสู่ระดับประเทศและนานาชาติในที่สุด

กอบกุล ราชนคร (2538) ได้ศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายการค้าประเวณีและการค้าหญิงในประเทศไทย โดยเปรียบเทียบกับกฎหมายประเทศอื่น ๆ ที่มีผู้หญิงไทยเข้าไปประกอบอาชีพการค้าประเวณีอยู่ ซึ่งได้แก่ประเทศเยอรมนี เนเธอร์แลนด์ และญี่ปุ่น การศึกษาครอบคลุมไปถึงกฎหมายระหว่างประเทศ ปัญหาที่เกี่ยวกับการค้าประเวณีตลอดจนกฎหมายคนเข้าเมืองที่มีผลกระทบต่อหญิงย้ายถิ่นในประเทศต่างๆด้วย และได้มีข้อเสนอแนะต่างๆเกี่ยวกับนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการค้าหญิง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเทศเยอรมนีมีดังนี้ ประเทศเยอรมนีมีโสเภณียู่ประมาณ 200,000 - 400,000 คนตามเมืองใหญ่เช่นที่แฟรงเฟิร์ต และเบอร์ลิน โดยที่กว่า 60% เป็นชาวต่างชาติ เมื่อระยะเวลาประมาณสิบกว่าปีที่ผ่านมาโสเภณีเป็นส่วนมากมาจากประเทศไทย แต่ปัจจุบันนี้มาจากอเมริกาและละตินอเมริกา โดยเฉพาะที่แฟรงเฟิร์ต วิธีการที่ผู้หญิงมาค้าบริการแบ่งเป็น 2 รูปแบบคือ 1. แต่งงานกับชายเยอรมัน 2. มาโดยการเป็นนักท่องเที่ยวแล้วก็อยู่เกินกำหนด เมื่อผู้หญิงเดินทางถึงที่ประเทศเยอรมนีแล้วถูกสงสัยว่าจะเดินทางมาเพื่อหาผู้ชายแต่งงานหรือเพื่อมาค้าบริการ ก็จะถูกห้ามเข้าประเทศ ผู้ที่ถือวีซ่านักท่องเที่ยวไม่สามารถที่จะทำงานได้ การค้าประเวณีเป็นเรื่องที่ไม่ผิดกฎหมายที่ประเทศเยอรมนีแต่ก็ไม่ถือว่าเป็นอาชีพ ขอใบ

อนุญาตทำงานไม่ได้ แต่ต้องจดทะเบียน ตรวจสุขภาพและจ่ายภาษี และไม่มีสวัสดิการสังคม ถ้าหญิงต่างชาติถูกจับได้ว่าค้าประเวณีจะถูกส่งตัวออกนอกประเทศ ขณะนี้รัฐบาลเยอรมันได้ออกกฎหมายสำหรับชาวเยอรมันที่เดินทางไปต่างประเทศแล้วไปมีเพศสัมพันธ์กับเด็กก็จะถูกลงโทษด้วย ในปัจจุบันนี้ การเดินทางมายังประเทศไทยของชายเยอรมันจำนวนหนึ่งมาเพื่อมีความสัมพันธ์ทางเพศกับเด็ก สำหรับโสเภณีสามารถทำรายได้ดีมาก ผู้หญิงบางคนได้ถึง 2,000 DM (28,000 บาท) ต่อวัน โดยลงทุนเช่าห้องประมาณ 150-200 DM (2,000-2,800 บาท) ต่อวัน ทำให้ผู้หญิงในประเทศยากจนต้องการเดินทางไปกันมาก การเดินทางมาประเทศเยอรมันมีการชักชวนมาทำงานกันในหลายรูปแบบ เช่น มาทำงานในบาร์ เต้นอโกโก้ เลิร์ฟอาหาร เป็นพี่เลี้ยงเด็ก เมื่อผู้หญิงเดินทางมาถึงก็พบว่าตนเองนั้นได้มีหนี้สินประมาณ 15,000 DM (210,000 บาท) และนายหน้าก็จะยึดพาสปอร์ตของผู้หญิงไว้ ผู้หญิงที่แต่งงานกับชายเยอรมันจะได้รับวีซ่าเป็นเวลา 3 ปี หลังจากนั้นสามารถขอวีซ่าแบบไม่มีกำหนดเวลาได้ หลังจากที่อยู่ในประเทศเยอรมนีครบ 5 ปีและยังดำรงสถานภาพการสมรสอยู่ก็จะมีสิทธิที่จะขอสิทธิพำนักอาศัยแบบถาวรได้ การที่จ้างชายเยอรมันแต่งงานแบบหลอกๆนั้นมีหลายระดับราคาเริ่มตั้งแต่ 10,000 DM. (140,000 บาท) จนถึง 50,000 DM (700,000 บาท) หรือ 70,000 DM (980,000 บาท) รัฐบาลไทยไม่ได้ให้ความสนใจในการดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิด ศาลของประเทศเยอรมนีวิจารณ์รัฐบาลไทยว่า เอาการค้าประเวณีเป็นตัวหลักในการหาเงินเข้าประเทศ แต่กฎหมายในประเทศเยอรมนีเองนั้นก็ได้อื้ออำนาจต่อชายเยอรมันที่เป็นแมงดา

Rajendra K. Jain (1995) พบว่าเมื่อสามทศวรรษมาแล้ว “คนงานรับเชิญ” (guest workers) ได้ถูกนำเข้ามาในประเทศยุโรปตะวันตก ภายใต้สมมุติฐานที่ว่าเป็นกำลังแรงงานที่เข้ามาอยู่ชั่วคราว ราคาถูก และเพิ่มจำนวนได้ง่าย แต่พัฒนาการต่อมากลับไม่เป็นเช่นนั้น บทความฉบับนี้

เรียบเรียงขึ้นมาเพื่อให้สามารถเข้าใจปัญหานี้ได้เป็นอย่างดี ข้อมูลต่างๆมาจากพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ การเมือง และเศรษฐกิจของทั้งกลุ่มผู้ที่อพยพเข้ามาและของประเทศผู้รับผู้อพยพ ปัญหาหลักอยู่ที่จำนวนของผู้อพยพเข้าประเทศที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ในยุโรป ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นถึงภาพพจน์ที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดจนการต่อต้านของเจ้าของประเทศที่มีต่อผู้อพยพเข้ามาใหม่ ไม่ว่าจะเป็นคนงานที่อพยพเข้ามา ผู้อพยพลี้ภัย คนต่างด้าวและอื่นๆ

ปัญหาต่างๆที่บทความนี้พูดถึงได้แก่ ใครคือผู้ที่เข้าไปรับผิดชอบต่อผู้อพยพ ทำอย่างไรจึงจะแก้ปัญหากที่เกิดจากความขัดแย้งกันระหว่างสิทธิมนุษยชนกับเสถียรภาพของสังคม ควรหรือไม่ที่จะให้ผู้อพยพกลายมาเป็นพลเมืองของประเทศนั้น ประเด็นทั่วไปที่ผู้เขียนได้กล่าวครอบคลุมถึงได้แก่การอพยพของพววมุสลิมจากตุรกี ปัญหาการกีดกันผิว พวกชาวดกขอบแนวทางของสหภาพยุโรปเกี่ยวกับเรื่องนี้ สนธิสัญญา Dublin และข้อตกลง Schengen การหาข้อยุติเกี่ยวกับเรื่องนี่ยังไม่ชัดเจนนักนโยบายเกี่ยวกับผู้อพยพเข้าประเทศเข้มงวดเป็นลำดับ การรักษาความปลอดภัยบริเวณชายแดนก็มีมากขึ้น ผู้เขียนได้เสนอให้ใช้แนวทางหลายประการแทนที่จะใช้มาตรการที่กดขี่เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาล่าช้า แนวทางเหล่านี้ก็ได้แก่การออกกฎหมายป้องกันการเลือกปฏิบัติ การให้ความช่วยเหลือหรือเพิ่มความช่วยเหลือแก่ประเทศที่มีผู้อพยพมากเพื่อหาทางยุติการล้นไหลของผู้อพยพ แต่ไม่ว่าใช้มาตรการใดก็ตามเพื่อหาข้อยุติ ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับผู้อพยพในยุโรปก็ยังคงเป็นปัญหาที่มีขอบเขตอยู่อย่างกว้างขวางมากอยู่ต่อไป

Martin Frey and Ulrich Mammey (1996) ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบการย้ายถิ่นในประเทศเยอรมนีในฐานะประเทศปลายทาง ในด้านรูปแบบและแนวโน้มของการย้ายถิ่น สถิติทางประชากรศาสตร์ ครอบครัวและผลกระทบที่เกิดจากการย้ายถิ่นในด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม

ในด้านรูปแบบและแนวโน้มของการย้ายถิ่น ได้พบว่า ในปี 1993 คนต่างชาติกลุ่มใหญ่ที่สุดมาจากประเทศตุรกี ยูโกสลาเวีย และอิตาลี ปรมาณร้อยละ 57 ของทั้งหมดเป็นเพศชาย งานที่มีคนต่างชาติประกอบอาชีพมากที่สุดคือ งานโรงแรม ทำความสะอาด การผลิตเสื้อผ้า งานก่อสร้าง การผลิตรถยนต์ และโดยส่วนใหญ่แล้วงานที่ทำโดยคนต่างชาตินั้นเป็นงานที่ไม่ต้องใช้ฝีมือ หรือถ้าใช้ก็เป็นการใช้ทักษะในขั้นต่ำ และในปี 1994 ผู้อพยพย้ายถิ่นในประเทศเยอรมนีมีจำนวนถึง 8.57% ของประชากรทั้งหมด จากสถิติในปีนี้จำนวนสัญชาติที่ได้อพยพเข้าสู่เยอรมนีมากที่สุดมีดังนี้ ตุรกี (1,965,577 คน) ยูโกสลาเวีย (1,307,960 คน) อิตาลี (571,900 คน) กรีซ (355,583 คน) และโปแลนด์ (263,381 คน)

สถิติทางประชากรศาสตร์ ในปี 1993 มีเด็กต่างชาตินี้เกิดในประเทศเยอรมนีจำนวนสูงถึง 12.9% ของจำนวนเด็กที่เกิดในประเทศเยอรมนีทั้งหมด คนต่างประเทศส่วนใหญ่ที่อยู่ในประเทศเยอรมนีเป็นผู้ชาย อายุของคนต่างชาตินี้มีกลุ่มใหญ่ที่สุด คืออายุระหว่าง 20-24 ปี (ร้อยละ 15 ของคนต่างชาตินี้ทั้งหมด) และในปี 1994 พบว่าการแต่งงานในประเทศเยอรมนีร้อยละ 12.1 เป็นการแต่งงานของคนเยอรมันกับคนต่างชาติ

ในด้านครอบครัวและจำนวนสมาชิกของคนในครอบครัวของชาวต่างชาติโดยเฉลี่ยแล้วสูงกว่าของชาวเยอรมัน คนต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศเยอรมนีร้อยละ 48 อาศัยอยู่ในเมืองร้อยละ 38 อาศัยอยู่ในชนบท และร้อยละ 14 อาศัยอยู่ในชนบท บ้านที่คนต่างชาติอยู่มักจะไม่ดีเท่ากับที่ชาวเยอรมันอยู่อาศัยเพราะคนต่างชาติต้องการบ้านที่ถูกลงและไม่มีการกีดกัน เลือกปฏิบัติกับคนต่างชาติที่จะเข้าไปซื้อบ้านคุณภาพดีอยู่

ผลกระทบที่เกิดจากการย้ายถิ่นในด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม พบว่าคนต่างชาติมีสิทธิที่จะได้เข้าเรียนในโรงเรียนเยอรมัน ในปี 1994

จากจำนวนคนที่ทำงานในประเทศเยอรมนีทั้งหมดร้อยละ 9.41 เป็นคนต่างชาติ การทำงานของต่างชาติในประเทศเยอรมนีนั้น พบว่าส่วนมากมีรายได้ที่น้อยกว่าคนเยอรมัน ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการทำนายน้อยกว่าคนเยอรมัน และมีปัญหาในเรื่องความปลอดภัยในสถานที่ทำงาน คนต่างชาติที่ได้รับค่าจ้างที่น้อยกว่านี้เพราะเขาเลือกงานที่จ่ายค่าแรงงานตัวเอง ไม่ใช่มาจากการกีดกันเลือกปฏิบัติ และคนต่างชาติไม่ได้รับอนุญาตให้มีสิทธิในการเลือกตั้ง

กฎหมายหลักในเรื่องการเข้าเมืองของประเทศเยอรมนี คือ Act on Entry and Residence of Foreigners ซึ่งออกใช้ในปี 1990 จุดประสงค์หลักของนโยบายประเทศในปัจจุบันนี้คือ การบูรณาการคนต่างชาติที่ได้เข้ามาอยู่ในประเทศเยอรมนีแล้ว เพื่อป้องกันการอพยพในภายภาคหน้า ประเทศเยอรมนีไม่มีนโยบายที่จะรับแรงงานต่างชาติ วีซ่าอยู่อาศัยภายในประเทศเยอรมนีมีหลายชนิด การที่จะได้วีซ่าอยู่อาศัยถาวรจะต้องอยู่ในประเทศเยอรมนีอย่างถูกต้องอย่างน้อยเป็นเวลา 5 ปี บุคคลที่ถือสัญชาติยุโรปสามารถขอวีซ่าอยู่อาศัยถาวรได้ง่ายกว่าคนสัญชาติอื่น ๆ บุคคลที่แต่งงานกับคนเยอรมันสามารถขอวีซ่าถาวรได้หลังจากแต่งงานครบ 4 ปี หรืออาจได้ก่อนในกรณีที่คู่สมรสได้เสียชีวิต ในปี 1993 ได้มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับการขอลี้ภัยให้เข้มงวดมากขึ้นเพราะบุคคลที่ได้มาขอลี้ภัยส่วนใหญ่ไม่มีสาเหตุมาจากเศรษฐกิจไม่ใช่สาเหตุจากปัญหาทางการเมือง การทำงานในประเทศเยอรมนีนั้น ประชาชนนอกประชาคมยุโรปต้องขอใบอนุญาตเพื่อทำงาน

ในแง่ทัศนคติต่อการเดินทางเข้ามาของชาวต่างชาติในประเทศเยอรมนี ได้มีความเห็นว่าในปัจจุบันนี้คนเยอรมันเริ่มยอมรับคนต่างชาติมากขึ้น อาจเป็นเพราะมีโอกาสพบปะหรือติดต่อกัน แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าคนเยอรมันจะพอใจยอมรับได้ในการเพิ่มมากขึ้นของคนต่างชาติในประเทศเยอรมนี

2

ภาพรวมของการย้ายถิ่นของผู้หญิงไทยไปเยอรมนี

การนำเสนอในบทนี้จะเป็นการประมวลข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับการเดินทางย้ายถิ่นของผู้หญิงไทยไปเยอรมนีจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิต่าง ๆ โดยจะมีเนื้อหาครอบคลุมถึงความเป็นมาของการค้าบริการทางเพศของหญิงไทยต่อชายต่างชาติ การย้ายถิ่นของหญิงไทยไปเยอรมนี สาเหตุของการเดินทางไปเยอรมนี ลักษณะการเดินทางย้ายถิ่นไปเยอรมนีและการแต่งงานของหญิงไทยในเยอรมนี สภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของหญิงไทยในเยอรมนี และผลกระทบของการย้ายถิ่นของหญิงไทย

1. ความเป็นมาของการค้าบริการทางเพศของหญิงไทยต่อชายต่างชาติ

ในช่วงปลายทศวรรษ 1960 เมื่อเริ่มมีกองทัพของทหารอเมริกันจำนวนเป็นแสนคนเข้ามาทำสงครามในอินโดจีน ได้ใช้ประเทศไทยเป็นที่ตั้งฐานทัพและเป็นที่ให้บริการ R & R แก่ทหารที่พักรบ การบริการทางเพศต่อชายต่างชาติจึงเกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในประเทศไทย ดังปรากฏว่าถนนพัฒนาพงศ์ได้เริ่มเปิดขึ้นและมีบาร์และร้านอาหารที่ชายต่างชาตินิยมมาเที่ยวตั้งแต่ปี 1957 สถานที่เหล่านี้เป็นจุดเริ่มต้นของบาร์อะโกโก้ สถานออบอบนวด

และบริการทางเพศอื่นๆ ในเวลาต่อมา ในต้นทศวรรษ 1970 พัฒนพงศ์กลายเป็นย่านบันเทิงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมด ไม่ใช่เฉพาะประเทศไทย (Singhanetra - Renard 1995 : 7 - 8)

สงครามเวียดนามในช่วงทศวรรษที่ 70 ได้มีผลอย่างมากต่อธุรกิจบริการทางเพศในประเทศไทย ประเทศไทยได้เป็นที่ตั้งฐานทัพสำหรับกองกำลังทหารจากประเทศสหรัฐอเมริกา โดยตั้งอยู่ที่อู่ตะเภา จังหวัดชลบุรี และที่จังหวัดอุดรธานี ในช่วงเวลานี้เองได้เกิดอาชีพพิเศษขึ้นคืออาชีพเมียเช่า มีหญิงไทยจำนวนหนึ่งที่ทำหน้าที่เป็นภรรยาชั่วคราวให้แก่ทหารอเมริกัน นอกจากนั้นยังมีการทำธุรกิจบริการทางเพศให้แก่ชาวต่างชาติขึ้น โดยเฉพาะสำหรับทหารอเมริกันที่พักรบกลับมาพักผ่อนที่ประเทศไทยชั่วคราว หลังจากที่ทหารอเมริกันถอนทัพกลับไป ในปี ค.ศ. 1975 หญิงไทยส่วนหนึ่งยังคงประกอบอาชีพบริการทางเพศ จึงเริ่มมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางมายังประเทศไทยจากทั่วโลก และบางส่วนเป็นการท่องเที่ยวในรูปแบบ Sex Tour มาเที่ยวที่ประเทศไทยโดยมีจุดประสงค์มาหาความสุขทางเพศเป็นหลัก นักท่องเที่ยวเหล่านี้จะมีความเชื่อว่า ผู้หญิงไทยรูปร่างเล็ก ผิวคล้ำ ผอมยาว อ่อนหวาน และเอาอกเอาใจเก่ง เมื่อมีการเผยแพร่หรือบอกเล่าต่อๆ กันในเรื่องความสวยงามของประเทศไทย รวมทั้งผู้หญิงไทย การเดินทางมายังประเทศไทยจึงเปรียบเสมือนสวรรค์สำหรับนักท่องเที่ยวที่จะมาพักผ่อนในรูปแบบ Sex Tour นอกจากนั้นค่าใช้จ่ายก็ไม่แพงนักเมื่อเปรียบเทียบกับการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศอื่นๆ ดังนั้นประเทศไทยจึงเป็นที่นิยมในหมู่ชาวต่างชาติที่ต้องการใช้บริการทางเพศ สถานที่ที่มีชื่อเสียงมากก็คือ พัทยา ต่อมาในปี 1987 เมื่อประเทศไทยประกาศนโยบายปีส่งเสริมการท่องเที่ยว หรือ Visit Thailand Year ขึ้น โดยมีการโฆษณาเผยแพร่ประเทศไทย ชักชวนให้มาท่องเที่ยวในประเทศไทยแก่นานาประเทศ ส่งผลให้มีนักท่องเที่ยวต่างชาติ เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก

ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ในขณะที่เดียวกันก็มีนักท่องเที่ยวจากประเทศในเอเชียที่นิยมเดินทางมาประเทศไทยเพื่อท่องเที่ยวและทำธุรกิจด้วย ดังจะพบว่าสถิติคนเดินทางเข้าอาณาจักรไทยเมื่อจำแนกเป็นสัญชาติแล้ว สำหรับประเทศที่มีคนเดินทางเข้ามามากที่สุดหกลำดับแรก ในปี 1994 มีชาวมาเลเซียเดินทางเข้ามามากที่สุดเป็นจำนวนถึง 670,308 คน รองลงมาได้แก่ ญี่ปุ่น ไต้หวัน เยอรมัน เกาหลีใต้ และสิงคโปร์ เป็นจำนวน 600,389, 402,153, 330,033 , 315,410 และ 287,380 คน ตามลำดับ (ดูตารางที่ 1) เมื่อคิดเป็นร้อยละแล้วคนเดินทางเข้า 6 สัญชาตินั้นเป็นจำนวนร้อยละ 38.24 ของคนเดินทางเข้าประเทศไทยทั้งหมด และในปี 1995 จะพบว่าคนสัญชาติมาเลเซียยังคงเป็นกลุ่มที่เดินทางเข้าประเทศไทยมากที่สุด เป็นจำนวนถึง 824,729 คน รองลงมาได้แก่ญี่ปุ่น (807,849 คน) ไต้หวัน (475,051 คน) เกาหลีใต้ (423,414 คน) จีน (381,319 คน) และเยอรมัน (359,709 คน) ตามลำดับ จากสถิติทั้งสองปีจะพบว่าบุคคลสัญชาติเยอรมันเป็นบุคคลสัญชาติเดียวจากประเทศที่ไม่ใช่เอเชียที่เดินทางมาประเทศไทยมากที่สุด เพราะประเทศอื่นๆ ได้แก่ มาเลเซีย ไต้หวัน ญี่ปุ่น สิงคโปร์ เกาหลีใต้ และจีนล้วนเป็นประเทศเอเชียทั้งสิ้น และถึงแม้ว่าลำดับที่ของคนสัญชาติเยอรมันจะลดจากลำดับที่ 4 ในปี 1994 เป็นลำดับที่ 6 ในปี 1995 แต่จำนวนคนที่มาก็ยังมากขึ้นอยู่ดี

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 จำนวนคนเดินทางเข้าราชอาณาจักรไทย 6 ลำดับแรก จำแนกตามสัญชาติ ปี 1994 - 1995

1994				1995			
ลำดับ	สัญชาติ	จำนวน (คน)	%	ลำดับ	สัญชาติ	จำนวน (คน)	%
1	มาเลเซีย	670,308	12.56	1	มาเลเซีย	824,729	12.67
2	ญี่ปุ่น	600,389	11.25	2	ญี่ปุ่น	807,849	12.41
3	ไต้หวัน	402,153	7.54	3	ไต้หวัน	475,051	7.30
4	เยอรมัน	330,033	6.19	4	เกาหลีใต้	423,414	6.50
5	เกาหลีใต้	315,410	5.91	5	จีน	381,319	5.86
6	สิงคโปร์	287,380	5.39	6	เยอรมัน	359,709	5.52
7	อื่นๆ	2,728,880	51.16	7	อื่นๆ	3,238,443	49.74
รวมคนต่างด้าว ที่เข้ามาใน ราชอาณาจักรไทย		5,334,553		รวมคนต่างด้าว ที่เข้ามาใน ราชอาณาจักรไทย		6,510,514	

ที่มา : สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง 2538

เมื่อเปรียบเทียบการเดินทางมาประเทศไทยของชาวเยอรมันกับคนกลุ่มที่ไม่ใช่เอเชีย โดยเฉพาะกลุ่มประเทศตะวันตกแล้ว ก็จะพบว่าชาวเยอรมันเดินทางมาประเทศไทยมากกว่าคนสัญชาติอื่น ดังปรากฏในตารางที่ 2 ว่า ในปี 1994 มีชาวเยอรมันเดินทางมาประเทศไทยมากถึง 330,033 คน ชาวอเมริกันเป็นชาติตะวันตกที่เดินทางมากเป็นลำดับสอง (296,387 คน) ชาวอังกฤษลำดับสาม (273,868 คน) ชาวฝรั่งเศสลำดับสี่ (215,795 คน) ชาวออสเตรเลียลำดับห้า (178,670 คน) ส่วนชาวอิตาลีและชาวสวิสเดินทางมาเพียงประเทศละ 121,193 คน และ 87,307 คน ตามลำดับ ในปี 1995 ชาวเยอรมันยังคงเป็นชาติตะวันตกที่เดินทางมาประเทศไทยมากที่สุด (359,719 คน) ตามมาด้วยชาวอเมริกัน (330,471

คน) ชาวอังกฤษ (325,562 คน) ชาวฝรั่งเศส (218,602 คน) ชาวออสเตรเลีย (198,138 คน) ชาวอิตาลี (128,831 คน) และชาวสวิส (99,967 คน) ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่าบุคคลสัญชาติเยอรมันเดินทางมาประเทศไทยมากกว่าบุคคลสัญชาติอื่น ๆ จากประเทศตะวันตก

เป็นที่น่าสังเกตว่า เมื่อจำแนกตามเพศแล้ว คนเดินทางเข้าทุกสัญชาติมีจำนวนเพศชายมากกว่าเพศหญิง ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะเพศชายเป็นเพศที่มีการเดินทางมากกว่าเพศหญิงโดยปกติ อย่างไรก็ตาม สัดส่วนของผู้เดินทางฝ่ายชายสามสัญชาติแรกคือเยอรมัน อเมริกัน และอังกฤษ สูงกว่าผู้เดินทางฝ่ายหญิงเกือบเท่าตัวทั้งในปี 1994 และ 1995 (ดูตารางที่ 2 ประกอบ) ในขณะที่ผู้เดินทางเข้าสัญชาติอื่น ๆ ที่เหลือมีสัดส่วนชาย-หญิงไม่ต่างกันมากนัก สถิตินี้ดังกล่าวจึงทำให้เกิดสมมติฐานได้ว่าชายสัญชาติเยอรมัน อเมริกันและอังกฤษที่เดินทางเข้าประเทศไทยมากกว่าหญิงสัญชาติเดียวกันเกือบเท่าตัวนี้ อาจเป็นผู้มาประกอบธุรกิจที่เดินทางแบบนักธุรกิจและผู้มาใช้บริการธุรกิจทางเพศ แต่เมื่อพิจารณาข้อมูลโดยละเอียดของประเภทวีซ่าที่ผู้เดินทางเข้าประเทศไทยทั้ง 3 สัญชาติใช้แล้ว จะพบว่าส่วนใหญ่เป็นวีซ่าประเภทนักท่องเที่ยว (tourism) ที่อยู่ได้ 15 วัน และวีซ่าประเภทผู้เข้าประเทศที่ได้รับการผ่อนผันให้อยู่ได้ 30 วันเป็นส่วนใหญ่ (ดูตารางที่ 3) ดังจะพบว่าผู้เข้าประเทศเพศชายจากเยอรมัน ประมาณเกือบสองแสนคนอยู่ในประเทศไทยไม่เกิน 30 วัน (วีซ่าประเภทนักท่องเที่ยวและผ่อนผัน 30 วัน) ผู้เดินทางเพศชายจากอังกฤษประมาณ 190,000 คน และจากอเมริกาประมาณ 180,000 คน ก็อยู่ในวีซ่าประเภทเดียวกันนี้ ฉะนั้นข้อสังเกตจึงโน้มเอียงไปทางที่ว่า ผู้เดินทางเข้าประเทศไทยเพศชายจากเยอรมนี อเมริกาและอังกฤษส่วนหนึ่งอาจเป็นผู้มาใช้บริการธุรกิจทางเพศในประเทศไทย นอกเหนือไปจากการเดินทางมาท่องเที่ยวโดยทั่วไป

ตารางที่ 2 จำนวนคนเดินทางเข้าราชอาณาจักรไทยจากประเทศในยุโรป สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย
จำแนกตามเพศ 1994 - 1995 (เฉพาะประเทศที่มีผู้เดินทางเข้าเกิน 80,000 คนต่อปี)

ลำดับ	สัญชาติ	1994				1995			
		จำนวน (คน)		รวม (คน)	สัดส่วน ญ : ช (100%)	จำนวน (คน)		รวม (คน)	สัดส่วน ญ : ช (100%)
		ชาย	หญิง			ชาย	หญิง		
1	เยอรมัน	206,035	123,998	330,033	38 : 62	226,653	133,056	359,719	37 : 63
2	อเมริกา	191,899	104,488	296,387	35 : 65	218,500	111,971	330,471	34 : 66
3	อังกฤษ	178,859	95,009	273,868	35 : 65	213,548	112,014	325,562	34 : 66
4	ฝรั่งเศส	124,012	91,783	215,795	43 : 57	128,058	90,544	218,602	41 : 59
5	ออสเตรเลีย	106,915	71,755	178,670	40 : 60	120,021	78,117	198,138	39 : 61
6	อิตาลี	77,874	43,319	121,193	36 : 64	83,714	45,117	128,831	35 : 65
7	สวิส	52,986	34,321	87,307	39 : 61	61,403	38,564	99,967	39 : 61

หมายเหตุ * ญ : ช หมายถึง สัดส่วนระหว่างผู้หญิงต่อผู้ชาย

ที่มา : สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง 2538

ตารางที่ 3 จำนวนคนเดินทางเข้าประเทศไทยเพศชายสัญชาติ เยอรมัน อเมริกัน และอังกฤษ จำแนกตามลักษณะวีซ่า 1995

วีซ่า สัญชาติ	Non Immi- grant	Tourist (15 days)	Transit	30 days visa	TR 15	90 days visa	อื่น ๆ	รวม	ร้อยละ ของนัก ท่องเที่ยว ต่อผู้เข้า เมืองทุก ประเภท
เยอรมัน	8,863	48,174	9,887	155,543	-	-	4,186	226,653	21.25
อังกฤษ	10,281	29,779	728	162,772	-	-	10,024	213,584	13.94
อเมริกัน	18,164	12,312	1,579	172,217	-	-	14,228	218,500	5.63

ที่มา : สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง 2538

2. การย้ายถิ่นของหญิงไทยไปเยอรมนี

นอกเหนือจากการเดินทางไปเยอรมนีเพื่อการศึกษาซึ่งมีมาโดยตลอดแล้ว การเดินทางไปเยอรมนีของหญิงไทยหลังปี 1975 เป็นการเดินทางของปัจเจกบุคคล กลุ่มแรกๆ เป็นหญิงไทยที่แต่งงานกับชายเยอรมันและสามีพาไป หลังจากนั้นก็ยังเป็นหญิงที่ไปทำงานด้านบันเทิงที่ไปเป็นรายบุคคลโดยไปด้วยตนเองหรือมีนายหน้าพาไปเป็นกลุ่มเล็กๆ การเดินทางไปเยอรมนีอย่างเป็นทางการเป็นต้นกำเนิดขึ้นในทศวรรษ 1980 จากข้อมูลของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ข้อมูลเกี่ยวกับแรงงานไทยที่ย้ายถิ่นไปทำงานในประเทศเยอรมนี เริ่มปรากฏตั้งแต่ปี 1985 เป็นต้นมา ในช่วงก่อนหน้านั้นมีตัวเลขเพียงจำนวนแรงงานที่เดินทางไปกลุ่มประเทศตะวันออกกลางและประเทศในเอเชีย ดังปรากฏในตารางที่ 4

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4 จำนวนแรงงานไทยที่ย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ 1980 - 1993

ประเทศ	1980	1985	1988	1989	1990	1991	1992	1993
เยอรมนี	NA	NA	383	455	548	363	171	185
อังกฤษ	NA	2	268	338	316	247	60	64
ยุโรปทั้งหมด	NA	2	893	1,056	1,119	1,007	935	898
สหรัฐอเมริกา	NA	3	3,240	3,864	3,731	2,167	978	706
เอเชียทั้งหมด	723	7,945	21,747	31,536	29,492	38,477	56,164	118,537
ตะวันออกกลาง	20,761	61,659	92,175	87,748	27,478	21,354	22,839	17,019
อื่นๆ	NA	76	902	1,110	1,204	844	799	727
รวมแรงงานไทย ที่ย้ายถิ่นไปทำงาน ต่างประเทศทั้งหมด	21,484	69,685	118,957	125,314	63,024	63,849	81,715	137,887

ที่มา : กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม อ้างใน Amara Pongsapich 1994 : 54

จากตารางที่ 4 จะเห็นได้ว่า คนไทยที่ย้ายถิ่นไปเยอรมนีมีจำนวนเพียง 383 คน ในปี 1988 หลังจากนั้นก็เพิ่มเป็น 455, 548 และลดลงเหลือ 363, 171 และ 185 คน ในปี 1989, 1990, 1991, 1992 และ 1993 ตามลำดับ จำนวนคนไทยทั้งชายหญิงที่เดินทางไปทำงานที่เยอรมนีมีจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนคนไทยที่เดินทางไปประเทศอื่น นอกจากประเทศอังกฤษซึ่งมีคนไทยน้อยกว่าแล้ว อาจคำนวณคร่าว ๆ ได้ว่าจำนวนคนไทยที่ไปเยอรมนีคิดเป็นครึ่งหนึ่งของคนไทยที่ไปยุโรปทั้งหมด แต่จำนวนดังกล่าวมีน้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนคนไทยที่ไปสหรัฐอเมริกาไปประเทศในเอเชียทั้งหมด และกลุ่มประเทศในตะวันออกกลาง เนื่องจากตัวเลขดังกล่าวเป็นสถิติของคนไทยที่ไปทำงานโดยมีสัญญาจ้างงานและผ่านการรับรองของกรมจัดหางาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมเท่านั้น ตัวเลขนี้จึงไม่แสดงให้เห็นจำนวนหญิงไทยที่เดินทางไปในฐานะภรรยาของชายเยอรมัน ที่เดินทางไปแบบนักท่องเที่ยว ตลอดจนผู้ที่ลักลอบเดินทางไปโดยผิดกฎหมาย ซึ่งเป็นวิธีเดินทางเข้าประเทศเยอรมนีแบบต่าง ๆ ข้อมูลในส่วนนี้จึงต้องพิจารณาจากตัวเลขของผู้เดินทางเข้าประเทศเยอรมนีที่เป็นสัญชาติไทยจากหน่วยงานตรวจคนเข้าเมืองของประเทศเยอรมนีเอง

อย่างไรก็ตาม จากจำนวนแรงงานไทยที่เดินทางไปเยอรมนีปีละไม่ถึง 500 คนยกเว้นปี 1990 นี้ ถ้าพิจารณารายละเอียดของการจำแนกผู้เดินทางตามเพศก็จะพบว่า มีผู้เดินทางเพศหญิงมากกว่าเพศชายดังรายละเอียดในตารางที่ 5

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5 จำนวนผู้ย้ายถิ่นจากประเทศไทยในประเทศปลายทางที่
จำนวนผู้ย้ายถิ่นเพศหญิง สูงกว่าผู้ย้ายถิ่นเพศชาย 1990 - 1993

ประเทศ	ชาย		หญิง		รวม
	จำนวน	%	จำนวน	%	
เยอรมนี	412	36.9	704	63.1	1,116
ฮ่องกง	815	4.0	19,498	96.0	20,313
เกาหลีใต้	68	29.8	160	70.2	228
ญี่ปุ่น	9,542	49.4	9,779	50.6	19,321
อังกฤษ	319	49.5	326	50.5	645

ที่มา : กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม อ้างใน Amara Pongsapich 1994 : 54

จากตารางที่ 5 จะพบว่า มีประเทศปลายทาง 5 ประเทศที่ผู้ย้ายถิ่นเพศหญิงจากประเทศไทยมีจำนวนสูงกว่าผู้ย้ายถิ่นเพศชาย ได้แก่ เยอรมนี ฮ่องกง เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น สำหรับเยอรมนีสัดส่วนของผู้ย้ายถิ่นเพศหญิงในช่วงปี 1990 - 1993 คิดเป็นร้อยละ 63.1 มีจำนวนรวม 1,116 คน แต่สัดส่วนผู้ย้ายถิ่นเพศหญิงที่สูงที่สุดในประเทศปลายทางคือฮ่องกง ที่มีผู้ย้ายถิ่นเพศหญิงถึงร้อยละ 96.0 ส่วนใหญ่ไปทำงานเป็นพนักงานบ้าน (domestic helpers) รองลงมาคือเกาหลีใต้ แต่มีจำนวนไม่มากเพียง 160 คน ในขณะที่ญี่ปุ่นมีผู้ย้ายถิ่นเพศหญิงจากประเทศไทยในช่วงเวลาดังกล่าวถึง 9,777 คน โดยสรุปแล้ว แม้ในกลุ่มผู้ไปทำงานเป็นแรงงานต่างชาติในเยอรมนี ก็ยังมีหญิงไทยย้ายถิ่นไปมากกว่าชายไทย ช่วงเวลาที่หญิงไทยเดินทางไปเยอรมนีมากที่สุดคือช่วงปลายทศวรรษ 1980 จนถึงปี 1990 ในปี 1991 รัฐบาลเยอรมันได้ออกระเบียบให้ผู้เดินทางจากประเทศไทยต้องมีวีซ่าในการเดินทางเข้าประเทศ ทำให้การเดินทางไปเยอรมนีสะดวกน้อยกว่าเดิม ต้องอาศัยบริการของบริษัทที่เป็นนายหน้าหรือผู้อำนวยการความสะดวกในการจัดทำเอกสารการเดินทางให้หญิงไทย

บริษัทนายหน้าหรือเอเยนต์ที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้หญิงไทยเป็นเดินทางไปเยอรมนีเริ่มจากทางฝ่ายเยอรมัน เพราะมีความต้องการผู้หญิงไปเป็นเจ้าสาวตามบริการส่งเจ้าสาวทางไปรษณีย์หรือบริการจัดหาคู่ที่เกิดขึ้นในเยอรมนี ในทศวรรษ 1980 มีบริษัทเช่นนี้อยู่ในเยอรมนีประมาณ 60 แห่ง (Skrobanek et al 1997 : 65) (ในปัจจุบันนี้ธุรกิจการจัดหาคู่สำหรับหญิงเอเชียไปแต่งงานกับผู้ชายเยอรมันลดลงจนแทบจะไม่มีแล้ว เพราะธุรกิจการหาคู่แต่งงานได้มุ่งเน้นเป้าหมายไปที่ผู้หญิงจากประเทศยุโรปตะวันออกแทน ในกรณีของผู้หญิงไทย รูปแบบการเดินทางเข้าไปแต่งงานในปัจจุบันนี้เป็นไปโดยผ่านญาติพี่น้องและเพื่อนฝูงมากกว่าและการเดินทางผ่านบริษัทจัดหาคู่ จึงแทบไม่มีปรากฏให้เห็น) รับผิดชอบเจ้าสาวจากประเทศในเอเชียและประเทศอื่นๆ ให้แก่ชายเยอรมัน บริษัทเหล่านี้ได้สร้างเครือข่ายเชื่อมโยงจากประเทศเยอรมนีมายังประเทศไทย เพื่อให้มีเอเยนต์ในประเทศไทยร่วมมือในการจัดหาเจ้าสาว ธุรกิจนี้ได้ขยายไปเป็นการช่วยเหลือให้หญิงไทยเดินทางไปเยอรมนีในทศวรรษ 1980 ตอนปลาย และทำให้การเดินทางของหญิงไทยในระแวกดังกล่าวมีจำนวนสูงสุด และมีไม่น้อยที่เดินทางไปแต่งงานหรือแต่งงานแล้วจึงเดินทางไป

เมื่อพิจารณาจากสถิติของคนไทยในประเทศเยอรมนี จากสำนักงานสถิติของสหพันธ์รัฐ (ดูตารางที่ 6) จะพบว่า ในปี 1996 มีคนไทยจำนวน 28, 446 คนพำนักอยู่ในเยอรมนี เป็นหญิง 23,870 คน ชาย 4,576 คน เมืองที่มีคนไทยอาศัยอยู่มากได้แก่ Baden Wurttemberg, Bayern, Berling, Hessen, Hamburg, Niedersechsen และ Nordrhein-Westfalen คนส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 21 - 35 ปี ซึ่งมีจำนวนถึง 11,818 คน ส่วนใหญ่เป็นผู้มีสถานภาพแต่งงานแล้ว และพำนักอยู่ในเยอรมันมาเป็นเวลานานเกิน 1 ปีแล้วเกือบทั้งหมด โดยผู้ที่มิระแวกเวลาพำนักอาศัยอยู่มากที่สุดคือ 1 - 4 ปี (7,804 คน) รองลงมา 4 - 6 ปี (4,481 คน)

ตารางที่ 6 จำนวน การกระจาย สถานภาพ และระยะเวลาของ
คนสัญชาติไทยที่อาศัยอยู่ ในประเทศเยอรมนี ปี 1996

เพศ	ชาย หญิง	จำนวน 4,576 23,870
เมืองที่อาศัย	Baden-Wü Bayern Berlin Brandenburg Bremen Hamburg Hessen Mecklenburg- Niedersachsen Nordrhein- Rheinland-Pfalz Sarrland Sachsen Sachsen-Anhalt Schleswig-Holstein Thuringen	3,801 3,175 4,896 195 455 1,923 3,917 21 2,033 5,048 1,807 478 56 31 833 47
อายุ	under 6 6 to 10 10 to 15 15 to 18 18 to 21 21 to 35 35 to 45 45 to 55 55 to 65 65 and older	548 363 1,215 889 887 11,818 8,843 2,900 370 355
สถานภาพการสมรส	โสด แต่งงาน หย่าร้าง/แยกกันอยู่	8,683 17,100 2,783
ระยะเวลาที่อาศัย	less than 1 1 to 4 4 to 6 6 to 8 8 to 10 10 to 15 15 to 20 20 to 25 25 to 30 30 and other	2,205 7,804 4,481 3,865 3,475 3,358 2,173 762 278 144

ที่มา : Statistik Bundesamt 1996

3. สาเหตุของการเดินทางไปเยอรมนี

สาเหตุที่ทำให้หญิงไทยเดินทางไปเยอรมนี ประกอบด้วยทั้งปัจจัยผลักดันจากประเทศไทย และปัจจัยดึงดูดทั้งในส่วนของผู้อำนวยการความสะดวกในการเดินทางและปัจจัยดึงดูดจากประเทศเยอรมนี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 ปัจจัยผลักดัน

ปัจจัยผลักดันที่ทำให้หญิงไทยย้ายถิ่นไปเยอรมนีประกอบด้วย

1. **ปัญหาทางเศรษฐกิจ** ผู้หญิงที่เดินทางไปไม่ใช่ผู้มีฐานะเศรษฐกิจดี มีแต่ผู้ที่มียรายได้น้อยหรือปานกลาง มีปัญหาทางการเงิน หรือผู้ที่มั่งงานทำอยู่บ้างแต่อยากมีรายได้ดีขึ้น ความต้องการรายได้สูงขึ้นจึงผลักดันให้ผู้หญิงไทยตัดสินใจเดินทางไปเยอรมนี ยุพา วงศ์ไชยและคณะ (2531) ได้พบว่าร้อยละ 35 ของหญิงที่ไปค้าประเวณีในต่างประเทศมีอาชีพเดิมเป็นเกษตรกร อีกร้อยละ 21 มีอาชีพรับจ้าง และร้อยละ 13 มีอาชีพค้าขาย นอกจากนั้น ประมาณ 1 ใน 3 เป็นผู้มีหนี้สินจำนวน 20,000 - 30,000 บาท บางรายมีสูงถึง 100,000 บาท ส่วนใหญ่แล้วหญิงเหล่านี้จึงมีความจำเป็นทางการเงินค่อนข้างมาก

2. **ปัญหาชีวิตในครอบครัว** มีหญิงไทยน้อยรายที่เดินทางไปเยอรมนีโดยมีสถานภาพโสดไม่เคยมีคู่ ส่วนใหญ่เคยผ่านชีวิตคู่มาแล้วและประสบความล้มเหลวในชีวิตคู่ (ทั้งแบบที่แต่งงานหรือแบบที่อยู่ด้วยกันโดยไม่แต่งงาน) บางคนถูกล่วงเกินหรือสวนสามทางเพศจากผู้ชายจนผลักดันให้เข้าสู่การค้าประเวณี เพราะคิดว่าตนเสียความบริสุทธิ์ไปแล้ว จึงไม่มีคุณค่าใด ๆ ให้ห่วงหาอาลัย สำหรับหญิงที่เคยมีสามีมักมีปัญหาครอบครัว เช่น สามีเจ้าชู้ เล่นการพนัน ซ้ำเหล้า หรือไม่รับผิดชอบต่อครอบครัว หญิงบางคนไม่มีปัญหาในชีวิตสมรส แต่ก็มีปัญหาอื่น ๆ ในครอบครัว เช่น ขัดแย้งกับพ่อแม่ โดยเฉพาะในกรณีที่มีพ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยง หญิงเหล่านี้จึงตัดสินใจเลือกย้ายถิ่นไปเยอรมนีเพื่อให้พ้นจากปัญหาดังกล่าวและแสวงหาอนาคตใหม่

3. ปัจจัยด้านค่านิยมของหญิงไทย ค่านิยมความอยากรู้อยากเห็นเดินทางไปต่างประเทศเป็นปัจจัยผลักดันอีกประการหนึ่ง หญิงส่วนหนึ่งต้องการมีประสบการณ์การเดินทางและใช้ชีวิตในต่างแดน บางคนก็เคยเดินทางไปประเทศอื่นมาแล้วและต้องการจะเดินทางไปอีก เกิดเป็นวัฒนธรรมใหม่ที่เรียกว่า culture of migration (Massey, 1994) กล่าวคือ คนรุ่นหนุ่มรุ่นสาวนิยมเดินทางและต้องการมีประสบการณ์ในต่างแดน ส่วนหนึ่งคิดว่าการได้ไปต่างประเทศเป็นเรื่องโก้ มีหน้ามีตา ยอมทุ่มเทเงินทองเพื่อให้ได้มีโอกาสเดินทาง อีกส่วนหนึ่งต้องการเอาอย่างเพื่อนหรือคนรู้จักที่เดินทางไปแล้วกลับมาเยี่ยมบ้านโดยแสดงตัวให้เห็นว่ามีชีวิตที่ดีขึ้น เช่น หน้าตา ผิวพรรณสวยงาม มีของมีค่าประดับร่างกาย และมีสามีชาวต่างชาติ

4. ระดับความรู้และการศึกษา หญิงไทยที่เดินทางไปต่างประเทศและเกี่ยวข้องกับธุรกิจทางเพศมักเป็นผู้มีการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาและมีความรู้น้อย เมื่อถูกชักชวนให้เดินทางจึงไม่คิดสงสัยในข้อเสนออันงมงายที่นายหน้าหรือเอเย่นต์ระบุ ไม่มีความรู้ทางกฎหมายเลย หรือไม่รู้เพียงพอที่จะให้ความสำคัญและตรวจสอบสัญญาการจ้างงานที่ตนจะต้องเซ็นกับนายหน้าหรือเอเย่นต์หรือนายจ้างได้ ความไม่รู้เท่าทันทำให้ผู้หญิงที่เดินทางไปตกอยู่ในสภาพเป็นเบี้ยล่างเมื่อถึงเยอรมนีแล้ว อย่างไรก็ตามหญิงที่ย้ายถิ่นทุกคนไม่ได้มีการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาทุกคน บางคนจบระดับมัธยมหรืออาชีวศึกษา แต่หญิงเหล่านี้ก็ยังคงไม่มีความรู้ทางกฎหมายเพียงพอที่จะตรวจสอบสัญญาการจ้างงานหรือข้อตกลงใดๆ ที่ตนทำกับนายหน้าหรือนายจ้างเช่นกัน ตลอดจนไม่ซักถามถึงเงื่อนไขการจ้างงานอื่น ๆ ที่ตนจะได้รับเมื่อไปถึงเยอรมนี

3.2 ปัจจัยดึงดูด

ปัจจัยที่ดึงดูดให้หญิงไทยย้ายถิ่นไปเยอรมนีประกอบด้วย

1. โอกาสทางเศรษฐกิจ การที่ประเทศเยอรมนีมีสภาพเศรษฐกิจดีกว่าประเทศไทยทำให้ผู้หญิงไทยเดินทางไปเยอรมนี หญิงเหล่านี้

จะได้ข้อมูลว่าการไปทำงานที่เยอรมนีจะได้ค่าจ้างสูงกว่า ไม่ว่าจะป็นงานทั่วไป เช่น เสิร์ฟอาหาร เก็บแอบเปิ้ล หรือทำความสะอาด ฯลฯ แม้ในงานค้าประเวณีก็จะได้ค่าตอบแทนสูงกว่าในประเทศไทย จึงถูกค่าจ้างที่สูงกว่าและโอกาสการได้งานทำที่ดีกว่าในเยอรมนีดึงดูดใจให้เดินทาง เมื่อเดินทางถึงเยอรมนีแล้ว หญิงเหล่านี้ก็ได้รายได้สูงขึ้นกว่าเดิมจริง ๆ ส่วนใหญ่ มีรายได้สูงขึ้น 4 - 5 เท่า บางรายสูงถึง 10 เท่า เพียงแต่ว่ารายจ่ายก็สูงขึ้นเป็นทวีคูณด้วย

2. ปัจจัยด้านค่านิยมของชายเยอรมัน จากประสบการณ์ของชายเยอรมันที่เคยเดินทางมาประเทศไทยและการโฆษณาชวนเชื่อของบริษัทจัดหาคู่และเครือข่ายการค้าหญิง ชายเยอรมันส่วนหนึ่งจะนิยมผู้หญิงจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่าเป็นผู้หญิงอ่อนโยน นุ่มนวล รูปร่างบอบบาง ค่อนข้างซีเส้น ยิ้มแย้ม มีเสน่ห์ พร้อมจะสนองความต้องการ นอกจากนี้ยังเป็นคนรักเด็ก เป็นแม่บ้านแม่เรือน และเคารพสามี ภายลักษณะดังกล่าวได้แพร่กระจายไปจนเกิดค่านิยมต้องการแต่งงานกับหญิงไทยและหญิงฟิลิปปินส์สูงขึ้นเป็นลำดับนับตั้งแต่ปี 1980 ชายเยอรมันส่วนหนึ่งต้องการหญิงไทยเป็นภรรยาเพราะคิดว่าผู้หญิงไทยจะเป็นแม่บ้านที่ดีของครอบครัว อีกส่วนหนึ่งต้องการเพราะแสวงหาคนมาดูแลตนเองซึ่งป่วยไข้หรือพิการ และชายเยอรมันบางคนก็มีปัญหาด้านบุคลิกภาพ ไม่สามารถหาคู่ครองเป็นหญิงชาวเยอรมันได้ ทั้งที่ตนมีฐานะการงานดี เช่น เป็นวิศวกร จึงหันมาเลือกหญิงต่างชาติ ค่านิยมดังกล่าวเป็นปัจจัยดึงดูดให้เกิดความต้องการหญิงไทย จึงทำให้ผู้หญิงเดินทางไปเยอรมนี

3. การได้รับการชักชวนและการอำนวยความสะดวก
หญิงไทยส่วนใหญ่ที่ไปเยอรมนีเป็นกลุ่มที่มาจากกลุ่มรากฐานในสังคมซึ่งมักเดินทางไปต่างประเทศตามลำพังไม่ได้ถ้าไม่ได้รับการชักชวนและการช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ (ศิริพร สะโครบานเนค, 2529 : 3-5) การชักชวนและให้ความช่วยเหลือจึงเป็นแรงดึงดูดสำคัญที่ทำให้การย้ายถิ่นเป็นไปได้

ตามความต้องการ เครือข่ายต่าง ๆ ที่ชักชวนและอำนวยความสะดวกให้หญิงไทยมีทั้งที่เป็นการช่วยเหลือเพราะรู้จักคุ้นเคยกันและที่เป็นการแสวงหาผลกำไรจากการค้าหญิง สำหรับกรณีแรกมักเป็นญาติหรือเพื่อนที่ช่วยหางานหาที่พัก หรือหาสามีให้หญิงไทยที่จะเดินทางไป ส่วนกรณีหลังจะมีหลายรูปแบบ ทั้งที่เป็นบริษัทจัดหาคู่ เครือข่ายกลุ่มค้าหญิงข้ามชาติและกลุ่มล่อลวงหญิง ตลอดจนคนรู้จักที่คิดค่านายหน้าในการช่วยเหลือ

4. ปัจจัยทางด้านกฎระเบียบคนเข้าเมืองของประเทศเยอรมนี แต่เดิมประเทศเยอรมนีไม่กำหนดให้ผู้เดินทางจากประเทศไทยต้องมีวีซ่าในการเข้าประเทศ ต่างจากประเทศอื่น ๆ ในยุโรป เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส สวิสเซอร์แลนด์ เนเธอร์แลนด์ ฯลฯ ซึ่งกำหนดให้ผู้เดินทางเข้าประเทศต้องมีวีซ่า การเดินทางไปเยอรมนีจึงทำได้โดยสะดวก เพียงแต่มีหนังสือเดินทางและบัตรโดยสารเครื่องบิน ก็สามารถเดินทางไปได้แล้ว จึงทำให้หญิงไทยเห็นช่องทางที่จะเดินทางไปประเทศเยอรมนีแทนที่จะไปประเทศอื่นในยุโรป การเปลี่ยนกฎระเบียบให้วีซ่าเพิ่งเริ่มใช้เมื่อปี 1990 นี้เอง

5. สวัสดิการสังคมในประเทศเยอรมนี ประเทศเยอรมนีเป็นประเทศที่มีสวัสดิการอย่างดีสำหรับประชาชนที่อยู่ในสภาพด้อยโอกาส เช่น คนตกงาน คนพิการ คนชรา หญิงที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง สวัสดิการบางอย่างรวมให้คนต่างชาติที่อยู่ในข่ายจะได้รับสิทธิเหล่านี้ด้วย ได้แก่ คนต่างชาติที่มีวีซ่าอยู่ในประเทศเยอรมนีเป็นการถาวร ในระยะแรกหญิงไทยที่เดินทางไปเยอรมนีจะไม่รู้ถึงข้อดีอันนี้ จนกระทั่งมีหญิงไทยที่ตกอยู่ในสถานภาพอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีสิทธิได้รับสวัสดิการสังคม จึงได้ตระหนักว่าสิทธิเหล่านี้ดีกว่าที่มีอยู่ในสังคมไทย จนเกิดความพอใจที่จะพำนักอยู่หรือย้ายถิ่นกลับเข้ามาพำนักในประเทศเยอรมนีแทนที่จะเดินทางกลับประเทศไทย

ในส่วนที่เกี่ยวกับปัจจัยดึงดูดที่เป็นกระบวนการและการอำนวยความสะดวกแก่หญิงไทยให้ย้ายถิ่นมายังเยอรมนี ควรกล่าวถึงข้อมูลว่าด้วยเครือข่ายการอำนวยความสะดวกที่ได้มีการจัดตั้งขึ้นเป็นรูปแบบต่าง ๆ โดยละเอียด เครือข่ายอำนวยความสะดวกแบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

ก. บริษัทจัดหาคน ทำหน้าที่จัดหาผู้หญิงไทยและผู้หญิงจากประเทศอื่น ๆ ในโลกที่สามไปแต่งงานกับชายเยอรมันโดยคิดค่าบริการจากฝ่ายชาย บริษัทจะจัดการให้ผู้หญิงได้หนังสือเดินทางและบัตรโดยสารเครื่องบินเพื่อเดินทางไปเยอรมนี กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจเมียสั่งทางไปรษณีย์มีผู้ประกอบการรายใหญ่ คือ นายเมงเงอร์ ซึ่งมีภรรยาเป็นผู้หญิงไทย ร่วมกันทำธุรกิจติดต่อจัดหาผู้หญิงจากประเทศในเอเชียอาคเนย์ ซึ่งได้แก่ ประเทศไทย และฟิลิปปินส์ โดยนำรูปถ่ายและประวัติผู้หญิงใส่ในแคตตาล็อก และมีการโฆษณาสร้างภาพว่าผู้หญิงเหล่านี้โดยเฉพาะผู้หญิงไทย เป็นผู้หญิงที่ซื่อสัตย์ เคารพเชื่อฟังสามี มีความอ่อนโยนนุ่มนวล และเอาใจเก่ง ทำให้ผู้ชายเยอรมันบางส่วนมีความต้องการที่จะแต่งงานกับผู้หญิงไทย โดยการติดต่อสั่งซื้อผ่านทางธุรกิจจัดหาคนนี้ และถ้าผู้หญิงที่ผู้ชายได้เลือกเดินทางมาถึงเยอรมนีแล้วผู้ชายไม่พอใจก็สามารรถนำกลับมาคืนแล้วเลือกคนใหม่ได้ จนกว่าผู้ชายจะพอใจ โดยต้องเสียเงินค่าบริการประมาณ 5,000 - 15,000 มาร์ค

ข. เครือข่ายของกลุ่มค้าหญิงข้ามชาติ เครือข่ายนี้ประกอบด้วยเอเยนต์จัดส่งหญิง และผู้ค้าหญิง เอเยนต์จัดส่งหญิงเป็นเครือข่ายของกลุ่มอิทธิพลที่มีอาชีพในธุรกิจบริการทางเพศและธุรกิจบันเทิงในเยอรมนี เช่น เจ้าของบาร์ ไนต์คลับ และแหล่งค้าประเวณี เอเยนต์จะมีหน้าที่จัดหาผู้หญิงไทยส่งไปทำงานในสถานที่ดังกล่าว โดยมีสัญญาว่าจ้างงาน ผู้หญิงไทยที่จะไปจะต้องเสียค่านายหน้าให้เอเยนต์ ในช่วงปี 2536 เงินค่านายหน้าเป็นจำนวนเพียงหนึ่งหมื่นบาท แต่ในปี 2539 เงินค่านายหน้าสูงขึ้นเป็น

จำนวนประมาณ 80,000 บาท ส่วนผู้ค้าหญิงจะเป็นนายหน้าทำหน้าที่หาซื้อผู้หญิงแล้วออกหนังสือเดินทางปลอม แล้วส่งผู้หญิงไปเยอรมนีหรือไม่ก็จัดหาชายเยอรมันมาแต่งงานกับหญิงไทยเพื่อพาผู้หญิงไทยเข้าประเทศได้โดยสะดวก เมื่อผู้หญิงไปถึงเยอรมนีก็ต้องไปทำงานกับนายจ้างที่เป็นกลุ่มอิทธิพลและต้องถูกหักเงินรายได้เป็นค่าใช้จ่ายที่ถูกนำตัวมา

ค. คนรู้จักหรือเพื่อน คนกลุ่มนี้จะช่วยอำนวยความสะดวกจากคนรู้จักหรือเพื่อนที่เคยเดินทางไปเยอรมนีหรืออาศัยอยู่ที่เยอรมนี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการช่วยเหลือหญิงไทยที่ไม่สามารถเดินทางเข้าเยอรมนีได้ เพราะเป็นบุคคลต้องห้ามหรือเคยถูกจับส่งกลับประเทศไทยมาแล้ว คนเหล่านี้จะคิดค่านายหน้าในการช่วยเหลือเช่นกัน

Skrobanek et al (1997 : 51 - 54) จำแนกเอเยนต์หรือผู้อำนวยการความสะดวกออกเป็น 4 ประเภท ซึ่งทำงานใน 4 ระดับดังนี้

ก. คนท้องถิ่น เป็นคนในระดับหมู่บ้านหรือตำบลที่หญิงไทยมีถิ่นฐานอยู่ คนเหล่านี้อาจเป็นญาติพี่น้องหรือคนรู้จักที่ชักชวนให้หญิงไทยเดินทางไปเยอรมนี โดยเขาจะได้ผลตอบแทนถ้าชักชวนให้หญิงเดินทางได้สำเร็จ คนท้องถิ่นถือเป็น **เอเยนต์ระดับหมู่บ้าน/ท้องถิ่น**

ข. นายหน้าที่ทำงานให้บริษัทจัดหางาน ส่วนใหญ่เป็นบริษัทหรือหน่วยงานที่จัดหาผู้หญิงไปทำงานบาร์ไนท์คลับ นายหน้าจะเป็นผู้กว้างขวางที่คนรู้จักกันดี ตัวบริษัทมักตั้งอยู่ใกล้สถานีรถขนส่งหรือสถานีรถไฟ โดยเฉพาะที่หัวลำโพง เมื่อนายหน้าหาผู้หญิงมาให้บริษัทได้ บริษัทก็จะส่งไปทำงานกลางคืนโดยหักค่านายหน้าจากเงินเดือน 3 เดือนแรก นายหน้าพวกนี้เป็นเอเยนต์ระดับจังหวัด

ค. นายหน้าจัดส่งหญิงไทยไปต่างประเทศ ส่วนใหญ่เป็นหญิงไทยที่เคยไปค้าประเวณีในต่างประเทศแล้วเดินทางกลับมาเพื่อจัดหาหญิงส่งไปทำงานให้ตนเองหรือเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับตน นายหน้าแบบนี้มีทั้งที่ทำงาน

ตามลำพังหรือที่ทำงานโดยมีนายควบคุมอยู่อีกระดับหนึ่ง นายหน้าพวกนี้ เป็นเอเย่นต์ระดับชาติ

ง. นายหน้าที่ทำงานให้บริษัทที่จัดหาหญิงในต่างประเทศ นายหน้าพวกนี้จะเป็น *เอเย่นต์ระดับอินเตอร์/นานาชาติ* เพราะจะมีเครือข่ายการหาหญิงในภูมิภาคใดภูมิภาคหนึ่งหรือในกลุ่มประเทศในภูมิภาคหนึ่ง ๆ

4. ลักษณะการเดินทางย้ายถิ่นไปเยอรมนีและการแต่งงานของหญิงไทยในเยอรมนี

การไปทำงานด้านธุรกิจบันเทิงและธุรกิจทางเพศในต่างประเทศของหญิงไทยซึ่งเริ่มแพร่หลายหลังปี 1975 นั้น มักเป็นการจัดบริการทางเพศให้แก่ชายต่างชาติในยุโรปและเอเชีย ในยุโรปจะไปเยอรมนีมากที่สุด รองลงมาคือสแกนดิเนเวีย ส่วนในเอเชียจะเป็นญี่ปุ่น ฮองกง การไปทำงานจะไปโดยมักมีนายหน้าเชื่อมโยงกันเป็นขบวนการค้าหญิงข้ามประเทศ มีทั้งผู้ที่เป็นโดยสมัครใจและผู้ที่ถูกล่อลวง (ยุพา วงศ์ไชยและคณะ 2531 : 17 - 26) สำหรับหญิงไทยที่เดินทางไปเยอรมนี ส่วนหนึ่งไปโดยมีชายสัญชาติเยอรมันที่เดินทางมาท่องเที่ยวที่ประเทศไทยเป็นผู้พาไปพร้อมกับตน เพราะมีความชอบพอกัน ชายเยอรมันบางคนก็เป็นนายหน้าพาผู้หญิงไปเยอรมนี อีกส่วนหนึ่งเดินทางไปโดยมีขบวนการนายหน้าจัดการให้ และอีกส่วนหนึ่งเดินทางไปด้วยตนเอง การเดินทางของผู้หญิงไทยที่เดินทางไปประเทศเยอรมนีเป็นจำนวนมากนั้น เริ่มต้นในช่วงปีทศวรรษที่ 80 จากความต้องการที่จะเดินทางไปเพื่อประกอบอาชีพทางด้านการบันเทิง เช่น เป็นนักเต้นอะโกโก้ (เพราะสามารถขอวีซ่าเดินทางไปทำงานประเภทนี้ได้ถูกต้องตามกฎหมาย) หรือค่าบริการทางเพศ นอกจากนั้นก็ยังมีผู้ไปเพื่อแต่งงาน และที่น่าสนใจคือมีการเดินทางไปตามกระบวนการแต่งงานที่เรียกว่า “เมียสั่งทางไปรษณีย์” นั่นคือการแต่งงานที่มีกระบวนการนายหน้าและการติดต่อผ่านทางจดหมาย

4.1 กระบวนการเดินทาง

กระบวนการเดินทางที่เกิดขึ้นนั้นมีหลายรูปแบบ มีทั้งที่หญิงเดินทางไปเอง เดินทางไปกับคู่รักหรือสามีชาวเยอรมัน และมีกระบวนการเดินทางผ่านนายหน้า เราสามารถแบ่งรูปแบบการเดินทางของผู้หญิงไปเยอรมนีตามประเภทของวีซ่า ได้ดังนี้

● การเดินทางโดยใช้วีซ่านักเรียน หรือไปทำงานที่มีสัญญาการว่าจ้างที่ถูกต้อง

ผู้หญิงเดินทางไปเรียนหนังสือ หรือเดินทางไปทำงานที่มีสัญญาการว่าจ้างงานอย่างถูกต้อง สามารถที่จะเดินทางไปอยู่ในประเทศเยอรมนีระยะเวลาขึ้นอยู่กับช่วงเวลาที่ต้องเรียน หรือทำงาน

● การเดินทางใช้วีซ่าศิลปิน

ก่อนหน้าปี 1990 ผู้หญิงสามารถขอวีซ่าศิลปินเพื่อไปเต้นคาบาเรต์หรือแสดงศิลปะวัฒนธรรมยังประเทศเยอรมนีได้ โดยที่ผู้หญิงต้องมีสัญญากับบริษัทผู้ว่าจ้างที่จะไปแสดงเพื่อขอเอกสารยืนยันประกอบการขอวีซ่าโดยผู้หญิงที่เดินทางไปด้วยวีซ่าประเภทนี้จะได้รับวีซ่าไม่เกิน 3 ปี และประกอบอาชีพศิลปิน ซึ่งได้แก่ การเต้นคาบาเรต์หรือแสดงศิลปะวัฒนธรรม ผู้หญิงส่วนหนึ่งที่ขอวีซ่าประเภทนี้เมื่อเดินทางมาถึงประเทศเยอรมนีแล้วก็ได้ประกอบอาชีพค้าบริการทางเพศ ในการขอวีซ่าประเภทนี้ส่วนใหญ่ต้องใช้บริการนายหน้า แต่ในปัจจุบันนี้ทางประเทศเยอรมนีได้มีความเข้มงวดมากขึ้นในการออกวีซ่าประเภทนี้

● เดินทางเพื่อติดตามสามี

ผู้หญิงที่แต่งงานกับชายเยอรมันที่ต้องการอยู่ร่วมกับสามีที่ประเทศเยอรมนี สามารถนำหลักฐานไปขอวีซ่าเพื่อเดินทางติดตามสามี ซึ่งเป็นวีซ่าชั่วคราวที่มีอายุ 1-3 เดือน ได้ที่สถานทูตเยอรมนีและเมื่อเดินทางถึงประเทศเยอรมนีแล้วต้องทำเรื่องขอวีซ่าให้อยู่อาศัยแบบจำกัดเวลา (Befristete Aufenthaltserlaubnis) ได้ที่ประเทศเยอรมนีเพราะเมื่อแต่งงานกับ

คนเยอรมันแล้วมีสิทธิได้รับวีซ่าแบบจำกัดเวลาเป็นเวลา 3 ปี และหลังจากแต่งงานครบ 3 ปีแล้วก็มีสิทธิขอวีซ่าแบบไม่จำกัดอายุ (Unbefristete Aufenthaltserlaubnis) และหลังจากที่แต่งงานครบ 5 ปี จึงสามารถขอสิทธิพำนักถาวร (Aufenthaltsberechtigung) ได้ *

● การเดินทางโดยใช้วีซ่านักท่องเที่ยว

แต่เดิมก่อนหน้าปี 1990 นั้นคนสัญชาติไทยสามารถเดินทางเข้าประเทศเยอรมนีและมีสิทธิอยู่ได้ 3 เดือนโดยไม่จำเป็นต้องขอวีซ่า แต่ปัจจุบันนี้ถ้ามีความประสงค์ที่จะเดินทางเพื่อไปประเทศเยอรมนีในระยะเวลาสั้นเพื่อการเยี่ยมเยียน หรือเพื่อการท่องเที่ยว จะต้องขอวีซ่าประเภทนักท่องเที่ยวที่มีอายุ 3 เดือน และถ้าต้องการขอวีซ่าประเภทนักท่องเที่ยวเดินทางไปยังประเทศในยุโรปในกลุ่ม Schengen 7 ประเทศซึ่งได้แก่ ประเทศเยอรมนี ฝรั่งเศส เบลเยียม เนเธอร์แลนด์ ลักซ์เซมเบิร์ก สเปน และปอร์ตุเกส สามารถที่จะขอวีซ่าที่สถานทูตของประเทศใดประเทศหนึ่ง และสามารถเดินทางไปได้ทั้ง 7 ประเทศ ในระยะเวลา 3 เดือน

* สิทธิการพำนักอยู่ในประเทศเยอรมนีมีดังนี้

- (1) วีซ่าให้อยู่อาศัยแบบจำกัดอายุเวลา (Befristete Aufenthaltserlaubnis) เมื่อแต่งงานกับคนเยอรมันแล้วมีสิทธิได้รับวีซ่าแบบจำกัดอายุเป็นเวลา 3 ปี ซึ่งถ้าหย่าร้างก่อนแต่งงานครบ 4 ปี ก็จะไม่ได้รับสิทธิให้อยู่ในประเทศเยอรมนีอีกต่อไป
- (2) วีซ่าอยู่อาศัยแบบไม่จำกัดอายุ (Unbefristete Aufenthaltserlaubnis) วีซ่านี้จะได้รับหลังจากแต่งงานกับคนเยอรมันเป็นเวลาครบ 3 ปี
- (3) สิทธิพำนักถาวร (Aufenthaltsberechtigung) จะได้รับสิทธิพำนักอาศัยอย่างถาวรโดยไม่จำกัดเวลา โดยไม่มีเงื่อนไขหรือข้อผูกมัดใดๆหลังจากที่แต่งงานมาครบ 5 ปี และจ่ายเงินค่าประกันสังคม เงินบำนาญตามกฎหมายอย่างน้อยเป็นเวลา 60 เดือน

4.2 การเดินทางเพื่อไปหาคู่แต่งงาน

เป็นการเดินทางโดยผ่านบริษัทนายหน้า หรือผ่านเครือข่ายที่ผู้หญิงมีอยู่ในประเทศเยอรมนีโดยที่ส่วนใหญ่ผู้หญิงที่เดินทางไปเพื่อไปหาคู่แต่งงานนั้นจะเดินทางโดยมีเครือข่ายที่อยู่ในเยอรมนีทั้งสิ้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ก. ผ่านสำนักงานจัดหาคู่แต่งงาน (เมียส่งทางไปรษณีย์)

เมื่อผู้หญิงได้สมัครกับทางบริษัท นายหน้าจะนำรูปและประวัติของผู้หญิงใส่ไว้ในแคตตาล็อก และอาจมีการลงโฆษณาในหนังสือพิมพ์ จากนั้นเมื่อมีผู้ชายเยอรมันสนใจ ก็จะมีการติดต่อผู้หญิงทางจดหมายว่ามีคนสนใจต้องการที่จะแต่งงานด้วย และผู้ชายก็จะเขียนจดหมายถึงผู้หญิง โดยการที่บริษัทนายหน้าจะรับจ้างแปลจดหมาย เมื่อผู้ชายต้องการให้ผู้หญิงเดินทางไปที่ประเทศเยอรมนีก็จะส่งจดหมายเชิญ หรือจดหมายรับรองมาให้ว่าจะเป็นผู้รับผิดชอบในด้านการเงินและรับผิดชอบผู้หญิง (ในกรณีที่ผู้หญิงกระทำการใดที่ผิดต่อกฎหมายที่ประเทศเยอรมนี) และส่งตัวเครื่องบินมาให้ นายหน้าจะมาช่วยผู้หญิงในการขอวีซ่า การแต่งงานแบบนี้แพร่หลายก่อนปี 1990 ผู้หญิงเดินทางไปประเทศเยอรมนีได้สะดวกมาก เมื่อผู้หญิงเดินทางถึงประเทศเยอรมนีแล้ว นายหน้าและผู้ชายที่ได้เลือกผู้หญิงจะมารับผู้หญิงที่สนามบิน ผู้หญิงก็จะไปอยู่กับผู้ชายเลย นายหน้าจะเป็นผู้เก็บตัวเครื่องบินซากกลับไว้ ถ้าผู้ชายตกลงเลือกผู้หญิงแต่งงานนายหน้าก็จะมานำตัวเครื่องบินนั้นไปขึ้นเงิน การที่ผู้หญิงต้องลงไปอยู่กับผู้ชายก่อนนั้นไม่ได้เป็นหลักประกันว่า ผู้ชายจะเลือกผู้หญิงเลยในทันที แต่ผู้ชายสามารถนำผู้หญิงมาคืนที่บริษัทได้เพื่อแลกคนใหม่ไปทดลองอยู่ด้วยต่อไป จนกว่าผู้ชายจะพอใจ ส่วนผู้หญิงที่ผู้ชายนำมาคืนก็ต้องหาผู้ชายคนใหม่อยู่ด้วยต่อไปเพราะมีสิทธิอยู่ในประเทศเยอรมนีได้เพียง 3 เดือน ดังนั้นในเวลา 3 เดือนนี้ผู้หญิงจำเป็นต้องหาผู้ชายแต่งงานให้ได้เพื่อที่จะได้อยู่ในประเทศเยอรมนีได้ต่อไป

ข. ไม่ได้ผ่านสำนักงานจัดหาผู้จ้างงาน

ส่วนใหญ่คนที่ติดต่อหาคนแต่งงานให้ผู้หญิงก็คือคนที่ผู้หญิงรู้จักในประเทศเยอรมนี เป็นผู้ที่ดำเนินการให้โดยไม่คิดค่าตอบแทน หรืออาจคิดค่านายหน้า หญิงไทยสามารถเดินทางมาประเทศเยอรมนีได้ โดยมีเพื่อนชายชาวเยอรมันรับรอง ในการขอวีซ่านั้นจะต้องขอเป็นวีซ่านักท่องเที่ยว ซึ่งมีวิธีการคือ เพื่อนชายชาวเยอรมันจะต้องออกจดหมายเชิญเป็นหลักฐานแก่ทางสถานทูตว่าจะรับผิดชอบผู้หญิงที่ตนได้เชิญไปทั้งค่าใช้จ่าย และรับผิดชอบในกรณีที่หากหญิงนั้นกระทำความผิดกฎหมายในประเทศเยอรมนี ผู้หญิงที่ต้องการเดินทางมาแต่งงานกับชายชาวเยอรมันโดยไม่ผ่านสำนักงานจัดหา หรือเพื่อมาทำงานที่ประเทศเยอรมนี จะขอวีซ่าประเภทนักท่องเที่ยวนี้ แต่เดิมผู้หญิงที่เดินทางมาเพื่อแต่งงานจะไม่มีปัญหาหลังจากที่วีซ่านักท่องเที่ยวหมดอายุ เพราะได้แต่งงานกับชาวเยอรมัน ก็จะได้รับวีซ่าแบบจำกัดอายุ (Befristete Aufenthaltserlaubnis) เป็นเวลา 3 ปี แต่ในปัจจุบันนี้ผู้ที่ต้องการจะเดินทางไปแต่งงานโดยใช้วีซ่านักท่องเที่ยวมีความลำบากมากขึ้น สำหรับผู้หญิงที่เดินทางมาด้วยตนเองเพื่อไปค้าบริการทางเพศนั้น การค้าบริการทางเพศในประเทศเยอรมนีเป็นเรื่องที่ทำได้โดยถูกกฎหมายแต่ผู้ที่ถือวีซ่านักท่องเที่ยวไม่สามารถประกอบอาชีพนี้ได้ ในระยะเวลา 3 เดือนนี้ ผู้หญิงที่ต้องการเดินทางเพื่อไปค้าบริการทางเพศก็จะทำการค้าบริการทางเพศอย่างผิดกฎหมาย ทางออกของผู้หญิงก็คือหลังจาก 3 เดือนแล้วก็จ้างชาวเยอรมันแต่งงาน เพื่อที่จะได้วีซ่าแบบจำกัดอายุได้ หรือหลังจาก 3 เดือนต่อไปก็อาจแต่งงาน ผู้หญิงบางคนที่ได้แต่งงานกับสามีชาวเยอรมันจะเลิกค้าบริการ แต่บางคนที่มีคู่เป็นชาวเยอรมันก็ยังคงค้าบริการต่อไป

4.3 วิธีการเดินทางเข้าสู่ประเทศเยอรมนี

การเดินทางเข้าสู่ประเทศเยอรมนีสามารถเข้าได้หลายทางได้แก่

1. ทางอากาศ

ประเทศเยอรมนีเป็นประเทศที่เป็นศูนย์กลางการคมนาคมแห่งหนึ่งที่สำคัญของทวีปยุโรป ดังนั้นจึงมีสนามบินนานาชาติหลายแห่งได้แก่ เบอร์ลิน แฟรงเฟิร์ต ฮัมบวร์ก โคโลญ มิวนิค ฮาโนเวอร์ เป็นต้น ในปัจจุบันการเดินทางจากประเทศไทยสามารถบินตรงไปยังเมืองต่าง ๆ เหล่านี้ได้เลย แต่ที่นิยมบินไปลงกันมากได้แก่ ที่สนามบินแฟรงเฟิร์ตและเบอร์ลิน

แต่เดิมนั้นในการเดินทางของผู้หญิงที่ต้องการไปประกอบอาชีพหรือเพื่อแต่งงานโดยใช้อัตราค่าตัวโดยสารราคาถูกนิยมเดินทางโดยสายการบินของประเทศโปแลนด์ และรัสเซีย และเพื่อสะดวกในการเดินทางเข้าประเทศเยอรมนีตะวันตก โดยอาจลงที่โปแลนด์แล้วเดินทางบกต่อมายังเยอรมนี หรือลงที่เบอร์ลินตะวันออกเพื่อเดินทางเข้าสู่เบอร์ลินตะวันตกได้ง่าย

2. ทางบก

ถนน

เนื่องจากการคมนาคมในยุโรปได้เชื่อมต่อกันด้วยระบบการคมนาคมที่ดีเยี่ยม รวมทั้งถนนก็เช่นกัน ดังนั้นจึงสามารถเดินทางเข้าสู่เยอรมนีในทางถนนได้หลายเส้นทาง ทั้งจากประเทศเดนมาร์ก เบลเยียม ฝรั่งเศส ฮังการี โปแลนด์ และสวิตเซอร์แลนด์ เป็นต้น

รถไฟ

ในด้านการคมนาคมทางรถไฟก็เช่นกันสามารถเดินทางเข้าสู่ประเทศเยอรมนีได้โดยง่าย เพราะมีระบบรถไฟที่เชื่อมต่อเมืองต่าง ๆ ได้ทั่วทั้งยุโรป เป็นการเดินทางที่ประหยัด รวดเร็ว และสะดวกสบาย

3. ทางน้ำ

ประเทศเยอรมนีเป็นประเทศที่เป็นศูนย์กลางการเดินทางเรือที่สำคัญของยุโรป แต่หญิงไทยมักไม่เดินทางโดยวิธีนี้

4.4 รูปแบบของการย้ายถิ่น

เราอาจจำแนกการย้ายถิ่นของหญิงไทยที่เดินทางไปเยอรมนีเป็น 2 รูปแบบใหญ่ ดังนี้

1. **ไปโดยความสมัครใจ** หญิงไทยส่วนหนึ่งตัดสินใจเดินทางไปเยอรมนีโดยสมัครใจที่จะไปทำงาน ส่วนหนึ่งต้องการไปทำงานรับจ้างหรือบริการ และอีกส่วนหนึ่งต้องการไปทำงานในธุรกิจทางเพศ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม กล่าวคือ ไปเป็นโสเภณีในชอง เป็นนักร้อง นักเต้นอะโกโก้หรือเป็นหญิงในบาร์เบียร์ ผู้หญิงเหล่านี้จะไปโดยมีบริษัทหรือนายหน้าและเอเย่นต์จัดส่งไป ผู้หญิงอีกส่วนหนึ่งสมัครใจจะไปแต่งงานกับชายเยอรมันผ่านบริการของบริษัทจัดหาคู่ โดยส่งรูปไปให้บริษัทตีพิมพ์ลงในแคตตาล็อก

2. **ไปโดยถูกล่อลวง** หญิงไทยอีกกลุ่มหนึ่งเดินทางไปเยอรมนีโดยถูกหลอก เป็นการหลอกโดยการให้ข้อมูลที่ไมจริง ล่อให้ผู้หญิงสนใจ จนตัดสินใจเดินทาง ลักษณะการล่อลวงมี 4 ลักษณะ ลักษณะแรกเป็นการหลอกว่าให้ไปทำงานรับจ้างหรืองานบริการ เช่น เก็บแอมป์เปิ้ล ทำครัว ทำงานบ้าน โดยมีรายได้สูง แต่เมื่อไปถึงแล้วกลับมีแต่งงานค้าบริการทางเพศ ลักษณะที่สองเป็นการหลอกว่าให้ไปทำงานในธุรกิจบันเทิง เช่น เป็นนักร้อง พนักงานเสิร์ฟอาหาร แต่แล้วก็กลายเป็นงานบริการทางเพศ ลักษณะที่สามเป็นการบอกโดยตรงว่าไปค้าประเวณีแต่หลอกว่ามีรายได้ดี โดยไม่บอกให้รู้ว่าจะมีการหักค่าใช้จ่ายต่างๆ ได้แก่ ค่าเดินทาง ค่านายหน้า ค่าที่พักและกินอยู่ขณะที่อยู่ในเยอรมนี ฯลฯ ในราคาสูงมากจนรายได้ที่ได้มาส่วนใหญ่หมดไปกับการใช้หนี้ ลักษณะที่สี่คือการหลอกว่าให้มาแต่งงานแต่เมื่อมาถึงแล้วกลับต้องให้บริการทางเพศ และต้องใช้หนี้สินจากค่าใช้จ่ายเช่นกัน

รายละเอียดจุดประสงค์การย้ายถิ่นทั้งสองแบบมีลักษณะคล้ายคลึงกันมากจนยากที่จะแยกแบบแผนทั้งสองออกจากกันโดยเด็ดขาด การล่อลวง

นั้นมืออยู่อย่างแน่นนอน และในแบบแผนของการไปเยอรมนีโดยสมัครใจ ก็ได้พบว่าผู้ที่สมัครใจไปไม่มีข้อมูลรายละเอียดของเงื่อนไขการใช้ชีวิตที่เยอรมนีอย่างเพียงพอ ไม่รู้เงื่อนไขสัญญาการจ้างงานและข้อบังคับทางกฎหมาย ด้วยข้อจำกัดด้านความรู้และพื้นฐานการศึกษาดังกล่าวมาแล้ว หญิงไทยที่ไปโดยความสมัครใจส่วนหนึ่งจึงอยู่ในสภาพเหมือนถูกล่อลวงในที่สุด เช่น สมัครใจไปแต่งงานแต่ได้พบว่าสามีพิการหรือน่าเกลียดจนไม่ต้องการอยู่ด้วย แต่เมื่อไม่มีสามีชาวเยอรมันก็ไม่สามารถอยู่ต่อไปได้ ต้องพยายามหาสามีใหม่โดยเร็ว และจำเป็นต้องลงอยู่กับชายเยอรมันคนต่อ ๆ ไปที่สนใจจะแต่งงานด้วย ทำให้มีสภาพกึ่งค้าประเวณี ความคลุมเครือหรือความคาบเกี่ยวระหว่างแบบแผนการเดินทางสองลักษณะนี้จะมีรายละเอียดมากขึ้น ในกรณีศึกษาในบทที่ 3

เนื่องจากประเทศเยอรมนีอยู่ห่างไกลจากประเทศไทย การเดินทาง ต้องใช้เวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางที่สูงเมื่อประสบปัญหาหลังจากไปถึง หญิงไทยที่ตัดสินใจเดินทางไปเยอรมนีจึงมักตัดสินใจพำนักอยู่ต่อไปแทนที่จะกลับประเทศไทย และบางคนก็ไม่สามารถกลับได้เพราะเครือข่ายการค้าหญิงที่อำนวยความสะดวกให้ไปยังไม่ได้เงินขาดใช้หนี้จากหญิงผู้เดินทาง จึงยึดเอกสารการเดินทางและกักขังผู้หญิงไว้จนใช้หนี้ได้หมดซึ่งต้องใช้เวลา นานพอสมควร

รูปแบบการย้ายถิ่นของหญิงไทยไปเยอรมนี ถ้าจำแนกโดยจุดมุ่งหมายอาจแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. การย้ายถิ่นเพื่อแต่งงาน รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นก่อน ในระยะต้นจากการที่หญิงไทยได้รู้จักกับชายเยอรมันในประเทศไทยจนเกิดความชอบพอ จนถึงการที่หญิงไทยที่สนใจจะแต่งงานกับชายเยอรมันตัดสินใจเลือกใช้บริการของบริษัทจัดหาคู่เพื่อให้ชายเยอรมันเลือกตน วัตถุประสงค์ของการจัดการมีความซับซ้อนขึ้น แต่เป้าหมายของหญิงที่ย้ายถิ่น

ในรูปแบบนี้คือเพื่อไปแต่งงาน ถ้าไม่เกิดปัญหาหลักจากการที่พบความผิดหวังในตัวชายที่จะแต่งงานด้วย ก็ถือได้ว่าการย้ายถิ่นในลักษณะนี้เป็นรูปแบบที่หญิงมิได้ตกเป็นเหยื่อ แต่เป็นผู้เลือกทางเดินของตนและกำหนดชีวิตของตนเอง อย่างไรก็ตามการเดินทางไปเพื่อแต่งงานอาจเป็นการถูกล่อลวงโดยนายหน้า หรือบริษัทจัดหาคู่ที่แจ้งว่าจะพาหญิงไทยไปแต่งงานกับชายเยอรมัน เมื่อมาถึงเยอรมันนี้แล้วกลับถูกบังคับให้ค้าประเวณี บางรายอาจถูกล่อลวงน้อยกว่า กล่าวคือได้มีการแต่งงานจริง แต่ไม่สามารถอยู่กับสามีได้ด้วยเหตุผลอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น สามีทุพพลภาพ หรือสามีไม่พอใจที่จะอยู่กินด้วย ก็จำเป็นจะต้องหาคู่แต่งงานใหม่ และในระหว่างที่ต้องเร่งรีบหาสามีคนใหม่ให้ได้ในเวลาอันจำกัดตามกำหนดเวลาที่วีซ่าอนุญาตให้พำนักได้ 3 เดือน ก็จะถูกนายหน้าหรือบริษัทบังคับให้ยินยอมให้ชายเยอรมันทดลองอยู่ด้วยจนเป็นที่พอใจ ช่วงเวลาดังกล่าวถึงทำให้หญิงไทยอยู่ในสภาพ “กึ่งโสเภณี” นอกจากนี้ยังมีกรณีที่ชายเยอรมันที่ตนแต่งงานด้วยเป็นเพียงการแต่งงานหลอกๆ ตามการจัดการของขบวนการล่อลวงหญิง มิได้เป็นสามีจริง ๆ และหญิงก็ถูกบังคับให้ค้าประเวณีระหว่างที่มีการแต่งงานเพียงในนาม การไปแต่งงานในรูปแบบนี้หญิงไทยมีลักษณะตกเป็นเหยื่อ แต่เป็นการเป็นเหยื่ออย่างคลุมเครือ เพราะเป็นผู้สมัครใจหรือยินยอมเดินทางมาเอง ไม่ได้ถูกบังคับ ส่วนใหญ่ยินยอมเสียเงินให้นายหน้าหรือบริษัทเพื่อให้ได้เดินทางด้วย แต่เนื่องจากข้อมูลเกี่ยวกับการแต่งงานที่เยอรมนีและค่าดำเนินการของนายหน้าเป็นไปอย่างไร้โปร่งใส นายหน้าหรือบริษัทจึงใจทำให้คลุมเครือ ทั้งในแง่ข้อมูล สัญญาการให้บริการและการแต่งงาน อัตราค่าใช้จ่าย ฯลฯ หญิงไทยที่เลือกย้ายถิ่นที่มีการศึกษาไม่สูงพอและมีประสบการณ์น้อยจึงตกเป็นเหยื่อของขบวนการล่อลวงหญิง (Traffic in Women) โดยผ่านนายหน้าและบริษัทจัดหาคู่

2. การย้ายถิ่นไปทำงาน ในรูปแบบนี้หญิงที่ย้ายถิ่นมีความต้องการจะมาทำงานหารายได้เป็นแรงงานต่างชาติในเยอรมนี อันที่จริง

แล้วประเทศเยอรมนีไม่ได้มีนโยบายรับแรงงานต่างชาติเพิ่มขึ้นอีก เพราะตลาดแรงงานในประเทศเยอรมนีมีแรงงานต่างชาติอยู่ถึง 6.88 ล้านคน ในปี 1993 (Frey and Mamme 1996 : 26) และเยอรมนีไม่ต้องการเป็นประเทศแห่งการย้ายถิ่น (Country of Immigration) ดังนั้นโอกาสที่จะทำงานโดยถูกต้องตามกฎหมายสำหรับเยอรมนีสำหรับหญิงไทยที่เป็นแรงงานไร้ฝีมือจึงไม่มีอยู่เลย ประเภทวีซ่าที่จะขอไปทำงานได้มีอยู่ประเภทเดียวคือเป็นศิลปินซึ่งได้มีผู้อาศัยช่องว่างของระเบียบนี้จัดให้หญิงไทยที่มีอาชีพธุรกิจบันเทิง เช่น นักเต้นอะโกโก้ หรือนักเต้นโชว์เปลือยได้เดินทางไปทำงาน หญิงไทยบางคนที่มีข้อมูลที่ไม่ถูกต้องมักได้รับคำบอกเล่าว่าตนสามารถจะเดินทางไปทำงานที่ประเทศเยอรมนีได้และมีรายได้ดี งานที่เอเยนต์นำมาเป็นตัวอย่างในระยะแรกๆ ได้แก่ งานเก็บแอมป์ส งานทำครัว งานเสิร์ฟอาหารและเครื่องดื่ม และงานทำความสะอาดบ้านหรือสำนักงาน ทั้งที่งานดังกล่าวเป็นงานที่หญิงไทยไม่สามารถเดินทางไปทำได้เลย เนื่องจากไม่มีใบอนุญาตทำงาน งานเหล่านี้จึงเป็นเพียงเครื่องล่อใจที่เอเยนต์ใช้เพื่อล่อลวงหญิงให้ย้ายถิ่นไปเพื่อประกอบอาชีพค้าบริการทางเพศ แต่ในที่สุดเมื่อไปถึงแล้วหญิงไทยก็ได้รู้ว่าตนเองถูกล่อลวงมาให้ทำงานหนักโดยได้รับค่าตอบแทนที่น้อย งานที่ต้องทำส่วนใหญ่เกี่ยวกับงานค้าบริการทางเพศโดยตรงหรือโดยอ้อมมากกว่าเป็นงานบริการโดยทั่วไปดังที่ระบุไว้ก่อนเดินทางเอเยนต์ ที่ให้บริการจัดหางาน (ปลอม) ให้แก่หญิงไทย ก็คือเอเยนต์กลุ่มที่จัดหาหญิงเพื่อไปแต่งงานกับชายเยอรมันและเพื่อไปค้าบริการทางเพศโดยตรงนั่นเอง ที่เลือกโฆษณาชวนเชื่อในเรื่องโอกาสการทำงานก็เพื่อดึงดูดใจหญิงที่มีได้ต้องการไปแต่งงานและหญิงที่มีได้สมัครใจไปค้าบริการทางเพศให้เลือกเดินทางไปทำงานบริการอื่นๆ แทน การย้ายถิ่นเพื่อการทำงานจึงไม่อาจบรรลุจุดประสงค์ได้เลยในขั้นต้น เพราะเป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ตามกฎหมาย หญิงที่เลือกไปทำงานจึงต้องเข้าสู่อาชีพการค้าบริการทางเพศในที่สุด นอกเสียจากเธอจะโชคดีมีชายเยอรมันสนใจรักใคร่และขอแต่งงานด้วย

3. การย้ายถิ่นเพื่อค้าบริการทางเพศ การย้ายถิ่นแบบนี้คือ การเลือกมาเป็นโสเภณีด้วยตนเอง (prostitution by choice) อันที่จริง การค้าบริการทางเพศก็เป็นการทำงานแบบหนึ่งแต่เป็นการทำงานที่ผิดกฎหมายสำหรับหญิงต่างชาติในเยอรมนี หญิงไทยที่ย้ายถิ่นในรูปแบบนี้มักเคยมีอาชีพเป็นหญิงบริการในประเทศไทยมาก่อนและทำงานอยู่ในย่านเป็นที่รู้จักกันดีในการให้บริการทางเพศ เช่น พัฒน์พงษ์ สะพานควาย พัทยา หญิงเหล่านี้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการค้าบริการทางเพศในเยอรมันว่าสามารถทำให้ตนมีรายได้สูงจึงแสวงหาเส้นทางที่จะย้ายถิ่นมาเยอรมนี บางคนมาด้วยตนเองโดยการช่วยเหลือของเพื่อน แต่ส่วนใหญ่มักมาโดยการใช้บริการของนายหน้าที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้ เพราะกฎหมายคนเข้าเมืองของเยอรมนีและประเภทของวีซ่าที่จะทำให้หญิงไทยพำนักอยู่ในเยอรมนีได้โดยไม่ผิดกฎหมายนั้นมีความละเอียดซับซ้อนเกินกว่าหญิงไทยจะจัดการทั้งหมดได้ด้วยตนเอง จึงตัดสินใจเลือกใช้บริการของนายหน้าเพื่อให้อำนวยความสะดวกให้ การอำนวยความสะดวกทำได้หลายรูปแบบ นอกจากการจัดการเดินทางโดยเครื่องบินและการทำหนังสือเดินทางซึ่งเป็นบริการพื้นฐานแล้ว นายหน้ายังสามารถจัดหาหนังสือเชิญจากชายเยอรมันที่จะนำไปใช้เป็นหลักฐานในการขอวีซ่า จัดทำจดหมายโต้ตอบระหว่างชายเยอรมันกับหญิงไทยที่ทำประหนึ่งว่าเป็นคนรักกันที่กำลังจะไปแต่งงาน นายหน้าอาจจ้างชายเยอรมันมาแต่งงานกับหญิงไทยที่ประเทศไทยแล้วพาหญิงไทยเข้าประเทศเยอรมนีในฐานะภรรยา เมื่อถึงประเทศเยอรมนีแล้ว นายหน้าก็จะจัดหาที่พักและที่ทำงานที่หญิงจะทำอาชีพบริการทางเพศได้ เช่น บาร์ ไนต์คลับ ซ่อง ด้วยเครือข่ายของนายหน้าที่ครอบคลุมทั้งการจัดหาหญิงและการดูแลให้หญิงดำเนินกิจการค้าประเวณี การมาค้าประเวณีที่เยอรมนีของหญิงไทยก็ลุล่วงไปได้ อย่างไรก็ตาม สถานภาพของหญิงไทยที่ย้ายถิ่นมาเพื่อค้าประเวณีก็อาจคลุมเครือได้เช่นเดียวกับหญิงไทยที่มาแต่งงานและมาทำงานกล่าวคือ แม้หญิงไทยที่ย้ายถิ่นมาค้าประเวณีจะเป็นผู้ตัดสินใจเดิน

ทางมาเอง ไม่ได้ถูกบังคับ แต่บริการที่ใช้ในเครือข่ายนายหน้าก็อาจเป็นบริการเดียวกับบริการที่จัดหาคู่และจัดหางานที่มุ่งล่อลวงเพื่อการค้าหญิงหญิงเหล่านี้จึงอาจกลายเป็นเหยื่อของขบวนการค้าหญิงได้เช่นกัน ลักษณะการตกเป็นเหยื่อจะเกิดเมื่อหญิงเดินทางมาถึงเยอรมนีแล้ว เมื่อเริ่มทำงานจะพบเงื่อนไขในการทำงานที่หนัก การถูกหักค่าแรงจำนวนมากจากนายจ้างหรือนายหน้าเพื่อใช้หนี้ที่เกิดจากการใช้บริการ ซึ่งรวมถึงแต่ค่าเดินทาง ค่าซื้อจดหมายเชิญหรือจดหมายรักปลอม ค่าจ้างชายเยอรมันที่แต่งงานด้วย ค่ากินอยู่ขณะอยู่ในเยอรมนี ฯลฯ หนี้จำนวนมากที่หญิงไม่ได้รับรู้มาก่อนนี้ทำให้หญิงไทยต้องทำงานใช้หนี้เหมือนทาส ถูกกักขังหน่วยงาน แม้จะเลือกมาเป็นโสเภณีโดยไม่ได้ถูกบังคับแต่ก็ถูกบังคับให้บริการทางเพศอย่างไม่มีทางเลือก ต้องรับแขกแม้ไม่พึงใจ ต้องถูกหักรายได้ จนกว่าจะสามารถใช้หนี้ได้หมด

อาจสรุปได้ว่ารูปแบบการย้ายถิ่นมาเยอรมนีตามจุดมุ่งหมายทั้ง 3 แบบนี้ หญิงไทยมีโอกาสนี้จะถูกล่อลวงได้ในทุกรูปแบบ อย่างไรก็ตามหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบแก้ไขปัญหาและป้องกันไม่ให้หญิงไทยถูกล่อลวงมักเน้นประเด็นการตัดสินใจเดินทางมาด้วยความสมัครใจของผู้หญิง โดยไม่เน้นประเด็นของการได้รับข้อมูลที่ไม่ถูกต้องสมบูรณ์และโปร่งใส จากฝ่ายที่เป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการเดินทาง จึงยากที่จะนำผู้ชักชวนมาลงโทษได้

4.5 การแต่งงาน เราอาจพิจารณาแนวโน้มที่หญิงไทยเดินทางไปเยอรมนีมากขึ้นเรื่อยๆ ได้จากข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนหญิงไทยที่แต่งงานกับชาวเยอรมัน ข้อมูลดังกล่าวมีทั้งจากแหล่งของประเทศไทยและแหล่งของเยอรมนี และมีจำนวนต่างกันค่อนข้างมาก แต่ข้อมูลทั้งสองชุดต่างก็แสดงแนวโน้มของการเพิ่มขึ้นของการสมรสระหว่างหญิงไทยกับชายเยอรมัน ดังรายละเอียดในตารางที่ 7 และตารางที่ 8

ตารางที่ 7 จำนวนหญิงไทยที่แต่งงานและพำนักอยู่ในประเทศเยอรมนี จากแหล่งข้อมูลฝ่ายไทย

ปี	จำนวน (ตัวเลขสะสม)
1975	529
1980	2,258
1985	4,371
1986	4,907
1987	5,785
1994	18,995

ที่มา : *เมียสั่งทางไปรษณีย์* มุลนิธิผู้หญิง 2531

จากตารางที่ 7 จะพบว่า สถิติในปี ค.ศ. 1975 มีผู้หญิงไทยเดินทางเพื่อไปแต่งงานกับชายชาวเยอรมันจำนวน 529 คน และได้มีการเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ โดยหลังจากปี 1975 จนถึง 1985 มีจำนวนผู้หญิงไทยที่แต่งงานกับชายชาวเยอรมันเพิ่มขึ้นเป็น 2,258; 4,371; 4,907 และ 4,371 คน ตามลำดับ (ดูตารางที่ 7) ถึงแม้ว่าในปี 1990 รัฐบาลเยอรมันจะมีมาตรการเข้มงวดโดยการกำหนดให้คนไทยที่เดินทางเข้าประเทศเยอรมนีต้องมีวีซ่า แต่จำนวนหญิงไทยที่เดินทางไปเยอรมนีก็ไม่ได้ลดลง จำนวนหญิงไทยที่แต่งงานกับชาวเยอรมันในปี 1994 จึงสูงขึ้นถึง 18,995 คน

ธุรกิจจัดหาคู่เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงไทยสามารถมาแต่งงานกับชาวเยอรมันได้โดยสะดวก ผู้ชายสามารถเลือกผู้หญิงจากแคตตาล็อกมาเป็นภรรยาในราคาประมาณ 5,000 - 15,000 มาร์ค (คิดเป็นเงินไทยประมาณ 65,000 ถึง 200,000 บาท ตามอัตราแลกเปลี่ยนในช่วงต้นทศวรรษ 1990) ค่าบริการในการจัดหาคู่ให้นี้จ่ายผ่อนส่งเป็นงวด ๆ ได้ และผู้ชาย

สามารถเปลี่ยนเจ้าสาวได้ถ้าไม่พอใจผู้หญิงเมื่อได้พบตัวแล้ว ธุรกิจจัดหาคู่จะมีกิจการที่ประสานสัมพันธ์กับบริษัทท่องเที่ยวที่จำหน่ายบัตรโดยสารเครื่องบิน บริษัทแปลเอกสารที่รับแปลจดหมายรักมาตรฐาน บริษัทที่มีบริการรับเจ้าสาวจากสนามบิน ตลอดจนร้านอาหารสำหรับจัดงานฉลองแต่งงาน (คู่มือเกี่ยวกับการค้าหญิงในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน มปป : 6)

หญิงและชายชาวเยอรมันมีแนวโน้มที่จะแต่งงานกันลดลงเรื่อยๆ ในขณะที่แนวโน้มการแต่งงานกับหญิงต่างชาติก็เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ นับตั้งแต่ปี 1970 จนถึงปี 1993 (ดูรายละเอียดในตารางที่ 8) จะพบว่าสถิติการแต่งงานของชายเยอรมันในปี 1970 จำนวน 441,514 ราย ลดลงเรื่อยๆ จนเป็น 337,294 รายในปี 1993 ในขณะเดียวกัน สถิติการแต่งงานกับหญิงต่างชาติก็เพิ่มจาก 32,996 รายในปี 1970 เป็น 56,059 รายในปี 1993

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 8 สถิติการแต่งงานของชายเยอรมันกับหญิงต่างชาติจำแนกตามสัญชาติของฝ่ายหญิง 1970 - 1993

ปี	การแต่งงานในประเทศเยอรมนี	สถิติการแต่งงานกับหญิงต่างชาติ	%การแต่งงานกับหญิงต่างชาติ	สถิติการแต่งงานกับชายต่างชาติ	%การแต่งงานกับชายต่างชาติ	จำนวนและสัญชาติของหญิงต่างชาติที่แต่งงานกับชายเยอรมัน				
						ไทย	ฟิลิปปินส์	ยูโกสลาเวีย	ออสเตรีย	โปแลนด์
1970	441,514	10,152	2.29	14,645	3.31	4	12	1,739	1,568	118
1975	352,118	11,040	3.13	16,054	4.55	36	86	2,014	1,424	164
1980	327,023	9,084	2.77	18,927	5.78	248	424	1,204	969	293
1985	330,434	9,950	3.01	15,756	4.76	388	1,036	1,040	1,019	695
1990	367,936	17,753	4.82	22,031	5.98	982	1,155	1,750	1,091	3,193
1993	337,294	23,694	7.02	22,967	6.80	1,468	1,042	1,145	1,127	4,527

ที่มา : Frey and Mammey 1996 : 34 - 35

จากตารางที่ 8 จะเห็นได้ว่าหญิงต่างชาติที่ชายเยอรมันแต่งงานด้วยมากที่สุดเป็นหญิงจากยุโรปตะวันออก ได้แก่ ยูโกสลาเวีย ออสเตรีย และโปแลนด์เป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะในทศวรรษ 70 ส่วนหญิงจากเอเชียเมื่อเปรียบเทียบระหว่างฟิลิปปินส์กับไทยก็จะพบว่า มีการแต่งงานกับหญิงฟิลิปปินส์มากกว่าหญิงไทยในช่วงทศวรรษ 1980 อย่างไรก็ดีตาม ในทศวรรษ 90 จำนวนหญิงต่างชาติจากโปแลนด์กลายเป็นกลุ่มที่แต่งงานกับชายเยอรมันมากที่สุด (4,527 คนในปี 1993) และหญิงไทยที่แต่งงานกับชายเยอรมันก็สูงกว่าหญิงฟิลิปปินส์ในปี 1993 (จำนวน 1,468 รายเทียบกับ 1,042 ราย) โดยที่ก่อนหน้านี้สถิติหญิงฟิลิปปินส์แต่งงานกับชายเยอรมันมากกว่าหญิงไทยมาโดยตลอด อย่างไรก็ดีตามแนวโน้มชายเยอรมันจะแต่งงานกับหญิงต่างชาติสูงขึ้นโดยตลอดจากร้อยละ 7.47 ในปี 1970 เป็นร้อยละ 16.62 ในปี 1993

การแต่งงานกับชายเยอรมันเป็นเงื่อนไขสำคัญสำหรับหญิงต่างชาติที่ต้องการจะพำนักอยู่ในเยอรมนี หลังจากวีซ่าแบบนักท่องเที่ยวหมดอายุลงในปัจจุบันนี้รัฐบาลเยอรมันมีความเข้มงวดมากขึ้นกับหญิงที่เดินทางโดยวีซ่านักท่องเที่ยวเพื่อเข้าไปแต่งงานในเยอรมนี และเป็นเงื่อนไขสำหรับการได้อยู่ในเยอรมนีได้โดยไม่มีกำหนด ถ้าหากหย่าขาดกับสามี ก็หมดสิทธิที่จะพำนักในเยอรมนี โดยปกติถ้าได้แต่งงานและอยู่กับสามีชาวเยอรมันเป็นเวลา 3 ปี ขึ้นไปก็มีสิทธิยื่นเรื่องขอสิทธิพำนักทั่วไปโดยไม่จำกัดอายุในเยอรมนีได้ (Unbefristete Aufenthaltserlaubnis) (ระเบียบดังกล่าวแตกต่างกันไปตามเขตการปกครองในเยอรมนี) และถ้าหญิงต่างชาติได้สิทธิอันนี้แล้ว แม้จะหย่าขาดจากสามีก็ยังมีสิทธิพำนักในเยอรมนีต่อไปได้ (ข้อมูลเกี่ยวกับการค้าหญิงในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน, มปป.: 11) ด้วยเหตุนี้หญิงไทยที่เดินทางไปเยอรมนีจึงจำเป็นต้องหาทางแต่งงานกับชายเยอรมันภายใน 3 เดือนแรกๆ ไปถึง และพยายามให้การแต่งงานยืนยาวจนถึงเวลา 4 ปี ถ้ามีการหย่าก่อนที่จะสมรสครบ 4 ปีก็จะพยายามแต่งงานใหม่โดยเร็ว เพื่อจะ

ได้มีสิทธิได้วีซ่าสำหรับการพำนักในเยอรมนี ฝ่ายชายเยอรมันก็มีทั้งผู้ที่ต้องการแต่งงานกับหญิงไทยจริง ๆ และผู้ที่รับจ้างแต่งงาน ตลอดจนผู้ใช้เงื่อนไขในการบีบบังคับให้หญิงไทยทำงานต่าง ๆ ตามที่ตนต้องการ โดยเฉพาะการค้าประเวณี ดังจะปรากฏรายละเอียดจากกรณีศึกษาในบทที่ 3

5. สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของหญิงไทยในเยอรมนี

เมื่อเดินทางถึงประเทศเยอรมนีแล้ว หญิงไทยส่วนใหญ่ที่ย้ายถิ่นไปมักเกิดความผิดหวังเพราะสภาพชีวิตที่เยอรมนีไม่เหมือนที่คาดหวังไว้ สภาพเช่นนี้เกิดขึ้นทั้งกับหญิงที่เดินทางมาด้วยความสมัครใจและที่ถูกล่อลวงมาแต่งงานและค้าประเวณี รายละเอียดของชีวิตความเป็นอยู่แบ่งเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

5.1 การทำงาน สภาพการทำงานและนายจ้าง ผู้หญิงทุกคนมาโดยแรงจูงใจทางเศรษฐกิจ สำหรับผู้ที่ป็นเจ้าสาวทางไปรษณีย์ ก็จะถูกบริษัทจัดหาคู่จัดให้พบกับเจ้าบ่าวเพื่อแต่งงานต่อไป หญิงไทยบางรายที่โชคดีก็ได้เจ้าบ่าวที่ตนพอใจ แต่ส่วนใหญ่มักไม่พอใจกับเจ้าบ่าวเพราะไม่เหมือนฝรั่งในความคาดหวังเมื่อเดินทางมาจากประเทศไทย ในกรณีเช่นนี้ถ้าหญิงไทยไม่ยอมแต่งงานกับเจ้าบ่าว ก็จะมีสภาพเป็นลูกจ้างของบริษัทจัดหาคู่ทันทีเพราะค่าใช้จ่ายในการเดินทางนั้นเจ้าบ่าวเป็นผู้จ่าย ถ้าไม่แต่งงานบริษัทก็ต้องพยายามยืดเยื้อให้แต่งงานกับเจ้าบ่าวเยอรมันคนต่อไปเพื่อจะได้มีผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายของผู้หญิงไทย การเลือกเจ้าบ่าวจึงเป็นการเลือกโดยเงื่อนไขของการทำงานตอบแทน มิใช่การเลือกด้วยอารมณ์พอใจเป็นสำคัญ

สำหรับหญิงที่มาประกอบอาชีพธุรกิจบันเทิงและธุรกิจทางเพศ เธอจะมีสถานภาพเป็นลูกจ้างสมบุรณ์แบบ ขั้นตอนการทำงาน สภาพการทำงาน และการปฏิบัติต่อหญิงไทยของนายจ้างนับเป็นขั้นตอนสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าหญิงไทยถูกล่อลวงมาหรือไม่ แม้จะมาโดยสมัครใจ แต่เมื่อได้พบสภาพ

การทำงานที่หนัก จำนวนหนี้สินที่ตนจะต้องทำงานชดใช้เพื่อไถ่อิสรภาพ ตลอดจนการบังคับข่มขู่ของนายจ้างชาวเยอรมันมักทำให้หญิงไทยส่วนหนึ่งกลายเป็นเหยื่อของขบวนการค้าหญิงมากกว่าจะเป็นผู้ที่มีสิทธิกำหนดชะตาชีวิตและอาชีพของตนเองได้ อย่างไรก็ตาม หญิงไทยบางคนโดยเฉพาะผู้ที่มาโดยมีญาติหรือเพื่อนจัดการช่วยเหลือให้โดยไม่ได้หวังกำไร (เช่น พี่สาวช่วยเหลือให้น้องสาวตามมา) ก็มีโอกาที่จะกำหนดเงื่อนไขการทำงานหรือเลือกสามีชาวเยอรมันได้โดยเสรีมากกว่าและไม่ตกอยู่ในสภาพเหยื่อเป็นการยากที่จะระบุว่ากลุ่มใดมีจำนวนมากน้อยเท่าใด

ธุรกิจบันเทิงและธุรกิจทางเพศในเยอรมนีที่หญิงไทยมาทำจะได้แก่การเป็นนักเต้นระบำเปลื้อง นักเต้นอะโกโก้ โฮสเตรสตามบาร์ พนักงานเสิร์ฟในบาร์และคลับ แสดงกิจกรรมทางเพศอื่นๆ ค่าประเมินโดยตรงตามช่องหรือคลับ และแสดงภาพยนตร์โป๊ (ยุพา วงศ์ไชยและคณะ 2531 : 29 - 31) หญิงส่วนใหญ่จะประสบปัญหาในการตอบแทน ได้รับส่วนแบ่งค่าตอบแทนเพียงร้อยละ 40 ของรายได้ที่ตนหามา ที่เหลือเป็นของเจ้าของบาร์หรือนายจ้าง ผู้หญิงที่ทำงานโดยมีแมงดาคุ้มครองแทบจะไม่มีรายได้เป็นของตนเองเลย สภาพการทำงานของหญิงเหล่านี้ขึ้นอยู่กับนายจ้างอย่างมาก อาจถูกโยกย้ายไปตามเมืองต่างๆ หญิงไทยที่ไม่ยอมให้เจ้าของบาร์เอาเปรียบโดยการประท้วงไม่ทำงาน หัวหน้าของหญิงเหล่านี้ซึ่งเป็นคนไทยถูกไล่ออกจากงานและไม่มีบาร์ใดว่าจ้างให้ทำงานเลยจึงต้องกลับประเทศไทยในที่สุด ระหว่างที่ทำงาน หญิงมักถูกกระทำทารุณกรรม ข่มขู่ เรียกค่าคุ้มครอง โดยที่ไม่อาจร้องเรียนขอความช่วยเหลือได้เพราะบางคนก็มีสถานภาพผิดกฎหมายและบางคนก็ถูกคุมขังไว้

หญิงไทยที่ไปเยอรมนีในช่วงทศวรรษ 1970 จะไปโดยถูกต้องตามกฎหมายและโดยสมัครใจเป็นเวลา 3 เดือน โดยไม่ต้องมีวีซ่า เธอสามารถทำรายได้อย่างดีได้เงินถึง 100,000 บาท หลังจากหักหนี้ทั้งหมดแล้ว เธอไม่ต้องเซ็นสัญญาและไม่มีการระบุชั่วโมงทำงาน ดังที่หญิงคนหนึ่งเล่าว่า

หลังจากหักค่าเดินทางและค่านายหน้าแล้ว ฉันมีรายได้เหลือเป็นเงิน 100,000 บาท สำหรับเวลา 3 เดือนที่อยู่ในเยอรมนี ฉันกลับมาเมืองไทย แล้วก็กลับไปเยอรมนีอีก ที่พักของเราอยู่บนชั้นบนสุดของบ้านนายจ้าง ชั้นล่างก็เป็นผับและสเน็คบาร์ ชั้นที่สองเป็นคาเฟ่ ชั้นที่สามเป็นโรงหนังเรทเอ็กซ์ ที่ชั้นสี่มีห้องให้เช่าเหมือนตามช่อง เจ้าของบ้าน (นายจ้าง) กับครอบครัวก็อยู่ที่ชั้นสี่ด้วย

จาก Skrobenek et al 1997 : 62

หญิงไทยบางคนมีรายได้ดี ไปทำศัลยกรรมตกแต่ง และเปลี่ยนบัตรประจำตัวเพื่อเดินทางเข้าประเทศเยอรมนีใหม่ อย่างไรก็ตาม สภาพการทำงานของผู้หญิงไทยลำบากขึ้นตามลำดับ เริ่มมีการล่อลวงแทนการมาโดยสมัครใจ มีการหักเงินใช้หนี้ประเภทต่างๆ จำนวนสูงถึง 300,000 บาท และยังมีหนี้อื่นๆ สุดท้ายแต่ไม่ท้ายสุดนายจ้างจะกำหนดขึ้น เมื่อรัฐบาลเยอรมันเคร่งครัดต่อการเดินทางเข้าก็มีการใช้ช่องทางนำหญิงเข้าประเทศโดยปลอมเป็นผู้ลี้ภัยเกิดขึ้น

ลักษณะของช่องในเยอรมนีจะหาคุณน้อยกว่าในญี่ปุ่น แต่ผู้หญิงก็ไม่มีสิทธิเลือกแขกและต้องรับแขกหลายคนโดยได้ค่าตอบแทนเพียง 30 - 50 มาร์ค

สำหรับหญิงที่เดินทางไปโดยคาดว่าจะได้แต่งงาน มักไปเป็นกลุ่มเล็กๆ เมื่อไปถึงก็ไปอยู่บ้านของนายหน้าชาวเยอรมัน รอให้เจ้าบ่าวมาเลือกตัว ผู้หญิงจะถูกคุมขังไว้ในบ้านพักไม่ให้หนีได้ บางครั้งนายหน้าก็เรียกเก็บเงินค่าเดินทางจากผู้หญิง นายหน้าบางคนขายผู้หญิงหลายครั้ง รวมทั้งเอาไปขายช่องด้วย

5.2 ความเป็นอยู่ การปรับตัว และการแต่งงาน หญิงไทยที่เดินทางไปเยอรมนีส่วนใหญ่พูดภาษาเยอรมันไม่ได้ แม้ภาษาอังกฤษก็พูด

ไม่ค่อยได้ หรือได้แบบงูปลาปลา เพราะมีการศึกษาน้อย การสื่อสารเมื่อใช้ชีวิตอยู่ในเยอรมนีจึงมีข้อจำกัดมาก ไม่สามารถเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของสังคมเยอรมันได้ นอกจากนี้สภาพการทำงานในอาชีพธุรกิจทางเพศก็ตัดขาดเธอจากโลกภายนอกไปอย่างมาก นอกเวลาทำงานแล้ว ก็ใช้ชีวิตอยู่แต่ในที่พัก ถูกจำกัดสถานที่ ทำได้แต่เพียงการพูดคุยกับเพื่อนหญิงคนไทยด้วยกันและปรุงหรือหาซื้ออาหารที่มีรสชาติคล้ายอาหารไทย เหล่านี้จึงไม่มีชีวิตทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับชาวเยอรมันเลยนอกจากชายที่มาเป็นลูกค้า นายจ้าง และแมงดา แม้ผู้หญิงที่เป็นคนควบคุมหรือมาฆ่าซึ่งมักเป็นหญิงไทยหรือหญิงเอเชียซึ่งไม่ใช่ชาวเยอรมัน สภาพอากาศที่หนาวเย็นและอาหารการกินที่แตกต่างจากประเทศไทยทำให้หญิงไทยปรับตัวให้เคยชินกับสภาพแวดล้อมใหม่ได้โดยยาก ความเป็นอยู่และการใช้ชีวิตจึงเป็นไปโดยไม่มีความสุขนัก

สำหรับหญิงที่ไปเป็นเจ้าสาวและได้แต่งงานกับชายเยอรมัน ชีวิตความเป็นอยู่จะเป็นอีกลักษณะหนึ่ง เธอต้องรับผิดชอบงานบ้านแต่กลับไม่ได้เข้าสู่สังคมเยอรมันและไม่ได้เป็นผู้ควบคุมการใช้จ่ายในครอบครัว ในแง่หนึ่งหญิงบางคนก็ไม่เคยชินกับการจับจ่ายอย่างมีธัยสท์ของชาวตะวันตก เมื่อมีโอกาสก็ใช้อย่างสุรุ่ยสุร่ายจนสามีไม่ไว้วางใจให้เป็นผู้ควบคุมการใช้จ่ายของครอบครัว หญิงส่วนใหญ่มักทำหน้าที่แม่บ้านแม่เรือนได้ดี โดยเฉพาะในเรื่องอาหารและการเอาใจใส่ดูแลสามี สมดังความคาดหวังตามค่านิยมของชายเยอรมันที่ต้องการแต่งงานกับหญิงต่างชาติ แต่ชายเยอรมันมักปฏิบัติต่อภรรยาชาวไทยเหมือนผู้อยู่ในความดูแล ให้เงินค่าใช้จ่ายพอเป็นเงินติดกระเป๋า มักไม่เข้าใจหรือไม่สนับสนุนให้ภรรยาส่งเงินมาจุนเจือญาติพี่น้องที่ประเทศไทย นอกจากบางคนตั้งใจดีและเข้าใจ หญิงไทยบางคนก็โชคไม่ดี ได้เจ้าบ่าวเป็นชายที่ไม่ตรงกับความคาดหวัง เช่น พิกัด เจ็บป่วยเรื้อรัง อายุมากหรือตกงาน ทำให้ต้องกลายเป็นผู้พยาบาลหรือผู้รับเงิน

ช่วยจากสวัสดิการสังคมร่วมกับสามีโดยไม่มีความหวังในแง่รายได้ บางคนมีปัญหาเกี่ยวกับพ่อแม่ของสามีซึ่งอาจเข้ามาสอดส่อง ไม่เข้าใจหรือเหยียดหยามลูกสะใภ้คนไทย จนทำให้ชีวิตแต่งงานไม่มีความสุข

5.3 สถานภาพทางกฎหมาย ผู้หญิงไทยส่วนใหญ่ต้องการอยู่เยอรมนีเป็นเวลานาน จึงต้องหาทางทำให้ได้วีซ่าประเภทที่อนุญาตให้อยู่ได้นานกว่า 3 เดือน วิธีการที่ง่ายที่สุดคือการแต่งงาน ผู้หญิงเกือบทุกคนทั้งที่เป็นเจ้าสาวทางไปรษณีย์และที่เป็นผู้ค้าบริการทางเพศจึงพยายามที่จะแต่งงานโดยเร็วที่สุด สำหรับกลุ่มหลัง การแต่งงานยังช่วยให้เธอช่วยตัวเองให้พ้นจากการถูกกักขังและการทำงานหนักตามที่นายจ้างบังคับอีกด้วย ถ้าสามียินดีจ่ายเงินใช้หนี้ที่เธอมีกับนายจ้าง เธอย่อมเป็นอิสระโดยเร็ว แต่ นายจ้างส่วนใหญ่จะกีดกันไม่ให้หญิงบริการชาวไทยได้ติดต่อกับแขกที่มาใช้บริการอย่างต่อเนื่องเพื่อป้องกันความสนิทสนมและโอกาสที่หญิงเหล่านี้จะได้แต่งงานกับสามีเยอรมัน เพราะการบังคับให้หญิงทำงานใช้หนี้ไปเรื่อยๆ จะทำให้นายจ้างได้ประโยชน์เป็นรายได้มากกว่า ในระหว่างที่ทำงานอยู่นั้น หญิงส่วนหนึ่งจะมีสถานภาพผิดกฎหมายเพราะวีซ่าหมดอายุ หนังสือเดินทางที่ใช้เป็นของปลอมถูกยึดไว้เป็นประกัน หรือถูกผ่าเล่มเอาไปใช้ให้หญิงไทยคนอื่นๆ เดินทางมา การมีสถานภาพผิดกฎหมายทำให้เธอต้องใช้ชีวิตอย่างหลบๆ ซ่อน ๆ ไม่กล้าหีนายจ้างไปทั้งที่ไม่มีความสุขในการทำงาน

สำหรับหญิงที่แต่งงานกับชายเยอรมัน กฎหมายระบุไว้ว่าเธอต้องอยู่กินกับสามีเป็นเวลานาน 5 ปีจึงจะได้สิทธิพำนักถาวร (ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพการสมรส และตนเองด้วย เช่นสามีต้องมีงานทำ และผู้หญิงต้องสามารถสื่อสารด้วยภาษาเยอรมันได้) หญิงเหล่านี้จะกลัวการหย่าร้าง เพราะทำให้เธอหมดสิทธิพำนักในเยอรมนีต่อไปหลังการหย่าร้าง บางคนจึงยอมทนแม้จะไม่พอใจสามี บางคนที่ยากก็จ้างชายเยอรมันมาจดทะเบียนสมรสใหม่เพื่อให้มีสิทธิอยู่ต่อไปโดยไม่ผิดกฎหมาย มีชายเยอรมันที่มีอาชีพรับจ้างจดทะเบียน

และเรียกเงินจากหญิงไทยโดยที่เป็นสามีเพียงในนาม บางครั้งนายจ้างของหญิงไทยที่มาค้าบริการทางเพศก็ใช้วิธีจ้างชายเยอรมันจดทะเบียนเป็นสามีของหญิงเหล่านี้เช่นกัน ในกรณีที่ผู้หญิงไทยที่มีสถานภาพผิดกฎหมายตามกฎหมายคนเข้าเมืองเธอจะต้องถูกจับกุมตัวและส่งกลับประเทศไทย มีหญิงไทยบางคนที่เคยถูกจับตัวส่งกลับมาและพยายามกลับไปใหม่อีก หรือพลิกบทบาทตัวเองเป็นผู้จัดหา (recruiter) หญิงไทยอื่นๆ ที่ต้องการไปเยอรมนีโดยคิดค่านายหน้าเป็นเงิน 10,000 บาทต่อคนในอดีต (Skrobanek et al. 1997 : 46 - 47) มูลนิธิที่ทำงานเพื่อช่วยเหลือหญิงไทยในเยอรมนีได้พบว่า การที่รัฐบาลเยอรมันออกกฎที่เคร่งครัดในการส่งหญิงไทยกลับเมื่อสถานภาพผิดกฎหมายนี้ไม่ได้ทำให้จำนวนผู้หญิงที่ต้องการเดินทางไปค้าบริการทางเพศในเยอรมนีลดน้อยลงเลย เพียงแต่ทำให้ยอดหนี้สินที่ผู้หญิงมีต่อเอเยนต์สูงขึ้น เพราะต้องใช้วิธีพลิกแพลงมากขึ้น และค่าใช้จ่ายในการจัดส่งสูงขึ้น หนี้ที่หญิงไทยแต่ละคนมีขณะที่เดินทางไปถึงเยอรมนีในปี 1994 ตกคนละ 10,000 - 40,000 มาร์ค (Ban Ying 1994)

6. ผลกระทบของการย้ายถิ่นของหญิงไทยไปประเทศเยอรมนี

การพิจารณาผลกระทบของการย้ายถิ่นนี้อาจพิจารณาได้ทั้งจากผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อประเทศไทยและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประเทศเยอรมนี

ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อประเทศไทย

อาจจำแนกได้เป็นผลกระทบทางสังคมวัฒนธรรม ทางเศรษฐกิจ และทางการเมือง

ผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรม

ครอบครัวและชุมชน หญิงไทยที่ย้ายถิ่นไปเยอรมนีมักเป็นหญิงที่เคยสมรสมาแล้ว บางคนก็มีบุตรกับสามีเดิม การเดินทางไปเยอรมนีทำให้เธอต้องจากลูกที่อยู่ประเทศไทย บางรายสามีเก่าเป็นผู้ดูแลบุตร บางรายก็เป็นญาติโดยเฉพาะบิดามารดาของหญิงไทย หญิงไทยที่สามารถตั้งตัวได้

โดยสมรสกับชายเยอรมันและมีรายได้ของตนหรือของสามีเพียงพอมักพยายามหาทางให้บุตรที่เกิดกับสามีเก่าเดินทางไปเยอรมนีเพื่อตนจะได้เป็นผู้เลี้ยงดู นับเป็นความภาคภูมิใจของหญิงเหล่านี้ที่สามารถส่งเงินมาส่งเสียลูกที่ประเทศไทย และยังถ้าสามารถพาลูกไปเลี้ยงที่เยอรมันได้ก็จะมี ความภูมิใจมาก

ในส่วนของครอบครัวที่ประเทศไทย หญิงไทยที่เดินทางมาค้า บริการส่วนใหญ่จะไม่บอกทางครอบครัวว่าตนมาทำอะไรและไม่เล่าถึงความ ยากลำบาก ถ้าจะส่งข่าวก็มักส่งรูปภาพที่ถ่ายให้เห็นว่าสวมเสื้อผ้าสวยงาม ดูหน้าตามีความสุข หญิงไทยจะส่งเงินกลับบ้านเสมอแต่ไม่บอกว่าได้เงินมา อย่างไร ทางบ้านก็ไม่ค่อยอยากรถาม ต่างฝ่ายต่างก็พอใจจะรู้เท่าที่บอก ถึง แม้ชุมชนในสังคมไทยจะไม่ยอมรับการทำงานของหญิงเหล่านี้ก็ตาม (Skrobanek et al. 1997 : 68 - 69) สำหรับหญิงที่ย้ายถิ่นไปแต่งงานมี สามีเป็นหลักเป็นฐาน การส่งเงินมาทางบ้านก็ทำได้โดยสม่ำเสมอและเปิด เผยที่มาของเงินได้โดยไม่มีความยากลำบาก เมื่อทางบ้านรู้ว่าลูกแต่งงาน และมีความเป็นอยู่สุขสบายก็ส่งเสริมให้ญาติพี่น้องตามไปบ้าง ดังกรณี ศึกษาจากศรีสะเกษที่มีบุตรสาวไปแต่งงานกับชายเยอรมัน หลังจากนั้นก็มีมา ติดต่อชักชวนน้องสาว ลูกพี่ลูกน้องและญาติผู้หญิงให้ไปแต่งงานกับชายเยอรมัน ตลอดจนถึงจัดทอดผ้าป่าที่หมู่บ้าน พาเพื่อนชาวเยอรมันมาให้ได้พบกับหญิง ไทยในหมู่บ้านและพูดคุยจนชอบพอกันและแต่งงานอีกหลายราย จนกลายเป็นค่านิยมในชุมชนแห่งนั้นที่จะสนับสนุนให้ลูกหลานผู้หญิงไปแต่งงาน กับชายเยอรมัน (ยุพา วงศ์ไชยและคณะ 2531 : 61 - 86)

ครอบครัวที่มีสมาชิกเพศหญิงย้ายถิ่นไปเยอรมนีจะตัดสินใจความสำเร็จหรือความล้มเหลวของหญิงไทยจากวัตถุ หญิงไทยที่ไปค้าบริการทาง เพศไม่ว่าจะโดยสมัครใจหรือถูกล่อลวง ถ้าเธอสามารถส่งเงินกลับบ้าน สม่ำเสมอก็ถือว่าประสบความสำเร็จในชีวิต แต่ถ้าเธอไม่อาจส่งเงินมาบ้าน

ได้ ครอบครัวจะถือว่าเธอเป็นเหยื่อของการล่อลวงคำมนุษย์ ดังที่มารดาคนหนึ่งของหญิงไทยระบุว่า “การคำมนุษย์คือการที่คนคนหนึ่งไม่ว่าหญิงหรือชายต้องทำงานโดยไม่ได้อะไรตอบแทนเลย” (Skrobanek et al. 1997 : 73)

ปกติครอบครัวของหญิงที่ไปค้าประเวณีมักไม่บอกให้ใครรู้ว่าลูกหลานของตนไปประกอบอาชีพอะไร มักบอຍเพียงว่าเป็นพนักงานเสิร์ฟ แม่บ้านหรือทำงานบาร์ และมักนำรูปภาพลูกสาวสวมเสื้อผ้าสวยงาม ถ่ายในที่พักผ่อนหรือถ่ายกับรถราคาแพง ถ้าเพื่อนบ้านซุบซิบเรื่องลูกสาว ครอบครัวจะได้ตอบอย่างก้าวร้าว ในขณะที่เดียวกันครอบครัวก็จะเริ่มใช้จ่ายเงินมากขึ้น เช่น ซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า จัดงานเลี้ยง ปลูกบ้านใหม่ การใช้จ่ายเช่นนี้จะทำให้คนในชุมชนรู้สึกเกรงใจ ยิ่งถ้าครอบครัวสามารถให้เงินคนอื่นก็ได้ก็จะยิ่งได้รับความเกรงใจมากขึ้น นอกจากนั้นครอบครัวของหญิงไทยยังอาจหาการยอมรับโดยการบริจาคเงินหรือสิ่งของให้แก่วัดหรือโรงเรียน การรับบริจาคจากครอบครัวของหญิงไทยที่ไปเยอรมนีถือเป็นการยอมรับอาชีพที่ทำให้ได้เงินนั้นมาโดยอ้อม (Skrobanek et al. 1997 : 74)

ความสัมพันธ์ในครอบครัวของหญิงไทยที่ย้ายถิ่นไปเยอรมนีจะต่างไปจากเดิม บทบาทและความสำคัญของเพศหญิงจะมากขึ้น ได้รับการยกย่องมากขึ้น อำนาจของพ่อหรือเพศชายในครอบครัวจะน้อยลง อำนาจในการตัดสินใจจะน้อยลง ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกสาวที่ย้ายถิ่นระหว่างสามีกับภรรยาที่ย้ายถิ่น และระหว่างแม่ที่ย้ายถิ่นกับลูกก็จะต่างไปจากเดิมในทุกกรณี สามีบางคนก็ไปมีภรรยาใหม่ระหว่างที่ภรรยาไปเยอรมันนำไปสู่การหย่าร้าง สำหรับลูกที่แม่ย้ายถิ่นไปเยอรมนีมักมีความห่างเหินกับแม่

ค่านิยม ผู้คนที่เกี่ยวข้องเป็นญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้านของหญิงไทยที่ย้ายถิ่นซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนในชนบทไทยมักเกิด**ค่านิยมที่เป็นภาพลวงตายุ่งย่องความมั่งมีทางวัตถุ** ดังตัวอย่างที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ถ้าหญิงไทยสามารถส่งเงินกลับบ้านได้ หรือทางบ้านมีเงินทองจับจ่ายใช้สอย คน

ก็จะพิจารณาว่าการย้ายถิ่นไปเยอรมนีนั้นประสบความสำเร็จ ค่านิยมของคนในชุมชนจะแสดงออกมาทางปฏิสัมพันธ์ที่แปรเปลี่ยนไปตามระดับความสำเร็จทางวัตถุของหญิงไทย ในบางกรณีแม้ไม่ยกย่องก็เห็นอกเห็นใจ อย่างไรก็ตาม ค่านิยมในชุมชนบางแห่งก็ไม่เป็นเช่นนั้น ทั้งนี้ส่วนหนึ่งน่าจะขึ้นอยู่กับระดับการรับรู้ความเป็นจริงเกี่ยวกับสภาพการย้ายถิ่นของคนในชุมชนในกรณีเช่นนี้ หญิงไทยที่ย้ายถิ่นไปทำธุรกิจทางเพศก็จะถูกรังเกียจ สิ่งที่น่าสนใจคือ ไม่ว่าชุมชนจะยกย่องหรือไม่ยกย่องหญิงไทยที่ย้ายถิ่นไปค้าบริการทางเพศในเยอรมนี แต่ชุมชนมักไม่ค่อยแสดงปฏิกิริยาต่อเอเยนต์หรือนายหน้าที่เป็นผู้จัดการให้หญิงเหล่านั้นได้ไป ชุมชนกลับยกย่องและเกรงใจคนเหล่านี้ (Skrobanek et al. 1997 : 77) สำหรับกรณีหญิงไทยที่มีได้ไปค้าประเวณี แต่ไปสมรส ค่านิยมของชุมชนก็ยิ่งขึ้นอยู่กับความสำเร็จในทางวัตถุที่แสดงจากการส่งเงินหรือการซื้อสิ่งของให้แก่ครอบครัวของหญิงไทยเช่นกัน

ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

ผลกระทบทางเศรษฐกิจที่ชัดเจนที่สุดมีสองประการคือ **เงินส่งกลับ** และ**ภาวะหนี้สิน**

เงินส่งกลับ

การส่งเงินกลับบ้านเป็นกลไกสำคัญทางจิตใจที่หญิงไทยใช้เพื่อพิสูจน์คุณค่าของตนเองและเพื่อรักษาสายสัมพันธ์กับครอบครัว (ผลสรุปจากการประชุมเชิงปฏิบัติการของคณะวิจัย) แต่เงินส่งกลับมีผลกระทบในทางเศรษฐกิจสำหรับครอบครัวของหญิงไทยและผลกระทบของเศรษฐกิจโดยรวมด้วย

สำหรับ **ครอบครัว** การส่งเงินของหญิงไทยอาจมีจำนวนตั้งแต่ 500-20,000 บาท สำหรับการส่งเป็นรายเดือน เฉลี่ยแล้วมักส่งได้ประมาณ 500-5,000 บาทต่อเดือน (ยุพา วงศ์ไชยและคณะ 2531 : 45) ในช่วงปลายทศวรรษ

1980 ซึ่งการย้ายถิ่นไปเยอรมนียังเป็นการแต่งงานจริงไม่ใช่การล่อลวงหญิงอย่างเดียว ผู้ที่ไปแต่งงานกับชายเยอรมันมักนำเงินก้อนจำนวนตั้งแต่ 10,000 - 30,000 บาท มาให้บิดามารดาโดยระบุว่าเป็นค่าสินสอดจากสามีชาวเยอรมัน หลังจากนั้น ก็อาจส่งมาสม่ำเสมอทุกเดือนหรือส่งมาเป็นก้อนเป็นครั้งคราว ครอบครัวจะได้เงินส่งกลับเช่นนี้รวมแล้วปีละประมาณ 70,000 - 80,000 บาท (ยุพา วงศ์ไชยและคณะ 2531: 59-86) อย่างไรก็ตาม การที่หญิงไทยย้ายถิ่นไปเยอรมนีจำนวนมากขึ้นและการแข่งขันสูงขึ้น การส่งเงินกลับบ้านของหญิงแต่ละคนจะแตกต่างกันไป บางรายอาจไม่มีเงินเก็บแม้แต่จะใช้หนี้ที่ต้องจ่ายนายหน้าให้หมด ดังเช่น สุรี กรณีศึกษาของหญิงไทยที่ไปทำงานในเยอรมนีเป็นเวลา 3 เดือนและเก็บเงินทั้งหมดได้เพียง 1,200 มาร์ค ซึ่งไม่พอใช้หนี้ แต่หลังจากที่เดินทางไปๆ มาๆ ระหว่างเยอรมนีกับไทยถึง 3 ครั้ง เธอก็สามารถส่งเงินกลับบ้านได้เดือนละ 300 มาร์ค (ประมาณ 4,800 บาท) หรือ ดาราซึ่งรวมเงินได้เพียง 2,000 มาร์ค (ประมาณ 32,000 บาท) หลังจากไปทำงานได้ 2 เดือน ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายถึง 35,000 บาทที่เสียไปเพื่อซื้อตัวเครื่องบิน ค่านายหน้า และค่าพาสปอร์ต (Sereewat 1983 : 29 - 40)

ในระดับ**ประเทศ** เงินส่งกลับจากเยอรมนีที่ธนาคารแห่งประเทศไทยมีตัวเลขอยู่ มีจำนวนสูงขึ้นทุกปี และมีสัดส่วนสูงกว่าเงินส่งกลับจากประเทศอื่นในยุโรปดังตารางต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 9 เงินส่งกลับจากเยอรมนีเปรียบเทียบกับประเทศอื่น หน่วย : ล้านบาท

ประเทศต้นทาง	1980	1985	1990	1993*	1994	1995	1996	1997
เยอรมนี	172.9	454.7	802.6	231.2	215.7	247.1	324.1	314.0
ฝรั่งเศส	42.0	63.2	179.0	25.7	27.8	30.0	75.8	82.2
อิตาลี	44.2	48.5	58.2	59.5	12.4	9.3	57.8	32.9
U.S.A.	2,164.9	7,471.9	12,466.0	1,483.1	1,280.6	1,049.4	1,220.2	3,241.8
ญี่ปุ่น	139.7	656.1	1,807.3	4,516.4	4,600.8	4,170.0	3,218.8	4,305.9
สิงคโปร์	107.3	609.0	553.1	877.6	1,863.9	704.9	1,636.5	664.3
Middle East	4,234.0	12,931.6	5,680.5	95.6	174.6	1,110.6	1,898.9	1,426.2
อื่นๆ	798.0	1,560.8	3,360.1	7,742.8	16,856.6	22,101.0	23,097.5	27,799.9
รวมทั้งสิ้น	7,703.0	23,795.8	24,906.8	15,031.8	25,032.4	29,422.3	31,529.6	37,867.2
% เงินส่งกลับ ทั้งหมดต่อรายได้ ประชาชาติ	NA	2.98	1.49	NA	NA	NA	NA	NA

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย 2541

หมายเหตุ : ข้อมูลตั้งแต่เดือนเมษายน 1991 รายได้ส่งกลับของแรงงานไทยประกอบการซื้อเงินตราต่างประเทศ ตามรายงาน
ธ.ด. 3 ครั้งละเกินกว่า 5,000 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา และการถอนเงินผ่านบัญชีเงินบาทของผู้มีถิ่นที่อยู่นอกประเทศ
ตามรายงาน ธ.ด. 40 เท่านั้น

จากตารางที่ 9 จะเห็นได้ว่า เงินส่งกลับจากเยอรมนีสูงกว่าเงินส่งกลับจากประเทศอื่นๆ ในยุโรป และสูงกว่าจากประเทศญี่ปุ่นและสิงคโปร์ในปี 1980 เมื่อถึงปี 1985 ก็ยังคงสูงที่สุดสำหรับยุโรป แต่เริ่มต่ำกว่าจากญี่ปุ่นและสิงคโปร์ เมื่อถึงปี 1990 มีจำนวนสูงกว่าจากฝรั่งเศส อิตาลี และสิงคโปร์ แต่ต่ำกว่าจากญี่ปุ่น หลังจากปี 1993 ยอดเงินยังคงมีจำนวนสูงกว่าประเทศอื่นๆ ในยุโรป เมื่อพิจารณาเฉพาะจำนวนเงินจากเยอรมนี จะพบว่าเพิ่มขึ้นจากเพียง 172.9 ล้านบาท เป็น 454.7 ล้านบาท และ 802.6 ล้านบาท ในปี 1980 1985 และ 1990 ตามลำดับ แต่หลังจากปี 1993 เป็นต้นมา จำนวนเงินเริ่มลดลงเรื่อยๆ จนเหลือ 314 ล้านบาทในปี 1997 ปีที่เงินส่งกลับจากเยอรมนี สูงขึ้นอย่างรวดเร็วคือปี 1958 และ 1987 มีจำนวน 457.7 ล้านบาท และ 962.7 ล้านบาท ตามลำดับ ปี 1987 เป็นปีที่เงินส่งกลับจากเยอรมนี สูงสุด เมื่อรวมยอดเงินในช่วงเวลา 10 ปี จากปี 1981 - 1990 จำนวนเงินส่งกลับจากเยอรมนีทั้งหมดเป็นเงิน 5,264.3 ล้านบาท ในปี 1985 เงินส่งกลับจากทุกประเทศรวมกันแล้วคิดเป็นร้อยละ 2.98 ของรายได้ประชาชาติ ซึ่งหมายถึงว่าเงินส่งกลับยังไม่ใช่แหล่งรายได้สำคัญของประเทศ แต่จำนวนเงินที่ส่งกลับมาก็มีผลกระทบต่อสถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวผู้ย้ายถิ่นเป็นอย่างมาก และเมื่อคำนึงถึงว่าจำนวนหญิงไทยที่ย้ายถิ่นไปเยอรมนีมีจำนวนไม่มากเมื่อเทียบกับจำนวนคนไทยที่ย้ายถิ่นไปเป็นแรงงานต่างชาตินในประเทศอื่น เช่น กลุ่มประเทศตะวันออกกลาง ญี่ปุ่น และสิงคโปร์ จำนวนเงินที่ส่งกลับจากหญิงไทยในเยอรมนีก็นับเป็นเงินที่มีจำนวนสูงโดยเปรียบเทียบ

อนึ่ง ควรจะได้สังเกตว่า การส่งเงินกลับนี้เป็นวิธีหนึ่งของการนำเงินตราหรือทรัพย์สินส่งกลับประเทศไทยเท่านั้น จำนวนเงินที่ไหลเข้ามายังประเทศไทยอย่างแท้จริงน่าจะมีมากกว่าสถิติที่ธนาคารแห่งประเทศไทยมีอยู่ เพราะหญิงไทยบางคนก็นำเงินทองและสิ่งของมีค่าติดตัวมากับตนเองเมื่อ

เดินทางมาประเทศไทยด้วย นอกจากนี้ยังมีการแลกเปลี่ยนหมุนเวียนเงินในหมู่คนไทยด้วยกันในเยอรมนีและอาจมีเงินบางส่วนส่งกลับมาโดยกลไกที่ไม่เป็นทางการอีกด้วย

การใช้จ่ายเงินที่ได้จากการส่งกลับ มีลักษณะไม่ต่างจากที่ครอบครัวคนไทยที่ย้ายถิ่นส่วนใหญ่ใช้จ่าย นั่นคือมักนำมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ **ไถ่ถอนหนี้สิน** ที่เกิดจากค่าใช้จ่ายในการเดินทางหรือหนี้สินอื่นของครอบครัว **ใช้ส่งเสียบุตรหรือน้องที่กำลังศึกษา** และ**ใช้เพื่อการซ่อมแซมบ้านหรือซื้อบ้านใหม่** ตลอดจนซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกในบ้าน เช่น หม้อหุงข้าวไฟฟ้า พัดลม ตู้เย็น และรถจักรยานยนต์ ได้มีข้อสังเกตว่าการใช้เงินส่งกลับนี้เป็นการใช้เพื่อบริโภคเป็นส่วนใหญ่ แทบไม่ได้นำไปใช้ลงทุนเพื่อให้เงินงอกเงยขึ้นเลย อีกทั้งยังไม่ได้มีการเก็บออม ครอบครัวส่วนใหญ่เพียงแต่รอให้เงินถูกส่งมาเพื่อจะใช้ต่อไปเรื่อยๆ ผลกระทบของการไหลเวียนของเงินตราจากเยอรมนีจึงไม่ได้ถูกนำมาใช้เพื่อการลงทุนมากนัก (Skrobanek et al. 1997 : 92)

ภาวะหนี้สิน หญิงไทยส่วนใหญ่ที่เดินทางไปเยอรมนีต้องใช้จ่ายเงินก่อนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทาง เงินนี้มักได้มาจากการหยอหยิม การจ้างหรือการขายทรัพย์สินบางอย่าง จากการวิจัยของยูพา วงศ์ไชยและคณะ หญิงไทยที่ไปประกอบอาชีพค้าประเวณีในต่างประเทศจำนวนหนึ่งในสามมีหนี้สิน และหนี้สินดังกล่าวมีจำนวนเฉลี่ยประมาณ 20,000 - 30,000 บาท ในระยะปี 2530 มีบางรายหนี้สูงถึง 100,000 บาท (เพ็งอั้ง : 46) สำหรับผู้ที่ไม่ได้ไปค้าประเวณีแต่ไปแต่งงานก็จำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายเช่นกัน แม้ในหลักการแล้วสามีในอนาคตจะเป็นผู้จ่ายค่าบริการให้แก่บริษัทก็ตาม แต่เนื่องจากความต้องการไปเยอรมนีมีมากกว่าความต้องการเจ้าสาว หญิงไทยส่วนหนึ่งจึงต้องใช้จ่ายเพื่อให้บริษัทจัดหาคู่อำนวยความสะดวกให้ไปได้ เช่นต้องซื้อจดหมายเชิญจากเยอรมนีถึงฉบับละ 2,000 มาร์ค (ข้อมูลในปี

1997 จากการประชุมเชิงปฏิบัติการของคณะวิจัย) ขบวนการล่อลวงหญิงมีส่วนทำให้หนี้ของหญิงไทยที่จะย้ายถิ่นสูงขึ้นอย่างน่าตกใจ ในช่วงทศวรรษ 1980 การเดินทางไปเยอรมนีด้วยการช่วยเหลือของหญิงไทยที่มีประสบการณ์เคยเดินทางไปก่อนหน้านั้นแล้วเสียค่าป่วยการเพียง 10,000 บาท แต่หลังจากที่ทางการเยอรมนีออกระเบียบเคร่งครัดในเรื่องวีซ่าตั้งแต่ปี 1991 หนี้สินของหญิงไทยที่เกิดจากการใช้บริการของนายหน้าก็สูงขึ้นถึงประมาณ 10,000 - 40,000 มาร์ค (ประมาณ 187,500 - 750,000 บาท) ในช่วงปลายทศวรรษ 1990 สำหรับผู้ที่ไม่ได้แต่งงานค่าใช้จ่ายก็ก่อหนี้สินให้หญิงไทยเป็นจำนวนถึง 300,000 บาท (เพ็ญอ้าง : 46 - 47 และ 62 - 63)

หนี้สินเหล่านี้เป็นหนี้สินที่เกิดขึ้นในประเทศเยอรมนี และหญิงไทยจะต้องทำงานใช้หนี้ด้วยตนเอง หนี้ดังกล่าวมีจำนวนมาก ผู้หญิงหลายคนต้องใช้เวลาทำงาน 3 เดือน - 1 ปี จึงจะใช้หนี้ได้หมด ในกรณีที่ไม่ถูกโกง แต่เนื่องจากการบังคับให้หญิงไทยทำงานใช้หนี้เป็นเวลานาน ก่อทำให้หญิงจ้างมากกว่าการได้รับเงินใช้หนี้เป็นก้อนในเวลาอันสั้น นายจ้างจึงมักคิดค่าใช้จ่ายอื่นๆ เช่น ค่าที่พักและอาหารเพิ่มเข้าไปในยอดหนี้สิน เพื่อให้การใช้หนี้ได้หมดเกิดขึ้นช้าที่สุด ในส่วนนี้จะได้อีกครั้งในเรื่องผลกระทบของการย้ายถิ่นต่อประเทศเยอรมนี

ในแง่ผลกระทบต่อประเทศไทย ภาวะหนี้สินเหล่านี้ทำให้หญิงไทยไม่สามารถเดินทางกลับประเทศไทยได้เพราะถูกหน่วยงานเหยี่ยวให้ทำงานเพื่อใช้หนี้ นอกจากนี้ยังไม่มีเงินออมและเงินส่งกลับมาให้ครอบครัวในประเทศไทยด้วย ในกรณีที่ครอบครัวในประเทศไทยมีหนี้สินที่เกิดจากการย้ายถิ่นของสมาชิกคนใดคนหนึ่ง และหนี้สินนั้นยังไม่ได้มีการชดใช้ ก็เกิดแนวโน้มที่สมาชิกคนอื่นๆ ไปของครอบครัวจะตัดสินใจย้ายถิ่นเช่นกัน เพื่อหาเงินมาใช้หนี้ การทำเช่นนี้ทำให้ **เกิดการย้ายถิ่นต่อเนื่อง** หนี้สินที่มีอาจถูกล้างได้ในชั่วเวลาหนึ่ง แต่สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวผู้ย้ายถิ่น

ก็ยังคงยากจนอยู่เช่นเดิม (เพ็งอ้ง : 72) นอกจากนั้นถ้าผู้ย้ายถิ่นถูกโกงหรือหลอกหลวงซ้ำซ้อน หนี้สินก็จะพอกพูนจนถึงขั้นต้องสูญเสียที่ดินและบ้านตลอดจนหยุดส่งเสียบุตรที่กำลังศึกษาโดยให้ออกมาหางานทำ (เพ็งอ้ง : 72)

ผลกระทบทางการเมือง

ในด้านนี้ไม่ปรากฏผลกระทบที่ชัดเจนเพียงพอในประเทศไทยในแง่กฎหมาย สภาพที่เกิดขึ้นคือการที่หญิงไทยที่ย้ายถิ่นไปเยอรมนีโดยผิดกฎหมายถูกจับกุมและส่งตัวกลับประเทศไทย และหญิงไทยอีกส่วนหนึ่งที่แต่งงานกับชายเยอรมันเริ่มได้วีซ่าเพื่ออยู่เป็นการถาวรและบางคนได้รับสัญชาติเยอรมัน ซึ่งเป็นการยกเลิกสัญชาติไทยโดยปริยาย เนื่องจากจำนวนของผู้ที่ถูกส่งกลับและผู้ไอนสัญชาติมีจำนวนน้อย จึงไม่มีผลกระทบในแง่ปริมาณในประเทศไทย

อย่างไรก็ตาม การที่หญิงไทยต้องการเดินทางไปเยอรมนีโดยการใช้บริการต่างๆ เพื่อช่วยให้ตนเข้าประเทศเยอรมนีได้นี้ทำให้มาตรการของสถานทูตในการออกวีซ่าให้คนไทยเคร่งครัดขึ้นกว่าเดิมมาก ดังปรากฏว่าคนไทยที่จะเดินทางไปท่องเที่ยวหรือไปเยี่ยมญาติที่เยอรมนีส่วนมากจะต้องมีหนังสือเชิญจากบุคคลที่มีถิ่นฐานพำนักอยู่ในเยอรมนีมาแสดงเพื่อยืนยันว่าจะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายและค่าเสียหายต่างๆ ที่อาจเกิดกับผู้เดินทางในเยอรมนี สำหรับผู้ที่ต้องการมาทำงานรัฐบาลเยอรมันมีนโยบายต้อนรับคนงานต่างชาติเข้าทำงานมาตั้งแต่ปี 1973 ยกเว้นอาชีพที่เป็นกรณีพิเศษ เช่น พ่อครัว แม่ครัว ศิลปิน ซึ่งหญิงไทยส่วนหนึ่งก็ใช้กรณียกเว้นนี้เดินทางไปเยอรมนีในฐานะศิลปิน โดยอาศัยช่องว่างของระเบียบในการเดินทางไปเป็นนักท่องเที่ยว ส่วนผู้ที่จะไปแต่งงานจะต้องมีการเตรียมเอกสารพร้อมคำแปลให้ถูกต้องสมบูรณ์ โดยสถานทูตเยอรมันประจำประเทศไทยประทับตรารับรอง มีพยานรับรอง มีคำร้องขอจดทะเบียนสมรสและเมื่อไปถึงเยอรมนีแล้วมีการนัดหมายกำหนดเวลาแต่งงานจากสำนักงานทะเบียนสมรสเรียบร้อย (กรมประชาสงเคราะห์ 2539 : 38 - 41)

ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อประเทศเยอรมนี

ได้มีการศึกษาผลกระทบของการย้ายถิ่นของคนต่างชาติต่อประเทศเยอรมนี (Frey and Mamme 1996) ในงานดังกล่าวได้มีการพิจารณาผลกระทบในด้านประชากรด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ และด้านการเมือง แต่เนื่องจากหญิงไทยที่ย้ายถิ่นไปเยอรมนีมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับคนต่างชาติอื่นๆ ที่เข้ามาเป็นแรงงาน เช่น ชาวตุรกี ยูโกสลาเวีย อิหร่าน กรีก โปแลนด์ ฯลฯ ผลกระทบที่ปรากฏให้เห็นในระดับมหภาค จึงไม่มี ดัชนีชี้วัดคนต่างชาติในเยอรมนีในปี 1994 ซึ่งมีทั้งหมดจำนวน 6,990,510 คนนั้น เป็นชาวตุรกีถึง 1.97 ล้านคน ชาวยูโกสลาเวีย 1.3 ล้านคน นอกนั้นก็เป็นผู้ชายยุโรปชาติอื่นๆ ได้แก่ อิตาลี กรีซ โปแลนด์ ฯลฯ ซึ่งมีจำนวนเกินแสนคนขึ้นไป (Frey and Mamme 1996 : 140) การย้ายถิ่นเข้ามาของหญิงไทยจึงไม่ปรากฏให้เห็นในแง่จำนวนประชากร ในปี 1996 มีหญิงไทยที่ย้ายถิ่นเข้ามาในเยอรมนีจำนวนเพียง 23,870 คน (ข้อมูลจากตารางที่ 6) นอกจากนั้นการที่หญิงไทยมิได้เข้ามาทำงานในลักษณะแรงงานต่างชาติที่อยู่ในภาคอุตสาหกรรมหรือบริการโดยทั่วไป แต่มาในลักษณะอาชีพบริการทางเพศและมาแต่งงาน จึงไม่ได้เป็นแรงงานที่ส่งผลต่อการผลิตและไม่มีผลกระทบด้านเศรษฐกิจมากนัก ผลกระทบด้านเศรษฐกิจมีด้านเดียวคือเรื่องเงินส่งกลับประเทศไทย ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป

ผลกระทบทางประชากร ประเทศเยอรมนีเป็นประเทศที่มีคนต่างชาติอพยพเข้าไปทำงานเป็นแรงงานต่างชาติเป็นจำนวนมากตั้งแต่ทศวรรษ 1970 ที่เยอรมนีตะวันตกมีการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว นอกจากนั้นยังมีการรับผู้อพยพและผู้ลี้ภัยทางการเมืองจากประเทศอื่นๆ ทั้งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แอฟริกา และตะวันออกกลางเข้าไปในช่วงทศวรรษ 1980 ต่อ 1990 ในปี 1993 ประเทศเยอรมนีจึงมีประชากรที่เป็นคนต่างชาติอยู่ถึง 6.88 ล้านคน ในขณะที่อัตราการเกิดของประชากร

เยอรมันลดลงเรื่อยๆ ตั้งแต่ปี 1972 จนเหลือเพียงร้อยละ 0.65 ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ในปี 1993 สัดส่วนของเด็กต่างชาติที่เกิดในเยอรมนีมีจำนวนถึง 102,874 คน คิดเป็นร้อยละ 12.9 ของเด็กเยอรมัน (Frey and Mammey 1996 : 25, 32) ในหมู่คนต่างชาตินี้มีจำนวนเพศชายมากกว่าเพศหญิง (เพ็งอ้าง : 40 - 41) คนต่างชาติเกือบครึ่งหนึ่งมักกระจายอยู่ตามเมืองใหญ่ได้แก่ ฮัมบูร์ก เบอร์ลิน แฟรงเฟิร์ต สตูดการ์ท และมิวนิค อย่างไรก็ตามจำนวนของหญิงไทยที่ย้ายถิ่นมาเยอรมนีมีน้อยมากเมื่อคิดเป็นสัดส่วนต่อประชากรต่างชาติทั้งหมด เนื่องจากมีหญิงไทยส่วนหนึ่งลักลอบอยู่โดยผิดกฎหมาย จึงไม่มีสถิติที่ครอบคลุมจำนวนหญิงทั้งหมดได้ เมื่อคำนวณดูแล้วจำนวนหญิงไทยที่ย้ายถิ่นไปเยอรมันก็คิดเป็นเพียง ประมาณร้อยละ 0.36 ของคนต่างชาติทั้งหมด จึงแทบไม่มีผลกระทบต่อจำนวนประชากรต่อประเทศเยอรมนี ส่วนเด็กที่เกิดจากมารดาชาวไทยกับบิดาชาวเยอรมันก็ยังมีน้อยเช่นกัน

ผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรม

ผลกระทบด้านนี้เป็นด้านที่มีมากที่สุดและชัดเจนที่สุด เราอาจแบ่งรายละเอียดออกเป็นเรื่อง ๆ ดังนี้

การกลมกลืนทางสังคมกับชาวเยอรมัน การที่ประเทศเยอรมนีมีชาวต่างชาติย้ายถิ่นเข้ามาพำนักและทำงานมีจำนวนสูงและคนเหล่านี้พำนักอยู่เป็นเวลานาน ทำให้รัฐบาลมีนโยบายสร้างความกลมกลืนทางสังคมระหว่างคนต่างชาติกับชาวเยอรมัน แต่ไม่ต้องการให้มีชาวต่างชาติเพิ่มมากขึ้นจนประเทศเยอรมนีกลายเป็นประเทศของผู้ย้ายถิ่น (country of immigration) **นโยบายกลมกลืนทางสังคมประกอบด้วย การปรับตัวของชาวต่างชาติให้เข้ากับเงื่อนไขในประเทศเยอรมนี** ในแง่ค่านิยมแบบแผน **การใช้ชีวิต การเคารพวัฒนธรรมและรัฐธรรมนูญของเยอรมัน การเรียนรู้ภาษาเยอรมัน การละเว้นการปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนา**

บางอย่างที่เครื่องคิดจนเกินเลยความพอดี การเข้าเรียนในโรงเรียนและการฝึกอาชีพ ตลอดจนการประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตน (เพ็งอ้ง : 18 - 19)

ในกรณีของหญิงไทยที่ย้ายถิ่นไปเยอรมัน นโยบายกลมกลืนทางสังคมที่รัฐบาลเยอรมันประกาศนี้ยากจะบรรลุผล เพราะเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้านแล้ว จะพบว่าหญิงไทยที่ย้ายถิ่นไปสามารถกลมกลืนกับสังคมเยอรมันได้ยาก

ในแง่*ค่านิยมและแบบแผนการใช้ชีวิต*อันเป็นผลจากค่านิยมหญิงไทยส่วนมากที่ย้ายถิ่นมาต้องการได้แต่งงานกับชายเยอรมันและให้สามีเลี้ยงดูตนเอง (เมื่อถึงปี 1993 มีหญิงไทยประมาณ 3,126 คนเท่านั้น ที่ได้แต่งงานกับชายเยอรมันตามสถิติของเยอรมนีในตารางที่ 8) แต่ยังมีชาวเยอรมันที่มีความคิดว่าหญิงไทยที่เดินทางมานั้นส่วนใหญ่มาเป็นโสเภณีสำหรับกลุ่มที่ได้แต่งงานหญิงส่วนหนึ่งยังมีค่านิยมตามความสัมพันธ์ทางเพศและบทบาททางเพศแบบดั้งเดิมให้สามีเลี้ยงดูตนเอง และอาจเลยไปถึงการเลี้ยงดูส่งเสียครอบครัวที่ประเทศไทยตามความคาดหวังของญาติพี่น้องทางประเทศไทยด้วย หญิงกลุ่มนี้จึงมีค่านิยมพึ่งพาสามี ไม่ชวนช่วยหางานทำเพื่อช่วยให้ตนเองมีรายได้ นอกจากไม่สร้างรายได้ให้ตนเองแล้วยังมีรายจ่ายที่ไม่เป็นที่ยอมรับตามเกณฑ์มาตรฐานทางสังคมของเยอรมัน ได้แก่ *ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย*และการเล่นการพนัน หญิงเหล่านี้มักใช้จ่ายฟุ่มเฟือยในเรื่องการกินถ้าตัดสินด้วยบรรทัดฐานของเยอรมัน เนื่องจากเธอไม่สามารถปรับตัวให้คุ้นเคยกับอาหารเยอรมัน เธอจึงยอมจ่ายเงินเพื่อซื้อผักหรือกับข้าวหรือเครื่องปรุงอาหารไทยซึ่งมีราคาแพงกว่าอาหารทั่วไปในเยอรมนี ทำให้สามีและครอบครัวของสามีไม่เข้าใจและรับไม่ได้ แต่ที่มากไปกว่านั้นก็คือ*การนิยมเล่นการพนัน* หญิงไทยส่วนหนึ่งใช้จ่ายเงินหมดไปกับการพนันในกลุ่มคนไทยด้วยกันเอง ที่เมืองเบอร์ลิน ทุกวันหยุดสุดสัปดาห์ จะมี

หญิงไทยจำนวนหลายร้อยคนไปนั่งเล่นไพ่ที่ในสวนสาธารณะแห่งหนึ่ง ตั้งเป็นวงไพ่มากกว่า 10 วง และเล่นกันทั้งวันจนค่ำ มีการให้กู้เงินแก่ผู้ที่เล่นจนเงินหมด (ข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยนักวิจัยในปี 1993) จึงทำให้เกิดความเข้าใจว่าหญิงไทยมีนิสัยการใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายและไม่มีควมมั่งคั่งอย่างใด อย่างไรก็ตาม หญิงไทยที่แต่งงานกับชายเยอรมันมักรู้จักการทำตัวผ่อนปรน โอนอ่อนผ่อนตามสามีตลอดจนแม่สามีได้เป็นอย่างดี

ในกลุ่มหญิงที่ไม่ได้แต่งงาน แต่ยึดอาชีพบริการทางเพศหรือธุรกิจบันเทิง โอกาสที่เธอจะสร้างค่านิยมและปรับแผนชีวิตให้เข้ากับสังคมเยอรมันยิ่งไม่มี เพราะชีวิตอยู่ในมุมมืดที่สังคมไม่ยอมรับ แม้ประเทศเยอรมันจะมีการจดทะเบียนอาชีพโสเภณี แต่ก็จดทะเบียนให้เฉพาะสตรีเยอรมันเท่านั้น ไม่นอนุญาตให้สตรีต่างชาติเข้ามาเป็นโสเภณีที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย หญิงเหล่านี้จึงกลับมีค่านิยมที่ดีค่าตนเองว่าต่ำ ไม่มีคุณค่าในสังคมเยอรมัน และหันไปแสวงหาคูณค่าให้แก่ตนเองในสังคมไทย ด้วยการส่งเงินกลับไปเจือจุนญาติพี่น้อง แบบแผนการใช้ชีวิตของเธอก็จะไม่กลมกลืนกับสังคมเยอรมัน แต่กลับได้รับการดูถูกเหยียดหยามในฐานะโสเภณี แม้หญิงบางคนที่เลิกค้าบริการทางเพศและแต่งงานกับชายเยอรมันก็อาจถูกรอครัวของฝ่ายชายดูถูกเหยียดหยามได้ บางรายจึงต้องปกปิดอดีตของตน บางคนมักใช้เงินสุรุ่ยสุร่ายแบบจมไม่ลง

ในด้าน**ความเคารพต่อวัฒนธรรมและรัฐธรรมนูญของเยอรมัน** โดยเฉพาะในเรื่องสถานภาพสตรี การเปิดกว้างทางศาสนาและการแบ่งแยกระหว่างรัฐกับฝ่ายศาสนา อาจกล่าวได้ว่าหญิงไทยที่ย้ายถิ่นมาเยอรมันมีโอกาสรับตัวให้กลมกลืนได้น้อยมากเพราะเรื่องส่วนใหญ่ห่างไกลจากชีวิตของเธอ หญิงไทยเหล่านี้มีการไปงานที่วัดไทย อ่านหนังสือไทย ดูวีดีโอไทย โอกาสที่จะปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาที่วัดหรือที่บ้าน และบริโภคสื่อภาษาไทยจึงเป็นไปได้โดยไม่ง่าย แต่สิ่งเหล่านี้กลับจะยิ่งทำให้เธอไม่ต้องการปรับตัวในทางวัฒนธรรมให้เข้ากับสังคมเยอรมัน

ในด้าน**การเรียนรู้อาชีพ** การศึกษาและการฝึกอาชีพ หญิงไทยน้อยคนมากที่พูดภาษาเยอรมันได้ พื้นฐานการศึกษาจากประเทศไทยไม่เอื้อให้เธอมีทักษะในภาษาต่างประเทศ หญิงบางคนที่ตั้งงานกับชายเยอรมันใช้ภาษาอังกฤษและภาษาไทยในการสื่อสารกับสามี ภาษาอังกฤษที่ใช้ก็มักกระต่อนกระแต่น ทำให้มีปัญหาในการสื่อสารไม่อาจบอกความรู้สึกนึกคิดของตนให้เป็นที่เข้าใจได้จนบางรายสามีพามาเรียนภาษา เมื่อไม่มีพื้นฐานทางภาษาต่างประเทศมาก่อน การเรียนภาษาเยอรมันจึงเป็นเรื่องยากเกินกว่าเธอจะอดทนเรียนจนใช้การได้ มีองค์กรพัฒนาเอกชนหลายแห่งที่ให้ความช่วยเหลือโดยเปิดชั้นเรียนภาษาเยอรมันให้ แต่หญิงไทยที่ไปเรียนมักเรียนไม่จบ เลิกเรียนกลางคัน การไม่รู้ทั้งภาษาเยอรมันและภาษาอังกฤษ ทำให้เสียโอกาสในการทำงาน เพราะงานส่วนใหญ่จะต้องการผู้ที่พูดภาษาเยอรมันหรืออังกฤษได้ เมื่อเทียบกับหญิงฟิลิปปินส์ซึ่งเป็นกลุ่มหญิงจากเอเชียเหมือนกัน หญิงไทยก็ด้อยกว่าในเรื่องภาษา

การศึกษาเป็นสิ่งที่หญิงไทยไม่ใส่ใจ เพราะไม่ได้คิดจะเลื่อนวุฒิการศึกษาของตน เนื่องจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ทำได้เลื่อนชั้นตามเกณฑ์ด้านวุฒิการศึกษา การศึกษาจะเป็นที่สนใจก็แต่สำหรับบุตรของเธอ ทั้งที่เป็นลูกติดจากสามีเก่าและลูกที่เกิดกับสามีเยอรมัน เมื่อลูกเข้าสู่ระบบการศึกษาแบบเยอรมัน เธอมักไม่สอนลูกให้พูดภาษาไทย เพราะเห็นว่าการรู้ภาษาเยอรมันเป็นประโยชน์กว่ามาก เด็กลูกครึ่งไทยเยอรมันบางคนจะดูถูกแม่คนไทย และไม่ต้องการรู้หรือพูดภาษาไทย

ในแง่**อาชีพ** หญิงไทยที่ประกอบอาชีพอื่นที่ไม่ใช่การค้าบริการทางเพศมักทำอาชีพที่ใช้แรงงาน เช่น ทำความสะอาด ทำครัว งานรับใช้ตามบ้าน ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะงานส่วนใหญ่เรียกร้องให้พูดภาษาเยอรมันหรืออย่างน้อยก็ภาษาอังกฤษ เมื่อพูดไม่ได้ก็เสียโอกาสที่จะได้งานดีๆ งานที่ใช้แรงงานจะมีค่าตอบแทนต่ำ หญิงไทยจึงมีรายได้ไม่มากนักจากการประกอบอาชีพ

นอกจากการปรับตัวให้กลมกลืนกับสังคมเยอรมันตามรายละเอียดของนโยบายรัฐบาลแล้ว การปรับตัวในเรื่องอื่นอีกด้านหนึ่ง ได้แก่ เรื่อง **ที่พักอาศัย** หญิงไทยมีแนวโน้มจะพักอาศัยอยู่ด้วยกันเป็นย่าน คล้าย ๆ กับคนต่างชาติกลุ่มอื่น ๆ ในเยอรมนีที่กระจุกตัวอยู่ด้วยกันในเขตที่พักอาศัยราคาถูก เป็นการ **กระจุกตัวอยู่ในย่านเดียวกันโดยสมัครใจ** (voluntary segregation)

สวัสดิการสังคม เงินสวัสดิการที่หญิงไทยมีสิทธิได้รับประกอบด้วย **เงินสงเคราะห์ตกงาน เงินสังคมสงเคราะห์ เงินช่วยเหลือเด็ก และ ค่าเลี้ยงดูบุตร** (กรมประชาสงเคราะห์ อ้างแล้ว: 53 - 55) เงินสงเคราะห์ตกงานให้แก่ผู้ที่ตกงานที่มีใบอนุญาตทำงานและจะต้องเป็นผู้ที่เคยทำงานที่ถูกต้องตามกฎหมายมาแล้วอย่างน้อย 6 เดือน ตกงานและพร้อมจะรับงานที่กรมแรงงานของรัฐบาลเยอรมันจัดหาให้ หญิงไทยส่วนใหญ่ไม่ใช่ลูกจ้างที่มีใบอนุญาตทำงาน จึงไม่ค่อยมีผู้มีสิทธิได้รับเงินประเภทนี้ **เงินสังคมสงเคราะห์** เป็นเงินใช้จ่ายให้คนต่างด้าว และ **เงินช่วยเหลือบางประเภท** ใช้จ่ายให้แก่ผู้ไม่มีรายได้หรือรายได้ต่ำที่ไม่มีผู้เลี้ยงดู ดังเช่นหญิงไทยที่หย่ากับสามี แต่ยังมีสิทธิพำนักในประเทศเยอรมนีได้ เพราะมีวีซ่าแบบไม่จำกัดอายุหรือแบบถาวร การรับเงินสังคมสงเคราะห์อาจทำให้เสียสิทธิในการพักอาศัยในประเทศเยอรมนีต่อไป หญิงไทยบางคนจึงไม่ต้องการรับเงินประเภทนี้ ส่วนเงิน **ช่วยเหลือเด็ก** เป็นเงินที่จ่ายให้เด็กที่สืบสายเลือดจากคนเยอรมันและพำนักอยู่ในประเทศเยอรมัน หญิงไทยที่มีบุตรกับชายเยอรมันและหย่าร้าง สามีไม่ส่งเสียสามารถขอเงินนี้ได้ เงินอีกอย่างหนึ่งคือ **ค่าเลี้ยงดูบุตร** ใช้จ่ายให้แก่ผู้ที่พักงานเพื่อเลี้ยงดูบุตรและช่วยเหลือค่าเลี้ยงดูบุตรจ่ายให้ผู้มีถิ่นฐานพำนักในเยอรมนีอย่างต่อเนื่องเท่านั้น

หญิงไทยที่มีบุตรจากสามีเก่า สามารถนำบุตรมาเลี้ยงดูในประเทศเยอรมนีได้โดยสามีเยอรมันรับเป็นบุตรบุญธรรม และเด็กอายุไม่เกิน 16 ปี

เด็กจะได้รับสิทธิเท่าเทียมบุตรที่เกิดจากสามีเยอรมันทุกประการ แต่ถ้าสามีไม่รับเป็นบุตรบุญธรรม หญิงไทยก็สามารถรับบุตรมาอยู่ด้วยได้ถ้าพิสูจน์ได้ว่าจะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายของลูกได้ขณะที่พำนักในเยอรมนี หญิงไทยส่วนหนึ่งจึงนิยมรับลูกมาอยู่ด้วยที่เยอรมนี ลูกที่เกิดจากสามีคนไทยเมื่อมาอยู่เยอรมนีมักเข้าสู่วัยรุ่นแล้ว เด็กกลุ่มนี้เป็นปัญหาต่อมารดา มากกว่าลูกที่เกิดกับสามีเยอรมันซึ่งยังเล็กอยู่

ชีวิตสมรสกับสามีชาวเยอรมัน ผลกระทบของการย้ายถิ่นในเรื่องนี้เป็นประเด็นที่น่าสนใจและได้มีความพยายามจะวิเคราะห์ จากการประชุมเชิงปฏิบัติการของคณะวิจัย ได้มีข้อสรุปเบื้องต้นว่า การอยู่ร่วมกันระหว่างหญิงไทยกับชายเยอรมันเป็นการเสริมจุดบกพร่องบางประการที่ต่างฝ่ายต่างมี จึงทำให้ชายเยอรมันต้องการแต่งงานกับหญิงเอเชีย ในส่วนของชายเยอรมันได้มีข้อสันนิษฐานว่า ค่านิยมวัฒนธรรมทางเพศของเยอรมันทำให้ชายเยอรมันไม่อาจเปิดเผยความสนใจและความต้องการทางเพศได้โดยโจ่งแจ้ง แต่ต้องเก็บกดเอาไว้จนเป็นปมด้อย ในขณะที่เดียวกันจะต้องทุ่มเทความสำคัญให้แก่การทำงานเพื่อหารายได้ ชายเยอรมันจึงไม่มีโอกาสแสดงความต้องการทางเพศได้โดยเปิดเผยและไม่ค่อยมีโอกาสแสวงหาคู่ครองเยอรมันในสถานที่ทำงาน แม้ในรายที่มีคู่ครองเป็นชาวเยอรมันก็มีข้อมูลที่ระบุว่าชีวิตคู่ในประเทศเยอรมนีเป็นชีวิตที่ขาดความอบอุ่นมาก คู่สมรสอาจพูดกันวันละไม่ถึง 5 นาที (ข้อมูลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการของคณะวิจัย) นอกจากนั้นชายเยอรมันบางคนจะมีบุคลิกภาพติดแม่ มีความต้องการเพศหญิงที่จะมาคอยช่วยเหลือและบริการในงานบ้านดั่งที่แม่เคยทำให้พร้อมกันนั้นก็เพื่อสนองความสนใจและความต้องการทางเพศที่เก็บกดเอาไว้และไม่สามารถหาหญิงเยอรมันมาเป็นคู่ครองได้ เนื่องจากหญิงเยอรมันแต่งงานน้อยลงหรือหันไปแต่งงานกับชายต่างชาติ เกิดปัญหาการหาคู่ยากทั้งชายและหญิง ต้องมีการโฆษณาหาคู่ตามหนังสือพิมพ์หรือโทรทัศน์ ในสภาพความต้องการนี้เองหญิงไทยหรือหญิงเอเชียอื่น ก็สามารถใช้

เข้ามาเต็มส่วนที่ขาดหายไปให้เต็มได้ด้วยการเป็นภรรยาที่อ่านอนสอหน่าย ยิ้มแย้มอ่อนหวานพร้อมจะปรนนิบัติรับใช้สามี และพร้อมที่จะสนองความต้องการทางเพศที่ชายเยอรมันเก็บกดเอาไว้ ทั้งนี้โดยที่ชายเยอรมันต้องพร้อมที่จะใช้จ่ายเงินจำนวนหนึ่งเป็นค่าบริการให้ได้หญิงเช่นนี้มา และเนื่องจากหญิงเหล่านี้มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี ชายเยอรมันก็ถูกคาดหวังว่าจะสามารถเลี้ยงดูภรรยาชาวไทย ตลอดจนอาจสามารถเจอโฉมงามดีพี่น้องของเธอที่ประเทศไทยได้ด้วย

ข้อสันนิษฐานข้างต้นนี้ยังต้องการข้อมูลยืนยันอีกมาก และอาจมีข้อโต้แย้งได้มาก ในขั้นนี้ผลการวิจัยคงสรุปได้เพียงว่าคุณสมบัติของหญิงไทยที่ชายเยอรมันต้องการนั้นใกล้เคียงกับข้อสันนิษฐานมาก โดยเฉพาะสำหรับชายเยอรมันที่ต้องการให้หญิงไทยสนองตอบความต้องการของตน ดังตัวอย่างโฆษณาของบริษัท Life Travel ที่ระบุว่า (Sereewat อ่างแล้ว : 50 - 51)

.....*The most beautiful Thai girls are waiting for you.*

Slim, sunburnt and sweet, they love the white man in an erotic devoted way. They are master in the art of making love by nature, an art we European people do not know.

In a relaxing atmosphere you enjoy love with smiling Thai girls.

A long awaited desire comes true. Let them spoil you, then there you will feel like in your dream.

A lot of men have found their wife in Thailand and are now happily married.

ตัวอย่างที่ยกมานี้เป็นตัวอย่างของคุณสมบัติหญิงไทยที่ใช้ดึงดูดชายจากยุโรปให้มาเที่ยวเช็ทซ์ทัวร์ในประเทศไทยในช่วงปี 1983 แต่เราคงปฏิเสธไม่ได้ว่าหญิงไทยที่ย้ายถิ่นไปเยอรมนีและได้สมรสกับชายเยอรมันมีคุณสมบัติดังกล่าวด้วยเช่นกัน นอกเหนือไปจากนั้นคือ คุณสมบัติในการ

ดูแลบ้าน ปรนนิบัติสามี ทำกับข้าว หรือที่เรียกรวมๆ ว่า reproductive work ระดับหนึ่ง ไม่ว่าจะโดยเต็มใจหรือไม่ก็ตาม เพราะการแต่งงานเป็นเงื่อนไขให้เธออยู่ในเยอรมนีได้ เธอจึงไม่ต้องการหย่ากับสามีนอกจากจะมีเหตุผลที่สำคัญจริงๆ ในการปรับตัวเธอจะต้องพยายามเข้าใจวิถีชีวิตแบบเยอรมัน การเน้นความสำคัญของการมัธยสถ์และใช้จ่ายให้เหมาะสมแม้จะมีรายได้มากน้อยเพียงใดก็ตาม การพยายามเอาใจสามีและครอบครัวของสามี โดยเฉพาะแม่สามี การไม่เรียกร้องจนเกินไปให้เขาช่วยส่งเสียญาติพี่น้องที่ประเทศไทย และหญิงไทยส่วนใหญ่ก็สามารถทำสิ่งเหล่านี้ได้

ผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมประการสุดท้าย ที่ได้พบคือ **ค่านิยมเกี่ยวกับชีวิตที่ดีขึ้น** ของหญิงไทย การให้ความหมายเกี่ยวกับชีวิตที่ดีขึ้นของหญิงไทยที่ย้ายถิ่นมาเยอรมนีจะเน้นชีวิตทางวัตถุเป็นหลัก โดยพิจารณาจากจำนวนเงินรายได้ เงินออม และเงินส่งกลับบ้าน นอกจากนั้นก็พิจารณาจากเครื่องประดับที่มีค่าโดยเฉพาะสร้อยทอง มีน้อยรายที่จะมองชีวิตที่ดีขึ้นในแง่คุณภาพชีวิตทั้งในเรื่องการกิน (คุณค่าอาหาร) การอยู่ (ที่พักอาศัย) การมีชีวิตทางสังคมเช่นเดียวกับชาวเยอรมันและการได้รับการยอมรับ หญิงไทยเหล่านี้จึงไม่เห็นความสำคัญของการปรับตัวเองเพื่อให้เป็นสมาชิกที่ไม่แปลกแยกจากสังคมเยอรมัน เช่น การพูดภาษาเยอรมันได้ การเข้าใจและวางตัวได้สอดคล้องกับค่านิยมของชาวเยอรมัน การทำงานที่กฎหมายอนุญาตให้คนต่างชาติทำได้ ฯลฯ ในขณะที่เดียวกันหญิงไทยเหล่านี้ก็มีเกณฑ์ของตนเองว่าถ้ายัง “ไม่ได้ดี” ตามความหมายชีวิตที่ดีขึ้นในเชิงวัตถุที่กำหนดไว้ เธอก็จะไม่กลับบ้านหรือไม่ยอมให้ญาติพี่น้องรู้เรื่องราวของตนเอง การรักษาหน้าไม่ยอมกลับบ้านแม้ชีวิตจะเต็มไปด้วยความยากลำบากก็เป็นเหตุผลหนึ่งของการพำนักอยู่ในประเทศเยอรมนี ผู้ที่กลับไปเยี่ยมบ้านจึงต้องแสดงให้เห็นที่ประเทศไทยเห็นว่าเธอได้ประสบความสำเร็จในประเทศเยอรมนีและความสำเร็จนั้นเป็นความสำเร็จของชีวิตทางวัตถุ เธอมีเงิน

ทองกลับบ้าน มีเสื้อผ้าสวยงาม มีสามีชาวเยอรมัน ค่านิยมนี้ทำให้ความแปลกแยกจากหญิงไทยต่อสังคมเยอรมันต่อเนื่องไปไม่จบสิ้น เพราะมันไม่ทำให้เธอสนใจจะปรับตัวให้ใกล้กับวัฒนธรรมเยอรมัน ในขณะที่เดียวกันค่านิยมก็ทำให้เธอมีพฤติกรรมที่เป็นที่ดูถูกของชาวเยอรมันด้วย การกลมกลืนทางสังคมจึงเป็นไปได้ยากสำหรับทั้งสองฝ่าย

ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

ดังได้กล่าวแล้วว่า หญิงไทยที่มาประกอบอาชีพเป็นคนงานต่างชาติมีจำนวนน้อยมาก จึงไม่มีผลอย่างใดต่อตลาดแรงงานในประเทศเยอรมนี เมื่อเทียบกับผู้ย้ายถิ่นจากประเทศอื่น ข้อมูลในระดับจุลภาคเพียงแต่ยืนยันว่า หญิงไทยที่ทำงานมีรายได้นั้นส่วนใหญ่จะไปทำงานที่เป็นงานหนัก ที่คนเยอรมันไม่ต้องการทำ เช่น งานทำความสะอาด งานดูแลผู้ป่วย ผลกระทบทางเศรษฐกิจที่ปรากฏจึงเป็นเรื่องของเงินส่งกลับ การออมและการใช้สอยเพื่อการบริโภคในประเทศเยอรมนี

เงินส่งกลับ ข้อมูลในผลกระทบต่อประเทศไทยได้แสดงให้เห็นขนาดของเงินส่งกลับจากเยอรมนี ยุโรปและแนวโน้มของการเพิ่มแล้ว ในส่วนของประเทศเยอรมนี เงินส่งกลับที่หญิงไทยส่งไปนั้นมีสัดส่วนน้อยมาก เมื่อเทียบกับเงินส่งกลับทั้งหมดที่แรงงานต่างชาติในเยอรมนีส่งกลับ ดังรายละเอียดในตารางที่ 10

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 10 ประมาณการจำนวนเงินส่งกลับจากประเทศเยอรมนี จำนวนตามสัญชาติของผู้ส่งเงินกลับ

ปี	เงินส่งกลับ รวมทั้งสิ้น (ล้านมาร์ค)	เงินส่งกลับไป คิดเป็น % ของเงินส่งกลับ ทั้งหมด	สัญชาติ					
			ไทย (ล้าน มาร์ค)	สเปน (ล้าน มาร์ค)	กรีซ (ล้าน มาร์ค)	อิตาลี (ล้าน มาร์ค)	ตุรกี (ล้าน มาร์ค)	ปอร์ตุเกส (ล้าน มาร์ค)
1970	5,000	NA	NA	550	600	400	1,250	150
1980	8,050	10.8	0.13	300	600	1,350	3,100	200
1990	7,450	28.4	0.38	250	750	1,350	2,500	200
1993	6,838	50.2	0.73	400	750	1,200	2,838	100

จะเห็นได้ว่า จำนวนเงินส่งกลับที่แรงงานต่างชาติส่งออกจากประเทศเยอรมนีตั้งแต่ปี 1970 จนถึงปี 1993 มีจำนวน 5,000 ล้านมาร์ค จนถึง 6,838 ล้านมาร์ค ปี 1980 เป็นช่วงที่เงินส่งกลับสูงถึง 8,050 ล้านมาร์ค ชาวต่างชาติที่ส่งเงินกลับมากที่สุดในปี 1993 คือ ตุรกี รองลงมาคือ อิตาลี กรีซ สเปน และปอร์ตุเกส เป็นจำนวนเงินประมาณ 2,838 ล้าน, 1,200 ล้าน, 750 ล้าน, 400 ล้าน และ 150 ล้านมาร์ค ตามลำดับ สำหรับการส่งเงินกลับประเทศของหญิงไทย จำนวนเงินมีเพียงประมาณ 50.2 ล้านมาร์ค เมื่อคิดเป็นสัดส่วนต่อเงินส่งกลับทั้งหมดแล้วมีจำนวนเพียงร้อยละ 0.73 ในปี 1993 จากการติดตามผล ได้พบว่าเงินส่งกลับจากเยอรมนีส่วนใหญ่ใช้ไปในการซื้อที่ดินหรือบ้าน และใช้ไปเพื่อการใช้จ่ายในครอบครัวของคนต่างชาติ ซึ่งก็ไม่ต่างจากแบบแผนการใช้เงินส่งกลับของคนไทยมากนัก (Frey and Mammey อ้างแล้ว : 109)

การออมและการบริโภค ข้อมูลของประเทศเยอรมนีแสดงให้เห็นว่า ชาวต่างชาติที่พำนักอยู่ในเยอรมันมีการออมเงินต่ำ โดยพิจารณาจากบัญชีเงินฝากของชาวต่างชาติในประเทศ พบว่ามีเพียงร้อยละ 45 ที่เปิดบัญชีฝากเงินธนาคาร และมีเงินฝากโดยเฉลี่ยเพียง 400 มาร์ค (Frey and Massey อ้างแล้ว : 103) อย่างไรก็ตาม คงต้องพิจารณารูปแบบการออมอย่างไม่เป็นทางการซึ่งจะไม่มีข้อมูลปรากฏอยู่ และคาดว่าหญิงไทยส่วนใหญ่ใช้วิธีออมโดยเก็บเงินไว้เองมากกว่าจะนำไปฝากธนาคาร โดยอาจเก็บในรูปของรูปพรรณด้วย ในขณะที่มีข้อมูลเกี่ยวกับหนี้สินของหญิงไทย แต่มักไม่พบข้อมูลเกี่ยวกับการออมของหญิงไทยในเยอรมนี คาดว่าเงินที่ออมได้คงไม่มีจำนวนมากนัก และไม่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจเยอรมัน

ในแง่ของการใช้จ่ายใช้สอยเพื่อบริโภค ได้มีการวิจัยพบว่านิสัยการใช้จ่ายของชาวต่างชาติขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่พำนักอยู่ในเยอรมนี ผู้ที่พำนักอยู่เป็นเวลานานมีแนวโน้มจะใช้สอยมากกว่าผู้ที่พำนักอยู่ได้ไม่นาน (Borris

1973 และ Harder 1976 อ้างใน Frey and Mamme อ้างแล้ว : 106-107) หญิงต่างชาติที่ปรารถนาจะปรับตัวให้เข้ากับชีวิตในเยอรมันจำเป็นต้องมีงานที่มีรายได้เพื่อจะได้สามารถใช้จ่ายใช้สอยได้เช่นเดียวกับหญิงเยอรมันในกรณีของหญิงไทยข้อมูลจากการสังเกตภาคสนามแสดงว่าหญิงไทยจะยินดีใช้จ่ายใช้สอยเพื่อการบริโภคอาหารไทยเพราะไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับอาหารเยอรมันได้ สำหรับการบริโภคอย่างอื่นไม่มีข้อมูลระบุไว้ อย่างไรก็ตามหญิงไทยในเยอรมันส่วนหนึ่งมีแนวโน้มจะมีนิสัยชอบการใช้จ่ายโดยไม่มียึดเพราะไม่ได้เคยฝึกนิสัยประหยัดและอาจต้องการใช้จ่ายเพื่อชดเชยกับความกดดันทางจิตใจในการปรับตัวก็ได้

ผลกระทบทางการเมืองและกฎหมาย

ผลกระทบทางการเมืองที่เกิดจากการย้ายถิ่นของหญิงไทยไปเยอรมนีก็ปรากฏให้เห็นได้ค่อนข้างน้อย ทั้งนี้เป็นเพราะมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับผู้ย้ายถิ่นสัญชาติอื่น นอกจากนั้นหญิงไทยยังไม่ได้เป็นผู้ที่อยู่ในกลุ่มแรงงาน จึงไม่มีบทบาทในการเป็นสมาชิกของสหภาพแรงงาน ตลอดจนกลุ่มการเมืองอื่นใด การดำรงอยู่ของหญิงไทยจึงไม่เกิดผลกระทบในเรื่องเหล่านี้

สิ่งที่หญิงไทยต้องการเป็นสิทธิตามกฎหมายที่จะพำนักอยู่ในประเทศเยอรมนีได้โดยไม่จำกัดระยะเวลา นั่นคือวีซ่าให้อาศัยอยู่แบบไม่จำกัดอายุ (Unbefristete Aufenthaltserlaubnis) หรือที่เรียกกันในหมู่หญิงไทยว่า “วีซ่าแบบ forever” ตลอดจนสิทธิที่จะขอโอนสัญชาติเป็นพลเมืองเยอรมันและได้รับสิทธิอื่นใดในฐานะพลเมืองของประเทศ รัฐบาลเยอรมันไม่ได้ให้สิทธิในการได้วีซ่าแบบ forever และการโอนสัญชาติได้โดยง่าย วีซ่าดังกล่าวจะได้ก็ต่อเมื่อหญิงไทยพำนักอยู่ในประเทศเยอรมนีอย่างถูกต้องตามกฎหมายเป็นเวลาต่อเนื่องกันอย่างน้อย 8 ปี แต่ถ้าสมรสกับชายเยอรมันก็สามารถยื่นขอวีซ่าดังกล่าวได้หลังจากแต่งงานและใช้ชีวิตร่วมกัน

ในประเทศครบ 5 ปี แต่ทั้งนี้เธอจะต้องจ่ายเงินประกันสะสมในยามชรา (Rentenversicherung) ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ครบถ้วนเป็นเวลา 60 เดือน (เท่ากับ 5 ปีนั่นเอง) โดยสามีอาจเป็นผู้จ่ายให้ก็ได้ และหากมีการหย่าร้าง เธอก็จะต้องแต่งงานกับชายเยอรมันคนใหม่เป็นเวลาครบ 4 ปีบริบูรณ์ โดยไม่นับเวลาที่เคยอยู่กินกับสามีคนเดิม จึงจะมีสิทธิรับวีซ่าดังกล่าวได้ (กรมประชาสงเคราะห์ อ้างแล้ว : 35 - 45) ในกรณีที่ละโอนสัญชาติ รัฐบาลเยอรมันจะพิจารณาให้ขอโอนสัญชาติได้หลังจากที่พำนักอยู่ในประเทศ เป็นเวลา 10 ปี และมีคุณสมบัติอื่นๆ นอกจากนั้น รัฐบาลไม่สนับสนุน ให้มีการถือสัญชาติหลายสัญชาติพร้อมๆ กัน (multiple citizenship) (Frey and Mammey อ้างแล้ว : 20 - 21)

ระเบียบในการได้วีซ่าแบบ forever นี้มีผลกระทบต่อประเทศ เยอรมนีในแง่ที่ทำให้หญิงไทยมีความต้องการอย่างยิ่งยวดที่จะแต่งงาน กับชายเยอรมันเพื่อลดเวลาที่จะมีสิทธิขอวีซ่า ความต้องการนี้นำไปสู่การ คำกำไรของชายเยอรมันในรูปของการรับจ้างแต่งงาน ดังนั้นการจัดตั้ง บริษัทจัดหาคู่ซึ่งแทนที่จะหาเจ้าสาวให้ชายเยอรมันกลับกลายเป็นการหา เจ้าบ่าวให้หญิงไทยได้แต่งงานด้วย ธุรกิจนี้กระทำกันอย่างเป็นล่ำเป็นสัน และเกี่ยวข้องกับเครือข่ายการล่อลวงหญิงอย่างแยกไม่ออก ในช่วงต้นทศวรรษ ที่ 90 นายเมงเงอร์ชายเยอรมันซึ่งทำธุรกิจจัดส่งเจ้าสาวทางไปรษณีย์ให้แก่ ชายเยอรมันได้ถูกทางการเยอรมันจับกุม เพราะธุรกิจที่ทำไม่เพียงแต่จัดหา และส่งเจ้าสาวเท่านั้น แต่ยังมี การล่อลวงหญิง และการจัดหาชายเยอรมันที่ รับจ้างแต่งงานกับหญิงไทยด้วย แต่เนื่องจากข้อมูลไม่เพียงพอ ข้อหาที่ นายเมงเงอร์ได้รับจึงเป็นข้อหาเรื่องการไม่จ่ายภาษีรายได้ต่อรัฐบาลแทนที่ จะเป็นข้อหาล่อลวงหญิง อย่างไรก็ตามการจับกุมนายเมงเงอร์ได้มีผลทำให้ ธุรกิจเจ้าสาวส่งทางไปรษณีย์ซึ่งเฟื่องฟูมากซบเซาลง และโฆษณาหาคู่ทาง สื่อก็ลดลงด้วย แต่ธุรกิจการล่อลวงหญิงไทยยังคงมีอยู่ต่อไป โดยมีการ

ดำเนินการที่ซับซ้อนแนบเนียนขึ้นและค่าใช้จ่ายที่เรียกจากหญิงไทยก็สูงขึ้นไปด้วย (ข้อมูลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการคณะวิจัย) การย้ายถิ่นของหญิงไทย และหญิงต่างชาติกลุ่มอื่นๆ ที่เข้าไปทำธุรกิจบันเทิงและธุรกิจทางเพศ จึงได้เป็นช่องทาง ให้เกิดกลุ่มผลประโยชน์ที่หาทางเลี่ยงกฎหมายและกระทำการในลักษณะมาเฟียที่มีอิทธิพลสูง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3

กรณีศึกษาหญิงไทยในเบอร์ลิน ฮัมบวร์ก และรัฐนีเดอร์ซัคเซิน บาวาเรีย และเฮสเซน

ข้อมูลในบทนี้จะเป็นการนำเสนอประวัติส่วนตัว และประวัติชีวิตของกรณีศึกษา 15 รายจากเมืองในเยอรมนี ได้แก่ เมืองเบอร์ลิน และเมืองฮัมบวร์ก และรัฐนีเดอร์ซัคเซิน บาวาเรีย และเฮสเซน (ดูแผนที่การกระจายของกรณีศึกษา)

ประวัติชีวิตของกรณีศึกษาแต่ละรายจะกล่าวถึงชีวิตในวัยเด็ก การย้ายถิ่นครั้งแรก จุดเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในชีวิตซึ่งมักเป็นเรื่องเกี่ยวกับความล้มเหลวในชีวิตสมรสซึ่งเป็นแรงผลักดันให้ตัดสินใจย้ายถิ่น การเดินทางมาเยอรมนี ชีวิตสมรสและความเป็นอยู่ในเยอรมนีในปัจจุบัน และความฝันหรือความคาดหวังของเธอ

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล กรณีศึกษาที่ 1-5 เป็นกรณีศึกษาที่นครเบอร์ลิน เก็บข้อมูลโดย ดร.สุธีรา นิตยานันทะ กรณีศึกษาที่ 6-10 เป็นกรณีศึกษาที่เมืองฮัมบวร์ก เก็บข้อมูลโดยประไพรัตน์ รัตนโอฬาร-มิกษ์ และกรณีศึกษาที่ 11-15 เป็นกรณีศึกษาที่รัฐนีเดอร์ซัคเซิน บาวาเรีย และเฮสเซน เก็บข้อมูลโดยพัทยา เรือนแก้ว

รายละเอียดของกรณีศึกษามีดังนี้

แผนที่ที่ 1 ● บริเวณที่พำนักของกรณีศึกษาในเยอรมนี

ตอนที่หนึ่ง กรณีศึกษาในนครเบอร์ลิน

บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของผู้หญิงไทยในนครเบอร์ลิน พื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรม

ในระยะเวลาสี่สิบกว่าปีที่ผ่านมา ชุมชนชาวไทยในนครเบอร์ลินได้เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ตามสถิติล่าสุดของสำนักงานสำมะโนประชากรแห่งนครรัฐเบอร์ลิน มีชาวไทยพักอาศัยอยู่ในนครเบอร์ลินและปริมณฑลเมื่อกลางปี 1997 รวมทั้งสิ้น 4,953 คน เป็นผู้หญิง 4,226 คน และเป็นชาย 727 คน ตัวเลขนี้เป็นเพียงตัวเลขของผู้ที่พักอาศัยอยู่อย่างถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น จากการคาดคะเนของผู้ที่ใกล้ชิดกับชุมชนชาวไทยในนครเบอร์ลินรวมทั้งหน่วยงานราชการไทยที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยในนครเบอร์ลินโดยตรง คาดว่าจำนวนผู้หญิงไทยที่อาศัยอยู่จริงในนครเบอร์ลินและปริมณฑลจะสูงกว่าตัวเลขในสถิติของสำนักงานสำมะโนประชากร ฯ ประมาณหนึ่งเท่าตัว

นอกจากผู้หญิงซึ่งเป็นสมาชิกส่วนใหญ่ของชุมชนชาวไทยในเบอร์ลินแล้ว ชุมชนนี้ยังประกอบด้วยบุตร-ธิดาของผู้หญิงไทยย้ายถิ่นเหล่านี้ ทั้งที่เกิดจากสามีชาวเยอรมัน และที่ติดมารดาไปจากเมืองไทย

แม้ว่าดูโดยขนาดแล้ว ชุมชนชาวไทยของผู้หญิงไทยย้ายถิ่นจะไม่ใหญ่นักเมื่อเทียบกับชุมชนทางชาติพันธุ์ (Ethnic enclave) อื่นๆ เช่น ตุรกี แต่เนื่องจากการย้ายถิ่นของผู้หญิงไทยไปเบอร์ลิน เป็นการย้ายถิ่นข้ามชาติที่มีเบื้องหลังและกระบวนการที่ซับซ้อนเกี่ยวโยงต่อเนื่องกับปัญหาพื้นฐานของสังคมทั้งในประเทศไทยและในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน รวมทั้งเป็นปัญหาของระบบเศรษฐกิจโลก การย้ายถิ่นของผู้หญิงไทยเหล่านี้จึงได้รับการสนใจจากองค์กรพัฒนาเอกชน ทั้งที่ทำงานด้านสตรีและด้านสิทธิมนุษยชน โดยที่องค์กรเอกชนได้รณรงค์ให้รัฐไทยและรัฐเยอรมันหยิบยกปัญหาดังกล่าวขึ้นมาเป็นประเด็นทางการเมืองทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ

เพื่อจะทำความเข้าใจกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของผู้หญิงไทยในนครเบอร์ลิน ควรจะได้กล่าวถึงพัฒนาการการย้ายถิ่นของหญิงไทย อันเป็นปัจจัยหลักของการก่อเกิดชุมชนชาวไทยในนครเบอร์ลินไว้โดยสังเขป ดังนี้

การย้ายถิ่นของผู้หญิงไทยไปนครเบอร์ลิน อาจแบ่งได้เป็น 2 ช่วง คือ

ช่วงแรก : 1975-1988 เป็นช่วงที่ผู้หญิงไทยสามารถเดินทางเข้าสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันได้เป็นเวลา 3 เดือน ในฐานะนักท่องเที่ยวโดยไม่ต้องใช้วีซ่า ในช่วงนี้ผู้หญิงไทยจำนวนมากได้เดินทางมานครเบอร์ลินโดยผ่านนายหน้า โดยจ่ายค่านายหน้าประมาณ 3,000-5,000 มาร์คต่อคน ผู้หญิงไทยเหล่านี้หลายคนมีจุดประสงค์จะมาขายบริการทางเพศ แต่หลายๆ คนก็ถูกล่อลวงมาและจำใจต้องค้าประเวณีเมื่อมาถึงเบอร์ลินแล้ว หญิงไทยโดยมากจะเดินทางกลับประเทศไทยเมื่อระยะเวลา 3 เดือนสิ้นสุดลง ชุมชนชาวไทยในนครเบอร์ลินในช่วงนี้จึงเป็นชุมชนเล็กๆ ที่มีสมาชิกเปลี่ยนหน้าไปเรื่อยๆ

ช่วงหลัง : 1989-ปัจจุบัน ในเดือนมกราคม 1989 เยอรมนีออกกฎหมายให้ชาวไทยที่ประสงค์จะเดินทางไปเยอรมนีต้องยื่นเรื่องขอวีซ่าจากสถานเอกอัครราชทูตแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันที่กรุงเทพฯ การเดินทางไปเยอรมนีของผู้หญิงไทยในช่วงหลังนี้มีความยากลำบากขึ้น ค่านายหน้าได้ถีบตัวสูงขึ้นเป็น 10,000-15,000 มาร์คต่อคน จนในปัจจุบันมีการเรียกค่านายหน้าสูงขึ้นไปอีกเป็น 20,000-60,000 มาร์คต่อคน

นับตั้งแต่ปี 1989 เป็นต้นมาชุมชนชาวไทยในนครเบอร์ลินได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด จากแต่เดิมซึ่งผู้หญิงไทยเดินทางไปนครเบอร์ลินเพียงช่วงเวลา 3 เดือน เพื่อขายบริการทางเพศ จากนั้นก็เดินทางกลับเมืองไทยหรือไปต่อยังประเทศอื่นๆ แล้วค่อยย้อนกลับมาประเทศ

เยอรมนีอีก (จนเกิดศัพท์ “shuttle prostitution” และ “prostitution migration”) หลังปี 1989 ผู้หญิงไทยเดินทางเข้ามาแต่งงานกับชายเยอรมันมากขึ้น และมีแนวโน้มที่จะตั้งรกรากอยู่ในเยอรมนีเพิ่มมากขึ้นทำให้ลักษณะขึ้นๆ ลงๆ ของจำนวนสมาชิกในชุมชนชาวไทยในนครเบอร์ลินมีน้อยลง ทั้งนี้ค่านายหน้าสูงกว่าในช่วงแรกหลายเท่าตัวอาจเป็นปัจจัยผลักดันอย่างหนึ่งเนื่องจากผู้หญิงไทยต้องใช้เวลาทำงานมากขึ้นเป็นปี เพื่อทำงานปลดเปลื้อง “หนี้สิน” ตามที่นายหน้าเรียกร้อง โอกาสที่จะเก็บเงินส่งให้ครอบครัวที่เมืองไทยจึงต้องยืดออกไป และยิ่งช่วงเวลานี้ยาวนานขึ้นเท่าใด จำนวนผู้หญิงไทยที่เปลี่ยนสภาพจากผู้ย้ายถิ่นชั่วคราว ไปเป็นผู้ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศเยอรมนีอย่างถาวรก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้น

ขณะนี้ชุมชนชาวไทยในนครเบอร์ลินเป็นชุมชนทางชาติพันธุ์ขนาดย่อมที่กำลังเติบโตและหยั่งรากลึกกลงไปในสังคมเยอรมัน นอกจากร้านอาหารไทยมากกว่า 20 ร้านแล้ว ชุมชนชาวไทยยังประกอบด้วยวัดไทย 2 แห่ง ดิสโก้เธค คาราโอเกะ โรงนวด บาร์ และสถานประกอบการแพศยาณิश्य์ของคนไทยอีกมากมายหลายแห่ง

นครเบอร์ลินมีซูเปอร์มาร์เก็ตที่มีเจ้าของเป็นคนไทย และขายสินค้าจากเมืองไทยมากกว่า 3 แห่ง โดยแต่ละแห่งจะมีผัก และของสดอื่นๆ ที่สั่งตรงไปจากเมืองไทยสัปดาห์ละ 2 ครั้ง

ซูเปอร์มาร์เก็ตไทย ร้านอาหารไทย และวัดไทยรวมทั้งดิสโก้เธค บาร์ และคาราโอเกะ ที่กระจายอยู่ตามเขตต่างๆ ทั่วนครเบอร์ลิน สถานที่เหล่านี้ได้กลายเป็นแหล่งข้อมูล ข่าวสาร (ซึ่งอาจจะเชื่อถือได้และเชื่อถือไม่ได้) เป็นแหล่งแสดงถึงความสำเร็จทางวัตถุในการย้ายถิ่นของผู้หญิงแต่ละคน และเป็นสถานที่สังสรรค์ของผู้หญิงไทย นอกจากมีสินค้าอาหารจากเมืองไทยแล้วที่ซูเปอร์มาร์เก็ตของคนไทยยังมีสิ่งพิมพ์จากเมืองไทย เช่น หนังสือพิมพ์

รายวัน นิตยสารรายสัปดาห์และรายปักษ์ หนังสือธรรมะ นวนิยาย เทป-เพลง เทปวีดีโอละครโทรทัศน์ยอดฮิตของกรุงเทพฯ ไร่ชายและให้เช่าเป็นประจำอีกด้วย

ผู้หญิงไทยที่ย้ายถิ่นในนครเบอร์ลิน จะกระจัดกระจายกันอยู่ตามเขตต่างๆ แต่โดยมากจะพำนักอยู่ในเขตที่อัตราค่าเช่าที่พักราคาแพงและเป็นที่ที่ชาวต่างชาติอยู่กันค่อนข้างหนาแน่น เช่น ในเขตครอยสแบร์ก เวตติง นอยเคิลิน และในเบอร์ลินตะวันออก เป็นต้น

ผู้หญิงไทยส่วนหนึ่งจะคบหาสมาคมแต่ในหมู่ผู้หญิงไทยด้วยกัน มีการตั้งวงไฟตามบ้านต่างๆ และในวันที่อากาศดีผู้หญิงไทยประมาณ 400-500 คนก็จะพร้อมใจกันออกมาเล่นไฟในสวนสาธารณะใหญ่ใจกลางเมืองเบอร์ลิน โดยมีสามีและเพื่อนชายคอยนั่งเชียร์ บรรยากาศของสวนสาธารณะที่ถูกเปลี่ยนแปลงเป็นป้อมการพนันขนาดมหึมานั้นคล้ายคลึงกับบรรยากาศของงานเทศกาลในชนบท แม้อาชีพผู้หญิงจะนำอาหารและเครื่องดื่ม เช่น ลาบ น้ำตัก แก้ว ขนมจีนน้ำพริก น้ำยา และอื่นๆ อีกสารพัดไปบริการให้นักเล่นถึงที่ ปัจจุบันนี้ป้อมการพนันในสวนสาธารณะของนครเบอร์ลินได้มีชื่อเสียงกระฉ่อนไปทั่ว จนมีผู้หญิงไทยและผู้ชายเอเชียจากรัฐอื่นๆ ในเยอรมนีเข้ามาร่วมวงด้วยโดยจะนั่งรถทัวร์กันมาครั้งละเป็นคันๆ รถ

งานเทศกาลตามประเพณีที่ผู้หญิงไทยเข้าร่วมอย่างคับคั่ง ได้แก่ งานสงกรานต์ งานลอยกระทง ทอดกฐินและทอดผ้าป่า งานเหล่านี้เป็นเวทีทางสังคมอีกเวทีหนึ่งที่ผู้หญิงไทยใช้เพื่อการแสดงออกถึงความสำเร็จในการย้ายถิ่นของตนเอง ความสำเร็จนี้จะออกมาในรูปของการแต่งตัว การใส่ทองรูปพรรณ และเครื่องประดับราคาแพงอื่นๆ

ลักษณะปัญหาของผู้หญิงไทยในนครเบอร์ลิน

ปัญหาแรกที่ผู้หญิงไทยประสบ คือ ปัญหาเรื่องวีซ่าพำนักอาศัยในเยอรมนี ถัดไปคือปัญหาการไม่มีงานทำ นอกจากงานขายบริการทางเพศ ปัญหาการถูกนายหน้า และ/หรือ เจ้าของบาร์โกงค่าแรงหรือเรียกเก็บค่านายหน้าและอื่นๆ แพงลิบลิว โดยที่ผู้หญิงไทยไม่สามารถจะนำเรื่องดังกล่าวไปร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ เนื่องจากกลัวการถูกเนรเทศ

นอกจากนั้นแล้ว ผู้หญิงไทยบางรายประสบปัญหาการติดสุราเรื้อรังของสามีชาวเยอรมัน และมีปัญหาความรุนแรงในครอบครัวตามมา

ปัญหาสามีชาวเยอรมันกระทำอนาจารหรือล่วงละเมิดทางเพศกับบุตร-ธิดาของผู้หญิงไทยที่ติดตามมารดาไปจากเมืองไทย มีผู้หญิงไทยจำนวนไม่น้อยที่ได้รับความบีบคั้นทางจิตใจด้วยสาเหตุหลายๆ ประการ อันเนื่องมาจากกระบวนการย้ายถิ่น หลายรายผิดหวังที่ไม่สามารถจะหารายได้ในเยอรมนีได้ตามที่คาดหวังไว้ หลายรายถูกบีบบังคับให้ค้าประเวณี โดยไม่ได้รับค่าส่วนแบ่งค่าแรง หลายรายจำใจต้องแต่งงานกับชายเยอรมันที่เจ็บป่วยเรื้อรังหรือมีบุคลิกภาพที่บกพร่องเป็นชายที่ไม่สามารถประกอบอาชีพโดยปกติได้ ต้องดำรงชีพอยู่ด้วยเงินสงเคราะห์จากรัฐบาล ผู้หญิงไทยเหล่านี้ จะมีอาการเจ็บป่วยทางกายต่างๆ ซึ่งมีสาเหตุมาจากจิตใจ (Psychosomatic) แต่ก็ไม่สามารถจะเข้ารับการบำบัดทางจิตเวชจากจิตแพทย์ชาวเยอรมันได้ เพราะไม่รู้ภาษาเยอรมันดีพอที่จะสื่อสารกับจิตแพทย์

ผู้หญิงไทยบางคนมีสติพันเพื่อน หรือมีอาการจิตเภทอย่างรุนแรง เมื่อเป็นเช่นนี้ สามีเยอรมันก็ส่งกลับประเทศไทย

ปัญหาใหญ่อีกปัญหาหนึ่งของผู้หญิงไทยในนครเบอร์ลิน คือ ปัญหาการถูกสังคมตีตราว่าเป็นผู้หญิงหากิน (the whore stigma) ถูกดูหมิ่นเหยียดหยามนับตั้งแต่ก้าวแรกที่เดินลงสู่สนามบิน และในชีวิตประจำวัน

ทั่วไป ผู้หญิงไทยย้ายถิ่นในเยอรมนี มีเพียงแต่จะถูกสังคมนิยมมองอย่างมีอคติในฐานะที่เป็นต่างชาติ (racial prejudice) เท่านั้น แต่ยังคงดีตราในฐานะที่เป็นผู้หญิงจากประเทศไทยว่า เป็นผู้หญิงหากินไปทั้งหมด

ปัญหาสุดท้าย คือปัญหาเรื่องคุณภาพชีวิตของผู้หญิงไทยและบุตร-ธิดา ทั้งที่เกิดจากสามีชาวเยอรมัน และที่ติดไปจากเมืองไทย จริงอยู่รัฐเยอรมนีเป็นรัฐสวัสดิการที่ให้การรับรองในด้านปัจจัยสี่ที่เป็นความต้องการทางด้านพื้นฐาน อาทิ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ได้ดีกว่ารัฐไทย แต่ในขณะเดียวกันรัฐเยอรมนียังไม่มีนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับชาวต่างชาติที่ย้ายถิ่นเข้าไปอยู่ในเยอรมนี ว่าควรจะมีสิทธิ และควรมีบทบาทในสังคมนิยมอย่างไรบ้าง ทำให้ในทางลบของคนเยอรมัน โดยทั่วไปที่มีต่อผู้หญิงไทยย่อมจะส่งผลไม่เฉพาะแต่ต่อการดำเนินชีวิตของผู้หญิงไทยที่พำนักอาศัยอยู่ในเยอรมนีเท่านั้น แต่ได้ส่งผลกระทบต่อบุตร-ธิดาของผู้หญิงไทยเหล่านี้ด้วย

องค์กรและเครือข่ายความช่วยเหลือ

หน่วยงานที่มีบทบาทในการช่วยเหลือผู้หญิงไทยที่ประสบความเดือดร้อนในนครเบอร์ลิน มาตั้งแต่ปี 1980 คือ หน่วยตรวจรักษาอาการโรคของกรมสาธารณสุข เขตชาลือตเท่นบวร์ก หน่วยงานนี้ประกอบด้วยแพทย์ และนักสังคมสงเคราะห์ที่มีจิตสำนึกทางสังคม มีความเข้าใจในความซับซ้อนของปัญหา และมีอุดมการณ์การต่อสู้เพื่อสิทธิสตรี ปัจจุบันนี้หน่วยงานนี้ได้หันมาให้ความสนใจกับปัญหาของผู้หญิงจากยุโรปตะวันออกมากขึ้น และได้ลดบทบาทของตัวเองในด้านการช่วยเหลือผู้หญิงไทยลง นับตั้งแต่ได้มีการก่อตั้งสมาคมบ้านหญิงเพื่อรองรับปัญหาของผู้หญิงไทยโดยเฉพาะขึ้นเมื่อปี 1989

สมาคมบ้านหญิงเป็นสมาคมที่จดทะเบียนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ตั้งแต่ปี 1989 สมาคมนี้มีโครงการความรับผิดชอบอยู่ 2 โครงการ คือ โครงการบ้านพักฉุกเฉิน และโครงการศึกษาปัญหาการค้าหญิง รวมทั้งชีวิตและสภาพปัญหาของผู้หญิงไทยในนครเบอร์ลิน ซึ่งโครงการนี้ได้รับแรงค์ ให้มีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวในทางการเมือง

นอกจากนั้นแล้ว นครเบอร์ลินยังมีศูนย์ชุมชนชาวไทย ซึ่งเป็นศูนย์ ที่มีกิจกรรมในรูปแบบของการจัดงานรื่นเริง เพื่อหาเงินเข้าศูนย์ จัดสอน ภาษาเยอรมันแก่ผู้หญิงไทย และสอนภาษาไทยแก่บุตร-ธิดาของผู้หญิงไทย เป็นต้น

จากการสังเกตพบว่า มีเครือข่ายทางสังคม (social network) ของ ผู้หญิงไทยเกิดขึ้นใหม่เรื่อย ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังปี 1989 เครือข่าย เหล่านี้เป็นเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการ ร้านอาหารไทย ซูเปอร์มาเก็ตของ คนไทย รวมทั้งบ่อนไฟขนาดใหญ่ในสวนสาธารณะกลางใจเมือง คือ สถานที่ที่ผู้หญิงไทยใช้เพื่อสร้างเครือข่ายความช่วยเหลือ แต่โดยมากเป็น ความช่วยเหลือที่ผูกติดกับการหวังผลกำไร และบางครั้งก็อาจเป็นเครือข่าย ที่เลื่อมซ้อนอยู่กับเครือข่ายของกระบวนการค้าหญิง

ด้วยการรณรงค์ของกลุ่มนักต่อสู้เพื่อสิทธิสตรีทั่วทั้งเยอรมนี รัฐบาล เยอรมันจึงได้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องมีหน่วยงานที่รองรับปัญหา ของผู้หญิงไทยย้ายถิ่นในเยอรมนี ในปี 1990 รัฐบาลแห่งนครรัฐเบอร์ลิน จึงได้อนุมัติงบประมาณสนับสนุนโครงการช่วยเหลือหญิงไทยของสมาคม บ้านหญิง โดยผ่านทางกระทรวงแรงงานและกิจการสตรีแห่งนครรัฐเบอร์ลิน

กรณีศึกษาที่ 1 : เดือน (นามสมมุติ)

ประวัติชีวิตส่วนตัว

อายุ	ขณะที่สัมภาษณ์อายุสี่สิบสามปี
บ้านเกิด	หมู่บ้านเล็ก ๆ แห่งหนึ่งจังหวัดหนองคาย
การศึกษา	จบชั้นประถมศึกษาปีที่หกจากโรงเรียนในหมู่บ้าน
บิดามารดา	บิดาเคยไปขับรถอยู่ที่ตะวันออกเฉียงใต้ของปี มารดาเคยไปทำงานที่ยุโรป แต่เดือนไม่ทราบว่ามารดาไปประกอบอาชีพอะไร ปัจจุบันบิดามารดาประกอบอาชีพค้าขายที่กรุงเทพฯ และมีสวนกล้วย สวนมะขามให้ญาติ ๆ ทำกินที่จังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
พี่น้อง	เดือนเป็นบุตรคนโตของบิดามารดา มีน้องชายอีกสองคน อายุห่างจากเดือนหนึ่งปีและแปดปีตามลำดับ น้องชายคนโตมีรถปิ๊กอัพขับไปขายของกิน ปลา ผักตามแหล่งก่อสร้าง และตามหมู่บ้านจัดสรรแถวนนทบุรีและปทุมธานี
สถานภาพสมรส	สมรสแต่เพียงในนามกับชายชาวเยอรมัน (ตะวันออก) ซึ่งนายหน้าค้าหญิงเป็นผู้จัดหาให้ ปัจจุบันเดือนได้หนีออกมาจากบาร์ของนายหน้าและใช้ชีวิตอยู่กับชายชาวเยอรมัน (ตะวันตก) ซึ่งเคยเป็นแขกของเดือนมาก่อน
ชนิดของวิชา	วิชาพ่านักชั่วคราว
เงินฝากธนาคาร	ไม่มี

วัยเด็กจนถึงก่อนหนีออกจากบ้าน (ตั้งแต่จำความได้ - 17 ปี)

เดือนเล่าว่า ตอนเด็ก ๆ แทบจะไม่ได้เห็นหน้าบิดามารดาเลย มารดาของเดือนเป็นบุตรคนโตในครอบครัวชาวไร่ชาวนาที่ยากจน มารดามีน้องๆ ทั้งหมดหกคน บิดามารดาต่างออกไปหางานทำที่กรุงเทพฯ บางที่ต่างประเทศบ้าง ทิ้งเดือนให้อยู่กับตาและยาย จนเดือนเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่หก จากนั้นจึงได้ย้ายไปอยู่กับบิดามารดาที่จังหวัดหนึ่งในภาคอีสาน ทั้งบิดาและมารดามีวัยไล่เลี่ยกันคือ สี่สิบกว่าปี (น้องคนเล็กของมารดาแก่กว่าเดือนเพียงปีเดียว) และต่างก็ต้องตรากตรำไปทำงานที่ต่างประเทศมาแล้วทั้งคู่ เดือนเล่าว่าบิดาของตนเคยเดินทางไปเป็นคนขับรถอยู่ที่ตะวันออกกลางอยู่ 2 ปี ส่วนมารดานั้นเคยไปทำงานอยู่ที่ประเทศในยุโรปในช่วงเวลาเดียวกัน แต่เดือนไม่ทราบว่ามารดาไปประกอบอาชีพอะไรที่นั่น เดือนจำได้เพียงว่าหลังจากที่บิดากลับมาจากตะวันออกกลางไม่นาน มารดาก็กลับมาจากยุโรป และเมื่อกลับมาจากต่างประเทศบิดามารดามีเงินที่สามารถซื้อที่ดินที่จังหวัดหนึ่งในภาคอีสานได้ถึงร้อยกว่าไร่ และได้ประกอบอาชีพทำสวนทำไร่ระยะหนึ่ง เมื่อเดือนเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่หกแล้วก็ได้ออกจากโรงเรียนมาช่วยบิดามารดาทำสวนทำไร่ เดือนเล่าว่างานทำไร่เป็นงานหนัก ต้องเดินขึ้นเขาลงเขา ต้องหอบกล้วยข้างละสามสิบกิโลกรัมทุกวัน เดือนเห็นหญิงสาวคนอื่นๆ ที่กลับมาจากกรุงเทพฯ ล้วนแต่ ตัวขาวๆ หน้าใสๆ ไม่ชะมุกชมอมเหมือนเดือน เดือนจึงอ้อนวอนบิดามารดาว่าอยากไปกรุงเทพฯ บ้าง แต่บิดามารดาไม่อนุญาตให้ไป บิดาบอกว่าอย่าไปเลยกรุงเทพฯ ไมดี อยู่บ้านทำไร่ดีกว่า ถึงจะไม่ร่ำรวยอะไร แต่ก็พออยู่ได้และยังพอช่วยเหลือญาติพี่น้องได้อีกด้วย แม้ว่าบิดาและมารดาจะห้ามปรามเพียงใด ในที่สุดเดือนก็หนีไปกรุงเทพฯ จนได้

ประสบการณ์การย้ายถิ่นครั้งแรก (17-22 ปี)

เมื่อเดือนหนีบิตามารดาไปกรุงเทพฯนั้น เดือนมีอายุได้ 17 ปี ขณะนั้นบิดามารดาไม่อยู่บ้าน เพราะได้ช่วยกันขับรถปิ๊กอัพไปขายกล้วยถึงมหาสารคาม เดือนเห็นรถสองแถวผ่านมาก็เลยขึ้นรถหนีไป ขณะนั้นมีเงินสดติดตัวอยู่ประมาณ 5,000 บาท สร้อยทองหนักหนึ่งบาทหนึ่งเส้น และพระหนึ่งองค์ ชีวิตหลังจากที่หนีออกจากบ้านเป็นอย่างไร เดือนไม่ได้เล่าละเอียดนัก เธอบอกแต่เพียงว่า แรกสุดได้ไปเป็นพนักงานเสิร์ฟที่ร้านอาหารแถวเอกมัย ทำอยู่ได้ประมาณปีเศษก็ได้ตามารถไปถึงจังหวัดชลบุรี เมื่อลงรถแล้วก็เรียกสองแถวให้พาไปพักที่โรงแรมโดยได้ว่าจ้างในราคาสองร้อยบาท รุ่งขึ้นจึงขึ้นรถต่อไปยังสัตหีบ และได้ไปเข้าบ้านอยู่เดือนละ 1,000 บาท ได้ “ซื้อเหล้ามากิน ซื้อบุหรี่มาสูบ” เสริจแล้วมีครูจากโรงเรียนเทคนิคที่อยู่ห้องแถวเดียวกันคนหนึ่งมาชักชวนให้ไปร้องเพลงในร้านอาหารที่พัทยา เดือนเล่าว่าช่วงที่ตนทำงานเป็นนักร้องในร้านอาหารที่พัทยาเกือบ 3 ปีนั้น ได้มีทหารยศจ่าจากสัตหีบมาชอบพอดนมากมายจนจำไม่ได้ อย่างไรก็ตามผู้ที่เดือนเพี้ยนตัดสินใจอยู่กับนั้นมิได้เป็นทหาร หากแต่เป็นพนักงานโรงแรม ระหว่างที่อยู่กินกับพนักงานโรงแรมนี้เอง บิตามารดาของเดือนก็ได้ถือรูปเดือนมาตามหาถึงที่พัทยา จนในที่สุดก็หาเจอ

การเดินทางมาสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน (อายุ 22 ปี)

เดือนเล่าว่า เมื่อบิดามารดาไปพบว่าลูกสาวของตนอยู่กับฉันท์สามีภรรยากับผู้ชายโดยที่ไม่ได้แต่งงานก็ไม่พอใจ ได้อ้อนวอนให้เดือนแต่งงานกับเขาเสียตามประเพณี หรือไม่ก็กลับไปอยู่กับบิดามารดาและช่วยบิดามารดาทำมาหากิน เดือนได้เอ่ยปากเรื่องแต่งงานกับชายคนรักแต่เขาก็ยืนยันเหมือนเดิมว่ายังไม่พร้อม อย่างไรก็ตามเดือนก็ยังอยู่กับเขาที่ชลบุรีต่อไป มิได้กลับไปอยู่กับบิดามารดา สาเหตุที่ทำให้เดือนเดินทางมายังประเทศ

เยอรมนีนั้น เป็นเพราะว่าหน้าเขยของเดือน (สามีของน้องสาวมารดาของเดือน) ได้ไปพูดจาหว่านล้อมบิดามารดาของเดือนว่า มึงงานร้านอาหารที่เบอร์ลิน ให้เดือนทำ โดยจะมีรายได้เดือนละ หกหมื่นบาท ทั้งนี้โดยที่ในเดือนแรก จะต้องจ่ายค่านายหน้า และค่าตัวเครื่องบินให้เขาเป็นเงินรวมทั้งสิ้นสี่หมื่นบาท เดือนทำงานเป็นนักร้องในร้านอาหารที่ซลบุรีหลายปีได้เงินเดือนละสี่พันบาท แต่ไม่มีเงินเก็บเลย บิดามารดาเห็นว่าการไปทำงานที่เบอร์ลินเป็นโอกาสดีที่จะทำให้สามารถเก็บเงินเป็นก้อนได้ “เดือนละหกหมื่น สองเดือนก็แสนสอง” จึงสนับสนุนให้เดือนเดินทางไปที่ประเทศเยอรมนีโดยที่ทั้งสองไม่ได้นึกเฉลียวใจแม้แต่คิดเดียวว่าบุตรสาวของตนจะต้องไปประสบเคราะห์กรรมอย่างไรบ้าง ทั้งนี้เพราะไว้วางใจว่าผู้ที่มาชวนไปนั้นมีโชคนั่นคนไกล แต่เป็นหน้าเขยของบุตรสาวของตนนั่นเอง

ตกกระไดพลอยโจน : “ฉันถูกหลอกมาขาย”

เดือนเดินทางมาเยอรมนีโดยสายการบินลือตของโปแลนด์ พร้อมกับหญิงสาวอายุสี่สิบสองปี จากขอนแก่นอีกคนหนึ่ง ซึ่งเดินทางมาโดยการชักนำเครือข่ายเดียวกัน ทั้งคู่ต้องไปต่อเครื่องที่อัมสเตอร์ดัมก่อน แล้วจึงจะบินมานครเบอร์ลิน ขณะนั้นเป็นเดือนกันยายน 2537 เดือนเพิ่งจะมีอายุได้ 22 ปี

เมื่อมาถึงเบอร์ลินวันแรก ผู้หญิงไทยซึ่งเป็นภรรยาเจ้าของบาร์ได้ถามว่า “เคยรับแขกไหม” ปิ่น (นามสมมุติ) เด็กสาวจากขอนแก่นที่เดินทางมาด้วยกัน ได้ยินดังนั้นก็หน้าเสีย ร้องไห้ฟูบไปทันที ผู้หญิงคนนั้นบอกว่าไม่มีงานอื่นให้ทำ นอกจากงานขายตัว ถ้าจะไม่ทำก็จะต้องกลับเมืองไทยเดี๋ยวนั้น และจะต้องใช้หนี้คืนเขาสี่หมื่นบาท เดือนบอกว่าตนและปิ่นก็เหมือนกับคนอื่น ๆ ที่ตั้งใจจะมาทำงานเก็บเงิน เมื่อการณ์กลับหน้ามือเป็นหลังมือเช่นนี้ คือนอกจากจะไม่ได้ทำงานพอเป็นทุนไว้ใช้สอยที่เมืองไทยแล้ว

ยังต้องเป็นหนี้เขากลับไปอีก ทุกคนก็ไม่อยากกลับ แต่ก็ต่างเหมือนกับตกกระไดพลอยโจน ต่างก็นึกว่า “จะกลับไปอย่างไรโดยไม่มีเงินเลย แถมยังต้องใช้หนี้คืนเขานะอีก เมื่อมาถึงที่แล้วก็ต้องทน”

เดือนเล่าว่า “วันแรกที่มาถึง เขาให้เปิดแชมเปญให้แขก ก็กินไปร้องไห้ไป กัดข้อกินข้าวหักไปหนึ่งคัน เล็บมืออะไรก็กัดพังหมด กัดจนฟันบิ่น แยกก็โวยกับคนคุมว่า บังคับผู้หญิงหรือ ช่มชู้ผู้หญิงหรือ คนคุมกลัวว่าจะมีปัญหา ก็มาช่วยกันจับหนูไว้ แต่หนูมีแรงมาก คนสืบลคนช่วยกันจับก็ไม่อยู่ หนูอาละวาดหมด.....แล้วก็รีบไป ไม่รู้เรื่องอีก มารู้อัวเอาอีกที่ตอนสว่าง หันไปดูก็เห็นทุกคนทำตาแดง ๆ กัน เขาบอกว่าหนูโดนผีเจ้าบ้านเจ้าเรือนเข้า เพราะว่ามาโดยไม่บอก เลยมาเข้า ตอนนั้นหนูกินแชมเปญไปสองขวด”

“วันที่ทำวันแรก น้ำตาไหล..... เห็นแขกถอดเสื้อผ้าก็ร้องไห้ นึกถึงพ่อแก้วแม่แก้วว่า จะรู้ไหมหนอว่า ลูกมาทำอะไร ฉันทูกหลุดออกมาขาย ไม่ได้มาทำร้านอาหาร...นึกถึงแฟนที่เมืองไทย นี่ถ้าเขารู้ก็คงจะไม่ได้กลับไปอยู่กับเขานะอีก..... ตอนนั้นหนูนึกอะไรไม่ออกแล้วต้อไปหมด”

เมื่อเดือนจำยอมและเริ่มขายร่างกายตนเองเพื่อเปลื้อง “หนี้” ภรรยาคนไทยของเจ้าของบาร์ (ซึ่งก็คือน้องสาวของหน้าเซยของเดือนที่เป็นคนไปพูดจาชักชวนให้เดือนมาทำงานที่เบอร์ลินนั่นเอง) ได้ตั้งเงื่อนไขใหม่ว่า เดือนจะต้องทำงานใช้หนี้เขาสองหมื่นมาร์ค ทั้งนี้เพื่อเป็นค่าที่เขาจะต้องจัดหาผู้ชายให้แต่งงาน ค่าวีซ่าพำนักในเยอรมนี และอื่น ๆ อีกจิปาถะ เมื่อเดือนทักท้วงว่า ได้ตกลงกันที่เมืองไทยว่าจะหักแค่สี่หมื่นบาท เขาก็อ้างว่าสี่หมื่นบาทนั้นเป็นแค่ค่าตัวเครื่องบินมาเบอร์ลินเท่านั้น ถ้าจะอยู่ทำงานที่นี่ก็ต้องแต่งงาน และค่าหาผู้ชายแต่งงานนั้นเขาคิดสองหมื่นมาร์ค (คิดเป็นเงินไทยประมาณสามแสนสามหมื่นบาท)

เงื่อนไขและสภาพการทำงาน : การห่วงเหนี่ยวกักกัน การกดขี่ขู่ตริต และการประทุษร้ายทางร่างกายและจิตใจ

เดือนเล่าว่าในช่วงที่เธออยู่ที่นั่น มีผู้หญิงไทยทำงานอยู่ในสถานค้าประเวณีดังกล่าวรวมทั้งตนเองสิบเอ็ดคน เป็นผู้ที่มาจากภาคเหนือและภาคอีสานเป็นส่วนใหญ่ ในจำนวนนี้พักอยู่ในแฟลตของอีกตึกหนึ่งซึ่งตั้งอยู่ใกล้ ๆ กันอีกเจ็ดคน ทุกคนไม่มีห้องหรือเตียงของตัวเอง แต่จะต้องนอนเตียงเดียวกับคนอื่น เตียงละสองคน เจ้าของบาร์คิดค่าเช่าจากผู้หญิงคนละห้าร้อยมาร์คต่อเดือน และทุก ๆ สองเดือนเขาจะคิดค่าน้ำค่าไฟจากผู้หญิงอีกคนละสองร้อยห้าสิบบาร์ค เดือนบอกว่าผู้หญิงทุกคนที่ทำงานให้เขาไม่มีใครรู้ว่าจำนวนเงินที่เขาเรียกจากพวกตนเป็นจำนวนเงินมากมายแค่ไหน ต่อเมื่อตนได้ออกมาอยู่ข้างนอกแล้วนั้นแหละ จึงได้เห็น ว่า เจ้าของกิจการค้าประเวณีดังกล่าวได้เอารัดเอาเปรียบพวกตนเพียงไร

ในระยะห้าเดือนแรกที่ทำงาน เดือนเพ็ญไม่ได้รับเงินเลย เจ้าของบาร์เป็นผู้เก็บเอาไปทั้งหมด หลังจากนั้นทำงานหนึ่งเดือนจะได้รับส่วนแบ่งรายได้เพียงหนึ่งสัปดาห์ ค่าเช่าบ้านและค่าน้ำค่าไฟเขาก็บวกเข้าไปเรื่อย ๆ ในบัญชีนี้ หากผู้หญิงคนใดนั่งหลับในที่ทำงานให้เขาเห็นก็จะโดนหักรายได้ครึ่งละห้าสิบบาร์ค ในช่วงสามสี่เดือนแรกเขาไม่ให้ออกไปไหน ถ้าเขาไม่อยู่เขาก็ปิดประตูใส่กุญแจ ซังผู้หญิงไว้ในบ้าน แม้กระทั่งหลังสามสี่เดือนแรกแล้ว และเขาค่อนข้างแน่ใจแล้วว่า ผู้หญิงจะไม่หนีเขาก็ไม่อนุญาตให้ออกไปข้างนอกโดยไม่แจ้งให้เขาทราบก่อน

เดือนพูดถึงความรู้สึกที่ต้องขายร่างกายตนเองว่า “แรก ๆ ร้องให้ตลอด....นอนหันหลังให้เพื่อน ๆ สามคน แล้วก็ร้องให้....มาเอากันให้เขาดูมานั่งดูเขาเอากัน มันไม่มีอะไรจะเสียใจได้มากกว่านี้อีกแล้ว”

ผู้หญิงที่ทำงานที่นั่น ไม่มีอิสรภาพในการทำงาน และไม่มีสิทธิที่จะปฏิเสธแขก เดือนเล่าว่า “หนาวแค่วันก็ต้องใส่โป๊ ต้องใส่สั้นสูง ถ้าไปไม่พอ สั้นสูงไม่พอ เขาให้ไปเปลี่ยน.....เขาบอกว่า เขาให้อิสระ เวลาเป็นเมนส์ก็ให้ออกไปเที่ยวได้ แต่พอไปเที่ยวกลับมาจะโดนชกเข้าไปไหนมา ไปนอนกับผู้ชายข้างนอกมาหรือเปล่า.... เราทำงานวัน ๆ ได้ไม่กี่มาร์ค โดนหักค่านอน ค่านี้อลotted ถ้าแขกโทรไปหาเรา จะโดนหักห้าร้อยมาร์ค ไวส์ (เจ้าของบาร์) จะด่าผู้หญิงเสมอว่า ดอกทอง”

ภรรยาเจ้าของบาร์ ซึ่งเป็นน้องสาวของหน้าเซยของเดือนแท้ ๆ ก็ไม่เคยปราณีปราศรัยกับเดือนเช่นกัน “วันไหนเขาอารมณ์ไม่ดี เขาจะมาใส่หนู” เดือนเล่า “พวกมึงจำไว้ให้ดี ถ้าไม่มีกู พวกมึงก็ไม่มีโอกาสมาเบอร์ลิน หนูนึกว่า เออ บุญคุณนี้ท่วมหัวจนล้นลงไปอยู่ข้างล่างแล้ว”

เดือนพูดถึงความเป็นอยู่เมื่อครั้งอยู่ที่ประเทศไทยว่าทุกอย่างต่างกับอยู่ที่เบอร์ลินมาก “มาถึงวันแรกเขาก็ให้ขึ้นห้องกับเพื่อนเซฟ (เพื่อนของเจ้าของบาร์) จะไปไหนก็ไม่ได้ ไม่มีหนทางที่จะไป พวกเขาเยอะ แมงดา เขาจะคุมเราไม่ให้พลาดสายตา”

ในระยะเวลาหนึ่งปี ที่เดือนทำงานอยู่ในสถานค้าประเวณีดังกล่าว นอกจากจะได้ใช้ “หนี้” สองหมื่นมาร์คได้จ่ายค่าเช่าบ้าน ค่าน้ำค่าไฟ ให้เจ้าของกิจการ รวมทั้งยอมให้เขาหักค่านอนค่านี้อตามอำเภอใจแล้ว เดือนแทบจะไม่ได้อะไรจากการขายร่างกายของตนเองเลย เหตุที่เดือนทนอยู่นานถึงเพียงนั้น เธอบอกว่า เป็นเพราะ “ไม่มีหนทางที่จะไป” ก่อนที่เดือนจะหนีออกมาในที่สุด ปิ่นซึ่งเดินทางมาเบอร์ลินด้วยกัน รวมทั้ง “พีรุ่ง”(นามสมมุติ) ผู้หญิงอีกคนหนึ่งซึ่งทำงานอยู่ในบาร์เดียวกันได้หนีออกไปก่อนแล้ว เดือนเล่าว่า “ปิ่นเขาร้องไห้และโวยวายตลอดว่า ทำไมต้องเอาเขามาทำแบบนี้ ในชีวิตยังไม่เคยทำงานแบบนี้เลย เขาเคยคิดจะไปเอาตำรวจมาจับ แต่หนู

ห้ามไว้ บีนเขาร้องให้ บอกมันกักขังมากไปแล้ว บังคับมากไปแล้ว...นี่ เขาก็หนีไป ไม่มีใครได้ข่าวเขานัก ไตยีนแต่ว่าเขาเคยโทรศัพท์มาขู่เจ้าของ บาร์ว่า ถ้าให้แฟนเขา (ผู้ชายซึ่งเจ้าของบาร์จัดหาให้แต่งงานด้วยเพียงในนาม) เอาชื่อเขาออกจากสำเนาทะเบียนบ้านละก็ เขาจะเอาตำรวจมาเล่นงาน”

เหตุการณ์รุนแรงที่สุด และเป็นเหตุการณ์ที่เตือนยังหวาดกลัวอยู่ จนทุกวันนี้มันเกิดขึ้นหลังจากเธอมาถึงเบอร์ลินได้ประมาณสองถึงสามสัปดาห์ เดือนแล้วว่า ปรกติไวส์เจ้าของบาร์จะมาที่บาร์ตอนช่วงเปิดร้าน โดยให้ ภรรยาคนไทยของตนเป็นคนคุมหน้าบาร์ แต่ในช่วงที่เกิดเรื่อง ไวส์และ ภรรยาเดินทางไปเมืองไทยและมอบหมายให้ “บีก” (นามสมมุติ) ดูแล กิจการ “แทน” “บีก” จะพูดจาข่มขู่ผู้หญิงทุกคน ก่อนวันเกิดเรื่อง บีกได้ ตะคอกใส่เดือนมาก่อนแล้วว่า “มึงชื่ออะไร” “เดือน” “ไม่ใช่มึงชื่อเจนนี เวลาทำงาน มึงชื่อเจนนี จำใส่หัวไว้” (“บีก” เป็นชายชาวเยอรมันที่พูด ภาษาไทยได้)

“บีก” คือ ผู้ที่พาผู้หญิงไปแต่งงานที่เดนมาร์ค (ก่อนวันที่ 1 มกราคม 2539 ผู้ถือสัญชาติไทยสามารถเดินทางเข้าประเทศเดนมาร์คได้โดยไม่ต้อง ขอวีซ่า การจดทะเบียนสมรสที่เดนมาร์คสามารถกระทำได้ง่าย เพราะ ไม่ต้องใช้หลักฐานต่าง ๆ เช่น ใบสูติบัตร หนังสือรับรองความเป็นโสด ฯลฯ เหมือนในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน) เดือนแล้วว่าในช่วงที่ “บีก” พา เธอและเพื่อนๆ ไปแต่งงานที่เดนมาร์คนั้น มีผู้หญิงไทยจากบาร์อื่นและแถบ อื่นของเยอรมนีไปรอแต่งงานอยู่ที่นั่นด้วยหลายคน วิธีการที่เครือข่ายผู้ค้า หญิง กระทำกันก็คือ รวมหัวกันเช่าแฟลตในเมืองเล็ก ๆ ติดชายแดนเพื่อใช้ เป็นที่พักสำหรับผู้หญิงไทยและผู้ชายเยอรมันที่ตนจ้างมาให้แต่งงานแต่เพียง ในนาม

คืนที่เกิดเหตุการณ์นั้น มีโทรศัพท์เข้ามาในบาร์ ต้องการพูดกับ เดือน ผู้หญิงที่ทำงานในบาร์ทุกคนได้รับคำสั่งไม่ให้บอกชื่อจริงของตนกับแขก

และไม่ให้ติดต่อกับแขกเป็นส่วนตัว “บ๊ิก” รับผิดชอบแล้วก็มีอาการโกรธจัด เพราะเข้าใจว่า เดือนได้ทำผิดกฎของบาร์ด้วยการติดต่อกับแขกเป็นส่วนตัว “บ๊ิก” ได้ตะคอกใส่เดือนว่า “มึงให้ผู้ชายโทรมาหาเธอ และให้ชื่อจริงของ มึงกับแขก” เมื่อเดือนปฏิเสธ “บ๊ิก” ก็ด่าทอว่า “ทำต่อแหล ที่เวลาไปต่อวีซ่า ทำหุบปากอยู่ทำไม สมหน้าหน้าที่ได้มาแค่สามเดือน เดียวไวส์กลับมามึง ต้องเล่าให้เขาฟัง” เมื่อเดือนทนกับการข่มขู่จิกหัวเรียกต่อไปไม่ไหว และได้ตอบโต้ออกไปบ้าง “บ๊ิก” ก็สั่งแดงธาตุแท้ของการเป็นแมงดาออกมา โดยกระชากแขนของเดือน ลากเข้าไปในครัวหลังบาร์ และปิดประตูตีไม่ให้ใครเข้ามาช่วยได้ เดือนบอกว่าในขณะนั้นเธอกลับ “บ๊ิก” จนใจจะขาดได้ตะโกนเรียกให้คนช่วย ในที่สุดแขกในบาร์ก็ฟังประตูครัวเข้ามาช่วยชกตะลุมบอน “บ๊ิก” เจือมือจะตบเดือนอีก แต่มีผู้หญิงไทยอีกคนหนึ่งเข้ามาทันไว้ บอกให้เดือนรีบหนีไปก่อน ขณะนั้นเป็นเวลาประมาณตีหนึ่งหรือตีสองหลังเที่ยงคืน เดือนใส่ชุดทำงานบาง ๆ กลัว ทั้งขวัญเสีย ทั้งไม่รู้ว่าจะวิ่งหนีไปทางไหน และพอ “บ๊ิก” ตะโกนวิ่งตามมา เดือนก็วิ่งหนีด้วยสัญชาตญาณเอาตัวรอดสุดชีวิต และได้กระโดดลงไปซ่อนอยู่ในถังขยะ เธอเล่าด้วยน้ำเสียงและแววต่ายังบ่งบอกถึงความเจ็บช้ำว่า “ตอนนั้นดิ๊กเลยเที่ยงคืนไปแล้ว สักตีหนึ่งตีสองเห็นจะได้ หนาวก็หนาว ฝนก็ตก เหม็นขยะก็เหม็น แต่ด้วยความกลัว หนูนอนเงียบไม่กล้าส่งเสียง หนูนอนอยู่ในถังขยะสักประมาณสองชั่วโมง นอนร้องไห้ถึงพ่อแม่ จนมีผู้หญิงจากในบาร์ออกมาเรียกหาหนู บอกว่าออกมาได้แล้ว “บ๊ิก” ถูกแขกกรุมต่อยสลบไปแล้ว หนูจึงได้ออกมา” หลังจากนั้นประมาณสองอาทิตย์ เดือนหายชื่อได้แล้วได้โทรศัพท์ไปหาบิดามารดาที่เมืองไทย “โทรไปหาพ่อแม่ ร้องไห้ พ่อถามว่า ทำไม หนูบอก คิดถึงบ้าน” จนปัจจุบันนี้เดือนก็ยังไม่เคยแพร่พรายให้บิดามารดาทราบว่า ตนต้องมาประสบชะตากรรมแสนสาหัสอย่างไรในเบอร์ลิน

อย่างไรก็ตาม หลังจากทำงานได้หนึ่งปี ใช้ “หนี้” ให้เจ้าของบาร์ และภรรยาหมดแล้ว เดือนก็หนีออกมาจากบาร์ดังกล่าว เธอเล่าว่า “เดือน ก็นยาหนูเร่งงาน เพราะอยากหมดหนี้เขา เขาก็หั่นทุกบาททุกสตางค์ ยิ่งเห็นหนูเร่งงานเขาก็ยิ่งแกล้งหักโน่นหักนี้สารพัด” สิ่งที่ทำให้เดือนรวบรวม ความกล้า หนีออกมาได้นั้น คือชาวที่เดือนได้รับจากเพื่อนที่ทำงานในบาร์ เดียวกัน ซึ่งได้กระซิบบอกเดือนว่า “กุคิดว่าเขาจะส่งมึงกลับเมืองไทย เขา เห็นมึงสนิทกับแขกแล้วจะทำปัญหาให้เขา” เดือนไม่อยากจะกลับเมืองไทย เธอบอกว่า “ทำงานให้เขางก ๆ พอใช้หนี้เขาหมดแล้ว โดยที่เรายังไม่มีสัก สตางค์แดงเดียวจะส่งเรากลับเมืองไทย เขากลับหนูจะทำปัญหาแล้วจะหนี ไปกับแขก... หนูก็เลยตัดสินใจหนีออกมา” และเดือนก็หนีออกไปอยู่กับแขก อย่างที่เจ้าของบาร์นึกไว้จริง ๆ “แขก” คนนี้เป็นชาวเยอรมันในวัยประมาณ ยี่สิบแปดปีมีอาชีพเกี่ยวกับการสาธารณสุข ตอนที่หนีออกมาเมื่อเดือนกันยา หลังจากทำงานที่บาร์ได้หนึ่งปีนั้น เธอรู้จักกับเขามาแล้วประมาณหกเจ็ด เดือน

ปัจจุบันและอนาคต

ความตั้งใจของเดือนเมื่อเดินทางมาสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันนั้น ก็คือ เพื่อมาทำงานเก็บเงิน แม้จะได้พบกับความยากลำบากและการกดขี่ ขูดรีดนานาประการ เดือนก็ยังไม่ละความตั้งใจเดิมของตน เธอบอกว่า มารดาของเธอเป็นบุตรคนโตของพ่อแม่ ได้ทำงานช่วยเหลือพ่อแม่ (คือตา และยายของเธอเห็นใจ) และน้อง ๆ มาอย่างไร เธอในฐานะลูกสาวคนโตก็ อยากจะมีโอกาสช่วยเหลือพ่อแม่และน้อง ๆ เช่นนั้นบ้าง

ปัญหาที่เดือนกำลังประสบอยู่ในขณะนี้คือ เธอจะต้องหย่ากับสามี ที่แต่งงานกันแต่เพียงในนามให้เสร็จสิ้นก่อน จึงจะแต่งงานใหม่ได้ เดือน ตั้งใจว่าจะแต่งงานใหม่กับ “แขก” ที่เธอหนีไปอยู่ด้วย เพื่อจะได้วีซ่า เมื่อได้

วีซ่าพำนักแล้ว เธอบอกว่า “ก็อยากใช้ชีวิตกับเขาไปเรื่อย ๆ พอมีเงินเก็บสักก้อนหนึ่ง ก็ค่อยคุยกันอีกทีว่าจะไปอยู่เมืองไทย หรือจะอยู่ที่นี้”

เจ้าของบาร์มิได้ส่งแมงตามารังควาญเธออย่างที่เธอนึกกลัวไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเขาได้ขูตรีดไปจากเธอเกินพอแล้ว (ถึงกับวางแผนว่าจะส่งเธอกลับเมืองไทย) กับทั้งไม่อยากให้ทางตำรวจจับตามองกิจการของตนโดยไม่จำเป็น ทุกวันนี้เดือนออกมาเรียนภาษาเยอรมันสัปดาห์ละสามวัน เวลานอกนั้นก็หมดไปกับการดูแลทำความสะอาดบ้าน (แฟลต) หุงหาอาหารให้สามี ฯลฯ นานๆ ที่ทั้งสองจึงจะเดินทางไปเยี่ยมบิดามารดาของฝ่ายชายที่เมืองเล็กๆ ทางเหนือสุดของสหพันธรัฐเยอรมัน เดือนแล้วว่า บิดามารดาของฝ่ายชายมีลูกคนเดียว จึงอยากให้เธอไปอยู่ด้วยกัน

เดือนคงจะไม่สามารถหย่าร้างได้ง่าย ๆ เพราะทางผู้ชายที่จดทะเบียนสมรสกันแต่เพียงในนาม ไม่ยอมให้ความร่วมมือ แม้ว่าสามีของเดือนจะตามไปพูดจาดกลงกันด้วยจนถึงบ้านทางฝ่ายผู้ชายคนนั้นก็ยืนกรานอย่างเดียวว่า ถ้าจะให้เขายอมหย่าให้ก็ต้องจ่ายเงินให้เขาเท่านั้นเท่านี้ ทั้งเดือนเพ็ญและแฟนไม่มีเงินที่จะจ่าย

สามีแต่เพียงในนามของเดือน ก็เหมือนกับผู้ชายที่รับจ้างแต่งงานกับผู้หญิงไทยจำนวนมาก เขาเป็นคนจากเยอรมันตะวันออก ไม่มีงานทำ อาศัยดำรงชีพอยู่ด้วยเงินสงเคราะห์ (social welfare) ของรัฐบาล การรับจ้างแต่งงานกับผู้หญิงต่างชาติ มีประโยชน์แก่เขาหลายประการ นอกจากจะได้ค่าจ้างแต่งงาน (โดยทั่วไปจะตกอยู่ในราวๆ ห้าพันมาร์ค) ได้ไปท่องเที่ยวพักผ่อนที่เดนมาร์คฟรีแล้ว เขายังได้เงินสงเคราะห์จากรัฐบาลเพิ่มขึ้นมาอีกหนึ่งเท่าตัวด้วย เงินจำนวนดังกล่าวที่จริงแล้วเป็นเงินสำหรับภรรยา แต่ผู้หญิงต่างชาติที่แต่งงานแต่เพียงในนามมักจะไม่มีภูมิลำเนา และถึงแม้ว่าจะรู้ก็ไม่กล้าเรียกร้อง

นอกจากนั้นแล้ว ในระยะสี่ปีแรกของการสมรส สิทธิพำนักอยู่ในเยอรมนีของคู่สมรสชาวต่างชาติจะขึ้นกับสถานภาพสมรส หากทางกองตรวจคนเข้าเมืองหรือทางตำรวจ ได้รับแจ้งว่า ชาวต่างชาติมิได้อยู่กินฉันท์สามีภรรยา กับคู่สมรสชาวเยอรมันแล้ว แม้ว่าทั้งคู่จะยังไม่ได้หย่าร้างกัน แต่ระยะเวลาการอยู่ด้วยกันยังไม่ครบสี่ปี คู่สมรสชาวต่างชาติก็อาจจะถูกสั่งให้เดินทางออกไปจากสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน กฎดังกล่าวนี้ได้ถูกผู้ที่หากินกับผู้หญิงต่างชาติใช้เป็นเครื่องมือในการเรียกร่องเงินทองจากผู้หญิงต่างชาติ และ/หรือ ช่มชู้ให้ผู้หญิงอยู่ได้อำนาจของตน

ความลำบากของเดือนในขณะที่อยู่ที่ว่า เธอยังแต่งงานได้ไม่ครบสี่ปี ยังไม่มีสิทธิพำนักอยู่ในเยอรมนีโดยไม่ขึ้นกับสถานภาพสมรส ทุกวันนี้เธอมีชีวิตอยู่ด้วยความหวาดกลัวว่า สามีแต่เพียงในนามของเธอจะไปแจ้งตำรวจว่า ไม่ได้อยู่กินกับเธอฉันท์สามีภรรยา ผู้ชายไม่มีความผิดอะไรตามกฎหมาย แต่เธออาจจะต้องเดินทางกลับเมืองไทย

ถ้าจะเดินเรื่องหย่า (ซึ่งเธอได้ปรึกษาเรื่องนี้กับทนายความแล้ว เธอก็จะต้องสำแดงใบทะเบียนสมรส ซึ่งเธอไม่มีแม้แต่สำเนา และทางฝ่ายชายก็ไม่ยอมยื่นให้) นอกจากนั้นแล้ว กฎหมายเยอรมันกำหนดไว้ว่าคู่สมรสจะต้องแยกกันอยู่เป็นเวลาอย่างน้อยหนึ่งปีจึงจะหย่าร้างได้ แต่สำหรับเดือนหากเธอแยกกันอยู่อย่างเป็นทางการกับสามีเยอรมันก็อาจจะต้องถูกส่งกลับเมืองไทยในระหว่างที่แยกกันอยู่นั้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรณีศึกษาที่ 2 : ญา (นามสมมุติ)

ประวัติส่วนตัว

บ้านเกิด	เกิดที่ตำบลหนึ่งในจังหวัดอุทัยธานี
อายุ	ขณะนี้สัมภาษณ์อายุ 28 ปี
การศึกษา	จบประโยควิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) จากวิทยาลัยเทคนิคแห่งหนึ่ง
บิดามารดา พี่น้อง	ยังมีชีวิตอยู่ ประกอบอาชีพขายกล้วยเดี่ยว มีน้องชายแท้ๆ หนึ่งคนและน้องสาวบุญธรรม (ซึ่งเป็นลูกของญาติที่บิดามารดาขอมาเลี้ยงไว้อีกหนึ่งคน)
สถานภาพสมรส	แต่งงานโดยผ่านนายหน้ากับชาวเยอรมัน อายุ 33 ปี สามีครองชีพอยู่ด้วยเงินบำนาญจากรัฐบาลเนื่องจากป่วยร่างกายไม่สมประกอบ
อาชีพ	ปัจจุบันนี้ไม่มีงานทำ (ขณะสัมภาษณ์แต่งงานได้สี่เดือนแล้ว)
ชนิดของวีซ่า	วีซ่าพำนักอาศัยแบบชั่วคราว
เงินฝากธนาคาร	ไม่มีบัญชีเงินฝากของตัวเอง

วัยเด็ก (ตั้งแต่จำความได้ถึง 20 ปี)

ญาเล่าว่าตนมาจากครอบครัวที่ไม่มีพื้นฐานแห่งความรัก บิดามารดาแต่งงานกันไม่ใช่เพราะรักหรือชอบพอกัน แต่เพราะถูกผู้ใหญ่จับคลุมถุงชน ญาารู้สึกว่าตนถูกบิดามารดาทิ้งไปตั้งแต่เด็ก ๆ เนื่องจากต้องทำมาหากิน ชีวิตของญาในวัยเด็กจึงอยู่กับยาย กับน้า กับน้องชาย ที่กำแพงเพชร

เสียเป็นส่วนใหญ่ เธอเรียนหนังสือที่กำแพงเพชรตั้งแต่ประถมศึกษาปีที่หนึ่งจนจบชั้นมัธยมศึกษาที่สามแล้วจึงเข้ามาเรียนพาณิชย์การที่กรุงเทพฯ ตอนนี้องเองที่ญาได้มีโอกาสอยู่กับบิดามารดา เมื่อจบประโยควิชาซีพจากโรงเรียนพาณิชย์การแห่งหนึ่งแล้วญาก็ได้เข้าเรียนต่อที่วิทยาลัยเทคนิคแห่งหนึ่งจนได้รับประกาศนียบัตรประโยควิชาซีพชั้นสูง (ปวส.)

บิดามารดาของญานั้น เดิมทีเข้ามาเปิดร้านตัดเย็บเสื้อผ้าอยู่แถวอุดมสุขที่กรุงเทพฯ แต่เมื่อญาเรียนอยู่ชั้นประถมปีที่ห้า บิดามารดาได้ไปลงทุนทำกิจการค้ามันสำปะหลังที่จังหวัดหนึ่งในภาคกลาง ญาเล่าว่า “ตอนนั้นบ้านญารวยมาก ญาเป็นเด็ก อยู่ ป.5-ป.6 ได้เงินไปโรงเรียนอาทิตย์ละร้อย ซึ่งตอนนั้นเงินร้อยหนึ่งเป็นเงินจำนวนมาก แต่ทำอยู่ไม่ถึงสองปี ก็ล้ม ไม่รู้เหมือนกันว่าเพราะอะไร พ่อแม่ต้องขายบ้านขายที่ดินสองร้อยไร่ ขายหมดเพื่อใช้หนี้เขาเป็นล้าน แล้วก็เข้ากรุงเทพฯ เย็บผ้าเหมือนเดิม พ่อแม่มัวแต่่วนเรื่องหนี้สินเขา ปีนั้นญาเกือบจะไม่ได้เข้าโรงเรียนอยู่แล้ว มาเข้าเอาหลังจากที่คนอื่นเขาเรียนกันไปหลายอาทิตย์แล้ว ถูกจับยัดให้เรียนเกษตรทั้ง ๆ ที่ไม่ชอบ ส่วนพ่อแม่ก็กลับไปเย็บผ้าที่อุดมสุขตามเดิม”

ญาบอกว่า บิดามารดาของตนนั้นเลี้ยงลูกด้วยเงิน “พอญาเรียก “แม่” เขาจะรีบยื่นเงินให้ เขานึกแต่ว่าญาต้องการเงิน ตอนอยู่ ม.1 ม.2 แม่ส่งให้ใช้เดือนละสองพันบาท ตอนนั้นญาอยู่โรงเรียนประจำที่กำแพงเพชร พอเงินหมดญาก็จะโทรเลขมาบอกแม่ “แม่ส่งเงินด่วน” แม่ก็จะรีบส่งไปให้สามร้อยบ้าง ห้าร้อยบ้าง ที่ต้องใช้โทรเลข ไม่ใช่โทรศัพท์เพราะไม่ต้องการให้เขาซักว่าจะเอาเงินไปทำอะไร”

ญาพูดถึงความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบทบาทของทั้งสองในครอบครัวว่า “แม่เขาเป็นคนที่เห็นแก่ตัว ญาต้องขอใช้ค่านี้นี้ เขาจะเอาแต่ความคิดของเขาเองเป็นใหญ่ ไม่ฟังความคิดของพ่อเลย กับญาติพี่น้องของ

แม่ แม่จะใจใหญ่ ใครจะมาเอาอะไรแม่จะให้ แต่กับญาติของพ่อ แม่จะไม่ให้เลย พ่อจะไม่เคยได้ถือเงินเลย แม่จะเป็นคนคุมเงินตลอด พ่อเคยเก็บเงินซุก ๆ ซ่อน ๆ ไว้ แม่เขาก็หาจนเจอ พ่อสายตาสั้นมากจะตัดแว่นก็ยังไม่ยอมมาขอเงินจากญา” พ่อเขาบอกว่า “เหี้ยแม่เขาเห็นแก่ตัว เอาเงินเข้าบัญชีแม่เขาหมดเลย”

“พ่อเป็นคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ จัดร้านจัดอะไรนี่ พ่อจะเป็นคนที่มีความคิดริเริ่ม แต่แม่มาที่หลัง มาแล้วเขาจะครอบงำหมด ความคิดของพ่อจะกลายเป็นความคิดของเขาหมด พ่อจะเข้ากับลูกสาวได้ดี พ่อกับญาจะสนิทกัน เล่นหัวกันได้ นอนกอดกัน คุยกันได้ เป็นอะไรที่เข้าใจกันมาก แต่กับแม่ไม่ได้ คุยกันไม่เกินสามคำก็ทะเลาะกันแล้ว แต่ลูกชายจะสนิทกับแม่ ลูกชายอยากได้อะไร แม่หามาให้หมด เขาอยากได้มอเตอร์ไซด์ราคาแปดหมื่นบาท แม่ก็อุตส่าห์ขายกล้วยเตี๋ยจนได้เงินแปดหมื่นไปออกมอเตอร์ไซด์ให้ลูกชาย เขาขับอยู่พักเดียวไม่ชอบ ไปเปลี่ยนเอาคันอื่นออกมา แสนกว่าบาท แม่ก็เอา ยอมขายกล้วยเตี๋ยกระเป๋ยดกระเสี๋ย เอาเงินไปผ่อนมอเตอร์ไซด์คันที่สองให้ลูกชาย ผ่อนเดือนละหมื่น แค่นั้นไม่พอ ยังมาเองเงินโบนัสของญาไปใช้ผ่อนรถให้เขาอีก ทั้ง ๆ ที่ตอนแรกมาบอกญาว่า ขอยืมไปจ่ายค่าที่ดินที่กำแพงเพชร ญาไปรู้ความจริงเอาตอนสงกรานต์ ตอนขึ้นโปรดน้ำยายที่กำแพงเพชร ยายบ่นกับญาว่าเหี้ยแม่เอ็งมาซื้อที่เขา ยังจ่ายเขาไม่หมดเลย เพิ่งจะจ่ายเขาไปแค่สามหมื่นเอง ญากลับไปกรุงเทพฯ บู้บ ถาม “แม่เอาเงินหนูไปทำอะไร” แม่ก็อ้อม ๆ แอ้ม ๆ “ก็เอาไปโปะซื้อมอเตอร์ไซด์ให้ไอ้สายมัน” ญาร้องไห้เลย นี่ละแม่ บางครั้งเขาทำอะไรไม่มีความคิด”

ญาบรรยายสภาพการครองชีพของบิดามารดาว่า บิดามารดาฐานะไม่ดีเท่าไร งานขายกล้วยเตี๋ยเป็นงานหนัก ต้องตื่นตั้งแต่ตีสาม ตีสี่ กว่าจะเก็บร้านเสร็จก็หกโมงเย็น ทุ่ทุ้ง

ประสบการณ์การทำงานในเมืองไทย (20 - 27 ปี)

หลังจากจบประโยควิชาชีพชั้นสูงแล้ว ญาได้เข้าฝึกงานอยู่สองเดือน โดยไม่ได้เงินเดือน จากนั้นจึงได้รับการบรรจุให้เข้าทำงานที่บริษัทจำหน่ายโทรศัพท์มือถือแห่งหนึ่ง ญาทำงานที่นั่นได้ประมาณ 4-5 เดือน จากนั้นจึงย้ายไปทำงานโรงแรมประมาณ 7-8 เดือน ญาบอกว่าเธอเป็นคนเบื่อง่าย ชอบเปลี่ยนงานเพื่อที่ชีวิตจะได้มีอะไรใหม่ๆ หลังจากออกจากงานโรงแรม ญาไปทำงานเป็นบาร์เทนเดอร์ที่พัฒนาพงศ์ ซึ่งเป็นผับของญาติฝ่ายมารดา ได้เงินเดือน ๆ ละ 2,500 บาท ทิปต่างหาก ทำอยู่ไม่ถึงปีก็ลาออก เพราะไม่อยากให้บิดาต้องลำบากไปรับไปส่ง ออกมาช่วยบิดาเย็บผ้าอยู่พักหนึ่ง ก็ได้งานที่โรงงานทำนาฬิกา ล่ำสุดก่อนจะเดินทางมาเยอรมนี ญาทำงานในตำแหน่งหัวหน้างานในบริษัทแห่งหนึ่ง เป็นบริษัทที่เธออยู่ได้นานที่สุดคือสี่ปี ญาบอกว่าเธอชอบงานที่นั่น เนื่องจากเป็นงานที่ได้ให้โอกาสเธอได้ออกความคิดเห็น ได้เป็นตัวของตัวเอง

สาเหตุที่เดินทางมาประเทศเยอรมนี

ญาพูดถึงสาเหตุที่ทำให้อยากมา “เมืองนอก” ว่าเพราะต้องการมีคู่ชีวิตเป็น “ฝรั่ง” เนื่องจากเห็นผู้คนรอบข้าง ลูกน้องที่บริษัท ฯลฯ ที่แต่งงานกับผู้ชายไทยแล้ว ประสบปัญหาครอบครัวนานาประการ สิ่งที่ญาแสวงหา คือชีวิตครอบครัวที่มีความสุข ซึ่งญาคิดว่าคงจะหาไม่ได้ถ้าแต่งงานกับผู้ชายไทย “เพราะความบ้าของตัวเองที่อยากมีแฟนฝรั่ง เห็นคนไทยแต่งงานกับผู้ชายไทย ไม่เห็นมีใครมีความสุขเลย ผู้ชายไทยเห็นแก่ตัว โดยทั่วไปจะเห็นแก่ตัว เท่าที่เห็นนะ คนดีก็คงจะมีแต่ญาไม่เห็น ในแวดวงของญาไม่มีเห็นแต่แบบมีเสียหน่อยแล้วทิ้งเมียหลวงไปไม่รับผิดชอบ มีตัวอย่างมากมายที่บริษัทเดียวกัน “พี่วันนี้หนูไม่ทำโอนะ สามีหนูทำท่าจะนอกใจหนูต้องดูแลเขาหน่อย” หรือบางทีทำโอ (โอเวอร์ไทม์ คือทำล่วงเวลา) มาก สามีเอา

เมียน้อยมานอนแทน มีอยู่หนึ่งหนึ่งคนนี่เขากลับก่อนเวลา สามีเขาไม่ทันรู้ตัว เปิดประตูเข้าไปปุ๊บก็ไปจะกันพอดี ตบตีกันแทบตาย ผู้ชายนะ แทนที่จะช่วยเมีย กลับช่วยเมียน้อยตีเมียสะบักสะบอม ญ่าบอกเขา เลิก เลิกเลย ไม่ต้องอยู่กับมันแล้ว บางทีเห็นเมียทำงาน แทนที่จะดีใจที่เมียขยัน ผัวเมียกันช่วยกันทำมาหากิน กลับหึงเมียไม่เชื่อว่าเมียจะอยู่ทำงานต่อจริง มาหนังเฝ้าหน้าบริษัทมาแทงกันที่บริษัทก็มี โอ้ย แต่ละคนที่แต่งงานไปเห็นมีแต่ทำหน้าตาทุกข์กันทั้งนั้น ไม่เห็นมีใครมาเล่าความสุขในครอบครัวเขาให้ฟังเลย มีแต่ความทุกข์ แฟนมีเมียน้อยบ้าง แฟนไม่เอาลูกบ้าง ลูกน้องญ่าคนหนึ่งท้องไม่ถึงสองเดือน สามีคิดว่าเมียมีชู้ เอาขวดมาตีที่หลังดังโป๊ะ เขาก็แทงทันทีเลย เพิ่งจะท้องได้ไม่ถึงสองเดือน แทงทันที บริษัทก็ให้ผู้ชายคนนั้นออก” นอกจากภาพที่ติดลบที่ญ่ามีเกี่ยวกับผู้ชายไทยแล้ว ญ่ายังพูดถึงบุคลิกของตนเองว่ามีส่วนในการทำให้เธอตัดสินใจมาเมืองนอกด้วย

“ญ่าเป็นคนช่างฝัน ช่างเพ้อ ช่างคิด ชอบคิดว่า ถ้าไปเมืองนอกคงจะดีนะ ได้มีอะไรใหม่ ๆ มาบ้างคงจะดีนะ ญ่าถึงได้เปลี่ยนงานอยู่เรื่อยไป อยากรมาเมืองนอกไม่ใช่เพราะอยากเที่ยวอะไรมากมายหรอก แต่เพราะคิดว่าชีวิตเราไม่น่าจะต้องจำเจ น่าจะไปเจออะไรใหม่ ๆ บ้าง แก่แล้วค่อยกลับมาอยู่เมืองไทย แต่ตอนนี้เรายังสาวเราควรจะได้ไปเห็นอะไรบ้าง ญ่าคิดว่าได้ไปเห็นชีวิตเมืองนอกบ้างคงจะดี ชีวิตเมืองนอกคงจะดีกว่าเมืองไทย”

ญ่าคิดฝันอยากจะมาเมืองนอกนานหลายปีทีเดียว ก่อนที่จะได้มาจริง ๆ เธอเล่าว่า

“เคยทำพาสปอร์ตไว้ จะไปสวิส ทำไว้ตั้งห้าปี จนพาสปอร์ตหมดอายุก็ยังไม่ได้ไป เพราะคนที่นำที่สวิส (คือนายหน้าติดต่อผู้หญิงไทยไปแต่งงานกับผู้ชายสวิส ไม่ใช่หน้าจริง ๆ) เขาติดต่อให้มีแต่แก่ ๆ ทั้งนั้น หัวลิบบ้าง หกลิบบ้าง เลยไม่ไป หหมดหวัง เห็นมีแต่แก่ ๆ ทั้งนั้น เพิ่งจะ

มา มีหวังใหม่ตอนที่รู้จักกับหน้าที่เยอรมนีนี้แหละ ที่จริงญาเกือบจะได้ไปญี่ปุ่น หนหนึ่งแล้วนะ ตอนนั้นบริษัทเขาให้หัวหน้างานไปดูงานที่ญี่ปุ่น แต่ต้อง สอบแข่งกัน ร้อยคนสอบแข่งกัน เขาเอาแค่มือกี้คน ญาสอบไม่ได้เลยไม่ได้ไป ตอนนั้นพาสปอร์ตเก่ายังไม่หมดอายุเลย มาเยอรมันนี้ ต้องไปทำพาสปอร์ต ใหม่ ทำพาสปอร์ตก็ตั้งค์แม่่นะ แม่เขาสนับสนุนให้มา ให้ไปทำพาสปอร์ต เพราะเขาเห็นว่าเราอยู่ที่โน่นไม่ได้ช่วยทางบ้าน แต่เขาไม่เคยพูดเรื่องเงิน กับญาเลยนะ จนทุกวันนี้เขาไม่เคยพูด อีกอย่างเขาคงเห็นว่าญาอยู่เมือง ไทยไม่มีแผนเสียทีละมั้ง มีแต่ยังงั้น (มีรักร่วมเพศ) เขาก็คิดมาก เขาก็ เลยบอกว่า ส่ง ๆ ให้มันไปเถอะ ส่วนพ่อเขาไม่ว่าอะไร พ่อถาม ญาอยาก ไปหรือเปล่า ญาบอกญาอยากไป ตอนนั้นอยากมา อยากมามาก เมือง นอกก็ได้มาสนใจ สมใจที่ได้มา แต่ไม่สมใจอย่างทีฝัน ไม่สมหวัง จริง ๆ แล้ว ญาไม่ได้อยากจะมาเยอรมัน ญาอยากไปอเมริกามากกว่า อเมริกาหรือไม ก็สวิส ญา มีญาติมีศักดิ์เป็นน้อง เขาไปเย็บผ้าอยู่อเมริกา ญาอยากไปทำ งานกับเขา อยากไปมากแต่ไปไม่ได้... เยอรมันนี้ญาไม่ยอมมากก็เคยได้ ยินมาเหมือนกันว่า ผู้ชายเยอรมันซี่เหนียว เลยไม่ยอมมา แต่ก็กลับได้ มาเยอรมนี”

กระบวนการมาเยอรมนีและการหาถู่

ในการเดินทางมาเยอรมนีนั้น นอกจากญาจะต้องลงทุนซื้อตัว เครื่องบินและอะไรต่าง ๆ เองแล้ว ญายังต้องจ่ายค่านายหน้าให้ “หน้า” ที่ เยอรมนีเป็นเงินห้าหมื่นบาทอีกด้วย นายหน้าเป็นคนติดต่อผู้ชายที่จะเขียน จดหมายเชิญและออกหนังสือรับรองให้ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องใช้ในการขอวีซ่า ญาเล่าว่า

“มาถึงตอนแรกมาอยู่บ้านน้าก่อน แล้วเขาให้ไปอยู่บ้านผู้ชายที่ การันตีมา ก็ไปอยู่ได้อาทิตย์หนึ่ง ไม่ชอบเพราะเขาเตี้ยกว่า ก็เลยกลับมาอยู่

กับน้ำอีก ก่อนนั้นน้ำเขาลงหนังสือพิมพ์ (โฆษณาหาคู่) ให้แล้ว แล้วก็ โทรศัพท์เรียกให้คนที่จดหมายมามาดูตัว แต่ละคนก็มาดู ความรู้สึกภายใน ตอนนั้น บอกไม่ถูก รู้สึกยังงี้ก็ไม่รู้ เหมือนนางในตู้กระจก มาหนึ่งให้เขาดู ยังนึกสมเพชตัวเอง แต่ละคนที่มาดู ก็ล้วนแต่ไอ้ยี้ ดูไม่ได้ทั้งนั้น ทั้งแก ทั้งอ้วน มีแต่อู่นี้แหละที่พอดูได้กว่าคนอื่นเขาหน่อย แต่ก็ซีโรคเสียนี้”

ญาติตัดสินใจเลือกอู่นี้ ผู้ชายหนุ่มอายุสามสิบสามปี เพราะเห็นว่า หน้าตาใช้ได้กว่าคนอื่น แรกๆ นั้นญาติพูดภาษาเยอรมันไม่ได้เลย การเลือก จึงเป็นการดูจากภายนอกมากกว่าจะเป็นการศึกษาทัศนคติซึ่งกันและกัน เมื่อเลือกแล้ว น้ำก็ให้ญาติไปทดลองอยู่กับอู่นี้

“มาอยู่กับอู่นี้สามอาทิตย์ ทะเลาะกัน ก็กลับไปหาน้ำอีก ตอน นั้นญาติคิดจะกลับเมืองไทยอยู่แล้ว เพราะเห็นว่าอยู่ไปก็ไม่มีประโยชน์ แต่ อู่นี้เขาก็ตามไปง้อ น้ำก็กล่อมให้อยู่ต่อ บ้าก็กล่อม (“บ้า” คือ พี่สาวของ นายหน้า เป็นผู้หญิงไทยที่มาแต่งงานกับชาวเยอรมัน และดำเนินกิจการ ธุรกิจเมียส่งจากเมืองไทย เช่นเดียวกับน้องสาว) เพื่อนก็กล่อมว่าอยู่เถอะ ก็เลย เออ อยู่ก็อยู่ ส่งตัว KLM ซากลับให้แม่ไปคืนเงิน”

เนื่องจากญาติไม่รู้ภาษาเยอรมัน ข้อมูลทุกอย่างที่เกี่ยวกับอู่นี้จึงเป็น ข้อมูลที่ได้ผ่านจาก “น้ำ” อีกทีหนึ่ง ญาติบอกว่า น้ำตั้งใจปิดบังข้อมูลบางอย่างเกี่ยวกับอู่นี้ เพราะต้องการให้เธอแต่งงานออกไปเร็ว ๆ เพื่อจะได้ไม่เป็นภาระ

“ถ้าหน้าแปลให้ฟังทั้งหมด ญาติคงไม่แต่งงานกับอู่นี้ ญาติไม่รู้เรื่องอะไร เลย เพิ่งจะมาเอะใจเอาหลังจากแต่งงานกับเขาไปเรียบร้อยแล้ว แต่งงาน กันได้ไม่นานประจำเดือนขาด ญาติกลัวท้องก็บอกน้ำให้ช่วยพาไปตรวจ ญาติ บอกน้ำว่า ถ้าท้องจะไม่เอาไว้ แต่อู่นี้เขาว่าถ้ามีเขาเอาลูกของเขา แต่ในขณะ อยู่ด้วยกันแค่เดือนเดียวก็ท้อง เขาสงสัยว่าญาติจะท้องมากับผู้ชายคนก่อน

ที่ไปอยู่ด้วย จนหน้าต้องมาอธิบายให้เขาเข้าใจว่า ญาไปอยู่บ้านคนนั้นเฉยๆ แต่ไม่ได้นอนด้วยกัน.....พอญยืนยืนกับหน้าว่า ยังไงๆ ก็ยังไม่อยากมีลูก ตอนนี้ หน้าเขาก็แฉะว่า เวลาไปหาหมอก็บอกเขาสิว่า อุเว่เป็นโรคติดเชื้อเยอะ ถ้าท้องก็ไม่ว่าจะเอาไว้ ญาก็เลยเอะใจ ถามอุเว่ว่าอุเว่เธอเป็นโรคอะไรเธอ โรคติดเชื้ออะไร เขาบอกญาว่าเขาเป็นโรคมุมิแพ้ เป็นโน่นเป็นนี่หลายอย่าง “อ้าว แล้วเธอบอกหน้าหรือเปล่า ก่อนที่จะแต่งงานกับฉันนะ” “บอก บอกทุกอย่าง” แต่หน้าเขาไม่ได้บอกญาเลย เขาปิดบังญาในจุดนี้ และก็ในเรื่องอื่น ๆ อีก วันที่อุเว่มารับญานะหน้าเขาแสดงกิริยาให้เห็นชัดเลยว่า เขาอยากให้ญาออกไปเร็ว ๆ เขาเป็นคนยกกระเป๋าของญาออกมาเอง แล้วก็ตะโกนเรียกอยู่นั้นนะว่า เสร็จหรือยัง เสร็จหรือยัง ญาอึดอดจะไม่ไปกับอุเว่ เขาก็ว่า ก็เธอเป็นคนเลือกเขาเองไม่ใช่หรือ ก็เหมือนกับเขาไล่ญาออกมานั้นแหละ และจะเรียกว่าญาเลือกอุเว่ก็ไม่ถูกต้องนั่นวิซ่าท้องที่ยังก็จะหมัดก็เลยต้องรีบตัดสินใจ และอุเว่ก็ยังดีกว่าคนอื่นที่มาดูทั้งหมด ที่ล้วนแต่แก่ อ้วน มีอุเว่นั้นแหละผอมกว่าเขาหน่อย ญาบอกหน้าเขาแล้วว่าให้ช่วยดูให้ญาด้วย เพราะญาต้องอยู่กับผู้ชายคนนี้ไปตลอดชีวิต แต่หน้าเขาก็ไม่รับผิดชอบ ไม่ตรงไปตรงมากับญา มาอยู่กับอุเว่ได้แค่สอง-สามอาทิตย์ เขาก็จับให้แต่งงาน ไม่มีโอกาสได้เรียนรู้นิสัยอะไรกันเลย พอรู้หมายกำหนดวันแต่งงานญาโทรไปบอกพ่อแม่ พ่อแม่ก็ดีใจ เขาบอกว่าเขาจะจัดงานเลี้ยงคนที่โน่น แต่ฝ่ายเจ้าสาวอยู่ทางนี้กลับเฉยมาเฉย ไม่รู้สึกยินดีอะไรเลย”

“ถ้ามีเวลามากกว่านั้น ญาคงไม่เลือกอุเว่ คงจะเลือกคนใหม่ตอนที่อยู่กับอุเว่ได้สองอาทิตย์ ญาโทรไปหาหน้า บอกหน้า หนูไม่อยากแต่งงานกับอุเว่ หนูขอเลือกคนใหม่ได้ไหม หน้าบอกไม่ได้ ถ้าจะเลือกคนใหม่ก็ต้องกลับเมืองไทยก่อนแล้วค่อยมาใหม่ แล้วก็ค่อยเลือกคนใหม่ จะกลับใหม่ละ ตัวเครื่องบินขากลับก็ยังมึที่ แล้วค่อยซื้อตัวเครื่องบินมาใหม่

ญาบอก หน้า ญาไม่ใช่เศรษฐีนี้จะได้บินไปบินมา หน้าบอก ก็หน้าไม่คิดอะไร
เพิ่มใจ ก็แค่ทำหมิ่นที่ให้มานั้นแหละ แต่เธอต้องกลับเมืองไทยก่อน ถึงจะ
บินมาเลือกคนใหม่ได้... นี่แหละ ญาก็เลยต้องอยู่ยาว”

สภาพชีวิตความเป็นอยู่ในประเทศเยอรมนี

ญาบอกว่า ชีวิตของเธอในประเทศเยอรมนี กลับหน้ากลับหลังกับ
ภาพที่เธอเคยฝันไว้โดยสิ้นเชิง “ไม่ใช่แค่ไม่ดีเท่านั้นนะ ไม่ดีเอามาก ๆ เลย
ละม้านอกจากจะไม่ได้อะไรแล้ว ยังติดลบอีก” เธอเล่าถึงชีวิตคู่กับสามีชาว
เยอรมันว่า

“อูเว่เป็นลูกชายคนเดียวของพ่อแม่ เขาสุขภาพไม่ดี ป่วยตลอด
วันนี้เป็นไอนี้ พรุ่งนี้เป็นไอนั้น...เรื่องหลับนอนเขาไม่เหมือนผู้ชายอื่น หรือ
จะเป็นเพราะญาไม่เคยก็ไมรู้ เขาบอกเขาก็ทำดีที่สุดแล้ว ทำไมเธอก็ยังไม่
มีความสุข เขาทรมองการแบบไหนให้บอกเขา พอบอกเขาก็ทำให้ไม่ได้
บางครั้งญารู้สึกเหมือนถูกข่มขืน มันไม่มีความสุข คนถูกข่มขืนคงรู้สึกแบบ
นี้ละ ได้แต่กัดฟัน บางครั้งญาตีบเขาออกไปเลย... ไม่รู้จะคุยเรื่องนี้กับใคร
เรื่องนี้เป็นเรื่องน่าอาย อูเว่เอาเรื่องนี้ไปคุยกับแม่เขา เขาบอกแม่เขาว่าเดือน
สองเดือนไม่ถามหา ไม่สนใจเราเลย ญาคนนะไม่ใช่หินโซปูน เคยพูดกับ
เขาว่า ถ้าเธอไม่มีใจให้ฉันก็ซื้อตั๋วให้ฉันกลับเมืองไทย เขาก็ว่า ฉันรักเธอ
ฉันรักเธอ ญาก็บอกว่า ความรักบางครั้งก็กินไม่ได้ ญาเคยคิดหลายตลบ
ว่าจะไปทำอย่างว่าดีไหม มีเงินแล้วค่อยกลับเมืองไทย หรือจะทนอยู่ต่อไป
จนหมดวีซ่าสามปี แล้วจะทนไปเพื่ออะไร เพื่อจะเรียนภาษาหรือ ญาคิด
ไม่ตก สมองตื้อไปหมด”

ญาพูดถึงการตัดสินใจแต่งงานของตนเองในเชิงรำพึงรำพันว่า “ทำไม
ญาถึงมาแต่งงานก็ไมรู้ คงเพราะแม่พูดมั่งว่าแกไปใครจะเลี้ยง พ่อแม่
ไม่ได้อยู่ค้ำฟ้านะ พ่อแม่ก็ตายเป็นเหมือนกันนะ แล้วญาใครจะเลี้ยงถ้า

ไม่แต่งงาน แม่พูดใส่หัวทุกวัน แต่ญาก็ไม่คิดอยากแต่งงานแล้วยังไงก็ไม่รู้ มาแต่ง”

นอกเหนือจากไม่มีความพึงพอใจทางเพศสัมพันธ์กับสามีแล้ว สิ่งที่ทำให้ญาซื้อควากอีกอย่างหนึ่งก็คือ ฐานะทางการเงินของสามี เธอบอกว่า

“ญารู้ว่าอูเว่ไม่ใช่คนฐานะดี ญาไม่รู้ว่าคุณฐานะดีที่นี้เป็นยังไง แต่จากสายตาของญา ญารู้ว่าเขาไม่ใช่คนฐานะดี คนเราขนาดบางเดือนเงินแทบจะไม่มีใช้ ก็ไม่ใช่ฐานะดีแล้ว แล้วเขาไม่มีเงินเก็บเลย คนไทยเราทำงาน ยังไง ๆ ก็ต้องมีเงินเก็บใส่ธนาคารบ้าง ว่าไม่มียังไงก็ยังมีพอที่จะรักษาตัวอะไรได้ ที่นี้ไม่มี ญาแปลกใจจริง ๆ คนที่นี้เขาไม่มีเงินเก็บไม่มีเงินในธนาคารเลย เขาก็ว่าหลงช่วยเขา ไปหาหมอก็ก็น่าไม่ต้องเสียเงิน ญาไม่ต้องการคนรวย ญาต้องการครอบครัว ครอบครัวที่ดี มีความสุขก็พอแล้ว ญาไม่คิดอะไร แค่นั้นพอแล้ว แต่นี่อะไรก็ไม่รู้ บางเดือนไม่พอใช้ ต้องขอแม่ พ่อแม่เขาก็กินบ้านญาติเหมือนกัน ก็ต้องเจียดมาให้ลูกชาย พี่สาวเขาก็เจียดมาให้น้องชายเหมือนกันเพราะสามีเขาฐานะดี พ่อแม่อูเว่ไม่ใช่คนที่นี่ พ่อเป็นคนโปแลนด์ แม่คนฮัมบวร์ก แต่อูเว่เกิดที่นี่ โด่ที่นี่ หนหนึ่งญาบอกว่าอูเว่ในตู้เย็นไม่มีอะไรแล้วนะ ในครัวไม่มีอะไรจะกินแล้วนะ เดี่ยวต้องไปซื้อของมัน เขาบอก เขาไม่มีเงิน ญาบอกแล้วจะกินอะไร ญาร้องไห้เลยไม่เคยคิดว่าตัวเองจะตกต่ำถึงขนาดนี้ คนที่นี้เขาไม่มีเงินติดกระเป๋าเลย เขาอยู่ได้ยังไงโอ้ย เขาบอกเขาก็อยู่อย่างนี้ละ ญาบอกโอ้ยฉันอยู่ไม่ได้หรอกอูเว่ ไม่มีเงินติดกระเป๋าเลย ฉันอยู่ไม่ได้ ไปไหนไม่ได้ เขาบอกเขาไปไหนเขาไม่เห็นต้องใช้เงินเลย โอ้ย ญาฟังแล้วแทบบ้าเลย บอกเขาเลยว่าถ้าเธอมีเงินไม่พอใช้อย่างนี้ตลอดนะ ฉันจะไม่อยู่กับเธอหรอก ฉันจะกลับบ้านฉันแล้วละ ฉันเคยวาดภาพผู้ชายที่นี้ไว้อย่างดี ไม่เคยคิดว่าจะมาเจอแบบเธอ ญาพูดแบบนี้อูเว่เขาก็ร้องไห้ บอกฉันจะทำให้ดีขึ้นเพื่อเธอ ฉัน

จะทำให้ดีขึ้น เดือนต่อมาเจียดอีทำไหนดไม่รู้ มีเงินเหลือบ้าง ก็ค่อย ๆ ดีขึ้น อยู่กับเขามาสาม สี่เดือนก็รู้ว่าดีขึ้น”

“ตอนแรก ๆ เวลาจะไปไหน แม่เขาจะเป็นคนพาไป แม่เขาจ่าย ตลอด ญาก็เลยถามว่า ทำไมต้องไปกับแม่ทุกครั้ง ทำไมไปกันเองสองคน ไม่ได้ อุเว่บอกว่าเขาไม่มีเงินต้องให้แม่ไปด้วยเพื่อให้แม่ออกเงินให้ ญาคิดว่าหนักขนาดนี้เขี้ยวเธอ”

เธอยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหนหนึ่งว่า

“แม่ผิวมาเปิดกระเป๋าญา เห็นตังค์อยู่ในกระเป๋าร้อยมาร์ค (ประมาณหนึ่งพันทร้อยบาท) เขาร้องโอดเลยว่า ทำไมแพ็ท (คือญา) มีเงินติดกระเป๋าเยอะจัง ทำไมอุเว่ให้เงินเมียเยอะจัง ร้อยเดียวนี่นะ เขาบอกเขาเองไม่มีเงินติดกระเป๋า อยากได้อะไรสามสี่ชื้อให้ บอกให้สามสี่ชื้อให้ ญาร้องให้เลย ว่าแค่ร้อยเดียวเท่านั้น เลยเล่าให้เขาฟังว่า นี่เพื่อนญาจะกลับไปทำพิธีแต่งงานที่เมืองไทย แฟนเยอรมันเขาต้องจ่ายสินสอดด้วย เมืองไทยแต่งงานฝ่ายชายต้องจ่ายเงินสินสอดให้พ่อแม่ฝ่ายหญิง เขาถามว่า เท่าไร ญาบอกสิบพัน (คือหนึ่งหมื่นมาร์ค) โอ๊ะ เขาร้องโอดกลับบ้านเลย เขาว่าสิบพันนี้เป็นเงินที่เยอะมากเลยสำหรับพวกเขา ก็คงจะจริงนะ แต่เงินติดกระเป๋าร้อยเดียว เขายังว่ามากเลย อุเว่เขาให้ญาที่ละ 30 บ้าง ญาถามเขาว่า นี่เยอะแล้วเธอ อุเว่บอกเยอะ ญาบอกเยอะนั่นเธอก็เก็บไว้เองเถอะ ฉันทไม่เอาของเธอหรอก เคยฝันไว้ว่าได้แต่งงานกับฝรั่งจะได้ส่งเงินมาให้แม่ แม่จะได้ไม่ต้องทำงานหนักขายของมาถึงกลับหน้ามือเป็นหลังมือ”

เมื่อมองย้อนกลับไป ญาพูดถึงการตัดสินใจมา “เมืองนอก” ของตนเองว่า

“มามองย้อนกลับไป ญาไม่เข้าใจตัวเองว่า ทำไมเราถึงอยากมาเมืองนอกมากมายถึงขนาดนั้น อยากมาเหลือเกิน ดีhornอยากจะมา ฝัน

ไว้มาก หวังไว้มาก แล้วก็ได้มาจริงๆ ตอนมาถึงก็ตื่นเต้น อย่างว่าสะนะ เมืองนอก” (เธอหัวเราะแค้น ๆ)

เขาไม่เพียงแต่มีรายได้น้อย บางเดือนแทบจะไม่ชนเดือนเท่านั้น แต่ยังเป็นคนที่เจ็บป่วยเรื้อรัง ยังชีพอยู่ได้ด้วยเงินบำนาญก่อนวัยอันควรจากรัฐบาล ญาไม่มีความสุขทั้งทางกายและทางใจ เธอมีชีวิตอยู่อย่างซังกะตาย ญาเล่าว่า

“ญาคิดว่า เขา (อูเว่) บ้า ไม่ปกติ เขาดูทีวีได้ทั้งวัน ไม่เคยเห็นใครดูทีวีได้ขนาดนี้ วัน ๆ ไม่ทำอะไรเลย จ่ออยู่หน้าจอทีวี บางทีญาก็นึกโทษหน้าว่า ทำไมเขาไม่เล่าให้ฟังเลยว่าชีวิตที่นี้จริง ๆ เป็นอย่างไร แต่ในอีกทีจะไปโทษเขาก็ไม่ได้ เพราะญาตัวเอง ติดต่อเขาจะมาเอง... เคยเป็นคนที่ไม่คิดมาก ก็กลับคิดมาก ตอนนี้ไม่เกรนเริ่มกินแล้ว รู้สึกว่าชีวิตไม่มีอะไรเลย ไม่มีความสุข ไม่มีความสุขทางเพศกับอูเว่ เคยได้ยินใคร ๆ พูดว่า หลับนอนกับฝรั่งนะ หนักนะ แต่ญาขอเถียงเลยว่า ไม่จริง ไม่มีเลย คู่ญาไม่เห็นมีเลย หรือจะเป็นเพราะอูเว่เขาไม่ปกติก็ไม่รู้”

“ญามีหนี้สินที่เมืองไทย ก่อนมาไปลงทุนเปิดร้านอาหารที่ลำปาง กับหุ้นส่วน ให้เขาเป็นคนดูแล ลงคนละแปดหมื่น ไม่พอญาก็ไปยืมเอาที่ระยองมาสองหมื่น ดอกเบี้ยร้อยละสิบ นี่ก็จะปีหนึ่งแล้ว ทิ้งมา หุ้นส่วนเขาก็ไม่มีเงินให้ เลยกลายเป็นว่าญาเป็นหนี้อยากทำงานไปใช้หนี้ที่เมืองไทย ก็ไม่มีงานให้ทำ ก็ทุกซัดนี่อีก อยู่บ้านเฉย ๆ ดูทีวี ทำกับข้าวกิน ชลุกอยู่แต่ในบ้านทั้งวัน มันก็เบื่อ จะไปไหนก็ไม่มีเงิน อยู่บ้านดูทีวีถูกที่สุด....โอ้ยทุกข์ไม่รู้จะทุกข์ยังไงแล้ว อยู่เมืองไทยมีรายได้ของตัวเอง ที่นี้ต้องมาแบมือขอเงินเขา แล้วแต่เขาจะให้หรือไม่ให้ อยู่เมืองไทย จะใช้จะซื้ออะไรก็ได้ ก็เลยทุกข์ใจ.... ถ้ากลับไปได้อาจากลับดีกว่า ส่วนนี้จะลืมนะ จะไม่จำถือว่าเป็นความทุกข์ในช่วงหนึ่งของชีวิตของญา ไม่ใช่ความทุกข์ก็จะไม่จดจำมัน จะลืมนะ”

“หุ้นส่วน” ที่ไปลงทุนเปิดร้านอาหารที่ลำปาง คือ “แฟน” ที่เธอมีความสัมพันธ์แบบรักร่วมเพศมาเป็นเวลาหลายปีนั่นเอง

แม้ว่าจะมีความทุกข์แสนสาหัส ขนาดที่เธอบอกว่า

“ญาจะตื่นราว ๆ สิบเอ็ดโมง เทียง ตื่นแล้วก็นอนอยู่ในเตียงต่อไม่ยอมลุก บางวันญาแทบจะหยุดหายใจไปเลย อุเว้เขาเคยตกใจ มาเขย่าตัวญา ถามว่า เธอเป็นอะไร”

ถึงกระนั้น เธอก็ไม่กล้ากลับเมืองไทย เธอให้เหตุผลว่า

“ญาก็คงจะติดนิสัยคนไทยคนหนึ่งนะ อาย กลัว กลัวคนอื่นจะดูถูกดูถูกเราคนเดียวไม่พอ ดูถูกพ่อแม่เราอีก แค่นี้เขาก็ดูถูกเรามากพออยู่แล้วว่าส่งลูกมาให้แต่งงานกับฝรั่ง ถ้าญากลับไปอีก กลับไปโดยไม่มีอะไรเลยไม่ได้อะไรเลย เขายังยิ่งดูถูกมากกว่านี้ ญาไม่อยากจะกลับไปให้เขาดูถูกญาก็กลัวสายตากลับขี้ปากเขาเหมือนกัน อยู่ที่นี้เป็นยังไง ไม่มีใครเขารู้ว่า เป็นยังไง มีแต่พ่อแม่เท่านั้นแหละที่เราเขียนจดหมายไปบอกว่าเป็นยังไง..... ใจหนึ่งญาก็อยากกลับเมืองไทย ใจหนึ่งก็ไม่อยากกลับ แต่ถ้าอยู่ที่นี้ ญาว่าที่จริงอยู่ที่นี้ชีวิตก็คงจะไม่ได้ดีอะไรมากมาย นอกจากจะไม่ได้อะไรแล้ว ยังจะติดลบเสียอีกมาจนถึงจุดนี้แล้ว มาจนถึงตรงนี้แล้ว ก็อยู่เถอะ” ญาพูดด้วยน้ำเสียงเบาหวิวคล้ายกับจะไม่แน่ใจในสิ่งที่ตนพูดนัก

“ญาโทษตัวเอง (กับความผิดพลาดนี้) โทษที่อยากมาเมืองนอกพลาดตรงที่ไม่ศึกษามาก่อนว่าชีวิตเมืองนอก ชีวิตต่างประเทศ ต่างชาติต่างศาสนา นี่มันเป็นยังไง ไม่เคยศึกษา และไม่เคยมคิดอยากศึกษา รู้แต่ว่าอยากมาก แต่ไม่เคยคิดว่าจะต้องศึกษาก่อนจะมา โง่ตรงนี้... แต่ถ้าจะศึกษาญาก็ไม่รู้เหมือนกันว่าจะศึกษาหาข้อมูลยังไงที่เมืองไทย ญาก็ดูเอาจากเพื่อน ๆ ที่เห็น เห็นเขาแต่งกับฝรั่งมีความสุขก็อยากได้แบบเขาบ้าง มาหวนคิดกลับไป ญาไม่เข้าใจตัวเองเลยว่า โอ๊ยทำไมเราถึงอยากมาขนาดนั้น

นึกถามว่าตัวเองแต่ก็หาคำตอบไม่ได้อีกเหมือนกัน นี่ถ้าเรายังอยู่กรุงเทพฯ และเรารู้อย่างนี้ เราก็คงไม่อยากมาแล้วล่ะ แต่มันก็เป็นไปไม่ได้”

ญามีความหวังว่า ถ้าได้งานทำ ชีวิตของเธออาจจะดีขึ้น แต่ที่ ๆ เธอไปสมัครทั้งไว้หลายแห่ง ก็ยังไม่มีที่ไหนเรียกเสียที เธอเล่าว่า

“ญาเคยไปสมัครงานไว้ที่บริษัทคอมพิวเตอร์ ที่ห้างสรรพสินค้า แล้วก็ที่โรงงานช็อกโกแล็ต สมัครไว้สามสี่ที่ก็ไม่เห็นเรียกสักที อุเว่เขาก็ปลอบใจว่า ไม่ต้องเสียใจคนเยอรมันเองก็ตกงานตั้งเยอะ เธอเป็นต่างชาติจะไปได้งานทำได้อย่างไร ญาก็เลยปลง ไปสมัครที่ไหนก็มีแต่ถามว่าพูดตอยทุข (ภาษาเยอรมัน) ได้หรือเปล่า”

ญาพูดถึงความห่วยโหยของบิดาต่อหน้าว่า

“ญารู้ว่า พ่อห่วยญา วันที่ญาไปลา พ่อร้องไห้ กลับใหม่ลูก กลับใหม่ญาบอกไม่กลับ หนุ่ยยังไม่กลับ รอก่อน หนุ่ยยังไม่กลับ สู้อีกสักหน่อยซิ มันจะเป็นยังไง.... ในเมื่ออยู่ที่นี้ก็ได้บับสลายอะไร อยู่กับอุเว่เดือนสองเดือนกว่าจะได้นอนด้วยกันสักหนหนึ่ง มันก็ได้บับสลายอะไร ก็อยู่มันไปอย่างนี้แหละ ลองสักตั้งกับชีวิต ดูซิว่ามันจะเป็นยังไง พ่อร้องไห้ บอกกลับเถอะลูก กลับเถอะ ถ้ามันทุกซัมากก็กลับบ้านเรา ชายก้วยเดี่ยวดีกว่าพ่อพูดก็น่าสงสาร ญาเลยบอกเตี้ยวก่อน กลับนะกลับแน่ แต่รอก่อนแป็บเดียวรอก่อน ก็ให้กำลังใจแก”

ญาเล่าสภาพความเป็นอยู่ของ “เรือนหอ” ของเธอกับอุเว่ว่า

“สภาพบ้าน (ซึ่งก็คือ “แฟลต”) เป็นบ้านห้องเดียว แต่อูเว่เขามาแบ่งเป็นสองห้องแคบ สำหรับผู้ชายโสดคนเดียวก็แคบอยู่แล้ว ยิ่งมาอยู่สองคนยิ่งแคบ มีฝักบัวเล็กนิดเดียว แคบมาก อุเว่บอกบ้านมันหนาว หน้าหนาวจะยิ่งหนาว แคนี่ญาก็ยังหนาวเลย ห่มผ้าห่มสองผืนทุกวัน.... กำลังจะหาบ้านใหม่ไปดูที่หนึ่งมา สามห้อง เดือนละคร้อยกว่ามาร์ค แต่ไม่มี

เงินล่วงหน้าให้เขา เลยไปอำเภอไปขอให้หลวงช่วย รู้สึกว่าหลวงจะบอกว่าช่วยไม่ได้หรือไงก็ไม่รู้ เห็นกลับมาบ่นอุบออยู่”

หลังจากอยู่เยอรมนีได้ระยะหนึ่ง ญาก็เริ่มสังเกตเห็นว่า ผู้ชายเยอรมันรอบ ๆ ตัวเธอไม่ได้มีลักษณะตรงกับที่เธอฝันไว้เลย เธอบอกว่า

“(ผู้ชายเยอรมัน) เห็นแก่ตัวเหมือนกัน ไม่เหมือนที่ญามองไว้ที่เมืองไทย อาจจะพูดได้ว่า ภาพที่ญาเห็นที่เมืองไทยเป็นภาพที่ผิวเผิน ญาเคยนึกว่าผู้ชายฝรั่งไม่มีเสียหน่อย ไม่เจ้าชู้ มีเหมือนกัน ผิดกว่าที่ฝันไว้ผิดถนัด”

“ชีวิตแต่งงานของคนไทยที่นี่ มืด น่าสารถี พี่หมาด มีปัญหาทุกคน ขนาดทำงานได้เอง เขายังไม่ยอมให้เมียส่งเงินกลับเมืองไทยเลย เขาว่าฉันแต่งงานกับเธอนะ ไม่ได้แต่งงานกับครอบครัวเธอที่เมืองไทย นี่ขนาดเมียทำงานเองนะ ญาเลยรู้สึกผิดห้วงกับชีวิต ผิดห้วงกับผู้ชายที่นี่ เคยวาดภาพผู้ชายที่นี่ไว้ดีเลิศ เอาเข้าจริงก็เห็นแก่ตัวเหมือนกัน”

“ชีวิตที่นี่ขาดมาก ขาดที่เราฝันไว้ มาแล้วไม่เจออย่างที่ฝัน ไม่เหมือนที่ฝันไว้เลย ขาดมากด้วย ถ้าอูเว่เป็นผู้ชายปกติธรรมดา เพียงแต่เงินเดือนน้อยก็ว่าไปอย่าง อย่างนั้นก็ยังมีดี แต่ที่เขาเจ็บปวด ๆ แอด ๆ ทุกวันต้องมีเรื่องปวด วันนี้ปวดแขน ปวดขา พรุ่งนี้ปวดหัว ทุกวัน แล้วญาเป็นเมียเขา ญาต้องทนฟังเรื่องปวดของเขาทุกวันนี้ละ”

“พี่น้องญาก็อยากมาเหมือนกัน เขาเป็นหม้าย มีลูกติดคนหนึ่ง เขาอยากมา ญาเขียนไปบอกเขาว่า อย่ามาเลย อยู่เมืองไทยดีกว่า มีอะไรทำก็ทำไป ที่นี่มันไม่เหมือนอย่างที่เราฝันไว้หรอก ผู้ชายเยอรมันเขาไม่ได้ให้เราเหมือนอย่างที่เราเห็นที่เมืองไทยหรอกนะ ไม่ได้ดีทุกคนหรอกนะ ญาเขียนไปอย่างนี้ เขาก็เงียบไป ไม่เห็นเขียนมาอีก”

“เพื่อนมัต ก็อยากมา อายุยี่สิบกว่า เรียนไปด้วยทำงานไปด้วยที่บริษัทเก่าของญา นั้นแหละ เห็นญามากับมัตอยากมาบ้าง เด็กโคราช เขาอยากมา เขียนมาบอกให้มัต ให้ช่วยหาทางให้หน่อย แต่มัตไม่กล้าพูด บอกแค่นี้ทำงานทำยาก อยู่บ้านเรานะดีแล้ว ที่นี่ไม่เหมือนที่เราคิดหรอก มัตบอกเขาจะไม่เอาใครมาให้หนึ่งแข่งหนึ่งค่าเขา เหมือนที่เขากำลังนั่งแข่งนั่งค่าคนที่เอาเขามาอยู่ทุกวันนี้หรอก ที่จริงตอนแรกญาจะมาคนเดียวนะ เขาไปด้วย ที่ญาจะไปเธอ เขาไปด้วย ก็เลยได้มาทุกซ์ด้วยกันนี้แหละ ไม่งั้นญาก็คงจะทุกซ์คนเดียว ถ้ายังอยู่ที่บริษัทนี่ไทม์มัตมันก็ได้รับโบนัสไปแล้วสองเดือน พอบอกมัตปีนี้โบนัสสองเดือนเชียวนะ ไทม์มัตร้องจ๊ากเลย ของญาโบนัสสองเดือนก็กะไปแล้ว สองหมื่นสาม บริษัทที่ทำนั้นสวัสดิการดีมาก ทำงานหกเดือนจะได้เงินฟรีสามวัน สี่วัน ห้าวัน เงินฟรี แล้วก็โบนัสอีกต่างหาก มัตเพิ่งจะทำที่บริษัทได้แค่เก้าเดือน แต่ญาอยู่มาแล้วสี่ปี ญาเป็นรุ่นบุกเบิกของบริษัท เป็นบริษัทใหม่เพิ่งตั้ง บริษัทตั้งมาได้สี่ปี ญาอยู่มาได้สี่ปี เสียตาย มาถึงตรงนี้แล้วเสียตาย โบนัสตั้งสองเดือน ที่ผ่านมา เคยได้โบนัสแค่เดือนเดียว เดือนครึ่ง ปีนี้คงกำไรดีมั่งได้โบนัสตั้งสองเดือน”

ประสบการณ์กับวงการค้าประเวณี

ญาเคยทำงานเป็นบาร์เทนเดอร์ที่พัฒนาพงศ์ และเคยทำงานกับบริษัท ถ่ายรูปนู้ดโดยทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยจัดฉาก ญาก็คงจะได้เห็นชีวิตของผู้หญิงที่ต้องขายร่างกายตนเองเพื่อยังชีพ เธอเล่าให้ฟังว่า

“ญามีเพื่อนที่เคยเรียนหนังสือมาด้วยกัน เรียนม.1 ม.2 ม.3 ที่กำแพงเพชรด้วยกัน แล้วลงมาเรียนพาณิชยการที่กรุงเทพฯ ด้วยกันอีก แต่เขาเรียนไม่จบ เขาท้อง มีลูกเสียก่อน ได้ลูกสองคน แล้วเขาก็เป็นหม้าย แล้วเขาก็เดินทางไปญี่ปุ่น ไปอย่างว่า ไปขายโดยเฉพา ไปสี่ปี กลับมาเหลือตัวนิดเดียว กลับมาแทบจำไม่ได้ ไปรับเขาที่สนามบินจำเขาไม่ได้เลย

เขาเดินมาตบหัว “มึงจำกูไม่ได้หรอ” โอ้โหเหลือตัวนิดเดียว ไปอยู่ที่นั่นสี่ปี โดยที่ไม่ได้กลับมาเลย มีเงินทั้งหมดแปด เก้าล้าน เงินเยอะ แต่โอ้โหแทบตาย มันพูดได้คำเดียวว่า “แทบตาย” มันว่า “นี่กูกลับมาได้ดีแล้วนะไ้ญาติญาติกลับมาได้ดีแล้ว” อยู่ที่นั่นจนได้เป็นมาฆ่าชั่งนะ จนได้เป็นเจ้าแม่ แต่เดี๋ยวนี้ไม่ได้ทำแล้วกลับมาซื้อบ้านซื้อของให้พ่อแม่ แล้วกลับไปแต่งงานกับคนญี่ปุ่นอายุมากแล้ว ทกลีบแล้ว นั่นคือเขาไปลำบาก เขาก็เล่าที่เขาไปลำบากให้ฟัง เล่าทั้งหน้าตาเลย แต่นั่นเขาไปแบบนั้น เรามา เราไม่ได้คิดจะทำแบบนั้น ก็เลยไม่กลัวตรงนั้น ว่ามันจะเกิดกับเรา.....เพื่อนคนนั้น เขาเล่าทั้งหน้าตาว่าเขานี้กว่าจะได้เก้าล้านสิบล้านนี้แทบตาย เขาบอกบางครั้งเขาอาบน้ำเกลือเลยนะ เอาเกลือแช่น้ำ แล้วอาบน้ำออก เขาอยากจะทำล้างตัวเอง”

ชะตากรรมของผู้หญิงรอบข้าง

ญาเล่าถึงผู้หญิงไทยที่มาเยอรมนีโดยผ่านนายหน้าแบบเดียวกับเธอรว่า “มัดมาเขาจ่ายแค่ห้าหมื่นเป็นค่านายหน้าให้หน้า ส่วนตัวเครื่องบินนั้นเขาไม่ต้องซื้อเอง ผู้ชายส่งไปให้ แต่ผู้ชายก็ไม่ดีเลย มัดเขาร้องให้ทุกวัน คิดถึงลูกเขา แฟนเขาไม่ให้เงินเขาเลย แล้วทางบ้านเขานั่งรอเงินจากเขา กันทุกคน บ้านมัดเขาทำอะไรทำนา ตอนอยู่บริษัทมัดเขาจะประหยัดทุกบาททุกสตางค์ อย่างว่าคนมีลูกนะนะ เขาก็สู้ เขามานี่เขาก็หวังจะได้มีเงินส่งให้ลูกเขา แต่มาตั้งนานก็ยังไม่เงินส่งกลับเลยสักกะบาทเดียว ลูกเขา พ่อแม่เขาต่างก็รอเงินจากเขา ขอแฟนแฟนเขาก็ไม่มีให้ รายนั้นก็ไม่มีเงิน บางเดือนละคร้อย สองร้อย ฉันทก็จะกลับเมืองไทย ฉันทก็จะไปทำอย่างนั้น สักเดือนสองเดือน แล้วฉันทจะกลับไปอยู่กับลูกฉันทที่เมืองไทย ก็เห็นแฟนเขาว่าจะไปขอยืมเงินจากหัวหน้างานของเขามาให้ก่อน ไม่รู้ว่าจะได้หรือเปล่านั้นก็เงินเหมือนกัน แต่อย่างน้อยเขาก็ยังมีสุขภาพดี ไม่ได้ป่วยตลอดกาลเหมือนหนูเว่”

“น้าสารภี นั้นอายุสามสิบเจ็ด สามสิบแปดแล้ว ทำงานร้านอาหารได้เดือนละพันห้า แพนเขาไม่ให้ส่งกลับบ้านเลย น้าสารภีแกเป็นหนี้เขาที่เมืองไทยแสนสองแสน ถ้าไม่ส่งบ้านก็จะถูกยึด พ่อแม่อีกไม่มีบ้านอยู่ น้าสารภีแกร้องไห้ทุกวัน สามี่เขาไม่ให้ส่ง บอกรอให้ได้เป็นก้อนก่อนค่อยส่ง แล้วเมื่อไหร่มันจะได้เป็นก้อนละ เงินเดือนก็แค่นั้น บ้านเมืองไทยก็จะถูกยึด สามี่เขาก็ไม่มีเงินอีกเหมือนกัน แต่งงานกับน้าสารภีนี้เขาก็เข้ามาแต่งเซียวนะ ตั้งสามสิบพันมาร์คแน่ะ เอามาแต่งงาน”

“พี่หมาด น้า (นายหน้าที่พาญามา) เขาเอามาเหมือนกัน นั้นผู้ชายไม่ได้ทำงาน ลูกสามคน ลูกติดของผู้ชาย แต่ก่อนผู้ชายทำงานปุกระเบื้องบนถนน ตอนนั้นมันหน้าหนาวไม่มีใครจ้างปู เขาก็ตกงาน พี่หมาดทำอยู่คนเดียวที่ร้านอาหารที่เดียวกับน้าสารภีนั่นแหละ ได้เดือนละพันห้า รับภาระเลี้ยงลูกให้เขาอีกสามคน แล้วผู้ชายไม่ได้ทำงาน ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าบ้าน ค่ากิน ก่อนที่พี่หมาดเขาจะได้งานทำก็กินอยู่ทุกวัน ก็ไปยืมเขามา กินมาใช้ พี่หมาดอีกนั่นแหละที่ต้องตามชดใช้เขา โอ๊ย ทำไมเจอแต่อะไรกันก็ไม่รู้”

“เจ้าปุย ยังเด็กอยู่ น้าสงสาร อายุก็ยังไม่เท่าไร แต่ไปทำอายุเพิ่มเข้ามา เพื่อจะได้มาที่นี้ อายุจริง 17 - 18 มาเพิ่มเป็น 20 - 22 เพื่อจะได้มาที่นี้ มาเจอผู้ชายทำงานดี แต่เห็นแก่ตัวมาก ค่าตัวเครื่องบินก็ไม่ยอมออกให้ เจ้าปุยมันมาสองเที่ยว เที่ยวแรกถูกส่งกลับ เลยต้องมาครั้งที่สองอีกเลยต้องเสียค่าเครื่องบินสองเที่ยวบอกให้มาร์คूसเสียค่าตัวเครื่องบินให้ มาร์คूसบอกเขาออกให้เที่ยวเดียวเท่านั้น และเที่ยวที่เขาก่อนให้ก่อนนี้ พอปุยทำงานได้เงินเดือนของตัวเองแล้ว ต้องใช้คืนเขาด้วยนะ โอ๊ย แล้วเป็นเมียนี้ไม่ได้อะไรเลยใช้ใหม่ ปุยเขาก็ร้องไห้ เขาก็ยังเด็กนะ เขาหลงดีใจว่าเขามีความสุขที่สุดแล้วนะที่ได้แฟนหล่อ สูง หล่อ เอาเข้าจริงก็มีแต่ทุกข์ มีคนทุกข์”

“อีกคนหนึ่ง แพนกั๊กตัวไม่ให้ไปไหน ไม่ให้คบเพื่อน ไม่ให้ไปหาญาติ ไม่ให้โทรศัพท์ ไม่ให้ติดต่อใคร ไม่ให้ทำงาน ให้อยู่แต่ในบ้าน นั่นก็ทุกข์ อีกเหมือนกัน”

“ยายังไม่เคยเห็นใครมีความสุขเลย มีแต่ทุกข์ อาจจะสุขกาย แต่ไม่สุขใจ ทุกข์ใจ หนัก ไม่ใช่ธรรมดาแล้วอย่างนี้ อย่างพี่หมาด มีหนี้อยู่ เดิมสองสามแสนตอนสร้างบ้านแล้วมานี้ต้องกู้เขามาอีกแสนหนึ่ง ดอกมันก็ขึ้น ดอกเดือนละสองพัน พี่หมาดมาเป็นปีแล้วยังไม่ได้ส่งเงินกลับบ้านเลย เขาก็กลัวบ้านเขาจะถูกยึดอยู่นี่นะ”

“ที่มาก็เห็นแต่หน้า (นายหน้า) นี่แหละที่โชคดีกว่าเพื่อนเขาเป็นคน สุรินทร์ พวกพี่หมาด หน้าสารภี ไอ้ปุ๋ยนี่ก็คนสุรินทร์ ญาติ ๆ เขาทั้งนั้น มีแต่ญาติกับไอ้มัดเนี่ยที่ไม่ใช่”

ญาติเคราะห์สภาพปัญหาที่เธอเห็นดังต่อไปนี้

1. คนที่มาส่วนมาก การศึกษาไม่สูง
2. “มาจากบ้านนอก ไม่มีงานทำ เป็นหม้าย ต้องรับภาระเลี้ยง ลูกคนเดียว เขาก็ไม่รู้จะเอาอะไรมาเลี้ยงลูก บางคนยอมกู้หนี้ยืมสินมาที่นี้ เพราะญาติคิดว่า มาแล้วจะมีชีวิตที่ดีขึ้น สำหรับชาวบ้านจน ๆ ชีวิตที่ดีขึ้น หมายความว่า ชีวิตที่ไม่มีหนี้สิน มีที่อยู่อาศัย มีข้าวกิน เขาคิดแค่นี้แหละ ด้านจิตใจจะเป็นยังไงเขาไม่คิดหรอก คนบ้านนอกเขาคิดแต่ว่าทำยังไงจึงจะมีเงินขึ้นเท่านั้นแหละ เขาไม่ได้คิดว่าด้านจิตใจจะเป็นยังไง แต่พอมาถึงที่นี้แล้ว เจอะจริง ๆ แล้วนั้นแหละเขาจึงจะรู้ว่า จิตใจสำคัญยังไง ตอนนีเขามาเจอด้วยตัวเองแล้ว เขาทุกข์กันแล้ว เขารู้กันแล้วว่าด้านจิตใจเป็นยังไง”
3. รัฐบาลทอดทิ้งคนต่างจังหวัด “เมื่อก่อนชาวบ้านอยู่ได้ไม่ต้องซื้อ กับข้าว หาปูหาปลาเอาได้ เดียวนี้ไม่ได้แล้ว กับข้าวต้องซื้อ แล้วจะเอา

อะไรมาซื้อ ไม่มีเงิน บ้านนอกเหี้ยรับจ้างเกี่ยวข้าวได้วันละสามสิบบาท สามสิบบาท (เธอขึ้นเสียงสูง) โอโห แล้วจะเอาอะไรมากิน..... คนหลังไหล มากองเทพฯ บางคนมาของานแม่ทำ ขอล้างจาน ให้เท่าไรก็เอา คนอีสาน คนเหล่านี้เข้ามากองเทพฯ ก็เหมือนพวกญาติที่มาเยอรมนี หวังว่ามาแล้วชีวิต จะดีขึ้นเหมือนกัน เขาเข้ามากองเทพฯ มาทำก่อสร้างอะไรต่ออะไร นั่นก็ยิ่ง ดีกว่าพวกญาติ เขายังมีงานทำ แต่พวกญาติที่มาเยอรมนีนี้ไม่มีงานให้ทำ เขา ไม่ต้องเรียนภาษา แต่พวกญาติต้องมาเรียนภาษาก่อน กว่าทำงานได้เป็นปี ถ้ามีงานให้ทำนะ (เธอพูดอย่างติดตลก) บางคนฝากลูกมาขายที่กรุงเทพฯ ทำพันบาทยังเอาเลย ญาติรู้จักพี่อะไร เขาเป็นคนเซียงราย เคยทำงานเป็น ช่างเย็บผ้าในร้าน ญาติไปเหนือทุกครั้งเขาต้องเอาเด็กผู้หญิงมาทุกครั้ง อายุ สิบห้าสิบหก สิบสี่ สิบสามยังมีเลย เอามาให้ตามร้านอาหาร ล้างจาน เขาก็ได้ค่านายหน้าได้ บางคนก็ขายตัว พี่อะไรพามาทุกครั้งเลย ถามทำไม พี่ต้องเอามาทุกครั้ง เขาบอก เขาขอมา พ่อแม่เขาพามาถึงบ้าน ให้มา ให้ลูกสาวมา มาล้างจาน มาเสิร์ฟ เดือนหนึ่งได้พันบาท เขากล้าขายลูก เพียงเพื่อเงินห้าพันบาท”

กรณีศึกษาที่ 3 : วัน (นามสมมุติ)

ประวัติส่วนตัว

บ้านเกิด	หมู่บ้านเล็ก ๆ แห่งหนึ่งภาคเหนือ
อายุ	ขณะสัมภาษณ์อายุ 30 ปี
การศึกษา	จบชั้นประถมศึกษาปีที่ห้า จากโรงเรียน ในหมู่บ้าน
บิดามารดา	บิดาเสียชีวิตแล้ว แต่มารดายังมีชีวิตอยู่ ประกอบอาชีพทำไร่ ทำนาที่จังหวัดหนึ่ง ในภาคเหนือ
พี่น้อง	วันเป็นบุตรคนสุดท้องของบิดามารดา เธอ มีพี่สาวสามคน และพี่ชายสามคน
สถานภาพสมรส	แยกกันอยู่กับสามีชาวเยอรมัน สามีอายุ 58 ปี บุตรมีบุตรชายอายุห้าปี หนึ่งคน และบุตรสาวอายุสามขวบครึ่งหนึ่งคนกับ สามีชาวเยอรมัน
อาชีพ	ไม่มีอาชีพ อาศัยเลี้ยงตนเองและลูกด้วย เงินสังคมสงเคราะห์ (social welfare) ของรัฐบาล
ชนิดของวิชา	วิชาพำนักอาศัยแบบชั่วคราว
เงินฝากธนาคาร	ไม่มี

วัยเด็กจนกระทั่งแต่งงาน (ตั้งแต่จำความได้ - 25 ปี)

วันเกิดและเติบโตในครอบครัวชาวไร่ชาวนาที่ยากจนครอบครัวหนึ่งที่หมู่บ้านเล็กๆ ในภาคเหนือ วันเป็นลูกคนเล็กสุดของบิดามารดา เธอเข้า

โรงเรียนจนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ห้า หลังจากนั้นได้เข้าเรียนเย็บผ้าอยู่สามปี จึงได้เริ่มทำงานเป็นช่างเย็บผ้าอยู่ที่จังหวัดบ้านเกิด เมื่อเริ่มประกอบอาชีพเป็นช่างเย็บผ้าได้อายุได้ 15 ปี

วันหนึ่งได้เดินทางไปเยี่ยมพี่ชายซึ่งทำงานเป็นลูกจ้างสวนดอกกระหล่ำที่จังหวัดเชียงใหม่ ได้ไปพักอยู่กับพี่ชายซึ่งอาศัยอยู่กับคนรู้จักที่มีอายุแล้วคนหนึ่ง วันเรียกชายสูงอายุคนนี้ว่า “ลุง” ลุงชวนให้ไปทำงานบ้าน ผรุ้งเงินเดือนประจำได้เดือนละ 3,500 บาท ให้ค่าอาหารประจำวันอีกวันละ 50 บาท วันเห็นว่าเป็นรายได้ที่ดีกว่าเย็บผ้า จึงตกลงใจไปเป็นคนใช้บ้านผรุ้ง

ผรุ้งนายจ้างของวันชื่อไมค์ (นามสมมุติ) เป็นนักเขียนชาวเยอรมัน ซึ่งอยู่เมืองไทยมาหลายปีแล้ว และพูดภาษาไทยได้คล่อง หลังจากทำงานให้เขาได้หนึ่งเดือน เขาก็ขอร้องให้ไปทำงาน โดยได้ไปขอให้ “ลุง” ช่วยเป็นพ่อสื่อให้ ลุงได้พูดจาหวานล่อมให้วันตกลงปลงใจกับผรุ้งสูงอายุคนนี้ (ขณะนั้นวันอายุ 25 ปี ไมค์อายุ 58 ปี) โดยให้เหตุผลว่า คนที่มีอายุมีประสบการณ์ชีวิตมามากแล้วย่อมจะเข้าใจการครองชีวิตคู่ได้ดีกว่าคนหนุ่มๆ พอดีกับช่วงนั้นไมค์ได้พยายามเอาอกเอาใจวัน และสมาชิกทุกคนในครอบครัวของวัน ทำให้วันใจอ่อนและพลอยเห็นคล้อยตามไปกับการให้เหตุผลของลุง ไมค์แต่งงานกับวันอย่างถูกต้องตามประเพณีที่บ้านเกิดของวัน มีสินสอดทองหมั้นให้บิดามารดาของวันอย่างที่กระทำกันเป็นธรรมเนียมโดยทั่วไป (เขาให้เงินสินสอดของวันสามหมื่นห้าพันบาท)

หลังจากแต่งงานกับไมค์ และอยู่กินกับเขาที่เชียงใหม่ได้ไม่นานวันจึงได้ทราบว่ “ลุง” ได้ค่านายหน้าในการมาเกลี้ยกล่อมตนให้แต่งงานกับไมค์เป็นเงินหนึ่งหมื่นห้าพันบาท วันรู้สึกแค้นเคือง “ลุง” คนนี้เป็นอย่างยิ่งที่สร้างทำเป็นเล่นบทบาทของผู้หวังดี ทั้ง ๆ ที่จริง ๆ แล้ว แค่เห็นแก่ค่านายหน้าต่างหาก วันบอกว่าเหมือนกับ “ลุง” เอาตนมาขายให้ไมค์

ไมค์เริ่มเผยนิสัยที่ไม่ดีของตนออกมาให้เห็นในช่วงที่วันทองลูกคนแรก หลังจากแต่งงานได้ไม่นาน เขาตำหนิภรรยาของตนด้วยถ้อยคำหยาบคาย เรียกเธอว่า “โสเภณี” จุดกระชากผมเธอและทุบตีเธอครั้งแล้วครั้งเล่า ในขณะเดียวกัน เขาก็เริ่มมีความสัมพันธ์กับผู้หญิงอื่น วันเริ่มจะนึกสงสัยว่าผู้ชายคนนี้อาจจะเป็นโรคประสาท เพราะเขามีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงทางอารมณ์อย่างไม่มีเหตุผล เดียวก็ดี เดียวก็ร้าย และเมื่ออารมณ์ร้าย เขาก็ใช้ภรรยาเป็นเครื่องรองรับอารมณ์ของตนเอง

อย่างไรก็ตาม วันก็ยังคงอยู่กับเขา ทำหน้าที่เป็นแม่บ้านและเป็นคนใช้ให้เขา จนกระทั่งท้องลูกคนที่สองที่เชียงใหม่ วันเล่าว่า อาการทางประสาทของไมค์ไม่ได้จำกัดอยู่ที่การมาลงไม้ลงมือกับเธอเท่านั้น แต่เขายังเที่ยวมีเรื่องกับเพื่อนบ้านตลอดอีกด้วยจนถึงกับต้องขึ้นโรงขึ้นศาลอยู่เป็นประจำ เรื่องที่เขาไปแจ้งตำรวจมักจะเป็นเรื่องที่ไม่เป็นเรื่อง เช่นไปแจ้งว่าคนนั้นทำเสียงดังรบกวนเขา คนโน้นทำกลิ่นเหม็นโชยมาบ้านเขา เหล่านี้เป็นต้น ไมค์ต้องใช้จ่ายเงินเป็นค่าทนาย ค่าศาลเป็นจำนวนมาก แต่ดูเหมือนว่าค่าใช้จ่ายที่ไร้สาระเหล่านี้จะไม่ได้ทำให้เขาสะทกสะท้านแต่ประการใด วันบอกว่า “เขาชอบขึ้นโรงขึ้นศาลเป็นงานอดิเรก”

ไมค์ควบคุมเงินทุกบาททุกสตางค์ในบ้าน และไม่เคยอนุญาตให้วันมีเงินติดมาเลย เขาจะเป็นผู้จ่ายกับข้าว เป็นผู้ซื้อเฟอร์นิเจอร์ทุกชิ้นในบ้านเอง และยังได้ทำบัญชีข้าวของทุกชิ้นในบ้านไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอีกด้วย วันเล่าว่า ตนเริ่มสังเกตเห็นความผิดปกติทางจิตใจของไมค์ ตั้งแต่ตอนท้องบุตรคนแรกแล้ว วันที่เธอคลอดลูกคนที่สองนั้นไมค์ไม่ได้อยู่เชียงใหม่ หากแต่กำลังอยู่ในระหว่างกลับมาเยี่ยมบ้านที่เยอรมนี (ขณะนั้นมารดาอายุ 87 ปีของเขายังมีชีวิตอยู่)

สาเหตุที่เดินทางมาเยอรมนี (27 ปี)

วันบอกว่า ตนไม่เคยคิดอยากจะมาเยอรมนี แม่เมื่อตอนที่แต่งงานกับไมค์แล้วก็วางโครงการไว้ว่าจะมีชีวิตอยู่กับเขาที่เมืองไทย ไมค์เป็นผู้หลอกให้ตนมาที่นี่ เธอเล่าว่า ช่วงปี 1992 ไมค์กลับมาเยอรมนีอีกครั้งหนึ่ง เมื่อเขาเดินทางกลับไปเมืองไทย เขาบอกวันว่าอยากพาเธอและลูกไปเยี่ยมมารดาของเขาสักครั้งหนึ่ง เพื่อเธอจะได้เห็นเยอรมนีด้วย ถ้าชอบก็อยู่ต่อ ถ้าไม่ชอบก็ค่อยกลับเมืองไทย วันเห็นเขาสัญญาเป็นมั่นเป็นเหมาะเช่นนั้น จึงยอมเดินทางมาเยอรมนีกับเขาพร้อมลูก ๆ ทั้งสองคน

สภาพชีวิตความเป็นอยู่ช่วงแรก (สามปีแรกในประเทศเยอรมนี)

เมื่อวัน สามี และลูก มาถึงเยอรมนีนั่น เป็นเดือนตุลาคม 2535 (1992) ขณะนั้นเป็นช่วงฤดูใบไม้ร่วง ยังไม่ทันถึงฤดูหนาว แต่วันและลูกก็รู้สึกว่สำหรับตนแล้ว อากาศช่วงดังกล่าวช่างหนาวจัดเสียเหลือเกิน ทั้งนี้เพราะความไม่เคยชิน กว่าที่จะปรับตัวได้ก็ใช้เวลาชานาน แม้จนทุกวันนี้วันก็ยังบอกว่า เธอทนความหนาวเหน็บที่นี่เพื่ออนาคตของลูกมากกว่าอย่างอื่น

สัปดาห์แรก ๆ ที่เยอรมนี ทั้งสามคนได้อาศัยอยู่ในแฟลตเล็กๆ ของมารดาของสามีเป็นการชั่วคราว หลังจากนั้นจึงได้ย้ายไปอยู่ในแฟลตซึ่งสามีเป็นคนหาได้ และซึ่งเขาอ้างว่าเป็น “บ้านของเขา” แต่เพียงผู้เดียว จากจำนวนห้องในแฟลตสามห้อง เขาได้จัดให้เป็นห้องทำงานและห้องส่วนตัวของตนเองสองห้อง ปล่อยให้วันและลูก ๆ ทั้งสองต้องเบียดเสียดกันอยู่ในห้องเล็กสุดที่เหลืออยู่ วันเล่าว่าสามีปฏิบัติต่อตนและลูกราวกับเป็นผู้อาศัยที่เขาไม่พึงประสงค์ มักจะด่าทอวันอยู่เป็นประจำว่าเขาเป็นคนโง่ ไม่มีความสามารถแม้แต่จะเลี้ยงเด็ก บางครั้งในบ้านไม่มีอะไรจะกิน เขาก็ปล่อยให้ลูกเมียอดเสียเฉย ๆ วันไม่เคยมีเงินติดตัว เมื่อตอนที่อยู่เมืองไทยเธอยังสามารถบากหน้าไปออกปากขอเงินจากพี่ชายได้ แต่ที่ประเทศเยอรมนีเธอ

ไม่รู้จักใคร และไม่รู้จะหันหน้าไปพึ่งใคร ทั้งแปลกถิ่น แปลกที่ แปลกภาษา (เมื่อมาถึงเยอรมนีวันพูดภาษาเยอรมันไม่ได้เลย เพราะตอนที่อยู่กับไมค์ที่เมืองไทยนั้นพูดภาษาไทยกันตลอด) ชีวิตของตนและลูกจึงตกอยู่ใต้อำนาจ และขึ้นกับอารมณ์ขึ้น ๆ ลง ๆ ของสามีโดยปริยาย

หลังจากทนอยู่กับสภาพที่คับข้องใจระยะหนึ่ง จนทนไม่ไหว วันจึงตัดสินใจบอกสามีว่าจะเดินทางกลับเมืองไทยพร้อมลูก ขอให้ช่วยออกตัวเครื่องบินให้ด้วย ไมค์ได้ตำท้อวันอย่างเสีย ๆ หาย ๆ เขาบอกถึงว่า ถ้าจะกลับก็ให้กลับไปคนเดียว และตัวเครื่องบินก็ให้ไปจัดการหาเอาเอง เขาไม่มีเงินจะซื้อให้ วันบอกว่ายานยนต์ยี่ห้อนั้นก็รู้สึกโกรธจัด รู้สึกเหมือนสามีได้หลอกตนให้พาลูกมาให้ เมื่อหมดความจำเป็นแล้วใส่หัวตบส่ง คำสัญญาที่เมืองไทยว่าถ้าชอบก็อยู่ ถ้าไม่ชอบก็กลับ จึงเป็นคำสัญญาแคลม ๆ แล้ง ๆ เป็นคำอ้างเพื่อหลอกให้เธอยอมบินมากับเขา

แม้ว่าจะผิดหวังและคับแค้นใจกับสามีของตนเพียงไร วันก็จำต้องก้มหน้าก้มตาอยู่กับเขาต่อไป เพราะไม่มีตัวเครื่องบิน วันเล่าว่า ในช่วงนั้นไมค์ลงมือลงมือทุบตีเธอบ่อยมาก ครั้งหนึ่งถึงกับขับไล่ใส่ส่งเธอและลูกออกจากบ้าน ท่ามกลางอากาศเดือนมกราคมอันหนาวจัด เขาประกาศว่าบ้านที่เธอพักอยู่นั้นเป็นบ้านของเขาแต่เพียงผู้เดียว

ไม่นานต่อมา วันล้มป่วยจนถึงกับต้องเข้ารับการผ่าตัดในโรงพยาบาล ในช่วงนี้เองที่วันเริ่มจะมีความสัมพันธ์กับโลกภายนอก นอกไปจากโลกภายในบ้านของสามี ระหว่างที่เธอพักรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลนี้ มีเพื่อนบ้านหญิงชาวเยอรมันได้มาเยี่ยมเยียนให้กำลังใจเธอบ่อย ๆ จนเมื่อเธอแข็งแรงกลับมายู่บ้านแล้ว ก็ยังคงติดต่อกันต่อไป เมื่อเวลาผ่านไปและพฤติกรรมของไมค์ยิ่งหนักข้อขึ้นกว่าเดิม วันจึงตัดสินใจขอร้องให้เพื่อนบ้านช่วยโทรศัพท์ติดต่อกับคนไทยอีกเมืองหนึ่งซึ่งแต่งงานอยู่กับเพื่อนของไมค์

และทั้งคู่เคยมาหาไมค์ สามัภรรยาตกลงรับปาก เมื่อเล่าเรื่องทั้งหมดให้ เขาฟังเขาให้มาอยู่ด้วยชั่วคราว วันไม่รู้จักถนนหนทางในเยอรมนี ต้องอาศัยให้เพื่อนบ้านคนเดิมพาเธอไปส่งถึงเมืองนั้นอีก

เมื่อพบว่าเมียและลูกหนีไป ไมค์ก็ใช้วิธีออกตามล่าทุก ๆ วิธีทาง เขาพอจะเดาออกว่า เธอหนีไปเมืองไหน เพราะนั่นคือคนไทยคนเดียวที่เธอ ได้เคยรู้จักนับตั้งแต่เดินทางมาถึงเยอรมนี เขาได้ตามไปถึงบ้านของเพื่อน คนนั้น แต่เพื่อนซึ่งพอจะรู้นิสัยของไมค์ได้ไหวตัวทัน ได้ติดต่อให้นักสังคม สงเคราะห์รับวันกับลูกเข้าอยู่ในบ้านพักฉุกเฉินก่อนที่ไมค์จะเดินทางไปถึง

ทั้ง ๆ ที่เมืองที่วันและลูกหนีไปอยู่นั้นจะเป็นเมืองใหญ่ แต่คนไทย ในเมืองก็รู้อะไรวันและลูกกันหมด เนื่องจากไมค์ได้ใช้วิธีออกตามล่าเธอกับ ลูกอย่างทรหด นอกจากจะเที่ยวไปปล่อยข่าวว่าภรรยาของตนให้เจ้าหน้าที่ ของราชการและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชาวต่างประเทศทราบแล้ว เขายังให้สัมภาษณ์ลงหนังสือพิมพ์รายวันที่ขายดีที่สุดของเยอรมนี (เนื้อหา ของหนังสือพิมพ์ดังกล่าวจะเน้นหนักไปในแนว sex and crime) ถึงชีวิต สมรสกับผู้หญิงไทยของตน จนกระทั่งถูกผู้หญิงทิ้งไป ลักพาลูกของตนไป ด้วย ฯลฯ ไมค์ได้อัดสำเนาบทสัมภาษณ์นี้พร้อมทั้งรูปถ่ายของวันไปติดไว้ ตามสถานที่ต่างๆ ที่คนไทยต้องไปมา เช่น วัดไทย ร้านอาหารไทย ร้านขายของชำอื่นๆ ของไทย เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ศาลได้ตัดสินให้ลูกอยู่ในความดูแลของวันเป็นการ ชั่วคราว โดยที่ไมค์มีสิทธิเยี่ยมลูกได้อาทิตย์ละครั้ง ครั้งหนึ่งไมค์ได้มารับ บุตรไปและไม่ได้นำมาส่งคืนตามกำหนด หลังจากนั้นไม่กี่วันเขาได้ส่งข่าว มาบอกว่า เขาได้พาบุตรไปอยู่เมืองไทยแล้ว ถ้าวันต้องการเห็นหน้าลูกก็ให้ กลับมาอยู่ฉันท์สามัภรียากับเขาตามเดิม

วันได้เข้าขอความช่วยเหลือจากองค์กรผู้หญิงแห่งหนึ่ง ซึ่งได้ติดต่อขอความร่วมมือในการติดตามบุตรของวันคืนมาจากองค์กรพิทักษ์เด็กของไทย องค์กรไทยได้สืบจนทราบที่อยู่ของไมค์ และได้แนะนำให้วันถือหนังสือจากศาลบินไปเมืองไทยเพื่อรับลูกคืนมา วัน เจ้าหน้าที่ของศูนย์พิทักษ์เด็ก ตลอดจนเจ้าหน้าที่ตำรวจในหมู่บ้านซึ่งไมค์พักอยู่ (เขาพาบุตรทั้งสองไปอยู่กับบิดามารดาของวันที่จังหวัดน่าน) ได้เดินทางไปเจรจากับไมค์จนสามารถรับเด็กคืนมาให้อยู่ในความปกครองของมารดาตามคำสั่งของศาลได้ อย่างไรก็ตามไมค์ได้ขู่ว่าจะจ้างมือปืนมาตามล่าวัน เขาเชื่อว่าเขารูจักมือปืนยูโกสลาเวียที่เยอรมนีมากมาย และสามารถจะเลือกจ้างคนใดคนหนึ่งให้จัดการ “เก็บ” วันได้ทุกเมื่อ วันเล่าว่า สิ่งที่ทำให้เธอเศร้าใจที่สุดในเหตุการณ์ทั้งหมดนั้น มิใช่คำขู่จากไมค์ แต่เป็นปฏิริยาจากสมาชิกทุกคนในครอบครัวของเธอเอง ซึ่งแทนที่จะเห็นใจบุตรสาวของตนกลับเห็นแก่เงิน ดีเดียนวันว่าโง่ที่ไม่กลับมาคืนดีกับไมค์ วันเล่าว่าไมค์ได้ติดสินบนพี่น้องรวมทั้งบิดามารดาของตน จนทำให้เขาเหล่านั้นเห็นผิดเป็นถูก ในวันที่เธอไปรับบุตรสองคนคืนมานั้น มารดาของเธอยังได้เอ่ยปากขอสร้อยและแหวนทองคำที่เธอสวมอยู่ไปอีกด้วย ซึ่งวันได้ถอดยื่นให้ด้วยความรู้สึกสมเพชแถมสลัดใจ

เมื่อกลับมาเยอรมนี วันก็ยังคงพักอยู่ในบ้านพักฉุกเฉินกับบุตรทั้งสองต่อไป ไมค์ได้ตามรังควาญเธอและเจ้าหน้าที่ไทยที่ทำงานอยู่ในบ้านพักเหล่านั้น เช่นได้สะกดรอยตามเจ้าหน้าที่ไปจนถึงบ้านส่วนตัวของเธอเป็นต้น ทุกครั้งที่ศาลนัดเขาจะไม่มาปรากฏตัวตามนัด และได้ปฏิเสธที่จะส่งเสียเลี้ยงดูบุตรและภรรยาของตน โดยได้อ้างเหตุผลว่าตนเป็นบุคคลที่ไม่มีมีรายได้อะไร

ปัจจุบัน

ปัจจุบันวันนี้ได้ออกจากบ้านพักฉุกเฉินแล้ว และได้มาพำนักอยู่ในบ้านเช่า ซึ่งเธอเช่าในนามของตนเอง อย่างไรก็ตาม ชีวิตของวันก็ยังต้องขึ้นกับระบบสังคมสงเคราะห์ของเยอรมนีอยู่มาก แพลตที่เธอเช่าอยู่ก็เป็นแพลตที่นักสังคมสงเคราะห์ช่วยหาให้ มิใช่แพลตที่เธอหาได้เอง วันยังคงดำรงชีพอยู่ด้วยเงินสงเคราะห์ของรัฐบาล และไม่มีแว้วว่าเธอจะออกหางานทำแต่อย่างใด วันบอกว่า เธอวางโครงการชีวิตไว้ว่าจะอยู่เยอรมนีกับลูกไปเรื่อย ๆ จนลูกโต ช่วยตัวเองได้แล้ว เธอก็จะกลับเมืองไทย วันบอกว่าสำหรับอนาคตของบุตรแล้ว ประเทศเยอรมนีจะให้โอกาสต่าง ๆ แก่เขา มากกว่าเมืองไทย ไม่ว่าจะเป็นในด้านการศึกษาหรือด้านการประกันสังคม วันเคยโดนลูกยู่จากผู้หญิงไทยด้วยกันหลายครั้งเหมือนกันให้รับเด็กจากเมืองไทยมาช่วยเลี้ยงลูกให้ แล้วจะได้ “ออกไปหาเงิน” ต่างจังหวัด อย่างไรก็ตาม วันได้ปฏิเสธข้อเสนอดังกล่าวโดยให้เหตุผลว่า ไม่เคยมีความคิดแบบนั้นอยู่ในหัว และสำหรับเธอ นั้นลูกย่อมสำคัญ

วันไม่ได้ส่งเงินไปช่วยเหลือน้อง บิดามารดาทางเมืองไทย เธอบอกว่า เพราะเธอเองก็ไม่มีเงินเหมือนกัน

กรณีศึกษาที่ 4 : นอม (นามสมมุติ)

ประวัติส่วนตัว

บ้านเกิด	หมู่บ้านเล็กๆ แห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
อายุ	ขณะให้สัมภาษณ์อายุสามสิบแปดปี
การศึกษา	จบชั้นประถมศึกษาปีที่สี่จากโรงเรียนในหมู่บ้าน
บิดามารดา	ยังมีชีวิตอยู่ทั้งคู่ บิดาประกอบอาชีพทำไร่ทำนาและออกเงินกู้ให้ชาวบ้าน
พี่น้อง	นอมมีพี่น้องสามคนเป็นผู้ชายทั้งหมด นอมเป็นบุตรคนที่สองและเป็นบุตรสาวคนเดียวของบิดามารดา
สถานภาพสมรส	สมรสกับชาวเยอรมันซึ่งหมดประสิทธิภาพทางเพศแล้ว
อาชีพ	ปัจจุบันนอมเป็นลูกจ้างทำความสะอาดและจัดห้องพักในโรงแรมแห่งหนึ่ง
ชนิดของวีซ่า	วีซ่าให้อยู่แบบไม่จำกัดอายุ (Unbefristete Aufenthaltserlaubnis)
เงินฝากธนาคาร	มีบัญชีเงินฝากของตัวเอง

วัยเด็กจนถึงแต่งงานครั้งแรก (ตั้งแต่จำความได้ - 20 ปี)

นอมเกิดในครอบครัวชาวยุโรปชาวไร่ชาวนาครอบครัวหนึ่ง นอกจากการทำไร่แล้ว บิดาของนอมยังมีรายได้จากการออกเงินกู้ให้ชาวบ้านในแถบนั้นด้วย หลังจากเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่สี่จากโรงเรียนในหมู่บ้าน นอมก็

ออกมาช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน หลังจากนั้นได้มีโอกาสเข้าอบรมวิชาเสริมสวยเป็นเวลาสามเดือน จนได้รับประกาศนียบัตรเป็นช่างเสริมสวย นอมเล่าว่า ชีวิตช่วงวัยรุ่นของตนก่อนจะถูกบิดามารดาจับแต่งงานเต็มไปด้วยความสนุกสนาน ได้เที่ยวหนึ่งซัปดาห์รถมอเตอร์ไซด์ของหนุ่ม ๆ ไปเที่ยวที่นั่นที่นี่ อย่างไม่รู้คิดตาม เมื่อประนอมอายุได้ 20 ปี บิดามารดาก็จับให้ประนอมแต่งงานกับผู้ชายคนหนึ่ง เพราะเห็นว่า บุตรสาวของตนมีอายุสมควรจะเป็นฝั่งเป็นฝาได้แล้ว ประนอมเล่าว่า ในหมู่บ้านของตนนั้นเด็กผู้หญิงมักจะแต่งงานกันตั้งแต่อายุ 17 - 18 ปี

ชีวิตแต่งงานครั้งแรก (20 - 35 ปี)

นอมเล่าว่า ตนถูกพ่อแม่จับแต่งงานแบบคลุมถุงชน โดยที่ไม่ได้รักใคร่ผู้ชายที่บิดามารดาเลือกให้แม้แต่นิดเดียว ในระหว่างที่อยู่กินกัน ตนเคยมีความคิดที่จะหนีไปจากเขาหลายครั้ง ประนอมทำงานเป็นช่างเสริมสวย ส่วนสามีเองก็มีอาชีพการงาน มีรายได้พอเพียงเลี้ยงครอบครัว (สามีประกอบอาชีพเป็นยาม) แม้จะมีได้รักกันแต่ประนอมและสามีก็อยู่ด้วยกันอย่างค่อนข้างราบรื่น จนมีบุตรด้วยกันสองคน เป็นชายหนึ่งหญิงหนึ่ง บุตรชายคนโตขณะนี้ (ขณะที่สัมภาษณ์) อายุได้ 15 ปี ส่วนบุตรสาวอายุ 12 ปี บุตรทั้งสองอยู่กับตายายที่กำพลินธุ์ และยังคงกำลังเรียนทั้งคู่

จุดผันแปร

นอมบอกว่า แท้ที่จริงตนเองไม่มีความจำเป็นจะต้องมาเยอรมนี เพราะบิดามารดาเป็นคนมีฐานะค่อนข้างดี สามีก็มีอาชีพการงานเป็นหลักเป็นฐาน ไม่ได้ลำบากอะไร “แต่เห็นคนที่กลับไป (จากเยอรมนี) ผิวสวยใส่ทองหยองอร่าม เลยคิดอยากจะมาบ้าง ตอนแรกกะว่าจะมาแค่ปี สองปี

พอได้เก็บเงิน อบรม เขาบอกว่าจะให้มาทำร้านอาหาร ได้เดือนละเจ็ดหมื่นบาท ลือกันว่า มาเยอรมนีก็ดีกว่าไปเป็นแม่บ้านที่ไต้หวันอีก”

ในหมู่บ้านของนอม มีพี่น้องสองสาวที่ได้มาแต่งงานอยู่ประเทศเยอรมนี ทุกครั้งที่สองคนพี่น้องกลับไปเยี่ยมบ้าน นอมจะต้องลอบมองเขาด้วยความชื่นชมแกมอิจฉา นอมมองว่าเขามีหน้าตาผิวพรรณที่ผ่องใส ไม่เหมือนหญิงชาวบ้านอื่น ๆ ก็ให้นึกอยากจะมีผิวพรรณแบบเขา อยากมีเงินแต่งตัวและอยากมีทองใส่แบบเขาบ้าง

พี่น้องสองสาวนั้นอาจจะพออ่านใจนอมออก ไม่นานต่อมาผู้หญิงคนน้องได้มีจดหมายจากเยอรมนีไปถึงนอม บอกว่ามีงานร้านอาหารไทยให้นอมทำ เงินเดือนเดือนละเจ็ดหมื่นบาท เขาบอกว่าเขารักนอมเหมือนน้องแท้ ๆ ของตัวเอง จึงอยากจะช่วยให้ได้ดี และเมื่อกลับไปเมืองไทย สองพี่น้องคู่นี้ก็พยายามไปพูดจาชักชวนประนอมให้มาเบอร์ลินกับเขา นอมก็อยากมา แต่ติดขัดที่ว่าเขาเรียกค่านายหน้าเป็นเงินสดถึงหนึ่งแสนบาท เมื่อนอมบอกว่าไม่มีเงินหนึ่งแสน เขาก็บอกให้ประนอมโอนที่ดินของตนให้เป็นชื่อเขา (ชื่อของคนที่เป็นน้องสาว) ครั้งแรกนอมอึดเอื้อน ด้วยห่วงหาพันที่ดินผืนดังกล่าวมาก เขาก็พากันแฉะอีกว่า ให้โอนให้เป็นชื่อเขาก่อน เมื่อไปถึงเยอรมนีทำงานมีเงินแล้วค่อยมาไถ่คืน เขาว่าโดยปกติเขาคิดค่านายหน้าหนึ่งแสนบาท แต่เพราะชอบพอกัน จะลดให้เหลือเพียงแปดหมื่นบาท นอกจากจะพยายามหวานล้อมนอมแล้ว เขายังไปพูดจารับรองกับสามีของนอมอีกด้วยว่า เขาจะให้นอมมาพักอยู่บ้านเขา อยู่กินกับเขา ไม่ต้องห่วงอะไรทั้งสิ้น แต่ทั้งนี้นอมจะต้องอย่าให้เสร็จเรียบร้อยก่อน เพราะทางร้านอาหารไทยจะรับเฉพาะคนโสดเท่านั้น

ครั้งแรกสุดที่เขาไปพูดจาชักชวนอย่างเป็นทางการจะลักษณะนั้นไม่ได้ผลตามที่หวัง เนื่องจากนอมยังอยากเก็บที่ดินผืนดังกล่าวไว้

อย่างไรก็ตาม หลังจากนั้นสามี่ของโนมไปได้ยินมาจากหมู่บ้านใกล้เคียงว่า ผู้หญิงไทยที่มาเยอรมนี จะต้องมาแต่งงานกับผู้ชายเยอรมันทุกคนและหลาย ๆ คนก็ต้องมาขายตัว เขาบอกให้โนมเลิกล้มความคิดที่จะมาเบอร์ลิน และห้ามไม่ให้ติดต่อกับสองพี่น้องคู่นั้นอีก โนมและสามี่ทะเลาะและมีปากเสียงกันอย่างรุนแรง เขาทุบตีโนมพร้อมทั้งเอามีดมาขว้าง “ถ้าไปก็ให้ไปแต่ตัว เอาหัวไว้ที่บ้าน!”

อย่างที่ได้อ่านแล้วในตอนต้นว่า แต่ไหนแต่ไรมานโนมไม่เคยรักผู้ชายที่บิดามารดาจับให้แต่งงานด้วย และเคยมีความคิดจะหนีจากเขาไปหลายต่อหลายครั้งแล้ว เมื่อเขามาทุบตีจนถึงกับชู่จะตัดคอเสียเช่นนี้ โนมจึงยิ่งถือว่า ตนสามารถที่จะทิ้งเขาไปได้โดยไม่ต้องรู้สึกผิด โนม ตัดสินใจหย่าขาดจากเขา และวางโครงการที่จะมาเสี่ยงโชคที่เบอร์ลิน เมื่อสองพี่น้องกลับไปเยี่ยมบ้านครั้งต่อมา โนมจึงตกลงโอนที่ดินของตนให้เป็นชื่อของผู้หญิงคนน้องตามที่เขาดังเงื่อนไขไว้ สามี่ของผู้หญิงคนน้องนั่นเองเป็นคนออกหนังสือรับรองให้โนม ผู้หญิงคนน้องเป็นคนพานโนมไปขอวีซ่านักท่องเที่ยวที่สถานทูตเยอรมันที่กรุงเทพฯ โนมเป็นคนซื้อตัวเครื่องบินเองในราคาสามหมื่นบาท เมื่อทุกอย่างพร้อมแล้วโนมก็เดินทางมาเยอรมนีกับเขา ขณะนั้นเป็นช่วงปี 2536 (1993)

สภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่เยอรมนีในระยะแรก

ในระยะสามเดือนแรกที่มาถึงเยอรมนี โนมพักอยู่กับผู้หญิงคนพี่ โนมเล่าว่า เมื่อมาถึงเยอรมนีแล้ว สองพี่น้องนั้นเปลี่ยนพฤติกรรมต่อเธอไปเป็นหน้ามือกับหลังมือ ที่เคยพูดหวานพูดดีก็กลับก้าวร้าวหยาบคาย โนมเล่าว่า เขาตบตีดูดำเธอเยี่ยงทาส เมื่อเล่าถึงตอนนี้ประνομมีน้ำเสียงร้าวรานอดสูใจ และไม่ยอมเล่าต่อ เธอยืนกรานสรุปแต่เพียงว่า “ไม่เอา ไม่อยากพูดถึง ไม่อยากคิดถึงมันอีกแล้ว ไม่อยากพูดถึง ไม่เอา”

สิ่งที่นายหน้า คือสองพี่น้องและสามีชาวเยอรมันของเขา คิดกับผู้หญิงไทยที่เขาติดต่อมาในราคาหนึ่งแสนบาท ก็คือ การที่เขาเอาผู้หญิงมาพบกับเขาในระยะแรกและลงโฆษณาหาคู่ในหนังสือพิมพ์ที่เบอร์ลินให้ นโยบายของเขาคือการพยายามบีบคั้นให้ผู้หญิงแต่งงานไปกับใครก็ได้สักคนหนึ่งโดยเร็วที่สุดเพื่อที่เขาจะได้หมดภาระ การที่เขาไม่ปากเสียงทะเลาะกับนอมจนถึงกับลงไม้ลงมือตบตีก็เนื่องมาด้วยเหตุนี้คือ

1. เขาไม่ยอมลงข้อความโฆษณาหาคู่ในหนังสือพิมพ์ให้นอม
2. เขาบังคับให้นอมแต่งงานกับเพื่อนของสามีของผู้หญิงคนน้อง (นอมบอกว่า ดูเหมือนว่าเขาคงจะได้วางแผนไว้แล้วว่า จะทานอมมาให้คนนี้)

นอมบอกปฏิเสธ ยืนกรานอย่างแน่วแน่นว่าไม่ต้องการจะแต่งงานกับผู้ชายคนนี้ เธอเล่าว่าผู้ชายคนนี้หน้าตาอัปลักษณ์จนสุดแสนจะบรรยายได้ เธอคิดว่า เขาคงจะไม่สามารถหาผู้หญิงที่ไหนได้อีกแล้ว และคงจะไม่มีผู้หญิงเยอรมันคนใดยอมแต่งงานกับเขา ในถ้อยคำของนอมเอง “*ยังคงข้างเผือกภูพานใครจะไปเอาลง*”

นอมได้อ้อนวอนขอร้องให้สองพี่น้องช่วยลงโฆษณาหาคู่ให้ตนในหนังสือพิมพ์ เพื่อที่ตนจะได้มีโอกาสเจอคนอื่น ๆ บ้าง และมีโอกาสเลือกได้ แต่สองพี่น้องนั้นไม่ยอม เขาบอกนอมว่า ถ้าไม่แต่งกับคนที่เขาเลือกให้ ก็ให้ไปหาเอาเองข้างหน้า เขาจะไม่ช่วยเหลืออะไรทั้งสิ้น พร้อม ๆ กันเขาก็ด่าทอนอมอย่างสาดเสียเทเสีย

ในที่สุด นอมก็จำใจต้องยอมแต่งงานกับผู้ชายที่เขากำหนดให้ก่อนที่วีซ่านักท่องเที่ยวสามเดือนที่ขอมาจากเมืองไทยจะหมดลง

นอมเล่าว่า สองพี่น้องและสามีของเขาปฏิบัติต่อเธอและผู้หญิงคนอื่น ๆ ที่เขาเอามาอย่างกับเป็นสินค้า ในช่วงที่นอมพบกับเขานั้น มีผู้หญิงอีกคนหนึ่งที่เขาเอามาเกือบจะพร้อม ๆ กัน และเป็นคนที่เขาลงข้อความ

โฆษณาหาคู่อีกในหนังสือพิมพ์ หลังจากโฆษณาแล้วก็มีผู้ชายเขียนจดหมายแสดงความสนใจเข้ามามากมาย และสองพี่น้องก็ส่งผู้หญิงคนนั้นให้ไปทดลองอยู่กับผู้ชายเหล่านั้นคนแล้วคนเล่า เธอถูกลูกค้าลี้มลองและส่งกลับคืนมาครั้งแล้วครั้งเล่า ในที่สุดผู้หญิงคนนั้นก็กลายเป็นฝ่ายยอมแพ้อเอง และยอมให้สองพี่น้องติดต่อให้ตนไปค้าประเวณีที่อีกเมืองหนึ่งในเขตของเยอรมันตะวันตกเดิม นอมเองก็เคยถูกสองพี่น้องชักชวนให้ออกหารายได้โดยการขายตัวเช่นกัน โดยเขาแนะนำให้ว่า “เจอ (ผู้ชาย) ดีก็อยู่ ถ้าอยู่ไม่ดีได้วี(ซ่า)สามปี แล้วค่อยหนี พี่จะส่งไปหาเงินต่างจังหวัด”

ชีวิตแต่งงานครั้งที่สอง (36 - ปัจจุบัน)

ในช่วงที่ให้สัมภาษณ์ นอมแต่งงานกับ “ช่างเผือกภูพาน” ได้สองปีแล้ว และได้วีซ่าอยู่เยอรมนีชนิดจำกัดเวลา เป็นเวลาสามปี ถ้าเธอทนอยู่กับเขาได้ครบสี่ปี เธอก็จะมีสิทธิ์ได้วีซ่าพำนักในเยอรมนีชนิดไม่จำกัดเวลา สามีชาวเยอรมันของนอม มีอาชีพเป็นพนักงานทำความสะอาดของเทศบาล เขาอายุไล่เลี่ยกับนอม แต่เขาหมดสมรรถภาพทางเพศโดยสิ้นเชิงแล้ว จึงไม่สามารถยุ่งเกี่ยวหลับนอนกับนอมได้ หน้าที่ของนอมในฐานะเป็นภรรยาเขานอกจากการหุงหาอาหารเก็บจัดทำความสะอาดบ้านช่องให้เขาแล้ว นอมยังต้องป้อนข้าวป้อนน้ำ เช็ดก้นให้เขาเหมือนเขาเป็นเด็กเล็กๆ นอมบอกว่า “ไม่รู้ว่าเขาผิดปกติหรือเปล่า”

ประสบการณ์การทำงานในเยอรมนี (37 ปี - ปัจจุบัน)

หลังจากแต่งงานได้ประมาณหนึ่งปี นอมก็ได้เข้าทำงานเป็นพนักงานทำความสะอาดห้องของโรงแรมแห่งหนึ่ง เธอเป็นคนไทยคนเดียวที่ทำงานที่นั่น นอมเล่าว่า เนื่องจากผู้หญิงไทยมีชื่อเสียงไม่ดี นอมจึงถูกแขกของโรงแรมลวนลามเอาบ่อย ๆ ครั้งหนึ่งขณะที่นอมกำลังจัดเตียงอยู่ แขกชาว

อาหรับก็เข้ามาถามว่า ถ้าจะนอนด้วยจะคิดค่านอนชั่วโมงเท่าไร อีกครั้งหนึ่งแขกชาวอเมริกันไม่พูดพาล่มทำเพลงอะไรทั้งสิ้น ได้เปิดซิปกางเกงของตนลงนอนแผ่หรา พร้อมกับบอกให้ประหม่อมสำเร็จความใคร่ให้เขาด้วยปากนอมทั้งโกรธทั้งอาย ได้ด่าทอออกไปอย่างเหลืออด แต่ไม่เคยได้นำเรื่องดังกล่าวไปแจ้งให้ผู้จัดการโรงแรมรับทราบ เธอบอกว่า กลัวว่าเรื่องจะไปกันใหญ่ นอมบอกว่า ตนถูกลวนลามจากแขกทุกเดือน

นอมเล่าว่า สามีเป็นคนออกค่าใช้จ่ายทุกอย่างในบ้าน และในปีแรกยังได้เคยส่งเสียให้ลูก ๆ ของนอมที่เมืองไทยเดือนละห้าร้อยมาร์ค หลังจากนอมมีงานทำ มีเงินเดือนเป็นของตนเองแล้ว เขาได้ส่งให้ทางเมืองไทยลดลงเหลือสองร้อยมาร์ค นอกจากส่งเสียให้ลูกของนอมแล้ว เขายังต้องจ่ายค่านายหน้าให้สองพี่น้องที่ติดต่อเอานอมมาอีกด้วย โดยจ่ายเป็นงวด ๆ งวดละห้าร้อยมาร์ค นอมมารู้เรื่องนี้ทีหลัง และรู้สึกโกรธมากที่สองพี่น้องนั้นเอาตนมาขาย และคิดกำไรทั้งสองทาง คือ เรียกห้องเอาที่ดินของตนไปที่เมืองไทย แล้วยังคิดเงินกับผู้ชายที่แต่งงานกับตนอีก เรื่องที่ดินที่โอนให้เป็นชื่อผู้หญิงคนนั้น นอมได้ไปพูดจะขอไถ่คืนหลายครั้งแล้ว แต่ถูกปฏิเสธกลับมา เมื่อนอมทักท้วงหลายครั้งเข้าว่า ได้เคยสัญญาไว้ที่เมืองไทยว่าจะคืนให้ ก็ถูกหัวเราะเยาะกลับมาว่า “ถ้ากูไม่พูดอย่างนี้มึงจะมาเทรอกคนเราต้องหลอกกันมา จึงจะมา”

นอมมีเงินเดือนจากการเป็นลูกจ้างทำความสะอาดห้องในโรงแรมเดือนละหนึ่งพันมาร์คเศษ ๆ และทุกบาททุกสตางค์นั้น นอมเก็บเป็นเงินออม ได้เคยส่งเงินไปให้บิดาหนึ่งหมื่นห้าพันมาร์คเพื่อช่วยบิดาต่อเติมบ้าน แต่นอมบอกว่าจนบัดนี้ก็ยังไม่เสร็จเสียที และรู้สึกสงสัยว่าบิดาของตนจะนำเงินไปทำอย่างอื่นเสียมากกว่า “เงินตั้งหมื่นห้าพันมาร์ค แค่อ่เติมบ้านต่างจังหวัดยังบอกว่าไม่พออีก” นอมตั้งใจว่าจะส่งเสียเลี้ยงดูเฉพาะลูกสองคนของตนเท่านั้น แต่จะไม่ส่งเสียให้บิดามารดาเพราะเขามีฐานะดีดูแล

ตัวเองมาได้ตลอดอยู่แล้ว นอมเองเสียอีกที่ยังเคยต้องไปขอพึ่งพาเงินทองของบิดามารดาเป็นครั้งคราวเมื่อสมัยที่ยังแต่งงานอยู่กับสามีคนไทย

นอมคิดว่า จะส่งเสียให้ลูก ๆ ทั้งสองของตนเดือนละสองร้อยมาร์คไปเรื่อย ๆ จนกว่าเขาจะเรียนจบ และอยากมีเงินเก็บสักสามสี่แสนบาทเพื่อเปิดปั้มน้ำมันเล็ก ๆ ให้ลูกชาย “ชายเป๊ปซี่ แพนต้าไปด้วย” ในอนาคต

ความใฝ่ฝันของนอมคือ “อยากรวย” และคิดว่า “อีกสองปีรวยแน่” ถ้ารวย ก็อยากจะให้มารดาเอาเงินออกให้ชาวบ้านกู้

นอกเหนือไปจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ

นอมมีความกระตือรือร้นที่จะเล่าถึงชีวิตด้านเศรษฐกิจและความใฝ่ฝันทางเศรษฐกิจของตนค่อนข้างมาก ในขณะเดียวกัน เธอก็เล่าว่า ชีวิตของเธอที่ไม่ค่อยจะมีความสุขนัก ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้วว่า สามีหนุ่มของเธอไม่มีสมรรถภาพทางเพศแล้ว และทั้งสองก็ไม่เคยหลับนอนกันฉันท์สามีภรรยาเลย นอมหาทางออกให้ตนเองด้วยการมีเพื่อนชาย เธอได้รู้จักกับอดีตทหารผ่านศึกเวียดนามชาวเยอรมันคนหนึ่ง และได้มีความสัมพันธ์กับเขาฉันท์คู่สาวเรื่อยมา อดีตนายทหารคนนี้เป็นคนที่สภาพอารมณ์ลุ่ม ๆ ดอน ๆ บางครั้งก็ดี แต่บางครั้งก็แสดงอาการโมโหร้าย เออะอะเอ็ดตะโรเอา กับนอมโดยไม่มีสาเหตุ นอมบอกว่า เขามีนิสัยแปลก ๆ ในบ้านของเขาเต็มไปด้วยพวกของเก่าสมัยนาซี เขาสะสมเครื่องแบบ หมวก อาวุธ ฯลฯ จากสมัยฮิตเลอร์ และมีรูปของฮิตเลอร์ไว้ในบ้านด้วย ชายคนนี้ได้แนะนำให้นอมทนอยู่กินกับสามีที่จืดจางเปียสนสมรสด้วยไปจนครบสี่ปี เมื่อได้รู้ซ้ำพำนักรูปแบบถาวรแล้วจึงค่อยทิ้งสามีมาอยู่กับเขาอย่างเปิดเผย (โดยไม่ต้องแต่งงาน?)

นอมเล่าว่า ตนไม่ได้คบหาสมาคมกับคนไทยอื่นๆ ในเมืองที่เธอพำนักอยู่มากนัก เธอบอกว่า “ไม่อยากจะมามีเรื่อง ผู้หญิงไทยที่นี่มีแต่จะอิจฉา

ริชยา นินทาตัวเอง” นอมทำความสะอาดโรงแรมวันละแปดชั่วโมง สัปดาห์ละห้าวัน เธอบอกว่าทำงานเสร็จกลับบ้านก็เหนื่อยไม่อยากออกไปไหนแล้ว การพักผ่อนของเธอคือการดูทีวี ฟังเพลง และทำกับข้าวให้ตนเองและสามี หรือไม่กี่ออกไปเล่นไฟในสวนสาธารณะซึ่งเป็นแหล่งชุมนุมที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของคนไทยในเมืองที่นอมพำนักอยู่

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรณีศึกษาที่ 5 : จันท์ (นามสมมุติ)

ประวัติส่วนตัว

บ้านเกิด	จังหวัดหนึ่งในภาคเหนือ
อายุ	ขณะให้สัมภาษณ์อายุ 38 ปี
การศึกษา	จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนที่บ้านเกิด
พี่น้อง	ไม่มีพี่น้อง กำพร้ามารดาตั้งแต่ยังแบเบาะ (อายุสองเดือน) เติบโตมากับย่าส่วนบิดาไปมีภรรยาใหม่
สถานภาพสมรส	สมรสแล้วกับเซลส์แมนชาวเยอรมันวัย 57 ปี มีบุตรสาวอายุ 9 ขวบ หนึ่งคน
อาชีพ	แม่บ้าน
ชนิดของวีซ่า	ได้สิทธิพำนักถาวร (Aufenthaltsberechtigung)
เงินฝากธนาคาร	มีบัญชีเงินฝากของตัวเอง

วัยเด็ก (ตั้งแต่จำความได้จนถึง 19 ปี)

จันท์เล่าว่า ตนเองเติบโตมากับย่า เพราะมารดาเสียชีวิตตั้งแต่จันท์อายุได้แค่สองเดือน หลังจากมารดาเสียชีวิตแล้ว บิดาได้ไปมีภรรยาใหม่ ตนเองจึงไม่เคยรู้ว่าความอบอุ่นจากพ่อแม่เป็นอย่างไร อยากรู้ก็ตามจันท์เป็นที่รักใคร่ของย่า เนื่องจากเป็นหลานสาวคนเดียวในขณะที่หลานอื่น ๆ นั้นเป็นชายล้วน อยู่กับย่า “ชีวิตก็สบายตามมีตามเกิด” ย่าเป็นคนหัวสมัยใหม่ จันท์อายุได้สามขวบย่าก็ให้เข้าเรียนอนุบาล ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องแปลกในสมัยนั้น ลูกพี่ลูกน้องของจันท์ที่เขียงรายบางคนไม่เข้า

โรงเรียนเลยก็มี ที่เรียนกันแค่ชั้นประถมศึกษาปีที่สองก็มี ส่วนจันทร์ได้เรียนจนจบชั้นประถมศึกษาปีที่สี่ จากนั้นได้ออกมาเรียนเย็บผ้า และเรียนศึกษาผู้ใหญ่ต่อมา แต่ไม่ทันได้จบชั้นประถมศึกษาปีที่เจ็ดก็ออก จันทร์เคยค้าขายบ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ โดยเก็บผลหมากรากไม้ต่าง ๆ แถวบ้าน จำพวกมะเฟือง มะไฟ ละมุด มะพร้าว ฯลฯ ไปขายที่ตลาด จันทร์บอกว่า เมื่ออย่างเข้าวัยรุ่น ชอบเที่ยว ชอบดูหนัง แต่ “ไม่เคยเสียตัว”

ย้ายถิ่นครั้งแรกเพราะถูกลอกมาขาย (19 ปี)

เมื่อจันทร์อายุได้ 19 ปี ญาติซึ่งเป็นลูกของพี่ชายแท้ ๆ ของย่าของจันทร์ได้ชักชวนจันทร์ให้ไปทำงานเป็นที่เลี้ยงเด็กที่กรุงเทพฯ โดยจะได้เงินเดือน ๆ ละห้าร้อยบาท จันทร์อยากได้เงินเดือนจึงยอมไปด้วย แต่ญาติกลับนำจันทร์มาขายให้โรงน้ำชาที่แม่กลอง จันทร์ถูกกักขังและถูกบังคับให้รับแขกพร้อมกับผู้หญิงและเด็กคนอื่น ๆ ในนั้น จันทร์บอกว่า สภาพของโรงน้ำชานั้นเหมือนคุก ไม่มีทางหนี ไม่มีโอกาสติดต่อกับโลกภายนอก ทุกคนต้องทำงานแทบไม่ได้เห็นเดือนเห็นตะวัน และแม้ว่าจะร้องไห้ น้ำตานองหน้าอย่างไรก็ไม่เคยได้รับความสงสารหรือเห็นใจจากแขก “ผู้ชายหน้ามืดมา มันเอาได้หมด” ลูกพี่ลูกน้องอีกคนหนึ่งของจันทร์ก็ถูกญาติลอกมาขายเช่นกัน คนนั้น “ยังไม่มีประจำเดือนด้วยซ้ำ” จันทร์บอก

หลังจากทนทุกข์อยู่ในสภาพคล้ายนักโทษอยู่เกือบหนึ่งปี จันทร์ก็หลบหนีออกมาได้ ขณะนั้นเธอมีเงินสดติดตัวอยู่แค่สี่สิบบาท และสร้อยคอทองคำหนักสองสลึงอีกหนึ่งเส้น ผู้ที่ได้ช่วยให้ที่หลบซ่อนแ่ตนคือร้านขายเครื่องไฟฟ้าในตลาดที่แม่กลองนั่นเอง จันทร์บอกว่าเธอยังสำนึกในบุญคุณของเขายู่จนทุกวันนี้ เจ้าของร้านดังกล่าวได้ให้ตนหลบซ่อนตัวอยู่ในบ้านจนเมื่อเห็นว่าปลอดภัยแล้ว จึงได้พามาส่งขึ้นรถเพื่อกลับภูมิลำเนาเดิม

จันทร์ได้นั่งรถมาลงที่สถานีขนส่งสายเหนือที่ตลาดหมอซิด ด้วยความที่ไม่เคยมากรุงเทพฯ จันทร์จึงรู้สึกเคืองแค้นในตอนที่กำลังหันรีหันขวางอยู่นั้น ก็หันไปเห็นคนรู้จัก เป็นผู้หญิงจากอำเภอเดียวกัน เพื่อนคนนั้นมาส่งมารดากลับบ้าน เมื่อเห็นจันทร์อยู่ในสภาพเช่นนั้น ก็ได้ชวนให้ไปพักอยู่ด้วยกัน เขาบอกว่า “มึงจะกลับบ้านยังไง มีเงินแค่สี่สิบบาท ทำไมมึงไม่ไปทำงานก่อน” จันทร์ถามว่า งานอะไร ถ้าเป็นงานขายตัวละก็อย่าเอาด้วย เพื่อนรับรองว่าไม่ใช่งานขายตัว เพียงแค่เดินและตีหม้อเท่านั้น เขาบอกให้ไปดูก่อน “ถ้าชอบก็ทำ ไม่ชอบก็ไม่ต้องทำ สงกรานต์ค่อยกลับด้วยกัน”

กระบวนกรกลายมาเป็นโสเภณีอาชีพ (20 - 28 ปี)

“บ้าน” ที่เพื่อนพูดถึง คือบ้านเช่าที่ผู้หญิงจากภาคเหนือมาเช่าอยู่ด้วยกัน ตั้งอยู่ในถิ่นอาศัยที่แออัดของท่าเรือคลองเตย จันทร์เล่าว่า “ไปบ้านพักเขา ไปคุยกัน โอ้โหทางเหนือทั้งนั้น อยู่แถวท่าเรือ น้ำครั่ง น้ำครำ ยุงก็กัด ต้องจุดไฟนอน จุดไฟไลยุง นอนเบียดกันจนไฟไหม้กัน” เพื่อนพาจันทร์ไปดูที่ทำงานซึ่งเป็นบาร์ดิสโก้ พาไปดูการหาแขกฝรั่งแถวท่าเรือ แต่จันทร์ก็ยังไม่อยากทำงานดังกล่าวอยู่ดี หนึ่งเดือนผ่านไปจันทร์ก็ยังตัดสินใจไม่ได้ สร้อยคอหนักสองสิ่งที่ดีตัวมาก็ได้ขายไปเรียบร้อยแล้ว ขณะที่กำลังลังเลอยู่เช่นนี้ ก็ได้แรงยุจาก “เพื่อน” ว่า “มึงไม่อยากจะดังศรี ไปเที่ยวเมฆาหีวะ มึงก็ไม่ใช่สาวบริสุทธิ์แล้ว” จันทร์ทนเพื่อนคะยั้นคะยอไม่ได้ กอปรกับความจำเป็นทางเศรษฐกิจ จึงยอมไปลองตีหม้อและเต้นโกลโกตุ ตอนแรกก็มีความอาย แต่ “เพื่อน” ก็แนะนำให้ว่า “มึงกินเหล้าสักอีบลี” จันทร์นึกว่า ตนเองได้ผ่านอะไรมามากมายแล้ว จะไปต่อในอาชีพแบบเดิมอีกก็ไม่ได้แตกต่างอะไร “ไหน ๆ ก็ไหน ๆ แล้ววะ” จันทร์คิด จากการเต้นโกลโกตุและขายตีหม้อในบาร์ จันทร์ก็เขิบไปบริการลูกค้าต่างประเทศถึงท่าเรือ จันทร์เล่าว่ามีอยู่คนหนึ่งเกือบจะติดเรือไปกับพวกเกาหลีสื่ออยู่แล้ว

ดีที่มีเจ้าหน้าที่ของท่าเรือซึ่งเป็นคนไทยมาช่วยไว้ ซึ่งหลังจากที่รู้จักกับเจ้าหน้าที่คนไทยดังกล่าวได้ไม่นาน จันท์ก็ตกลงปลงใจอยู่กับเขาฉันทน์ สามีภรรยาและหยุดทำงาน

จันท์อยู่กับสามีคนไทยคนแรกได้ประมาณสองปี ก็เลิกกัน เนื่องจากฝ่ายชายไปมีความสัมพันธ์กับผู้หญิงอื่น ในช่วงนี้เองที่จันท์มีโอกาสดำเนินทางกลับไปเยี่ยมย่าที่เชียงรายน และเมื่อลงมาก็กลับมาทำงานในอาชีพเดิม

สามีคนที่สองของจันท์มีอาชีพขับรถตุ๊กตุ๊ก คนนี้ไม่เจ้าชู้แต่ก็อยู่กับกันไม่นาน เพราะเขาติดการพนัน จันท์บอกว่าหลังจากเลิกกับสามีคนที่สอง ตนก็ตั้งใจว่าจะไม่เลือกผู้ชายไทยเป็นคู่ชีวิตอีก “พอเลยคนไทย” เธอพูด “ไม่เจ้าชู้ก็ติดการพนัน”

ถัดจากท่าเรือคลองเตย จันท์ได้ไปทำงานในสถานออบอบนวดแห่งหนึ่งแถวสามย่าน “กิน นอนที่นั่น” ที่สถานออบอบนวดดังกล่าว จันท์มีลูกค้าทั้งไทยและต่างประเทศ จากนั้นจันท์ได้รับการติดต่อจาก “เพื่อน” ให้ไปเดินโชว์ลามกที่บาร์แถวสุรวงศ์ จันท์เริ่มออกมาเช่าบ้านอยู่คนเดียว “แต่ยังมีเพื่อนคนเหนือ อยู่ห่างคนเหนือไม่ได้” เธอเล่าว่า ที่บาร์แห่งนี้ จันท์มี “แฟน” ชาติด่าง ๆ ตั้งแต่อาหรับ อังกฤษ ฯลฯ ซึ่งเมื่อถึงวันปีใหม่หรือวันเกิดของเธอก็พากันส่งของขวัญมาให้ทางไปรษณีย์ จันท์ทำงานที่นั่นได้ไม่ถึงปี ก็มีคนมาชักชวนให้มาเยอรมนี ขณะนั้นจันท์อายุได้ 28 ปี และเพิ่งจะสูญเสียย่าซึ่งอุปการะเธอมาตั้งแต่อ่อนแต่ออก จันท์เล่าว่า “พอย่าเสีย ก็ไม่ค่อยได้กลับบ้านแล้ว” พอมีคนชวนให้มาต่างประเทศ เธอจึงไม่ลังเลเท่าใดนัก เธอคิดว่าจะมาทำงานที่เยอรมนีสักเที่ยว สองเที่ยว พอมีเงินตั้งตัวได้แล้ว ก็จะเลิกอาชีพนี้โดยเด็ดขาด ในหมู่เพื่อนฝูงที่ทำงานด้วยกันก็เล่าลือกันว่า มาเยอรมนีสามเดือนก็สร้างบ้านได้

จากทุนนิยมปลายแถวสู่ทุนนิยมศูนย์กลาง (28 ปี - ปัจจุบัน)

จันทร์เดินทางมาถึงเยอรมนีในปลายเดือนธันวาคม เธอบอกว่าวันแรกที่มาถึงแค่ลงมาเหยียบสนามบิน ตนก็นึกอยากกลับบ้านแล้ว อากาศในเดือนธันวาคม เหน็บหนาวจนแทบจะทะเล่ถึงกระดูก จันทร์ไม่ได้เตรียมตัวเตรียมใจมารับกับสภาพดังกล่าวเลย เธอใส่เสื้อบาง ๆ มาจากเมืองไทย เครื่องบินพาเธอมาลงในเขตของเยอรมันตะวันออก แต่จันทร์ไม่รู้ว่่าที่ที่ตนมาลงนั้นเป็นเขตตะวันออกได้แต่นึกงงอยู่ในใจว่า “ฝรั่งทำไมถึงจนอย่างนี้” นายหน้าที่บอกว่าจะมารับก็ไม่เห็นมารับ จันทร์ทั้งหนาว ทั้งหิว พูดภาษา ก็ไม่ได้ “ปวดท้องสี่ก็บอกใครไม่ได้” จันทร์เล่า ก็ได้แต่เดินตามผู้โดยสารอื่น ๆ เขาไป คนไทยที่นั่งมาในเครื่องบินเดียวกันก็ถามว่า มีใครมารับหรือเปล่า พอจันทร์บอกว่า คนชื่อ “ตี๋ม” (ชื่อสมมุติ) บอกว่าจะมารับแต่ไม่เห็นมา ทุกคนก็ร้องอ้อ เพราะ “ตี๋ม” เป็นมาฆ่าชัง (เจ้าของชอง) ที่โด่งดังของเมืองนั้น

จันทร์เล่าว่า เจ้าของบาร์คือ “ตี๋ม” นั้นเป็นคนจากภาคเหนือเหมือนกัน แต่เอาเปรียบผู้หญิงมากไม่เคยเห็นใจใครเลย ผู้หญิงทุกคนในบาร์ของเขาต้องทำงานทั้งงานบาร์และงานบ้านให้เขา ตื่นเช้าขึ้นมาต้องดูดฝุ่น ล้างห้องน้ำให้เขา ตีสอง ตีสาม นั้นแล้วจึงจะได้เลิกงาน แม้ว่าทำงานแทบจะตลอดยี่สิบสี่ชั่วโมง แต่ผู้หญิงเองแทบจะไม่ได้เงินเลย เพราะโดนเจ้าของบาร์หักเอาทุกสิ่งทุกอย่าง บ่อยครั้งที่จันทร์ต้องไปบริการแขกถึงบ้าน แล้วหาทางกลับที่พักของตนไม่ถูก เธอพูดถึงความลำบากทั้งกายทั้งใจในช่วงนั้นว่า “ไปไหนก็ไปไม่ถูก ไม่รู้จักถนนหนทาง ไปหาแขกหาทางกลับบ้านไม่ถูกสนวี (หิมะ) ก็สูงถึงน่อง เงินที่แลกให้ตกก็ต้องเที่ยวช้อน ๆ ไว้ ทำงานให้เขาสองเดือนมีเงินแค่สองพันมาร์ค” จันทร์บอกว่า ขณะนั้นอัตราแลกเปลี่ยนหนึ่งมาร์ค คือสิบสามบาท คิดสะระตะดูแล้ว “ที่เมืองไทยยังจะได้มากกว่าแล้วเมืองไทยไม่บังคับเหมือนที่นี่” จันทร์จึงร่ำ ๆ จะกลับเมืองไทยเสียหลาย

ครั้ง อย่างไรก็ตามในช่วงนั้นจันทร์ได้เจอกับ “แกรด์” ซึ่งเป็นแขกของบาร์ที่ตนทำงานอยู่ “แกรด์” ได้ชวนให้ตนไปอยู่ด้วย จันทร์คิดคำนวณดูแล้ว เห็นว่าเวลาที่เหลืออีกเดือนหนึ่งนั้น (ขณะนั้นผู้ถือหนังสือเดินทางไทยสามารถมาท่องเที่ยวประเทศเยอรมนีได้เป็นระยะเวลาสามเดือนโดยไม่ต้องขอวีซ่า) ถ้าทำงานบาร์ให้เต็มต่อไปก็คงจะเก็บเงินได้ไม่เกินหนึ่งพันมาร์ค หากไปอยู่กับ “แกรด์” หนึ่งเดือนและเขาให้เงินสักหนึ่งพันมาร์ค ก็ยังจะดีกว่าทำงานบาร์ให้เต็ม ด้วยเหตุนี้จันทร์จึงยอมตกลงปลงใจไปอยู่ กับ “แกรด์”

จันทร์เล่าว่า ตอนแรก ๆ ก็ไม่มีปัญหาอะไร แกรด์เอาอกเอาใจตนดี กินอะไรก็ตามใจ เหม็นอะไรก็ทนได้ ทำปลาร้าอะไรก็ไม่ว่า ก่อนจะครบกำหนดที่จันทร์จะต้องกลับเมืองไทย เขาก็พาจันทร์ไปต่อวีซ่าอีกสามเดือน จันทร์เล่าว่า ช่วงนั้นเธอร้องไห้ทุกวัน เพราะคิดถึงบ้าน

อยู่กับ “แกรด์” ได้ไม่ถึงเดือน จันทร์ก็ท้องโดยไม่ได้ตั้งใจ ขณะนั้นแกรด์อายุเกือบห้าสิบปีแล้ว เขาเคยมีความสัมพันธ์กับผู้หญิงอื่น ๆ หลายคน แต่ไม่เคยมีลูก เมื่อรู้ว่าจันทร์ท้องเขาก็ดีใจและบอกให้เธอไปเตรียมเอกสารหลักฐานต่าง ๆ มาแต่งงานกับเขา

จันทร์เคยทำแท้งมาแล้วสองครั้ง ครั้งนี้เธอลังเลใจว่าจะทำแท้งอีกดีหรือไม่ แต่พอแกรด์พาไปตรวจท้องทำอัลตราซาวด์ จันทร์บอก “เห็นหน้าเห็นขาลูก ใจหาย ทำไม่ลง”

ชีวิตแต่งงาน

ในที่สุด จันทร์ก็ตัดสินใจแต่งงานกับแกรด์ เขาเป็นผู้ที่มีอาชีพการงานดี เป็นเซลล์แมนบริษัทที่มีชื่อเสียงบริษัทหนึ่ง เขาขอจันทร์แต่งงานด้วย เพราะต้องการมีลูกมากกว่าเพราะความรัก เมื่อจันทร์คลอดลูกได้หนึ่งเดือน ชีวิตแต่งงานก็เริ่มมีปัญหา ทั้งนี้เพราะเขาไม่มีความไว้วางใจภรรยา มีความ

ระวางอยู่ตลอดเวลาว่า เธอจะหวนกลับไปสู่อາชีพเดิมอีก จันทรเล่าว่า เขาเคยสะกดรอยตามเธอหลายต่อหลายครั้ง และเมื่อมีปากเสียงทะเลาะกัน เขาก็ไม่ละเว้นที่จะหยิบยกเอาอดีตของเธอมาตอกย้ำให้เธอเจ็บปวด บางครั้งเขาก็ตำว่าเธอต่อหน้าลูกอย่างหยาบคาย และมีอยู่ช่วงหนึ่งที่เขาแสดงความคลางแคลงใจออกมาว่าลูกสาวที่คลอดมานั้นเป็นลูกในสายเลือดของเขาโดยแท้จริงหรือไม่ เขาเคยออกปากขบไล่จันทรกลับเมืองไทย แต่ก็ติดอยู่ที่ลูกสาวยังเล็กมาก

จันทรเคยขัดแย้งกับสามี ถึงขั้นหอบลูกหนีไปอยู่บ้านพักผู้หญิง แต่แล้วก็กลับไปคืนดีกันอีก

เมื่อลูกสาวอายุได้สักสองสามขวบ จันทรก็เริ่มจะเป็นตัวของตัวเองขึ้นบ้าง เริ่มจะไปไหนมาไหนเองเป็น บุคคลที่จันทรเรียกว่า “เพื่อน” อย่างสนิทใจคือ โซโกะ (นามสมมุติ) เพื่อนบ้านชาวญี่ปุ่นที่อยู่ติดเดียวกันนั่นเอง จันทรเล่าว่าเขาเห็นจันทรหน้าตาเอเชียเหมือนเขาก็พยายามทักทายด้วย แรก ๆ จันทรไม่กล้าเพราะภาษาเป็นอุปสรรค แต่นาน ๆ เข้าจันทรก็เริ่มพูดกับเขาแบบงู ๆ ปลา ๆ เริ่มเล่าความคับข้องใจของตนให้โซโกะฟัง โซโกะพาจันทรมาแนะนำให้รู้จักกับหน่วยงานที่ทำงานกับผู้หญิงไทยแห่งหนึ่งที่นี่เอง เป็นที่ที่จันทรมาขอคำปรึกษาเรื่องต่าง ๆ ตั้งแต่เรื่องชีวิตครอบครัว เรื่องการเข้าโรงเรียนอนุบาลของลูก ตลอดจนเรื่องการเรียนภาษาเยอรมันของตนเอง

จันทรพูดถึงชีวิตสมรสของตนว่า ไม่มีความสุขนัก แกร็ดและตนยังอยู่ด้วยกันเพราะเห็นแก่ลูกมากกว่า

สิบปีที่อยู่ในเยอรมนี จันทรก็ยังไม่ได้สร้างบ้านที่เมืองไทยตามที่ฝันไว้อยู่ดี แกร็ดให้เงินจันทรเป็นค่ากับข้าวและอื่น ๆ อาทิตย์ละสองร้อยห้าสิบบาร์ค จากเงินจำนวนนี้จันทรก็ต้องกระเบียดกระเสียนจึงจะพอใช้ ไม่ต้อง

พูดถึงการเก็บเป็นเงินออม ซึ่งไม่สามารถจะทำได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อแต่งงานกันใหม่ ๆ แกร์ดได้ให้เงินแก่จันทรก่อนหนึ่ง เงินดังกล่าวจันทรได้นำไปซื้อที่เชียงรายหนึ่งแปลงราคาสองแสนบาท นั่นคือทรัพย์สินสมบัติทั้งหมดที่จันทรมีอยู่

จันทรบอกว่า คนแก่ใกล้บ้านคนหนึ่งชอบด่าจันทร จนบัดนี้จันทรก็ยังไม่เข้าใจว่า ทำไมเขาจึงเกลียดตนนัก

จันทรบอกว่า ถ้าเป็นไปได้ จันทรอยากหวนชีวิตคืนไปอยู่วัยเด็กอีก วัยก่อนที่จันทรจะออกจากแม่ไร่มา

ความหวังของจันทรขณะนี้คือลูก ซึ่งโตวันโตคืน และเฉลียวฉลาด แข็งแรง หน้าตาละม้ายคล้ายไปทางบิดามากกว่าจะมาจากจันทร

ทุกวันนี้ จันทรทำขนมต้ม ขนมถั่วแปบออกขายบ้าง วันใดที่มีตลาดนัดก็ออกไปรับจ้างขายดอกไม้บ้าง นอกจากนั้นแล้ว จันทรยังได้เข้าเรียนภาษาเยอรมันในโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่ในเมืองที่เธอพักอยู่อีกด้วย

ในอนาคต จันทรหวังว่าจะได้กลับไปใช้ชีวิตบั้นปลายที่เมืองไทย เธอบอกว่า คงจะอยู่ที่เยอรมนีพอให้ลูกโต บรรลุนิติภาวะ ดูแลตัวเองได้ตนก็อยากจะกลับไปใช้ชีวิตอยู่ที่เชียงรายตามเดิม

ตอนที่สอง ทัศนศึกษาในเมืองฮัมบวร์ก

บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของหญิงไทยในเมืองฮัมบวร์ก

สภาพสังคม-สิ่งแวดล้อม-การคบหา การพักผ่อนหย่อนใจ

เมืองฮัมบวร์กเป็นเมืองใหญ่ และมีคนต่างชาติพำนักอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก มีแหล่งเริงรมย์ขนาดใหญ่ที่ชื่อว่า St. Pauli และมีถนนที่หญิงไทยเป็นจำนวนมากทำอยู่ในเขตถนนนั้นชื่อว่า Grosse Freiheit (โกรสเซอร์ ฟรายไฮท์) ถนนสายสั้น ๆ นี้ มีบาร์อะโกโก้ คาร์บาเร่ท์ ร้านอาหารไทย-เยอรมัน คาราโอเกะไทย หญิงไทยที่ทำงานขายบริการทางเพศบริเวณนั้นก็มาใช้บริการร้านอาหารไทย และหญิงไทยที่แต่งงานกับชายเยอรมันก็แวะมาใช้บริการโดยมาพร้อมกับเพื่อนหญิงไทยคนอื่น หรือกับสามีของตนเอง และในบริเวณเดียวกันข้างบนหรือข้างหลังร้านเป็นบ่อนการพนันที่หญิงไทยที่ค้าบริการทางเพศ ใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจหลังเลิกงาน ผู้ที่ไปใช้บริการการเล่นการพนันหรือการเล่นไพ่ เป็นคนที่คุ้นเคยเท่านั้น มีหญิงไทยที่ทำงานบริการเข้าไปใช้บริการกันมาก แต่หญิงไทยที่เป็นแม่บ้านไม่มีโอกาสไปเสี่ยงโชค เพราะมีรายได้น้อย ส่วนบริเวณถนนใหญ่ก็จะมีกาสิโนที่เปิดให้ทุกคนทั่วไป

ในเมืองฮัมบวร์กไม่มีวัดไทยเช่นเมืองอื่น ๆ แต่มีสมาคมพุทธที่เชิญพระสงฆ์ไทยมาประจำในเทศกาลต่าง ๆ ในสถานที่ปฏิบัติธรรม มีสมาคมพุทธและสมาคมวัฒนธรรมไทยอยู่ 2 สมาคมด้วยกัน ในเทศกาลเข้าพรรษาหรือวันนักขัตฤกษ์ต่าง ๆ ที่พระสงฆ์มาประจำ จะมีหญิงไทยเป็นจำนวนมากมาฟังเทศน์ฟังธรรมพร้อมกับถวายอาหารเพล สมาคมเหล่านั้นมีการจัดงานสงกรานต์หรือลอยกระทงอยู่เป็นประจำทุกปี หญิงไทยและสามีเยอรมันก็เข้าร่วมงานอย่างคับคั่งโดยมีการสังสรรค์ เช่น เต้นรำ และประกวดขวัญใจ โดยมีการขายบัตรในราคาที่ไม่แพง บางครั้งอาจจะมีรายการคอนเสิร์ต โดย

เชิญห้กร้องมีชื่อต่าง ๆ จากประเทศไทยมาร่วมงาน สิ่งเหล่านี้เป็นกิจกรรมที่คนไทยในเมืองใหญ่ เช่น เมืองฮัมบวร์ก จะจัดให้มีอยู่เสมอ เป็นสิ่งบันเทิงที่หญิงไทยที่มาแต่งงานกับชายเยอรมันหรือหญิงบริการมาร่วมอยู่เป็นประจำ เป็นความบันเทิงแบบไทย ๆ การเล่นการพนัน และการเล่นแชร์ในหมู่หญิงไทยมีอยู่แพร่หลาย หญิงไทยที่เป็นแม่บ้านจะไปเล่นไพ่ในบ่อนซึ่งดูแลโดยหญิงไทย มีการเก็บค่าตั้ง และบริการอาหารเครื่องดื่มพร้อมหรือการเล่นไพ่ในหมู่เพื่อนหญิงไทยด้วยกัน ในขณะที่สามีเยอรมันไปทำงาน

หญิงไทยส่วนหนึ่งมีความรู้พื้นฐานจากเมืองไทยมาน้อยและไม่สามารถเรียนภาษาเยอรมันในชั้นสูงได้ จึงไม่สามารถทำงานที่ดีไปกว่างานทำความสะอาดตามบ้านหรือบริษัทห้างร้านหรือโรงเรียน หรืองานผู้ช่วยในร้านอาหารไทย สังคมของหญิงไทยเหล่านี้ก็มักจะเป็นการพบปะเพื่อนฝูงที่สมาคมพุทธในเทศกาลงานต่าง ๆ หรือร้านขายเครื่องสำอางไทย หญิงที่ทำงานกลางคืนมักจะมีพบปะกันตามอาหารไทยหรือคาราโอเกะหรือภายในบ่อนไพ่ต่าง ๆ

องค์กรช่วยเหลือหญิงไทย

ในเมืองฮัมบวร์กมีองค์กรที่ให้ความช่วยเหลือหญิงไทยชื่อว่า Amnesty for Women ซึ่งทำการณรงค์การต่อต้านการค้าหญิงและการบังคับค้าประเวณี องค์กรนี้ได้ให้คำแนะนำช่วยเหลือแก่หญิงไทยมาเป็นเวลากว่า 10 ปีแล้ว นอกจากนั้น ยังมีการสอนภาษาเยอรมันขั้นพื้นฐานแก่หญิงไทยที่ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้โดยครูคนไทย และยังเป็นที่พักพิงสังสรรค์ของหญิงไทยอีกด้วย จะมีการพบปะระหว่างหญิงไทยอยู่เป็นประจำทุกอาทิตย์ นอกจากองค์กรแห่งนี้แล้ว สมาคมไทยต่าง ๆ ก็ได้ให้ความช่วยเหลือในลักษณะต่าง ๆ กันไป การช่วยเหลือในหมู่หญิงไทยด้วยตนเอง

ลักษณะปัญหาและการแก้ไข

ปัญหาต่าง ๆ ที่มักจะพบในหมู่หญิงไทยจากการรวบรวมของ Amnesty for Women ได้พบว่า ปัญหาของหญิงบริการและหญิงแม่บ้านมีลักษณะต่างกันอยู่บ้าง ปัญหาของหญิงบริการคือ ปัญหาทางด้านภาษา การเอาเปรียบจากผู้ว่าจ้าง สุขภาพ การถูกทำร้ายจากลูกค้า ส่วนปัญหาของหญิงไทยแม่บ้านมีความคล้ายคลึงกันบางอย่าง เช่น ปัญหาทางด้านภาษา การถูกทำร้ายจากสามี และปัญหาอื่น ๆ เช่น ความโดดเดี่ยว การหางานทำการปรับตัวต่อวัฒนธรรมใหม่ เป็นต้น

Amnesty for Women ได้ให้ความช่วยเหลือแก่หญิงไทย ดังมี ปัญหาต่าง ๆ เช่น ในปี 1993 มีหญิงไทยที่ถูกสามีทำร้าย ต้องการแต่งงาน ต้องการหย่า ถูกนายจ้างโกงแรง ในปีต่อ ๆ มา หญิงไทยมีความต้องการแต่งงานเพิ่มขึ้น ในขณะที่การหย่าร้างยังมีไม่มาก ปัญหาของหญิงบริการถูกโกงค่าแรง ปัญหาของการถูกบังคับให้ค้าประเวณี และการนำลูกมาจากเมืองไทย ในปีต่อ ๆ มา ก็มีปัญหาการถูกส่งกลับประเทศไทย เนื่องจากอยู่อย่างผิดกฎหมาย ถูกบังคับค้าประเวณี ในปัจจุบันมีหญิงไทยที่ต้องหย่าขาดจากสามีเยอรมันเพิ่มขึ้น ในปี 1997 มีหญิงไทยที่ขอคำปรึกษาจาก Amnesty for Women 6 ราย (ภายในครึ่งปีแรก) ที่ต้องการหย่าขาดจากสามี ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ปัญหาที่ได้รับทราบการมาขอความช่วยเหลือและจำนวนของหญิงไทย

ปี 1993 ถูกสามีทำร้ายทุบตี 5 ราย, ต้องการแต่งงาน 11 ราย, ต้องการหย่า 3 ราย, ถูกนายจ้างโกงค่าแรง 2 ราย, อื่น ๆ 11 ราย*

ปี 1994 ถูกสามีทำร้ายทุบตี 2 ราย, ต้องการแต่งงาน 8 ราย, ต้องการหย่า 3 ราย, หญิงบริการถูกนายจ้างโกงค่าแรง 3 ราย, ฟ้องเรียกค่า

เลี้ยงดู 1 ราย, ตกเป็นผู้ต้องหาในการทำวีซ่าปลอม 2 ราย (หญิงบริการแปลงเพศ), ถูกบังคับให้ค้าประเวณี 2 ราย, หางานทำ, อื่น ๆ 10 ราย*

ปี 1995 ต้องการหย่า 2 ราย, ต้องการแต่งงาน 5 ราย, ต้องการนำลูกมาจากเมืองไทย 6 ราย, หางานทำ 6 ราย, ถูกสามีทำร้าย 2 ราย, มีเอกสารปลอมและต้องการกลับเมืองไทย 1 ราย, ถูกสามีทำร้ายและบังคับให้ค้าประเวณี 1 ราย, อื่น ๆ 7 ราย

ปี 1996 ถูกส่งตัวกลับ 2 ราย, ต้องการแต่งงาน 5 ราย, ต้องการหย่า 2 ราย, ถูกสามีทำร้าย 2 ราย, ฟ้องเรียกค่าเลี้ยงดู 1 ราย, มีเอกสารปลอมและถูกจับได้ 1 ราย, อื่น ๆ *

ปี 1997 ต้องการแต่งงาน 7 ราย, ต้องการหย่า 6 ราย, ถูกส่งตัวกลับ 3 ราย, ถูกจับด้วยข้อหาค้าประเวณี 1 ราย, ถูกสามีทำร้าย 2 ราย, การต่อวีซ่า 5 ราย

ในปี 1994 Amnesty for Women ได้ช่วยเหลือหญิงไทย 2 คน ที่ถูกบังคับให้ค้าประเวณี เหตุเกิดที่เมืองฮัมบวร์ก หลังเกิดเหตุ หญิงไทยทั้งสองคนได้รับการส่งตัวกลับประเทศไทย และได้เดินทางกลับมาอีกครั้งเพื่อให้การต่อศาล เจ้าของบาร์ซึ่งเป็นชายยูโกสลาเวีย มีภรรยาเป็นหญิงไทย และภรรยาเป็นผู้จัดหาผู้หญิงมาทำงานในบาร์ที่สามีเป็นเจ้าของกิจการอยู่

* ความช่วยเหลืออื่นๆ ได้แก่ การช่วยกรอกข้อความในเอกสารต่างๆ พาไปพบแพทย์ พบเจ้าหน้าที่ในหน่วยราชการ เช่น หน่วยงานตรวจคนเข้าเมือง (Immigration) สำนักงานสังคมสงเคราะห์ไปเปิดบัญชีส่วนตัวในธนาคาร การเรียนต่อหรือการทำงานทำ เป็นต้น

ภายหลังศาลตัดสินจำคุกชายเจ้าของบาร์เป็นเวลา 4 ปี กับ 3 เดือน ในข้อหาค้าหญิง นับเป็นคดีการค้าหญิงครั้งแรกที่ผู้ต้องหาถูกลงโทษในเมืองฮัมบวร์ก

นอกจากนี้ยังมีหญิงชาวโปแลนด์และโดมินิกันรีพับลิกที่มีคดีค้าหญิง แต่มีเพียงหญิง 2 คน จากประเทศโดมินิกันเท่านั้นที่ได้ไปต่อสูในศาลและชนะคดี เจ้าของช่องถูกตัดสินจำคุก 3 ปีในข้อหาบังคับค้าประเวณี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรณีศึกษาที่ 6 : มีเนาะ (นามสมมุติ)

ประวัติส่วนตัว

บ้านเกิด	จังหวัดหนึ่งในภาคใต้
อายุ	ปัจจุบันอายุ 23 ปี
การศึกษา	เรียนจบชั้นประถมปีที่ 5
บิดามารดา	ยังมีชีวิตอยู่ บิดาอายุ 53 ปี เป็นชาวภาคกลาง มารดาเป็นชาวพม่าอายุ 45 ปี ปัจจุบันทำไร่กาแฟและทำสวน บนที่ดินของตัวเอง
พี่น้อง	มีพี่น้องทั้งหมด 7 คนเป็นหญิงทั้งหมด พี่สาวสองคนแต่งงานแล้ว น้องสาวอีกสามคนกำลังเรียนในระดับมัธยมศึกษา
สถานภาพสมรส	มีเนาะสมรสแล้วกับสามีชาวเยอรมันอายุ 35 ปี จบปริญญาเอกทำงานเกี่ยวกับด้านยาและเคมีภัณฑ์ ยังไม่มีบุตร

วัยเด็กจนถึงก่อนหนีออกจากบ้าน (ตั้งแต่จำความได้ - 13 ปี)

มีเนาะเกิดที่ประเทศพม่า เพราะมารดาเป็นชาวพม่า เธอจึงไม่มีบัตรประชาชนไทย เพราะบิดาและมารดาไม่ได้ไปแจ้งเกิดที่อำเภอ บิดาได้พบมารดาขณะที่ไปทำงานอยู่ในเขตแดนพม่า พอมีบุตรสามคน และเริ่มมีปัญหาเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยจึงได้ย้ายกลับเข้ามาอยู่ในประเทศไทยทางด้านจังหวัดทางภาคใต้ บิดานับถือศาสนาอิสลาม ดังนั้นทั้งครอบครัวจึงนับถือศาสนาอิสลาม มีเนาะได้เริ่มต้นการศึกษาที่โรงเรียนวัดใกล้บ้านอยู่ในเขตอำเภอเมือง แต่ห่างออกไปประมาณ 7 หรือ 8 กิโลเมตร ช่วงนั้นสภาพ

ครอบครัวยากจนมากเพราะมีลูกติด ๆ กัน บิดาซึ่งตอนนั้นมียาเสพติดก็เริ่มเล่นการพนันด้วย เธอเล่าให้ฟังด้วยน้ำเสียงติดตลกว่า เมื่อเธอเด็ก ๆ เธอไม่รู้จัก “ขนม” ว่ามีหน้าตาเป็นอย่างไร เมื่อมีอายุได้เพียง 7 ขวบ เธอได้ชวนพี่สาวสองคนออกไปหารายได้พิเศษด้วยการเก็บถ่านได้ค่าแรงทั้งหมด 30 บาท พอกลับมาถึงบ้านบิดาก็เอาไปหมด

เมื่อเรียนอยู่ชั้นประถมปีที่ 4 บิดาได้ออกจากบ้านไปทำงานที่จังหวัดใกล้เคียงโดยชายที่ติดบางส่วนเอาไปลงทุน ในขณะนั้นเธอสามารถอ่านเอกสารบางอย่างให้บิดาได้แล้ว เพราะบิดามารดานั้นไม่รู้หนังสือเลย แต่การลงทุนนั้นไม่ประสบผลสำเร็จเพราะถูกโกง บิดาจึงกลับมาอยู่ที่บ้านเหมือนเดิม เธอมักจะโดนบิดาดุด่าอยู่เรื่อย ๆ ว่าเธอรู้มาก เพราะเธอมักจะโต้เถียงบิดาเสมอ ๆ เมื่อบิดาว่ากล่าว บิดาเริ่มกลับมาซื้อยาเสพติดอีก เธอและพี่สาวสองคนก็ออกไปช่วยโดยที่บิดาสัญญาว่าจะให้ค่าตอบแทน เนื่องจากเธออยากมีเสื้อผ้าใหม่สักตัวเพื่อใส่ไปเที่ยวงานประจำปีของจังหวัด เมื่อทำงานเสร็จแล้ว เธอคาดว่าจะได้ค่าตอบแทนจากบิดาเป็นเงิน 100 บาท แต่บิดากลับให้เงินเธอและพี่สาวแค่คนละ 10 บาท พร้อมกับบอกว่า “มึงเป็นลูกกู มึงต้องทำงานช่วยกู กูให้คนละสิบบาทก็ดีเท่าไรแล้ว”

ความสัมพันธ์กับมารดานั้นดูเหมือนจะแยกว่าความสัมพันธ์กับบิดา เพราะโดนมารดาตำหนิเป็นประจำว่าเธอไม่ทำงานบ้าน เอาแต่ออกนอกบ้าน มีเหินะยอมรับว่าเธอไม่ชอบงานบ้าน แต่เมื่อมีงานนอกบ้านที่เธอสามารถหาเงินมาช่วยเหลือครอบครัวได้ เธอก็ออกไปทำทุกครั้งเพราะได้ค่าตอบแทน เช่นการช่วยเพื่อนบ้านเผาถ่าน ถางหญ้า เพราะมีเหินะมีหน้าสวยสะดุดตา และเป็นคนดังประจำหมู่บ้าน จึงมีผู้ชายมาติดพันตั้งแต่เด็ก ๆ อันเป็นกรณีให้มารดาตำหนิอยู่เนื่อง ๆ ว่า “การบ้านไม่เอา เอาแต่ผู้ชาย” เมื่อพูดถึงตอนนี้ มีเหินะถึงกับหน้าตาคลอพร้อมกับบอกว่า “หนูรักแม่มาก แต่แม่ไม่ค่อยรักหนู เพราะเป็นคนหัวแข็ง ชอบเถียงแม่”

มีเนาะกล่าวว่า เธอ นั้น เป็น คน รัก การ เรียน มาก อยาก เรียน หนังสือ ให้ สูง ๆ เพื่อที่จะ มี ชีวิต ที่ ดี กว่า นี้ แต่ สภาพ แวด ล้อม ของ ครอบครัว ไม่ เอื้อ อำนวย ให้ เพื่อน บ้าน ซึ่งเป็น ญาติ ทาง แม่ (อพยพ มา จาก ประเทศ พม่า) คอย ซ้ำ เต็ม ครอบครัว เธอ อยู่ เสมอ โดย มัก จะ พุด อยู่ เสมอ ๆ ว่า เธอ นั้น ไม่นาน ก็ ต้อง หนี ตาม ผู้ ชาย ไป แน่ ทำให้ มารดา ซึ่ง มี ปัญหา เกี่ยว กับ การ ทำ มา หากิน อยู่ แล้ว เกิด ความ ไม่ พอ ใจ มา ระ บาย ใส่ บุตร สาว อีก ทำให้ เธอ มี อากา ร ต่อ ต้าน พ่อ แม่ อยู่ เสมอ เมื่อ มารดา มา ดู ต่า เรื่อง ผู้ ชาย ทำให้ เธอ หนี เรียน บ่อย ครั้ง และ แอบ ไป ทำ งาน อื่น (ช่วย เก็บ ถ่าน ใ ส่ สูง) มี ราย ได้ เล็ก น้อย มา ซื้อ ขนม ให้ น้อง สาว กิน ขณะ นั้น เธอ มี อายุ ได้ 13 ปี กำลัง เรียน หนังสือ อยู่ใน ชั้น ป.5 ถึง แม้ มี เนาะ จะ มี ปัญหา กับ บิดา หรือ มารดา เธอ จะ หา ทาง ออก ด้วย การ ทำ งาน หา เงิน มา ให้ น้อง ซึ่ง ก็ เป็น การ ช่วย เหลือ ทาง อ้อม นั้น เอง มี เนาะ เอง มี ลักษณะ ที่ เป็น คน แข็ง ไม่ ยอม ลง ใ ห้ ใคร ง่าย ๆ รวมทั้ง มี นิสัย ทะเยอ ทะยาน และ เป็น ผู้ นำ มา ตั้ง แต่ เด็ก ๆ ซึ่ง อาจ เป็น การ ที่ ถูก บิดา มารดา รวมทั้ง ญาติ ปรา มา สอ อยู่ เสมอ ทำให้ ต้อง การ พิ สุ จน์ ตน เอง สร้าง ความ ก้าว หน้า ให้ คน อื่น เห็น สิ่ง เหล่า นี้ จะ มี ผล ทำให้ เกิด การ เปลี่ยน แปร ลง ใน ชีวิต ของ มี เนาะ ทำให้ มี เนาะ กลาย เป็น บุคคล ที่ ต้อง ดู แล ให้ ความ อุด หนุน ใ ห้ ครอบครัว

ประสบการณ์การย้ายถิ่นฐานครั้งแรก (13 - 14 ปี)

เมื่อ โดน บิดา มารดา ดู ต่า อยู่ เสมอ โดยเฉพาะ มารดา เธอ จึง เริ่ม มี เพื่อน ผู้ ชาย จริง ๆ โดย ตอน แรก ก็ แอบ หนี ไป ใ เที่ย กับ ลูก ชาย กำนัน ซึ่งเป็น เพื่อน ร่วม หอง กลับ มา บ้าน ก็ โดน แม่ ตี แต่ ก็ แอบ ทำ อยู่ เสมอ

วัน หนึ่ง มี ญาติ ทาง พ่อ ที่ หนี คดี มา พัก อาศัย อยู่ ใน บ้าน ช่วง หลัง ก็ มี ญาติ ทาง พ่อ มา เยี่ยม เยียน อยู่ เสมอ รวมทั้ง น้อง ชาย ของ คน ที่ หนี คดี มา พัก อยู่ ด้วย มี เนาะ เล่า ว่า ผู้ ชาย คน นี้ มา คุย กับ เธอ เสมอ ๆ โดย ที่ มารดา ไม่ ได้ ว่า ก ล่า ว่า อะไร เพราะ เห็น เป็น ญาติ กัน และ อายุ ก็ ต่าง กัน มาก ผู้ ชาย คน นี้ ตอน นั้น อายุ ประมาณ

25 ปี (เธอเองตอนนั้นอายุ 13 ปี) มีเนาะมักจะมาปรับทุกข์ให้ญาติชายคนนั้นฟังถึงเรื่องมารดา วันหนึ่งญาติผู้นี้จะต้องเดินทางกลับไปจังหวัดหนึ่งในภาคกลางจึงชวนให้เธอหนีตามไปอยู่ด้วยกันที่นั่น มีเนาะเล่าว่าช่วงนั้นคิดอยู่เสมอว่า คงมีโอกาสได้เรียนแค่ ป.6 แล้วคงต้องออกมาช่วยพ่อแม่ทำงานแน่ เพราะยังมีน้องสาวอีกสามคนที่ยังต้องเรียนต่อไปอีก ประกอบกับญาติชายผู้นั้นบอกว่า สามารถไปหาที่เรียนต่อหรือไปเรียนศึกษาผู้ใหญ่ก็ได้ ทำให้เธอตัดสินใจจะหนีออกจากบ้าน ก่อนออกจากบ้านเธอได้บอกให้น้องสาวรู้ว่าเธอจะไม่อยู่บ้านแล้ว ให้น้องตั้งใจเรียนหนังสือ เมื่อเล่ามาถึงตอนนี้มีเนาะถึงกับร้องไห้สะอื้นจนต้องหยุดการสัมภาษณ์ไปชั่วขณะ ตรงนี้ทำให้มองเห็นว่าแรงจูงใจที่ทำให้เธอหนีตามผู้ชายไปนั้น เป็นเพราะเธอรักน้องมากและต้องการเปิดโอกาสให้น้องได้มีโอกาสเรียนหนังสือ และด้วยความหวังว่าตัวเองอาจจะมีโอกาสได้เรียนต่อตามที่ญาติชายบอกไว้

มีเนาะหนีออกจากบ้านไปกับญาติชายคนนั้น โดยไปอาศัยบ้านพี่สาวของญาติชายคนนั้นซึ่งก็มีน้องสาวอีกคนอยู่ด้วย เขาได้บอกกับเธอว่าเธอยังเด็กเกินไปที่จะมีความสัมพันธ์ฉันท์สามีภรรยา与她 ขอให้อยู่กันอย่างพี่น้องจนกว่าจะพร้อมแล้วถึงจะเริ่มต้นชีวิตคู่กัน เธออยู่ที่นั่นโดยช่วยพี่สาวของญาติชายทำงานในไร่โดยไม่ได้มีโอกาสไปเรียนต่อแต่อย่างใด เธออยู่ที่นั่นได้ 7 เดือน แฟนของญาติชายก็มาปรากฏตัวหลังจากที่หนีออกจากบ้านไปทำงานในกรุงเทพฯ เธอมีความรู้สึกเหมือนถูกหลอก เพราะต้องทำงานในไร่โดยไม่ได้ค่าแรง เมื่อลุงของญาติชายผู้นั้นมาชวนเธอและน้องสาวของญาติชายไปทำงานในอำเภอเมือง เธอจึงตัดสินใจหนีออกจากบ้านอีกครั้ง ขณะนั้นมีเนาะมีอายุเกือบจะสิบสี่ปีแล้ว

ปรากฏว่าการเข้ามาทำงานในอำเภอเมืองนั้นเป็นการมาทำงานในโรงน้ำชา เพราะลุงของญาติหลอกมาขาย แต่เนื่องจากเธอเป็นเด็กใจกล้า เลยหลบหนีออกมาได้และได้กลับไปยังอำเภอที่ญาติชายอยู่อีกครั้ง ครั้งนี้

ญาติชายได้พาไปอยู่กับแม่ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากบ้านพี่สาว พร้อมกับสัญญาว่าจะ แอบมาดูแลไม่ให้เกิดเหตุการณ์เช่นนี้อีก น้องสาวของญาติชายที่หนีออกมา พร้อมกับไม่ได้ไปอยู่ด้วยเพราะกลัวแม่

ช่วงที่กลับมานี้ บิดาและมารดาของมีเหนาะได้ตามมาและขอร้องให้ กลับไปอยู่บ้านที่จังหวัดทางภาคใต้ แต่เธอไม่ยอมกลับเพราะแม่ของญาติชาย รับปากว่าจะหางานในไร่ให้ทำโดยมีค่าตอบแทนทำให้เธออยากอยู่ต่อเพราะ อยากมีรายได้ แต่ในความเป็นจริงเธอก็ไม่ได้ค่าแรงอีก และแม่ของญาติ ชายนั้นก็พูดจาตู่เธออยู่ตลอดเวลาว่าเธอคงหนีไม่พ้นอาชีพ “ผู้หญิง หากิน” แม่ของญาติชายไม่เชื่อว่าเธอจะออกมาจากโรงน้ำชาได้โดยไม่ทัน เสียความบริสุทธิ์ผุดผ่อง และได้พูดจากระทบกระทั่งเรื่องนี้แก่เธอทุกวัน เธอบอกว่า “ก็ให้มันแล้วตามที่พูดเสียให้รู้แล้วรู้รอดไป” เธอจึงหนีออกจาก บ้านอีกครั้งเมื่ออายุได้ 14 ปีพอดี เมื่อมองมาถึงตรงนี้เราน่าจะมองเห็นว่า การที่มีเหนาะถูกล่วงหรือจริง ๆ แล้วยังคือพี่ชายของแม่ญาติชายนั่นเองเป็นผู้ หลอกไป เมื่อหนีรอดกลับมาได้กลับถูกตำราวกับนั่นคือความผิดของ เธอเองมิใช่ความผิดของลุง ทำให้มองเห็นว่าในสังคมไทยหญิงใดที่ทำอะไร ผิดพลาดไปแล้ว สังคมจะตีตราบาปให้แก่ผู้หญิง แต่ไม่เคยประณามหรือ ลงโทษคนที่ เป็นต้นเหตุให้ผู้หญิงต้องมาค้าบริการ เช่นพวกที่หลอกหลวงผู้หญิง ไปขาย ชายผู้เที่ยวหรือเจ้าของกิจการ เหมือนกับว่าการที่ผู้หญิงถูกหลอก หลวงเป็นความผิดของผู้หญิงเอง การตีตราบาปนี้ทำให้ผู้หญิงไม่มีโอกาสที่จะ เริ่มต้นชีวิตใหม่ในสังคม หลายคนจึงปล่อยชีวิตให้เลยตามเลย

การย้ายถิ่นซึ่งนำไปถึงการเปลี่ยนแปลงในชีวิต (14 - 16 ปี)

การเข้ามาทำงานที่ตัวจังหวัดในภาคกลางนั้นเป็นการมาตายดาบหน้า ดั้งนั้นเมื่อมีเหนาะเจอป้ายรับสมัครเด็กล้างจานในร้านอาหาร เธอก็ไปสมัคร ทำโดยได้รับสัญญาว่าได้ค่าตอบแทนเดือนละ 500 บาท พร้อมทั้งพักอาศัย

มีเนื้อมีอยู่จนครบเดือนเจ้าของร้านให้เงินแค่สองร้อยบาท โดยอ้างว่าได้หักค่าที่พักอาศัย เธอเจ็บใจที่โดนหลอกให้ทำงานหนักและได้ค่าแรงน้อย แต่เนื่องจากไม่มีที่ไป จึงจำต้องทำงานไปพลาง ๆ ก่อนเพื่อรอที่จะหาช่องทางใหม่ ระหว่างที่ทำงานล้างจานนี้อยู่ มีเนื้อมีได้พบกับภรรยาเจ้าของร้านเฟอร์นิเจอร์ ซึ่งอยู่ใกล้เคียง ภรรยาของร้านเฟอร์นิเจอร์รู้สึกถูกอภัยด้วยกัน จึงชวนให้เธอมาทำงานรับใช้ในร้าน โดยที่มีเนื้อมีไม่ได้ถามถึงค่าตอบแทนเลย ว่ามากน้อยเพียงใด

นายจ้างชายซึ่งเป็นชายหนุ่มอายุไม่ถึง 40 ปีและภรรยาพอใจในการทำงานของมีเนื้อมีมากและได้ให้เงินเดือน ๆ ละหนึ่งพันบาท เธอจึงส่งเงินไปให้ที่บ้าน ที่จังหวัดระนองเป็นครั้งแรกตั้งแต่หนีออกจากบ้านมา มีเนื้อมีทำงานอย่างหนักเพื่อให้เจ้าของร้านพอใจ เพื่อที่เธอจะได้มีเงินส่งเสียให้น้องสาวได้มีโอกาสเรียนและช่วยบิดาและมารดาซึ่งมีฐานะยากจนลงอีก เพราะการทำให้ไม่ค่อยได้ผล เธอได้ส่งเงินให้ที่บ้านเดือนละ 700 บาท เก็บไว้ใช้เองเล็กน้อยเพราะไม่ต้องเสียค่าที่พักและอาหาร ในขณะนั้นมีชายหนุ่มอายุ 28 ปี ซึ่งมีอาชีพเป็นทหารพรานมาติดพัน มีเนื้อมีบอกว่าเธอเป็นคนชอบหนุ่มในเครื่องแบบและทหารพรานก็มีเครื่องแบบเหมือนกัน เธอออกไปพบกับทหารพรานและมีความสัมพันธ์กันแบบชายหญิงเป็นครั้งแรก แต่ไม่ได้มีความประทับใจกับชายคนนั้นมากนัก อาจเป็นเพราะเขาเป็นเพียง “ชายในเครื่องแบบที่เธอเคยใฝ่ฝัน” และความห่างที่ห่างจากบ้าน

อย่างไรก็ตามเธอได้ทำงานที่ร้านเฟอร์นิเจอร์ด้วยความขยันขันแข็งเป็นที่รักใคร่ของนายจ้างและภรรยา ถึงกับปล่อยให้ชายของเธอเพราะเธอสามารถขายเฟอร์นิเจอร์ชิ้นใหญ่ ๆ เช่น เตียงราคาแพงหรือตู้ใหญ่ ๆ อยู่เป็นประจำ นายจ้างได้ขึ้นเงินเดือนเป็นสองพันบาทพร้อมกับให้วันหยุด (เมื่อแรกทำงานไม่มีวันหยุด) และไม่ต้องทำงานบ้าน

เมื่อทหารพรานชวนเธอออกมาใช้ชีวิตอยู่ด้วยกัน เธอได้แจ้งให้เจ้าของร้านทราบ ทำความตกใจให้แก่ทั้งสองยิ่งนักเพราะเห็นว่ามีเน้าะค้าขายเก่งและไวใจได้ จึงเสียดายที่มีเน้าะจะลาออกไปสมัครบควัว เพราะเห็นได้จากการณที่หลังจากนั้นนายจ้างชายได้เข้าหาเธอกลางดึกแล้วบอกกับมีเน้าะว่าภรรยาไดยินยอมให้เธอมาเป็นภรรยาอีกคนหนึ่งเพือช่วยกันทำมาค้าขาย เธอไม่ยินยอมพร้อมักกับบอกว่าเธอมีสามีแล้วคือทหารพรานผู้นั้น และถ้าเขาไม่ยอมออกไป เธอจะย้ายออกไปทันทีและไม่กลับมาทำงานอีก ดังนั้นมีเน้าะจึงได้ย้ายออกไปอยู่กับทหารพรานและทำงานแบบเข้าไประย็นกลับเมื่อมีอายุได้ 15 ปีพอดี

แม้จะออกมาใช้ชีวิตอยู่กับทหารพรานนั้น เธอก็ยังส่งเงินให้ทางบ้านอย่างสม่ำเสมอ และขณะนั้นบิดามารดาไก็ได้ขึ้นมายเยี่ยมเยียน และต้องการให้เธอแต่งงานอย่างเป็นทางการ แต่ทหารพรานป่วยเบียงบอกว่ายังไม่พร้อมทำให้บิดามารดาของมีเน้าะไม่สบายใจมากเพราะต้องการให้ลูกสาวแต่งงานอยู่กินอย่างถูกต้องตามประเพณี

หลังจากที่ไใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันเป็นเวลาสี่เดือน เพื่อนบ้านคนหนึ่งก็นำความมาบอกแก่มีเน้าะว่า ทหารพรานผู้นี้มีภรรยาอยู่แล้วและพักอยู่ที่จังหวัดราชบุรี ที่ไไม่ได้มาอยู่ด้วยนี้ก็เพราะตอนนี้ครรภักไใกล้คลอด จึงได้กลับไปพักอยู่กับพ่อแม่ที่บ้าน เมื่อเธอได้ทราบเรื่องจึงสอบถามเอาความจริงซึ่งทหารพรานไก็ได้ปฏิเสธและได้ขอร้องให้เธอยอมเป็นภรรยาคนที่สอง เธอเสียใจมากจึงได้ย้ายกลับเข้าไปอยู่ในร้านเฟอร์นิเจอร์ตามเดิม ซึ่งทำความยินดีให้กับสองสามีภรรยา จะเห็นได้จากการขึ้นเงินเดือนให้อีกเป็นสามพันบาท และให้เธอมีความรับผิดชอบในการขายโดยตรง เจ้าของร้านไวใจให้เธอรับเงินขายของไวเองและปล่อยให้มีเน้าะดูแลร้านในบางครั้ง เมื่อทั้งสองเดินทางไปติดต่อธุระที่กรุงเทพฯ

มีเนาะบอกว่า ช่วงนี้มีความสุขมากเพราะมีเงินมากพอที่จะส่งไปให้บิดามารดาที่จังหวัดระนองแต่ก็เสียใจที่โดนทหารพรานผู้นั้นหลอก เธอบอกด้วยเสียงดังฟังชัดว่า “ไม่อยากเป็นเมียของใคร” และมารดาได้ส่งข่าวมาว่า พี่สาวคนโตได้ออกไปแต่งงานแล้วกับชายหนุ่มในตัวเมืองหลังจากที่ออกไปทำงานในเมืองที่จังหวัดทางภาคใต้ได้ไม่นาน

เธอมีความสุขอยู่ได้ไม่นาน เจ้าของร้านชายก็เข้าหาอีก เพราะได้มีชายหนุ่มมาวนเวียนติดพันเธออยู่ที่ร้านไม่ได้ขาด ทหารพรานก็พยายามเข้ามาขอคืนดี มีเนาะเล่าว่าเมื่อตอนเจ้าของร้านเข้าหา นั้น ตัวเขาเองได้บอกว่าอยากได้เธอเป็นภรรยาอีกคนหนึ่งเพราะชอบเธอจริง ๆ และไม่ชอบให้มีชายหนุ่มอื่นมายุ่งเกี่ยว แต่จริง ๆ แล้วเธอบอกว่าเขาต้องการเอาเธอไว้ใช้งานมากกว่า เพราะเธอขายของเก่งและไว้ใจได้ เมื่อได้เธอไว้เป็นภรรยาอีกคน จะได้ช่วยกันทำธุรกิจและไม่ต้องไปหาใครที่ไว้ใจได้อย่างเธอมาดูแลร้าน จากจุดนี้ทำให้เรามองเห็นว่า มีเนาะมีจิตใจที่เข้มแข็งเด็ดเดี่ยวที่ไม่ยอมโอนอ่อนไปตามสถานการณ์ รวมทั้งความฉลาดรู้เท่าทันคนของมีเนาะด้วยเธอรู้ว่าการที่เจ้าของร้านเข้าหา นั้นมิใช่ด้วยความเสน่หาอย่างเดียว หากต้องการเอาตัวเธอไว้ใช้งานด้วย

เมื่อมีอายุได้ 16 ปีบริบูรณ์ มีเนาะได้ย้ายที่อยู่อีกครั้งหนึ่ง แต่ก็ยังอยู่ตัวเมืองในภาคกลางที่จังหวัดเดิม เธอไปทำงานเป็นมาร์คเกอร์ในโรงสนุกตามคำชักชวนของชายหนุ่มคนหนึ่งที่มาติดพัน ชายหนุ่มผู้นั้นรู้จักกับเจ้าของและฝากให้เข้าทำงานพร้อมกับพักอาศัยด้วย การทำงานที่โรงสนุกนี้เธอบอกว่าชอบมาก เพราะได้พบปะกับคนมากและมีรายได้ดีกว่าเมื่ออยู่ร้านเฟอร์นิเจอร์อีก เพราะได้ทีปเป็นจำนวนมาก เธอบอกว่าที่ทำร้านเฟอร์นิเจอร์ก็มีโอกาสได้พูดคุยกับลูกค้าแต่ก็อยู่ในสายตาของเจ้าของร้าน แต่ที่นี่เธอจะพูดคุยกับใครก็ได้

หลังจากที่มาทำงานที่โรงสนุกได้ระยะหนึ่ง ภรรยาของเจ้าของร้านเฟอร์นิเจอร์ก็มาอ้อนวอนให้เธอกลับไปทำงานอีก พร้อมกับสัญญาว่าสามีเธอจะไม่มายุ่งเกี่ยวอีกและพร้อมจะขึ้นเงินเดือนให้อีก เธอไม่เชื่อว่าภรรยาจะไม่มีส่วนรู้เห็นในการเข้าหาของสามี เธอตอบปฏิเสธไปอย่างเข้มแข็ง แต่หลังจากตามอ้อนวอนมีเนาะอีกหลายครั้ง ก็ถูกเธอปฏิเสธไปทุกครั้ง จนในที่สุดก็ยอมเลิกราไป และทหารพรานก็ยังตามมาขอคืนดี บางครั้งก็มาหึงหวงกับแขกชายคนอื่นที่มาเล่นสนุกเกอร์ซึ่งต้องการเรียกเธอไปเป็นผู้จัดแต้ม เธอเล่าด้วยน้ำเสียงตื่นเต็นว่า “เขาดีกันบ่อยเพราะแย่งหนู” มีเนาะทำงานที่นี้ด้วยความสนุกสนาน สังเกตได้ว่าเธอมักจะภาคภูมิใจในความสวยของตัวเองอันเป็นเหตุให้มีการทะเลาะวิวาทแย่งตัวเธออยู่เสมอ

เมื่อทำงานได้ครบหกเดือน มีเนาะเล่าว่าก็ได้พบกับชายหนุ่มชาวกรุงเทพฯ อายุ 33 ปีเป็นคนนับถือศาสนาอิสลามซึ่งเธอประทับใจชายผู้นี้มาก เพราะเป็นคนใจดี เขาชวนเธอไปเที่ยวกรุงเทพฯ ด้วยกัน ซึ่งเป็นกรเข้ากรุงเทพฯ เป็นครั้งแรก หลังจากนั้นเขาก็กลายเป็นแขกประจำของสถานสนุกเกอร์ทุกวันสุดสัปดาห์เขาจะขับรถจากกรุงเทพฯ มาหาเธอที่จังหวัดที่เธอทำงานเป็นประจำ จนกระทั่งมีเนาะอายุได้ 17 ปี ชายหนุ่มชาวกรุงเทพฯ ได้ชวนเธอมาอยู่ด้วยกันที่กรุงเทพฯ พร้อมกับสัญญาว่าจะส่งเสียให้เรียนตัดเสื้อหรือทำผม มีเนาะบอกว่ารักผู้ชายผู้นี้มาก คิดว่าเป็นชายคนแรกที่รักมากที่สุด ถึงแม้จะไม่แน่ใจว่าจะโดนหลอกเหมือนตอนที่หนีตามญาติชายก็ตาม แต่เธอก็ยอมเสี่ยง เพราะถึงแม้หนายได้จากการทำงานอยู่ที่โต๊ะสนุกเกอร์ค่อนข้างดี ทำให้เธอช่วยเหลือครอบครัวได้มากขึ้น แต่ชายหนุ่มชาวกรุงเทพฯ ก็ได้ให้สัญญานอกเหนือจากการเรียนต่อว่าจะให้เงินเธอใช้ตามที่เธอต้องการ แรงจูงใจของการย้ายถิ่นฐานครั้งนี้ คาดว่าน่าจะเป็นการทำเพื่อตัวของเธอเองที่อาจจะมีโอกาสเรียนต่ออย่างที่เคยปรารถนามาตั้งแต่เด็ก ๆ

จุดเปลี่ยนแปลงชีวิตครั้งใหญ่ (17 - 22 ปี)

เมื่อเข้ามาอยู่กรุงเทพฯ ครั้งนี้ มีเน้าะบอกว่าเธอมีจุดประสงค์ในใจอยู่ลึก ๆ ว่าจะเรียนศึกษาผู้ใหญ่ แต่เขาบอกว่าให้เธอเรียนตัดเสื้อหรือทำผมหักกว่าเพราะสามารถนำไปประกอบอาชีพได้เลย ถึงแม้จะผิดหวังที่ไม่ได้เรียนต่ออย่างที่หวัง มีเน้าะก็หวังว่าถ้าเรียนหลักสูตรตัดเสื้อหรือทำผมหักเธอก็จะขอเงินเขาสักก้อนกลับไปเปิดร้านที่แถวบ้านเกิด การที่แฟนหนุ่มผู้นี้มาเช่าคอนโดมิเนียม ให้อยู่ตามลำพัง แล้วแวะมาหาเกือบแทบทุกวันและบางครั้งก็ค้างด้วย เธอมีความรู้สึกเหมือนเป็นเมียน้อย เขาบอกเธอว่าเขาเป็นนักธุรกิจไม่มีเวลาแต่งงานกับใคร ที่ไม่ได้มาอยู่ทุกวันเพราะมีงานมากและต้องไปดูแลแม่ซึ่งแก่มากแล้ว ถึงแม้ไม่ค่อยจะเชื่อแต่เธอก็คอยปลอบใจตัวเองว่าคงจริง และเธอก็สารภาพว่าจริง ๆ แล้ว เธอเชื่อว่าคงเป็นไปได้ที่เขายังไม่แต่งงานและมีเน้าะเองก็คาดเดาเอาไว้ว่า ตัวเองอยู่ในสภาพอะไร การที่กล่าวว่าไม่ค่อยเชื่อแต่พยายามปลอบใจว่าคงจริงเป็นความพยายามปกป้องตนเองโดยการคิดเข้าข้างตนเอง ซึ่งสภาพการณ์ก็เป็นใจให้คิดอย่างนั้น เพราะฝ่ายชายพยายามปกปิด ที่ต้องปกป้องตัวเองเพราะมีเน้าะมีความตั้งใจไม่ต้องการเป็นเมียน้อยใคร แต่มีเน้าะรู้ว่าการที่อยู่กับผู้ชายคนนี้จะทำให้มีเน้าะสมหวังในสิ่งที่ตัวเองต้องการ ตนเองจะได้เรียนต่อแม้จะเป็นสายอาชีพก็ตาม และยังมีเงินทองส่งเสียทางบ้านด้วยการที่มีเน้าะต้องเสียความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่ได้เป็นการทรยศต่ออุดมการณ์ของตนเอง การจำยอมในสถานการณ์ครั้งนี้ต่างจากที่ปฏิเสธไม่ยอมเป็นเมียน้อยของเจ้าของร้านเฟอร์นิเจอร์ เพราะการเป็นเมียน้อยของชายผู้นั้นมีเน้าะรู้ดีถึงอนาคตว่า ก็คงวนเวียนอยู่แค่ร้านเฟอร์นิเจอร์ แต่การสมยอมหนุ่มกรุงเทพฯ มีเน้าะจะมีโอกาสให้แก่ตัวเองมากกว่า

ที่โรงเรียนสอนทำผมหัก เธอบอกว่าเธอได้พบหญิงสาวสวย ๆ หลายคนที่มาเรียนโดยมีเสียมาส่งเสียแทบทุกคน คือทุกคนถ้าไม่เป็นเมียน้อยก็

เป็นเมียเก็บ ช่วงนี้ก็เป็นที่ครั้งแรกที่มีเนาะกลับไปบ้านที่จังหวัดระนอง พร้อมกับข้าวของเงินทองที่เธอพยายามเก็บหอมรอมริบจากการที่แฟนหนุ่มให้ไว้เป็นค่าใช้จ่ายประจำเดือน เธอได้รับการต้อนรับอย่างดีจากบิดามารดา และญาติ ๆ ที่เคยดูถูกไว้ มารดาของเธอคุยอวดไปทั่วว่า “ลูกสาวฉันเขาได้ผู้รวย” โดยที่ยังไม่เคยถามลูกสาวเลยว่าเธอไปเอาเงินมาจากไหน หรือตอนนี้เธอกำลังทำอะไร มีเนาะบอกว่า “ทุกคนอยากได้เงินจากหนูทั้งนั้นเลยพี่” จากตรงนี้เราคงพอจะเห็นได้ว่า อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้พ่อแม่เปลี่ยนท่าทีที่มีต่อลูกสาวคนนี้ เพราะเงินใช่หรือไม่ หากมองย้อนไปดูว่าที่มีเนาะบอกว่าครอบครัวค่อนข้างเคร่งศาสนา แล้วปรัชญาทางศาสนามีบทบาทอย่างไร จะบอกว่าสภาพเศรษฐกิจมีน้ำหนักมากกว่าความเชื่อใช่หรือไม่ การที่มีเนาะหนีออกจากบ้านไปกับผู้ชาย แล้วกลับมาอีกทีพร้อมกับข้าวของเงินทอง ไม่ได้ก่อเกิดคดีอะไรแก่เธอเลยหรือ หรืออคตินี้เปลี่ยนค่าได้โดยใช้เงินเข้าแลก ครอบครัวมีเนาะอยากจนมากถึงขนาดนั้น หรือส่วนหนึ่งเป็นเพราะกระแสบริโภคนิยมที่ทำให้ครอบครัวให้ค่ากับวัตถุมากเกินไป

เมื่อกลับมากรุงเทพฯ ครั้งนี้ เธอมีความตั้งใจว่าจะพยายามเรียนให้จบ เพราะไม่แน่ใจในความสัมพันธ์กับแฟนหนุ่มนักธุรกิจว่ามันจะลงเอยในรูปใด เพื่อนที่โรงเรียนสอนทำผมบอกว่า พบแฟนของเธอเดินกับผู้หญิงและเด็ก ๆ ที่ศูนย์การค้า เมื่อเธอลองโทรไปเบอร์ที่เขาเคยบอกว่าเป็นบ้านแม่ของเขา มีผู้หญิงมารับสายและบอกว่าเธอคือภรรยา มีเนาะบอกว่าเธอเป็นลมล้มฟาดเมื่อทราบความจริง ตอนที่เล่านี้มีเนาะมีหน้าตาคลอหน่วย เธอบอกว่าเธอรักผู้ชายคนนี้นี่มากและไม่เคยลืมเขาเลย

หลังจากเหตุการณ์นั้นได้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในชีวิตของมีเนาะ เธอหนีออกจากคอนโดฯ ที่เขาเช่าให้อยู่ โดยไปพักอยู่กับเพื่อนหญิงที่เรียนอยู่ด้วยกัน เมื่อเงินหมดเธอก็ไม่รู้ว่าจะไปทำงานอะไร เรียนก็ยังไม่จบเพื่อนเลยแนะนำว่า “ก็ไปขายตัวให้ฝรั่งเสียเลยได้เงินดี ไหน ๆ ก็ไม่ได้

บริสุทธิ์ผุดผ่องอยู่แล้วจะไปแคร์อะไร” เมื่อเธอดคิดแล้วว่าถ้ากลับไปบ้านโดยไม่มีเงินกลับไปก็คงไม่ได้รับการต้อนรับจากพ่อแม่ ญาติพี่น้องเหมือนตอนมีเงิน เลยตัดสินใจไปทำงานขายบริการ (ค้าประเวณี) ที่ซอยเคาบอย ตอนนั้นอายุเกือบยี่สิบปีแล้ว ทศนคติเรื่องความบริสุทธิ์ซึ่งเป็นทวิมาตรฐาน (Double Standard) เป็นปัจจัยเสริมตัวหนึ่งที่ส่งเสริมให้ผู้หญิงเลือกอาชีพค้าบริการทางเพศ แต่ไม่ใช่ปัจจัยหลักเพราะไม่มีใครที่มาเป็นโสเภณี เพราะไม่มีความสาวเหลืออยู่แล้ว หากแต่แต่ละคนจะต้องมีวิกฤตการณ์ในชีวิต และเมื่อไม่มีทางออกอื่น (มองไม่เห็นหรือไม่มอง) และก็ไม่จำเป็นต้องห่วงหวง “ความสาว” อีกต่อไป ก็ไปค้าบริการได้เลย ค่านิยมเรื่องความบริสุทธิ์ยังคงมีอยู่ในสังคม ก็เพื่อเอาไว้ใช้เป็นเครื่องมือควบคุมพฤติกรรมทางเพศของผู้หญิง

การทำงานครั้งนั้นมีเนาะบอกว่า เพราะเธอเป็นคนสวยเธอจึงมีรายได้ดี และโชคดียี่สิบแต่แขกแก่ ๆ ที่ไม่ค่อยจะทำอะไรแต่จ่ายเงินให้เป็นจำนวนมาก มีเนาะบอกว่าที่จริงแล้วเธอก็ไม่ค่อยเลือกแขก แต่เจ้าของบาร์ไม่ค่อยอยากให้เธอออกไปกับแขกมากหรือไปค้าง เพราะเจ้าของร้านอยากให้เธอนั่งหน้าร้านคอยเรียกแขก มีเนาะจะเล่าอย่างภาคภูมิใจถึงความสำเร็จ เธอบอกว่าช่วงนี้มีเงินใช้จ่ายคล่องตัว ส่งเงินกลับบ้านเป็นหมื่น ๆ ทุกเดือน และน้อง ๆ ก็ได้เรียนต่อกันทุกคน

เมื่อทำงานได้ระยะหนึ่ง มีเนาะได้รู้จักกับชายชาวอเมริกันอายุ 65 ปีที่มาเที่ยวเมืองไทยและได้เอาเธอไปอยู่ด้วยที่ภูเก็ตหนึ่งเดือน หลังจากกลับไปประเทศสหรัฐอเมริกาแล้วก็ส่งเงินมาใช้เป็นประจำทุกเดือนและขอให้เธอไม่ต้องไปทำงานอีก แต่มีเนาะก็ยังออกไปทำอีก ต่อมา มีเนาะมาพบกับสามีคนที่แต่งงานด้วยในปัจจุบัน ชายผู้นี้ก็เป็นนักท่องเที่ยวที่แวะมาเที่ยวเมืองไทย และได้แวะไปดูย่านโลเกียของกรุงเทพฯ เมื่อพบกันครั้งแรก มีเนาะบอกว่า “หนูไม่ประทับใจหรอกพี่ ชี้นีหิวจะตายดีแต่ห่อเท่านั้นเอง”

เมื่อเขาจะกลับไปเยอรมนี เขาได้ให้เงินที่เหลือไว้กับเธอพร้อมกับบอกว่า เมื่อถึงเยอรมนีแล้วจะส่งมาให้อีกแล้วขอให้เธอเลิกทำงาน เพราะฉะนั้นเธอก็มีรายได้ถึงสามทาง คือจากงานที่ทำอยู่และจากชายต่างชาติทั้งสองคน ขณะนั้นมีเนาะบอกว่ามีเงินมากถึงกับหอบเอาเงินไปดาวนัรรถกระบะให้บิดาเพื่อใช้ในการขนส่งของจากไนโรไปชายและมาซ่อมแซมบ้านครั้งใหญ่ ตอนนั้นใครอยากได้อะไรก็บอกเธอจัดการให้หมด เราอาจจะมองเห็นว่า เธอเป็นคนเห็นแก่ได้รับเงินจากผู้ชายมาแล้วก็ไม่เลิกทำงานอย่างที่รับปาก แต่มีเนาะบอกว่าในสังคมอย่างนี้ “ใครมีอี่ยวสาวได้สาวเอา” ตรงนี้น่าจะเป็นการมองว่าเป็นยุทธวิธีเพื่อการเอาตัวรอดเพื่อการยังชีพของคนในอาชีพนี้ ทำให้มีเนาะมีเงินมากพอที่จะให้ครอบครัวเปลี่ยนท่าทีของบิดามารดาที่ดูเหมือนว่าจะไม่รักมีเนาะเท่าไรให้หันกลับมายกย่องมีเนาะ ดูเหมือนอาจเป็นการเรียกร้องความรักความสนใจจากครอบครัว ประการสุดท้ายเป็นการพิสูจน์ตนเองของมีเนาะว่าตนเองสามารถเป็นที่พึ่งของครอบครัวได้ หรือให้ครอบครัวยอมรับในตัวมีเนาะโดยแลกด้วยวัตถุสิ่งของ

การเดินทางมาประเทศเยอรมนี

เมื่อถามมีเนาะว่าเคยรู้จักประเทศเยอรมนีมาก่อนหรือเปล่า เธอบอกว่าไม่เคยรู้จักเลย เมื่อเขากลับมาประเทศไทยอีกครั้งหนึ่งพร้อมกับขอให้เธอเดินทางกลับมาด้วยนั้น เธอตื่นเต้นมากเพราะจะได้ “ไปเมืองนอก” ถามเธอว่าเธอสนใจในตัวผู้ชายคนไหนแค่ไหน เธอตอบว่าไม่สนใจเพราะความอยากมาเมืองนอกนั้นมีมากกว่า เมื่อมาแล้วไม่ชอบก็กลับมาทำงานต่อได้ “งานถมเถ อย่างหนูจะทำที่ไหนเมื่อไหร่ก็ได้สบายอยู่แล้ว” คำตอบนี้พอจะมองเห็นได้ว่า การหาทางออกด้วยการหาเงินในการทำการค้าประเวณีนั้นเป็นทางออกอย่างง่าย ๆ และมีรายได้ดี ครอบครัวก็ให้การยอมรับ ถึงแม้จะไม่เคยถามเธอตรง ๆ ว่าเธอทำมาหากินด้วยอาชีพอะไรถึงได้มีรายได้ขนาดนี้

เมื่อเดินทางมาประเทศเยอรมนีครั้งแรกด้วยวีซ่านักท่องเที่ยว ชายหนุ่มชาวเยอรมันก็พาเธอมาพักที่บ้านที่เธอบอกว่า “เล็กนิดเดียว ใหนบอกว่าเป็นตึกเตอร” เธอค่อนข้างจะผิดหวังในฐานะของแฟนหนุ่มที่คาดว่าจะ เป็น “ฝรั่งรวย” เธอบอกเขาถึงความจำเป็นต้องดูแลครอบครัวทางบ้านที่ เมืองไทยซึ่งเขาเองก็เข้าใจและยอมส่งเงินให้เธอไปยังครอบครัวที่เมืองไทย และพร้อมกับให้เงินเธอติดตัวอาทิตย์ละหนึ่งร้อยมาร์ค (หนึ่งพันห้าร้อย บาท) มีเนาะเองก็เหมือนจะชอบประเทศเยอรมนีอยู่เหมือนกัน เพราะบอกว่า “อากาศดี และคนเขาก็ไม่มองหนูเหมือนอยู่เมืองไทย” แต่ในความเป็นจริง หญิงที่มีหน้าตาเป็นคนเอเชียมักจะโดนมองอย่างดูถูกด้วยสายตาจากคนที่ น้อยเสมอ โดยมักจะถูกมองว่ามาทำงานเป็นโสเภณี และอาจจะโดนผู้ชาย พุดจาทะโลมถ้าไปเดินในถิ่นที่มีหญิงไทยทำงานอยู่ในสถานบริการ เธอ บอกว่ามาครั้งแรกสนุกดี สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี เช่นจะเห็นได้ว่าเธอสามารถรับประทานอาหารเยอรมันได้ และไม่จำเป็นต้องกินข้าวทุกมื้อเหมือนหญิงไทยหลายคนที่ไม่สามารถอยู่โดยไม่ได้กินข้าว หรืออาหารรสเผ็ด การมาครั้งนี้มีเนาะบอกว่าไม่ได้คาดหวังอะไร “อยากมา เที่ยวเฉยๆ” กลับไปก็ไปทำงานที่เก่า และชายชาวอเมริกันก็ยังไม่ได้เลิกรา เขายังส่งเงินให้เธอที่เมืองไทยเหมือนเดิม โดยที่เธอบอกเขาว่าไม่สามารถ โทรคัพทคุยกันได้เพราะจะกลับไปพักที่บ้านจังหวัดระนองเป็นเวลา 3 เดือน เงินจำนวนนี้เธอเก็บส่งเข้าธนาคารเก็บไว้ใช้ในยามเมื่อไปเมืองไทย

ช่วงสามเดือนนี้ มีเนาะรู้จักหญิงไทยที่มาแต่งงานกับชาวชาวเยอรมัน หรือหญิงทำงานบริการ ที่ศูนย์ให้ความช่วยเหลือหญิงไทยที่เปิดสอนภาษา เยอรมันให้กับหญิงไทย มีเนาะค่อนข้างจะมีปัญหากับหญิงไทยคนอื่นเพราะ เธอมีความมั่นใจตัวเองสูงและ “หนูเป็นคนสวย ฝรั่งเพื่อนแฟนหนูเห็นก็ ตะลึงไปเลย” ความหลงตัวเองทำให้มีเนาะไม่ค่อยจะมีเพื่อนนัก ประกอบกับ แฟนก็พูดกับเธออยู่เสมอว่า เธอเป็นคนสวยน่ารักและชมเธออยู่ตลอดเวลา

ทั้งต่อหน้าและลับหลัง (ชมเธอให้ผู้สัมภาษณ์ฟังเมื่อตอนมารับเธอกลับบ้าน หลังจากการสัมภาษณ์)

หลังจากสามเดือน มีเนาะต้องการเดินทางกลับเมืองไทยทั้ง ๆ ที่แฟนอยากให้อยู่ต่อและจะทำวีซ่าให้ มีเนาะบอกว่าไม่แน่ใจและเป็นห่วงทางบ้าน “ถ้าเขารักหนูจริง เขาก็ไปเอาหนูมาใหม่เอง” เพราะความมั่นใจขนาดนี้ เมื่อครบสามเดือนเธอก็เดินทางเข้ามาใหม่โดยลำพัง (ครั้งแรกเดินทางมาพร้อมแฟน) มาครั้งนี้มีเนาะบอกว่าได้เตรียมเอกสารการแต่งงานมาด้วย (ตอนไปทำงานในบาร์ที่ซอยเคาบอย มีเนาะได้ให้เพื่อนไปแจ้งทำบัตรประชาชนหาย และได้ใบเหลืองมาแทน มีเนาะจึงนำไปสมัครงาน เพราะใบเหลืองนั้นไม่มีรูป ภายหลังมารดาไปแจ้งเกิดเพื่อที่จะได้มีบัตรประชาชนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย) การเดินทางกลับไปเมืองไทยครั้งนั้น เธอผิดหวังในครอบครัวเธอมาก เนื่องจากบิดาไปมีภรรยาบ่อยเอาเงินทองที่เธอส่งไปให้ใช้ไปปรนเปรอภรรยาบ่อยจนหมด รถที่ผ่อนไว้ก็โดนยึดไป เพราะขาดส่ง มารดาก็มัวแต่เสียอกเสียใจจนไม่มีเวลาดูแลบ้าน ดีแต่ว่าน้องสาวทุกคนยังตั้งใจเรียน พี่สาวสองคนที่แต่งงานไปแล้วก็หอบลูกกลับมาบ้านเพราะสามีไปมีภรรยาใหม่ เธอบอกว่ามีแต่ปัญหาแล้วทุกคนก็มาฝากชีวิตไว้กับเธอทำให้เธอคิดว่า ถ้าไม่มีเธอเสียคนแล้วจะทำกันอย่างไร เธอบอกต่อไปว่าเป็นความผิดของเธอเองที่ช่วยเหลือครอบครัวอย่างเต็มที่ ทำให้ไม่ช่วยเหลือตัวเอง ต่อไปนี้ถ้าเธอส่งเงินน้อยลงและจะให้เฉพาะค่าใช้จ่ายของน้องเท่านั้น คนอื่นๆ ต้องพยายามหาเงินและทำงานช่วยเหลือตัวเองบ้าง มีเนาะคงเหนื่อยหน่ายต่อความเห็นแก่ได้ของครอบครัว หรืออาจจะเสียใจที่ทางบ้านไม่ได้เห็นคุณค่าของมีเนาะด้วยเพราะที่สำคัญที่ทางบ้านต้องการก็คือเงิน แต่การที่มีเนาะจะได้มาอย่างไรนั้นไม่สำคัญและนี่ก็คือความล้มเหลวของการที่มีเนาะพยายามที่จะให้ครอบครัวยอมรับตนเองโดยใช้วัตถุเป็นสิ่งแลกเปลี่ยน สาเหตุนี้เองคงทำให้มีเนาะไม่อยากกลับไปบ้านอีก ถึงแม้จะเป็นคนรักครอบครัวขนาดไหนก็ตาม

กลับมาครั้งนี้เธอบอกว่าพยายามเอาใจแฟนมากขึ้นไม่แฉงอนเหมือนเมื่อครั้งก่อน เธออยากแต่งงานมีชีวิตธรรมดาเหมือนคนอื่น ๆ ไม่ต้องการมีเงินมาก ๆ เพื่อเอาไปอุปถัมภ์ครอบครัวอีกและถ้าแต่งงานแล้วก็จะมีลูกทันทีจากนิสัยที่ค่อนข้างแข็ง มีเนื้าะเปลี่ยนมาเป็นอ่อนหวานเอาอกเอาใจเขา เมื่อถามว่าเพราะเหตุใดเขาจึงอยากแต่งงานกับเธอ เธอบอกว่า “ก็ฝรั้งชอบให้เอาอกเอาใจแสดงความจริงใจกับเขาและไม่โกหก” นี่เป็นยุทธศาสตร์ของหญิงไทยในการผูกมัดใจชายเยอรมันจะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตามเพื่อให้เขารักและเพื่อให้ได้ในสิ่งที่เธอเองมุ่งหวัง และจากการที่มีเนื้าะเปลี่ยนใจจากการที่อยากมาเที่ยวเฉยๆ มาเป็นอยากแต่งงานกับผู้ชายคนนี้เป็นเพราะสถานการณ์บังคับให้อยากหลุดพ้นจากสภาพที่ดูแลส่งเสียครอบครัวมาเป็นแม่บ้านธรรมดาที่ไม่ต้องมีรายได้มากและเพื่อหนีการเรียกร้องจากครอบครัวมาเป็นครอบครัวที่อบอุ่นแม้จะไม่หรูหราก็ตาม เพราะอย่างที่มีเนื้าะบอกว่า “ผู้ชายคนนี้ไม่รวย”

มีเนื้าะบอกว่าหลังจากมาถึงได้สามเดือนก็ได้แต่งงานกับแฟนหนุ่ม โดยได้รับการยอมรับจากบิดามารดาเป็นอย่างดี เขาบอกบิดามารดาพบกับมีเนื้าะที่ร้านอาหารในเมืองไทย บิดาของสามีเป็นอาจารย์สอนอยู่ในมหาวิทยาลัย ส่วนมารดาเป็นครูสอนในโรงเรียนอดีตประเทศเยอรมนี ตะวันออก และเคยพบปะนักเรียนแลกเปลี่ยนชาวลาวที่มีการปกครองในระบอบคอมมิวนิสต์เหมือนกัน จึงยอมรับลูกสะใภ้ชาวไทยอย่างเต็มใจ ดังนั้นดูเหมือนว่าชีวิตของมีเนื้าะเริ่มจะเข้ารูปเข้ารอยตามที่หวัง แต่เธอบอกว่าไม่ค่อยมีความสุขเพราะ “แฟนหนูขี้บ่นและไม่ช่วยหนูทำงานบ้านเลย” และบอกต่อไปว่า นอกจากนั้นยังทำตัวเหมือนเป็น “พ่อของหนู” เพราะจะคอยสั่งให้ทำโน่นทำนี่อยู่ตลอดเวลา เราน่าจะมองเห็นว่าตัวมีเนื้าะเองหาเลี้ยงตัวเองตั้งแต่อายุ 7 ขวบ แล้วมาอยู่ในสภาพที่ต้องแบมือของเงินจากสามี ทำให้คงอีดีดพอสมควรและเธอไม่มีลักษณะของ “แม่บ้าน” อยู่เท่าไรนัก แต่

ตรงนี้ก็พอมองเห็นว่า เมื่อถามว่าเธอมีความคาดหวังอะไรอยู่ในตอนนี้ เธอตอบว่าเธออยากมีลูกและจะส่งเสริมให้ลูกได้รับการศึกษาให้มาก ๆ อยากให้ลูกเติบโตในสภาพแวดล้อมที่ดีเช่นในประเทศไทย เธออาจจะต้องอดทนอะไรหลายอย่างเพื่อชีวิตของลูกในอนาคต เพราะสำหรับตัวเธอเองคงแก้ไขอะไรไม่ได้แล้ว การเรียนต่อในประเทศเยอรมนีก็ยากเกินไปสำหรับเธอและเธอคงไม่กลับไปทำงานอย่างเดิมอีก เธออยากหางานทำเพื่อที่จะส่งเงินไปให้น้องได้เรียนต่อสูงๆ โดยไม่ต้องไปขอสามี นี่ก็คือความหวังที่เธอปรารถนาจะได้รับ ขณะนี้มีเนาะมีอายุเพียง 23 ปี แต่การที่เธออยากจะมีดมั่นคงอยู่ในจุดนี้ ก็พอจะเป็นทางเลือกดีสำหรับเธอในการฝ่าฟันต่อสู้เพื่ออนาคตของตัวเองหรือของลูกที่จะเกิดมา.....

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรณีศึกษาที่ 7 : บุญเรือง (นามสมมุติ)

ประวัติชีวิตส่วนตัว

บ้านเกิด	จังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
อายุ	29 ปี (ในขณะที่สัมภาษณ์)
การศึกษา	ประถมศึกษาปีที่ 4
บิดามารดา	ปัจจุบันบิดาและมารดาขายอาหารอยู่ในตลาดที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
พี่น้อง	มีทั้งหมด 4 คน บุญเรืองเป็นบุตรสาวคนโต มีน้องสาว 2 คน แต่งงานมีครอบครัว และยังคงอยู่ในอำเภอช่วยมารดาขายของในตลาด ส่วนน้องชายแต่งงานแล้ว ประกอบอาชีพทำนาที่จังหวัดหนึ่งในภาคเหนือตอนบน
สถานภาพสมรส	สมรสแล้วกับชาวเยอรมัน อายุ 30 ปี จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัย (แผนกวิศวกรรมศาสตร์) และกำลังหางานทำ

วัยเด็ก (ตั้งแต่จำความได้ - 15 ปี)

บุญเรืองเล่าว่า บิดาไม่ใช่คนอีสานแต่มาทำงานที่ภาคอีสาน ส่วนมารดาเป็นคนท้องถิ่นมีฐานะดี เพราะครอบครัวมีที่นาหลายร้อยไร่ หลังจากที่ยึดมารดาแต่งงานกันแล้วก็ได้รับมรดกเป็นที่นา มารดามีอาชีพค้าขายทำอาหารไปขายในตลาดไม่ได้ทำอย่างผู้ให้กำเนิด ดังนั้นที่นาจึงให้เขาเช่า บิดาซึ่งไม่ชอบการค้าขายจึงออกไปรับจ้างขับรถประจำทาง บุญเรืองบอกว่า ตอนเป็นเด็ก ชีวิตไม่ลำบากเลย ไปเรียนหนังสืออย่างเดียว เมื่อบุญเรืองอายุ

10 ขวบเรียนจบ ป. 4 บุญเรืองบอกว่าบิดาซึ่งในตอนนั้นกำลังติดการพนัน และมีหญิงอื่น ทำให้ฐานะทางการเงินซบเซาลง บิดาจึงอยากไปทำงานที่ประเทศซาอุดีอาระเบีย และได้พยายามติดต่อกับนายหน้าโดยเอาที่นาบางส่วนไปจำนอง เพื่อเอาเงินไปจ่ายเป็นค่านายหน้าและค่าเดินทาง แต่ก็ถูกโกง เมื่อผิดหวังเลยหันหน้าเข้าหาการพนันอีก คราวนี้เอาบ้านและที่นาที่เหลือไปจำนองแต่ภายหลังหลุดจำนอง บุญเรืองบอกว่าหลังจากนั้น ฐานะทางบ้านก็เปลี่ยนไปจากหน้ามือเป็นหลังมือ บิดาจึงอยากย้ายที่ทำมาหากินใหม่ ครอบครัวจึงเดินทางไปอยู่ที่จังหวัดเลย จากการที่ต้องย้ายไปอยู่ที่จังหวัดเลยนี้ ทำให้บุญเรืองไม่มีโอกาสเรียนหนังสือต่อ เพราะต้องช่วยบิดามารดาขายอาหารในตลาด แต่การไปอยู่ในจังหวัดเลยก็ไม่ได้ทำให้ฐานะครอบครัวดีขึ้น บิดาจึงตัดสินใจย้ายกลับมาอยู่ที่จังหวัดเดิม บุญเรืองบอกว่าการกลับมาครั้งนี้ ต้องไปเช่าบ้านอยู่ บิดาได้กลับไปขับรถประจำทางส่วนมารดาไปขายอาหารในตลาดเหมือนเดิม บางครั้งเธอก็ต้องไปรับจ้างทำนาได้ค่าตอบแทนวันละ 25 บาท บุญเรืองบอกว่าชีวิตช่วงนี้ลำบากมาก

การเข้าสู่ตลาดแรงงานและการย้ายถิ่น (16 - 18 ปี)

หลังจากที่กลับมาอยู่จังหวัดเดิม บุญเรืองเล่าว่า ชีวิตค่อนข้างลำบากมาก เมื่อมีคนจ้างบ้านมาชวนให้ไปทำงานที่กรุงเทพฯ บุญเรืองบอกว่า จริง ๆ แล้วเธอไม่อยากจะมาเป็นคนรับใช้ใคร แต่เห็นว่าการมาทำงานที่กรุงเทพฯ น่าจะเป็นการช่วยเหลือครอบครัวได้เดินทางมาเป็นคนรับใช้ของครอบครัวซึ่งประกอบไปด้วยสามีภรรยาและลูกซึ่งมีอายุห้าเดือน สามีมีอาชีพรับราชการ กระทรวงการพาณิชย์ โดยทำหน้าที่เลี้ยงเด็กนอกเหนือจากงานบ้าน ได้รับค่าจ้างเดือนละ 1,500 บาททำงานทุกวันไม่มีวันหยุด ภายหลังน้องสาวของบุญเรืองได้มาทำงานด้วย โดยที่บุญเรืองมีหน้าที่เลี้ยงเด็กอย่างเดียวไม่ต้องทำงานบ้าน บุญเรืองเล่าว่าชีวิตช่วงนี้เป็นไปอย่างรีบ ๆ

เมื่อเงินเดือนออกก็ส่งไปให้ทางบ้านเกือบหมดเหลือเก็บไว้ใช้ส่วนตัวเล็กน้อย เพราะอยู่ในบ้านไม่ได้มีค่าใช้จ่ายอะไร หลังจากทำงานครบสองปี นายจ้างต้องย้ายไปทำงานประจำอยู่ที่กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น เมื่อนายจ้างถามบุญเรื่องว่า ต้องการไปทำงานเลี้ยงเด็กและไปอยู่ด้วยกันที่ประเทศญี่ปุ่นด้วยหรือไม่ บุญเรื่องตอบตกลง นายจ้างบอกว่าจะให้เงินเดือน ๓ ละสามพันบาท ซึ่งบุญเรื่องบอกว่าสำหรับเธอในตอนนั้นมันมากพอสมควร เพราะได้เป็นสองเท่าของเงินที่บุญเรื่องได้รับอยู่ในขณะนั้น ดังนั้นน้องสาวของบุญเรื่องจึงต้องออกไปทำงานที่อื่น เพราะนายจ้างต้องการบุญเรื่องไปทำงานเพียงคนเดียว แรงจูงใจของการย้ายถิ่นของบุญเรื่องในครั้งนี้ คงเป็นการเพิ่มรายได้ให้ครอบครัวซึ่งได้ค่าตอบแทนที่สูงขึ้น และส่วนหนึ่งคงเป็นเพราะการที่จะได้ไปต่างประเทศ

การทำงานและการใช้ชีวิตในประเทศญี่ปุ่น (18 - 25 ปี)

ปีแรกของการทำงานเป็นไปอย่างเรียบง่าย บุญเรื่องทำหน้าที่เลี้ยงเด็กแต่อย่างเดียว เพราะนายจ้างฝ่ายหญิงเป็นฝ่ายประกอบอาหารและทำความสะอาด โดยมีบุญเรื่องช่วยเหลือในบางครั้ง บางทีก็ได้ติดตามไปจ่ายตลาดในซูเปอร์มาร์เก็ต หรือไปเที่ยวสถานที่ต่างๆ ในกรุงโตเกียวหรือเมืองใกล้เคียง บุญเรื่องบอกว่าเหงามากเพราะไม่มีเพื่อนเล่นนอกจากผู้ติดตามเจ้าหน้าที่ที่ทำงานเหมือนกับบุญเรื่อง ซึ่งบุญเรื่องบอกได้เคยพูดคุยอยู่สองสามครั้งและไม่มีโอกาสได้พบกันอีกเลย เงินเดือนที่ได้รับสามพันบาทนั้นไม่เคยได้ส่งให้ทางบ้านเลย เพราะเมื่อนำมาแลกเป็นเงินเยนญี่ปุ่นแล้วมันแทบไม่พอใช้เมื่อบุญเรื่องต้องซื้อของใช้ส่วนตัว บุญเรื่องบอกว่าถึงแม้จะได้มาอยู่เมืองนอก แต่ก็ไม่ค่อยจะมีความสุขเท่าไร เมื่ออยู่เกือบครบปีบุญเรื่องพอพูดภาษาญี่ปุ่นได้เล็กน้อย จึงได้ผูกมิตรกับหญิงชาวญี่ปุ่นข้างบ้าน ได้พูดคุยกันทุกวันเมื่อมีโอกาส เมื่อเพื่อนบ้านได้ทราบว่าบุญเรื่องได้รับค่าจ้าง

ทำงานเป็นเงินสามพันบาทไทย และต้องทำงานทุกวันไม่มีวันหยุดจึงบอกว่าจะไปแจ้งตำรวจว่าใช้แรงงานเกินควร เมื่อนายจ้างชายทราบเรื่องจึงยอมให้บุญเรืองมีวันหยุดหนึ่งวัน หลังจากนั้นชีวิตของบุญเรืองเริ่มมีความสุขขึ้นเมื่อมีโอกาสได้ออกไปเที่ยวหรือไปเดินเล่นในวันอาทิตย์

เมื่อทำงานเกือบจะครบสองปี บุญเรืองป่วยต้องเข้าผ่าตัดไส้ติ่ง เนื่องจากนายจ้างบุญเรืองไม่ได้ทำประกันสุขภาพให้แก่บุญเรือง ดังนั้นนายจ้างจึงต้องจ่ายค่าผ่าตัดและค่าใช้จ่ายในโรงพยาบาลเป็นจำนวนสูงมาก ทำให้ความไม่พอใจแก่นายจ้าง นายจ้างจึงบอกกับบุญเรืองว่าจะหักเงินเดือนของบุญเรืองมาเป็นค่าใช้จ่ายในการรักษาครั้งนี้ บุญเรืองเถียงว่าเมื่อก่อนเดินทางมาทำงานได้เคยบอกว่าจะดูแลรักษาเมื่อเจ็บป่วย แต่เมื่อมาถึงประเทศญี่ปุ่นในตอนแรกนั้นก็ไม่ได้ไปทำใบประกันสุขภาพให้แก่เธอ เมื่อเธอเกิดเจ็บป่วยต้องการทำการผ่าตัดต้องเสียค่าใช้จ่ายเอง แล้วจะมาโทษเธอได้อย่างไร ถ้ามาหักเงินเธอจะไปร้องเรียนที่สถานทูตไทย นายจ้างชายไม่พอใจแต่ก็ไม่กล้ามาหักเงินเดือนได้แต่พูดว่าจะส่งกลับเมืองไทย บุญเรืองบอกว่าตอนนั้นเสียใจที่นายจ้างมาทำกับเธออย่างนั้น บุญเรืองนำเรื่องนี้ไปเล่าให้เพื่อนบ้านฟัง ซึ่งก็ได้รับความเห็นใจและบอกว่าจะช่วยเหลือเธอ เพื่อนบ้านจึงแนะนำบุญเรืองให้รู้จักกับชายญี่ปุ่นผู้หนึ่งอายุ 26 ปี ซึ่งบอกว่าอยากมีเพื่อนเป็นสาวไทย ดังนั้นเมื่อมีโอกาสหรือในวันหยุด บุญเรืองจึงออกไปกับชายหนุ่มผู้นี้เสมอๆ โดยที่นายจ้างไม่กล้ามาว่ากล่าวอะไร เพราะบุญเรืองบอกว่าเธอใช้วันหยุดของเธอเท่านั้นที่ออกไปเที่ยว ช่วงนี้เองที่บุญเรืองสามารถเก็บเงินได้บ้าง เพราะค่าใช้จ่ายส่วนตัวแฟนหนุ่มชาวญี่ปุ่นเป็นผู้ออกให้ และบางครั้งก็ให้เงินบุญเรืองไว้ใช้ด้วย

เมื่อทำงานครบสามปีบุญเรืองอยากเดินทางกลับเมืองไทย บุญเรืองบอกว่ามีเงินเก็บเป็นเงินแปดหมื่นบาทไทยอยากจะเอาเงินไปให้ทางบ้าน เพราะคิดถึงบ้านมาก นายจ้างอนุญาตให้บุญเรืองเดินทางกลับและต้องเดิน

ทางกลับมาทำงานที่ประเทศญี่ปุ่นอีก การเดินทางกลับบ้านครั้งนี้แฟนหนุ่มเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายให้ เมื่อเดินทางถึงประเทศไทยและได้กลับไปเยี่ยมครอบครัวที่บ้านเกิด บุญเรืองได้มอบเงินทั้งหมดให้กับมารดา เพื่อที่จะได้อาไปไถ่บ้านคืนและเป็นค่าใช้จ่ายในบ้าน เธออยู่บ้านเป็นเวลาหนึ่งเดือนก็เดินทางกลับมาประเทศญี่ปุ่น

การกลับไปประเทศญี่ปุ่นอีกครั้งนั้นทำให้วิถีชีวิตของบุญเรืองเปลี่ยนแปลง เมื่อกลับมาถึงประเทศญี่ปุ่นบุญเรืองยังคงทำงานกับครอบครัวข้าราชการไทยครอบครัวเดิมอยู่ แฟนหนุ่มชาวญี่ปุ่นได้ชวนให้บุญเรืองไปอยู่ด้วยกัน เพราะเขาต้องกลับไปทำงานที่บ้านเกิดซึ่งอยู่ห่างจากกรุงโตเกียวไปทางทิศใต้ประมาณสามร้อยกิโลเมตรโดยไปอาศัยอยู่กับบิดามารดา บุญเรืองบอกว่าที่จริงรักแฟนคนนี้นักและอยากไปอยู่ด้วย แต่ยังต้องการทำงานเพื่อที่จะส่งเงินไปให้ทางบ้าน ดังนั้นเมื่อแฟนรับปากว่าจะช่วยส่งเงินไปทางเมืองไทยเมื่อบุญเรืองไปอยู่กับเขา บุญเรืองจึงตัดสินใจจะไปอยู่กับแฟน แต่เมื่อไปบอกกับนายจ้างว่าจะย้ายไปอยู่กับแฟน นายจ้างไม่ยอมให้ไป เพราะบอกว่าที่ได้อำนาจเข้าประเทศญี่ปุ่นมาได้นี้ก็เพราะเป็นการมาทำงานกับข้าราชการ และวีซ่านี้จะหมดลงภายในอีกหนึ่งปีข้างหน้า หากบุญเรืองไม่ทำงานครบตามกำหนดเขาก็จะไปแจ้งสถานทูตทำให้บุญเรืองโกรธมาก เพราะการทำงานนี้ก็ได้อำนาจตอบแทนน้อย แต่เมื่อไปบอกกับแฟนหนุ่มถึงเรื่องนายจ้าง แฟนหนุ่มจึงมาขออนุญาตจากนายจ้าง บอกว่าต้องการแต่งงานกับบุญเรืองจริง ๆ และยินยอมจะชดเชยค่าเสียหายให้ ผลที่สุดบุญเรืองก็ได้ย้ายไปอยู่กับแฟนหนุ่มชาวญี่ปุ่นโดยที่นายจ้างไม่ยอมรับเงินจากแฟนหนุ่มแต่ประการใด บุญเรืองบอกว่าภรรยา นายจ้าง เรียกบุญเรืองเข้าไปพบแล้วบอกว่า ที่จริงก็ไม่อยากให้บุญเรืองไป เพราะทำให้ลำบากไม่มีคนเลี้ยงเด็ก และสามีเธอเองก็โกรธมากที่เกิดกรณีนี้ขึ้น แต่เธอเองเป็นคนบอกว่าบุญเรืองเขาไปได้ เพราะจะไปมีครอบครัวเราไม่ควรกักกันตัวเอาไว้และไม่รับเงินค่าเสียหายแต่ประการใด และบอกว่าถ้าบุญเรืองมีปัญหาให้ติดต่อมา

ได้ตลอดเวลา บุญเรื่องจึงได้ลาจากนายจ้างมาอยู่กับแฟนที่บ้านบิดามารดาของเขาโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส

เมื่อมาอยู่กับครอบครัวของแฟนนั้นบุญเรื่องคิดว่า คนญี่ปุ่นก็เหมือนกับคนไทยเพราะเป็นคนเอเชียเหมือนกัน โดยเฉพาะตัวบุญเรื่องเองมีประสบการณ์ที่ดีจากหญิงชาวญี่ปุ่นที่เป็นเพื่อนบ้าน แต่การมาอยู่กับบิดามารดาของแฟนหนุ่มไม่ได้เป็นไปอย่างที่บุญเรื่องคาดหวัง เพราะบิดามารดาของแฟนไม่ชอบบุญเรื่องเพราะคิดว่า บุญเรื่องเป็นหญิงไทยที่มาทำงานค้าประเวณีที่ประเทศญี่ปุ่น ถึงแม้ว่าลูกชายและตัวบุญเรื่องเองจะบอกว่าไม่ใช่เมื่อทั้งสองคนปักใจเชื่อเช่นนั้น จึงสร้างความลำบากใจให้บุญเรื่องมาก โดยเฉพาะมารดาได้ตั้งข้อรังเกียจมากมาย บุญเรื่องบอกว่า ขณะนั้นเสียใจมาก เพราะโดนบีบบังคับจากครอบครัวฝ่ายชายและเมื่อแฟนไปทำงานทั้งวันกว่าจะกลับมาก็ดึกทุกวัน พอบุญเรื่องนำเรื่องที่โดนบิดามารดากลับแก้งกลับมาเล่าให้ฟัง แฟนก็โกรธเพราะบอกว่ากลับจากงานมาอยากอยู่สบาย ๆ ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าบุญเรื่องเล่ามานั้นเป็นความจริง เพราะตัวเขาเองก็โดนมารดาว่าอยู่เสมอเกี่ยวกับเรื่องของบุญเรื่อง เรื่องการแต่งงานจึงไม่ได้เอามาพูดอีก แต่แฟนก็ได้ไปต่อวีซ่าทำงานให้อีกสองปี

บุญเรื่องอยู่กับแฟนคนนี้อย่างอดทน เพราะแฟนได้ส่งเงินให้ทางบ้านเป็นประจำทุกเดือน ๆ ละหกพันบาทและได้ให้เงินติดตัวใช้อีกต่างหาก เพราะขณะนั้นบุญเรื่องก็ไม่ได้เดือดร้อนเกี่ยวกับทางด้านการเงินนัก แต่บิดามารดาก็ไม่ได้เปลี่ยนทัศนคติต่อบุญเรื่องแต่ประการใด ทั้ง ๆ ที่บุญเรื่องบอกว่า “หนูทำให้เขาทุกอย่าง ตั้งแต่ซักผ้า ภูบ้าน จ่ายกับข้าว แต่เขาก็ไม่รักหนูเลย”

แต่สิ่งหนึ่งที่เป็นต้นเหตุทำให้ต้องทะเลาะตบตีกันถึงเลือดตกยางออกก็คือ เมื่อบุญเรื่องจับได้ว่าแฟนแอบไปเที่ยวหญิงบริการ โดยเฉพาะ

หญิงบริการสาวไทย ทำให้บุญเรืองโกรธมากถึงกับเอามีดมาไล่แทง แฟน เลยหันมาทำร้ายเอาบ้างแต่ก็หันมาตีกันเหมือนเดิมและให้สัญญากับบุญเรืองว่าจะไม่ไปอีกแต่บุญเรืองก็จับได้ ทำให้ตบตีกันบ่อยครั้ง เมื่ออยู่กันเกือบจะครบสองปีบุญเรืองบอกว่าเกิดน้อยใจแฟนมาก เพราะไปเที่ยวหญิงบริการสาวไทยทั้งๆ เมียตัวเองก็เป็นสาวไทย ทำให้บุญเรืองคิดว่าเมื่อเราเป็นอย่างนี้ไม่ชอบ ลองดูซิว่าถ้าเมียตัวเองไปทำงานอย่างนั้นบ้างจะทำอย่างไร บุญเรืองจึงหนีออกจากบ้าน ไปสมัครทำงานบาร์ที่มีหญิงไทยทำงานอยู่ การตัดสินใจครั้งนี้ น่าจะมีเหตุมาจากการประชดสามีมากกว่าปัจจัยอื่น เนื่องจากได้ทำตัวเป็นภรรยาที่ดีอยู่ในโอวาทของบิดามารดาสามี แต่ผลที่ได้รับกลับเป็นความเกลียดชังจากบิดามารดาสามีและการนอกใจของสามีเป็นปัจจัยใหญ่ อีกประการหนึ่งการออกไปทำงานเป็นหญิงบริการก็เป็นการเปิดโอกาสให้ตัวเองได้หลุดพ้นจากชีวิตที่ต้องอยู่ด้วยความอดทน และยังเป็นอีกหนทางหนึ่งที่สามารถหาเงินได้ เพราะเท่าที่บุญเรืองสามารถทนอยู่กับสามีและครอบครัวได้เพราะเงื่อนไขทางการเงินที่สามีรับผิดชอบส่งเสียครอบครัวที่เมืองไทย

การทำงานครั้งแรกนั้นบุญเรืองบอกว่าลำบากใจมาก เพราะไม่เคยทำมาก่อน แต่เนื่องจากความคับแค้นใจในตัวแฟน ทำให้บุญเรืองฝืนใจทำงานได้ เมื่อทำงานได้สามอาทิตย์แฟนก็ตามมาพบพร้อมร้องไห้เสียใจที่บุญเรืองตัดสินใจมาทำงานอย่างนี้ บุญเรืองบอกเขาว่าพ่อแม่ของเขาก็หาว่าบุญเรืองเป็นหญิงทำงานบริการและตัวเขาเองก็ชอบมาเที่ยวหญิงบริการอย่างนี้ทั้ง ๆ ที่ภรรยาเป็นคนไทย เพราะฉะนั้นเมื่อบุญเรืองมาทำงานอย่างนี้ก็ไม่น่าจะทำความลำบากให้แก่ใคร เมื่อบุญเรืองไม่ยอมกลับไป แฟนจึงกลายมาเป็นแขกประจำเพราะมาพบบุญเรืองทุกวัน เมื่อเล่าถึงตอนนี้ บุญเรืองร้องไห้และหัวเราะไปด้วยพร้อมกันและบอกว่า “มันตลกมากนะพี่ ที่อยู่ๆ สามีก็กลายเป็นแขกขาประจำไปได้” เมื่อถามว่าสาวไทยอื่นมีที่เด็ดอะไรหรือ

ที่ทำให้มีลูกค้าต่างชาติมาติดใจมากมาย บุญเรืองบอกว่าเพราะหญิงไทยเอาใจเก่ง และยอมทุกอย่างที่แขกต้องการ แต่เมื่อบุญเรืองไม่ได้ทำอย่างนั้นจึงทำให้รายได้ในช่วงหลังลดลง เจ้าของบาร์ไม่พอใจที่บุญเรืองไม่ได้ทำเงินให้บาร์เท่าที่ควร เมื่อเกิดการลำบากใจและประกอบกับวีซ่าได้ใกล้หมดลงทำให้บุญเรืองคิดย้ายที่อยู่ใหม่ ถึงแม้ว่าสามีญี่ปุ่นคนนั้นจะมาตามมาง้อจนเท่าไรก็ตาม บุญเรืองก็ตัดสินใจไม่กลับไปอยู่กับเขาอีก เพราะไม่อยากจะอยู่กับบิดามารดา และบุญเรืองก็ตัดสินใจในการดำรงชีวิตใหม่แล้ว และประกอบกับรายได้มากขึ้นกว่าเดิมหลายเท่าตัว ทำให้บุญเรืองคิดหนีไปทำงานที่เมืองอื่น

เมื่อวีซ่าหมดลงเจ้าของบาร์ไม่ได้ไปขอต่อดีวีซ่าให้บุญเรือง บุญเรืองจึงเดินทางไปทำงานที่เมืองอื่น การเดินทางเปลี่ยนถิ่นฐานครั้งนี้ นำความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในชีวิตของบุญเรืองเพราะเมื่อไปสมัครทำงานในบาร์ที่มีแก๊งยาสูบเป็นคนควบคุม บุญเรืองเป็นที่ต้องใจของหัวหน้าบาร์ชาวญี่ปุ่นอายุ 33 ปีซึ่งเป็นยาสูบระดับหัวหน้า และนอกจากทำบาร์แล้วยังค้ายาเสพติดอีกด้วย บุญเรืองบอกว่าช่วงนี้สบายที่สุด เพราะแฟนคนนี้รักและเอาใจบุญเรืองมาก ถามว่าไม่กลัวเรื่องแก๊งยาสูบบ้างหรือ บุญเรืองตอบว่าเขาไม่เคยทำอะไรให้เราเดือดร้อนใจ แต่เมื่อถามต่อไปว่าแล้วหญิงไทยที่ทำงานอยู่ที่นั่นโดนบังคับให้ทำงานและเรื่องเงินก็ไม่ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วยจริงหรือไม่ บุญเรืองบอกว่ามันอยู่ที่ใจ ส่วนมากก็เต็มใจมาทำงานกันทั้งนั้นไม่ได้ไปหลอกใครมา จากการตอบคำถามนี้ พอจะมองเห็นว่าบุญเรืองตอบจากแง่คิดของคนที่อยู่ในสถานภาพของมาม่าซังหรือผู้ที่อยู่ในสภาพที่เหนือกว่าและอยู่ในสภาพสบายกว่าหญิงไทยหลายคน และในคำตอบที่ดูเหมือนว่าจะไม่เห็นนอกเห็นใจใคร น่าจะเป็นคำตอบว่าในสภาพสังคมในปัจจุบันที่ไม่มีใครเหลียวแลใคร โดยเฉพาะบุญเรืองที่ต้องทนอยู่ในการถูกกดขี่จากแม่สามีญี่ปุ่นมาถึงสามปีทำให้เธอขาดความสุขและเมื่อมาพบอะไรที่เธอพอจะ

กอบโกยได้บุญเรื่องก็ไม่รอช้าที่จะตักตวงมัน ทำให้จิตใจขาดความอารีต่อผู้อื่นไป

แต่บุญเรื่องมีความสุขอยู่ไม่นาน เจ้าของบาร์คนนั้นก็โดนจับในข้อหาค้ายาเสพติด เมื่อตำรวจเข้ามาตรวจค้นยาเสพติดในบาร์ บุญเรื่องจึงโดนตำรวจรวบตัวไปด้วย และเมื่อบุญเรื่องไม่มีวีซ่าพำนักอาศัยในประเทศญี่ปุ่น บุญเรื่องจึงถูกกักขังและรอการส่งตัวกลับเมืองไทย บุญเรื่องเล่าว่าไม่รู้สึกตกใจอะไรมากนัก เพราะเก็บเงินได้เป็นจำนวนมากแล้ว หลังจากนั้นประมาณหนึ่งเดือนบุญเรื่องก็เดินทางกลับมาประเทศไทยเมื่ออายุได้ 25 ปีพอดี

ทำงานในประเทศไทย (อายุ 25 - 26 ปี)

เมื่อกลับมาประเทศไทยครั้งนี้ บุญเรื่องกลับไปบ้านเพื่อเยี่ยมเยียนบิดามารดาช่วงสั้นๆ และเดินทางไปอยู่ที่พัทธา บุญเรื่องบอกว่าไม่ได้ทำงานประจำ บางทีก็ออกไปกับแขกที่เธอพอใจเพราะบุญเรื่องมีเงินที่เก็บมาจากประเทศญี่ปุ่นมากพอสมควร ที่ทำให้บุญเรื่องใช้ชีวิตตามความต้องการเมื่อเงินเริ่มร่อยหรอ บุญเรื่องตัดสินใจไปฮ่องกงเมื่อเพื่อนชวนไปทำงานบาร์ เพราะคิดว่าก็คงเหมือนประเทศญี่ปุ่น แต่เมื่อเดินทางไปถึงที่สนามบินประเทศฮ่องกง ก็โดนกักตัวและโดนส่งกลับทันทีโดยกล่าวหาว่าเธอและเพื่อนจะเดินทางมาค้าประเวณีที่ประเทศฮ่องกง บุญเรื่องบอกว่าโกรธมากที่โดนกล่าวหาเช่นนั้นถึงแม้จะเป็นความจริงก็ตาม แต่เนื่องจากพูดภาษาไม่เก่งจึงไม่ทราบว่าจะอธิบายอะไรได้ เมื่อผิดหวังจากการไปทำงานที่ประเทศฮ่องกง บุญเรื่องจึงต้องกลับไปทำงานบาร์แถวถนนเพชรบุรีตัดใหม่ เมื่อทำงานได้ไม่นานก็มีคนมาชวนให้มาทำงานบาร์ที่ประเทศเยอรมนีอีก บุญเรื่องตอบตกลง แต่การทำวีซ่ามาประเทศเยอรมนีใช้เวลานาน บุญเรื่องจึงคิดจะตามเพื่อนไปทำงานที่ประเทศสิงคโปร์เพื่อเป็นการฆ่าเวลา การเดินทางเข้า

ประเทศสิงคโปร์ก็มีปัญหาไม่สามารถเดินทางเข้าประเทศได้ บุญเรืองจึงรอไปทำงานที่ประเทศเยอรมนีอย่างเดียว

ในที่สุดเมื่อนายหน้ามาบอกว่า เอกสารการเดินทางและได้รับวีซ่าเข้าประเทศเยอรมนีเรียบร้อยแล้ว บุญเรืองพร้อมกับหญิงไทยอีกสองคนก็เดินทางมาพร้อมกันโดยใช้วีซ่าศิลปินซึ่งเป็นวีซ่าที่ออกให้ผู้ที่มาทำงานเป็นศิลปิน แต่เจ้าของบาร์หรือคลับกลับเอามาเป็นหนทางที่นำเอาหญิงมาทำงานบริการทางเพศ วีซ่าชนิดนี้มีการกำหนดต่างกันไปตั้งแต่สามเดือนจนถึงหนึ่งปี แต่ในปัจจุบันการออกวีซ่าประเภทนี้มีความเข้มงวดมากขึ้น

ชีวิตและทำงานในประเทศเยอรมนี (26 - ปัจจุบัน)

การเดินทางมาในครั้งนี้บุญเรืองบอกว่า อยากมาหาเงินและอยากกลับไปประกอบอาชีพอื่นๆ แต่เนื่องจากไม่มีทุนและพื้นฐานทางการศึกษาไม่สูงพอที่จะทำให้บุญเรืองไปประกอบอาชีพอื่นที่สามารถทำเงินได้ขนาดนี้ ถึงแม้ว่ามีความมุ่งหมายไว้อย่างนั้น บุญเรืองก็ประสบกับปัญหาในการทำงานอีกเช่นเดิม

บุญเรืองได้มาทำงานในคลับที่มีแต่หญิงไทยทำงานขายบริการทางเพศในเขตเริงรมย์ของเมืองท่าแห่งหนึ่งในประเทศเยอรมนี การทำงานที่นี้ผู้หญิงจะได้รับเงินมากก็ต่อเมื่อสามารถขายเครื่องตี๋มได้ให้แก่แขกที่มาเที่ยวหรือไปขึ้นห้อง และจะต้องเป็นฝ่ายเข้าไปพูดคุยทำความรู้จักกับแขกและเอาใจแขกอยู่เรื่อยๆ บุญเรืองประสบกับปัญหาเหล่านี้มาก เพราะเป็นคนที่ไม่เลือกลูกค้าแต่ไม่ยอมให้ลูกค้ามาเลือก ในคลับนั้นมีหญิงไทยทำงานอยู่หลายคน วิธีการทำงานของบุญเรืองจึงทำให้บุญเรืองไม่ค่อยมีแขก แต่ละคืนเธอก็ได้รับเพียงค่าแรงประจำวันเท่านั้นและไม่ทำรายได้ให้แก่คลับจึงทำความไม่พอใจให้แก่เจ้าของ แต่เจ้าของคลับก็ทำอะไรบุญเรืองไม่ได้เพราะบุญเรืองได้รับวีซ่าเป็นเวลาสามปี

บุญเรืองได้พักอยู่กับหญิงไทยอีกคนหนึ่งซึ่งมาจากจังหวัดเดียวกัน แต่ทัศนคติในการทำงานผิดกัน เพราะหญิงสาวคนนี้ทำงานและรับแขกแบบไม่เลือก ขอให้ได้เงินอย่างเดียวเป็นพอ บุญเรืองบอกว่าเธอคนนี้ต้องทำงานหาเงินส่งไปให้มารดาที่เมืองไทยเพื่อเอาไปใช้หนี้ ดังนั้นเพื่อนร่วมห้องของบุญเรืองจึงป่วยบ่อยๆ ด้วยโรคติดต่อทางเพศ เนื่องจากยอมบริการลูกค้าโดยไม่ใช้ถุงยางเพื่อแลกกับเงินพิเศษ บุญเรืองบอกว่าตัวเธอเองไม่ทำอย่างนั้นเป็นอันขาด เพราะเสี่ยงต่อโรคมัยและเธออยากมีชีวิตที่ปกติสุขมีครอบครัวและมีบุตรต่อไป

ทำงานได้เกือบปีบุญเรืองก็ยังไม่เงินเก็บเนื่องจากมีค่าใช้จ่ายมาก ต้องจ่ายหนี้สิน การเดินทาง ค่าเช่าบ้าน ค่ากินอยู่ บุญเรืองบอกอีกว่าในช่วงนั้นรู้สึกไม่อยากทำงานแล้ว แต่ไม่มีทางเลือก เมื่อบุญเรืองพบลูกค้าชาวยุโรปคนหนึ่งที่ดีเหมือนว่าจะจริงใจกับบุญเรืองมาก เพราะหลังจากนั้นเขามารับบุญเรืองไปพักที่บ้านในวันหยุด ช่วยเหลือเงินทองพอสมควร ดังนั้นบุญเรืองจึงแทบจะไม่ได้ไปขึ้นห้องกับแขกเลย ได้แต่ค่าตีมเพียงเล็กน้อย บุญเรืองเตรียมตัวเต็มที่จะเลิกจากอาชีพนี้และมีเพียงกรณีเดียวที่สามารถทำให้บุญเรืองอยู่ในประเทศเยอรมนีได้อย่างไม่ต้องทำงานประเภทนี้ คือการแต่งงาน

เมื่อบุญเรืองรบเร้าให้แฟนหนุ่มชาวยุโรปแต่งงานกับเธอ ก็ได้รับการบ่ายเบี่ยงและบอกว่ายังไม่พร้อมเพราะการเงินยังไม่มั่นคง แต่หลังจากนั้นเขาก็พยายามหลีกเลี่ยงบุญเรือง ขณะที่เล่านั้นหน้าตาของเธอค่อนข้างเศร้า บุญเรืองบอกว่า “หนูเคยรักเขามากที่สุด” บุญเรืองคบหากับชายผู้นี้ถึงเก้าเดือนและตั้งความหวังว่าจะได้เลิกทำอาชีพแบบนี้เสียที บุญเรืองร้องไห้เมื่อเล่ามาถึงตอนนี้ เมื่อถามว่าอะไรคือความคาดหวัง บุญเรืองตอบว่าจริง ๆ แล้วก็ไม่มีอะไร นอกจากจะได้เจอผู้ชายดี ๆ ที่เลี้ยงเราได้

บุญเรืองได้สร้างความหวังไว้ว่า “ใครก็ได้ที่ช่วยให้ออกไปจากตรงนี้” เมื่อพบกับหนุ่มนักศึกษาชาวเยอรมันต่างเมืองมาเที่ยวที่บาร์คุยกันถูกอัธยาศัย ภายหลังเมื่อเขาติดต่อและชวนเธอไปเที่ยว บุญเรืองก็ยินดีและบอกว่า “ดีใจที่พบผู้ชายที่ไม่ใช่คนบนถนนนี้” (หมายความว่าไม่ใช่ผู้ชายที่ชอบมาเที่ยวในสถานบริการ) เขาบอกบุญเรืองว่าเพื่อนชวนมาก็เลยตามมาดูและไม่ได้เลี้ยงเครื่องดื่มบุญเรืองอีกด้วย เพียงแต่ขอเบอร์โทรศัพท์ของบุญเรืองเมื่อได้คุยกัน บุญเรืองบอกว่า ถึงแม้ไม่ค่อยรักแต่ก็อาจเป็นทางออกที่สามารถทำให้เธอหลุดพ้นจากที่นี่เสียที จากจุดนี้ทำให้มองเห็นว่า ตัวบุญเรืองก็อยากจะทำอาชีพนี้เต็มทีและตั้งความหวังที่หาผู้ชายสักคนที่เต็มใจแต่งงานด้วย เพราะเป็นหนทางเดียวที่เป็นไปได้ในสภาพการณ์แบบนี้ในประเทศเยอรมนี ดังนั้นบุญเรืองจึงเสียใจมากเมื่อแฟนชาวสวีเดนตีจากไป

เมื่อวีซ่าใกล้จะหมดลงและบุญเรืองก็ทราบเป็นเจ้าของบาร์จะไม่ต่อวีซ่าให้ เมื่อบุญเรืองเล่าให้แฟนชาวเยอรมันฟัง เขาก็บอกว่าก็จะได้ไม่ต้องทำงานอย่างนี้อีก และบอกกับบุญเรืองที่เฝ้ารอค่านี้นานแล้วว่า “คุณไม่ต้องไปทำงานอีกแล้ว ผมจะแต่งงานกับคุณ ถึงจะไม่มีกินก็ไม่เป็นไร สიმอดิตเสีย” เมื่อเล่าถึงตอนนี้บุญเรืองร้องไห้จนต้องหยุดการสัมภาษณ์

ชีวิตของบุญเรืองหลังจากที่ได้ออกจากการทำงานบาร์แล้ว อยู่ในสถานะค่อนข้างขลุกขลักเพราะสามีของบุญเรืองยังหางานทำไม่ได้ และตัวบุญเรืองก็ต้องหางานทำ เนื่องจากบุญเรืองพูดภาษาเยอรมันยังไม่ได้ การหางานทำเป็นไปด้วยความยากลำบาก ประกอบกับสามีที่ยังอาศัยอยู่กับคนละเมือง ไปมาหาสู่กันในเฉพาะวันสุดสัปดาห์ เนื่องจากบิดาและมารดาสามีของบุญเรืองยังไม่ทราบถึงการแต่งงานซึ่งยังปกปิดเป็นความลับ เพราะทางครอบครัวของฝ่ายชายต้องการให้บุตรชายทำงานอย่างเป็นทางการเสียก่อน เนื่องจากเป็นครอบครัวที่เคร่งศาสนาจึงอยากให้มีการแต่งงานในโบสถ์ บุญเรืองบอกว่าทางครอบครัวของสามีก็ต้อนรับเธอในฐานะคู่หมั้นเป็นอย่างดี

บุญเรืองโชคดีที่สามารถไปรับทุนฝึกอาชีพในการเรียนตัดเย็บเสื้อผ้า ซึ่งเป็นทุนของหน่วยงานที่ส่งเสริมหญิงทำงานบริการให้ออกมาฝึกอาชีพใหม่ นอกจากนั้นยังมีเงินเดือนให้ด้วย โดยมีหลักสูตรสองปี การได้เข้าไปเรียนหลักสูตรนี้ บุญเรืองต้องไปยืนยันกับเจ้าหน้าที่ว่าเธอเคยทำงานเป็นหญิงบริการพร้อมก็ต้องแสดงหลักฐานด้วย เมื่อเสามาถึงตอนนี้บุญเรืองมีสีหน้าเศร้าหมอง บุญเรืองบอกว่าเหมือนการไปปิดประกาศบอกให้สาธารณชนรู้ว่าเธอเคยมีอาชีพอะไร เงินเดือนที่ได้รับบุญเรืองส่งกลับเมืองไทยบ้าง เอาไว้ใช้ส่วนตัวบ้างเพราะต้องไปเช่าบ้านอยู่ ไม่ได้แบ่งให้สามีใช้ สามีบุญเรืองเองภายหลังก็ได้ทำงานแต่เป็นเมืองที่อยู่ห่างไกลจากเมืองที่บุญเรืองอยู่ เงินเดือนก็ส่งมาให้บุญเรืองเป็นค่าเช่าบ้าน ลั้นเดือนก็ถึงจะได้มาพบกัน ครอบครัวของฝ่ายชายก็ยังไม่ทราบถึงการแต่งงาน

บุญเรืองสรุปถึงชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบันว่า พอใจแล้วถึงไม่มีเงินมากก็ตามที่แต่ไม่ต้องไปทำงานกลางคืนอีก ที่โรงเรียนฝึกอาชีพเจ้าหน้าที่และครูผู้สอนก็ให้ความเอาใจใส่เป็นอย่างดี ส่วนสามีนั้นถึงแม้ว่าบุญเรืองจะไม่รักมาก แต่เธอก็คิดว่าเขาเป็นคนดีและรักเธออย่างจริงใจ คิดว่าในอนาคตอันใกล้อาจจะไปอยู่ด้วยกันเมื่อเธอเรียนจบ และเปิดเผยถึงการแต่งงานกับครอบครัวของเขาเสียที

เมื่อถามถึงสังคมไทยได้ให้อะไรแก่บุญเรืองบ้าง บุญเรืองตอบว่าสังคมไทยนั้นสำหรับเธอคิดว่า ถ้าใครมีเงินก็ว่าดี ไม่มีเงินก็เป็นเหมือนขยะชิ้นหนึ่งเท่านั้น ไม่มีคำว่า “เพื่อ” ไว้ให้เลือกสำหรับคนจนเหมือนอย่างเธอ บุญเรืองบอกอีกว่า ต้องมาจากครอบครัวที่ดีมีเงินและการศึกษาดีเท่านั้นที่สามารถทำอะไรได้ตามใจปรารถนา.....

กรณีศึกษาที่ 8 : ปานทอง (นามสมมุติ)

ประวัติส่วนตัว

บ้านเกิด	เกิดที่อำเภอแห่งหนึ่งในภาคกลาง
อายุ	ในขณะสัมภาษณ์อายุ 34 ปี
การศึกษา	จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
บิดามารดา	บิดาอายุ 62 ปี เคยทำงานท่าเรือ ปัจจุบันลาออกจากงานเพราะสุขภาพไม่ดี มารดาเสียชีวิตตั้งแต่ปานทองอายุ 8 ขวบ บิดาแต่งงานใหม่และมีภรรยาอีก 2 คน จำนวนพี่น้องร่วมแม่เดียวกัน 11 คน พี่น้องที่เกิดจากแม่เลี้ยงคนที่สอง 5 คน และแม่เลี้ยงคนที่สามอีก 3 คน รวมทั้งสิ้น 19 คน
สถานภาพสมรส	ปัจจุบันสมรสกับชาวเยอรมัน ไม่มีบุตรด้วยกัน แต่ปานทองเคยอยู่กับชายไทยฉันทสำมีภรรยาและมีบุตรด้วยกันสองคน ชายหนึ่งและหญิงหนึ่ง

ชีวิตในวัยเด็ก (ตั้งแต่จำความได้ - 12 ปี)

บิดาของปานทองมีอาชีพเป็นคนคุมท่าเรืออยู่ที่ท่าเรือแห่งหนึ่ง ปานทองเล่าว่าบิดาเป็นคนใจดีมีเพื่อนฝูงมากมายและมีนิสัยเจ้าชู้ แต่เป็นคนรักลูกมากและอยากมีลูกมาก ๆ เพราะตัวเองเป็นลูกโตน ก่อนมารดาเสียชีวิตปานทองบอกว่ามีชีวิตที่สบาย ไม่เดือดร้อนถึงแม้จะมีลูกมาก เมื่อมารดาเสียชีวิตลงเมื่อปานทองอายุได้ 8 ขวบ ชีวิตจึงค่อนข้างลำบากเพราะ

ต้องดูแลน้อง และบิดาก็เอาแต่ดื่มสุราเพราะความเสียใจอยู่นานโดยไม่ไปทำงานอยู่พักใหญ่ ช่วงนี้เองที่ปานทองต้องออกไปช่วยพี่สาวซึ่งโตเป็นสาวแล้วออกไปขายของในตลาด ภายหลังบิดาแต่งงานใหม่และนำแม่เลี้ยงเข้ามาอยู่ในบ้าน ปานทองบอกว่าเธอและพี่น้องไม่มีปัญหาเกี่ยวกับแม่เลี้ยงคนนี้เลย ซึ่งเป็นเรื่องค่อนข้างแปลก นอกจากนั้นปานทองยังช่วยเลี้ยงน้องคนเล็กอีก ปานทองเป็นลูกคนกลาง มีพี่สาว 4 คนและน้องชายอีก 6 คน เมื่อมารดาเลี้ยงมีบุตรเพิ่มอีกสามคน พี่สาวทั้งสามคนแยกไปมีครอบครัวตั้งแต่อายุยังน้อยเพื่อหลีกเลี่ยงความเป็นอยู่อย่างแออัด แต่พี่สาวทั้งสามคนยังไปมาหาสู่และมาช่วยกันขายของในตลาดใกล้บ้านอีกด้วย

เมื่อปานทองเรียนจบชั้น ป.7 พี่สาวคนหนึ่งได้ชวนให้ปานทองไปพักอยู่ด้วยกันที่ธนบุรีทั้งให้ช่วยดูแลลูกและให้สัญญาว่า ปานทองจะได้มีโอกาสเรียนต่อสูง ๆ ปานทองตกลงและได้ย้ายออกจากบ้านบิดาเมื่อมีอายุได้ 12 ปี เป็นการออกจากบ้านครั้งแรกถึงแม้จะกลับมาบ้านเดิมอีกทุกอาทิตย์ เพื่อช่วยมารดาเลี้ยงขายอาหารในตลาดก็ตามที่

ชีวิตภายใต้การดูแลของพี่สาว (12 - 17 ปี)

พี่สาวคนหนึ่งของปานทองเป็นคนที่สวยที่สุดในจำนวนพี่น้องทั้งหมด ได้ออกไปมีครอบครัวตั้งแต่อายุได้ 15 ปีเมื่อมีบุตรคนที่สอง สามก็ไปมีภรรยาใหม่ปล่อยให้พี่สาวของปานทองเลี้ยงดูบุตรแต่ตามลำพัง เมื่อต้องออกไปขายของจึงไม่มีคนคอยเลี้ยงดูลูก จึงชวนปานทองให้ไปอยู่ด้วย ปานทองตกลงว่าจะช่วยดูแลเด็กให้ต่อนกลับจากโรงเรียน ดังนั้นพี่สาวของปานทองจึงไปขายอาหารในตลาดได้รุ่งในตอนกลางคืน ปานทองบอกว่าช่วงนี้บิดาไปมีภรรยาใหม่อีกหนึ่งคน แต่คนนี้ได้เอามาอยู่ด้วยเพราะภรรยาคนที่สองไม่ยอม เมื่อถามถึงการเงินว่าบิดาทำอะไรในการเลี้ยงดูบุตรทั้งหลาย ปานทองบอกว่าทุกคนก็ช่วยกันหาเงินโดยการไปช่วยขาย

อาหารในตลาดหรือไปรับจ้างทำงานพิเศษเพื่อรายได้เล็กๆ น้อยๆ เมื่อปานทองแยกออกมาจากครอบครัวบิดาเพราะอยากเรียนต่อ น้องชายคนอื่นไปเรียนหนังสือจนจบชั้น ป.4 ก็ออกมาช่วยครอบครัวทำงาน ที่จริงรายได้ของบิดานั้นมากพอสมควรแต่เนื่องจากเป็นคนใจกว้างชอบเลี้ยงดูลูกน้องเงินทองไม่ค่อยจะมาถึงบ้าน ลูก ๆ จึงต้องช่วยตัวเองและยอมรับสภาพนี้แต่โดยดี เพราะถึงแม้ว่าจะมีรายได้มาถึงบ้านบ้างก็คงไม่พอใช้เพราะเนื่องจากมีอยู่ด้วยกันหลายสิบคน

ปานทองมาอยู่บ้านพี่สาวจนเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม บิดาก็ตักงานเนื่องจากสุขภาพไม่ดีหยุดงานบ่อย ๆ ปานทองจึงไม่ได้เรียนหนังสือต่อ ไปช่วยพี่สาวขายของในตลาดเพื่อหาเงินไปช่วยบิดา ขณะนั้นปานทองมีอายุ 16 ปี ถึงแม้ปานทองจะเป็นลูกคนกลางแต่ก็มีความผูกพันและมีความกตัญญูต่อบิดา จะเห็นได้ว่าจากการที่ปานทองลาออกจากโรงเรียนเพื่อที่จะไปทำงานหาเงินเพื่อช่วยบิดาซึ่งตักงานอยู่ในขณะนั้น แสดงให้เห็นถึงคติเรื่องความกตัญญูต่อบุพการีที่ยังฝังรากลึกอยู่ในสังคมไทย

ปานทองได้กลับมาขายอาหารในตลาดแถวบ้านบิดา เนื่องจากพี่สาวได้พบสามีใหม่ซึ่งเป็นชาวเยอรมันซึ่งทำงานเป็นช่างและมารับประทานอาหารที่พี่สาวปานทองเป็นผู้ขายอยู่ในตลาด ภายหลังแต่งงานกันและได้ย้ายตามสามีกลับมาประเทศเยอรมนี ปานทองจึงกลับมาอยู่บ้านอีกครั้ง เมื่อมาขายของในตลาด ปานทองก็ได้พบสามีคนแรกมีอาชีพเป็นช่างกลึงอายุ 23 ปี

จากนั้นปานทองจึงได้ย้ายบ้านไปอยู่กับสามีในบ้านเช่าละแวกนั้นเมื่อมีอายุ 17 ปี เป็นการไปอยู่ด้วยกันฉันท์สามีภรรยาโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส

การแต่งงาน (18 - 27 ปี)

หลังจากอยู่ด้วยกันไม่นาน สามีกีชวนให้ปานทองกลับไปอยู่ที่บ้านเดิมของเขาที่จังหวัดปราจีนบุรี โดยไปพักอยู่บ้านบิดามารดา สามีและพี่ชายสามีเปิดร้านทำโรงกลึง ปานทองบอกว่าช่วงนี้สามีไม่ให้ทำงานอยากให้อยู่เป็นแม่บ้านเฉย ๆ ปานทองจึงไม่ได้ส่งเงินไปให้บิดา แต่หลังจากนั้น สามีและพี่ชายก็ต้องมีธุรกิจทำให้ต้องเดินทางเข้ากรุงเทพฯ อยู่เสมอ ปานทองได้รับเงินจากสามีเป็นค่าใช้จ่ายในบ้าน โดยที่ปานทองไม่เคยรู้เลยว่าธุรกิจที่สามีทำอยู่นั้นมีรายได้เท่าใด เมื่อปานทองอายุ 19 ปีก็ตั้งท้องลูกคนแรก ปานทองเล่าว่าช่วงนี้สามีกลับบ้านดึก และไม่นำเงินค่าใช้จ่ายมาให้เหมือนเมื่อก่อน จึงเกิดการโต้เถียงกันเป็นประจำ ปานทองคิดว่าสามีคงจะแอบไปมีหญิงอื่นแต่สามีกียืนยันว่าไม่ได้มีใคร เมื่อถกเถียงกันบ่อยครั้ง ปานทองก็น้อยใจจึงออกจากบ้านและหนีกลับมาอยู่ที่บ้านบิดาที่กรุงเทพฯ เมื่อท้องได้ห้าเดือนแล้ว

เมื่อกลับมาบ้านก็ออกไปช่วยมารดาเลี้ยงขายของ มารดาของสามีก็นำตามปานทองกลับไปอยู่บ้าน กลับมาคราวนี้ปานทองได้คาดคั้นถามสามีว่าหายไปไหนและนำเงินไปใช้อะไรหมด สามียอมรับว่าเอาเงินส่วนหนึ่งไปเล่นการพนัน ปานทองบอกว่าตอนนั้นตั้งใจที่ทราบว่ามีสามีไม่ได้ไปมีหญิงอื่นซึ่งปานทองบอกว่าคงยอมไม่ได้ที่จะให้สามีมีภรรยาอีกคนหนึ่ง ปานทองเคยเห็นมาแล้วจากบิดาของปานทองเองว่าการมีภรรยาหลายคนนั้นเป็นอย่างไร ปานทองคิดว่าเล่นการพนันนั้นเป็นเรื่องธรรมดา เงินหมดก็หยุดเล่นไปเอง เมื่อคลอดลูกคนแรกเป็นชายนำความยินดีให้แก่สามีและครอบครัว หลังจากธุรกิจของสามีไม่ค่อยประสบความสำเร็จ ปานทองและสามีจึงย้ายกลับมาอยู่กรุงเทพฯ อีกครั้งหนึ่ง

ปานทองเล่าว่าการย้ายกลับมากรุงเทพฯ ครั้งนี้ ปานทองดีใจเพราะจะได้กลับมาอยู่กับบิดาและญาติพี่น้อง ปานทองได้ออกมาตั้งแผงขาย

อาหารเอง โดยให้น้องสาวต่างมารดาเป็นผู้เลี้ยงดู ส่วนสามีก็ไปลงทุนเปิดร้านกับเพื่อนอีกครั้งหนึ่งโดยนำเงินที่ได้จากการขายที่ที่บ้านเดิมมาเป็นทุน เมื่อบุตรชายอายุได้สองขวบปานทองได้ตั้งครุภุตรคนที่สอง สามีก็หันกลับไปเล่นการพนันอีก เมื่อรู้เข้าปานทองจึงยื่นคำขาดให้สามีเลิกหรือมิฉะนั้นก็จะพาลูกออกจากบ้านไปอีก เป็นอยู่อย่างนี้จนกระทั่งปานทองคลอดบุตรคนที่สองเป็นหญิง สามีก็ยังไม่เลิกเล่นการพนัน ปานทองจึงหอบลูกคนเล็กซึ่งมีอายุแค่หนึ่งเดือนและบุตรชายกลับบ้านบิดา ดังนั้นเมื่อสามีตามให้กลับบ้าน ปานทองยืนยันที่จะขอควบคุมการเงินของสามีซึ่งสามีก็ยินยอม

ปานทองบอกว่าชีวิตช่วงนี้ทะเลาะกับสามีบ่อยมาก และหนีออกจากบ้านจนนับครั้งไม่ถ้วนประกอบกับช่วงหลังสามีต้องปิดร้าน เนื่องจากไม่มีเงินทุนหมุนเวียนเพราะสามีไปสร้างหนี้พนันไว้มากจึงออกมาช่วยปานทองขายอาหาร ระยะเวลาสามปีหึ่งหวงปานทองเพราะมีลูกค้าขายแวะเวียนมาซื้ออาหารของปานทองอยู่บ่อย ๆ ถึงกับมีการตบตีกันหลายครั้ง ครั้งสุดท้ายปานทองเล่าว่าสามีเอาไม้กวาดตีศีรษะปานทองเลือดอาบเพราะความหึงหวง แต่ตัวสามีเองก็กลับมาง้อและสัญญาว่าจะไม่ประพฤติตัวอย่างเดิมอีก แต่ต่อมาก็แอบเอาเงินที่ปานทองขายของมาได้ไปเล่นการพนันอีก

เมื่อพี่สาวคนโตของปานทองกลับมาเยี่ยมครอบครัวที่เมืองไทย และเห็นสภาพครอบครัวของปานทองจึงชวนปานทองให้มาประเทศเยอรมนี โดยจะติดต่อหาผู้ชายคนเยอรมันที่ดี ๆ ให้ เมื่อเล่าถึงช่วงนี้ปานทองก็ร้องไห้และบอกว่าเป็นการตัดสินใจครั้งใหญ่ที่สุดในชีวิต เพราะตอนนั้นตัวเองก็ยังไม่มีสามีอยู่เป็นตัวเป็นตน แต่พี่สาวบอกว่าการไปในครั้งนี้ไม่ใช่ไปเพื่อความความสุขส่วนตัวแต่เพื่ออนาคตของลูกเพราะถ้าโชคดีสามารถหาผู้ชายที่รักเราจริง ปานทองสามารถรับลูกไปอยู่ด้วยและความเป็นอยู่ย่อมจะดีกว่านี้ ปานทองจึงตัดสินใจตามพี่สาวมาโดยทิ้งลูกไว้กับสามี ปานทองบอกกับสามีว่าจะมาหางานทำและการแยกกันอยู่สักระยะเวลาหนึ่งอาจทำให้อะไรดีขึ้นกว่าเดิม

อาจจะเห็นได้ว่าการตัดสินใจมาประเทศเยอรมนีครั้งนี้เป็นการมาสร้างฐานะทางเศรษฐกิจ เพื่อลูกและเป็นการหนีออกมาจากปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว ปานทองจึงเดินทางมาประเทศเยอรมนีครั้งแรกเมื่ออายุ 28 ปี

ชีวิตในประเทศเยอรมนี (อายุ 28 ปี - ปัจจุบัน)

ปานทองเดินทางเข้าประเทศเยอรมนีโดยใช้วีซ่านักท่องเที่ยวมีกำหนด 3 เดือน เมื่อมาถึงปานทองนอนร้องไห้คิดถึงบุตรทั้งสองทุกวัน และต้องการกลับประเทศไทยตั้งแต่มาอยู่ได้แค่หนึ่งอาทิตย์แต่ที่สาวบอกว่าให้อดทนเพราะจะติดต่อหาผู้ชายให้ จะได้ไม่ต้องไปทนลำบากกับสามีคนไทยอีก เมื่อเพื่อนของที่เขามาดูตัวและชอบใจในตัวปานทอง ที่สาวยุให้ปานทองตัดสินใจเร็ว ๆ ปานทองบอกว่าเหมือนตัวเองเป็นสินค้า แต่เมื่อคิดถึงว่าการแต่งงานกับคนเยอรมันจะเป็นโอกาสให้ปานทองสามารถที่จะให้อนาคตที่ดีกับลูกได้เพราะปานทองอาจจะนำบุตรมาอยู่ที่ประเทศเยอรมนีเพื่อได้อยู่ใกล้ชิดกันและได้มีโอกาสเรียนสูง ๆ หรือส่งเงินไปให้ลูก ๆ เมื่อปานทองได้ทำงานซึ่งคงมีรายได้สูงกว่าอยู่เมืองไทย ปานทองจึงตัดสินใจแต่งงานโดยตั้งชื่อแม้ว่าในอนาคตจะเอาลูกมาอยู่ด้วย เมื่อชายผู้นั้นตกลง ปานทองจึงตกลงแต่งงาน ชายเยอรมันผู้นี้มีอาชีพเป็นช่างเครื่องอายุ 38 ปีและไม่เคยแต่งงานมาก่อน

เนื่องจากไม่ได้จดทะเบียนสมรสกับสามีคนไทย การแต่งงานครั้งใหม่จึงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เมื่อปานทองบอกสามีคนไทยว่าแต่งงานใหม่แล้ว และจะนำลูกมาอยู่ด้วย ปานทองเล่าว่าสามีคนไทยนั้นเสียใจมาก และได้ อ้อนวอนให้ปานทองกลับไปเมืองไทยเมื่อปานทองยืนยันที่จะไม่กลับแต่เมื่อบอกว่าจะเอาลูกมาอยู่หลังจากแต่งงานใหม่แล้ว สามีคนไทยไม่ยินยอม ปานทองร้องไห้เมื่อเล่ามาถึงตอนนี้ (เพราะคิดถึงลูก) เมื่อสามีคนไทยไม่ยินยอมเซ็นอนุญาตจึงไม่สามารถนำบุตรมาได้ ปานทองจึงต้องมาใช้ชีวิตอยู่ที่ประเทศเยอรมนีแต่เพียงลำพัง

ขณะนี้ปานทองมีอาชีพรับจ้างทำความสะอาดตามบ้าน มีเงินใช้เป็นส่วนตัวและสามารถส่งไปให้ลูกและบิดา (ที่กำลังป่วย) เมื่อถามว่ามีความสุขไหมในการใช้ชีวิตในประเทศเยอรมนี ปานทองบอกว่า “ก็พอสมควร จะมีความสุขมากกว่านี้ถ้าสามารถเอาลูกทั้งสองมาอยู่ด้วย” ปานทองบอกอีกว่า สามัคคนเยอรมันใจดี ให้เงินใช้และส่งเงินไปให้ลูกใช้เสมอ ๆ และบอกอีกว่าไม่เคยคาดคิดว่าชาตินี้จะได้มีโอกาสมาเมืองนอกชีวิตตอนนี้ก็สบายมีงานทำ มีเงินใช้ มีชีวิตที่ดีกว่าอยู่เมืองไทย ถึงจะทำงานเป็นคนทำความสะอาดไม่มีเกียรติแต่เมื่ออยู่เมืองไทยก็ไม่ได้มีอะไรที่ดีกว่านี้ ขณะนี้มีรายได้มากกว่าและไม่เหนื่อยมากด้วย สบายกว่าการเป็นแม่ค้า เมื่อถามว่ามีความคาดหวังอะไรในชีวิตบ้าง ปานทองบอกว่าอยากมีเงินมากกว่านี้เพื่อจะส่งไปให้ลูกได้เรียนหนังสือมากๆ เพราะไม่แน่ใจว่าในอนาคตพ่อของลูกจะไม่แต่งงานใหม่ และเนื่องจากบิดाप่วยเป็นโรคเบาหวานจนต้องตัดขาออกข้างหนึ่งเพื่อถ่วงการลุกลามของโรค ปานทองต้องหาเงินซื้อยาเทียมให้บิดาและค้ายา “หนูไม่หวังอะไรมากนอกจากให้พ่อหายเร็ว ๆ และอยากมีชีวิตอยู่กับลูก สภาพความเป็นอยู่ดี สามัคไม่เคยชี้แจง ดบตีหรือไปเล่นการพนัน คนเราจะหวังอะไรไปมากกว่านั้น” แต่ในสภาพความเป็นจริงการใช้ชีวิตคู่ของหญิงไทยที่แต่งงานกับคนเยอรมัน มักจะประสบปัญหาในเรื่องการสื่อสารถึงกันโดยมีปัญหาเรื่องภาษาเป็นหลักใหญ่จึงพอมองเห็นว่าเมื่อปานทองบอกว่า “คนเราจะหวังอะไรมากไปกว่านั้น” ตัวปานทองเองก็คงมีปัญหาเหมือนกันแต่อาศัยความใจเย็นและเคยผ่านชีวิตคู่มาแล้วมาเป็นเครื่องมือในการช่วยการครองชีวิตคู่กับสามีชาวเยอรมันซึ่งต่างเชื้อชาติและต่างภาษา ประกอบกับชายชาวเยอรมันผู้นี้ไม่เคยผ่านการแต่งงานมาก่อน และตัวปานทองเป็นแม่บ้านแม่เรือนที่ดีมีฝีมือในการประกอบอาหาร ดูเขาทำอาหารเยอรมันไม่กี่ครั้งก็สามารถมาทำเองได้สามารถปรับตัวให้เข้ากับชีวิตแบบเยอรมันที่ปานทองบอกว่า “ไร้หัวใจและซาเหิน”

ชีวิตคู่ของปานทองครั้งที่สองมีข้อเปรียบเทียบเห็นชัดหลายอย่าง ถึงแม้การใช้ชีวิตที่ประเทศเยอรมนีจะว่าแห้ว แต่ปานทองก็มีสามสิ่งที่ไม่เล่นการพนันถึงแม้จะพูดคุยกันไม่รู้เรื่องทั้งหมด แต่ก็ไม่เคยทำให้ทะเลาะกันจนปานทองต้องหนีออกจากบ้านบ่อยครั้งเหมือนสามีคนไทย ปานทองบอกว่า “เพราะพูดคุยไม่รู้เรื่องมากนะซีทำให้ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน” จะเห็นได้ว่าปานทองสามารถเอาข้อดีออกมาเป็นข้อได้เปรียบของการครองชีวิต เปรียบเหมือนกับเป็นการที่ทำให้ปานทองมีโลกส่วนตัว ซึ่งคนเยอรมันหรือคนภายนอกมองว่าปานทองต้องอยู่คนเดียวอย่างโดดเดี่ยว แต่สิ่งนี้สำหรับปานทองแล้ว ปานทองสามารถใช้เป็นเกราะป้องกันความขัดแย้งหรือการกระทบกระทั่งจากภายนอก ซึ่งเป็นปัจจัยอันทำให้ปานทองและผู้หญิงไทยหลาย ๆ คนที่ใช้ยุทธวิธีนี้สามารถมีชีวิตอยู่ได้ในสังคมเยอรมันอย่างมีความสุขตามอัตภาพ สรุปได้ว่าการตัดสินใจทั้งครอบครัวและบุตรมาয়ประเทศเยอรมนีครั้งนี้ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของปานทองดีขึ้น.....

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรณีศึกษาที่ 9 : มณีฉาย (นามสมมุติ)

ประวัติส่วนตัว

บ้านเกิด	เกิดที่อำเภอหนึ่งในภาคเหนือ
อายุ	ปัจจุบันอายุ 45 ปี
การศึกษา	จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภายหลังสอบเทียบมัธยมศึกษาปีที่ 3
บิดามารดา	บิดาเสียชีวิตตั้งแต่ยังเด็ก ๗ มารดายังมีชีวิตอยู่ มีอาชีพค้าขาย
พี่น้อง	มีพี่น้องทั้งหมด 6 คน ชาย 1 และหญิง 5 มณีฉายเป็นบุตรคนที่สี่ พี่น้องทั้งหมดพักอาศัยอยู่ที่ภาคเหนือ
สถานภาพสมรส	ปัจจุบันแต่งงานกับวิศวกรชาวเยอรมัน อายุ 39 ปี มีบุตรชายอายุ 17 และบุตรสาวอายุ 18 ปีจากสามีคนไทยที่เสียชีวิตไป ตั้งแต่มีฉายอายุ 30 ปี

ชีวิตในวัยเด็ก (ตั้งแต่จำความได้ - 11 ปี)

มณีฉายเหมือนผู้หญิงต่างจังหวัดทั่วไปที่บิดามารดาเห็นว่า “ผู้หญิงไม่ต้องเรียนมากเดี๋ยวก็มีผัว” มณีฉายเล่าว่าเรียนจบแค่ประถม 4 และออกมาช่วยมารดาค้าขายซึ่งมณีฉายบอกว่าครอบครัวยากจนมากเพราะมีพี่น้องหลายคน พี่ชายซึ่งเป็นลูกชายคนโตก็ไม่ช่วยครอบครัว เกรและสร้างปัญหาให้แก่ครอบครัวเป็นประจำ มณีฉายและพี่สาวน้องสาวจึงต้องช่วยครอบครัวทำงานบ้านและช่วยมารดาค้าขายของในตลาด เมื่อเรียนจบประถมสี่มารดาจึงบอกให้ออกมาช่วยครอบครัวอย่างเต็มที่ มณีฉายเล่าว่า

ชีวิตในวัยเด็กไม่เคยมีความสุข ช่วยแม่ทำงานโดยไม่เคยได้รับเงินเลย ชนมที่วางขายในตลาดหรือในขวดโหลก็ไม่มีโอกาสได้ลิ้มรส แต่มณีฉายบอกว่า โชคดีที่มีเพื่อนบ้านที่ดี มีอาชีพค้าขายเหมือนกัน ฐานะก็ไม่ได้ร่ำรวยกว่ากัน จึงไม่มีการแข่งขันชิงดีชิงเด่น เมื่อเพื่อนบ้านแนะนำว่า ให้มารดาของมณีฉายส่งมณีฉายและพี่สาวไปทำงานในโรงงานในตัวเมือง ดังนั้นเมื่ออายุได้ 11 ปี มณีฉายจึงต้องเดินทางออกจากบ้านไปทำงานกับพี่สาวคนถัดไปที่โรงงานทำขนม

การทำงานและการย้ายถิ่นฐานครั้งแรก (11 - 17 ปี)

การมาทำงานโรงงานขนมในตัวเมืองนั้น มณีฉายบอกว่าไม่เคยได้รับค่าแรง เพราะมารดาได้รับเงินล่วงหน้าไปหมดแล้ว ทำงานตั้งแต่อายุสิบเอ็ดถึงสิบห้าปี เคยได้รับเงินทั้งหมด 50 บาท แต่ก็ได้รับค่าเบี้ยเลี้ยงวันละสองบาท ในขณะที่นั้นค่าอาหารเพียงจานละห้าสิบบatangค์ เงินที่เหลือก็ต้องคอยเก็บเอาไว้ใช้เมื่อเวลาต้องการซื้อของใช้ส่วนตัว จากตรงนี้จะเห็นได้ว่าการขายแรงงานของหญิงหรือเด็กหญิงนั้นมีมานานแล้ว ก่อนที่จะเปลี่ยนจากการค้าแรงงานธรรมดาที่ทำงานในโรงงาน หรือเป็นคนรับใช้มาเป็นการทำงานค่าประเวณีซึ่งมีรายได้มากกว่า ขณะที่มณีฉายและพี่สาวทำงานในโรงงานพี่น้องคนอื่น ๆ ก็ทำงานช่วยมารดาค้าขายอยู่ที่บ้าน

มณีฉายนั้นยังอยู่เสมอถึงการได้เรียนหนังสือน้อย และอยากมีโอกาสได้เรียนหนังสือมากกว่านี้ แต่ก็ไม่ได้สนใจอะไรจากการทำงานซึ่งแทบจะไม่ได้รับค่าตอบแทนอะไร เพราะจะพูดถึงมารดาด้วยความรักเสมอ บอกว่ามารดาคนเดียวเลี้ยงลูกตั้ง 6 คน จะเห็นได้ว่าคนไทยนั้นมีความกตัญญูรู้คุณบิดามารดาต้องมีการตอบแทน ซึ่งในบางกรณีผู้หญิงบางคนยอมที่จะทำงานเป็นหญิงขายบริการทางเพศเพื่อช่วยให้ครอบครัวหรือให้พ่อแม่มีเงินใช้สอยหรือนำเงินไปบวชลูกชาย เมื่ออายุ 16 ปี พี่สาวคนหนึ่งได้

แต่งงานและย้ายออกจากบ้านไป มารดาจึงเรียกตัวมณีฉายกลับ มณีฉายจึงเดินทางมาที่บ้านเกิดอีกครั้งหนึ่ง

หลังจากนั้นได้มีเพื่อนบ้านผู้หนึ่งได้แนะนำให้มณีฉายไปเรียนตัดเย็บเสื้อผ้า เพื่อที่จะยึดเอาไปประกอบอาชีพในอนาคต เพราะไม่มีความรู้ อื่นๆ และดีกว่าจะมาจมอยู่กับบ้านหรือชายของแต่อย่างใด เมื่อมารดาอนุญาตมณีฉายจึงไปเรียนตัดเย็บเสื้อผ้ายกับ้านในตลาด มณีฉายบอกว่าเมื่อวัดข้างบ้านเปิดสอนภาษาอังกฤษ มณีฉายก็ได้ไปเรียนหลักสูตรสามเดือนหรือหกเดือนตามแต่เขาจะเปิด และสอบเทียบจนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม นอกจากเรียนแล้วมณีฉายก็ได้ช่วยมารดาขายของที่บ้านซึ่งตอนหลังได้ย้ายมาอยู่ในแหล่งชุมชน การค้าขายก็ดีขึ้น เมื่ออายุได้ 20 ปีได้พบกับสามี และได้แต่งงานกันจึงได้ย้ายจากบ้านมาอยู่กับสามีที่กรุงเทพฯ

การแต่งงานและชีวิตในกรุงเทพฯ (20 - 35 ปี)

ด้วยแรงจูงใจและความเชื่อว่าการแต่งงานจะช่วยให้มีชีวิตที่ดียิ่งขึ้น เพราะมีคนดูแล และยังถ้าแต่งงานกับคนจีนด้วยแล้วจะดีขึ้น เพราะคนจีนเป็นคนขยันทำงานชีวิตจะสบายเพราะมีเงิน มณีฉายบอกว่าเพราะเชื่อชาวบ้านมากกว่าที่เขาบอกว่า “แต่งกับคนจีนแล้วจะสบาย” ขณะนั้นสามีมีอายุ 30 ปี เมื่อถามว่าชีวิตแต่งงานดีเหมือนที่เคยหวังไว้หรือเปล่า มณีฉายตอบว่าตอนแรกค่อนข้างผิดหวังเพราะสามีไม่ได้มีอาชีพอะไร เมื่อตอนพบกันที่เชียงใหม่สามีบอกว่ามาทำงานซึ่งเธอก็เชื่อ เพราะเห็นมีเงินใช้สอยอย่างฟุ่มเฟือย จริง ๆ แล้วสามีมีอาชีพเป็นนักพนัน เล่นการพนันทุกชนิดและเป็นเจ้ามือด้วย ดังนั้นการเงินจึงขาดมืออยู่เสมอ การแต่งงานครั้งนี้สามีก็ไม่ได้พามณีฉายเข้าพบบิดามารดาของเขาด้วย เพราะทางฝ่ายโน้มนำจึงกลัวว่ามณีฉายเป็นคนไทยถึงการเงินจะขาดแคลนแต่สามีของมณีฉายก็ให้มณีฉายไปเรียนตัดเย็บเสื้อผ้าต่อ และไปเรียนภาษาอังกฤษเพิ่มเติมอีก

ด้วย จะเห็นว่ามณีฉายพยายามดิ้นรนเพื่อการศึกษาและหาความรู้ตลอดเวลา ไม่ยอมแพ้ต่อชะตาชีวิต ถึงแม้ได้คาดหวังว่าการแต่งงานครั้งนี้จะทำให้ชีวิตสบายยิ่งขึ้น ฐานะทางการเงินถึงแม้ไม่ได้เงินประจำเดือนซึ่งสามีบอกว่าไม่มีให้เพราะรายได้ไม่แน่นอน แต่ก็ได้ให้มณีฉายเป็นรายวัน ๆ ละหนึ่งพันบาท มณีฉายถามสามีว่าทำไมไม่หางานทำเป็นหลักแหล่งเขาบอกว่าครอบครัวของเขาก็ประกอบอาชีพนี้กันทุกคน คือถ้าไม่เล่นการพนันก็เป็นเจ้ามือเสียเองทั้งหวย ม้า มวย เมื่อได้เงินมาเป็นก้อนใหญ่ก็นำเงินไปลงทุนเล่นหุ้นบ้างลงทุนในร้านอาหารหรืออาบอบนวด

เมื่อแต่งงานครบสองปี มณีฉายก็มีบุตรคนแรกเป็นหญิงและมีบุตรชายตามมา มณีฉายบอกว่าฐานะดีขึ้นมากมีเงินเก็บ จึงนำเงินไปซื้อบ้านแถวบางกะปิ หลังจากที่เช่าอยู่มาตั้งแต่ย้ายมาจากบ้านเกิดเมื่ออายุได้ 23 ปี

มณีฉายเล่าว่าถึงแม้สามีจะเป็นนักพนันแต่ก็ไม่มีนิสัยเจ้าชู้และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัวมากและเผื่อแผ่ไปยังมารดาและครอบครัวของมณีฉายอีกด้วย เมื่อสามีนำเงินมามอบให้มณีฉายก็ดูแลรักษาเงินเป็นอย่างดีเพราะตัวมณีฉายไม่เล่นการพนัน มณีฉายบอกว่าช่วงนี้เป็นช่วงชีวิตที่ดีและสบายที่สุด มีบ้านอยู่เอง มีเงิน มีลูกที่น่ารักสองคน สามีเคยถามว่าอยากทำค้าขายอะไรหรือเปล่า แต่มณีฉายบอกว่าไม่เอาเพราะอยู่อย่างนี้ก็สบายอยู่แล้ว ภายหลังมณีฉายก็เริ่มออกไปท่องเที่ยวต่างประเทศไกล ๆ คนเดียว เพราะสามีก็ยุ่งอยู่กับการทำงาน ลูกก็ยังเล็กไปสำหรับการเดินทางไปด้วย ประกอบกับมีพี่เลี้ยงคอยดูแลเลี้ยงบุตรทั้งสองเป็นอย่างดี นอกจากนั้นยังไปเรียนภาษาญี่ปุ่นอีกด้วย มณีฉายย้ำว่าเพราะตัวเองไม่มีความรู้ การเรียนภาษาจึงเป็นวิธีเดียวที่จะช่วยเพิ่มพูนความรู้ให้กับตัวเองได้

มณีฉายบอกว่าเพราะยุ่งกับชีวิตของตัวเองมากเกินไป เมื่อสามีได้เงินมาและนำเงินไปลงทุนเมื่อเขาบอก มณีฉายก็ไม่ได้ใส่ใจอะไรเพราะเห็น

ว่าไม่สำคัญ และเคยรู้เลา ๆ ว่าสามีมีโรคประจำตัวคือโรคหัวใจ แต่มณีฉายก็ยังไม่ได้ใส่ใจเพราะเห็นว่าเขาก็แข็งแรงดี ดังนั้นเราจึงมองเห็นว่ามณีฉายเป็นคนที่ทำอะไรไปเรื่อย ๆ รักความสบายไม่ได้คิดถึงอนาคตและเป็นผู้ตามอย่างเดียว มณีฉายไม่เคยจะคิดตามสามีถึงเรื่องการเงิน หรือการลงทุนที่สามีพยายามจะบอกแก่ตัวมณีฉายเลย เมื่อสามีมณีฉายเสียชีวิตกะทันหันโดยโรคหัวใจวายเมื่อมณีฉายมีอายุได้ 30 ปี มณีฉายเล่าว่าทำอะไรไม่ถูก เพราะไม่เคยเตรียมใจไว้ก่อนและไม่ทราบว่าจะจัดการกับชีวิตอย่างไร มณีฉายจึงให้พี่ชายของสามีเป็นคนจัดการทุกอย่างเพราะตัวมณีฉายก็ไม่มีญาติพี่น้องอยู่ในกรุงเทพฯ

พี่ชายของสามีซึ่งเมื่อก่อนมณีฉายบอกว่าเป็นคนดี ก็เริ่มออกลวดลายมาทางของที่เคยมอบให้สามี เช่น พระ หรือของส่วนตัวบางอย่าง มณีฉายเห็นว่ามันก็ไม่มีประโยชน์ต่อตัวเองก็ได้ให้ไปโดยไม่ได้แย้ง หลังจากงานศพมณีฉายจำได้ว่าสามีเคยบอกว่าจะนำเงินไปลงทุนทำเสื้อผ้าส่งออกนอกเมื่อไปถามพี่ชายของสามีก็บอกว่าการลงทุนครั้งนั้นขาดทุนไปแล้ว มณีฉายบอกว่าที่จริงแล้วมันไม่ได้ขาดทุนแต่เป็นการโก่งกันซึ่ง ๆ หน้า แต่เนื่องจากไม่มีหลักฐานจึงไม่สามารถจัดการอะไรได้ และได้ตามไปดูหุ้นที่ร้านอาหารซึ่งเพื่อนสามีบอกว่ามีหุ้นอยู่เล็กน้อยเท่านั้น ถ้าอยากเอาหุ้นคืนไปก็ได้ มณีฉายยินยอมรับเงินคืนมาเพียงเล็กน้อย

มณีฉายได้รับน้องสองคนจากบ้านและหลานของสามีมาอยู่ด้วย พร้อมกับมีแม่บ้านและคนเลี้ยงเด็กอีกสองคน ทั้งน้องและหลานกำลังศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษา โดยที่มณีฉายได้ใช้เงินทุนที่เคยเก็บไว้มาเป็นค่าใช้จ่าย เมื่อสามีเสียชีวิตครบหกเดือน ก็ได้รับจดหมายจากธนาคารให้สามีไปเคลียร์หนี้ เมื่อไปแจ้งธนาคารว่าสามีเสียชีวิตแล้วทางธนาคารบอกว่า ภรรยาจะต้องรับใช้หนี้สินแทน มณีฉายจึงไปพบเพื่อนสนิทของสามีซึ่งเป็นนักธุรกิจที่มีชื่อเสียงที่สามีเคยไว้วางใจมากถึงขนาดเซ็นเช็คโดยให้นักธุรกิจผู้นี้เป็นผู้

กรอกตัวเลข ได้รับคำแนะนำว่าให้ขายบ้าน ส่วนหนี้สินทางธนาคารตนจะจัดการให้ มณีฉายจึงขายบ้านโดยที่ไม่ทราบว่า นักธุรกิจผู้นั้นไม่ได้ทำอะไรให้เลย เมื่อขายบ้านแล้วก็ยังโดนธนาคารตามฟ้องอยู่ จึงรู้ว่าถูกโกงอีกแล้ว มณีฉายต้องไปขึ้นศาลและลงเอยด้วยการเอาเงินจากการขายบ้านและต้องกู้เงินมาใช้หนี้ธนาคาร เมื่อเรื่องเสร็จเรียบร้อย มณีฉายจึงเดินทางกลับบ้าน โดยทิ้งลูกสาวไว้กับแม่สามีแต่ลูกคนเล็กไปฝากไว้ที่ลำพูนกับน้องสาว

การกลับไปบ้านนั้นมณีฉายเล่าว่า ไม่ค่อยชอบเพราะไม่มีเพื่อน เนื่องจากไปอยู่กรุงเทพฯ เป็นเวลานาน จึงคิดกลับมาอยู่กรุงเทพฯ อีก โดยไปลงทุนทำร้านเสื้อผ้าและก็ถูกโกง มณีฉายเป็นคนซื่อและไม่มีประสบการณ์ในการทำงาน มณีฉายบอกว่าคนที่โกงนี้ก็คือเพื่อนของสามีทำให้เจ็บใจมาก ระหว่างที่ยังต้องติดต่อกับทางธนาคารในการชดเชยหนี้สินนั้น มณีฉายได้รู้จักกับสมุห์บัญชีของธนาคารมีความสนิทสนมกันถึงกับเล่าเรื่องส่วนตัวให้กันฟัง ขณะนั้นมณีฉายยังมีเงินเหลืออยู่อีกหลายแสนบาท หลังจากที่แบ่งเงินใส่ธนาคารให้ลูกคนละแสนแล้ว ก็ยังมีเงินเหลืออยู่อีกหลายแสน เมื่อสมุห์บัญชีชวนไปลงทุนซื้อขายรถยนต์ที่เกาะที่เอามาจากประเทศมาเลเซียโดยลงทุนคนละหกแสนบาท การไปเปิดบัญชี (กับอีกธนาคารหนึ่ง) มณีฉายเล่าว่าเป็นการลงชื่อร่วมกันในธนาคารโดยที่มณีฉายคิดว่าการเบิกเงินจะต้องเซ็นชื่อร่วมกันโดยที่สมุห์บัญชีผู้นั้นเป็นผู้บอก มณีฉายเองก็ไม่ได้สอบถามจากธนาคารด้วยความเชื่อใจสมุห์บัญชีผู้นั้น การทำการค้ารถยนต์เถื่อนนี้ได้รับความร่วมมือจากตำรวจผู้หนึ่งซึ่งเป็นผู้ออกทะเบียนปลอมให้ รถแต่ละคันจะทำกำไรคันละห้าหมื่นบาท ทำได้สองเดือน ก็มีกำไรมากมาย แต่หลังจากนั้นก็เกิดการหักหลังจากตำรวจโดยไปแจ้งจับรถทะเบียนปลอม ตัวสมุห์บัญชีโดนจับ เมื่อมณีฉายทราบข่าว จึงไปเช็คเงินในธนาคาร ปรากฏว่าเงินได้ถูกถอนไปหมดแล้วโดยตัวสมุห์บัญชี เมื่อสอบถามเขาบอกว่าการเบิกถอนนั้นอยู่ในชื่อแม่ที่เบิกถอนได้โดย “และ/

หรือ” จากผู้ฝากบัญชี มณีฉายบอกว่าเงินทั้งหมดตกแสนบาทและผลกำไรก็หมดไปเลยและไม่มีเงินเหลืออีก

มณีฉายตามไปประกันสมุห์บัญชี ส่วนภรรยาของเขาเองกลับไม่ยอมไปประกันตัว มณีฉายหวังว่าจะได้เงินคืนบ้าง เมื่อคุยกันจึงได้ทราบว่าขณะนี้กำลังสร้างบ้านใหม่และไม่มีเงินที่จะเอามาใช้หนี้ให้มณีฉายได้ เมื่อรู้ดังนั้นมณีฉายคิดว่าเขาโกงเงินเอาไปปลูกบ้านแน่ ๆ จึงอ้อนวอนขอความเห็นใจ เพราะตัวมณีฉายเองก็มีบุตรอีกสองคนต้องดูแล ในที่สุดสมุห์บัญชีผู้นั้นก็ยอมเซ็นเช็คให้เป็นเงินสดแสนบาท เพื่อนของมณีฉายแนะนำให้ไปแจ้งความเพราะอย่างน้อยก็เป็นหลักฐานที่เขาจะต้องจ่ายคืนให้ เมื่อเขาารู้จึงบอกว่าทำไมถึงทำอย่างนี้ เขาไม่ได้คิดจะโกงแต่ไม่มีเงินจะใช้ให้ในขณะนี้ ดังนั้นมณีฉายจึงแนะนำให้เขาขายบ้านที่กำลังปลูกใหม่อยู่นี้และนำเงินมาใช้หนี้เสีย เมื่อภรรยาของเขาทราบข่าวทำให้คิดว่าทั้งสองคนมีอะไรกันและกำลังคิดจะนอกใจจึงขอหย่าขาดจากสมุห์บัญชี หลังจากนั้นมณีฉายเลยต้องตกกระไดพลอยโจนไปอยู่ร่วมบ้านกับชายผู้นั้นและใช้ชีวิตร่วมกันฉันทสามีภรรยาโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรสกัน

อยู่ด้วยกันจนมณีฉายอายุ 35 ปี มณีฉายจึงคิดกลับไปอยู่ที่บ้าน โดยกลับไปซื้อที่ดินไว้หนึ่งแปลงและได้เริ่มทำการค้าขายโดยเปิดร้านอาหาร โดยที่ตัวสามีได้ลาออกจากราชการตามมาอยู่ด้วย มณีฉายทำร้านอาหารในบ้าน ส่วนตัวสามีก็ลงทุนทำฟาร์มเลี้ยงไก่ ขณะนั้นก็รับลูกมาอยู่ด้วยกัน ชีวิตก็ดูเหมือนราบรื่นดีแต่ปรากฏว่าการทำฟาร์มไก่ดำขาดทุน ร้านขายอาหารก็ขาดทุน เพราะบ้านที่อยู่นั้นก็เป็นเขตนอกเมือง ทำให้มีข้อทะเลาะเบาะแว้งกันเป็นประจำด้วยเรื่องการเงิน มณีฉายจึงส่งลูกชายไปเรียนในตัวเมือง โดยที่ลูกสาวยังอยู่กับตัวเอง มณีฉายบอกว่าการลงทุนทำอะไรตอนนั้นก็ขาดทุนหมดทุกอย่างจนทำให้ท้อแท้ ประกอบกับสามีก็ไม่เคยช่วยเหลือเรื่องการเงิน มณีฉายเล่าตั้งแต่อยู่ด้วยกันมาเกือบสิบปีเขาไม่

เคยให้เงินมณีฉายหรือลูกใช้เลย แม้กระทั่งความสัมพันธ์กับลูก ๆ ก็เป็นไปอย่างกระต่อนกระแต่น ลูก ๆ ถึงกับตั้งคำถามกับมณีฉายเมื่อแลเห็นว่าผู้ชายคนนี้ไม่เคยมีความรับผิดชอบต่อตัวมารดาว่าทำไมไม่คิดแยกตัวออกมา มณีฉายบอกว่า อายุลูกมากจึงคิดออกไปทำงานเพื่อช่วยเหลือตัวเองดีกว่า เพราะลูก ๆ ก็เริ่มโตขึ้น มณีฉายจึงมาทำงานในร้านอาหารในตัวเมือง เนื่องจากลูกทั้งสองคนได้ย้ายมาเรียนในตัวเมืองทำให้มีค่าใช้จ่ายมากขึ้น ต่ออมณีฉายจึงกลับไปอยู่ที่บ้านเกิดอีกครั้งหนึ่ง และเปิดร้านอาหารอีกสามครั้งก็ขาดทุนเสียทุกครั้ง ส่วนสามมีได้งานทำเป็นสมุห์บัญชีในบริษัทค้าขายที่ดิน ในตัวอำเภอหลังจากที่ตกงานเป็นเวลานานถึงสามปี

จากจุดนี้เองที่อย่างน้อยสามมีของมณีฉายได้ช่วยเหลือให้มณีฉายมีเงินใช้ เขาจะมาบอกว่ามีที่ดินที่ไหนบ้างที่จะมีการซื้อขายกัน มณีฉายจะนำเงินที่พอมืออยู่บ้างไปซื้อที่ไว้แล้วนำมาขาย ภายหลังทำให้พอมือรายได้อยู่บ้าง จึงนำเงินมาซื้อรถกระบะเพื่อรับจ้างขนส่งของ ช่วงนี้มณีฉายบอกว่ารายได้พอสมควรแต่เหนื่อยมากเพราะต้องใช้รถรับจ้างไปไหนมาไหนตลอดเวลา ส่วนสามมีก็ยังเป็นสมุห์บัญชีอยู่เหมือนเดิม

เมื่อมีเพื่อนมาชวนไปทำงานที่กรุงเทพฯ ในบริษัทส่งออก มณีฉายเห็นว่างานคงเบากว่าที่ทำอยู่ในปัจจุบัน จึงบอกให้สามมีลาออกจากงานมาขับรถรับจ้างแทนแล้วตัวมณีฉายจะลงไปทำงานที่กรุงเทพฯ เมื่อต้องขับรถรับจ้างส่งของระหว่างจังหวัด สามมีของมณีฉายจึงไปติดพันกับหญิงอื่น ทำให้มณีฉายคิดอยากหางานทำใหม่ที่มีรายได้ดีกว่าที่เป็นอยู่ เพราะลูกทั้งสองคนเป็นภาระที่ตัวเองต้องรับผิดชอบ จึงคิดเดินทางไปทำงานต่างประเทศ จะเห็นได้ว่าชีวิตของมณีฉายเป็นชีวิตที่ขึ้น ๆ ลง ๆ มาตลอด และเป็นชีวิตของผู้หญิงไทยอีกหลาย ๆ คนที่ต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด เพราะฉะนั้นการโยกย้ายถิ่นฐานเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีกว่า เพื่ออนาคตของลูกหรือครอบครัว มณีฉายจึงตัดสินใจสมัครไปทำงานแม่บ้านที่ประเทศฮ่องกง โดยที่ต้องไป

เรียนภาษาจีนอีกสามเดือน ขณะนั้นเองสามีก็นำผู้หญิงคนใหม่เข้ามาอยู่ในบ้าน ทำให้มณีฉายลงไปสอบถามความจริง เมื่อสามีต้องการไปอยู่กับผู้หญิงคนใหม่ มณีฉายจึงให้เขาย้ายออกจากบ้านไปด้วย แต่สามีขอรถยนต์ไว้และยอมออกจากบ้านแต่โดยดี ดังนั้นมณีฉายจึงไม่ได้เดินทางไปประเทศฮ่องกงที่ตั้งใจไว้ เพราะไม่มีใครอยู่ดูแลบ้าน

เมื่อเพื่อนชวนให้มณีฉายลงมาอยู่ที่อำเภอเมืองเพื่อที่จะได้อยู่ใกล้ชิดลูก ๆ มณีฉายจึงขายที่ดินบางส่วนนำเงินมาซื้อรถยนต์ใหม่ และมาเช่าบ้านอยู่อำเภอเมืองโดยที่รับลูกทั้งสองคนมาอยู่ด้วย มณีฉายได้เปิดร้านอาหารเล็ก ๆ พร้อมกับขายเครื่องดื่ม เช่น สุราด้วย ธุรกิจเริ่มดีขึ้น สามีซึ่งไปอยู่กับภรรยาใหม่ก็ขอลับมาอยู่ด้วย เพราะเข้ากับภรรยาใหม่ไม่ได้ มณีฉายก็บอกว่ายังคงรักเขาอยู่และประคบกับไม่มีใครใหม่จึงยินยอมให้กลับมาอยู่ด้วย โดยที่สามีมาสร้างห้องใหม่ข้าง ๆ บ้าน ในครั้งนั้นมณีฉายบอกว่าอยากมีความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อนมากกว่า ใครจะไปไหน ทำอะไรก็ไม่ยุ่งเกี่ยวไม่ว่ากัน ขณะนั้นมณีฉายมีอายุ 40 ปีพอดี เจ้าของบ้านเช่าได้นำใบยาสูบมาลงในสวนลำไยข้างบ้าน มณีฉายซึ่งเป็นโรคภูมิแพ้จึงเกิดอาการแพ้อย่างหนัก เมื่อไปพบแพทย์ก็ได้รับคำแนะนำว่าควรจะย้ายที่อยู่เสีย พอดีมณีฉายได้พบเพื่อนซึ่งแต่งงานไปกับชาวเยอรมันเมื่อหลายสิบปีมาแล้ว เมื่อมาเห็นสภาพของมณีฉายจึงได้ชักชวนให้มณีฉายเดินทางมาประเทศเยอรมนี

การเดินทางไปประเทศเยอรมนี

เพื่อนบอกมณีฉายว่า การทำงานในประเทศเยอรมนีจะมีรายได้มากกว่านี้หลายเท่าตัว และถ้าหาผู้ชายแต่งงานได้ก็จะดียิ่งขึ้น เพราะจะได้อยู่ที่นั่นอย่างถูกต้องตามกฎหมาย และหลังจากนั้นทำงานอะไรก็ทำได้ มณีฉายเล่าว่าเพื่อนได้บอกแต่สิ่งดี ๆ ให้รู้เท่านั้น เมื่อถามว่าเคยรู้เรื่องเกี่ยวกับประเทศเยอรมนีมาบ้างหรือเปล่า มณีฉายตอบว่าไม่เคยทราบเลย

แต่จริง ๆ แล้วการเดินทางครั้งนี้เพื่อนผู้นี้ได้ติดต่อชายชาวเยอรมันไว้ให้ โดยที่เพื่อนทำตัวเป็นนายหน้าและมีฉฉายไม่รู้เรื่องอีกเช่นเคยเพราะความซื่อมือเดินทางมาถึงโดยที่เพื่อนผู้นี้เป็นผู้ออกค่าเดินทางให้ แต่มีฉฉายจะต้องนำมาชดใช้ให้ภายหลังจากการแต่งงาน ชายเยอรมันผู้นั้นมารับที่สนามบินพร้อมกับเพื่อนหญิงของมีฉฉายด้วย แต่ชายผู้นั้นไม่พอใจที่มีฉฉายซื่อซ่ายและไม่ค่อยพูด สามีของเพื่อนจึงเห็นว่า ถ้าไปอยู่กับชายคนนี้ก็คงมีปัญหาแน่ เพราะเพียงพบกันครั้งแรกก็ตีมากเสียแล้ว มีฉฉายจึงพักอยู่บ้านเพื่อนคนหนึ่งอาทิตย์ เพื่อนของมีฉฉายก็ติดต่อผู้ชายชาวเยอรมันอีกคนหนึ่งให้ชายผู้นี้มีอายุ 55 ปี เกษียณแล้วเพราะฉะนั้นจะอยู่บ้านทั้งวัน มีฉฉายเล่าว่าคุยกันไม่รู้เรื่องเพราะชายผู้นี้พูดภาษาอังกฤษไม่ได้เลย ส่วนมีฉฉายเองก็พูดภาษาเยอรมันไม่เป็นเช่นกัน การพักอาศัยอยู่กับชายชาวเยอรมันผู้นี้มีฉฉายเล่าว่าอึดอัดมาก เพราะเป็นคนที่สะอาดและระเบียบจัด วันทั้งวันก็นั่งอยู่กับบ้านอ่านหนังสือพิมพ์หรือดูโทรทัศน์ มีฉฉายบอกอีกว่า คิดอยู่ตลอดเวลาว่าจะทนอยู่ในสภาพนี้ได้นานอีกเท่าไร เมื่อมีโอกาสได้พูดคุยกับเพื่อนคนไทยผู้นั้นซึ่งได้บอกว่า ชายเยอรมันผู้นั้นได้จ่ายเงินค่าตัวเครื่องบินให้แล้ว ดังนั้นมีฉฉายควรจะอดทนกับชายผู้นี้ให้มาก ๆ เพื่อที่เขาจะได้ขอแต่งงานกับเธอในอนาคต

มีฉฉายบอกว่า เรื่องอาหารเป็นเรื่องที่ทรมาณจิตใจมาก เพราะต้องรับประทานขนมปังทุกวันโดยไม่ได้รับประทานข้าวเลย จนกระทั่งเกิดเหตุเข้าใจผิดกัน ชายผู้นี้จึงนำมีฉฉายมาส่งคืนให้เพื่อนคนนั้น และขอเงินค่าตัวเครื่องบินคืน เพื่อนได้บอกว่าการนำมีฉฉายมาส่งคืนให้เธอนั้นเป็นการตัดสินใจของเขาเองเพราะฉะนั้นจะไม่คืนเงินให้ แต่ชายผู้นั้นบอกว่าต้องคืนให้อย่างน้อยครั้งหนึ่ง มิฉะนั้นจะให้ทนายความดำเนินเรื่องฟ้องศาลเพื่อนของมีฉฉายจึงยอมจ่ายเงินคืนให้ครั้งหนึ่ง หลังจากนั้นสองอาทิตย์เพื่อนก็หาผู้ชายชาวเยอรมันคนใหม่ให้อีก คนนี้เคยแต่งงานและมีบุตรสอง

คน อายุประมาณ 50 ปีมีอาชีพเป็นครู มณีฉายบอกว่าอยู่กับคนนี้ดีกว่าคนแรก เพราะเขาพูดภาษาอังกฤษได้และเข้ากับลูก ๆ เขาได้ดี นอกจากนั้นเขายังให้เงินมณีฉายไว้ใช้อีกด้วย มณีฉายได้เอาเงินบางส่วนที่ได้มานำมาใช้คืนให้เพื่อนเป็นค่าตัวเครื่องบินที่เพื่อนได้รับคืนจากผู้ชายคนแรกเพียงครั้งเดียว มณีฉายบอกว่าชอบผู้ชายคนนี้มากเพราะเป็นอารมณ์ดีคุยสนุกแต่ก็ไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับฉันท์สามีภรรยา เพราะผู้ชายคนนี้ป่วยมีปัญหาทางด้านสุขภาพ ซึ่งมณีฉายบอกว่า “กามารมณ์ไม่ใช่สิ่งสำคัญเสมอไป” แต่เมื่อจะไปดำเนินเรื่องแต่งงาน วิชาาก็ใกล้จะหมดลง ผู้ชายคนนี้ก็ไม่ได้ไปดำเนินเรื่องขอต่อวิชาให้ บอกแต่ว่าให้ไปรอที่เมืองไทยแล้วจะติดต่อไป เมื่อมณีฉายเล่าให้เพื่อนฟัง เพื่อนจึงบอกให้มณีฉายย้ายออกมจากบ้านนั้นก่อนจะเดินทางกลับเมืองไทยสิบวัน เพราะคิดว่าชายคนนี้น่าคงไม่คิดจริงจังที่จะแต่งงานด้วย ในขณะที่นั้นก็ได้พบกับชายเยอรมันอีกผู้หนึ่งซึ่งแต่งงานกับหญิงไทยได้พูดคุยกัน และถามว่าอยากแต่งงานกับน้องชายของเขาหรือเปล่า มณีฉายซึ่งในขณะนั้นไม่มีทางเลือกเพราะพลาดหวังมาทั้งสามราย จึงยินดีรับคำ เขาบอกว่าให้กลับไปเมืองไทยแล้วน้องชายเขาจะเดินทางไปหา มณีฉายจึงต้องบินกลับประเทศไทย

กลับมาครั้งนี้ มณีฉายก็ได้ไปพักอยู่ที่บ้าน ในเวลาไม่นานชายเยอรมันผู้นั้นก็เดินทางมาจริง ๆ ในขณะที่นั้นชายผู้นี้มีอายุ 34 ปี มีอาชีพเป็นวิศวกร มณีฉายบอกว่าดีใจมากที่พบผู้ชายคนนี้เพราะเห็นว่ามณีฉายการงานดี และยังเป็นหนุ่มไม่เคยแต่งงานมาก่อน เมื่อทำเรื่องการเดินทางเรียบร้อยมณีฉายก็เดินทางมายังประเทศเยอรมนีอีกครั้งหนึ่ง

เมื่อมาถึงเมืองที่ชายผู้นี้พักอยู่ มณีฉายผิดหวังตั้งแต่เห็นรถยนต์ที่เขาถืออยู่เพราะเป็นรถยนต์เก่า ๆ และเมื่อมาถึงบ้าน ก็ยิ่งผิดหวังมากขึ้น เพราะเขาเช่าแฟลตเล็ก ๆ อยู่ สกปรกและไม่มีระเบียบ มณีฉายบอกว่า “ต้องทำความสะอาดบ้านอยู่สามวันจึงพออยู่ได้” การมาใช้ชีวิตกับชายผู้นี้

มณีฉายย้ำว่า “ผิดหวังมาก” เพราะมีความคาดหวังมากมาย ออกมาให้เขามีฐานะดีกว่านี้ ไม่เคยคิดว่า “ฝรั่งจะจนอย่างนี้” แต่ในความเป็นจริง คนเยอรมัน ส่วนมากจะประหยัดและไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ทำให้คนไทยคิดว่าฝรั่งเหล่านี้ “ซีเหี้ยม” เพราะคนไทยส่วนมากจะเป็นคนสุรุ่ยสุร่ายใช้เงินโดยไม่ค่อยคิด โดยเฉพาะตัวมณีฉายเองก็เคยมีเงินใช้เป็นจำนวนมากมาแล้ว แต่ก็ไม่สามารถเก็บเงินไว้ได้ หลังจากแต่งงานแล้วสามีชาวเยอรมันผู้นี้ก็เป็นผู้ส่งเงินไปให้ลูกสาวลูกชายที่ประเทศไทยเป็นจำนวนถึงหนึ่งพันมาร์ค (หนึ่งหมื่นห้าพันบาท) ทุกเดือน เมื่อมณีฉายบอกว่าสามีเป็นคนซีเหี้ยมมากก็คงจะไม่จริง แต่มณีฉายเล่าว่าครั้งหนึ่งไปเดินเที่ยวด้วยกันในสวนสาธารณะ และมณีฉายมีความจำเป็นต้องใช้ห้องน้ำซึ่งต้องเสียค่าบริการ สามีก็บอกให้มณีฉายกลับไปใช้ห้องน้ำที่บ้าน ซึ่งมณีฉายบอกว่า “ซีเหี้ยมจริง ๆ” แต่เมื่อดูพฤติกรรมแล้ว จะเห็นได้ว่าสามีชาวเยอรมันผู้นี้เป็นคนประหยัดหรือซีเหี้ยมก็ได้ แต่สามารถให้เงินแก่ภรรยาเพื่อนำไปส่งไปให้ลูกของมณีฉายที่เมืองไทย ดังนั้นจะเห็นว่าเขาก็เป็นคนดีคนหนึ่งทีเดียว

หญิงไทยส่วนมากมักจะมี ความคาดหวังว่า เมื่อมาอยู่ต่างประเทศ แต่งงานกับฝรั่งจะต้องมีชีวิตที่สบาย และมักจะคิดเสมอว่า “ฝรั่งต้องรวย” มีหญิงไทยหลายรายที่ต้องผิดหวังกับการคาดหวังนี้ เมื่อถามมณีฉายว่า ขณะนี้มีความคาดหวังอะไรในชีวิตบ้าง มณีฉายตอบว่า ในขณะนี้ไม่คิดอะไรมากแล้ว ลูกๆ เรียนใกล้จะจบ อีกหน่อยก็สามารถพึ่งพาตนเองได้คงหมดห่วง สำหรับสามีคนนี้ก็อยู่ไปเรื่อย ๆ ขณะนี้ได้ทำงานในร้านอาหารมีเงินใช้เป็นของตัวเอง แต่สามีก็ยังส่งเงินให้ลูกอยู่ และเมื่อถามว่าในฐานะของหญิงไทยในสังคมนี้เป็นอย่างไรบ้าง มณีฉายบอกว่า ฐานะของหญิงไทยในสายตาของเธอนั้น ก็ยังไม่เท่าเทียมกับผู้ชาย แต่ในฐานะความเป็นแม่ นั้นยังยิ่งใหญ่เหมือนเดิม เพื่อลูก แม่ต้องดิ้นรนทุกอย่าง ก็คงเป็นจริง เพราะจะเห็นว่ามณีฉายต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดและเพื่อลูกจะได้มีการ

ศึกษาที่สูงกว่าที่มณีฉายเคยได้รับ ถึงแม้มณีฉายจะเป็นคนซื่อและโดนหลอกอยู่เป็นประจำ มณีฉายพยายามต่อสู้กับปัญหาต่าง ๆ มากมายจนได้มาอยู่ที่ประเทศเยอรมนีและได้แต่งงานอีกครั้ง โดยที่ลูก ๆ ก็ได้รับการศึกษาเป็นอย่างดีจะเห็นได้ว่ามีหญิงไทยจำนวนมากที่เดินทางมายังต่างประเทศเพื่อทำงานส่งเงินไปให้ลูกที่อยู่เมืองไทย ยอมแลกกับความลำบากและมาแสวงโชคในต่างประเทศ จะสังเกตได้ว่าหญิงไทยเหล่านี้ไม่เคยมีความรู้เกี่ยวกับประเทศที่ตนเองจะเดินทางไปอยู่แต่ยอมเสี่ยงภัยเพื่อลูก มณีฉายเองเป็นหนึ่งในจำนวนหญิงไทยเหล่านั้น แม้จะไม่พอใจกับฐานะของสามีที่ไม่ร่ำรวยอย่างที่คิดแต่ก็ยอมรับสภาพแต่โดยดี.....

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรณีศึกษาที่ 10 : อุษณี (นามสมมุติ)

ประวัติส่วนตัว

บ้านเกิด

เกิดที่อำเภอหนึ่งในภาคเหนือ

อายุ

ขณะที่สัมภาษณ์อายุ 36 ปี

การศึกษา

เรียนหนังสือได้เพียงแค่ชั้น ป.2 ก็ต้อง
ออกมาช่วยบิดามารดาทำงาน

บิดามารดา

บิดาเสียชีวิตไปหลายปีแล้ว ส่วนมารดา
ปัจจุบันอายุ 70 ปี อาศัยอยู่กับบุตรสาว
และบุตรชาย

พี่น้อง

มีพี่น้องทั้งหมด 9 คน เป็นชาย 2 หญิง
7 อุษณีเป็นคนที่ 4 โดยพี่ชายคนโตทำ
ฟาร์มเลี้ยงหมูและพี่น้องคนอื่น ๆ มีอาชีพ
ค้าขายและทำไร่

สถานภาพสมรส

ปัจจุบัน อุษณีแต่งงานกับสามีชาวเยอรมัน
อายุ 38 ปี มีบุตรชายอายุ 11 เดือน
จากสามีชาวเยอรมันและมีบุตรชายที่
เกิดจากสามีชาวไทยคนแรก 1 คน อายุ
22 ปี และบุตรชายจากสามีคนที่สอง
1 คน อายุ 13 ปี สามีชาวเยอรมันได้
รับมาเป็นบุตรบุญธรรม และพักอาศัย
กับมารดาและบิดาเลี้ยงในขณะนี้

ชีวิตในวัยเด็ก (ตั้งแต่จำความได้ - 13 ปี)

อุษณียเล่าว่าเพราะครอบครัวมีลูกมาก บิดามารดาซึ่งมีอาชีพทำนา ได้บอกแก่ลูกๆ ว่า “มึงต้องช่วยเหลือตัวเอง” อุษณียเป็นลูกคนกลางจึงไม่ค่อยได้รับความสนใจจากมารดาเท่าไรนัก อุษณียบอกว่า ตอนเด็กๆ เป็นคนหน้าตาไม่สวยแถมตัวดำ ไม่เหมือนพี่น้องคนอื่น ๆ ที่ค่อนข้างขาว เพราะบิดามีพื้นเพอยู่ทางภาคเหนือ อุษณียจึงเป็นเด็กที่ค่อนข้างขาดความรักจากบิดามารดา แต่เนื่องจากพี่ชายคนโตจะคอยดูแลให้ความรักความเอาใจใส่เสมอ ๆ อุษณียจึงเป็นคนไม่มีปมด้อยอะไร ซึ่งสังเกตได้ว่า อุษณียมักจะมีอารมณ์ดีและคุ้ยสนุก เมื่อเรียนหนังสือในโรงเรียนประถมใกล้บ้านได้จนถึงชั้น ป.2 มารดาก็มีบุตรคนเล็ก พี่คนอื่น ๆ ต้องออกไปทำนา ส่วนน้องคนอื่นก็ยิ่งเลิกกันไปที่จะช่วยงานในบ้าน ดังนั้นอุษณียจึงต้องหยุดโรงเรียนมาช่วยมารดาดูแลน้องคนเล็ก บ่อยครั้งเข้าก็หยุดเรียนไปโดยปริยาย เมื่ออุษณียมีอายุ 8 ปี

เมื่อมารดาสามารถปล่อยให้อุษณียเลี้ยงดูลูกคนเล็ก มารดาก็ออกไปขายของในตลาด โดยมีพี่สาวคนถัดไปจากอุษณียเป็นผู้ช่วย ส่วนพี่ชายทั้งสองคนก็ออกไปช่วยบิดาทำนาซึ่งเป็นหน้าที่ของตัวเองประมาณ 3 ไร่ เมื่ออุษณียอายุได้ 10 ปี พี่ชายคนโตก็ออกไปทำงานที่ฟาร์มเลี้ยงหมู ซึ่งเป็นญาติห่าง ๆ ในตัวเมือง การจากไปครั้งนี้ของพี่ชาย อุษณียเล่าว่าเสียใจที่สุดเพราะสนิทกันมากและขอตามพี่ชายมาอยู่ด้วยในฟาร์มเลี้ยงหมู แต่มารดาไม่ยินยอมเพราะเห็นว่าเป็นเด็กผู้หญิง ภายหลังอุษณียก็ออกไปช่วยมารดาขายผักสดในตลาด เมื่ออายุได้ 12 ปี พี่ชายคนโตก็ได้แต่งงานกับลูกสาวของญาติผู้เป็นเจ้าของฟาร์มเลี้ยงหมู ครอบครัวของอุษณียดีใจมากเพราะคิดว่าจะได้พึ่งพาลูกคนโตซึ่งเดี๋ยวนี้กลายเป็นลูกเขยของเจ้าของฟาร์มเลี้ยงหมูไปแล้วปรากฏว่าพี่ชายคนโตกลับไม่ได้ช่วยเหลือครอบครัวเท่าที่ควร เพราะครอบครัวของภรรยาเป็นคนควบคุมเงิน เป็นอันว่าความสัมพันธ์ระหว่าง

อุษณีกับพี่ชายก็เลยต้องห่างกันออกไปอีก เมื่อการทำงานได้ผลน้อยมารดาของอุษณีจึงบอกให้ลูก ๆ ออกไปหางานในตัวเมืองทำ พี่สาวและอุษณีจึงเข้ามาสมัครงานรับจ้างแบกปูนในหน่วยงานก่อสร้างตึกแถว เมื่ออุษณีมีอายุเพียง 13 ปี

กระบวนการเข้าสู่ตลาดแรงงานและการย้ายถิ่นฐานครั้งแรก (อายุ 13 - 22 ปี)

อุษณีเล่าว่า “หนูตัวนิดเดียวพี่ เขาให้ถือถังปูนคอยส่งให้ผู้ใหญ่อีกที” ด้วยอายุเพียง 13 ปี อุษณีต้องออกจากบ้านมาอาศัยอยู่ในเขตก่อสร้าง อุษณีบอกว่าค่าแรงที่ได้รับนั้นเพียงวันละ 10 บาท (ในขณะนั้น) เพราะไม่ต้องเข้าบ้านอยู่ จึงมีเงินเหลือเก็บส่งเอาไปให้ทางบ้าน อุษณีได้พยายามติดต่อกับพี่ชายที่ฟาร์มเลี้ยงหมูก็ได้รับการต้อนรับแต่เป็นไปอย่างลับ ๆ เพราะครอบครัวของภรรยาไม่ชอบ แต่พี่ชายคนโตก็พยายามดึงเอาน้องชายคนรองเข้ามาทำงานด้วย ตัวอุษณีบอกว่า ทำงานแบกหามลำบากแต่ก็สบายใจ พี่สาวของอุษณีได้พบกับผู้ชายในเขตก่อสร้างและหนีตามกันไปทำให้อุษณีต้องอยู่คนเดียวตอนแรกก็คิดจะกลับไปบ้าน แต่ก็ทราบผ่านทางบ้านต้องการเงิน ชื่อนั้นอุษณีบอกว่ากลัวมาก เพราะในเขตก่อสร้างมักมีข่าวกู้หนี้ยกถูกข่มขืนอยู่เสมอ อุษณีจึงย้ายเข้าไปอยู่กับชายหนุ่มช่างห้องซึ่งก่อนหน้านั้นก็แอบมาสนใจอุษณีอยู่แล้ว อุษณีบอกว่า “มีสามีดีกว่าถูกข่มขืนฟรี” อุษณีจึงเริ่มมีชีวิตคู่เป็นครั้งแรกเมื่ออายุเพียง 14 ปี

เมื่ออยู่ด้วยกันเพียงแค่สามเดือน อุษณีก็ตั้งครรภ์และทำงานทั้งที่ ยังมีครรภ์จนกระทั่งห้าเดือน สามีก็หนีไปมีผู้หญิงอื่นและทิ้งให้อุษณีอยู่เพียงลำพัง ตอนแรกอุษณีก็ยังทำงานอยู่ แต่ด้วยความรักลูก กลัวจะมีอันตรายต่อลูกในท้อง จึงไปหาพี่ชายคนโตและขออาศัยอยู่ด้วยถึงแม่พี่สะใภ้ และครอบครัวจะไม่ชอบแต่เนื่องจากอุษณีเป็นคนขี้มขี้มมีอัธยาศัยและ

ยังช่วยเลี้ยงลูกให้พี่ชายและพี่สะใภ้อีกด้วย ช่วงนั้นอุษณียบอกกว่าชีวิตค่อนข้าง
ลำบากเพราะไม่ทราบว่าทำอะไรกับลูกที่เกิดมาดี เคยคิดจะกลับมาอยู่
กับบิดามารดาแต่ก็รู้ว่า ทางบ้านไม่มีใครจะสนใจในตัวอุษณียเท่าไรนัก จึง
ขอลูกอยู่กับพี่ชายดีกว่า เมื่อคลอดลูกออกเป็นชาย พี่สะใภ้ที่มีแต่ลูกหญิงจึง
ขอลูกอุษณียไว้ อุษณียไม่เต็มใจแต่ไม่มีทางเลือก อุษณียอาศัยอยู่ในบ้านพี่ชาย
จนบุตรชายอายุได้ห้าเดือน ทราบข่าวว่าน้องสาวคนถัดไปจะเดินทางเข้า
กรุงเทพฯ เพื่อเป็นคนรับใช้อุษณียจึงขอเดินทางไปด้วย ขณะนั้นอุษณียมีอายุ
เกือบ 16 ปี

การเดินทางเข้ากรุงเทพฯ ครั้งนั้น อุษณียเดินทางมากับน้องสาวและ
เพื่อนบ้านซึ่งมาทำงานเป็นคนรับใช้อยู่ในกรุงเทพฯ ก่อนแล้วและได้เดินทาง
กลับไปเยี่ยมบ้าน เมื่อนายจ้างให้ช่วยสอบถามว่ามีใครจะมาทำงานที่บ้านของ
น้องสาวของนายจ้าง เพื่อนจึงชักชวนให้น้องของอุษณียมาทำงาน เมื่อไปพบ
นายจ้างปรากฏว่านายจ้างพอใจในตัวอุษณียมากกว่าน้องสาวซึ่งอายุน้อยกว่า
อุษณียสองปี ประกอบกับอุษณียดูท่าทางขยันขันแข็งกว่า แต่อุษณียเสนอว่าให้
ทำด้วยกันหรืองานให้น้องสาวทำด้วย นายจ้างจึงรับไว้ทั้งสองคน

การมาทำงานเป็นคนรับใช้นั้น อุษณียบอกว่าเขากว่างานแบกหาม
หรืองานเลี้ยงหมู อุษณียจึงทำงานด้วยความสบายใจได้ด้วยค่าตอบแทน
เดือนละห้าร้อยบาท อุษณียส่งเงินไปให้มารดาสี่ร้อยบาทเก็บไว้ใช้เองเพียง
หนึ่งร้อยบาท จะเห็นได้ว่าอุษณียนั้นทำงานทุกชนิดไม่มีความเกียจคร้าน ขอ
ให้ได้เงินมาให้บิดามารดาทั้งๆ ที่พูดอยู่เสมอว่า “แม่ไม่ค่อยรัก” อุษณียทำงาน
อยู่ในบ้านนั้นจนมีอายุ 22 ปี และได้รับเงินเดือน ๗ ละหนึ่งพันบาท และ
ช่วงนั้นก็กลับไปเยี่ยมบุตรชายเสมอ แต่ไม่ได้บอกว่าเป็นแม่ เพราะได้ยก
ให้เป็นลูกของพี่ชายแล้วฐานะครอบครัวของอุษณียเริ่มดีขึ้น เมื่อบิดาและ
มารดาของภรรยาพี่ชายเสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุ พี่ชายคนโตจึงเป็นผู้ดูแล
ฟาร์มหมูเพราะภรรยาเป็นลูกคนเดียว เมื่อพี่ชายได้ชวนให้อุษณียกลับมาอยู่

บ้านเพื่อช่วยงานในฟาร์ม ก่อนเดินทางกลับนายจ้างได้บอกว่าถ้าอุษณีอยากกลับมาทำงานอีกก็กลับมาได้ เพราะรักอุษณีมากเนื่องจากอยู่ด้วยกันมานานหลายปี ส่วนน้องสาวของอุษณีนั้นทำงานอยู่หกเดือนก็หนีตามชายหนุ่มที่มารับจ้างตายหมู่ไป อุษณีจึงเดินทางกลับมาจังหวัดบ้านเกิดอีกครั้งหนึ่ง

การแต่งงานครั้งที่สองและจุดเปลี่ยนแปลงในชีวิตครั้งใหญ่ (อายุ 22 - 30 ปี)

กลับมาอยู่บ้านได้ไม่นาน บิดาของอุษณีก็เสียชีวิตด้วยโรคมะเร็ง อุษณีก็กลับไปอยู่กับมารดาได้ระยะหนึ่ง หลังจากที่พี่ชายคนรองได้เดินทางกลับจากทำงานในประเทศซาอุดีอาระเบียมีเงินมาก่อนใหญ่และได้มาร่วมหุ้นกับพี่ชายขยายกิจการฟาร์มหมู พี่ชายคนโตจึงอยากให้มารดามาพักอยู่ด้วยกันในตัวเมือง แต่มารดาไม่ยอมอยากอยู่บ้านเดิมซึ่งห่างจากตัวเมืองไปสิบกิโลเมตร อุษณีจึงต้องไปอยู่ด้วย ไม่ได้มาทำงานกับพี่ชายตามความตั้งใจเดิม ที่นาที่เคยมีนั้นมารดาได้ขายไปหมดเพื่อเอาเงินส่งพี่ชายคนที่สองไปทำงานที่ตะวันออกกลาง อุษณีน้อยใจในตัวมารดามากเพราะอุษณีไม่เคยได้รับอะไรจากมารดาเลย อุษณีซึ่งปกติเป็นคนอารมณ์ดีเสมอถึงกับร้องไห้เมื่อเล่ามาถึงตอนนี้ อุษณีบอกว่าไม่มีใครอยากอยู่กับมารดาเพราะเป็นคนขี้บ่น ลูกคนอื่น ๆ นอกจากพี่ชายแล้วก็ไม่มีใครอยากอยู่ด้วย อุษณีบอกว่าตอนนั้นคิดว่าทำอะไรให้คนอื่นมามากแล้ว ขอทำตามใจตัวเอง เมื่อมีชายหนุ่มซึ่งมีอาชีพขับรถสิบล้อมาติดพัน หลังจากคบกันสักพัก อุษณีก็หนีตามชายหนุ่มผู้นี้เข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ อีกครั้งหนึ่ง

สามีคนนี้อุษณีบอกว่ารักมากพอสมควร เพราะเป็นคนหน้าตาดี พูดจาเพราะปากหวานแต่เป็นคนเจ้าชู้ เขาบอกกับอุษณีว่ายังไม่มีการอภิเษกสมรสกัน ทั้งๆ ที่อายุ 35 ปีแล้ว อุษณีและสามีได้มาเช่าบ้านอยู่ด้วยกันที่แถบชาน

เมืองกรุงเทพฯ สามี่ต้องออกไปขับรถทุกวันไม่มีวันหยุด แรก ๆ ก็ให้เงิน อุษณีใช้บ้าง แต่ระยะหลังไม่ได้ให้เงินอุษณีใช้เลย อุษณีเล่าว่าสงสัยเหมือนกันว่าเงินไปไหนหมด ทั้ง ๆ ที่ทำงานเกือบทุกวันบางครั้งก็หายไปเป็นอาทิตย์ อุษณีเป็นคนขยันอยู่แล้ว จึงเริ่มอยากช่วยตัวเองโดยไม่จ้อสามี่ เมื่อสอบถามเพื่อนบ้านซึ่งมีอาชีพเช่นผลไม้ขายและมีรายได้ดีพอสมควรว่าควรเริ่มต้นอย่างไรก็ได้รับคำแนะนำเป็นอย่างดี เพราะผู้ที่เข้าบ้านแถวนั้นก็มีอาชีพหาเข้ากินค่ากันทั้งนั้น ดังนั้นอุษณีจึงต้องตื่นตั้งแต่ตีสามเพื่อเดินทางไปปากคลองตลาดเพื่อซื้อผลไม้และกว่าจะกลับถึงบ้านก็เกือบสว่าง จัดเตรียมรถออกเซ็นขาย การลงทุนครั้งนี้อุษณีได้ขอยืมมาจากนายจ้าง ซึ่งอุษณีมักจะแวะไปเยี่ยมเยียนอยู่เสมอแต่ไม่อยากจะกลับไปทำงานเพราะเนื่องจากนายจ้างก็มีลูกจ้างคนใหม่อยู่แล้ว แต่นายจ้างเห็นใจอุษณีจึงให้หยิบยืมเงินไปลงทุน การขายผลไม้ที่อุษณีบอกว่าเหนื่อยมากเพราะต้องตื่นแต่เช้าและต้องเดินเกือบทั้งวัน แต่ก็ยังเป็นอาชีพที่มีรายได้ดีได้กำไรวันละสองถึงสามร้อยบาท ส่วนสามี่ของอุษณีนั้นระยะหลังกลับบ้านบ่อยขึ้น แต่เมามายกลับมาทุกครั้ง บางครั้งก็ทะเลาะตบตีอุษณี “อยู่ด้วยกันมาตั้งสองสามปี ถึงเจ้าชู้บ้างหนูก็ไม่ว่า แต่มาตบตีหนูสิ หนูยอมไม่ได้ พ่อแม่มันไม่เคยทำอย่างนี้เลย” เมื่อสามี่อาละวาดอุษณีจึงตอบโต้เอาบ้างโดยการเอาמידไล่แทงเสียหลายครั้ง แต่ก็กลับมาตีกันอีก อุษณีบอกว่าช่วงนี้เป็นช่วงที่ลำบากมากไหนจะเหนื่อยจากการขายของและสามี่ก็มาโถมเงินไปกินเหล้า เพราะกลุ่มใจที่ตงงานและอุษณีก็สืบทราบว่า ที่จริงสามี่นั้นก็มีภรรยาและมีบุตรแล้วสองคนอยู่ที่จังหวัดปทุมธานี แต่ช่วงหลังพอรู้ว่าสามี่ตงงานภรรยาจึงไปมีผู้ชายคนใหม่ทำให้เสียใจมาลงใส่อุษณี อุษณีบอกว่าแค่นใจมากอยู่ด้วยกันมาเงินก็ไม่เคยให้แกมยังมาตบตีและมีสภาพเหมือนเป็นเมียหย้อยอีก เมื่อมีเหตุเกิดขึ้นหลาย ๆ ครั้ง หลังจากที่อยู่กับสามี่คนนี้เป็นเวลาห้าปีโดยไม่มีบุตรด้วยกัน อุษณีจึงคิดหนีจากสามี่ อุษณีได้กลับไปอยู่บ้านนายจ้างคนเดิมชั่วคราวจนกว่าจะหางานใหม่ได้ ขณะนั้นอุษณีมีอายุได้ 27 ปี

เมื่อกลับมาอยู่บ้านนายจ้างชั่วคราว อุษณีได้พบกับชายหนุ่มที่มีเชื้อสายจีนที่มีอาชีพค้าขายอยู่ในตลาด ได้เคยเห็นอุษณีมานานแล้วได้พบปะพูดคุยกันจึงถูกอัยยาศัย หลังจากพบกันไม่กี่ครั้ง เมื่อเขาชวนให้อุษณีออกมาอยู่ช่วยเขาค้าขายของชำในตลาด อุษณีจึงตัดสินใจออกจากบ้านนายจ้างมาอยู่กับชายหนุ่มเชื้อสายจีนซึ่งมีอายุอ่อนกว่าอุษณีสองปี เป็นที่น่าประหลาดใจว่าบิดาและมารดาของเขาไม่ขัดข้องทั้ง ๆ ที่ทราบว่ายุชณีเป็นแม่ม่ายและเป็นคนไทย เพราะเคยพบเห็นอุษณีมาหลายปีแล้ว ประกอบกับนายจ้างของอุษณีเคยพูดชมอุษณีให้ฟังเสมอเมื่อเวลามาจ่ายตลาดเอง อุษณีเล่าว่าเป็นสะใภ้คนจีนก็ต้องเหนื่อยมากเป็นธรรมดา และอยู่รวมกันหลายคน พร้อมทั้งครอบครัวของพี่ชายคนโตซึ่งแต่งงานกับสาวไทยเหมือนกันและมีบุตรสาวสองคน เมื่ออยู่กันเพียงสามเดือน อุษณีก็ตั้งครรรค์อีกครั้ง อุษณีบอกว่าประหลาดใจมากเพราะขณะที่อยู่กับสามีคนที่สองก็ไม่เคยคุมกำเนิดเลย เมื่อคลอดบุตรออกเป็นชายทำคามยินดีให้แก่ครอบครัวมาก อุษณีเล่าว่าชีวิตน่าจะสบาย แต่สามีกลับทำตัวเหลวไหลไปติดผู้หญิงบริการการคำก็ซุกซลัก เพราะครอบครัวของสามีเอาเงินไปเล่นแชร์แล้วแชร์ล้มทำให้เกิดวิกฤตการณ์ในครอบครัวขึ้น ทุกวันทุกคนหน้าตาเคร่งเครียด อุษณีบอกว่าเบื่อมากไม่อยากอยู่ในสภาพนี้ จึงหนีออกมาขณะที่บุตรชายมีอายุได้สามขวบ

อุษณีกลับมาเยี่ยมลูกที่พี่ชายคนโตเลี้ยงไว้และกลับไปเยี่ยมมารดา จึงหวนกลับเข้ามากรุงเทพฯ อีกครั้ง

การกลับมาเข้ามาในกรุงเทพฯ ครั้งนี้ อุษณีคิดว่าจะเดินทางมาพบกับเพื่อนที่มาทำงานเป็นหญิงขายบริการให้กับชาวต่างชาติที่พัฒนาพงศ์ โดยเพื่อนได้ชวนให้มาพักเฉยๆ ไม่ได้ชวนให้มาทำงาน เพราะรู้ว่าอุษณีไม่สนใจงานชนิดนี้แน่ เพื่อนผู้นี้เคยเป็นเพื่อนบ้านกันและได้หนีตามหนุ่มข้างบ้านไปเมื่ออายุ 15 ปี หลังจากอยู่ด้วยกันถึงสิบปีก็ได้แยกทางกัน เนื่องจากไม่รู้

ว่าจะไปทำงานอะไร เมื่อมีคนชวนมาทำงานขายบริการทางเพศซึ่งเพื่อนบอกว่า “ง่ายจะตาย ไหน ๆ เราก็เคยมีสามีมาแล้ว” เพื่อนคนนี้จึงทำงานและมีเงินส่งไปปลูกบ้านใหม่ที่จังหวัดบ้านเกิดที่เดียวกับอุษณีและได้พบกับอุษณีขณะที่กลับไปเยี่ยมมารดา

เมื่ออุษณีได้เห็นเพื่อนไปทำงานและมีรายได้จึงคิดอยากทำบ้าง ทั้งๆ ที่เพื่อนบอกว่าตัดสินใจให้ดี อุษณีบอกว่ามีสามีมาสามคนแล้ว ไม่เห็นมีความสุขสบายเสียที อุษณีจึงตัดสินใจไปทำงานเดินอะโกโก้ที่พัฒนพงศ์กับเพื่อนเมื่ออายุ 30 ปี

อุษณีเริ่มทำงานในบาร์อะโกโก้ ถึงแม้จะไม่เคยเดินมาก่อนและการแต่งตัวด้วยการนุ่งน้อยห่มน้อยทำให้อุษณีอายมากในตอนแรก ๆ แต่เพื่อนทำได้อุษณีจึงคิดว่าต้องทำได้ “หนูต้องดีมหลาย้อมใจก่อนขึ้นเดินเกือบทุกครั้ง” อุษณีพูดภาษาอังกฤษไม่เป็นแต่ก็ได้เป็นอุปสรรคในการทำงาน เพราะอุษณีมีหน้าตาที่ยิ้มแย้มและมีผิวคล้ำ อันเป็นลักษณะที่ตายตัวของหญิงไทยซึ่งเป็นที่ถูกใจของชาวต่างชาติ เมื่อทำงานได้หนึ่งอาทิตย์อุษณีก็ออกไปค้างคืนกับแขกซึ่งเป็นชายชาวเยอรมันที่อุษณีบอกว่าใจดี ให้เงินทิปเป็นจำนวนมาก อุษณีจึงคิดอยู่เสมอว่า “ฝรั่งเยอรมันรวยและใจดี” หลังจากนั้นการออกไปเดินหรือออกไปกับแขกก็ไม่ใช่การยากอีกต่อไป อุษณีบอกว่าสิ่งที่ยากที่สุดคือการไปหาลูก อุษณีเล่าว่าเมื่อได้เงินมาพอสมควรจึงกลับไปพบลูกที่บ้านสามัคคีเงินในตลาด ซึ่งขณะนั้นสถานการณ์ทางบ้านก็ยังไม่ดีขึ้น อุษณีได้มอบเงินให้น้องสะใภ้เอาไว้ให้ดูแลลูกซึ่งขณะนั้นมีอายุสี่ขวบ เมื่อน้องสะใภ้ถามว่าทำงานอะไรอุษณีก็ไม่ได้บอกความจริง

อุษณีบอกว่าที่จริงไม่ได้เคยคิดว่าจะมาทำงานประเภทนี้ เป็นความคิดแค่ชั่ววูบเดียวเพราะผิดหวังจากชีวิตแต่งงานและความเป็นไปของครอบครัว เมื่อก้าวเข้ามาแล้วก็ถอยหลังลำบากเพราะชินเสียแล้วกับการหาเงินง่าย ๆ

ไม่เห็นชอบได้พบปะผู้คน ถึงแม้จะคิดว่าเป็นอาชีพที่สังคมรังเกียจ อุษณีย์บอกว่า “สังคมไม่เคยให้อะไรหนูกัน” จะเห็นได้ว่ามีหญิงหลายคนที่ตกอยู่ในสภาพเดียวกับอุษณีย์ที่ต้องอยู่ในสภาพตกกระไดพลอยโจนคิดว่าตัวเองไม่มีค่า เนื่องจากเคยมีบุตรมาแล้วหรือสามีไปกับหญิงอื่นหรือเที่ยวหญิงโสเภณีได้เมื่อตนต้องการ ในขณะที่หญิงไทยต้องวางตัวให้อยู่ในกรอบของกุลสตรี เมื่อเกิดเหตุพลาดพลั้งผู้หญิงจะถูกประณามฝ่ายเดียวว่าเป็น “หญิงใจง่าย”

การเดินทางและชีวิตในปัจจุบันในประเทศเยอรมนี (31 - ปัจจุบัน)

เมื่ออุษณีย์ทำงานอยู่ที่นั่นโดยไม่ย้ายไปที่ไหนเกือบสองปี อุษณีย์ได้พบชายเยอรมันซึ่งมาเที่ยวบาร์ที่อุษณีย์ทำอยู่ หลังจากการออกไปด้วยกันเพียงสองครั้ง เขาได้ชวนให้อุษณีย์มาเที่ยวเยอรมนีโดยจะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายให้ทุกอย่าง อุษณีย์ตกลงโดยไม่คิดอะไรเลยถึงแม้เพื่อนจะบอกว่า “เดี๋ยวมันหลอกไปชาย” ซึ่งเป็นชาวเกรียวกราวอยู่ในขณะนั้น อุษณีย์กลับมาบ้านเกิดที่จังหวัดในภาคเหนือเพื่อลามารดาและครอบครัว จริง ๆ แล้วอุษณีย์บอกว่าอยากไปอวดมากกว่าว่า “อย่างอุษณีย์ก็มีโอกาสได้ไปเมืองนอก” การทำงานเป็นหญิงบริการนั้นทางบ้านไม่มีใครทราบเพราะอุษณีย์บอกว่ากลับไปคืนดีกับสามีคนจีน ทำงานและมีฐานะดีขึ้น ประกอบกับทางบ้านไม่เคยมีใครขึ้นมาเยี่ยมอุษณีย์ที่กรุงเทพฯ จึงไม่มีใครรู้ความจริง อุษณีย์บอกว่าถึงแม้จะรู้ว่าอุษณีย์ไม่สนใจเพราะต้องพึ่งตัวเองอยู่แล้วในการทำมาหากิน

อุษณีย์จึงเดินทางมาประเทศเยอรมนีคนเดียวโดยมีชายชาวเยอรมันคอยรอรับอยู่ปลายทาง อุษณีย์เล่าว่า เมื่อถึงสนามบินประเทศเยอรมนีก็โดนกักตัวไว้ เพราะอุษณีย์มีเงินติดตัวมาเพียงห้าร้อยบาทและพูดกันไม่รู้เรื่อง เพราะอุษณีย์ยังพูดภาษาอังกฤษไม่ได้อยู่ดี จนกระทั่งเจ้าหน้าที่ต้องติดต่อให้แฟนชาวเยอรมันมารับออกไป อุษณีย์บอกว่าเมื่อเห็นที่อยู่ของชายคนนี้รู้สึกผิดหวังมาก เพราะเห็นห้องเช่าเพียงห้องเดียวที่ประกอบไปด้วยห้องน้ำและ

ห้องครัวอยู่ในตัว อุษณียบอกว่าแฟลตของเธอที่กรุงเทพฯ ที่เช่าอยู่กับเพื่อน ยิ่งใหญ่กว่านี้ การพูดคุยกันนั้นใช้ภาษาไทยเป็นหลัก เพราะชายคนนั้นเคยมีแฟนเป็นหญิงไทยมาก่อน ดังนั้นอุษณียบอกว่า “ไม่ลำบากอะไรนอกจากที่พักผ่อนแคบไป” หลังจากอยู่ด้วยกันเพียงแค่หนึ่งเดือนเขาก็ขออุษณียแต่งงาน โดยไปทำการแต่งงานที่ประเทศเดนมาร์ก เพราะไม่ต้องใช้เอกสารประกอบการแต่งงานมากเหมือนที่ประเทศเยอรมนี อุษณียจึงนับว่าเป็นหญิงไทยที่ได้แต่งงานทันทีหลังจากการมาอยู่เพียงไม่กี่อาทิตย์ มีหญิงไทยหลายคนที่ต้องเดินทางกลับประเทศไทยถึงสามสี่ครั้งจนกว่าชายเยอรมันจะยินยอมแต่งงานด้วย บางคนก็ถูกส่งตัวกลับและไม่ได้กลับมาอีกเลย เพราะฝ่ายชายไม่พอใจ และได้หาหญิงคนใหม่มาแทน

อุษณียบอกว่าชีวิตหลังการแต่งงานนั้นดีขึ้น เพราะจริง ๆ แล้ว อุษณียบอกว่าสามีเป็นคนที่ดีใจมาก ก่อนแต่งงานให้เงินใช้เพียงวันละห้ามาร์ค (75 บาท) เท่านั้น เพราะบอกว่าทุกอย่างซื้อให้หมดแล้ว สามีของอุษณียมีอาชีพเป็นคนขายของอยู่ในร้านค้า

เมื่อสามีดีใจมากอย่างนั้น อุษณียจึงต้องพยายามยักยอกเงินของสามีโดยไม่ให้รู้ เมื่อแต่งงานครบห้าเดือนอุษณียอยากเดินทางกลับเมืองไทย และอยากให้สามีไปจัดงานแต่งงานอย่างถูกต้องที่บ้านเพราะอุษณียบอกว่าไม่เคยได้แต่งงานตามประเพณีสักที อุษณียเคยมาขอให้ผู้สัมภาษณ์บอกกับสามีว่าซื้อทองให้ห้าบาทเป็นค่าสินสอด ซึ่งเมื่ออุษณียบอกตัวสามีก็ไม่ยอมเข้าใจ บอกว่าทำไมจะต้องไปเสียเงินซื้อทองให้อีก อธิบายอย่างไรก็ไม่ยอมเข้าใจ แต่หลังจากได้พูดคุยอธิบายถึงประเพณีไทยแล้ว สามีอุษณียจึงรับปากว่าเมื่อถึงประเทศไทยจะซื้อทองให้อุษณียตามความประสงค์

อุษณียกลับมาทำพิธีแต่งงานที่บ้านเกิดในภาคเหนือโดยที่มารดาของอุษณียนั้นเหนื่อยเขยฝรังมาก ยอมรับในตัวอุษณียเป็นอย่างดีต่างกับคราว

ก่อนๆ ที่อุษณีเดินทางกลับบ้าน อุษณีไปเยี่ยมลูกคนเล็กที่กรุงเทพฯ และบอกสามีเก่าว่า อีกไม่นานอยากจะเอาลูกคนนี้ไปอยู่ด้วยเพราะจะได้มีโอกาสเรียนหนังสือสูง ๆ แต่ตอนนี้ยังเส็กอยู่ให้อยู่เมืองไทยไปก่อน หลังจากนั้นอุษณีก็เดินทางกลับมาอยู่ที่ประเทศเยอรมนีอีกครั้งหนึ่ง การแต่งงานกับชาวเยอรมันในครั้งนีเหมือนเป็นการยกระดับของตัวเอง เพราะอย่างน้อยมารดาของอุษณีก็ยอมรับลูกเขยฝรั่งเพราะคิดว่าฝรั่งต้องรวย ไม่ว่าจะเป็นคนไทยหรือชนชาติไหน ๆ ก็ตาม มักจะดูคนแต่เปลือกนอกความเป็นคนดีนั้นต้องดูทีหลัง นี่คงเป็นสาเหตุให้อุษณีอยากแต่งงานกับสามีฝรั่ง อุษณีไม่เคยเล่าให้ฟังว่าความเป็นอยู่ของอุษณีในประเทศเยอรมนีนั้นเป็นอย่างไร

การกลับมาครั้งนี้ อุษณีได้เริ่มทำงานเป็นคนทำความสะอาดตามบ้านและสำนักงาน มีรายได้ค่อนข้างดี จึงได้ส่งเงินไปให้ลูกเป็นประจำ สามีก็ไม่ค่อยตระหนี่เหมือนแต่ก่อนเพราะเห็นว่าตัวอุษณีก็มีรายได้ ทำให้อุษณีเริ่มมีชีวิตที่สุขสบายขึ้น อุษณีอยู่ประเทศเยอรมนีมาเกือบสี่ปีโดยที่พูดภาษาเยอรมันแทบไม่ได้ แต่สามีกลับพูดภาษาไทยเก่งมากขึ้น เพราะใช้ภาษาไทยพูดคุยกันตลอดเวลา เมื่อสามีมีโอกาสดำรงพักที่ใหญ่กว่าเดิม อุษณีจึงกลับมาประเทศไทยเพื่อนำบุตรชายมาเลี้ยงดูเองที่ประเทศเยอรมนีโดยที่อดีตสามีและครอบครัวไม่ยินยอมในตอนแรก แต่หลังจากที่อุษณีเกลี้ยกล่อมให้เห็นแก่นาคคตของลูกจึงได้ยอมตกลง เมื่อรับบุตรชายซึ่งมีอายุสิบกว่าขวบแล้วมาอยู่ด้วย อุษณีก็ตั้งครรภ์บุตรคนที่สามและคลอดออกมาเป็นบุตรชายอีกเช่นกัน อุษณีบอกว่าสามีดีใจมากที่ได้ลูกชาย ส่วนอุษณีอยากได้ลูกสาว

อุษณีบอกว่าขณะนี้ชีวิตมีความสุขทุกอย่างที่ตัวเองต้องการ ไม่ได้คาดหวังอะไรมากไปกว่านี้แล้ว มีลูกสามคนถึงแม้ว่าคนโตนั้นไม่เคยได้เลี้ยงและลูกเองก็ไม่เคยรู้ว่าเธอเป็นแม่ แต่ก็เรียกเธอว่าอาอย่างรักใคร่ทุกครั้ง ที่เจอ ลูกคนที่สองก็มาอยู่ในความดูแลของเธอเองพร้อมลูกคนเล็ก ส่วน

มารดาที่สุขสบายดี ตอนหลังยอมย้ายเข้าไปอยู่ในบ้านลูกชายคนโต อุษณี
บอกว่าไม่มีห่วงอะไรแล้ว การใช้ชีวิตในประเทศเยอรมนีอาจจะสบายกว่า
ตอนอยู่ประเทศไทย แต่จริง ๆ แล้วอุษณีบอกว่าไม่มีที่ไหนสบายกว่าอยู่
บ้านเรา.....

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่สาม บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของหญิงไทย ในเขตบาวาเรีย เฮสเซน และนีเดอร์ซัคเซิน

สังคมและสภาพที่แวดล้อมของกรณีศึกษาในเขตรัฐบาวาเรีย

กรณีศึกษาอาศัยอยู่ในนครมิวนิค อันเป็นเมืองหลวงของรัฐบาวาเรีย และเป็นเมืองใหญ่ซึ่งมีคนไทยอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ในเมืองนี้จะมีร้านอาหารไทยหลายร้าน รวมทั้งร้านอาหารที่เปิดบริการที่เรียกว่า คาราโอเกะ ซึ่งเป็นศูนย์รวมความบันเทิงที่ชาวไทยในมิวนิคและเมืองใกล้เคียงได้มาใช้บริการ รวมทั้งเป็นที่นัดพบปะของชาวไทยด้วย บรรยากาศในสถานคาราโอเกะจะเหมือนสถานคาราโอเกะที่เปิดบริการในประเทศไทย หญิงไทยมักจะนัดพบกันที่สถานที่แห่งนี้เป็นประจำ

นอกจากร้านอาหาร และสถานคาราโอเกะแล้วในนครมิวนิคยังมีวัดไทยซึ่งมีพระสงฆ์มาจำพรรษา อันเป็นที่ซึ่งคนไทยในมิวนิค และเมืองใกล้เคียงได้มาร่วมประกอบพิธีกรรมทางศาสนา โดยจะมีการทำบุญร่วมกันในวันสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ รวมทั้งการถวายอาหารพระในวันสุดท้ายนอกจากนั้นด้วยความริเริ่มของสมาชิกผู้ก่อตั้งคนหนึ่งของ *สมาคมธารา* (สมาคมของหญิงไทยซึ่งทำงานเพื่อหญิงไทยในเยอรมนี) ได้จัดให้มีการสอนภาษาเยอรมันให้แก่หญิงไทยและคนไทยที่สนใจ ณ วัดแห่งนี้อีกด้วย

ศูนย์รวมของคนไทยในมิวนิคอีกแห่งหนึ่งได้แก่ *สมาคมวัฒนธรรมไทยแห่งนครมิวนิค* ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่ประกอบไปด้วยหญิงไทยและสามีชาวเยอรมัน รวมทั้งชาวเยอรมันที่มีความสนใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย สมาคมแห่งนี้มักจะจัดงานด้านวัฒนธรรมไทย อันได้แก่ งานวันลอยกระทง งานวันสงกรานต์ รวมทั้งงานเผยแพร่วัฒนธรรมไทยในโอกาสต่าง ๆ

การให้ความช่วยเหลือ

ในนครมิวนิคมีองค์กรที่ให้ความช่วยเหลือแก่หญิงต่างชาติ ซึ่งมีชื่อว่า KOFIZA ในอดีตเมื่อสองสามปีที่ผ่านมามีเจ้าหน้าที่คนไทยทำงานประจำให้บริการแนะแนะและปรึกษาแก่หญิงไทยที่เดือดร้อน แต่ในปัจจุบันมีเพียงหญิงไทยที่ทำงานในลักษณะอาสาสมัครเท่านั้น ซึ่งจะทำงานประสานกับเจ้าหน้าที่ในกรณีที่มีหญิงไทยที่ต้องการความช่วยเหลือแต่ไม่อาจที่จะสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานได้ เนื่องจากปัญหาด้านภาษา

จากความคิดริเริ่มของอดีตเจ้าหน้าที่คนไทยของ KOFIZA ได้มีการก่อตั้งกลุ่มเพื่อช่วยตนเองของหญิงไทยที่เรียกตนเองว่า *กลุ่มเพื่อนคุณ* กลุ่มนี้จะมีการพบปะกันเป็นประจำประมาณสองเดือนต่อครั้ง ในลักษณะของการร่วมดื่มกาแฟด้วยกันในบ่ายวันเสาร์ ซึ่งในโอกาสนี้ก็มักจะมีการนำประเด็นปัญหาหรือข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่หญิงไทยมาพูดคุยหารือกัน แม้เจ้าหน้าที่คนไทยผู้นั้นจะไม่ได้ทำงานอยู่ในหน่วยงานนั้นแล้ว แต่กลุ่มเพื่อนไทยก็ยังคงอยู่ และมีการพบปะ รวมทั้งช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านต่าง ๆ ต่อไป เป็นเสมือนเครือข่ายทางสังคมเล็ก ๆ ของหญิงไทยในมิวนิค กลุ่มหญิงไทยในลักษณะดังกล่าวในบาวาเรีย มิได้มีอยู่เฉพาะในนครมิวนิคเท่านั้น หากแต่ในเมืองใหญ่ ๆ เช่น Regensburg Wuerzburg ก็มีการรวมตัวกันของหญิงไทยเพื่อการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยผู้ที่มีการศึกษาหรือมีความรู้ดีกว่าจะให้คำแนะนำและช่วยเหลือ หรือจัดสอนภาษาเยอรมันแก่หญิงไทยที่ต้องการเรียนภาษา นอกจากนี้กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ยังทำงานประสานงานกับสมาคมธารา และส่วนหนึ่งก็เป็นสมาชิกของสมาคมด้วย ซึ่งในแต่ละปีกลุ่มเหล่านี้ก็จะเข้าร่วมการประชุมเพื่อเผยแพร่ข้อมูลความรู้ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่หญิงไทย ซึ่งจัดขึ้นโดยธารารอีกด้วย

สังคมคนที่แวดล้อมของกรณีศึกษาในเซตรัฐ Hessen เนื่องจากเมืองที่กรณีศึกษาพำนักอยู่เป็นเมืองขนาดกลาง ที่มีใช้เมืองที่สำคัญและเป็นศูนย์กลางของสิ่งต่างๆ ดังเช่น นครมิวนิค ที่ซึ่งมีคนไทยอยู่ไม่มากนัก ไม่มีวัดไทย หรือสมาคมวัฒนธรรมไทย จะมีก็แต่เพียงร้านอาหารไทย และร้านขายของประเภท Asia Shop ซึ่งจะเป็นที่ ๆ คนไทยจะมาพบกันได้เช่นกัน การพบปะสังสรรค์กันของคนไทยที่นี้จึงเป็นไปในลักษณะการเยี่ยมเยียนระหว่างกัน หรือนัดพบกันตามบ้านเพื่อนคนรู้จัก เพื่อร่วมทำอาหารรับประทานร่วมกัน

เนื่องจากไม่มีการรวมกลุ่มกันอย่างชัดเจน ทำให้ไม่มีกิจกรรมของคนไทยไม่ว่าจะเป็นการจัดงานทางวัฒนธรรม หรือการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในเซตท้องถิ่นนี้ แต่เนื่องจากคนไทยในสหพันธ์ฯ นั้นมีเครือข่ายเพื่อนฝูง ญาติพี่น้องอยู่กระจัดกระจายทั้งสหพันธ์ฯ ดังนั้นโอกาสในการที่คนไทยในเซตนี้จะได้ร่วมกิจกรรมทางศาสนาหรือร่วมงานด้านวัฒนธรรมไทยต่าง ๆ จึงยังคงมีได้หมดไป คนไทยในท้องถิ่นนี้มักจะได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการจัดงานสังสรรค์บันเทิง งานด้านวัฒนธรรม งานพิธีกรรมทางศาสนาจากเครือข่ายของตนที่อยู่ในที่ต่าง ๆ ทำให้มีโอกาสร่วมกิจกรรมต่าง ๆ โดยอาจจะต้องเดินทางไปยังท้องถิ่นที่มีการจัดกิจกรรมเหล่านี้ สิ่งหนึ่งที่เป็นสื่อหรือเป็นกระบอกเสียงในการโฆษณาเกี่ยวกับงานกิจกรรมต่าง ๆ หรือข่าวสารเกี่ยวกับคนไทย ประเทศไทยเพื่อชาวไทยในเยอรมนีและในยุโรปและมีสมาชิกอยู่ทั่วสหพันธ์ฯ

ในเซตที่กรณีศึกษาพำนักอยู่ไม่มีองค์กรที่ให้ความช่วยเหลือแก่หญิงไทยโดยตรง จะมีก็แต่หน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือแก่หญิงทั่วไป ในท้องถิ่นนี้ยังไม่มีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อการช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างกลุ่มในเซตรัฐบาวาเรีย แต่ลักษณะการช่วยเหลือจะเป็นไปในลักษณะการช่วยเหลือส่วนตัวใครที่เดือดร้อนก็พยายามสอบถามขอคำปรึกษาจากเพื่อน เพื่อนที่รู้จักใคร

ที่ให้ความช่วยเหลือได้ก็จะติดต่อกับผู้ที่มีความรู้ดีกว่าเพื่อหาข้อมูล ทางทางช่วยเหลือกันไป สิ่งหนึ่งที่เป็นเสมือนคู่มือในการขอความช่วยเหลือคือ *จูลสารธารา* ซึ่งพิมพ์เผยแพร่ความรู้ต่าง ๆ ที่หญิงไทยในเยอรมนีควรรู้จักจูลสารนี้ หญิงไทยหลายต่อหลายรายได้ติดต่อขอความช่วยเหลือมายังธารา

สังคมและคนแวดล้อมของกรณีศึกษาในเขต Niedersachsen กรณีศึกษาพำนักอยู่ในเขตชนบทของรัฐนี้ เป็นเพียงหมู่บ้านขนาดกลางจำนวนประมาณ 1,000 หลังคาเรือน และเป็นคนไทยคนเดียวในหมู่บ้าน ในเขตชนบทนี้การรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นกลุ่มเพื่อการช่วยเหลือตนเองรวมทั้งกลุ่มกิจกรรมจึงไม่มี แต่เนื่องจากความเป็นชุมชนเล็กซึ่งทุกคนรู้จักกันหมดเมื่อใครรู้ว่ามีคนต่างชาติอยู่ที่ไหนเช่นเมื่อเพื่อนบ้านรู้ว่าในหมู่บ้านอื่นหรือชุมชนอื่นมีคนไทยอาศัยอยู่ก็就会有การบอกเล่ากันต่อไป รวมทั้งมีการขอที่อยู่เบอร์โทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้ แล้วยนำมาให้ ทำให้คนไทยในเขตชนบทเหล่านี้สามารถติดต่อกันได้ ผู้ที่มาอยู่ใหม่ก็จะได้รับการติดต่อจากผู้ที่มาอยู่ก่อน เมื่อคนหนึ่งรู้จักคนไทยที่มาใหม่ก็จะแนะนำให้เพื่อนของตนได้รู้จัก มีการเชิญมาร่วมงานวันเกิด งานเลี้ยงเนื่องในโอกาสต่าง ๆ ระยะเวลาห่างของชุมชนที่อยู่มีใช้อุปสรรคในการพบปะติดต่อ ในบางครั้งจะมีการนัดพบกันในสุดสัปดาห์ของคู่สมรสไทย-เยอรมัน ฝ่ายชายจะสังสรรค์กันอาจไปเล่นกีฬา หรือเล่นบิรติจร่วมกัน ฝ่ายหญิงก็จะทำอาหารสังสรรค์กันตามประสา

การให้ความช่วยเหลือ

การช่วยเหลือซึ่งกันและกันจะเป็นไปในลักษณะเพื่อนช่วยเพื่อนเป็นการส่วนตัว ไม่มีกลุ่มจัดตั้งหรือองค์กรที่เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือให้คำปรึกษา ลักษณะจะคล้ายกับกรณีศึกษาในเขต Hessen ทั้งนี้รวมทั้งโอกาสในการร่วมกิจกรรมทางศาสนาหรือทางวัฒนธรรมไทยที่ต้องเดินทางไปร่วม

กิจกรรมที่จัดขึ้นในท้องถิ่นอื่น โดยอาศัยการส่งต่อข่าวสารจากเครือข่ายเพื่อนและญาติของตนเอง หรือจากหนังสือพิมพ์ “ชาวไทย”

ลักษณะปัญหาของหญิงไทย

ในเขตรัฐที่กรณีศึกษาอยู่ อันได้แก่ รัฐบาวาเรีย Hessen Niedersachsen ปัญหาของหญิงไทยคงไม่ได้แตกต่างจากปัญหาของหญิงไทยทั่วไปในเขตรัฐอื่นแต่อย่างใด ปัญหาที่พบก็เป็นปัญหาด้านภาษา อันนำไปสู่ปัญหาอื่น ๆ เช่น การเสียเปรียบในด้านโอกาสการทำงาน การถูกนายจ้างเอาเปรียบ ปัญหาในครอบครัวเนื่องจากไม่อาจทำความเข้าใจกันได้ การถูกดูถูกเหยียดหยามจากสังคมภายนอก นอกจากนี้ก็จะพบว่าหญิงไทยจะมีปัญหาในด้านการขาดความรู้ในเรื่องกฎหมายต่าง ๆ อันได้แก่ กฎหมายเกี่ยวกับการทำงาน กฎหมายว่าด้วยสิทธิพำนัก กฎหมายครอบครัว ทั้งนี้ส่วนหนึ่งก็เนื่องมาจากการไม่รู้ภาษาเยอรมันที่ดีพอ

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรณีศึกษาที่ 11 : นาดยา (นามสมมุติ)

ประวัติส่วนตัว

บ้านเกิด

เกิดที่พระตะบอง ประเทศกัมพูชา แต่มาโตที่ประเทศไทย

อายุ

ในขณะที่ทำการสัมภาษณ์อายุ 48 ปี

การศึกษา

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนในหมู่บ้าน แล้วมาเรียนต่อประถมศึกษาปี 5-7 ในตัวอำเภอ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

บิดามารดา

แม่เสียชีวิตตอนที่เรียนอยู่มัธยมศึกษาปีที่ 1 พ่อมีอาชีพเป็นตำรวจ ปัจจุบันเกษียณแล้ว มีอาชีพทำนา เมื่อแม่เสียชีวิตพ่อได้แต่งงานใหม่

พี่น้อง

มีพี่น้องร่วมท้องทั้งสิ้น 7 คน และมีน้องที่เกิดจากแม่เลี้ยงอีกหลายคน พี่น้องแต่งงานมีครอบครัวไปหมดแล้ว เหลือแต่น้องเล็ก ๆ ที่เกิดจากแม่เลี้ยงที่ยังคงอยู่ในความดูแลของพ่อและแม่เลี้ยง แต่ พี่ ๆ น้อง ๆ ที่เป็นหลักเป็นฐานแล้วก็คอยจุนเจือพ่ออยู่ นาดยามีความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัวเมื่อกลับมาเยี่ยมบ้านมักจะไปเยี่ยมเยียน พี่น้องคนไหนที่เดือดร้อนนาดยากก็จะช่วยเหลือ นาดยาส่งเสียให้พี่สาวคนโตที่บวชเป็นชีเป็นค่าใช้จ่ายกินอยู่เดือนละ 1,000 บาท เพราะพี่สาวเคยเลี้ยงดตนมา

สถานภาพการสมรส

ปัจจุบันนายตาแต่งงานอยู่กับสามีชาวเยอรมันซึ่งเป็นวิศวกรที่เกษียณแล้วมาเป็นเวลา 12 ปี ไม่มีบุตรด้วยกัน แต่สามีได้รับเอาลูกสาวที่เกิดจากสามีคนไทยเป็นบุตรบุญธรรม โดยรับมาอยู่ตั้งแต่ลูกสาวอายุได้ 13 ปี เรียนจบผู้ช่วยทันตแพทย์ ปัจจุบันแต่งงานมีครอบครัวแล้ว

ชีวิตในวัยเด็ก (ตั้งแต่เกิด - 14 ปี)

นายตาเล่าว่า พ่อเป็นตำรวจ ตนเองและพี่ชายเกิดที่พระตะบอง (ประเทศกัมพูชา) พอนายตาเดินได้พ่อก็ย้ายกลับมาอยู่ที่ประเทศไทย ตอนนั้นที่บ้านมีอาชีพทำนาด้วย ชีวิตตอนเล็ก ๆ ค่อนข้างลำบาก เพราะพ่อแม่มีลูก 7 คนและแม่ก็ป่วยเป็นเวลาลึกลับกว่าปีก่อนที่จะเสียชีวิต ทำนาก็ไม่ค่อยจะพอกิน ฝนแล้งบ้าง ทำนาไม่ได้ข้าว รวมทั้งต้องรักษาแม่ที่ป่วยเรื้อรัง พ่อต้องเอาที่นาไปจำนองนายทุนในตลาด เขาก็จะมาเอาข้าวไปทำให้ไม่พอกินพอใช้

นายตาเริ่มเรียนหนังสือที่โรงเรียนวัดในหมู่บ้านจนจบชั้นประถมปีที่ 4 จึงเข้ามาเรียนต่อในตัวอำเภอแล้วจึงเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กำลังเรียนอยู่เทอมสุดท้ายแม่ก็เสียชีวิตทำให้ไม่ได้เรียนต่อทั้ง ๆ ที่เป็นคนเรียนดีและรักการเรียน อยากเรียนแต่พ่อไม่มีปัญญาจะส่งให้เรียนเนื่องจากฐานะทางบ้านที่ยากจน นายตาเล่าว่ามักจะเสียใจเสมอเวลาที่เห็นเพื่อนที่เรียนหนังสือในโรงเรียน ในขณะที่ตนเองต้องออกมาทำงานเพราะมีความใฝ่ฝันตั้งแต่เด็กว่าอยากเรียนสูง ๆ

นาดยามักจะกล่าวเห็นอยู่เสมอในขณะที่เล่าชีวิตตนเองว่า ชีวิตตนเองนั้นว่าแห่ ขาดความอบอุ่นเพราะแม่ตายตั้งแต่ยังเล็ก ยายก็รังเกียจ เพราะเป็นคนจน ประกอบกับเมื่อแม่ตาย พ่อก็แต่งงานใหม่ แม่เลี้ยงก็ค่อนข้างก็ดกกัน ในความรู้สึกตอนนั้นก็หวังพ่อ ตอนที่พ่อติดพันแม่เลี้ยงมักจะทิ้งให้ลูก ๆ ซึ่งยังเล็ก ๆ นอนกันเองตอนกลางคืนเพราะพี่ ๆ ที่โตแล้วต้องไปทำงานอยู่ต่างจังหวัด ทำให้มีความรู้สึกกลัว และว่าแห่ จากประสบการณ์ดังกล่าวนี้ในวัยเด็กทำให้นาดยาที่มีความรู้สึกที่ว่าแห่ ขาดความอบอุ่นตลอดเวลาและเหมือนกับแสวงหาความรัก ต้องการการปกป้องและความอบอุ่นจากพ่อ สิ่งนี้เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของนาดยา

กระบวนการเข้าสู่ตลาดแรงงานและการย้ายถิ่น (14 - 22 ปี)

นาดยาเริ่มเข้าสู่ตลาดแรงงานเมื่อตอนที่แม่เสียชีวิต ครอบครัวยากจนมากเป็นหนี้สินมากมายเพราะแม่ป่วยเป็นเวลานานต้องเอาเงินไปเป็นค่ารักษาพยาบาล ตอนนั้นพี่สาว 2 คนต้องไปทำงานที่จังหวัดชลบุรี นาดยาต้องออกจากโรงเรียนมาทำงานอยู่กับร้านคนจีนในตลาดในตัวอำเภอ ได้เงินเดือน ๆ ละ 150 บาท ได้เงินส่วนนี้ช่วยเหลือจุนเจือครอบครัว ซื้อข้าวสารส่งเสียให้น้อง ๆ ได้เล่าเรียน

เมื่ออายุได้ 17 ปี นาดยาเดินทางเข้ามากรุงเทพฯ มาทำงานเป็นลูกจ้างร้านคนจีนเช่นกันในเวียงนครเกษมได้เงินเดือน ๆ ละ 250 บาท เริ่มเรียนรู้ภาษาอังกฤษบ้างเพราะในบริเวณนั้นจะมีนักท่องเที่ยวไปซื้อของเสมอ นายจ้างที่นาดยาทำงานด้วยเป็นคนใจดี ตอนเย็นเมื่อเลิกงานแล้วก็ให้นาดยาไปเรียนตัดเสื้อ เรียนได้พอตัดเย็บเป็นต่อมานายจ้างผู้หญิงก็เสียชีวิตลง จึงลาออกไปทำงานเป็นลูกจ้างร้านเครื่องหนังที่สามย่าน

ตอนที่เดินทางเข้ากรุงเทพฯ นาดยาไม่ได้กล่าวถึงสาเหตุหรือแรงจูงใจของการเข้ามาทำงานกรุงเทพฯ เพียงแต่บอกว่าเดินทางเข้ามาคนเดียว

แต่ในครอบครัวของนายาก็มีพี่สาว 2 คนที่ออกจากบ้านไปทำงานที่จังหวัดอื่นเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อหารายได้จุนเจือครอบครัว ดังนั้นการเดินทางเข้ากรุงเทพฯ ของนายทาน่าจะมีเหตุจูงใจในด้านเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพราะนายทาน่าเคยต้องออกจากบ้านมาทำงานในตัวอำเภอเพื่อหารายได้จุนเจือครอบครัว การเดินทางเข้ากรุงเทพฯ นี้ เป็นการย้ายถิ่นฐานครั้งที่ 2 จึงน่าจะมีแรงจูงใจในด้านรายได้ที่น่าจะสูงขึ้น

การแต่งงาน (23 - 31 ปี)

เมื่อนายทาน่าทำงานที่สามย่านได้ระยะหนึ่งก็ได้พบกับสามีคนไหน นายทาน่าแต่งงานเมื่ออายุ 23 ปี สามีอายุมากกว่า 8 ปี เหตุผลที่ตกลงใจแต่งงานด้วยเพราะเห็นว่าเป็นคนกตัญญู เนื่องจากฝ่ายชายพักอยู่กับแม่ตลอด จนอายุ 31 ปีจึงแต่งงาน ซึ่งนายทาน่าเข้าใจเอาว่าเป็นผู้ชายที่รับผิดชอบดูแลแม่ของตน เพราะสามีคอยเอาใจใส่แม่อยู่เสมอ อีกประการหนึ่งที่ทำให้นายทาน่าตัดสินใจเลือกที่จะแต่งงานด้วยก็คืออายุที่มากกว่าหลายปี ด้วยคิดว่าเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งก็คงหมายถึงความสามารถที่จะให้การปกป้อง ให้ความอบอุ่นอันเป็นสิ่งที่นายทาน่าไม่ได้จากพ่อในวัยเด็ก และจากการที่เป็นคนซึ่งต้องการความอบอุ่น ปกป้อง อันเนื่องมาจากประสบการณ์ในวัยเด็กทำให้นายทาน่ามอบความไว้วางใจ ความรัก ความเชื่อใจให้กับสามีจนหมด สามีเป็นทุกอย่างในชีวิต “พี่ก็เกิดมาว่าห่วย พอเรามีแฟนก็เหมือนเขาเป็นทั้งแฟน เป็นอะไรก็ไว้วางใจเขาหมด เหมือนเขาเป็นพ่อบ้าน เหมือนเขาเป็นพ่อเรา อะไรอย่างนี้”

นายทาน่ากล่าวว่าชีวิตตอนที่แต่งงานค่อนข้างลำบาก ในตอนแรกสามีทำงานโรงแรมและเรียนต่อไปด้วย เมื่อนายทาน่าตั้งท้อง สามีต้องออกจากงาน และตกงานเป็นเวลาถึง 3 ปี นายทาน่าต้องเป็นผู้ทำงานหาเลี้ยงครอบครัวซึ่งรวมไปถึงแม่และน้องสาวของสามีซึ่งเรียนอยู่ชั้นอุดมศึกษาด้วย

นาคยาทำงานเป็นนายหน้าขายเพชรพลอยและเครื่องประดับสำเร็จรูป โดยได้เป็นเปอร์เซ็นต์จากการขาย เมื่อสามีเรียนจบได้ทำงานเป็นอาจารย์ในโรงเรียนเอกชนตอนหลังย้ายมาสอนในวิทยาลัยเทคนิคเอกชนที่มีชื่อแห่งหนึ่ง แม้สามีจะมีงานทำเป็นหลักฐานมั่นคงแล้ว แต่นาคยาก็ยังคงต้องทำงานเช่นเดิม เพราะรายได้ของสามีมักจะไม่เหลือ นอกจากนั้นยังทำหนี้สินให้นาคยาต้องตามชดใช้ด้วย

เมื่อฐานะทางบ้านค่อนข้างดีขึ้นนาคยาได้ซื้อบ้านและที่ดินเงินผ่อน เมื่อผ่อนบ้านหมดสามีก็ทำเรื่องโอนเป็นชื่อของเขาคนเดียว เนื่องจากความไว้วางใจในตัวสามี เพราะสามีเป็นทุกอย่างในชีวิต “ความฝังใจในสิ่งเก่า ๆ เราไม่เคยได้รับ เราก็คต้องการความอบอุ่นใหม่ พอใครดี คือพอมมาแต่งงานกับแฟนอาจารย์เหมือนเป็นทั้งพ่อ ทั้งอะไร ไม่ว่าเขาจะให้ทำอะไรไม่เคยอ่านให้เขินตาก็ทำไป” แต่ที่ดินนาคยาทำเรื่องโอนเป็นของลูก ชีวิตในช่วงนี้เริ่มที่จะสบายขึ้น คือ มีบ้านเป็นของตนเอง และมีรายได้พอเพียง แต่ครอบครัวก็เริ่มแตกแยกสามีเริ่มนอกใจไปติดพันผู้หญิงอื่น

ในช่วงที่สามีติดพันผู้หญิงอื่น นาคยามีสภาพทางจิตใจที่แย่มาก ซึ่งมีผลแสดงออกทางกายคือ เจ็บป่วยไม่มีสาเหตุ ผม่วรง จนต้องเข้าพบจิตแพทย์ สาเหตุเนื่องมาจากความคับแค้นใจที่ถูกสามีหลอกหลวง และหลอกล่อเอาทรัพย์สินสมบัติที่หามาได้เป็นของตนเอง ประกอบกับความเสียใจที่ได้ทุ่มเททุกอย่างให้กับสามี การที่ต้องลำบากทำงานเพื่อครอบครัวเมื่อทุกอย่างจะเป็นไปด้วยดี สามีก็ต้องการแยกทาง

ปัญหาในชีวิตครอบครัวอีกประการหนึ่งของนาคยาก็คือ แม่ของสามี ซึ่งถือว่านาคยาเป็นคู่แข่งที่มาแย่งความรักจากลูกชายของตนไป “แต่แม่แฟนกับนี่เป็นปฏิปักษ์กันเลย เรียกว่า มีทางไหนที่จะให้แยกกันได้แก่ทำทุกทาง” ความที่ต้องมีปากเสียงกับแม่สามีเสมอ ๆ จนมีอยู่ครั้งหนึ่งที่แม่

สามีเข้ามาบีบคอ ทำให้เกิดเป็นภาพหลอนที่รบกวนจิตใจลูกสาว จนต้องเข้ารับรักษาตัวกับจิตแพทย์เป็นเวลานานถึง 2 ปี

นายแพทย์หายขาดจากสามีหลังจากที่แต่งงานอยู่กินด้วยกันเป็นเวลา 9 ปี เนื่องจากทนที่จะอยู่ในสภาพจิตใจที่เลวร้ายเช่นนั้นไม่ไหว ประกอบกับทนไม่ได้ที่จะต้องเห็นลูกทรมาณใจจนมีอาการทางจิต ที่ต้องทนเห็นคนที่ตนรักคือแม่และย่าขัดแย้งกันอยู่เสมอ ๆ หลังจากการหย่าร้าง นายแพทย์ทั้งลูกสาวให้อยู่ในความดูแลของย่า “พี่กล้าทิ้งลูกเพราะว่าแม่แฟนสามีเก่าจะรักลูกพี่มาก ไม่รักพี่ แต่รักหลานน่ะอย่างแก้วตาดวงใจ” แล้วตนเองตัดสินใจเดินทางมาเยอรมนี

การตัดสินใจไปเยอรมนี (อายุ 31 ปี)

สาเหตุหลักที่เป็นแรงผลักดันให้นายแพทย์ตัดสินใจเดินทางมาเยอรมนีก็คือ ความแตกแยกในครอบครัวซึ่งมีผลทำร้ายจิตใจนายแพทย์เป็นอย่างมาก การมาเยอรมนีคือ การหนีให้พ้นจากสภาพเก่า ๆ ที่กดดันจิตใจ คับแคบใจ ในตอนนั้นนายแพทย์คิดว่าตนเองได้สูญเสียทุกอย่าง ทั้งบ้านที่ซื้อด้วยรายได้จากแรงงานของตน ทั้งครอบครัวที่เคยอยู่พร้อมกันสมบูรณ์ “คนเรามันสิ้นแล้วมันถึงได้มา มันสิ้นทุกอย่างทุกอย่างแล้ว..... ทำทุกสิ่งทุกอย่างที่เรากำลังก่อสร้างตัว ทุกอย่างกำลังจะลงตัวหมด แล้วมาเป็นอย่างนี้ก็คิดมากถึงได้มา” เมื่อคิดว่าตนเองไม่มีอะไรเหลือแล้วการมาเยอรมนีนอกจากจะเป็นการหนีเพื่อที่จะได้ไม่ต้องพบกับสิ่งที่สะเทือนใจแล้ว ยังถือเป็นการเสี่ยงโชคอีกด้วยนั่นคือกับสภาพที่สูญเสียหมดทุกอย่างในประเทศไทยกับความไม่รู้ว่าจะเป็นอย่างไรในต่างแดนเมื่อเปรียบเทียบกับการที่จะตัดสินใจเลือกทางข้างหน้าคุณจะมีหวังมากกว่า หรือหากไม่มีอะไรที่ดีกว่าก็ไม่มีอะไรที่จะต้องสูญเสีย “.....ยังงี้ก็ไปตายเอาดาบหน้า.....คืออยากมาเสี่ยงเอาละ ว่าถ้าขอไหว้พระไหว้เจ้ามา ก็ขอให้มาเสี่ยงเอาเถอะ ไม่อยากเห็นแล้ว คล้าย ๆ

ยังไม่ว่างก็หมดไปแล้ว เอาเหอะเป็นตายร้ายดีก็มาเถอะ” แต่ในส่วนลึก ๆ นาดยา ก็ตั้งความหวังถึงการตั้งหลักฐานในชีวิตที่มั่นคง หรืออย่างน้อยก็ ฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคงเพียงพอที่จะเลี้ยงดูลูกได้ “คือมาเสี่ยงโชค ถ้า เจอคนดี ๆ ก็คิดว่าจะยึดเอาไว้เป็นหลัก แต่ถ้าไม่เจอก็คิดว่ายังงั้นแหละไป ๆ มา ๆ แอบเขาทำงานแล้วก็กลับเอาเงินไปให้ลูก แล้วก็กลับมา” และการ ที่นาดยาสามารถที่จะเลือกหนีมาเยอรมนีได้ก็เนื่องจากมีช่องทางที่ทำได้ หากนาดยาไม่มีเพื่อนคนรู้จักที่สามารถชักพามาเยอรมนีการหนีของนาดยา อาจจะ เป็นไปในรูปแบบอื่นหรืออาจจะเป็นการเดินทางไปที่อื่น

นาดยามาเยอรมนีได้โดยการชักนำของเพื่อนซึ่งเดินทางเข้ามาทำ งานในเยอรมนีและรู้จักคู่ทางในการเดินทางดีเพื่อนคนนี้นักจะเป็นคนช่วย เหลือชักนำให้ผู้หญิงไทยหลาย ๆ คนเดินทางเข้ามา ขณะนี้เพื่อนคนนี้ไม่ ได้อยู่ในเยอรมนีแล้วแต่ได้ออกไปทำงานที่ประเทศญี่ปุ่น

นาดยาเดินทางมาเยอรมนีครั้งแรกในราวปี 1979 (พ.ศ. 2522) ในขณะที่การเดินทางเข้ามาเยอรมนีของคนไทยค่อนข้างสะดวก บุคคล สัญชาติไทยสามารถเดินทางเข้ามาเยอรมนีโดยไม่จำเป็นต้องมีวีซ่า เมื่อเข้า มาสามารถอยู่ได้นาน 3 เดือน ในฐานะนักท่องเที่ยว นาดยา ก็เดินทางเข้า มาเยอรมนีในลักษณะนี้ แล้วมาแอบทำงานโดยเริ่มทำงานครั้งแรกที่ร้าน อาหารในเขต Niedersachsen ทำงานเป็นผู้ช่วยทั่วไปอยู่ในครัว เพราะยัง ไม่รู้ภาษาเยอรมัน “แต่พี่ก็พูดอะไรไม่ได้ตอนนั้น ก็เพียงแค่ช่วยในครัวแหละ เขาให้หั่นอะไร เขาให้ทำ เขาให้ตีแป้ง เขาให้ก็ทำอย่างนั้นอยู่แต่ข้างหลัง คือ แอบทำงาน” เมื่อครบกำหนด 3 เดือนก็เดินทางกลับไปอยู่ประเทศไทย เกือบครึ่งปีแล้วก็เดินทางมาใหม่ เป็นอย่างนี้อยู่ประมาณ 2 - 3 ปี เจ้าของ ร้านอาหารเป็นชายอายุมากใจดีและมีความกรุณาในสายตาของนาดยา เพราะจะคอยช่วยเหลือผู้หญิงไทยอยู่เสมอ ๆ ต่อมาเมื่อภรรยาของเจ้าของ เสียชีวิตนาดยาจึงแนะนำให้รู้จักกับพี่สาวตน และได้แต่งงานกับพี่สาวของ

นาดยา เจ้าของร้านซึ่งมีศักดิ์เป็นพี่เขยได้แนะนำให้รู้จักผู้ชาย 3 คน และแนะนำให้เลือกสามีคนปัจจุบัน เนื่องจากมีฐานะการงานดี นาดยาดตกลงใจตามที่พี่เขยแนะนำและได้ไปอยู่กับสามีคนปัจจุบัน ทำให้ไม่ต้องเดินทางกลับมาประเทศไทยเมื่อครบกำหนด 3 เดือน เพราะมีผู้ชายคอยค้ำประกันในการต่ออายุวีซ่าให้ แต่ก็ต้องต่ออายุทุก ๆ 3 เดือน อยู่กับผู้ชายได้ 3 ปี จึงแต่งงานกัน เพราะต้องรอให้การหย่าร้างของฝ่ายชายเป็นที่เรียบร้อยเสียก่อน ตอนที่รู้จักกันนั้นฝ่ายชายแยกทางกับภรรยาแล้วแต่ยังไม่ได้หย่าขาดกันตามกฎหมาย

สภาพชีวิตในเยอรมนี (31 - ปัจจุบัน)

นาดยาแต่งงานอยู่กินกับสามีชาวเยอรมันคนปัจจุบันมาเป็นเวลาร่วม 12 ปีแล้ว โดยได้ทดลองอยู่ด้วยกันเพื่อดูใจกันเป็นเวลา 3 ปีก่อนที่จะได้แต่งงานกัน เหตุผลที่นาดยาดตกลงใจที่จะมีคู่ใหม่นั้นนอกจากคล้อยตามความเห็นชอบของพี่เขยที่เป็นเจ้าของร้านอาหารที่ทำงานด้วย ซึ่งนาดยาให้ความเคารพเหมือนพ่อแล้ว ในตอนนั้นนาดยาต้องการประชิดสามีคนไทยด้วย “...คิดว่ายังเจ็บใจแฟนคนไทย คิดว่ายังไงฉันจะต้องมีให้ดีกว่าเธอ” และสิ่งที่ไม่อาจจะมองข้ามไปได้ก็คือเหตุผลที่พี่เขยแนะนำชักพาผู้ชายมาให้นั้น ก็คงจะมีสิ่งเกี่ยวข้องกับวีซ่าของนาดยา เพราะในฐานะนักท่องเที่ยวเป็นการยากที่จะขอต่อวีซ่า และเป็นไปไม่ได้ที่จะได้งานทำ แม้นาดยาจะไม่ได้กล่าวถึงเหตุผลนี้แต่หากพิจารณาจากความเป็นจริงและเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องเนื่อก็คงสรุปได้ว่าการแต่งงานกับชายเยอรมันก็มีจุดมุ่งหมายถึงการได้มาซึ่งสิทธิในการพำนักอยู่ในเยอรมนีด้วย และจากความตั้งใจของนาดยาเองที่กล่าวไว้ว่า “...ถ้าเจอคนดี ๆ ก็จะมีเขาไว้เป็นหลัก....” ก็ทำให้คาดได้ว่าก่อนมาเพื่อนคนที่ชักพามาคงจะได้บอกกล่าวให้รู้ถึงเงื่อนไข สิ่งที่ต้องควรกระทำในการที่จะทำให้อยู่ในเยอรมนีได้ และอาจจะอวดอ้างสรรพคุณของการได้สามี

เป็นชาวเยอรมันไว้ด้วยเพราะจากการสัมภาษณ์หญิงไทยคนอื่นที่บังเอิญมาเยี่ยมนี้โดยการชักพาของเพื่อนคนเดียวกันนี้ของนาคยา เธอก็ให้เหตุผลในการทำงานนองคล้าย ๆ กัน (ขณะสัมภาษณ์ผู้สัมภาษณ์ไม่รู้ว่าทั้งสองคนรู้จักกันและเดินทางมาเพราะเพื่อนคนเดียวกัน เนื่องจากทั้งสองอยู่ไกลกันมาก) ดังนั้นนาคยาจึงตั้งความหวังในการมาเยอรมนีไว้ด้วยว่าอาจจะได้แต่งงานหรือต้องแต่งงานเพื่อที่จะให้อยู่ในเยอรมนีได้

สามปีที่อยู่กับสามีชาวเยอรมันก่อนแต่งงาน นาคยากล่าว่าเป็นการทดลองอยู่ด้วยกันเพื่อที่จะดูใจกันในขงนี้ นาคยาต้องเผชิญกับปัญหาการถูกระรานจากภรรยาเก่าของสามี ซึ่งมักจะมาอาละวาดนาคยาขณะที่สามีไปทำงาน แต่นาคยาก็โต้ตอบเสมอ จนในที่สุดสามีได้เข้ามาจัดการกับภรรยาเก่าของตนให้เลิกราไป ขณะที่อยู่ด้วยกัน 3 ปีนั้นนาคยาจะถือหลักเอาความซื่อสัตย์เป็นที่ตั้ง มักน้อยไม่แสดงว่าต้องการเอาแต่ได้ ไม่เคยเรียกร้องขอสั่งใจจากฝ่ายชายนอกจากขอให้ส่งเสียลูกที่อยู่ประเทศไทย ในตอนนั้นสามีจะเอาเงินไว้ให้ใช้ในลิ้นชักโต๊ะ เมื่อนาคยาเอาไปใช้อะไรก็จะเก็บใบเสร็จมาให้ดูเพื่อเป็นการแสดงความซื่อสัตย์ เมื่อแต่งงานกันแล้วนาคยาก็ยังคงปฏิบัติตนเช่นเคยอย่างที่เคยปฏิบัติมาก่อนแต่งงาน ดูแลสามีในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่สามีเคยมีประสบการณ์ที่ไม่ดีเมื่ออยู่กับภรรยาเก่า เช่น ภรรยาเก่าจะไม่ดูแลเรื่องความเป็นอยู่ หรือเรื่องอาหารการกิน ส่วนนี้นาคยาจะเรียนรู้แล้วพยายามทำในสิ่งตรงข้ามกับที่ภรรยาเก่าเคยทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องอาหาร นาคยากล่าว่า “ให้เขากินให้อิ่มเพราะเขาจะได้อยู่กับเรานาน ๆ เขาจะได้มีร่างกายแข็งแรงดูแลเขาให้ดีเพราะเราก็ต่างคนต่างฟังก์กัน” สิ่งเหล่านี้อาจมองได้ว่าเป็นการเอาอกเอาใจปรนนิบัติสามี เป็นความจำยอมที่ผู้หญิงไทยต้องกระทำ ซึ่งให้ภาพของหญิงไทยที่อ่อนแอเป็นผู้หญิงที่คอยแต่ปรนนิบัติอันสอดคล้องกับภาพตายตัวของหญิงไทย (stereotype) ที่ปรากฏตามสื่อมวลชนต่าง ๆ

แต่หากมองจากในแง่ความคิดของนายตาที่ว่าเราต่างคนต่างพึ่งกันแล้ว อาจมองได้ว่าสิ่งนี้เป็นยุทธศาสตร์เพื่อการดำรงชีวิตในเยอรมนีของนายตา แต่ก็อาจจะมีการแย้งว่าคงไม่ใช่ยุทธศาสตร์อะไรแต่ที่นายตาต้องทำเพราะถูกสภาพการณ์บังคับ ต้องเอาใจสามีไว้ไม่อย่างนั้นก็อาจจะอยู่ไม่ได้ ดังนั้นนายตาก็เป็นแค่ผู้หญิงที่น่าสงสารที่ต้องมีชีวิตเพื่อรับใช้สามี การมองในลักษณะเช่นนี้เป็นการด่วนสรุปและเป็นการมองอย่างมีอคติเกินไป เพราะหากพิจารณาในด้านความตั้งใจแล้ว จะเห็นได้ว่าที่นายตากระทำดังกล่าว นั้นไม่ได้ต้องกระทำเพราะสถานการณ์บังคับ แต่เป็นการกระทำที่ไตร่ตรองถึงผลที่จะเกิดขึ้น นายตาใช้ resource ที่ตนมีมาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง เพื่อให้บรรลุผลที่ต้องการ นายตามองเห็นผลจากการกระทำของตนเอง เมื่อ 3 ปีก่อนเมื่อนายตาและสามีเดินทางไปเที่ยวประเทศไทยสามีก็ซื้อบ้านราคาเป็นล้านให้โดยโอนเป็นชื่อของนายตาเพียงคนเดียว สิ่งนี้นายตามองว่าเป็นผลจากการกระทำการวางตัวที่เสมอต้นเสมอปลายของตน คือไม่แสดงความอยากได้ “เพราะพี่เป็นคนเสมอต้นเสมอปลายเคยอย่างไรก็อย่างนั้นตลอด ก็เมื่อ 3 ปีที่แล้วแฟนพี่ก็ไปซื้อบ้านให้อีกหลังหนึ่งที่เมืองไทยในราคาล้านกว่าบาท พี่ก็ไม่ได้ขออีก พอแก่ไปเจอถูกใจแก่ก็ซื้อให้พี่เฉย ๆ แล้วซื้อพี่คนเดียว... เขาถือว่าเป็นรางวัลชีวิตให้กับพี่ที่เราแต่งงานกัน...”

เมื่อนายตาแต่งงานกับสามีได้ 2 ปีก็ไปรับลูกสาวมาอยู่ด้วย ตอนนั้นลูกสาวอายุ 13 ปีส่งเสียจนเรียนจบผู้ช่วยทันตแพทย์ ปัจจุบันลูกสาวอายุ 23 ปีแต่งงานมีครอบครัวแยกบ้านไปแล้ว สามีนั้นติดต่อลูกสาวมากแม้จะไม่ค่อยแสดงออก แต่จากการปฏิบัติต่อลูกสาวทำให้นายตาเห็นว่าสามีไม่รังเกียจคือสามีมักจะส่งเสริมให้กำลังใจลูกสาวเสมอ และจะให้รางวัลเมื่อลูกสาวประสบความสำเร็จในการเรียน และนายตาเองก็สอนลูกให้มีความกตัญญูต่อพ่อเลี้ยง

สามีชาวเยอรมันของนาคยาอายุมากกว่านาคยา 16 ปี เป็นคนเจ้าระเบียบ นาคยาต้องปรับตัวให้เป็นระเบียบขึ้น เวลาจะไปไหนทำอะไรต้องบอกกล่าวขออนุญาต “คือไม่ถือสิทธิ์เงินเกินไป ไม่เอาแต่ใจตัวจนเกินไป ก็ไม่มีปัญหาอะไรกัน...” และการที่อยู่กับสามีคนนี้นาคยาจะมีความรู้สึกว่าเป็นผู้ตามไม่ต้องคิดอะไรเองเลย เวลาจะตัดสินใจก็ต้องถามสามีก่อน “...แต่พออยู่กับแฟนคน *Deutsch* นี้รู้สึกว่าแกจะเป็นผู้นำทุกอย่างจนเราไม่ต้องทำอะไรเลย เพียงแต่ทำตามแก ก็เลยจะทำอะไรก็เลยเป็นคนไม่กล้าตัดสินใจคนเดียว ต้องถามแกก่อน...” สิ่งเหล่านี้หากมองในแง่หนึ่งอาจมองได้ว่านาคยาไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่มีอิสระในการคิดเพราะจะทำอะไรก็ต้องถามสามีก่อน ซึ่งตรงกับภาพตายตัวของหญิงไทยในเยอรมนีที่ว่าอยู่ใต้อาณัติของสามี สามีเป็นผู้กำหนดทุก ๆ อย่าง และนั่นก็คือความทุกข์ยากของผู้หญิงไทยที่ต้องมีความเป็นอยู่เช่นนี้ แต่หากมองในความคิดความรู้สึกของนาคยาที่กล่าวเปรียบเทียบกับชีวิตคู่ของตนรวมทั้งชีวิตในอดีตที่ผ่านมา กับการเป็นอยู่ในปัจจุบัน จะเห็นว่านาคยาไม่ได้มองว่ามันเป็นปัญหา เป็นความทุกข์ในชีวิตที่ต้องทน แต่กลับมองว่าเป็นการยกชั้นความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น “ชีวิตที่ดีกว่า จากหน้ามือเป็นหลังมือ...” ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่านาคยามีชีวิตที่ลำบากมาตลอด ต้องต่อสู้ดิ้นรนทำทุกอย่างด้วยตนเอง สามีคนไทยก็ไม่ได้เหลียวแล เมื่อมาอยู่กับสามีชาวเยอรมันที่เป็นผู้นำคิดและทำทุกอย่าง ซึ่งตรงข้ามกับสามีไทย อาจจะทำให้นาคยารู้สึกว่าไม่ใช่สิ่งที่น่าทุกข์ร้อนอะไร แต่เป็นความสบายขึ้นไม่ต้องดิ้นรนก็เป็นได้ “คือเมื่อก่อนพี่เป็นช่างทำหน้า ถึงจะได้สามีมีเงินเดือน แต่ก็ไม่เคยเห็นเงินเดือน ตอนที่อยู่กับคนไทย ไม่เคยเลย แม้ไม่จะหมู่บ้านจะผุดตรงไหนก็ต้องแบกไม้มาเอง ทำเอง....” “ชีวิตของพี่ตั้งแต่เด็ก ๆ ตั้งแต่เริ่มเลิกงานแต่งงานอายุ 27 - 28 จะลำบากมาก พอพี่มาแต่งงานกับแฟนพี่คนปัจจุบันเนี่ย ชีวิตพี่ดีขึ้นเป็นลำดับ แล้วก็ประสบความสำเร็จเป็นลำดับ คือดีขึ้น....”

ดังนั้นอาจจะสรุปความหมายของชีวิตที่ดีกว่า หรือดีขึ้นในความหมายของนาคยาได้ว่า คือชีวิตที่ไม่ต้องดิ้นรน ที่ต้องแบกภาระทั้งหลายทั้งปวงไว้เพียงคนเดียว ดังที่นาคยาเคยทำเมื่ออยู่กับสามีคนไทย ชีวิตที่ดีกว่าก็อาจจะหมายถึง ในด้านเศรษฐกิจที่ค่อนข้างมั่นคง มีรายได้ที่เพียงพอ และสามารถจุนเจือพี่น้องได้ด้วย อนึ่งการให้ความหมาย “ชีวิตที่ดีขึ้นหรือดีกว่า” ของนาคยานั้น นาคยาให้ความหมายมันโดยการเปรียบเทียบเป็นหลัก สิ่งที่นาคยาเคยชมชื่น เตือนร้อกับมันในอดีต หากในปัจจุบันเป็นในทางตรงกันข้าม หรือเป็นไปในทางที่ไม่ทำให้นาคยาเตือนร้อ ทุกข์กังวล นาคยาก็ถือว่านั่นคือชีวิตที่ดีกว่า ที่ดีขึ้น และก็หมายถึงความสำเร็จในชีวิตด้วย มาตรฐานในการวัดนั้นก็เป็มาตรฐานของนาคยาเองซึ่งไม่จำเป็นต้องเหมือนของคนอื่น เพราะสิ่งเหล่านี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขความพอใจของแต่ละบุคคลมากกว่า

อีกประการหนึ่งซึ่งมีความสำคัญที่ทำให้นาคยาไม่มีความรู้สึกในทางลบต่อการต้องเป็นผู้ตามในปัจจุบันก็คือ ความอบอุ่น ความรู้สึกว่ามีคนปกป้องดูแล ที่ได้รับจากสามีที่มีอายุมากกว่า ซึ่งเป็นสิ่งที่นาคยาขาดในวัยเด็กและเป็นสิ่งที่นาคยาโหยหาอยู่เสมอ นาคยามีความรู้สึกต่อสามีคนปัจจุบันเช่นที่เคยมีความรู้สึกต่อสามีคนไทยนั่นก็คือสามีเป็นเสมือนตัวแทนความรักจากพ่อที่นาคยาเคยสูญเสียไปเมื่อวัยเด็ก “เหมือนเขาเป็นทั้งพ่อและสามี เพราะว่าว่าเหว่มาแต่เล็กนะพ่อแม่เสีย พ่อก็ไปมีภรรยาใหม่ก็ไม่ค่อยได้คลุกคลีกัน คือจะเข้าหาพ่อ แม่เลี้ยงก็ดูก็ดกกันยังเงี้ยวเหว่ พอมาเจอแฟนคนนี้ก็เลยอบอุ่นดี...” อนึ่งแม้นาคยาจะเป็นผู้ตาม แต่ก็ไม่ได้ถูกบีบบังคับให้ต้องกระทำในสิ่งที่ตนฝืนใจ นาคยาสามารถทำในสิ่งที่ต้องการ เช่นส่งเสียเงินให้พี่สาวที่บวชเป็นชีโดยที่ไม่บอกให้สามีรู้ หรือออกไปทำงาน มีรายได้เป็นของตนเอง ซึ่งจะเอาไปทำอะไรก็ได้ตามต้องการ เช่นได้อัฐมูสงเสียลูกจนเป็นผิงผา องค์ประกอบเหล่านี้จึงทำให้ชีวิตคู่ของนาคยาดำเนินไปได้โดยที่นาคยาไม่มีความรู้สึกเตือนร้อหนัก

ดังนั้นการที่จะต้องเป็นผู้ตามในชีวิตคู่กับชายเยอรมันไม่จำเป็นจะต้องเป็นปัญหาทุกชั่วอนของผู้หญิงไทยเสมอไป ดังการมองตามทฤษฎีที่เฟมินิสต์ต้องการจะมอง หากแต่ระดับความทุกข์ร้อนหรือความเป็นไปได้ที่จะเป็นปัญหาจะขึ้นกับความรู้สึกรับรู้ของตัวผู้หญิงเอง และหากผู้หญิงไทยจะไม่มีเคียดแค้นหรือความเจ็บปวดทรมานตามที่นายารู้สึก ก็ไม่ใช่เป็นเพราะหญิงไทยเคยชินกับสภาพการเป็นช่างเท้าหลังแต่อย่างใด เพราะในกรณีนายาก็จะเห็นได้ว่าเธอไม่เคยได้เป็นช่างเท้าหลังเลย แต่ในการพิจารณาถึงปัญหาและสภาพชีวิตของผู้หญิงไทยคงจะต้องดูส่วนอื่นเช่นความเป็นมาในชีวิต และประสบการณ์ที่ผ่านมาเป็นองค์ประกอบด้วย

เมื่อแต่งงานแล้วนายหาไม่ได้ทำงาน แต่อยู่บ้านเฉยๆ เพราะต้องมีคนอยู่บ้านคนหนึ่ง เมื่อสามีเกษียณอายุและอยู่บ้าน นายก็ออกไปทำงานเป็นคนทำความสะอาดที่โรงเรียน วันละ 2 ชั่วโมง ซึ่งเป็นรายได้ที่มากสำหรับนาย นายเงินส่วนนี้นายเอาไปใช้จ่ายเรื่องส่วนตัว เช่นเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปเมืองไทย เอาไว้จุนเจือพี่น้องที่ขาดแคลน นายส่งเสียให้พี่สาวที่บวชเป็นชีโดยที่สามีไม่รู้ เพราะสามีกล่าวว่าเขาแต่งงานกับนายไม่ได้แต่งงานกับญาติพี่น้องด้วย การที่ต้องส่งเสียครอบครัวของคนไทยเป็นสิ่งที่คนเยอรมันไม่อาจเข้าใจได้เพราะตามวัฒนธรรมค่านิยมที่ถือปฏิบัติในเยอรมนี แต่ละคนจะรับผิดชอบตนเองเป็นอิสระไม่พึ่งพากันและกัน การแต่งงานคือการอยู่ร่วมกันของคนเพียงสองคนและจะรับผิดชอบระหว่างกันเท่านั้น ลูกไม่มีหน้าที่ที่ต้องส่งเสียพ่อแม่ พี่น้องก็ไม่จำเป็นต้องส่งเสียเลี้ยงดูกันเช่นในประเทศไทย

การใช้ชีวิตของนายในเยอรมนี นายกล่าวว่าพยายามเรียนรู้การใช้ชีวิต ความเป็นอยู่ของคนเยอรมันเพื่อปรับตัวเองให้เข้ากับสังคมที่นี่ และเพื่อเป็นการแก้ไขภาพพจน์ของประเทศไทยด้วย นอกจากนั้นนายยังยึดมั่นในประเพณีไทย เช่นการสอนลูกให้มีความกตัญญูต่อพ่อแม่ซึ่งเลี้ยงดู

ส่งเสียให้ลูกเรียนจนมีครอบครัว และที่เป็นสัญลักษณ์ของประเพณีไทยอีกอย่างที่ทำนายยึดถือซึ่งผู้หญิงไทยในเยอรมนีส่วนใหญ่มักจะถือเป็นเรื่องที่แสดงความเป็นคนไทยด้วย ก็คือ การมีห้องพระ การสวดมนต์ไหว้พระ นวดยา จะสวดมนต์ทุก ๆ วัน ๆ ละ 30 หรือ 20 นาที

นวดยาสรรูปความเป็นอยู่ของตนในปัจจุบันว่า “ฐานะการเป็นอยู่มีความสุขตามอัตภาพไม่รวยและก็ไม่จนไม่มีหนี้สิน พอได้กินได้อยู่มีฐานะพอปานกลาง” นวดยารู้สึกชีวิตตนเองได้ผ่านพ้นอุปสรรคอะไรต่ออะไรไปหมดแล้ว และมีความร่ำเย็น “ชีวิตที่ดีขึ้นเป็นลำดับ แล้วก็ประสบความสำเร็จเป็นลำดับ คือดีขึ้น อะไรที่มีปัญหาที่รู้สึกว่าเป็นปัญหาต่าง ๆ ที่มีก็รู้สึกว่าคลี่คลายไปด้วยดีตลอด คือไม่ได้ทำให้เราจน คือฟันฝ่ามาได้ดี แล้วทุกวันนี้ก็อยู่ร่ำเย็นดี ไม่มีอะไรเราก็อยุกันแบบสมณะ ถึงหน้าร้อนก็ปลุกผักทำสวนครัว” นั่นคือนวดยามีความพอใจกับความเป็นอยู่ในขณะนี้พอสมควร และหากพิจารณาจากคำพูดของเธอเราก็อาจจะเห็นได้ว่า นวดยาเปรียบเทียบกับชีวิตของตนตอนนี้กับชีวิตก่อนที่จะเดินทางมาเยอรมนี ตอนที่เธอตัดสินใจเดินทางก็เพราะมีปัญหาทางครอบครัวการเดินทางคือการเสี่ยง แต่ระยะเวลา 16 ปี (ตั้งแต่ 1979-1994) ในเยอรมนีซึ่งนวดยาได้เผชิญกับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ทั้งในด้านกฎหมายที่ต้องเสี่ยงต่อการถูกจับว่าแอบทำงาน และปัญหาที่ต้องเผชิญกับภรรยาเก่าของสามีก่อนที่จะได้แต่งงานกัน รวมทั้งการปรับตัว ได้แสดงให้เห็นว่าการตัดสินใจนั้นไม่ได้เป็นผลเสียเพราะทำให้นวดยามีครอบครัวที่อบอุ่นสำหรับเธอ รวมทั้งไม่ได้ทำให้มีความยากลำบากในด้านเศรษฐกิจ แถมยังมีพอใช้ที่จะสามารถหย่อนให้กับญาติพี่น้อง รวมทั้งแม่สามีเก่าได้ด้วย

หากจะมองในอีกแง่หนึ่ง การที่นวดยาหันเข้าหาพุทธศาสนา โดยพยายามยึดหลักคำสอนที่ให้พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ก็อาจจะกล่าวได้ว่า นวดยาพยายามทำใจให้พอกับสภาพที่เป็นอยู่ ซึ่งในความเป็นจริงก็ไม่ได้อ

เด็กร้อนอะไรนักทางเศรษฐกิจ เพราะนายสามารถที่จะจุนเจือครอบครัว
 ของตน พร้อมทั้งส่งเสียพี่สาวที่บวชเป็นชี ซึ่งเป็นคนที่เคยเลี้ยงดูนายมา
 มาแต่เล็ก ๆ ทำให้นายมีความภูมิใจว่าได้เป็นคนที่มีความกตัญญูรู้คุณ
 ได้ทดแทนบุญคุณพี่สาว และการทำใจนี้ก็อาจจะเป็นการทำให้ยอมรับสิ่ง
 ต่าง ๆ อันอาจทำให้นายไม่ได้มีความรับรู้หรือต้องการที่จะรู้สึกถึงความ
 เด็กร้อน อาจเป็นการข่มใจกับปัญหา และยอมรับสภาพที่เป็นอยู่ ด้วย
 การทดแทนสิ่งเหล่านี้ด้วยความสุขใจ ภูมิใจที่ได้เห็นลูกมีครอบครัว สุขใจ
 ที่ได้ช่วยเหลือพี่น้อง และได้ทดแทนบุญคุณพี่สาว

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรณีศึกษาที่ 12 : สุดา (นามสมมุติ)

ประวัติส่วนตัว

บ้านเกิด

กรุงเทพฯ

อายุ

ในขณะที่ทำการสัมภาษณ์อายุ 44 ปี

การศึกษา

มัธยมศึกษาปีที่ 3

บิดามารดา

พ่อแม่ยังมีชีวิตอยู่ทั้งคู่ พ่อเคยแต่งงาน โดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส เมื่อสมัยทำงานเป็นครูอยู่ต่างจังหวัด เมื่อย้ายมาทำงานในกรุงเทพฯ ได้แต่งงานจดทะเบียนสมรสกับแม่ของสุดา ครอบครัวของสุดา จึงมีแม่สองคน คือ แม่ใหญ่ที่อยู่ต่างจังหวัด และแม่ที่กรุงเทพฯ ซึ่งปรองดองกันเป็นอย่างดี มีการติดต่อไปมาหาสู่กันเป็นประจำ เมื่อปิดเทอมลูก ๆ ทางกรุงเทพฯ ก็จะไปเยี่ยมเยียนพี่น้องและแม่ใหญ่ที่ต่างจังหวัด

พี่น้อง

สุดาเป็นลูกคนโตของแม่ที่จดทะเบียนสมรส มีน้องร่วมแม่เดียวกันอีก 2 คน เป็นหญิงหนึ่งคน ชายหนึ่งคน สำหรับพี่น้องลูกแม่ใหญ่สุดาไม่ได้กล่าวถึงว่ามีกี่คน สุดามีความสัมพันธ์ที่ดีต่อพี่น้อง รวมทั้งพี่น้องที่เป็นลูกพี่ลูกน้อง เมื่อสุดามาทำงานได้ระยะหนึ่งได้ออกค่าใช้จ่ายเพื่อให้พี่น้องมาทำงานเดินคาบارةเช่นกัน และ

น้องคนนี้ได้ตอบแทนโดยการช่วยเหลือ
 ส่งเงินเป็นค่าเล่าเรียนลูกของสุดาเป็นเงิน
 ประมาณ 1,000 มาร์ค
 สถานภาพการสมรส ปัจจุบันแต่งงานอยู่กินกับสามีชาวเยอรมัน
 ซึ่งอายุอ่อนกว่าสุดา 10 ปีมาเป็นเวลา 10
 ปี มีบุตรด้วยกัน 1 คน เป็นผู้ชายอายุ
 10 ปี สามีมีอาชีพเป็นช่างเครื่องยนต์

ชีวิตในวัยเด็ก (ตั้งแต่เกิด - 16 ปี)

สุดาไม่ได้กล่าวถึงชีวิตของตนในวัยเด็กมากนัก นอกจากกล่าวว่า
 “วัยเด็กก็ไม่มีอะไรหรอก ลำบากก็มีอยู่บ้างเพราะลูกหลายคน” สุดาและ
 น้อง ๆ ต้องออกเร่ขายขนมบ้างเพื่อที่จะได้เงินมาเป็นค่าใช้จ่ายในสิ่งที่ตนต้องการ
 ซึ่งไม่ใช่สิ่งจำเป็นนัก เช่นหากอยากได้ของเล่นต้องหาเงินซื้อหาเอาเอง
 อันถือเป็นการช่วยเหลือตนเองและเป็นการผ่อนภาระแก่พ่อแม่

ชีวิตวัยเด็กของสุดาสิ้นสุดลง เมื่อสุดาเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
 สุดาไม่ยอมเรียนต่อ เพราะต้องการแต่งงาน

การแต่งงาน (17 - 27 ปี)

เมื่อเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สุดาบอกกับพ่อแม่ว่า “ไม่เรียน
 ต่อแล้วแหละฉันอยากจะมีส่วนร่วมแล้ว” พ่อแม่โกรธมากและพยายามทัดทานแต่
 สูดาก็ไม่ยอมฟัง ปัจจุบันสุดากล่าวว่าเธอเริ่มรู้สึกถึงผลที่ได้รับจากการที่ไม่
 เชื่อฟังคำทัดทานของพ่อแม่ที่ต้องการให้สุดาศึกษาต่อ เพราะจากการตัดสินใจ
 ใจไม่ยอมเรียนต่อนั้นทำให้สุดามีทางเลือกในการทำงานค่อนข้างน้อย

สุดาได้แต่งงานอยู่กินกับเพื่อนนักเรียนรุ่นพี่ในโรงเรียนเดียวกันโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส เมื่อแต่งงานแล้วสามีสุดาได้ไปทำงานอยู่ต่างจังหวัด 3 เดือนจึงจะกลับมาครั้งหนึ่ง โดยจะส่งเงินมาให้สุดาประมาณเดือนละ 100 - 300 บาท แต่ไม่ได้ส่งอย่างสม่ำเสมอบางครั้งก็เว้นเดือนบ้าง สุดาจึงต้องรับภาระในการเลี้ยงดูลูกอยู่ทางกรุงเทพฯ เพียงลำพัง

สามีสุดาเป็นคนเจ้าชู้เมื่อไปทำงานต่างจังหวัดที่ไหนก็มักจะมีผู้หญิงอยู่ที่นั่นเป็นประจำ และหลายครั้งเมื่อเดินทางกลับมาหาสุดาก็จะมีผู้หญิงตามมาด้วย และจะทิ้งไว้กับสุดาซึ่งก็จำต้องรับไว้ในครอบครัว ดูแลเลี้ยงดูจนแต่งงานไปกับผู้ชายอื่น

ตอนที่แต่งงานใหม่ ๆ สุดาทำงานรับจ้างเป็นช่างสอยเสื้อ โดยรับมาทำที่บ้าน รวมทั้งรับจ้างซักรีดเสื้อผ้าด้วย ต่อมาช่วงกลางวันได้ไปทำงานขายของที่หน่วยงานราชการแห่งหนึ่ง แต่เนื่องจากรายได้ไม่เพียงพอเพราะมีลูก 3 คน และสามีก็ไม่ได้ส่งเสียอะไร จึงไปทำงานเป็นคนเสิร์ฟที่สถานโบว์ลิ่งในตอนกลางคืนด้วย

สุดาทนอยู่กับสามีเป็นเวลาถึง 10 ปีจึงขอแยกทาง เพราะความไม่รับผิดชอบของสามีที่ไม่เคยดูแลส่งเสียตลอดระยะเวลาที่อยู่กินด้วยกันจนที่สามีภรรยา “ไม่ช่วยโงะ คือมาที่ก็หลับนอนกันที่ แล้วก็เดินทางต่อไปอีก” เมื่อเลิกรักกันแล้วสามีก็มีผู้หญิงอื่นต่อไป และไม่ได้มารับผิดชอบเลี้ยงดูแต่อย่างใด ตอนหลังพ่อแม่ทางสามีมารับลูกคนกลางไปเลี้ยง

ตลอดระยะเวลา 10 ปีที่ยังอยู่กินกับสามีนั้น เมื่อสามีไปทำงานต่างจังหวัดสุดาก็มีผู้ชายมาติดพันบ้าง แต่ไม่ได้คิดจริงจังอะไร มักจะเป็นไปในลักษณะหลอกเพื่อเอาเงินมาช่วยเหลือครอบครัวมากกว่า เหตุผลที่สุดามีผู้ชายอื่นบ้างก็เนื่องจากความว้าเหวที่อยู่ห่างสามี “คือมันกดดันมาก ๆ เข้าเนี่ย และอายุน้อยการที่ว่าห่างสามีก็อยากมีอารมณ์บ้าง”

แต่ประการสำคัญคือเป็นการหาคนที่จะสามารถช่วยเหลือจนเจ็ครอบครัวยุติ
มากกว่า

การเป็นแม่ที่ต้องดูแลลูกเพียงลำพัง และชีวิตคู่ครั้งต่อมา (27-33 ปี)

หลังจากที่สุดาบอกขอเลิกกับสามี สุดาต้องรับภาระเลี้ยงดูลูกเพียง
ลำพัง สุดากล่าวว่าตนมีภาระค่อนข้างมากเพราะลูกคนที่ 3 มักจะป่วยอยู่
เสมอ และลูกแต่ละคนกำลังเรียนและสุดาต้องการให้ลูกได้เรียนโรงเรียนที่ดี
จึงมาปรึกษาเพื่อนที่มีชีวิตที่คล้ายคลึงกันคือมีสามีที่ไม่ค่อยให้เงินค่าใช้จ่าย
ในครอบครัว เพื่อนคนนี้จึงตัดสินใจไปทำงานบาร์ที่พัฒนาพงศ์ เพื่อนชวน
ให้สุดาไปลองทำดู สุดาให้เหตุผลที่ตกลงใจไปทำงานในบาร์นั้นเนื่องจากว่า
ไม่มีงานอะไรที่หารายได้มากกว่านั้น สุดาคิดว่าในตอนนั้นตนมีฐานะที่ยาก
จนและต้องการทำงานที่มีรายได้มาก ๆ สุดาทำงานทั้งกลางวันและกลาง
คืนอยู่แล้ว แต่ก็ไม่พอกับรายจ่ายที่มี จึงคิดมาทำงานบาร์เพราะหารายได้
ที่มากกว่างานที่สุดาทำอยู่ เหตุผลอีกประการหนึ่งที่สุดาทำงานบาร์เพราะ
ต้องการที่จะได้เงินเพื่อที่จะทำอะไร ๆ กับตนเองบ้าง เช่นต้องการที่จะได้
แต่งตัวดี ๆ สุดากล่าวอย่างตรงไปตรงมาว่าไม่ใช่จะทำเพื่อลูกเพียงอย่างเดียว
แต่เพื่อตนเองด้วย

สุดาทำงานเป็นคนเสิร์ฟในบาร์แต่ไม่ได้เดิน ได้เงินเดือน ๆ ละ 800
บาท ค่าทิปต่างหาก เมื่อเทียบกับเงินเดือน ๆ ละ 450 บาท ที่สุดาได้จาก
การทำงานเสิร์ฟที่โบว์ลิ่ง จะเห็นว่าสุดาได้เงินเดือนจากการเสิร์ฟในบาร์
มากกว่าที่ทำงานอย่างเดียวกันในโบว์ลิ่งถึงเท่าตัว

สุดาเล่าถึงการทำงานในบาร์ว่า คนเสิร์ฟสามารถที่จะออกไปนอน
กับแขกที่พอใจได้ หากออกไปก่อนเวลาเลิกงานจะต้องจ่ายค่าบาร์เป็นเงิน
50 บาท แต่สุดากล่าวว่าตนเพียงแต่เป็นคนเสิร์ฟมิได้ออกไปกับแขก “ทำงาน

บาร์ ไม่ใช่บาร์แบบชายตัว คือเสิร์ฟ อาหารตามบาร์” สุกดาเข้าทำงานตั้งแต่วเวลา 16.00 น. ถึงเที่ยงคืน

เมื่อสุกดาทำงานได้ประมาณ 3 เดือน ก็มีแขกประจำเป็นชาวอเมริกันที่มาเที่ยวประจำทุกคืน มาติดพันและชวนสุกดาออกไปนอนด้วยโดยให้ค่าตัวเป็นเงิน 300 - 500 บาท โดยจะมารับทุกคืนหลังเลิกงานคือเที่ยงคืน สุกดากล่าวว่าเธอจะออกไปแต่กับชาวอเมริกันคนนี้เท่านั้น “ดิฉันถ้าจะไปแล้วไปเลยมีคนไหนก็อยากจะมีคนนั้นไปเลย” เพราะไม่ต้องการที่จะได้ชื่อว่า “ชายตัว” ทุกคืนหลังเลิกงานสุกดาจะไปอยู่กับผู้ชายคนนี้ ไม่นานสุกดาก็เลิกทำงานและมาใช้ชีวิตอยู่กับชาวอเมริกันที่อพาร์ทเมนท์ของเขา ใช้ชีวิตเหมือนกับสามีภรรยา เมื่อฝ่ายชายไปทำงานสุกดาก็จะใช้เวลาช่วงกลางวันไปเรียนทำผม หรือไม่ก็ออกหาซื้อของที่ถูกใจ สุกดาได้รับเงินค่าใช้จ่ายจากผู้ชายเป็นเงินเดือนละประมาณ 8,000 บาท และได้เงินจำนวนนี้ส่งเสียเลี้ยงดูลูก ๆ ขณะนั้นสุกดาอายุได้ 23 ปี ผู้ชายอายุประมาณ 50 ปี

สุดากล่าวเพิ่มเติมในตอนหลังว่าที่ตัดสินใจไปทำงานบาร์เป็นเพราะความที่ต้องการเงินมาก ๆ สุกดาเคยคิดที่จะเป็นหญิงค้าบริการทางเพศ เพราะสามารถหารายได้เป็นจำนวนมาก สุกดาบอกว่า “แต่ถ้าไม่เจอผู้ชายฝรั่งคนนี้นะอเมริกันคนนี้นะ ไม่น่าอาจะไปขายตัวก็คิดเหมือนกันคิดอยู่แล้ว” คำพูดส่วนนี้ของสุกดาดูออกจะขัดแย้งกับความคิดข้างต้น สุกดามาทำงานในบาร์แต่พยายามที่จะเน้นว่าทำงานเฉพาะในส่วนที่เสิร์ฟเท่านั้นไม่ได้พยายามเน้นว่าไม่ได้ “ขายตัว” ที่สุกดาพยายามเน้นว่าไม่ได้ “ขายตัว” อาจเป็นเพราะสุกดาลัวที่จะถูกตีตราว่าเป็นโสเภณี แต่ในความจริงแล้วสุกดาเองก็มีความคิดที่จะขายบริการทางเพศ หากสามารถทำให้เธอได้เงินจำนวนมาก ดังนั้นความกลัวที่จะถูกตีตราที่อาจจะลดน้อยลง เมื่อเทียบกับรายได้ที่จะได้ และที่สุกดาไม่ต้อง “ขายตัว” ก็เนื่องจากมีทางเลือกอื่นที่ทำให้เธอมีรายได้เพียง

พอนั้นคือการที่ไปอยู่กับชายชาวอเมริกันคนนั้น หนึ่งความกลัวที่จะถูกตีตราว่าเป็นโสเภณีนี้เป็นสิ่งที่ผู้หญิงไทยในเยอรมนีมักจะพยายามปฏิเสธหรือแสดงให้เห็นว่าตนไม่ใช่ผู้หญิงบริการ ทั้งนี้เนื่องจากสังคมเยอรมันมักมีภาพของหญิงไทยว่าเป็นผู้หญิงบริการ และมักจะปฏิบัติต่อผู้หญิงอย่างเหยียดหยาม สิ่งที่สุดาพยายามแสดงออกสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของสังคมที่มีต่อพฤติกรรมของผู้หญิงไทย ความพยายามของผู้หญิงไทยที่จะปกป้องตนเองให้อยู่ได้ในสังคมโดยไม่ต้องถูกตีตรา

ระหว่างที่เรียนทำผมอยู่นั้น สุดาได้รู้จักผู้ชายไทยซึ่งเรียนอยู่ด้วยกัน และคบกันเป็นเพื่อนสนิท สามี่ชาวอเมริกันทิ้งหวงมาก ไม่ยอมให้คบหาเป็นเพื่อนกับใคร ๆ ทั้งสิ้น รวมทั้งจะคอยควบคุมอยู่เสมอ สุดาทนไม่ได้ จึงย้ายกลับมาอยู่บ้านอย่างเก่าและเลิกราต่อกัน รวมเวลาที่อยู่ร่วมกับชาวอเมริกัน เป็นเวลาทั้งสิ้น 2 ปี สุดากล่าวอย่างเสียใจว่า หากเขาไม่ทิ้งหวงขนาดนั้น และตนเองไม่ด่วนทิ้งเขามาอาจจะได้แต่งงานไปอยู่สหรัฐอเมริกา ก็เป็นไปได้

เมื่อเลิกมาจากชาวอเมริกัน เพื่อนชายที่รู้จักที่โรงเรียนสอนทำผมขอรับเลี้ยงสุดา และลูก เพราะมีความชอบพอสุดาอยู่ สุดาจึงเริ่มชีวิตคู่อีกครั้งกับเพื่อนชายคนนี้

สามี่คนนี้เป็นคนที่รับผิดชอบเลี้ยงดูสุดาและลูกเป็นอย่างดี รักและเอาใจใส่ลูกของสุดาดียิ่งกว่าพ่อจริง ๆ สุดาพยายามทำตัวเป็นแม่บ้านที่ดี แต่ด้วยลักษณะนิสัยส่วนตัวที่เป็นคนค่อนข้างสุรุษสุร้ายใช้จ่ายอย่างไม่ประหยัด สุดาเป็นคนที่ไม่เก็บหอมรอมริบทำให้ทางบ้านไม่มีเงินเก็บ สามี่มักบ่นว่า อยู่เสมอว่าไม่ยอมช่วยเขาเก็บเงินสร้างตัว เนื่องจากฝ่ายชายต้องการที่จะมีบ้านมีรถยนต์เป็นของตนเอง แต่เนื่องจากการใช้จ่ายที่ไม่ประหยัดของสุดา ทำให้ไม่สามารถกระทำตามที่ต้องการได้ ทั้งคู่จึงมักมีปากเสียงกันด้วยเรื่องดังกล่าวอยู่เสมอ ๆ ตลอดระยะเวลา 10 ปี ที่อยู่ร่วมกัน

สุดาบอกเลิกกับสามีเมื่ออายุได้ประมาณ 33 ปี สาเหตุที่เลิกก็ เพราะมีปากเสียงกันด้วยเรื่องเดิมคือ การไม่ยอมเก็บออมของสุดา แต่สามี ยังไม่ยอมเลิกกับสุดา ในช่วงนี้มีผู้หญิงซึ่งเป็นช่างผมเช่นเดียวกับสามีของ สุดาเข้ามาพัวพันกับสามีโดยให้เหตุผลว่าส่งสารสามีสุดา ซึ่งทำงานหนักแต่ ไม่มีทรัพย์สินเหลืออยู่เพราะสุดาไม่ยอมช่วยเก็บออม สุดาจึงไล่ให้สามีไป อยู่กับผู้หญิงคนนั้น แต่สามีก็ยังไม่ยอมเลิกจากสุดาอย่างเด็ดขาด ยังคง ไป ๆ มา ๆ เป็นระยะเวลาเกือบปี ในช่วงนี้สุดาได้ข่าวการมาทำงานเป็น นักเดินคาบาเร่ที่เยอรมนีจึงบอกเลิกกับสามีอย่างเด็ดขาดเพราะตั้งใจจะมา ทำงานในเยอรมนี

การตัดสินใจมาเยอรมนี (อายุ 33 ปี)

สุดาทราบเรื่องการมาทำงานเดินคาบาเร่จากน้องสาวลูกพี่ลูกน้อง ซึ่งเป็นช่างตัดผม น้องสาวมีเพื่อนสนิทที่เป็นช่างทำผมเหมือนกันแต่ได้เดินทาง มาทำงานเดินคาบาเร่ในเยอรมนี เมื่อกลับมาประเทศไทยจึงแนะนำให้ น้องสาวไปทำบ้าง เพราะเป็นบริษัทที่ถูกต้องตามกฎหมายและไม่มีการ หลอกลวงให้ไปประกอบการอย่างอื่น น้องสาวได้มาชักชวนให้สุดาไปลอง ทำดูเนื่องจากเห็นว่าสุดามักมีปัญหาเรื่องเงินทองอยู่เป็นประจำ และใน ขณะนั้นตัวน้องสาวของสุดาไม่ได้มีความเดือดร้อนใด ๆ

สุดาไม่ได้ใช้เวลาตัดสินใจนาน เมื่อน้องสาวชวนสุดาเกือบที่จะ ตกลงทันที “ก็ไม่นานนะคุณ พอน้องสาวชวนปุ๊บก็ปั๊บเลยแหละ” สุดาคิดว่า จะมา “ชุดทอง” ในยุโรป ซึ่งเป็นความคิดของคนไทยทั่วไปในขณะนั้น “เขาก็พูดกันแบบไปชุดทองอะไรนะอะ” เหตุผลอีกประการหนึ่งซึ่งสนับสนุน การตัดสินใจมาเยอรมนีของสุดา ก็เนื่องจากว่าคนชนเป็นเพื่อนสนิทของ น้องสาวซึ่งสุดาคิดว่าคงจะเชื่อถือได้และคงไม่หลอกสุดา

เพื่อนของน้องสาวได้แนะนำเกี่ยวกับการดำเนินการทุกอย่าง บริษัทที่สุดาจะไปทำงานด้วยมีลักษณะเป็นเอเย่นหรือตัวแทนที่คอยจัดหาพนักงานไปสอนให้แก่สถานที่ต่าง ๆ สุดาจึงไปเป็นนักเต้นในสังกัดเอเย่นนี้ บริษัทไม่มีตัวแทนสาขาอยู่ในประเทศไทย สุดาต้องเขียนจดหมายสมัครไปยังเยอรมนีโดยตรง โดยส่งประวัติพร้อมรูปถ่ายในชุดที่จะเดินส่งไปยังบริษัทเอเย่นดังกล่าว เมื่อทางบริษัทตอบรับไปแล้วสุดาต้องเตรียมตัวเพื่อที่จะไปทำงาน โดยต้องไปเรียนการเต้นคาบาเร่ เรียนท่าเต้นต่าง ๆ พร้อมทำเพลงที่จะใช้ในการเต้นไปด้วย โดยทางเอเย่นตระเวนว่าต้องมีอย่างน้อย 4 ชุด ต้องอัดเทปแบบตลับและเทปแบบม้วน และคิดทำประกอบเพลงไปด้วย เสื้อผ้าที่จะต้องใส่สุดาก็ต้องจัดเตรียมหาเอาไปใช้เองทั้งสิ้น สุดาลงทุนไปกับการณ์นี้เป็นเงินทั้งสิ้นเกือบสองแสนบาท เงินลงทุนนี้สุดาต้องไปยืมเพื่อน ๆ หลายคนมา

ทุกอย่างที่จะต้องใช้ในการแสดงสุดาต้องเป็นผู้จัดการเองทั้งสิ้น ทางบริษัทเพียงออกหนังสือรับรองการทำงานมาให้ว่ารับเข้าทำงานในสังกัด หนังสือรับรองนี้ออกให้เพื่อเป็นเอกสารประกอบการขอวีซ่าเข้าประเทศ สุดาใช้เวลาในการเดินเรื่องขอทำวีซ่าทั้งสิ้นประมาณ 4 เดือน คือ ต้องไปตรวจโรค ต้องไปขอทำประวัติอาชญากรรมที่สันติบาล เมื่อไปยื่นเรื่องขอวีซ่าทางสถานทูตเยอรมันต้องส่งเอกสารต่าง ๆ ไปตรวจสอบที่เยอรมนีแล้วจึงส่งกลับมายังประเทศไทย ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เหล่านี้สุดาต้องรับผิดชอบเองรวมทั้งค่าโดยสารเครื่องบินเดินทางไปยังเยอรมนีด้วย บริษัทไม่ได้ออกค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น

สุดาเดินทางเข้ามาเยอรมนีเมื่อปี 2526 (1983) โดยมาที่มิวนิค เนื่องจากบริษัทอยู่ที่นี้ ทางบริษัทจะมีรูปและประวัติระบุความสามารถของนักเต้นแต่ละคน รวมทั้งของสุดาด้วย เพื่อที่จะส่งไปยังสถานคาบาเร่ต่าง ๆ ที่ต้องการนักเต้น บริษัทนี้จัดส่งนักเต้นไปยังประเทศอื่น ๆ ด้วย แต่สุดาต้องการที่จะทำงานเฉพาะในประเทศเยอรมนีเท่านั้น เมื่อทางสถานบริการ

ต้องการสุดาทางบริษัทเอเย่นก็จะมาบอกสุดาอีกครั้งหนึ่ง เมื่อมาถึงสุดาก็ต้องออกไปทำงานตามต่างจังหวัด โดยทางเอเย่นจะมีกำหนดเวลามาให้ว่าเมื่อไหร่ต้องไปที่ไหนบ้าง

เมื่อมาถึงปรากฏว่าเพลงที่สุดาเตรียมอัดเทปมาจากประเทศไทยใช้ไม่ได้เนื่องจากไม่ใช่ภาษาเยอรมัน สุดาต้องมาจัดทำเพลงใหม่ทั้งหมด เป็นอันว่าสุดาต้องเสียเงินในการทำเพลงใหม่ทั้งหมดอีกเพื่อให้เป็นไปตามที่บริษัทต้องการ

เมื่อมาครั้งแรกสุดาได้วีซ่าเป็นระยะเวลา 3 เดือน เมื่ออยู่ครบ 3 เดือน ทางบริษัทจึงทำเรื่องต่อวีซ่าให้อีกเป็นเวลา 1 ปี 5 เดือน การทำงานกับที่นี่มีกฎข้อห้ามอยู่ประการหนึ่งคือห้ามไม่ให้หนักเดินออกไปนอนกับแขกหรือแอบค่าบริการทางเพศ เมื่อมีการจับได้จะถูกยกเลิกสัญญาและส่งกลับประเทศ

โดยปกติสุดาจะทำงานอาทิตย์ละ 6 วัน มีวันหยุด 1 วัน วันหยุดทางศาสนา สุดาก็ต้องหยุดด้วย ตอนที่มาครั้งแรกสุดาได้ค่าแรงวันละ 150 มาร์ค เนื่องจากเป็นคนใหม่ เมื่ออยู่นานเข้าจึงได้ค่าแรงเพิ่มเป็น 150, 180, 200 มาร์ค ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเจ้าของคาบาราเร่ด้วย ค่าแรงที่ได้ต้องแบ่งให้กับเอเย่น 30% วันไหนที่หยุดก็จะได้ค่าแรง ในการเดินทางไปเดินยังจังหวัดต่าง ๆ ทางบริษัทจะเป็นผู้ออกค่าเดินทางให้ สำหรับที่พักทางสถานคาบาราเร่จะมีห้องพัก หรือบ้านพักไว้รับรองแต่ต้องเสียค่าเช่าเอง นอกจากจะมีรายได้จากค่าแรงที่เดินแล้ว ในระหว่างพักนักเดินมักจะลงมานั่งคุยกับแขกที่มาเที่ยวเพื่อที่จะให้แขกเลี้ยงดื่ม เพราะนั่นหมายถึงรายได้ที่จะเพิ่มขึ้น คือใครขายดื่มได้เท่าไรก็จะได้เปอร์เซ็นต์ในการขายด้วย รวมค่าเดินและค่าดื่มสุดาจะได้รับเงินทั้งสิ้นประมาณเดือนละ 8,000-10,000 มาร์ค สุดาสามารถใช้หนี้สินในประเทศไทยที่ยืมมาลงทุนในการเดินทางได้ภายในเวลา 3 เดือน

สภาพชีวิตในเยอรมนี (33 ปี - ปัจจุบัน)

เมื่อสุดาเดินทางมาอยู่ในเยอรมนีได้ประมาณ 2 เดือนก็ได้รู้จักกับสามีคนปัจจุบันซึ่งเป็นชาวเยอรมัน โดยสามีมาฉลองวันเกิดที่สถานคาบาร่ที่สุดาทำงานอยู่ สุดาเข้าไปทักทายชวนพูดคุยชวนให้ฝ่ายชายเลี้ยงดื่มเมื่อสุดาพักเดิน ทั้งสองพูดคุยกันถูกอัธยาศัย จึงคบหาเป็นเพื่อนกัน สุดากล่าวว่าที่คบหากับสามีในตอนนั้นเนื่องจากความเหงา ความต้องการเพื่อน ไม่ได้มีความตั้งใจที่จะมองหาผู้ชายเพื่อแต่งงานอย่างที่ผู้หญิงไทยส่วนใหญ่ต้องทำเนื่องจากต้องการหลักประกันเรื่องวีซ่า “ดิฉันถือ อ้อยเรื่องวีซ่า ดิฉันได้ของดิฉันอยู่แล้ว ไม่แคร์นะฮะ แต่ที่นี้มีเพื่อนมีคนคุ้มกันสักคนก็ดีใช้ไหมฮะ เพราะเราคนเดียวโดดๆ” อีกประการหนึ่งก็เห็นว่าสามีเป็นผู้ชายที่พอจะคบได้คนหนึ่ง และเป็นคนที่คอยดูแลเอาใจใส่สุดาอยู่เสมอ ทั้งสองมักจะไปเที่ยวหรือใช้เวลาว่างอยู่ด้วยกันในวันอาทิตย์เมื่อสุดาไม่ได้ทำงาน

ต่อมาสามีได้เอาชื่อของสุดาไปเช่าอยู่ในทะเบียนบ้านของครอบครัวเขา ซึ่งก็คือการทำเรื่องย้ายเข้าอาศัยในสำมะโนครัวซึ่งคนที่อยู่เป็นเวลานานมักจะต้องทำเรื่องการแจ้งย้ายเข้านี้เพื่อที่จะยืนยันได้ว่ามีที่พักอย่างถูกต้อง สุดาจึงใช้ที่อยู่ของฝ่ายชายเป็นสถานที่ที่ทางบริษัทจะติดต่อได้ และตัวสุดาเองก็จะมาพักอยู่ที่บ้านของสามีซึ่งอยู่ร่วมกับพ่อแม่ เมื่อสุดาต้องไปทำงานสามีซึ่งขณะนั้นสุดากล่าวว่าคบเป็นเพื่อนจะเป็นคนดูแลไปรับไปส่งสุดาตามสถานที่ทำงานในจังหวัดต่าง ๆ คอยเป็นห่วงเป็นใย ความเอื้ออาทรนี้สุดาก็ได้รับจากครอบครัวพ่อแม่ของฝ่ายชายด้วยเช่นกัน ซึ่งสุดาถือว่าเป็นบุญคุณที่สามีมีต่อเธอ และสุดามักจะระลึกถึงอยู่เสมอเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับสามีด้วยบุญคุณอันนี้ทำให้สุดาไม่ต้องการกระทำการใด ๆ ที่รุนแรงต่อสามีเมื่อมีข้อแย้งต่อกัน

เมื่อสุดาทำงานได้ปีกว่า คือ 5 เดือนก่อนที่จะสัญญาการทำงานจะสิ้นสุด สุดาได้ตั้งท้องกับสามี ใจจริงสุดาไม่ต้องการที่จะแต่งงานอีกเพราะ

ประสบการณ์จากการแต่งงานในประเทศไทย แต่ฝ่ายชายต้องการที่จะมีลูก และพ่อแม่ของสามีก็ต้องการที่จะได้หลาน สุดาจึงตัดสินใจแต่งงาน โดยได้ไปเดินเรื่องที่สำนักงานทะเบียนในเมืองมิวนิค ทางเจ้าหน้าที่เรียกกรองเอาเอกสารมากมายจากฝ่ายสุดา ได้แก่ ใบรับรองโสด ทะเบียนสมรสของบิดามารดาสุดา สำมะโนครัว เมื่อได้เอกสารครบทางเจ้าหน้าที่ก็กลับป้ายเบี่ยงอีกด้วยคิดว่าสุดาต้องการหลอกฝ่ายชายเพราะสุดาอายุมากกว่าผู้ชายถึง 10 ปี และมีอาชีพเป็นนักเดินคาบาริ ที่เจ้าหน้าที่ระแวงดังนั้นคาดว่าเนื่องจากมีการฉ้อโกงผู้ชายแต่งงานเพื่อที่จะเอาวีซ่ากันมาก เมื่ออายุห่างกันมาก ประกอบกับฝ่ายหญิงมีอาชีพที่ตกอยู่ในชายที่หน้าสงสัยเจ้าหน้าที่จึงระแวงเรื่องนี้ตัวสามีโกรธมาก และพยายามหาหนทางที่จะแต่งงานโดยวิธีอื่น

สุดามีคนรู้จักที่เป็นผู้หญิงไทยอยู่ที่เมืองแฟรงเฟิร์ตคนรู้จักได้แนะนำให้สุดาและสามีเดินทางไปแต่งงานที่ประเทศเดนมาร์ก ซึ่งมักจะเป็นทางออกของคนต่างชาติที่มีปัญหาในการที่จะแต่งงานในประเทศเยอรมนี วิธีการนี้ผู้หญิงไทยที่มีปัญหาเรื่องเอกสารการแต่งงานมักจะใช้เป็นทางออกที่ได้ผล เพราะการเดินทางไปเดนมาร์กในเวลานั้นเป็นไปค่อนข้างง่าย คนสัญชาติไทยสามารถเดินทางเข้าเดนมาร์กได้โดยไม่ต้องมีวีซ่า และการแต่งงานที่นั่นก็ไม่ต้องใช้เอกสารประกอบมากมายอย่างในเยอรมนี การจดทะเบียนสมรสที่เดนมาร์กจะถือว่าเป็นการแต่งงานที่ถูกต้องตามกฎหมายในเยอรมนี (แต่ในปัจจุบันการไปแต่งงานที่เดนมาร์กไม่ใช่เรื่องง่ายอีกต่อไป เนื่องจากทางรัฐบาลเดนมาร์กได้ออกกฎในการจดทะเบียนสมรสสำหรับคนต่างชาติใหม่ คือในการแต่งงานจะต้องมีผู้ที่ทำหน้าที่เป็นล่ามไปด้วย และผู้หญิงไทยที่ต้องการเดินทางไปเดนมาร์กต้องมีวีซ่าสำหรับเดนมาร์กด้วย) สุดาและสามีจึงเดินเรื่องขอแต่งงานที่เดนมาร์ก โดยได้เดินทางไปพักอยู่ในเดนมาร์กเป็นเวลา 1 สัปดาห์ และได้จดทะเบียนสมรสกันที่นั่น

ในช่วงที่สุดาและสามีคบกันเป็นเพื่อนอยู่นั้นฝ่ายชายยังเรียนด้านอาชีพอู่ ตอนที่สุดาท้องนั้นเป็นช่วงเวลาที่ย่างชายเรียนจบและได้ทำงานในบริษัทที่ตนทำงานอยู่ในขณะที่เรียน การเรียนสายช่างในเยอรมนีนั้นผู้ที่เรียนต้องหาตำแหน่งงานในบริษัทหรือหน่วยงานที่สามารถจะสอนหรือให้ผู้เรียนฝึกงานได้ โดยที่ผู้เรียนจะต้องทำงานคือรับการสอนภาคปฏิบัติจากนายช่างที่ผ่านการสอบเพื่อเป็นผู้สอน และปฏิบัติจริง ในบริษัท 3 วันต่ออาทิตย์และ 2 วันจะเป็นการเรียนภาคทฤษฎีในโรงเรียน การเรียนลักษณะนี้ผู้เรียนจะได้รับเงินเดือนจากบริษัทที่ทำงานด้วย

หลังแต่งงานสุดาก็หยุดทำงาน เนื่องจากต้องให้สามีรับรองในการทำงาน ซึ่งสามีก็ไม่ต้องมาให้ทำงานอยู่แล้ว สุดาจึงลาออกจากงานมาเป็นแม่บ้าน ทั้งสองแยกออกมาเข้าบ้านอยู่ตามลำพัง สามีได้เงินเดือนประมาณเดือนละ 1,800 มาร์ค ซึ่งสุดากล่าวว่าค่อนข้างน้อย ทำให้สามีต้องหางานพิเศษทำในตอนกลางคืนด้วย เธอกล่าวว่าเป็นช่วงชีวิตที่ค่อนข้างลำบาก สุดาคลอดบุตรเป็นชาย หลังจากคลอดสุดาได้รับเงินช่วยเหลือในการเลี้ยงดูบุตรจากรัฐ เดือนละ 600 มาร์ค เป็นเวลา 2 ปี

เมื่อลูกชายอายุได้ 2 ขวบ และเป็นช่วงเวลาที่การได้รับเงินช่วยเหลือในการเลี้ยงดูบุตรหมดลง สุดาได้ออกไปทำงานที่เบอร์เกอร์คิง โดยทำงานในลักษณะแรงงานเสริมซึ่งเป็นการทำงานที่ไม่มีประกันสังคมและไม่เสียภาษี สุดามีรายได้จากการทำงานเป็นเงินเดือนละ 400 - 480 มาร์ค เมื่อลูกอายุได้ 3 ขวบกว่า และได้ที่เรียนในโรงเรียนอนุบาล สุดาก็ได้ตำแหน่งงานซึ่งเป็นงานที่มีการประกันสังคมและต้องเสียภาษี จากรายได้ที่ทำงานสุดาจะส่งเงินไปเป็นค่าเลี้ยงดูลูกที่อยู่ประเทศไทยทุกเดือน ๆ ละ 300 มาร์ค เงินที่เหลือก็จะเป็นค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ทั้งนี้เนื่องจากสามีมีลักษณะที่ค่อนข้างขี้เหนียว เรื่องการเงินจะต้องมีการแบ่งกันใช้จ่าย ทั้งนี้ตั้งแต่เริ่มคบกันก่อนที่จะแต่งงาน สุดากล่าวว่าแม้เมื่อแต่งงานกันแล้วก็ยังคงต้องช่วยในเรื่องค่าใช้จ่ายเช่นเดิม

เมื่อสุดาได้งานทำสามีก็เลิกทำงานพิเศษตอนกลางคืน แต่ก็ไม่ได้ช่วยดูแลลูก เมื่อเลิกงานก็มักจะไปอยู่ที่บ้านพ่อแม่ของตน “เหมือนลูกติดพ่อแม่ อะไรก็ไปทุก ๆ วัน” และมักจะนำเรื่องราวข้อขัดแย้งต่าง ๆ ในครอบครัวไปเล่าไปฟ้องพ่อแม่ของตนเสมอ สุดาต้องรับผิดชอบเรื่องลูกเพียงลำพัง จะไปไหนมาไหนต้องพาลูกไปด้วย พร้อมทั้งยังต้องรับผิดชอบงานบ้านด้วย สร้างความกดดันให้แก่สุดาอย่างมาก สุดาต้องการที่จะให้สามีอยู่บ้านช่วยดูแลลูก และช่วยงานบ้านบ้าง รวมทั้งต้องการที่จะได้ใช้เวลาในวันหยุดอยู่กับสามี หรือได้ออกไปไหนมาไหนกันตามประสาพ่อแม่ลูก แต่สามีกลับใช้เวลาว่างไปกับพ่อแม่พี่น้องของตนเอง

อีกสิ่งหนึ่งที่เป็นปัญหาในการครองเรือนกับสามีคือครอบครัวทางฝ่ายสามีที่มักจะยื่นมือเข้ามายุ่งในทุกอย่าง เรื่องภายในบ้าน เพราะสามีสุดาจะเล่าทุกอย่างที่เกี่ยวกับครอบครัวตนเองให้พ่อแม่และพี่น้องทราบ เมื่อพ่อแม่ของเขารู้อะไรและไม่เป็นที่พอใจเรื่องอะไรก็จะมาต่อว่าสุดา ทำให้สุดามีความรู้สึกว่าครอบครัวของสามีเข้ามาวุ่นวายมากจนเกินไป และเป็นผู้ก่อกวนความสุขในครอบครัวสุดา

สุดาไม่ได้กล่าวถึงสาเหตุปัจจัยที่ทำให้สามีต้องไปหาพ่อแม่หรือเล่าอะไรต่ออะไรให้พ่อแม่ฟัง ซึ่งหากจะมองในอีกแง่หนึ่ง สิ่งนี้อาจแสดงให้เห็นว่าสามีอาจมีปัญหาในการครองเรือนกับสุดา และอาจเป็นไปได้ว่าสุดาและสามีมีปัญหาในเรื่องภาษาคือไม่สามารถทำความเข้าใจหรือสื่อกันได้อย่างชัดเจน ทำให้สามีต้องหาที่ฟังหรือหาคนที่รับฟังได้ แต่ที่ทำให้เป็นปัญหาก็คือสามีไปหาพ่อแม่บ่อยจนเกินควร และเมื่อพ่อแม่รู้ปัญหาอะไรก็จะเป็นฝ่ายที่หยิบยกสิ่งเหล่านี้มาพูดกับสุดาเอง ทำให้สุดาที่มีความรู้สึกเข้ามาก้าวภายในชีวิตของตน และยิ่งเมื่อสามีสุดาให้เวลาต่อครอบครัวของเขาเท่าไร เขาก็ทอดทิ้งและละเลยสุดาเท่าเท่านั้น สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดความไม่พอใจต่อสุดาอย่างมากมาย

สุดาพยายามเก็บความรู้สึกเหล่านี้ แต่ในที่สุดก็ระเบิดออกมา เมื่อสุดาโมโหมาก ๆ ก็จะทำอะไรวุ่นวายของในบ้าน สามมีและครอบครัว หาวว่าสุดาเป็นโรคประสาท และต้องการที่จะให้สุดาหายขาดจากสามมี สามมี พาลูกไปไว้ที่บ้านพ่อแม่ของตน พ่อแม่สามมีของสุดาได้โทรแจ้งไปยัง สำนักงานดูแลเยาวชนขอรับเป็นผู้ปกครองลูกของสุดา โดยอ้างว่าสุดาเป็น โรคประสาท ทางสำนักงานดูแลเยาวชนได้มาตรวจสอบและไต่ถามไต่สวน โดย ให้สามมีไปนำลูกกลับมาให้สุดาก่อน หลังจากนั้นได้มีการพูดคุยตกลงกันถึง ปัญหาต่าง ๆ โดยมีสามมีมาช่วยแปล

หลังจากที่มีการไต่ถามไต่สวน สามมีตกลงที่จะไม่ฟ้องหย่า สุดาได้ไปหา จิตแพทย์เพื่อช่วยกันหาทางฟื้นฟูจิตใจของตัวเอง ทางสำนักงาน เยาวชนได้ไต่ถามไต่สวนโดยได้ระบุให้สามมีต้องจ่ายเงินให้แก่สุดาตามสิทธิของ ภรรยาซึ่งทำหน้าที่แม่บ้านจะพึงได้คือประมาณ 15% ของเงินเดือนสามมี พร้อมทั้งให้อาใจและช่วยเหลืองานในบ้านด้วย สุดากล่าวว่าหลังจากนั้น สามมีทำตัวดีขึ้น ช่วยเหลืองานในบ้าน พร้อมทั้งเอาใจใส่ตัวสุดา เมื่อถึง วันเกิด หรือวันสำคัญ ๆ ก็จะให้ของขวัญแก่สุดาซึ่งเมื่อก่อนไม่เคยทำ

สุดาอยู่กินกับสามมีเป็นเวลา 10 ปี โดยไม่เคยได้กลับประเทศไทย แม้แต่ครั้งเดียว สุดาได้กลับบ้านที่เมืองไทยครั้งแรกเมื่อปี 2536 (1993) โดยได้ขอเงินสามมีเป็นค่าเดินทางเพราะตลอดเวลาที่อยู่ด้วยกันสุดามีรายได้ ไม่มากนัก ประกอบกับนิสัยส่วนตัวที่ไม่ใช่คนที่เก็บออม ทำให้ไม่มีเงินที่จะ เดินทางไปเยี่ยมบ้านได้ สิ่งนี้คงเป็นปัจจัยอีกประการหนึ่งที่ทำให้สุดามี ปัญหากดดันทางด้านจิตใจ

ตลอดระยะเวลาที่อยู่กับสามมีสุดาต้องปรับตัวค่อนข้างมาก เช่น เรื่องการทำอาหาร สามมีสุดาไม่รับประทานอาหารไทย สุดาจึงต้องทำ อาหารแต่เฉพาะอาหารเยอรมัน นอกจากนี้จะไม่ชอบอาหารไทยแล้ว สามมี และครอบครัวยังปฏิเสธที่จะยอมรับวัฒนธรรมไทยอีกด้วย สุดาต้องการที่

จะตั้งหิ้งพระบูชาอย่างที่ผมหญิงไทยส่วนใหญ่ทำกัน แต่สามีกลับหาว่าเป็นผีร้ายและไม่ยอมให้ตั้ง รวมทั้งไม่ยอมให้สุดาพูดภาษาไทยกับลูก ทำให้ลูกของสุดาไม่มีความรู้เกี่ยวกับเมืองไทย วัฒนธรรมไทย และภาษาไทย

ถึงแม้สุดาจะกล่าวว่าพยายามปรับตัวให้เข้ากับสามี แต่สิ่งที่สุดาไม่ได้พยายามปรับ หรืออาจจะเป็นลักษณะนิสัยที่ติดตัวที่ไม่อาจปรับได้นั้นก็คือการใช้จ่ายเงินที่ค่อนข้างง่าย มือเติบ และการที่ไม่ค่อยเก็บออม จากคำบอกเล่าของสุดาเองสุดาไม่สามารถที่ยอมรับวัฒนธรรมการใช้จ่ายที่ค่อนข้างรัดกุม หรือในสายตาของคนไทยอาจมองคนเยอรมันว่าตระหนี่ เช่นในการรับประทานอาหารคนเยอรมันจะไม่กินเนื้อมากกว่า 1-2 ชิ้น คือจะกินเฉพาะที่พอกิน แต่สุดามักจะไม่กำหนดจำนวนในการทำอาหาร เธอมักจะทำมาก ๆ ซึ่งนั่นก็หมายถึงการใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง หรืออีกตัวอย่างได้แก่การซื้อเชิญแขกให้ร่วมรับประทานอาหาร ในสังคมเยอรมันเมื่อมีแขกมาบ้านในเวลาอาหารโดยไม่ได้บอกกล่าวนัดหมายล่วงหน้า เจ้าของบ้านมักจะไม่ได้ปรุงอาหารเพื่อไว้ เมื่อแขกมาจึงไม่มีการเรียกให้แขกร่วมรับประทานอาหาร สิ่งนี้เป็นสิ่งที่สุดาทนไม่ได้ ด้วยนิสัยแบบไทย ๆ ที่ต้องต้อนรับผู้มาเยือนเสมอ ทั้งหมดนี้อาจจะดูเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่จริง ๆ แล้วสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งทางด้านวัฒนธรรม อันนำมาซึ่งความเข้าใจผิด และเมื่อมีปัญหาในเรื่องการสื่อสารก็จะทำให้กลายเป็นเรื่องที่ทำให้ความเข้าใจกันไม่ได้ และก็คือปัญหาที่ตามมา ปัญหาเหล่านี้ส่วนหนึ่งเกิดจากตัวของสุดาเองที่มีลักษณะนิสัยฟุ้งเฟ้อใจใหญ่ ซึ่งคนเยอรมันไม่อาจเข้าใจได้ และมองว่าเป็นการสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ ดังจะเห็นได้จาก การที่พ่อแม่สามีของสุดาโทรมาว่าสุดาเรื่องที่สุดาซื้อเครื่องประดับ ว่ามีเงินมากมายนักหรือทำไมจึงต้องซื้อ หากเรามองในสายตาของสุดาเราก็จะเห็นว่าพ่อแม่สามีเข้ามาอยู่ในเรื่องส่วนตัว แต่หากมองให้เป็นเรื่องความแตกต่างทางวัฒนธรรมก็จะเห็นว่าพ่อแม่สามีที่เป็นคนเยอรมันไม่สามารถเข้าใจได้ว่า

ทำไมสุดาจึงซื้อเครื่องประดับราคาแพงในเมื่อรายได้ที่มีไม่ได้มากมายนักเงินส่วนนั้นน่าที่จะนำมาใช้จ่ายอย่างอื่นมากกว่า

สุดากล่าวว่าเพื่อที่จะใช้ชีวิตอยู่ในเยอรมนี กับสามีชาวเยอรมัน ที่เหมือนไร้อิสระ เพราะไม่สามารถทำในสิ่งที่ต้องการได้ เช่น เรื่องการตั้งหิ้งพระ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สูดาไม่ได้แต่งงานกับสามีด้วยความรัก แต่ที่ต้องแต่งงานเพราะมีท้องกับสามี เมื่อกลับไปประเทศไทยในปี 2536 ที่ผ่านมามีลูกชายคนโตที่อยู่ประเทศไทย เรียนจบมึงานทำ พร้อมทั้งได้ซื้อบ้าน และต้องการให้สุดากลับมาอยู่ด้วย สูดากล่าวว่าจะขออยู่ในเยอรมนีอีกสัก 4 - 5 ปี ให้ลูกชายที่เยอรมนีอายุ 15 ปีคือให้ช่วยตัวเองได้ก่อนแล้วอาจจะกลับมาอยู่ประเทศไทย

จากเรื่องราวต่าง ๆ ที่สุดาเล่าให้ฟังจะเห็นได้ถึงลักษณะนิสัยของสุดาที่เป็นคนตัดสินใจเร็ว โดยใช้อารมณ์ความรู้สึกมากกว่าจะใช้เหตุผลไตร่ตรอง หรือคิดโดยรอบคอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรักและชีวิตคู่ หลายครั้งที่สุดานึกเสียดายหรือเสียใจที่ตัดสินใจลงไปแล้วนั้นอีกสิ่งหนึ่งก็คือนิสัยที่เป็นคนสุร่ยสุร่ายใช้จ่ายเกินตัว อันเป็นต้นเหตุให้เกิดปัญหาเช่นกัน

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรณีศึกษาที่ 13 : น้อย (นามสมมุติ)

ประวัติส่วนตัว

บ้านเกิด

จังหวัดหนึ่งในภาคเหนือ

อายุ

ขณะที่ทำการสัมภาษณ์อายุ 34 ปี

การศึกษา

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 7

บิดามารดา

พ่อกับแม่แยกกันอยู่ตั้งแต่น้อยอายุได้ขวบเศษๆ สาเหตุที่พ่อและแม่แยกทางกันเนื่องจากพ่อเป็นคนที่ชอบเล่นการพนันและได้นำที่นาของครอบครัวไปขายเพื่อเอาเงินมาเล่น พ่อได้ผลาญทรัพย์สินสมบัติในครอบครัวด้วยการพนัน แม่จึงขอแยกทาง พ่อจึงแต่งงานใหม่ พ่อของน้อยมีอาชีพเป็นครูสอนอยู่ที่หมู่บ้านอีกแห่งหนึ่ง ไม่ไกลจากบ้านแม่ของน้อยนัก แม่ของน้อยมีอาชีพทำนารับจ้างทั่วไปและค้าขายแม่เสียชีวิต เมื่อน้อยไปอยู่เยอรมนีได้ 2 ปี

พี่น้อง

น้อยมีพี่น้องร่วมท้องทั้งสิ้น 5 คน น้อยเป็นคนที่ 6 และเป็นคนสุดท้าย พี่สาวคนโตแต่งงานมีลูก อยู่กับสามีไม่นานก็กลับมาอยู่บ้านเอาลูกมาให้แม่ช่วยเหลือยงตอนหลังป่วยเป็นมะเร็งและเสียชีวิตแล้ว พี่สาวคนที่สองแต่งงานและแยกบ้านออกไป พี่ชายคนที่สามประสาทไม่ค่อยดี พี่ชายคนที่สี่ ค่อนข้างเกรงใจถูกยิงแล้วพิการ

ต้องรับการรักษาที่สถานสงเคราะห์ที่พระ
ประแดง เสียชีวิตเมื่อปี 2533 พี่สาว
คนที่ห้า ปัจจุบันแต่งงานกับชาวออสเตรีย
และพำนักอยู่ที่ออสเตรีย น้อยมีเรื่อง
ขัดแย้งกับพี่สาวคนนี้ขนาดตัดขาดจาก
ความเป็นพี่น้อง น้อยถึงจะเป็นลูกคน
สุดท้องแต่ก็ต้องรับการดูแลช่วยเหลือ
แม่และพี่ๆ คนอื่น ๆ

สถานภาพการสมรส

ปัจจุบันน้อยแต่งงานกับชาวเยอรมัน สามี
มีอาชีพขับรถขนส่งน้ำดื่มและเครื่องดื่มต่างๆ
ยังไม่มีบุตรด้วยกัน น้อยรับเอาลูกชายที่
เกิดกับสามีคนไทยมาอยู่ด้วย

ชีวิตในวัยเด็ก (ตั้งแต่เกิด - 14 ปี)

น้อยและพี่ ๆ อยู่กับแม่ เมื่อพ่อแยกทางกับแม่ เมื่อน้อยอายุครบ
เกณฑ์ที่จะเข้าเรียน แม่ส่งน้อยให้ไปเรียนหนังสือกับพ่อ แต่น้อยอยู่กับพ่อ
ได้เพียงปีเดียวก็ต้องย้ายไปอยู่กับป้า เพราะมีเรื่องกับแม่เลี้ยง เมื่อจบ ป.4
ได้ไปเรียนต่อที่เพชรบูรณ์ เพื่อเรียนต่อชั้นประถมศึกษา โดยมีพ่อเป็นคน
ส่งเสีย เมื่อขึ้นชั้น ป.7 ก็ทะเลาะกับพ่ออีก ตอนนั้นน้อยอายุได้ประมาณ 12
ปี น้อยปฏิญาณต่อหน้าพ่อว่า “หนูจะกอบกู้ฐานะให้แม่ให้ได้ จะเป็น
อย่างไรก็ช่าง ตัวเองจะอย่างไรก็ช่างจะกอบกู้คือไม่ให้ชาวบ้านดูถูก เราลูก
พ่อ พ่อทำเสียถึงจะกู้ให้ได้ดี” จากคำพูดเหล่านี้ทำให้พ่อโกรธมากขนาดตัด
ขาดจากการเป็นพ่อลูก น้อยเองก็ถือปฏิญาณไม่ยอมมองพ่อ ซึ่งน้อยกล่าวว่าอาจ
จะได้นิสัยนี้มาจากพ่อที่ใจดำ และน้อยเองก็ไม่ค่อยจะชอบพ่อนักเพราะ
“พ่อไม่เคยมาเหลียวแลดูแลครอบครัวและแม่” นอกจากนั้นพ่อยังเป็นคนที่

ผลาญสมบัติคือที่นาของแม่ด้วยจากวันนั้นน้อยและพ่อก็ไม่ได้ติดต่อกันอีกเลย คำปฏิญาณคำนี้เป็นสิ่งที่น้อยไม่เคยลืม และเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งส่งผลให้เกิดการหักเหในชีวิตของน้อย

หลังจากหยุดเรียนน้อยได้กลับมาอยู่ที่บ้านกับแม่ ตอนนั้นแม่ยากจนมาก แม่ต้องออกหารับจ้าง บางครั้งก็ไม่ได้เงินแต่จะได้ข้าวมาหุงกินประทังครอบครัวไปวัน ๆ เท่านั้น ในตอนนั้นพี่สาวคนโตที่แต่งงานไปแล้วก็หอบลูกกลับมาอาศัยอยู่ด้วย เพราะสามีไปทำงานที่เชียงใหม่แล้วไม่กลับมาอีกเลย

กระบวนการเข้าสู่ตลาดแรงงานและการย้ายถิ่น (7 - 18 ปี)

น้อยย้ายถิ่นครั้งแรกเมื่อต้องเดินทางไปอยู่กับพ่อเพื่อเข้าเรียน เมื่ออายุได้ 7 - 8 ขวบ แต่การย้ายถิ่นครั้งนั้นเป็นไปเพื่อการศึกษาไม่ใช่เพื่อการขายแรงงาน การย้ายไปอยู่กับพ่อครั้งแรกก็เป็นการย้ายภายในจังหวัดเดียวกัน เพราะพ่อทำงานและอาศัยอยู่ที่อึกหมู่บ้านหนึ่งไม่ไกลเท่าใดนัก การย้ายถิ่นเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานเริ่มเมื่อน้อยทะเลาะกับพ่อ จนตัดสินใจเลิกเรียนและกลับมาอยู่กับแม่

น้อยกลับมาอยู่กับแม่ได้ไม่นาน แม่ก็ส่งน้อยให้ไปอยู่กับเพื่อนของแม่ที่หมู่บ้านอื่นห่างจากตัวเมืองไม่มากนัก เพื่อช่วยทำงาน โดยในตอนแรกได้ไปช่วยเกี่ยวข้าว เมื่อเสร็จการเกี่ยวข้าวเพื่อนได้แบ่งข้าวให้แม่เป็นค่าแรงที่น้อยช่วยทำงาน นอกจากทำนาแล้วที่บ้านนี้ยังทำไร่ยาสูบ น้อยจึงมีหน้าที่ต้องช่วยทำงานในไร่ด้วย น้อยช่วยทำงานอยู่ที่นี่เป็นเวลา 1 ปี เมื่อถึงฤดูการเก็บเกี่ยวปรากฏว่ายาสูบเสียหายมากเพราะถูกพายุลูกเห็บ ทำให้เจ้าของขายยาสูบได้กำไรน้อย น้อยจึงได้ค่าแรงที่ทำงานมาทั้งปีแค่ 1,500 บาท

หลังจากทำงานในไร่ของเพื่อนของแม่ได้ปีหนึ่งน้อยก็กลับมาอยู่บ้านช่วยแม่ทำงานทั่ว ๆ ไป จนเริ่มเป็นสาวอายุประมาณ 14 - 15 ปี จึงย้ายถิ่นอีกครั้ง คราวนี้เพื่อขายแรงงานเช่นกัน น้อยไปทำงานเป็นคนรับใช้บ้านทนายความคนหนึ่งที่อยู่อำเภอหล่มสักได้เงินเดือน ๆ ละ 150 บาท แต่ก็ได้เงินเดือนขึ้นทุกเดือน น้อยกล่าวว่าเงินเดือน 150 บาท ถือว่าเป็นเงินที่มากสำหรับคนที่ทำงานในชนบทในขณะนั้น น้อยทำงานที่บ้านทนายความนี้เป็นเวลาปีครึ่งก็กลับมาอยู่บ้านกับแม่ น้อยไม่ได้เล่าถึงสาเหตุที่ออกจากงาน

เมื่อกลับมาอยู่บ้านน้อยก็ไม่ได้ช่วยอะไรมากมายนักนอกจากตามแม่ที่ขณะนั้นเป็นแม่ค้าขายขนมเล็ก ๆ น้อย ๆ ตามโรงเรียน น้อยเล่าถึงตอนนี้ด้วยความรักความชื่นชมที่มีต่อแม่ น้อยเล่าว่าแม่เป็นคนที่มีจิตใจดี เป็นคนที่ใจอารี วัน ๆ แม่มักจะขายขนมไม่ได้เงินมากนัก เพราะมักจะให้เด็กนักเรียนที่ยากจนกินโดยไม่คิดเงินเป็นส่วนมาก

ในการเดินทางไปทำงานทั้งสองครั้งน้อยไม่ได้กล่าวถึงสาเหตุและแรงจูงใจที่ชัดเจนว่าเป็นเพราะเหตุใด แต่จากการที่น้อยกล่าวถึงถึงฐานะที่ยากจนและความลำบากเหนื่อยยากของแม่ ประกอบกับความรู้สึกที่รักและสงสารแม่ ทำให้คาดเดาเอาได้ว่า แรงจูงใจในการที่น้อยละทิ้งถิ่นฐานเพื่อไปทำงานนั้นคงเป็นไปเพื่อช่วยเหลือครอบครัวและแบ่งเบาภาระให้แม่ ในการเดินทางไปทำงานไร่กับเพื่อนแม่นั้นก็จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าเนื่องจากแม่ต้องการให้น้อยช่วยทำงานเพื่อครอบครัว เพราะแม่เป็นคนให้น้อยไปทำงาน ในการไปทำงานเป็นคนรับใช้ที่หล่มสักก็อาจจะเป็นการบอกล่าวของแม่ก็เป็นได้ เพราะน้อยออกจะเป็นคนที่เห็นใจแม่และมักจะไม่ขัดในสิ่งที่แม่ร้องขอ และในประวัติชีวิตของน้อยในหลาย ๆ ช่วงเวลาจะสะท้อนให้เห็นความเห็นใจแม่และทำเพื่อแม่ของน้อยนี้เสมอ ๆ

ที่สาวคนที่ห้าของน้อยหนีออกจากบ้านไปทำงานที่กรุงเทพฯ สาเหตุที่หนีไปน้อยไม่ได้กล่าวถึงว่าเป็นเหตุใด และใครเป็นคนชักนำ ที่สาวไป

ทำงานได้ปึกว่าก็กลับมารับน้อยไปทำงานด้วย น้อยจึงตั้งถิ่นฐานอีกครั้งหนึ่ง เดินทางมาทำงานตามที่พี่สาวชักชวนที่โรงงานทำสบู่ย่านสำโรง สมุทรปราการ ในการตัดสินใจตามพี่สาวไปทำงานที่กรุงเทพฯ นั้น น้อยกล่าวว่า “คิดว่าจะหาเงินแล้วส่งแม่” น้อยทำงานได้เดือนละ 800 บาท น้อยจะแบ่งเงินเดือนครึ่งหนึ่งให้กับแม่ โดยจะส่งไปให้แม่ทุกครั้งที่ได้รับเงิน น้อยส่งเงินให้แม่ โดยที่แม่ไม่ได้เรียกร้อง น้อยกล่าวว่าเมื่อน้อยกลับบ้านน้อยมักจะเห็นภาพของแม่ที่ต้องทำงานหนัก ต้องหาบขนมขายแลกกับเงินนิดหน่อย เมื่อน้อยทำงานได้และมีเงินใช้จึงอยากที่จะแบ่งส่วนหนึ่งให้แม่ด้วย

จากเรื่องราวที่น้อยเล่า โดยเฉพาะในส่วนที่กล่าวถึงแม่ สะท้อนให้เห็นความผูกพันและความรักของน้อยที่มีต่อแม่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะน้อยเป็นลูกคนเล็กที่มีโอกาสได้สัมผัสกับความเหน็ดเหนื่อยยากของแม่ ได้เห็นแม่ทำงาน ได้เห็นว่าแม่ต้องหาบของไปขายหน้าไหนแคไหน เมื่อเทียบกับเงินน้อยนิดที่ได้ ความผูกพันและความรักนี้ทำให้น้อยต้องยอมแบกภาระในการช่วยเหลือครอบครัวค่อนข้างมาก น้อยถือว่าสิ่งเหล่านี้คือ การแสดงความกตัญญูที่มีต่อแม่ เพราะแม่เองเคยสอนน้อยอยู่เสมอให้รู้จักกตัญญูรู้คุณ และน้อยเองก็ต้องการที่จะเห็นแม่สบายอยากให้มีความสุขในบั้นปลายเพราะน้อยรู้สึกว่แม่มีชีวิตที่ลำบากมาตลอด อีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้น้อยต้องรับภาระเหล่านี้ อาจเป็นเพราะพี่น้องคนอื่นไม่อยู่ในฐานะที่จะช่วยเหลือแม่ได้

การแต่งงานและชีวิตคู่ (18 - 25 ปี)

น้อยทำงานอยู่ที่โรงงานสบู่นี้โดยพักอยู่กับพี่สาว เมื่อทำงานได้ 2 ปี พี่สาวก็ย้ายไปทำงานที่โรงงานแห่งหนึ่งในรังสิต น้อยจึงพักอยู่กับเพื่อน ในตอนนั้นมีชายหนุ่มมาชอบน้อยอยู่แต่ น้อยไม่ได้สนใจอะไรนัก ชายหนุ่มคนนี้ก็คือคนที่จะมาเป็นสามีของน้อยนั่นเอง แต่การแต่งงานของน้อยเป็นไปในลักษณะตกกระไดพลอยโจนมากกว่า สาเหตุที่น้อยต้องจำใจแต่งงานกับชาย

คนนี้ เนื่องจากผู้ชายเข้ามาปลูกปล้ำน้อยในคืนวันหนึ่งซึ่งน้อยไม่สบายและนอนพักอยู่คนเดียวเพราะเพื่อนออกไปเที่ยว เพื่อนรู้เห็นเป็นใจให้ชายหนุ่มลักลอบเข้ามาหาน้อยโดยให้กุญแจห้องพักแก่หนุ่มนั้น แม้จะไม่มီးอะไรกัน แต่เช้าวันรุ่งขึ้นผู้ชายได้เอาเรื่องนี้ไปพูดทั่วโรงงาน เจ้าของโรงงานซึ่งเป็นญาติฝ่ายชายได้มาไกล่เกลี่ย น้อยจึงต้องยอมให้ผู้ชายไปขอสมานที่บ้านและอยู่กินกับผู้ชายโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส

น้อยมีลูกสาวกับสามีหนึ่งคน แต่ชีวิตสมรสดูจะไม่ราบรื่นนัก เพราะสามีน้อยเป็นคนที่ชอบเล่นการพนัน ซึ่งเป็นสิ่งที่น้อยเกลียดเพราะการพนันคือต้นเหตุที่ทำให้พ่อกับแม่ต้องแยกกัน และเป็นตัวการที่ทำให้แม่ต้องหมดเนื้อหมดตัว เนื่องจากถูกพ่อเอาที่ดินไปขายเพื่อเล่นการพนัน อีกสิ่งหนึ่งที่น้อยไม่พอใจในตัวสามีก็คือ “เขาอย่างไรเป็นผู้ชายที่อ่อนแอ ไม่เป็นช่างทำหน้า” ในการใช้ชีวิตครอบครัวไม่ว่าจะเป็นเรื่องใด ๆ น้อยจะเป็นผู้ที่ออกความคิดเห็น รวมทั้งคิดหาหนทางในการสร้างตัว ต้องเป็นผู้ที่รับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ น้อยมีความรู้สึกที่สามีเป็นผู้นำครอบครัวไม่ได้ และมักจะผลักภาระรับผิดชอบมาให้น้อยเสมอ น้อยจึงเริ่มเบื่อหน่ายและเคยหาหนทางที่จะแยกทางหลายครั้ง แต่ก็ยังไม่มีทางออกที่เหมาะสม

เมื่อน้อยแต่งงานได้ระยะหนึ่ง พี่สาวคนโตป่วยเป็นโรคมะเร็งน้อยจึงรับมารักษาที่โรงพยาบาลแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ เป็นเวลา 2 เดือน แล้วจึงรับมาอยู่ด้วยโดยมาเช่าบ้านอยู่ด้วยกันอีกเดือนหนึ่ง พี่สาวจึงเดินทางกลับบ้านไปอยู่กับแม่ตามเดิม และเสียชีวิตที่นั่นในเวลาต่อมา ในช่วงนี้น้อยต้องรับภาระเลี้ยงดูพี่สาวที่ป่วยอีกด้วย น้อยจึงต้องหางานพิเศษในร้านอาหารทำ ทำให้ทำงานให้ที่โรงงานได้ไม่เต็มที่ เมื่อโรงงานเปลี่ยนเจ้านายน้อยและสามีจึงถูกจ้างให้ลาออก โดยได้เงินชดเชยจำนวนหนึ่ง แต่ก็นำมาชดใช้หนี้สินที่มีที่กู้ยืมมาเมื่อตอนดูแลรักษาพี่สาว ทำให้เหลือเงินไม่มากนัก สามีจึงพาน้อยและลูกไปอยู่ที่บ้านเกิดที่อุทัยธานี โดยไปอาศัยอยู่กับญาติ

ทางสามีซึ่งรักและเอ็นดูน้อยเหมือนลูก และมักจะให้เงินน้อยใช้เสมอ ๆ ญาติคนที่ไม่มียศ จึงขอลูกสาวของน้อยไปเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม น้อยยกลูกสาวให้ญาติสามี น้อยอยู่อุทัยธานีได้ประมาณปีเศษก็มีเหตุให้ต้องเลิกร้างกับสามี และตั้งแต่วันนั้นจนทุกวันนี้ น้อยไม่ได้พบลูกสาวอีกเลย น้อยเคยไปหาสองสามครั้งแต่ไม่เคยได้พบกัน

เมื่อมาอยู่อุทัยธานี น้อยและสามีได้ไปทำงานเป็นคณงานก่อสร้างที่วัดใกล้ ๆ แห่งหนึ่ง ทำงานอยู่ได้ระยะหนึ่งทางบ้านของน้อยที่เพชรบูรณ์มีปัญหา ธนาครจะยึดที่ดินที่ตั้งบ้านเนื่องจากแม่ได้เคยไปกู้เงินเมื่อประมาณ 10 ปีมาแล้ว เพื่อเอามาเป็นค่ารักษาพยาบาลพี่ชายของน้อยที่ได้รับอุบัติเหตุจากจำนวนเงินที่ไม่มากนักเมื่อค้างชำระมานานทำให้ดอกเบี้ยทบถมมากมาย แม่ได้ขอร้องให้น้อยช่วยหาเงินมาไถ่ที่ดิน น้อยจึงขอกู้เงินจากผู้รับเหมาก่อสร้าง เมื่อไถ่ที่ดินเรียบร้อยแล้ว พี่สาวคนโตที่ป่วยเป็นมะเร็งได้เสียชีวิตลง น้อยเคยรับปากที่จะบวชลูกชายของพี่สาวให้ แม่จึงมาขอร้องน้อยอีกให้ช่วยบวชหลานให้พี่สาวด้วย น้อยจึงต้องไปขอกู้เงินผู้รับเหมาก่อสร้างอีกครั้งหนึ่ง น้อยทำงานหนักมากในช่วงนี้ทั้งงานประจำและทำงานล่วงเวลาเพื่อจะได้มีเงินผ่อนหนี้ให้กับผู้รับเหมาฯ เมื่อน้อยหาเงินได้ครบตามจำนวนที่ยืมไป น้อยได้อาเงินไปคืน แต่ปรากฏว่าเงินที่ยืมได้เพิ่มขึ้นมากมายเพราะผู้รับเหมาฯ คิดดอกเบี้ยด้วย ผู้รับเหมาฯ ได้ยื่นเงื่อนไขกับน้อยว่าเขายินดีที่จะยกหนี้สินทั้งหมดให้หากน้อยยอมที่จะหลับนอนกับเขาเพียงคืนเดียว น้อยตัดสินใจยอมรับเงื่อนไขดังกล่าว โดยให้เหตุผลว่ากลัวว่าเจ้าหนี้จะเอาเรื่องตนด้วยการไปแจ้งตำรวจมาจับ หลังจากเหตุการณ์คืนนั้น น้อยได้หนีออกจากอุทัยธานีกลับไปอยู่บ้านที่เพชรบูรณ์ เพราะอายุ กับสามีที่อยู่ด้วยกัน น้อยก็ไม่กล้าที่จะบอกเล่าให้ทราบ ชีวิตคู่ของน้อยและสามีจึงสิ้นสุดลงเท่านี้ โดยไม่ได้มีข้อบาดหมางกันแต่อย่างใด เหตุการณ์ตรงนี้สะท้อนให้เห็นว่า ทุกครั้งที่มีปัญหาเดือดร้อนจากทางบ้าน ซึ่งก็คือความเดือดร้อนของน้อย

ด้วยเพราะน้อยต้องเป็นคนที่ช่วยเหลือ น้อยคงจะต้องแก้ไขเพียงผู้เดียว อันอาจจะเนื่องมาจากความที่ไม่เป็นผู้นำของสามีหรืออาจเป็นเพราะน้อยไม่คิดว่าเขาจะเป็นคู่คิดด้วยได้ ทำให้น้อยไม่ได้ปรึกษาหรือพยายามให้เขามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาด้วย เพราะหากสามีจะมามีส่วนรับรู้และน้อยคิดว่าเขาจะเป็นคู่คิดได้คงจะมีการปรึกษาหารือถึงเงื่อนไขที่ผู้รับเหมาฯ เสนอให้ และน้อยอาจจะยังมีทางออกทางอื่นที่ดีกว่าการที่ต้องยอมหลับนอนกับเจ้าหนี้ และน้อยก็อาจจะยังใช้ชีวิตคู่กับสามีซึ่งอาจจะส่งผลให้ชีวิตน้อยเป็นไปอย่างอื่น

ผู้รับเหมาก่อสร้างไม่ยอมเลิกจากน้อย เมื่อน้อยหนี เขาได้ติดตามน้อยไปจนถึงเพชรบูรณ์ และแอบติดต่อกัน ไม่มีการขอสมาหรือจัดพิธีใด ๆ ทั้งสิ้น เนื่องจากน้อยไม่กล้าบอกให้แม่รู้ น้อยจึงมีฐานะเป็นเมียลับหรือเมียน้อยของผู้รับเหมาก่อสร้างคนนี้ น้อยกล่าวว่าเขาเป็นคนปากหวาน แม้จะอายุมากกว่าน้อยมาก เขาสัญญาว่าจะปลูกบ้าน ให้เงินทองต่าง ๆ นานา อาจจะเป็นด้วยคำสัญญาเหล่านี้ที่ทำให้น้อยยอมอยู่ในสภาพเมียน้อยเช่นนี้ น้อยจำต้องยอมรับกับแม่ว่ามีความสัมพันธ์กับสามีคนนี้เมื่อน้อยตั้งท้องกับเขา แม่ขอร้องให้น้อยเลิกกับสามี เพราะไม่ต้องการให้น้อยอยู่ในสภาพของเมียน้อย แต่น้อยยังไม่ต้องการที่จะเลิก “หนูบอกหนูพยายามจะให้อีกที่สุดหนูต้องการให้ปลูกบ้านให้หนูก่อน” น้อยคิดว่าเมื่อเป็นเมียน้อยก็ควรที่จะได้อะไรบ้าง น้อยกลัวจะถูกดูถูกจากชาวบ้านว่าเป็นเมียน้อยแล้วก็ไม่ได้อะไรอย่างที่ผู้ชายสัญญา น้อยจึงพยายามรอให้สามีทำตามสัญญาที่ให้ไว้ น้อยรอรออยู่ประมาณเกือบ 2 ปี จนกระทั่งคลอดลูกเป็นผู้ชาย ก็ยังไม่มีความเห็นว่าสามีจะปลูกบ้านให้ตามที่สัญญา น้อยจึงตัดสินใจที่จะแยกทางจากสามีโดยเอาลูกให้แม่เลี้ยง แล้วตนเองก็กลับมากองทัพ มาทำงานที่ห้างสรรพสินค้าใหญ่แห่งหนึ่ง โดยทำงานเป็นแม่บ้านและรับเสื้อผ้ามาขายปลีกด้วย

จากการเริ่มชีวิตคู่ของน้อยเราจะเห็นว่า มันไม่ได้เริ่มจากความเต็มใจของน้อยแต่อย่างใด หากเกิดจากความเห็นแก่ตัวของผู้ชายที่ใช้สถานภาพที่เหนือกว่ามาบีบบังคับให้น้อยต้องจำยอม ในกรณีสามีคนแรกเขาใช้เงื่อนไขค่านิยมทางสังคมเกี่ยวกับเรื่อง “การได้เสีย” ซึ่งก็คือการเสียความบริสุทธิ์ของผู้หญิง อันมีความหมายต่อไปว่าเมื่อผู้หญิง “เสีย” สิ่งนี้ไปให้ใครก็จะถูกตีหน้าว่าเป็น “เมีย” คนนั้นโดยปริยาย ค่านิยมเหล่านี้จะเอื้อประโยชน์ให้ก็แต่เฉพาะผู้ชายเท่านั้น เพราะสังคมจะตีตราบาปให้เฉพาะกับผู้หญิง แต่ไม่เคยที่จะประณามผู้ชายว่าเลวหรือเห็นแก่ตัวในการที่กระทำการดังกล่าว ในกรณีสามีคนที่สองเขาใช้อำนาจเงินและสถานภาพในการเป็นเจ้านี่ ซึ่งอาจจะใช้อำนาจนี้ทำการฟ้องร้องให้ลูกหนี้ คือน้อยให้เสียหายได้ มาเป็นเครื่องมือบังคับให้น้อยจำยอม นอกจากนี้เมื่อผู้ชายทั้งสองคนได้ในสิ่งที่ต้องการแล้ว ก็ไม่ได้ทำหน้าที่สามีที่ดี ไม่ได้รับผิดชอบครอบครัวอย่างจริงจัง และในส่วนนี้ก็ดูเหมือนว่ากฎเกณฑ์ทางสังคมไทยก็เปิดช่องไว้ให้ คือจะไม่มี การประณามหรือไม่ยอมรับ หากผู้ชายจะไม่รับผิดชอบครอบครัว แต่ถ้าผู้หญิงไม่รับผิดชอบครอบครัวบ้างเธอจะถูกประณามอย่างร้ายแรง ค่านิยมที่เป็นมาตรฐานเชิงซ้อนเช่นนี้ควรที่จะได้มีปรับเปลี่ยนเพื่อก่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ผู้หญิง

ชีวิตหญิงบริการทางเพศ (26 - 30 ปี)

น้อยทำงานในกรุงเทพฯ ได้ 6 เดือนก็กลับบ้านมาเยี่ยมลูก น้อยเดินทางด้วยรถยนต์โดยสารปรับอากาศเที่ยวห้าทุ่ม บนรถน้อยได้ยืมผู้หญิงสองคนคุยกันถึงการงานบารวว่าเป็นงานที่ทำรายได้ดี สามารถที่จะหาเงินให้ทางบ้านได้เป็นจำนวนมาก พร้อมกับพูดถึงชายชาวต่างชาติที่มาติดพันว่าแต่ละคนนั้นเป็นคนที่มีความฐานะดี คนหนึ่งจะปลุกบ้านให้ อีกคนก็ส่งเงินมาให้ใช้มากมาย น้อยได้ฟังแล้วมีความรู้สึกคล้อยตามว่าการงานเช่นนี้คง

จะเป็นหนทางที่จะทำรายได้อย่างมากมาย น้อยจึงขอร้องผู้หญิงทั้งสองคนให้ช่วยพาเธอมาทำงานบาร์ด้วย ทั้งสองคนไม่เชื่อว่าน้อยต้องการที่จะมาทำงานจริง น้อยจึงบอกว่าเธอมีปัญหาและต้องการที่จะทำงานที่มีรายได้ดี เพื่อที่จะได้มีเงินมาส่งเสียลูกและแม่ น้อยได้พาผู้หญิงทั้งสองคนมาดูสภาพบ้านของน้อยที่ยากจน ทั้งสองคนจึงตกลงใจที่จะพาน้อยไปทำงานบาร์ด้วย น้อยให้เงินทั้งหมดที่มีแก่แม่รวมทั้งสร้อยทองที่สามีให้ไว้ เพื่อให้แม่เป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ แล้วน้อยก็เดินทางมากับผู้หญิงทั้งสองคนมาทำงานที่พัทยา

การเดินทางมาทำงานที่พัทยาน้อยคิดว่าเป็นการเสี่ยงโชค ก่อนที่จะเดินทางน้อยได้ไปขอพรจากเจ้าพ่อหลักเมืองเพชรบูรณ์ซึ่งน้อยเคารพนับถือมาก น้อยขอให้เจ้าพ่อช่วยให้น้อยปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ และทำงานได้รายได้ดี จนสามารถที่จะสร้างบ้านได้ น้อยกล่าวว่าเธอเคยปฏิบัติญาณไว้ว่าจะปลูกบ้านให้แม่อยู่ให้ได้ ดังนั้นการไปทำงานนี้น้อยจึงมีความตั้งใจที่จะทำงานหาเงินเพียงระยะหนึ่งเท่านั้น เพื่อที่จะปลูกบ้านและตั้งตัวโดยตั้งใจจะเปิดร้านเสริมสวย แต่ในส่วนตัว น้อยก็มีความหวังที่จะตั้งหลักฐานมีครอบครัวที่มั่นคง น้อยกล่าวเสริมว่าหากพบคนดี ๆ ซึ่งในที่นี้จะต้องเป็นคนที่ยอมรับเลี้ยงดูครอบครัวของน้อยด้วย น้อยก็อาจจะแต่งงานด้วย

สาเหตุการมาทำงานบริการทางเพศของน้อยจึงน่าจะมีสาเหตุมาจากปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ แต่ก็คงจะไม่ใช่ความยากจน เพราะน้อยเองก็มีงานทำพอเลี้ยงตนเองและลูกได้ ปัญหาที่น้อยมีและเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้น้อยเข้ามาทำงานนี้จึงคงจะเป็นความต้องการที่จะหาหลักประกันทางเศรษฐกิจให้กับครอบครัวและการสร้างฐานะที่มั่นคง การที่น้อยไปทำงานเพราะน้อยต้องการที่จะมีรายได้มาก ๆ ในเวลาที่ไม่นานนัก และน้อยต้องการที่จะมีบ้าน สิ่งเหล่านี้อาจจะมองได้ว่าไม่ใช่ปัญหาที่รุนแรง ตรงนี้แสดงให้เห็นถึง ความไม่เท่าเทียมกันในด้านโอกาสในสังคมไทย หญิงที่มี

ความรู้ น้อย โอกาสในการที่จะได้งานที่เงินเดือนสูงนั้นคงไม่มี น้อยไม่ได้ไปทำงานเพราะความยากจนขั้นแค้นเพราะกำลังอดตาย หากต้องการไปทำงานเพื่อสร้างฐานะ อีกประการหนึ่งก็คือต้องการที่จะพิสูจน์ให้พ่อ หรือ พิสูจน์ตนเองให้สังคมเห็นว่าสามารถกระทำในสิ่งที่เคยตั้งปณิธานไว้ได้ นั่นก็คือต้องการที่จะปลูกบ้านให้แม่อยู่ ซึ่งจริงๆ แล้วอาจจะเป็นการแก้หน้าให้ตนเองด้วย เนื่องจากสามีผู้รับเหมาก่อสร้างเคยบอกว่าจะปลูกบ้านให้ แต่ก็ได้ไม่ทำ น้อยในฐานะที่เป็นเมีย น้อยแล้วไม่ได้อะไรจากสามีอาจจะรู้สึกเสียหน้าจึงต้องการสิ่งที่มาชดเชย นั่นก็คือ การสร้างบ้านให้ได้ตามที่เคยคุยไว้

ด้วยความช่วยเหลือของผู้หญิงทั้งสองคน น้อยได้ทำงานในบาร์แห่งหนึ่งในพัทยา โดยมีผู้หญิงทั้งสองคนช่วยแนะนำเรื่องต่าง ๆ ให้ ในบาร์ น้อยจะนั่งรอแขกเมื่อแขกเข้ามา ก็ชวนให้ดื่ม หากเป็นที่ต้องใจของแขก น้อยก็จะออกไปกับแขก น้อยได้แขกคนแรกเป็นคนอังกฤษ ได้ค่าตัววันละ 500 บาท แขกให้ค่าอาหาร น้อยอีกวันละ 200 บาท น้อยบอกว่าอยู่กับแขกทั้งสิ้นเป็นเวลาประมาณ 5 อาทิตย์ น้อยได้เงินเกือบสองหมื่นบาท

ตอนแรกที่มาทำงานสามีที่เป็นผู้รับเหมาก่อสร้างได้มาตามให้กลับไปอยู่กับคนอื่น แต่ น้อยไม่ต้องการ สามีพยายามดี แต่ น้อยก็ไม่ยอม และต้องพูดจาตำหนิ เสีย ๆ หาย ๆ จนทำให้สามีโกรธและกลับไป และ น้อยก็ไม่ได้พบสามีผู้รับเหมาก่อสร้างอีกเลย

เมื่อแขกชาวอังกฤษกลับไป น้อยก็ได้แขกคนใหม่เป็นคนออสเตรเลีย น้อยอยู่กับชาวออสเตรเลียคนนี้เป็นเวลาประมาณเดือนครึ่ง ผู้ชายก็ให้ น้อยหยุดทำงานโดยบอกว่าจะส่งเงินให้ใช้ เงินที่ได้ น้อยจะเก็บและใช้จ่ายอย่างประหยัด “วันหนึ่งหนูจะกินข้าวประมาณ 10 บาท หนูจะเลือกกินอย่างที่ถูกที่สุดคือ 7 บาท แล้ว 10 บาท คำน้ำ หนูจะกินแค่นี้แล้วนอกจากนั้นหนู

เก็บหมด ของที่ไม่จำเป็นหนูไม่ใช่ เลือหนูไม่เคยซื้อ” ไม่นานผู้ชายก็ส่งตัวเครื่องบินให้น้อยเดินทางไปอยู่กับเขาที่ออสเตรเลีย น้อยอยู่ที่นั่นเป็นเวลา 2 เดือน ชาวออสเตรเลียขोन้อยแต่งงาน น้อยตั้งเงื่อนไขในการแต่งงานว่าฝ่ายชายจะต้องรับผิดชอบส่งเสียแม่และลูกของน้อยด้วย แต่ผู้ชายไม่ยอม น้อยจึงปฏิเสธที่จะแต่งงานด้วย แล้วเดินทางกลับบ้านและไม่ยอมติดต่อกับผู้ชายอีก

หลังจากกลับจากออสเตรเลียน้อยได้พบผู้ชายชาวเยอรมันคนหนึ่ง ซึ่งในความรู้สึกของน้อย น้อยบอกว่าเป็นคนดีมากและน้อยก็รักชายคนนี้ ผู้ชายมักจะส่งเงินไปให้น้อยบ่อย ๆ แต่ผู้ชายคนนี้ไม่เหมือนคนอื่นคือไม่เคยบอกให้น้อยเลิกทำงานเพื่อคอยเขา เพียงแต่เคยบอกให้หยุดพักแต่ก็ไม่เคยสัญญาว่าจะส่งเสียแต่อย่างใด น้อยจึงไม่ยอมหยุดทำงานเพราะคิดว่าไม่มีหลักประกันอะไรว่าจะมีรายได้มาจากไหน เมื่อเขียนจดหมายติดต่อกัน น้อยก็ไม่ได้โกหกกว่าหยุดพักทำงานตามที่ผู้ชายขอ ผู้ชายคงจะไม่พอใจจึงเลิกติดต่อกับน้อย

เมื่อน้อยทำงานได้ระยะหนึ่ง น้อยไม่ได้กล่าวชัดเจนว่าเมื่อไร แต่คงจะนานพอที่น้อยจะแน่ใจว่าการทำงานบริการนั้นสามารถทำให้มีรายได้ดี น้อยจึงได้ไปชักชวนพี่สาวคนที่ห้าซึ่งเคยเป็นคนที่พาน้อยมาทำงานที่กรุงเทพฯ ให้มาทำงานที่พัทธากับน้อย เนื่องจากน้อยเห็นสภาพชีวิตของพี่สาวที่อยู่ในสลัมคลองเตยเป็นนักร้องตามร้านอาหารเล็ก ๆ และต้องเลี้ยงดูผู้ชายที่น้อยมองว่าเป็นแมงดาด้วย น้อยคิดว่าการมาทำงานค้าบริการทางเพศซึ่งเป็นอิสระอย่างน้อยนั้นให้รายได้ที่ดีกว่า และไม่ต้องมีใครมาขูดรีด เป็นทางออกที่ดีกว่าสำหรับพี่สาวซึ่งต้องอยู่ในสลัม รายได้ก็ไม่มากและยังมีแมงดาคอยขูดรีดอีกด้วย พี่สาวตามน้อยมาทำงานที่พัทธาดด้วย พี่สาวทำงานได้ระยะหนึ่งก็ได้แต่งงานกับชาวออสเตรเลียปัจจุบันพำนักอยู่กับสามีที่ออสเตรเลีย พี่สาวแต่งงานก่อนน้อยประมาณ 1 เดือน

น้อยทำงานโดยยึดหลักความซื่อสัตย์เป็นที่ตั้ง น้อยกล่าวว่าน้อยจะมีความจริงใจ และมักจะไม่เรียกร้องเรื่องเงินทอง เมื่อผู้ชายที่เป็นแขกไวใจให้เป็นคนถือเงินจ่ายเงิน น้อยก็จะใช้จ่ายอย่างระมัดระวังไม่ฟุ่มเฟือย น้อยมักจะถูกลองใจในเรื่องเงินจากผู้ชายบ่อยครั้งแต่ก็สามารถแสดงให้เห็นว่าน้อยเป็นคนที่จริงใจและไม่เห็นแก่ได้ ทำให้ผู้ชายไวใจ วางใจให้เป็นคนถือกุญแจที่เก็บเงิน และเห็นว่าเป็นคนดี น้อยคิดว่าคงเป็นเพราะสิ่งเหล่านี้ที่ทำให้มีผู้ชายมาชอบน้อยมาก และแต่ละคนจะคอยส่งเงินมาให้น้อยเสมอ ๆ น้อยไม่ได้มีกลยุทธ์ในการทำให้แขกติดใจแต่อย่างใด หากมีความจริงใจและเป็นตัวของตัวเองเท่านั้น และสิ่งนี้เองก็คือกลยุทธ์ของน้อยที่มีอยู่ โดยไม่รู้ตัว

น้อยมีผู้ชายมาชอบมาก แต่ละคนเมื่อกลับไปแล้วมักจะติดต่อและส่งเงินมาให้น้อยเสมอ ๆ การติดต่อกับ “แฟน ๆ” เหล่านี้น้อยจะใช้บริการของสำนักงานแปลที่มีบริการรับเขียนและแปลจดหมายเป็นภาษาอังกฤษ และภาษาเยอรมันที่พัทธา โดยคิดค่าบริการ (ในขณะนั้นปี พ.ศ. 2534) จดหมายภาษาอังกฤษฉบับละ 30 บาท ภาษาเยอรมัน 60 บาท เวลาที่ไปใช้บริการน้อยเพียงบอกใจความต้องการสื่อสาร แล้วคนที่รับเขียนจะแต่งเนื้อจดหมายให้เอง นอกจากบริการแปลและเขียนจดหมายแล้วที่สำนักงานเหล่านี้จะมีบริการสอนภาษาอังกฤษอีกด้วยซึ่งน้อยก็ได้ไปเรียนที่นี้ด้วย

แม้จะมีคนที่มาชอบน้อยมาก แต่คนที่น้อยกล่าวถึงเมื่อเล่าชีวิตให้ ฟังนั้นมีอยู่เพียง 3-4 รายเท่านั้น น้อยไม่ได้ให้เหตุผลว่าเพราะอะไรจึงเล่าถึงผู้ชายเหล่านี้ แต่จากเรื่องที่เล่าและลักษณะการที่น้อยพูดถึงผู้ชาย 3-4 คนนี้คงเป็นคนที่น้อยประทับใจหรือเป็นคนที่น้อยเคยคิดว่าจะได้แต่งงานด้วย

ชายคนที่น้อยประทับใจมากที่สุดที่น้อยกล่าวถึง ก่อนที่จะกล่าวถึงการพบสามีคนปัจจุบันเป็นชาวนอร์เวย์ เมื่อพบกันผู้ชายลองใจน้อยว่าเป็นคนเช่นไร

โดยการพาไปซื้อเพชร เจ้าของร้านจะให้ค่านายหน้าที่น้อยพาฝรั่งมาซื้อแต่น้อยไม่ยอมรับเพราะไม่ได้เป็นคนพามาหาผู้ชายมาเอง ฝ่ายชายจึงพอใจในตัวน้อย และต้องการที่จะแต่งงานด้วย ชายยุโรปคนนี้ถามถึงสาเหตุที่น้อยต้องมาทำงานบริการ น้อยเล่าให้เขาฟังว่าเธอเป็นหนี้ธนาคาร ซึ่งน้อยก็เป็นหนี้จริงแต่ไม่ได้กล่าวว่าเป็นหนี้เนื่องจากอะไร และต้องการที่จะกู้เงินต่อเพื่อมาปลูกบ้าน ดังนั้นเมื่อผู้ชายกลับไปประเทศของตนที่ยุโรปจึงให้เงินน้อยไว้เป็นค่าเลี้ยงดูลูกเป็นเงิน US\$ 400 และให้น้อยอีกเกือบ 60,000 บาท หลังจากนั้นไม่นานเขาก็เดินทางมารับน้อยไปเที่ยวที่ประเทศของเขา น้อยเตรียมเอกสารสำหรับการแต่งงานไปด้วยเพราะคิดว่าผู้ชายเป็นคนดีและคงจะจริงจังกับน้อย น้อยอยู่ที่ประเทศยุโรปได้ประมาณเดือนเศษที่สาวที่น้อยพามาทำงานด้วยได้เขียนจดหมายบอกว่า มีผู้ชายส่งเงินมาให้และบอกว่าผู้ชายอีกคนหนึ่งก็กำลังจะเดินทางมาแล้ว จดหมายนั้นน้อยไม่ได้รับแต่แฟนเป็นคนรับและนำไปให้คนไทยแปลให้ เมื่อเข้าใจเนื้อความในจดหมายแฟนน้อยโกรธมาก และให้น้อยกลับเมืองไทย น้อยจึงผิดหวังไม่ได้แต่งงานกับแฟนตามที่คิดไว้ น้อยโกรธที่สาวมากที่เขียนจดหมายมาอันเป็นต้นเหตุให้ผู้ชายเข้าใจผิดและไม่ยอมแต่งงานกับน้อย น้อยกล่าวว่าเธอไม่เข้าใจจุดประสงค์ของพี่สาวที่ทำเช่นนี้และตัดพี่สาวคนนี้จากการเป็นพี่น้อง ถึงแม้ว่าจะผิดหวังแต่ก็ได้เงินกลับมาเยอะพอสมควร

กลับจากยุโรปน้อยรวบรวมเงินที่ได้จากการทำงานและที่ได้จากชายหนุ่มทั้งหลายรวมแล้วเป็นเงินประมาณสามแสนบาท นอกจากนั้นยังมีสร้อยเพชรและทองที่สะสมไว้อีก น้อยคิดว่าเงินที่ได้มากพอแล้วจึงคิดที่จะเลิกทำงาน และกลับบ้านเพื่อนำเงินไปปลูกบ้าน น้อยกลับบ้านและเริ่มลงมือปลูกบ้าน แต่เมื่อลงมือไประยะหนึ่งปรากฏว่าค่าใช้จ่ายทั้งหลายนั้นบานปลาย น้อยจึงต้องไปกู้เงินธนาคารเพิ่มอีกหนึ่งแสน ทำให้น้อยต้องเป็นหนี้ธนาคารอีกครั้งหนึ่งและบ้านก็ยังไม่เสร็จดังที่ต้องการ น้อยจึง

ตัดสินใจไปทำงานที่พัทธาอีกครั้ง น้อยได้ไปขอพรจากเจ้าพ่อหลักเมือง พร้อมทั้งขอโทษที่ต้องไปทำงานอีกทั้ง ๆ ที่เคยตั้งใจว่าจะหยุดเมื่อปลูกบ้าน น้อยให้เหตุผลว่าเพราะว่าบ้านยังไม่เสร็จและต้องเป็นหนี้จึงต้องไปทำงานอีก

น้อยกลับมาพัทธาก็มาที่บาร์เดิมที่เคยทำงานอยู่ ในวันแรกที่ไปถึง น้อยยังไม่แน่ใจนักว่าจะทำงานอีก น้อยนั่งเล่นอยู่เห็นมีฝรั่งลงจากรถ น้อยจึงโบกมือทักทาย ผู้ชายก็ตรงมาที่บาร์เข้ามาถามน้อยว่าออกไปกับผู้ชายหรือไม่ แล้วถามราคา น้อยเรียกค่าตัวคืนละ 500 บาท ผู้ชายกล่าวว่าแพง น้อยให้เหตุผลว่าในตอนนั้นที่เรียกราคาค่อนข้างสูงเพราะยังตัดสินใจไม่ได้ว่าจะทำงานอีกหรือไม่ แต่ผู้ชายตกลงที่จะจ่ายตามที่น้อยเรียกร้อง น้อยจึงได้เดินทางท่องเที่ยวไปกับชายคนนี้เป็นเวลา 3 อาทิตย์ ผู้ชายมีความพอใจในตัวน้อยค่อนข้างมาก วันสุดท้ายที่ผู้ชายจะกลับ เขาได้ถามถึงสาเหตุที่น้อยต้องมาทำงาน น้อยจึงเล่าให้เขาฟังว่าต้องการปลูกบ้านที่ค้างให้แล้วเสร็จเพราะปลูกค้างไว้ครึ่งหนึ่ง ประกอบกับต้องใช้หนี้ธนาคารอีก นอกจากนั้นผู้ชายได้ถามถึงค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในแต่ละเดือน เขาขอให้น้อยหยุดทำงาน โดยรับจะส่งเงินให้น้อยใช้เดือนละหนึ่งพันมาร์ค น้อยคำนวณแล้วคิดว่าเป็นเงินที่มากพอที่จะจะใช้หนี้รวมทั้งใช้จ่ายเป็นค่าใช้จ่ายได้จึงตกลงและเดินทางกลับบ้านที่เพชรบูรณ์ อันเป็นการสิ้นสุดชีวิตการเป็นหญิงบริการ “เลยกลับไปอยู่บ้านจนกระทั่งถึงวันนี้หนูก็ไม่เคยได้ทำอีกเลย” ผู้ชายคนนั้นเป็นชาวเยอรมันและก็คือสามีของน้อยในปัจจุบัน

การเดินทางไปเยอรมนีและชีวิตในเยอรมนี (30 - ปัจจุบัน)

น้อยกลับไปอยู่บ้านได้สามเดือน ฝ่ายชายได้ทำเรื่องรับรองให้น้อยเดินทางมาเยอรมนี การทำเรื่องรับรองนี้ ในขณะที่นั้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2534 (1991) ทำได้โดยฝ่ายชายจะทำหนังสือเชิญให้ผู้หญิงเดินทางไปเที่ยว

พร้อมทั้งรับรองที่จะเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการเดินทางและค่าใช้จ่ายของผู้หญิงในขณะที่พำนักอยู่ในประเทศเยอรมนี เอกสารเหล่านี้จะเป็นเอกสารที่นำไปประกอบการขอวีซ่า ซึ่งฝ่ายชายมักจะต้องแนบหลักฐานทางการเงินของตนมาด้วยว่าสามารถที่จะรับผิดชอบเรื่องค่าใช้จ่ายได้จริง

น้อยเดินทางเข้ามาเยอรมนีเมื่อปี พ.ศ. 2534 (1991) โดยได้เตรียมเอกสารสำหรับแต่งงานมาด้วย น้อยมีความตั้งใจที่จะได้แต่งงาน น้อยกล่าวว่านอกจากนั้นไม่ได้หวังอะไรอีกเนื่องจากเคยผิดหวังมามาก แต่คิดว่าหากได้แต่งงานพอพูดภาษาเยอรมันได้ก็จะหางานทำเก็บเงินปลูกบ้านให้เสร็จ ดังนั้นการมาเยอรมนีของน้อยในส่วนลึก ๆ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการมาเพื่อสร้างฐานะหรือยกฐานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งก็คือเพื่อหาทางหาทำงานเก็บเงินปลูกบ้านซึ่งเป็นสิ่งที่น้อยตั้งใจไว้อย่างแน่วแน่ที่จะต้องทำให้ได้ การแต่งงานจึงเชื่อมโยงกับความเป็นไปได้ที่จะหางานทำและหนทางที่จะทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น

เหตุผลที่น้อยตัดสินใจแต่งงานกับสามีคนปัจจุบันน้อยกล่าวว่า เพราะสามีเป็นคนที่มีความใจกับครอบครัวและยอมรับแม่และลูกของน้อย คือยอมที่จะรับส่งเสียให้ ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่น้อยตั้งใจไว้ในการที่จะตัดสินใจแต่งงาน อันแสดงให้เห็นว่าถึงแม้จะตั้งความหวังเอาไว้ว่าจะได้แต่งงานกับใครสักคน แต่คนที่น้อยจะแต่งงานด้วยจะต้องมีคุณสมบัติบางประการที่น้อยต้องการ และนั่นชี้ให้เห็นว่า น้อยเองก็จะเป็นคนเลือกผู้ชาย ไม่ได้รอให้ผู้ชายมาเลือกตนแต่ฝ่ายเดียว แม้ว่าผู้ที่เข้ามาให้เลือกก่อนข้างจะมีข้อจำกัดทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ แต่น้อยก็ยังเป็นคนที่เลือก ดังจะเห็นได้จากการที่น้อยปฏิเสธชาวออสเตรเลียที่ต้องการจะแต่งงานกับน้อยเท่านั้น แต่ไม่ต้องการรับรู้เรื่องลูกและแม่ของน้อย

ปัจจัยที่สนับสนุนให้น้อยตัดสินใจแต่งงานกับสามีก็คือความสงสาร เมื่อมาเยอรมนีน้อยได้มาเห็นความเป็นอยู่ของสามี น้อยพบว่าเขาเป็นคนที่

นำเอกสารที่ต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยว ไม่มีใคร น้อยสงสารและไม่ต้องการให้ผู้ชายอกหัก ผู้ชายบอกว่าหากน้อยไม่ยอมแต่งงานด้วยจะหนีไปอยู่อเมริกาได้ ผู้ชายไม่ได้เป็นคนที่มีมั่งมีอะไร แต่รับปากจะพยายามทำงานเพื่อเลี้ยงดูพร้อมทั้งจะพยายามส่งเสียครอบครัวของน้อยเท่าที่จะทำได้ สิ่งนี้เป็นสิ่งที่น้อยประทับใจ สามีขอแต่งงานเมื่อน้อยมาเยี่ยมที่เยอรมนี น้อยคิดว่าแม่ฝ่ายชายจะไม่ใช้คนรวยแต่น้อยก็สามารถที่จะทำงานช่วยกันสร้างครอบครัวได้ “หนูคิดว่าระหว่างคนรวยกับคนจนมีน้ำใจหนูยอมรับว่าคนจนมีน้ำใจดีกว่า.....เขารับทั้งครอบครัวก็โอเค ถ้ามูลงละแม่ละ รับลูกมาอยู่ให้เขาเรียนหนังสือ แม่ก็จะส่งเงินให้แล้วแต่เธอจะคิดว่าฉันจะส่งได้เท่าไรฉันก็ไม่ค่อยมีเขาพูด โอเคหนูก็บอกว่า ถ้าเรามาอยู่พูดภาษาได้นิดหน่อยช่วยกันทำงาน”

เมื่อตัดสินใจจะแต่งงานน้อยก็ยังแต่งงานไม่ได้เนื่องจากเอกสารที่ใช้ในการแต่งงานคือใบรับรองโสดนั้นหมดอายุ น้อยต้องการกลับมาดูบ้านที่กำลังปลูกจึงเดินทางกลับมาขอเอกสารดังกล่าวใหม่ที่ประเทศไทย เมื่อกลับมาพบว่าบ้านยังไม่เสร็จเพราะช่างที่ทำไม่ยอมมาสร้างเพียงแต่รับเงินแล้วหายไปประกอบกับน้ำท่วมทำให้ไม้ที่ซื้อมานั้นลอยหายหมด น้อยต้องเริ่มต้นปลูกใหม่อีกครั้ง น้อยจึงกลับมาเยอรมนีและแต่งงานกับสามีในปี พ.ศ. 2535 หลังจากรู้จักกับสามีเป็นเวลาหนึ่งปี

เมื่อแต่งงานได้ระยะหนึ่งน้อยไม่ได้บอกว่าเมื่อไรน้อยได้เดินทางกลับมารับลูกชายไปอยู่เยอรมนีด้วย แม่ของน้อยเริ่มป่วยเป็นมะเร็งในระยะนี้เมื่อน้อยกลับมาอยู่เยอรมนีได้ 3 เดือนน้อยก็ต้องกลับมาประเทศไทยอีกเนื่องจากแม่ที่ป่วยเสียชีวิต น้อยเสียใจมากเพราะตั้งใจว่าจะรับมาเที่ยวให้ความสุขแก่แม่ในบั้นปลายของชีวิตแต่น้อยก็ไม่มีโอกาส

สามีของน้อยทำงานเป็นพนักงานขับรถขนส่งน้ำดื่มและเครื่องดื่มอื่น ๆ น้อยเองนั้นได้เริ่มเรียนภาษา เมื่อพอที่จะพูดได้พอสมควรน้อยก็ได้

ทำงานทำและไต้หวันเป็นคนงานเสริมในครัวของสายการบิน Lufthansa ที่นี้น้อยได้เรียนรู้วิธีการทำอาหารต่าง ๆ น้อยทำงานเป็นคนงานเสริมอยู่ประมาณเกือบ 3 ปี จึงได้บรรจุเป็นพนักงานประจำ น้อยเป็นคนที่ชอบเรียนรู้และมีความพยายาม ในยามว่างน้อยมักจะเอาตำราอาหารมาหัดทำ และสามารถทำได้ดีทีเดียว น้อยได้รู้จักกับคนไทยและรู้จักกลุ่มเพื่อนคุณ ซึ่งเป็นกลุ่มที่รวมตัวกันโดยการนำของเจ้าหน้าที่คนไทยที่ทำงานช่วยเหลือผู้หญิงไทย ในมิวนิค กลุ่มเพื่อนคุณ จะนัดพบกันทุก ๆ เสาร์ที่สองของเดือน ซึ่งจะเรียกกันว่า “วงกาฟตอนบาย” การพบกันก็เพื่อพูดคุยหาหรือถึงเรื่องราวที่คนไทยสนใจ รวมทั้งการตอบปัญหาและร่วมสังสรรค์รับประทานอาหารร่วมกัน ซึ่งน้อยก็มักจะโชว์ฝีมือในการทำขนมแบบเยอรมันต่าง ๆ มาให้เพื่อนชิมเสมอ ๆ

น้อยกล่าวว่าในการใช้ชีวิตคู่เยอรมนี น้อยไม่ต้องปรับตัวอะไรมากนัก เคยปฏิบัติอย่างไรเมื่อก่อนแต่งงานก็ยังปฏิบัติเช่นเดิม น้อยจะดูแลความเป็นอยู่ของสามีทั้งเรื่องเสื้อผ้า และอาหาร การที่น้อยหัดเรียนรู้การทำอาหารเยอรมัน ก็เนื่องจากคิดว่าการทำอาหารจะเป็นการผูกใจสามีได้อย่างหนึ่ง

ปัญหาในการใช้ชีวิตคู่ของน้อยมีอยู่ประการหนึ่งคือ ความเป็นคนเจ้าอารมณ์ ใจร้อน และเอาแต่ใจตนเองของสามี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อตี้มมาก ๆ สามีของน้อยเป็นคนที่ดีมจัดและป่วยเนื่องจากตี้มมาก แต่น้อยก็ไม่ทราบว่าเป็นอะไร ในบางครั้งเมื่อตี้มมาก ๆ จะหมดสติไป ซึ่งเป็นสิ่งที่น้อยวิตกอยู่ในปัจจุบัน

ความวิตกของน้อยอีกประการหนึ่งในขณะนี้ก็คือเรื่องลูกของน้อยที่น้อยไปรับมาจากประเทศไทย ลูกของน้อยเป็นเด็กที่ไม่ค่อยพูด เจ็บขริมนั้นเป็นเหตุให้สามีไม่ค่อยพอใจ และมักจะคิดว่าหาว่าเป็นเด็กโง่ สิ่งนี้ทำให้

น้อยมักจะมีเรื่องขัดแย้งกับสามีบ่อยครั้ง ทางออกของน้อยในขณะนี้ก็คือ การหาหรือปรับทุกซีในกลุ่มเพื่อนคุณ โดยเฉพาะกับเจ้าหน้าที่คนไทยนั้นซึ่งจะให้คำแนะนำต่าง ๆ พร้อมทั้งกำลังใจจนทำให้น้อยสามารถที่จะอยู่ต่อไปได้น้อยยังไม่ได้ตัดสินใจแน่นอนว่าจะทำอย่างไร เพียงแต่รอดูเหตุการณ์ไปอีก ระยะเวลาหนึ่ง เพราะน้อยคิดว่าสามีอาจจะเข้าใจอะไรมากขึ้นในอนาคตก็เป็นได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรณีศึกษาที่ 14 : อรดี (นามสมมุติ)

ประวัติส่วนตัว

บ้านเกิด

จังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

อายุ

ในขณะที่ทำการสัมภาษณ์อายุ 44 ปี

การศึกษา

จบชั้นประถมปีที่ 4 แล้วเข้ามาเรียนต่อ
ชั้นมัธยม 1 - 3 ในตัวอำเภอ จากนั้นได้
ไปเรียนต่อชั้นมัธยม 4 - 6 ที่ตัวจังหวัด
และได้มาศึกษาต่อที่โรงเรียนการเรือน
แห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ บิดามารดา พ่อของ
อรดีมีอาชีพเป็นตำรวจ เสียชีวิตเนื่องจาก
อุบัติเหตุเรือล่มหลังกลับจากปฏิบัติราชการ
เมื่ออรดีอายุได้ 7 - 8 ปี ขณะที่กำลัง
เรียนอยู่ชั้นประถมปีที่ 2 ต่อมาอีก 3 ปี
แม่ของอรดีก็แต่งงานใหม่ และย้ายไป
อยู่กับสามีใหม่ในตัวอำเภอ ทิ้งให้อรดีอยู่
คนเดียวประมาณ 1 ปี จึงมารับไปอยู่ด้วย
ปัจจุบันแม่ของอรดีมาอยู่กรุงเทพฯ โดย
อยู่ที่บ้านที่อรดีซื้อไว้ และมีน้องชายของ
อรดีอยู่เป็นเพื่อน สำหรับพ่อเลี้ยงอรดีได้
เสียชีวิตแล้ว อรดีต้องส่งเสียให้แม่เป็นเงิน
เดือนละ 3,000 บาท เนื่องจากแม่ป่วย
เดินไม่ได้

พี่น้อง

อรดีมีน้องชายร่วมพ่อแม่เดียวกัน 1 คน
แต่เสียชีวิตตั้งแต่ยังเล็ก อรดีไม่ได้บอก

ชัดเจนว่า มีน้องที่เกิดจากพ่อเลี้ยงอีกก็คน แต่จากการเล่าชีวิตออร์ดีเอ่ยถึงน้องชายและน้องสาวอีก 2 คน จากเรื่องราวที่ออร์ดีเล่ามา จะเห็นได้ว่าออร์ดีมีความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างดีกับน้องๆ น้องชายของออร์ดี นั้นตอนนั้นพักอยู่ในบ้านที่ออร์ดีเป็นคนซื้อโดยรับหน้าที่จ่ายค่าน้ำไฟ และอยู่เป็นเพื่อนแม่ด้วย ส่วนน้องสาวนั้น ออร์ดียกกิจการโรงงานทำเสื้อให้น้องสาวดูแลก่อนที่ตนเองจะเดินทางมาเยอรมนี

สถานภาพการสมรส

ออร์ดีเคยแต่งงาน 2 ครั้งกับผู้ชายไทย มีลูกกับสามีคนแรก 1 คน เป็นผู้หญิง และมีลูกสาว 1 คน ชาย 1 คนกับสามีคนที่ 2 ลูกคนแรกออร์ดียกให้เป็นบุตรบุญธรรมหน้าของสามี ส่วนลูกคนที่ 2 และ 3 ปัจจุบันอยู่กับพ่อ ออร์ดีแต่งงานสองครั้งกับชายเยอรมัน ปัจจุบันอยู่กินกับสามีชาวเยอรมันคนที่ 2 ซึ่งเป็นช่างเครื่องยนต์ ถึงแม้ลูกจะอยู่ในความดูแลของพ่อ แต่ออร์ดีก็ยังต้องส่งเสียอยู่ โดยสามีคนปัจจุบันจะส่งเสียให้เป็นเงินเดือนละ 2,000 มาร์ค

ชีวิตในวัยเด็ก (ตั้งแต่จำความได้ - 12 ปี)

เนื่องจากพ่อของออร์ดีเป็นตำรวจฐานะทางบ้านจึงไม่ลำบากนัก ต่อมาพ่อเสียชีวิตเมื่อออร์ดีเรียนอยู่ชั้นประถมปีที่ 2 ออร์ดีก็อยู่กับแม่และน้อง

เงินที่แม่เคยเก็บไว้ประมาณ 6,000 บาท ถูกขโมยไปทำให้ฐานะค่อนข้างลำบาก แม่ได้ไปแจ้งความกับตำรวจซึ่งต่อมาก็คือพ่อเลี้ยงของออร์ตินนั่นเอง แต่ก็หาตัวขโมยไม่ได้ แม่ต้องออกรับจ้างทั่วไป รวมทั้งปลูกพืชผักเอาไว้ไปแลกข้าวจากบ้านอื่นมากิน ออร์ตินบอกว่าในช่วงชีวิตที่ลำบากมาก ออร์ตินอยู่กับแม่และน้องที่หมู่บ้านเป็นเวลาประมาณ 3 ปี ตำรวจคนที่เคยไปแจ้งความได้มาหาและขอแต่งงานกับแม่ ออร์ตินเล่าว่าพ่อเลี้ยงแอบชอบแม่มานานแล้วแต่เนื่องจากต้องดูแลภรรยาที่ไม่สบายจึงไม่กล้าที่จะมายุ่งเกี่ยวกับ เมื่อภรรยาเสียชีวิตจึงได้มาขอแม่ของออร์ตินแต่งงานด้วย แม่ตัดสินใจแต่งงานใหม่ ตอนนั้นออร์ตินเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แต่ยังไม่ได้เรียนต่อเนื่องจากแม่ไม่มีเงิน ตอนที่แม่แต่งงานเป็นตอนที่ออร์ตินหายจากป่วยเป็นไข้รากสาด ออร์ตินบอกว่าแม่ต้องเดินจากบ้านที่ไกลจากตัวอำเภอถึง 15 กิโลเมตรเพื่อมาขอยาให้ออร์ติน แต่การเดินทางของแม่ก็ได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่าเพราะจากยาที่แม่เอามาให้ออร์ตินกิน ทำให้ออร์ตินหายจากการป่วยเป็นไข้รากสาด แต่ผมร่วงหมดทั้งศีรษะ ตอนที่แม่แต่งงานและย้ายไปอยู่กับพ่อเลี้ยงที่ในตัวอำเภอ ออร์ตินจึงไม่ยอมตามไปด้วย เนื่องจากอายุที่ไม่มีผม ทั้งๆ ที่แม่ชวนให้มาอยู่ด้วยกันแต่ออร์ตินก็บอกกับแม่ว่าอยู่คนเดียวได้เพราะมีเพื่อนที่อยู่บ้านใกล้ ๆ มาอยู่เป็นเพื่อน และในหมู่บ้านก็มีบ้านของญาติ ๆ ที่มาคอยดูแลหาข้าวปลาให้กิน

เมื่อแม่ย้ายไปอยู่กับพ่อเลี้ยงในตัวอำเภอออร์ตินก็อยู่คนเดียว แต่ก็มีเพื่อนมานอนด้วยและตอนกลางคืนก็จะพากันไปขโมยเก็บมะนาว เก็บพริก ในสวนของยายที่เป็นหน้าสาวของแม่ไปขายในตัวอำเภอ โดยพายเรือไปกับเพื่อนเพราะบ้านอยู่ริมแม่น้ำโขง และต้องคอยหลบไม่ให้แม่เห็นว่าแอบเอาของมาขาย นอกจากนั้นก็จะปลูกแตงและพริกบ้าง ออร์ตินเล่าถึงชีวิตช่วงนี้ด้วยความรู้สึกที่มีความสุข เพราะจะเล่าไปแล้วก็หัวเราะไปด้วย “(หัวเราะ) คำ ขำ ตอนเด็ก ๆ นะ” แสดงให้เห็นว่าถึงแม้จะต้องทำงานที่ใช้แรงงานคือ

ปลุกผัก และต้องดูแลตนเองแต่ก็คงเป็นงานที่ไม่หนักหนานัก เพราะเป็นการทำในลักษณะที่เป็นการทำด้วยความสนุก ไม่ใช่ทำเพื่อที่จะต้องเอาไปขายเพื่อยังชีพ และชีวิตในช่วงนี้ก็คงเป็นชีวิตที่มีอิสระและเป็นชีวิตที่ประทับใจเป็นความทรงจำที่ฝังามในวัยเด็กที่อรรถียังคงจดจำและนึกถึงอย่างมีความสุข อาจกล่าวได้ว่าอรรถียัยเด็กที่สวยงาม สิ่งหนึ่งที่อรรถีกกล่าวถึงในช่วงนี้คือการที่เป็นคนชอบร้องเพลง ซึ่งอรรถีกกล่าวต่อๆ มาว่าเป็นสิ่งที่ตนเองรักมาก

อรรถีกกล่าวถึงน้องเพียงครั้งเดียวตอนที่เล่าว่าเมื่อพ่อเสียชีวิต แม่ต้องออกไปหาแลกข้าวมาเลี้ยงลูกสองคน อรรถีกกล่าวตอนหลังเพียงแต่ว่าน้องเสียชีวิต แต่จะเป็นเมื่อไหร่และเพราะอะไรอรรถียังไม่ได้กล่าวถึง

อรรถียู่คนเดียวได้ประมาณ 1 ปีแม่ก็มารับไปอยู่ด้วยในตัวอำเภอ

การศึกษาต่อและการย้ายถิ่นครั้งแรก (อายุ 12 - 17 ปี)

เมื่ออรรถียามาและพริกไปขายในตลาด อรรถียพยายามหลบไม่ให้แม่เห็นด้วยเกรงว่าแม่จะอาย แต่ก็มีคนเอาไปบอกแม่ แม่จึงบอกแก่พ่อเลี้ยงว่าต้องการที่จะเอาอรรถียมาเรียนต่อในตัวอำเภอ พ่อเลี้ยงตั้งเงื่อนไขว่าอรรถียจะต้องสอบเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลให้ได้ เพราะหากจะต้องเรียนโรงเรียนราษฎร์แล้วพ่อเลี้ยงอาจส่งเสียไม่ได้เนื่องจากเงินเดือนน้อย อรรถีกกล่าวว่าดีใจที่จะได้เรียนต่อ “อู้อยู่ดีใจใหญ่เลย จะได้เรียนหนังสือ ไปบอกกับเพื่อนแต่ที่บ้านไม่มีไฟฟ้า ตะเกียงก็ไม่มี เงินที่จะซื้อน้ำมันก๊าดใส่ตะเกียง.....จุดได้อ่านหนังสือ ตั้งแต่หัวบ้านถึงท้ายบ้าน อ่านหนังสือดัง หนังสือไปสอบ เสียดังลั่นเลย (หัวเราะ)” แสดงให้เห็นความดีใจและความมานะของอรรถียที่ต้องการจะเรียนต่อให้ได้ อรรถียสอบเข้าเรียนต่อที่โรงเรียนรัฐบาลได้ จึงย้ายเข้ามาอยู่กับแม่และพ่อเลี้ยงในตัวอำเภอ และเข้าเรียนต่อ ซึ่งในขณะนั้นการศึกษายังคงเป็นระบบที่เรียกชั้นเรียนต่อจากประถมปีที่ 4 ว่า ชั้นมัธยมปีที่ 1-3 หรือ ม.1 ม.2 ม.3

อรวดีจึงย้ายถิ่นเป็นครั้งแรกเมื่ออายุได้ประมาณ 12 ปี การย้ายถิ่นนี้เป็นการย้ายถิ่นเพื่อศึกษาต่อ อันเป็นการย้ายถิ่นที่พบค่อนข้างมาก สำหรับการย้ายถิ่นจากชนบทเข้าสู่เมืองจะมีอัตราการย้ายถิ่นเพื่อการศึกษาต่อเป็นจำนวนมากเป็นอันดับรองจากการย้ายถิ่นเพื่อขายแรงงาน ทั้งนี้เพราะโอกาสที่จะเข้าการศึกษาในชั้นที่สูงกว่าชั้นประถมศึกษาชั้นนั้นมีอยู่เฉพาะในเขตเมืองเท่านั้น

เมื่อเรียนจบชั้น ม.3 ในตัวอำเภอแล้ว อรวดีต้องย้ายถิ่นอีกครั้ง ซึ่งก็เป็นการย้ายถิ่นเพื่อศึกษาต่อเช่นกัน โดยได้ย้ายไปอยู่ที่ตัวเมืองอุบลราชธานี เพื่อเข้าเรียนต่อชั้น ม.4-ม.6 แม่ฝากอรวดีให้อาศัยอยู่กับข้าราชการผู้หนึ่ง โดยให้เงินเป็นค่าอาหารเดือนละ 100 บาท และอรวดีต้องช่วยทำงานบ้าน วันเสาร์อาทิตย์ต้องช่วยภรรยาของเจ้าของบ้านเก็บฟืน เก็บใบตองตึง และทำอาหาร รวมทั้งต้องไปช่วยขายที่ตลาดด้วย

ข้าราชการที่อรวดีไปอาศัยอยู่ด้วยมีบ้านให้เช่าหลายหลัง และในจำนวนผู้ที่มาเช่าบ้านนี้มีคนหนึ่งเป็นทหารและรู้จักสนิทสนมกับอรวดีเป็นอย่างดี เมื่ออรวดีเรียนจบชั้น ม.6 เขาจึงชวนอรวดีให้มาเรียนต่อที่กรุงเทพฯ โดยจะเป็นผู้ส่งเสียให้เรียนเอง โดยมีข้อแม่ให้ไปช่วยเลี้ยงลูกของพี่ชายที่เกิดใหม่ รวมทั้งช่วยดูแลแม่และช่วยงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ในบ้าน อรวดีบอกให้เขาไปขอ กับแม่ แม่เป็นห่วงไม่ยอมให้อรวดีไป แต่อรวดีบอกแม่ว่า “หนูอยากไปเห็น กรุงเทพฯ อยากเห็นมาก ๆ เลย ใจ อยากเป็นนักร้อง (หัวเราะ) อยากเป็นนักร้อง” แม่เห็นว่าอรวดีต้องการไปจึงอนุญาตให้ไปกรุงเทพฯ

เหตุผลที่อรวดีต้องการเข้ามากรุงเทพฯ ก็คือโอกาสที่จะได้เรียนต่อ และอาจเป็นโอกาสที่อรวดีอาจจะได้เป็นนักร้องอย่างที่ตั้งใจ

การเข้ามากรุงเทพฯ และการแต่งงานครั้งที่ 1 (อายุ 18 - 24 ปี)

ออร์ดีเข้ามากรุงเทพฯ กับนายทหารที่เข้าบ้านคนที่ออร์ดีอาศัยอยู่ใน อุบลราชธานี โดยมาอยู่กับแม่ของเขาในบ้านสวนฝั่งธนบุรีและได้เข้าเรียนที่โรงเรียนการช่างแห่งหนึ่ง ออร์ดีเล่าว่าชีวิตช่วงนี้ก็ลำบากพอสมควร เพราะต้องตื่นตั้งแต่ตี 4 ตี 5 เพื่อที่จะไปเก็บผลไม้และดอกไม้ในสวนไปขาย จากนั้นจึงจะไปโรงเรียน

หน้าที่หลักของออร์ดีในบ้านนี้ ก็คือการดูแลหลานของนายทหารคนนั้น นอกจากนั้นในวันเสาร์และอาทิตย์ก็ต้องมีหน้าที่หาต้นไม้ไปขายที่ตลาดนัดสนามหลวง เป็นอย่างนี้ตลอดเวลา 3 ปีที่ออร์ดีเรียนหนังสือ และอาศัยอยู่ที่นี้ ออร์ดีเล่าว่าค่อนข้างลำบากบางครั้งก็แอบร้องไห้เพราะไกลจากบ้านมาแล้วก็ยังมาทำงานลำบาก

ออร์ดีได้เงินไปโรงเรียนวันละ 3 บาท ต้องห่อข้าวกลางวันไปกินเอง แต่อาศัยรับจ้างเพื่อนจัดงานทำให้มีเงินบ้าง ที่โรงเรียนออร์ดีเริ่มแสดงความสามารถในการร้องเพลง ออร์ดีเล่าว่าตอนที่เรียน เวลาว่างโรงเรียน ออร์ดีมักจะขึ้นไปร้องเพลง หากมีการประกวดร้องเพลงไม่ว่าจะเป็นวัดที่ไหนก็จะไป และได้รับถ้วยรางวัลมากมาย โดยมีเพื่อนเป็นกองเชียร์

เมื่อเรียนจบปี 3 นายทหารหนุ่มคนนั้นก็พาออร์ดีมาฝากให้ทำงานเป็นลูกจ้างชั่วคราวที่หน่วยงานราชการแห่งหนึ่ง ได้เงินเดือน ๗ ละ 750 บาท ทำงานได้ระยะหนึ่งนายทหารคนนั้นก็ขอรอดีแต่งงาน เนื่องจากแอบชอบออร์ดีมาตั้งนานแล้วตั้งแต่ตอนที่อุบลราชธานี แต่ไม่เคยเปิดเผยให้ออร์ดีรู้ การแต่งงานเป็นไปอย่างเงียบ ๆ ฝ่ายชายได้ขึ้นไปทำพิธีขอกับแม่ของออร์ดี มีการจัดสินสอดนิดหน่อยและจดทะเบียนสมรส ตอนนั้นออร์ดีอายุเกือบได้ 23 ปีแล้ว สามีกว่าออร์ดีเกือบ 10 ปี ตรงนี้อาจจะมองได้ว่าการแต่งงานของออร์ดีเป็นลักษณะที่เข้ากับสำนวนไทยที่ว่าเลี้ยงด้อย นั่นคือสามีที่อายุ

แก่กว่ามากได้พอรดีที่ยังเรียกได้ตามสังคมไทยว่าเด็ก เพราะยังเป็นนักเรียนอยู่มาเลี้ยงดูส่งเสียให้เล่าเรียน พอโตขึ้นนั่นก็คือช่วงที่อรดีเรียนจบได้ทำงานแล้วก็แต่งงานด้วย

อรดีเล่าว่าชีวิตคู่ที่อยู่ด้วยกันนั้นค่อนข้างลำบากเนื่องจากสามีเป็นคนที่ไม่มีความรับผิดชอบเขาเป็นคนที่ไม่เต็มเหล้าแต่จะเจ้าชู้และชอบการพนัน สามีจะเล่นการพนันทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นการเล่นม้า เล่นมวย เล่นไพ่ ไฮโล รวมทั้งชอบหนีราชการ เพราะการที่ชอบเล่นการพนัน บางครั้งถึงกับขโมยของทางราชการไปขายหรือไปจำนำเพื่อเอาเงินมาเล่นการพนัน ทำให้อรดีต้องคอยตามใช้หนี้ให้เป็นประจำ

อรดีแต่งงานได้ไม่นานก็ตั้งท้อง ในระยะที่ตั้งท้องนี้มีเพื่อนจากอุบลราชธานีเดินทางมา สอบเรียนต่อได้มาอาศัยอยู่ที่บ้านของอรดี อรดีจึงให้สามีช่วยดูแลและพาไปสอบ ทำให้ทั้งสองคนมีความสัมพันธ์กันโดยที่อรดีไม่รู้ เมื่ออรดีคลอดลูกได้ประมาณ 1 เดือน ก็จับได้ว่าสามีมีความสัมพันธ์กับเพื่อน ทำให้อรดีเสียใจมาก ประกอบกับเบื่อหน่ายความไม่รับผิดชอบและความบ้ำการพนันของสามีทำให้อรดีเบื่อชีวิตคู่ และต้องการหนีไปจากสามี

ตอนที่ทำงานอยู่หน่วยงานราชการนี้ด้วยความรักในการร้องเพลง อรดีจึงไปสมัครเรียนร้องเพลงในตอนเย็น โดยเสียค่าเล่าเรียนเดือนละ 50 บาท ตอนที่อรดีมีเรื่องกับสามี เป็นช่วงที่เจ้าของไนท์คลับจากภาคใต้ มาติดต่อหานักร้องที่โรงเรียนสอนดนตรีที่อรดีเรียนอยู่ อรดีจึงตัดสินใจสมัครไปเป็นนักร้อง เพราะเสียใจและเบื่อหน่ายในความประพฤติของสามี ต้องการที่จะหนีไป เมื่อเจ้าของไนท์คลับตกลงรับอรดีเข้าทำงาน โดยรับปากว่าจะหาคนเลี้ยงลูกให้ด้วยอรดีจึงหนีสามีไปทำงานเป็นนักร้องที่ภาคใต้ โดยเอาลูกไปด้วย ตอนนั้นลูกของอรดีอายุได้ 3 เดือน การหนีไปครั้งนี้อรดีไม่เปิดเผยให้ใครรู้ อรดีหนีไปทั้ง ๆ ที่ยังไม่ได้ลาออกจากงาน

ชีวิตนักร้องและการแต่งงานครั้งที่ 2 (อายุ 25 - 34 ปี)

การไปทำงานที่ภาคใต้ เจ้าของไนท์คลับบอกว่าจะตั้งเงินเดือนให้เดือนละ 3,000 บาท พร้อมทั้งจะหาคนเลี้ยงลูกให้ เมื่อออร์ดีตอบตกลง เจ้าของไนท์คลับจึงจ่ายเงินเดือนล่วงหน้าเป็นเงิน 3,000 บาท ออร์ดีกล่าวว่ามีใจมาก เพราะได้เงินเดือนมากกว่าที่ทำงานในหน่วยงานราชการตั้งเกือบ 10 เท่า (ที่หน่วยงานราชการออร์ดีได้เงินเดือน 750 บาท) เมื่อได้เงินเป็นครั้งแรกออร์ดีส่งไปให้แม่ที่อุบลฯ 1,000 บาท และตอนเย็นก็อุ้มลูกหนีขึ้นรถไฟไปภาคใต้

ช่วงนี้เป็นครั้งแรกที่ออร์ดีกล่าวถึงการส่งเงินให้แม่ ซึ่งอาจจะมองได้ว่าตลอดเวลาที่ออร์ดีมาอยู่กรุงเทพฯ คงไม่มีโอกาสได้ส่งเสียเพราะต้องมาเรียนแม่ตอนที่ได้งานทำแล้วแต่เงินเดือนก็น้อยและต้องคอยตามใช้หนี้ให้แก่สามีที่ไม่มีความรับผิดชอบ คงไม่มีโอกาสได้ส่งเงินให้แม่ และการที่ส่งเงินไปให้แม่นี้ ก็เป็นการตอกย้ำอีกครั้งหนึ่งให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อครอบครัว ต่อบุพการี โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อแม่ของลูกผู้หญิงไทย อันแสดงให้เห็นว่าสิ่งนี้คงเป็นวัฒนธรรมที่ฝังรากลึกอยู่ในสังคมไทย เพราะดูเหมือนว่าการที่ออร์ดีกระทำเช่นนี้เป็นสิ่งที่กระทำไปโดยอัตโนมัติ ไม่ต้องมีการบอกกล่าวหรือต้องคิดทบทวน

เมื่อเดินทางไปถึงภาคใต้ ออร์ดีก็ได้เริ่มชีวิตการเป็นนักร้องที่เคยใฝ่ฝันมานาน การเดินทางมาภาคใต้จึงเป็นการย้ายถิ่นครั้งที่ 3 โดยที่มีสาเหตุมาจากความล้มเหลวในชีวิตครอบครัว เนื่องจากความเจ้าชู้และไม่รับผิดชอบต่อสามี และสิ่งหนึ่งที่คงจะมองข้ามไม่ได้ก็คือ การเดินทางครั้งนี้ นอกจากจะเป็นโอกาสให้ออร์ดีได้หนีออกจากปัญหาชีวิตคู่แล้ว ยังเป็นโอกาสที่ออร์ดีจะได้ดำเนินอาชีพที่ตนเองใฝ่ฝันมาแต่เด็ก ๆ นั่นก็คือการได้เป็นนักร้อง หากไม่มีเจ้าของไนท์คลับมาติดต่อหานักร้อง ออร์ดีก็อาจจะไม่ได้มาเป็นนักร้องเร็วเช่นนี้

ตอนที่อรรถีเข้าทำงานร้องเพลงที่ไนท์คลับนั้น เจ้าของได้ให้ภรรยาของตนเป็นคนดูแลลูกของอรรถี การทำงานที่นี่มีกฎอยู่ว่าห้ามไม่ให้นักร้องลงมาพูดคุยกับแขก เมื่อร้องเสร็จต้องนั่งพักอยู่ข้างหลังห้ามลงมา อรรถีทำงานอยู่ที่ภาคใต้ได้ปีครึ่งก็กลับมากรุงเทพฯ โดยมาร้องเพลงอยู่ที่ห้องอาหารแห่งหนึ่ง ในขณะนั้นตามห้องอาหารต่าง ๆ จะมีการลงโฆษณาประกาศรายชื่อนักร้องพร้อมทั้งลงรูปถ่ายตามหนังสือพิมพ์ สามีสองอรรถีอ่านพบเข้าจึงชวนพี่ชายของตนมาตามหาอรรถี ที่ต้องนำพี่ชายมาด้วยนี่อรรถีกล่าวว่าเพราะอรรถีสนิทและเคารพพี่ชายคนนี้มาก สามีมาอ่อนนวยขอให้อรรถีกลับไปอยู่ด้วย เพื่อเห็นแก่ลูก อรรถีไม่ยอมกลับไป พี่ชายจึงกล่าวว่าหากไม่ต้องการไปคืนดี ก็ขอให้ยกลูกให้ โดยยกให้แก่หน้าของสามีที่ไม่มีลูกให้เห็นลูกบุญธรรม ทั้งนี้เพื่ออนาคตของลูก พี่ชายกล่าวเช่นนี้โดยอ้างว่าการที่อรรถีต้องมาทำงานเป็นนักร้อง ลูกก็ต้องร่อนเร่ไปกับอรรถีด้วย เพราะไม่มีใครดูแลต้องเอาไปฝากเพื่อน ๆ ไว้ และอรรถีเองก็ไม่มีบ้านอยู่ต้องอาศัยคนอื่นเรื่อยไป อรรถีกล่าวว่าตนเองใช้เวลาตัดสินใจหลายเดือน ได้เข้าไปพบหน้าชายที่จะรับลูกเป็นลูกบุญธรรม และปรึกษาเพื่อนหลายคน ในที่สุดอรรถีกล่าวว่าเพื่ออนาคตของลูกจึงยกลูกให้หน้าของสามี และการตัดสินใจนี้เป็นสิ่งที่อรรถีภาคภูมิใจในปัจจุบันว่าเป็นสิ่งที่อรรถีทำถูก “เค้าก็เตือนว่าอนาคตนะ อะไรต่ออะไร เดียวนี้อรรถีจึงมาภูมิใจว่าอรรถีตัดสินใจไม่ผิด ที่ลูกอรรถีได้ถึงปริญญาโท”

อรรถียกลูกให้หน้าชายของสามี และหย่าขาดจากสามี หลังจากนั้นอรรถีก็ไปร้องเพลงอยู่ที่นครราชสีมา อรรถีได้พบกับสามีคนที่ 2 ตอนที่รู้จักกันนั้นสามียังเรียนอยู่วิทยาลัยอาชีวะแห่งหนึ่ง ในตอนแรกอรรถีบอกว่าคบหาเป็นเพื่อนกัน ตอนหลังสนิทกันจึงอยู่ด้วยกัน พ่อแม่ของฝ่ายชายไม่พอใจที่ลูกชายมาอยู่กับนักร้อง ตามมาอาละวาดกับอรรถี อรรถีจึงให้สามีกลับไป แต่เขาก็ไม่ยอมกลับไป โดยอ้างว่าเพราะรักและสงสารอรรถี อรรถีจึงจด

ทะเลียนสมรสกับสามีและอยู่ด้วยกัน เมื่อแต่งงานกันพ่อแม่ฝ่ายชายโกรธจึงเลิกส่งเสียค่าเล่าเรียน อรดีจึงบอกให้สามีตั้งใจเรียนตนจะทำงานส่งให้เขาเรียนเอง ตอนนั้นอรดีทำงานได้เงินเดือน ๗ ละ 4,500 บาท แต่สามีก็ไม่ตั้งใจเรียนหนังสืออยู่เสมอ ๆ จนอรดีต้องทอนนอนตื่นขึ้นมาส่งสามีไปโรงเรียนและตอนเย็นต้องคอยไปรับกลับบ้านทำอย่างนี้อยู่ 1 ปีเต็ม ๆ สามีจึงเรียนสำเร็จ แล้วทั้งคู่ก็เข้ามากรุงเทพฯ

อรดีกล่าวว่าชีวิตตอนที่อยู่กับสามีคนใหม่ ๆ นั้นค่อนข้างลำบาก เพราะต้องอยู่กันอย่างประหยัดเพื่อส่งเสียให้สามีเรียน อรดีคิดว่าเนื่องจากตนเองไม่ยอมทำตามแบบนักร้องอื่น ๆ ซึ่งในสังคมไทยมักจะมีภาพของนักร้องว่ามักจะเป็นเมียหยอกของคนร่ำรวยหรือไม่ก็จะมีคนคอยส่งเสีย แต่อรดีกลับไม่ทำเช่นนั้นเพราะต้องการที่จะอยู่กับคนที่ตนเองรักมากกว่า “เป็นคนกินอุดมคติมากเกินไป พูดถึงแล้วการเป็นนักร้องของอรดีหากจะใช้ชีวิตเป็นนักร้องให้คุ้มค่างก็คงไม่ต้องลำบากขนาดนี้” และอรดีก็อยากที่จะเป็น “นักร้องคนดี” ที่ไม่ยอมทำตามภาพตายตัวนั้น นอกจากนี้เราจะเห็นได้ว่าการแต่งงานครั้งนี้ของอรดีแตกต่างจากการแต่งงานครั้งแรกหรือเป็นไปในทางตรงกันข้าม นั่นคือในครั้งแรกการแต่งงานเป็นการแต่งที่เหมือนกับฝ่ายชายเลี้ยงด้อย แต่ชีวิตคู่ครั้งนี้ตัวอรดีกลับต้องเป็นฝ่ายเลี้ยงดูส่งเสียฝ่ายชาย อันอาจแสดงให้เห็นความเห็นแก่ตัวและไม่รับผิดชอบของฝ่ายชาย ซึ่งจะค่อย ๆ ปรากฏชัดเมื่ออรดีใช้ชีวิตคู่กับเขาต่อ ๆ มา

เมื่อเข้ากรุงเทพฯ ทั้งสองคนมาเช่าบ้านอยู่ สามีได้งานทำที่รัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง ส่วนอรดีก็ยังคงเป็นนักร้องหาร้องเพลงตามห้องอาหารต่าง ๆ แล้วอรดีก็ตัดสินใจซื้อบ้านเงินผ่อน ซึ่งอรดีต้องเป็นฝ่ายที่ส่งค่าบ้านมากกว่าสามีเพราะค้างงวดแต่ละครั้งเป็นเงินมากพอ ๆ กับเงินเดือนของฝ่ายชาย บ้านหลังนี้ปัจจุบันสามีอยู่กับภรรยาใหม่และลูก รวมทั้งลูกที่เกิดจากอรดีด้วย อรดีมีลูกกับสามี 2 คน

อรรถกล่าวว่าตนเองเป็นคนที่มีอาชีพเรื่องคู่ครอง คือจะมีสามีที่เจ้าชู้ สามีคนนี้ต่างจากคนแรกที่ไม่เล่นการพนันแต่จะเป็นคนที่ชอบดื่มเหล้า ส่วนความรับผิดชอบในฐานะพ่อบ้านนั้นก็ไม่มีเช่นกัน ความเจ้าชู้ของสามีนี้ถึงขนาดที่รับผู้หญิงอื่นเข้ามาอยู่ในบ้านด้วยนานเป็นเดือน ๆ อันเป็นสิ่งที่อรรถีเอือมระอา แต่อรรถีก็ยอมและไม่ได้จัดการอะไร นอกจากยอมรับว่าเป็นโชคชะตาของตนเองที่ต้องเป็นอย่างนี้

หากเราจะพิจารณาส่วนนี้อาจจะต้องตั้งคำถามว่าที่สามีของอรรถีเป็นเช่นนี้นั้นเป็นเพราะดวงชะตาของอรรถีเอง หรือว่าเป็นเพราะกฎเกณฑ์ข้อบังคับทางสังคม (social control) กันแน่ที่เปิดโอกาสให้ ทำให้ฝ่ายชายสามารถที่จะเจ้าชู้และไม่รับผิดชอบได้ การที่อรรถียอมรับว่าตนดวงไม่ดี แสดงให้เห็นถึงการยอมรับว่าผู้ชายก็อาจที่จะเจ้าชู้ได้ และไม่รับผิดชอบได้ มันเป็นกรรมของฝ่ายหญิงเองต่างหาก ซึ่งค่านิยมเหล่านี้ยังคงมีอยู่ในสังคมไทย อันเป็นค่านิยมที่เป็นมาตรฐานเชิงซ้อนซึ่งให้ประโยชน์แก่ผู้ชาย เพราะหากผู้หญิงลองเจ้าชู้หรือไม่รับผิดชอบครอบครัวบ้างก็จะถูกประนามจากสังคม

เมื่อผ่อนบ้านหมดอรรถีก็เริ่มทำการค้าต่าง ๆ โดยเริ่มอัดแผ่นเสียง ทำอัลบั้มของตนเอง ชุดแรกได้กำไรพอสมควร จากนั้นก็ทำการอย่างอื่นได้แก่ ทำร้านอาหาร ทำร้านทำผม ทำโรงงานตัดเย็บเสื้อผ้า ซึ่งตอนหลังอรรถีโอนกิจการโรงงานเสื้อผ้าให้น้องสาวทำต่อก่อนที่จะมาเยอรมนี แต่กิจการต่าง ๆ ก็ขาดทุนเพราะอรรถีต้องจ้างคนอื่นมาทำเนื่องจากตนเองทำไม่เป็นจึงโดนโกงและขาดทุนเป็นจำนวนแสน ต่อมากิจการแผ่นเสียงก็ขาดทุนอีกทำให้อรรถีมีหนี้สินมากมายคิดเป็นเงินเกือบล้านบาท ช่วงนี้เป็นช่วงที่อรรถีเพิ่งจะคลอดลูกคนที่สองได้เพียง 3 เดือน อรรถีเล่าว่าจากหนี้ที่มากมายทำให้เจ้าหนี้บางรายเอาตำรวจมาจับแต่ก็ไม่โดนฟ้องเพราะอ้อมยอมกันได้ กิจการค้าต่าง ๆ ที่อรรถีทำนั้นอรรถีต้องทำคนเดียว สามีไม่ได้มาเอาใจใส่

หรือร่วมรับผิดชอบแต่อย่างใดนอกจากเจ้าชู้และมีผู้หญิงอื่นไปเรื่อย ๆ และตอนที่อรรถมีปัญหาเรื่องหนี้สินจนถูกตำรวจจับนั้นสามีก็ไม่ได้ดูแลเพราะกำลังหลงผู้หญิงอยู่คนหนึ่ง อรรถทั้งแค้นใจและเสียใจ ที่สามีไม่เคยมาดูแล จึงตัดสินใจที่จะมาหางานทำที่เยอรมนีเพื่อที่จะหาเงินมาใช้หนี้ โดยทิ้งลูกไว้กับสามี

การตัดสินใจมาเยอรมนี (อายุ 34 ปี)

อรรถรู้จักกับผู้หญิงรุ่นพี่คนหนึ่งทำงานอยู่ในเยอรมนีและเป็นคนที่พาผู้หญิงไทยมาเยอรมนีเช่นกัน จึงมาปรึกษาพี่คนนั้นว่าต้องการไปเยอรมนีเพื่อหาทางทำงานเอาเงินไปใช้หนี้ พี่คนนั้นให้ไตร่ตรองให้ดี แต่อรรถบอกว่าตนเองไม่มีทางเลือกเพราะมีหนี้สินมากมายและไม่มีเงินแม้แต่จะเป็นค่าเล่าเรียนให้ลูกสาว และสามีก็ไม่ยอมสนใจ หลงผู้หญิงไม่ยอมกลับบ้านมาหลายเดือนแล้ว อรรถต้องอยู่กับสามคนแม่ลูก “ก็ผูกเปลใส่รถนะ เอาลูกไปร้องเพลงและให้ลูกสาวนี้เฝ้าห้องอยู่ในรถ” อรรถจึงเดินทางไปเยอรมนีกับพี่คนนั้น

การเดินทางมาเยอรมนีของอรรถ เนื่องมาจากเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก แต่ในที่นี้ไม่ใช่เพราะความยากจน แต่เป็นเพราะการทำการค้าที่ล้มเหลว การไปเยอรมนีไม่ใช่ไปเพื่อที่จะหารายได้มาเลี้ยงชีวิตที่กำลังอดอยาก แต่เป็นการไปเพื่อหาหนทางที่จะให้ได้เงินมาใช้หนี้สินที่มีอยู่มากมาย เพราะถึงอรรถจะกล่าวว่ายากจน แต่จากการบอกเล่าก็จะเห็นว่าอรรถยังมีรถยนต์ มีบ้านก็ทำให้เห็นว่า ปัญหาทางเศรษฐกิจของอรรถเป็นปัญหาคนละอย่างกับปัญหาความยากจนของคนไทยชั้นล่างที่อาจจะยากจนไม่มีที่ซุกหัวนอนไม่มีอะไรจะกิน ดังนั้นถึงอรรถจะไปเยอรมนีด้วยปัญหาทางเศรษฐกิจ แต่ก็ไม่ใช่เพราะความยากจนอย่างที่ภาพตายตัวเกี่ยวกับหญิงไทยในเยอรมนีที่ถูกนำเสนอบนสื่อในสังคม หากเป็นปัญหาเรื่องโอกาสในการสร้างฐานะให้มั่นคง ในการที่จะหาเงินให้ได้มากพอตามที่ตนต้องการมากกว่า

การที่ออร์ตสามารถมาเยอรมนีได้ก็เพราะออร์ตมีช่องทาง นั่นคือออร์ตรู้จักกับพี่คนนั้นที่เป็นคนพาผู้หญิงมาเยอรมนี หากออร์ตไม่มีช่องทางหรือไม่รู้จักรู้จักพี่คนนั้นก็คงจะไม่มีโอกาสได้มากก็เป็นได้ ดังนั้นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ออร์ตหรือหญิงไทยหลาย ๆ คนที่เดินทางมาเยอรมนีอย่างออร์ตนี้ก็ถือเป็นการที่มีเส้นสายหรือคนรู้จักที่สามารถพามาได้นั่นเอง และเมื่อคนหนึ่งสามารถมาได้แล้วและรู้ลู่วางดีพอสมควรก็จะเป็นคนที่ทำหน้าที่เป็นสื่อช่วยติดต่อหาทางให้แก่คนอื่นได้เดินทางมาเช่นกัน ดังเช่นกรณีของออร์ต ออร์ตมาเยอรมนีกับเพื่อนรุ่นพี่คนนั้น เมื่อออร์ตได้ทำงานและรู้จักช่องทางดีแล้ว ออร์ตก็ช่วยพาคนอื่นที่ต้องการมาเยอรมนีให้มาทำงานด้วย

ออร์ตเดินทางมาเยอรมนีในปี 2527 (1984) เดินทางเข้ามาโดยไม่มีวีซ่าเนื่องจากในขณะนั้นบุคคลสัญชาติไทยสามารถเดินทางเข้ามาเยอรมนีได้ในฐานะนักท่องเที่ยวโดยไม่ต้องมีวีซ่าเข้าเมือง การเดินทางมาครั้งนี้ออร์ตไม่ได้เสียค่านายหน้านอกจากเสียเงินค่าตัวเครื่องบินเอง ออร์ตกล่าวว่าที่พูดกันว่า ในการพาคนมาเยอรมนีนั้นมีการเรียกค่านายหน้า คิดว่าคงเป็นการพูดกันเองของคนที่ไม่รู้ข้อเท็จจริงมากกว่า เพราะจากประสบการณ์ของตนเอง พี่คนที่พามาไม่ได้เรียกร่องอะไร แต่เมื่อออร์ตได้งานได้เงินแล้วกลับนึกถึงบุญคุณจึงนำเงินไปให้เป็นจำนวน 2,000 มาร์ค สำหรับการชักชวนนั้น ออร์ตกล่าวว่าส่วนมากเมื่อคนที่ทำงานในเยอรมนีเดินทางกลับไปเที่ยวบ้าน เมื่อคนที่คุ้นเคยรู้ถึงความสำเร็จก็มักจะขอให้ช่วยนำทางเข้ามาทำงานบ้าง ออร์ตกล่าวเช่นเดียวกับตัวของออร์ตเองเมื่อกลับมาเยี่ยมบ้านก็จะมีน้อง ๆ ที่ต้องการไปชุดทอง โดยคิดว่าการทำงานเมืองนอกนั้นสามารถทำเงินได้มหาศาล แต่คนนอกจะไม่รู้ว่าการทำงานได้เงินมหาศาลนั้นต้องทำงานอะไร ออร์ตกล่าวว่าตนเองไม่เคยที่จะบอกความจริงกับใครว่ามาทำงานอะไร เมื่อมีคนมาขอให้พามาตนก็จะพามาแล้วก็จะมารู้เองที่หลังว่างานนั้นเป็นงานอะไร ซึ่งก็เหมือนในกรณีของออร์ตเองที่ค่อนข้างระแคะ

ระคายอยู่บ้าง แต่ก็มารู้แน่ชัดเอาเมื่อมาถึงเยอรมนีแล้วว่างานที่จะทำให้ได้ รายได้มากในเวลาอันรวดเร็วก็มีอยู่งานเดียวสำหรับผู้หญิงไทย

สภาพชีวิตในเยอรมนี (อายุ 34 - ปัจจุบัน)

เมื่อเดินทางมาถึงเยอรมนีใหม่ ๆ อรติกล่าวว่า “ระหกระเหิน ระหกระเหินไปโน่นไปนี่ เพราะเราไม่มีวีซ่า” งานที่จะทำนั้นอรติก็เพิ่งมารู้แน่ชัด เมื่อมาถึงเยอรมนี ซึ่งก็คืองานค้ำบริการทางเพศ เพราะพี่คนนั้นพามาที่บาร์ แต่อรติก็ทำงานไม่ได้ เนื่องจากไม่เคยทำและใจไม่กล้าพอ จึงต้องทำงาน ทำความสะอาดบาร์คือเช็ดพื้นล้างห้อง ได้ค่าแรงวันละ 10 มาร์คเท่านั้น ต้องเดินไปกลับระหว่างที่พักกับบาร์ที่ไปทำความสะอาด ทำได้ไม่นานนัก อรติบอกว่าทนทำไม่ไหวเพราะรายได้น้อยมากประกอบกับถึงเวลาที่จะต้องจ่ายค่าเล่าเรียนให้ลูก อรติจึงบอกพี่คนที่พามาให้พาไปทำงานที่บาร์อื่น เพราะต้องการได้เงินส่งให้ลูก พี่คนนั้นจึงพาไปบาร์อีกแห่งหนึ่ง ซึ่งมีผู้หญิงไทยทำงานอยู่หลายคน พี่คนนั้นจัดการขอยืมเงินเจ้าของเพื่อให้อรติมีเงิน ส่งไปให้ลูกเป็นเงิน 1,500 มาร์ค โดยอรติทำงานใช้ให้ได้หมดภายในเวลา 2 อาทิตย์ ช่วงนั้นอรติบอกว่าลำบากมากเพราะต้องทำงานอย่างหลบ ๆ ซ่อน ๆ เพราะไม่มีวีซ่า บางครั้งต้องหนีเข้าไปหลบในป่า

อรติกล่าวถึงความรู้สึกที่ต้องมาทำงานขายบริการทางเพศว่าเมื่อทำ ครั้งแรกก็ “ทำครั้งแรกเราก็ไม่เคยนี้ น้ำตาไหลเหมือนกัน เลยตัดสินใจ โทษ ๆ ก็โทษ ๆ แล้ว ซ้ำมันเยอะ” แต่เมื่อทำงานไปก็รู้สึกชินและไม่ได้คิดอะไรอีก เพราะงานทำให้มีรายได้ที่น่าพอใจ

ทำงานได้ระยะหนึ่งก็ได้รู้จักกับผู้ชายชาวเยอรมันคนหนึ่งซึ่งอายุ เพียง 24 ปี อรติไปอยู่กับชายคนนี้โดยมีพี่คนที่พามาเป็นคนที่ช่วยค้ำยัน ค้ำยันให้ผู้ชายรับอรติไปอยู่ด้วย ซึ่งอรติคิดว่าเป็นการที่ค่อนข้างบีบบังคับ

ผู้ชายเพราะในตอนแรกผู้ชายไม่ต้องการที่จะแต่งงานด้วยเพราะอายุแตกต่างกันมาก แต่ก็ถูกพี่คนนั้นคาดคั้นให้อยู่ไปก่อนไม่แต่งงานก็ได้ และพี่คนนั้นก็มาบอกให้อรดีเอาใจให้ตีเพื่อที่จะผูกมัดให้ผู้ชายแต่งงานด้วยเพื่อที่จะได้วีซ่าอยู่ทำงาน อรดีเล่าว่าได้พยายามใช้เสน่ห์ความอ่อนหวานช่างเอาใจของผู้หญิงไทยผูกมัดใจผู้ชายให้ผู้ชายเห็นใจและติดใจ เมื่ออยู่ด้วยกันระยะหนึ่ง อรดีก็ยื่นคำขาดว่าหากไม่แต่งงานด้วยก็จะไปหาผู้ชายอื่นต่อไป เนื่องจากชายหนุ่มเริ่มติดใจอรดีแล้วจึงตัดสินใจแต่งงานด้วย ทำให้อรดีได้วีซ่าในฐานะภรรยา ซึ่งมีสิทธิทำงานได้โดยถูกต้องตามกฎหมาย

เมื่อแต่งงานแล้วอรดีได้วีซ่า 1 ปี อรดีได้ย้ายมาทำงานที่เมืองใหญ่แห่งหนึ่งในรัฐ Niedersachsen ที่นี้โชคเข้าข้างอรดี อรดีสามารถทำงานเอาเงินไปใช้หนี้ในประเทศไทยได้หมดภายในเวลา 1 ปี โดยส่งเงินเข้าทางธนาคารของเจ้าหนี้ที่อรดีขอเลขบัญชีก่อนมาไว้ อรดีจึงเข้าใจถึงการที่ผู้หญิงหลายต่อหลายคนมาทำงานนี้ “ถ้าเราไปทำอาชีพอื่นเราก็คงไม่ได้เงินนี้ขนาดนี้” นั่นคืองานนี้เป็นงานที่สามารถทำรายได้ได้มากมายในเวลาอันรวดเร็ว นอกจากใช้หนี้หมดแล้ว อรดียังมีเงินเหลืออีกตั้ง 3 แสน จึงคิดที่จะทำงานต่ออีกระยะหนึ่งเพื่อให้ได้เงินล้าน เมื่อได้ตามที่ต้องการแล้วอรดีก็คิดที่จะเลิกและกลับไปอยู่กับลูกที่ประเทศไทย

เมื่อใช้หนี้หมดแล้วอรดีจึงกลับประเทศไทย เพราะสามารถที่จะมองหน้าใคร ๆ ก็ได้แล้วเนื่องจากไม่มีหนี้สินใด ๆ อีกแล้ว เมื่อกลับไปความหวังที่จะได้อยู่กับลูกของอรดีก็ต้องสลายไป เพราะเงินที่อรดีทำงานส่งมาให้ลูกนั้นไม่มีเหลืออยู่เนื่องจากอรดีใช้บัญชีธนาคารร่วมกับสามีและบัญชีเป็นชื่อของสามี เงินที่อรดีส่งมาให้ลูกสามีเอาไปใช้หมด โดยเอาไปซื้อบ้านให้กับผู้หญิงที่เขาไปติดพันอยู่ อรดีจึงมีปากเสียงกับสามี สามีจึงฟ้องหย่าโดยกล่าวหาว่าอรดีไปทำอะไรรู้ที่เยอรมนี เขาไม่ไว้ใจ อรดีปฏิเสธไม่ยอมรับในข้อกล่าวหาของสามีเนื่องจากอายุไม่ต้องการยอมรับว่าทำงานอะไร

และเกรงว่าจะเป็นปมด้อยแก่ลูก สิ่งนี้แสดงให้เห็นทัศนคติของออร์ดีที่มีต่อการทำงานอาชีพนี้ ถึงแม้จะทำให้ออร์ดีมีเงินมากมายแต่ออร์ดีก็ยังคงถูกค่านิยมของสังคมที่มองการทำงานอย่างนี้ว่าเป็นงานที่ไม่ดีครอบงำ และไม่กล้าที่จะประกาศตนว่าตนเองมาทำอะไร และสิ่งนี้เป็นปัจจัยส่งเสริมให้เกิดภาพด้านบวกของการเดินทางมา “ชุดทอง” ในยุโรป

ออร์ดีจึงหย่าขาดจากสามี แล้วยกบ้านที่ซื้อให้เป็นของลูก ส่วนตนเองมาซื้อบ้านใหม่ ปัจจุบันรับแม่ซึ่งป่วยเดินไม่ได้มาอยู่ที่บ้าน โดยมีน้องชายอยู่เป็นเพื่อนและจ้างคนคอยดูแลแม่ น้องชายจะเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในบ้านทั้งหมด

จากที่เล่ามาตอนนี้ชี้ให้เห็นความเชื่อและความไม่ระแวงระวังของออร์ดีที่วางใจส่งเงินเข้ามาบัญชีที่เป็นชื่อของสามี ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าสามีเป็นคนที่ไม่รับผิดชอบและเจ้าชู้ จึงทำให้ออร์ดีต้องผิดหวังอีก นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นความไม่ยุติธรรมที่เกิดขึ้นกับออร์ดี ที่จริงแล้วสามีออร์ดีต่างหากที่น่าจะถูกฟ้องหย่าเพราะมีพฤติกรรมที่นอกใจ แต่ด้วยคำกล่าวหาของเขาที่ว่าไม่วางใจออร์ดีเท่านั้นก็สามารถที่จะฟ้องหย่าจากออร์ดีได้ ชีวิตของออร์ดีก็คงเป็นภาพสะท้อนอีกอันหนึ่งของสังคมไทยที่ยังไม่ให้ความเท่าเทียมกับผู้หญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านกฎหมาย ซึ่งสนับสนุนมาตรฐานสองชั้น

เรื่องที่ออร์ดีเล่ามาตอนนี้ทำให้เกิดการสับสนเรื่องการแต่งงาน ออร์ดีหย่าขาดจากสามีคนไทยเมื่อออร์ดีกลับมาเมืองไทยหลังจากที่ใช้หนี้หมดแล้ว ซึ่งก็คือหลังจากที่ออร์ดีได้แต่งงานกับสามีชาวเยอรมันแล้ว ทำให้เกิดข้อสงสัยว่าออร์ดีใช้หลักฐานในการแต่งงานอย่างไร หรือว่าการแต่งงานในเยอรมนีตอนนั้นไม่ได้เข้มงวดมากมายเหมือนปัจจุบันนี้ หรือว่าออร์ดีไปแต่งงานที่ประเทศอื่น เช่น เดนมาร์ก ซึ่งในสมัยนั้นเป็นไปค่อนข้างสะดวก สิ่งเหล่านี้ ออร์ดีไม่ได้กล่าวถึงจึงไม่สามารถที่จะสรุปข้อเท็จจริงได้

เมื่อออร์ดีผิดหวังจากการที่จะกลับไปตั้งต้นใหม่ที่ประเทศไทย จึงกลับมาเยอรมนีอีก เมื่อมาถึงก็พบว่าสามีชาวเยอรมันนอกใจ เอาผู้หญิงไทยคนอื่นมาอนตัวในบ้าน ออร์ดีจึงหนีสามีชาวเยอรมันกลับไปอยู่ที่บาร์ที่ออร์ดีเคยมาทำงานครั้งแรก เจ้านายเก่าแนะนำให้หย่าขาดจากสามีเพราะสามีก่อเรื่องมากมายตอนที่ออร์ดีกลับไปเมืองไทย โดยได้ไปทำกิจการหาผู้ชายเยอรมันให้ผู้หญิงไทยแต่งงาน เพราะกลัวเรื่องจะพัวพันมาถึงออร์ดี ออร์ดีจึงหย่าขาดจากสามี แต่ยังมีวีซ่าอยู่ได้อีก 2 ปี เนื่องจากกฎหมายว่าด้วยคนต่างด้าวไม่เข้มงวดเท่าปัจจุบันนี้ ออร์ดีจึงอยู่ทำงานได้โดยไม่มีปัญหา และออกเดินทางตระเวนทำงานไปเรื่อย ๆ

จากมรสุมต่าง ๆ ที่ประดังเข้ามาทำให้สุขภาพของออร์ดีทรุดลงและเป็นโรคหืด ซึ่งก็คือผลที่เกิดจากสภาพทางจิตใจที่มาแสดงออกทางกายนั่นเอง

ออร์ดีตระเวนทำงานไปตามเมืองต่าง ๆ จนมาอยู่ที่เมืองหนึ่งในรัฐ Hessen ไม่ไกลจาก Frankfurt นัก ที่นี้ออร์ดีมีแขกประจำที่เห็นอกเห็นใจและเข้าใจถูกอภัยยากันดี ออร์ดีกล่าวว่าเขาเป็นคนดีที่คอยเอื้ออาทรและคอยช่วยเหลือออร์ดีเสมอ ออร์ดีทำงานที่นี่โดยเช่าอพาร์ทเมนต์ทำงาน วันหนึ่งสามีเก่าถูกจับด้วยข้อหาที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณี และได้ขั้ดทอดมายังออร์ดี ตำรวจจึงมาจับกุมแต่ออร์ดีก็มีพยานยืนยันว่าตอนที่เกิดเรื่องออร์ดีอยู่ประเทศไทยออร์ดีจึงพ้นข้อหา แต่ก็สะเทือนใจและป่วยเป็นหืดอีก จึงโทรไปหาแขกประจำคนนั้น จากเหตุการณ์ครั้งนั้นออร์ดีบอกว่าฝ่ายชายสงสารและเห็นใจออร์ดีมาก ประกอบกับตอนนั้นวีซ่าของออร์ดีกำลังจะหมด ผู้ชายจึงขอแต่งงานด้วย ออร์ดีตอบตกลงเพราะต้องการที่จะได้วีซ่าอยู่ต่อ และเห็นว่าผู้ชายเป็นคนที่เอื้ออาทรดี แต่ออร์ดีตั้งข้อแม้ว่าขอทำงานนี้ต่อไปหลังจากแต่งงานแล้ว โดยจะทำงานเฉพาะวันจันทร์ถึงศุกร์เท่านั้น เสาร์อาทิตย์จะกลับมาอยู่กับสามี ซึ่งฝ่ายชายก็ยอม ออร์ดีจึงแต่งงานกับสามีหลังจากที่รู้จัก

กัน 3 เดือน หลังการแต่งงานออร์ดีปฏิบัติตามที่สัญญาไว้ตลอดมาไม่ว่าออร์ดีจะไปทำงานไกลแสนไกลที่ไหนถึงวันศุกร์ออร์ดีก็จะกลับบ้านมาหาสามี

ออร์ดีกล่าวว่าที่สามีแต่งงานกับตนนั้นเพราะความสงสารที่ตนเองไม่มีใครและเป็นโรคหืด นอกจากนั้นคิดว่าเนื่องจากความเข้าใจความไว้วางใจกันมากกว่า เพราะสามีเป็นคนที่ซื่อเหิงา เมื่อมาหาออร์ดีเขาสามารถที่จะพูดคุยปรับทุกข์สุขให้กับออร์ดีฟังได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอะไร ออร์ดีจึงมีความหมายต่อเขามากกว่าเป็นเพียงหญิงบริการ สามีจึงเป็นแขกประจำของออร์ดีที่จะมาหาอาทิตย์ละหลายครั้ง ออร์ดีกล่าวว่าอาจเป็นเพราะความได้เปรียบในการเป็นคนไทยที่มีน้ำใจก็เป็นได้ที่สามารถผูกใจแขก ทำให้แขกรักถึงกับขอแต่งงานด้วย เพราะหญิงบริการคนไทยหากแขกคนไหนประพฤติดีหรือให้ค่าชั่วโมงดีผู้หญิงก็จะเอาใจ หรือชวนพูดคุย มีการซักถามแสดงความอาทร เหมือนกับเป็นเพื่อน ซึ่งออร์ดีกล่าวว่าเป็นสิ่งที่หญิงบริการชาวเยอรมันมักจะไม่ทำ ก็คงเป็นด้วยเหตุนี้ก็เป็นได้ที่สามีของออร์ดีมีความผูกพันกับออร์ดีจนเปลี่ยนฐานะจากแขกมาเป็นสามี

ออร์ดีกล่าวว่าสามีให้อิสระแก่ออร์ดีมาก ไม่เคยว่ากล่าวเรื่องการทำงานที่ออร์ดีต้องการทำงาน คิดว่าเขาเป็นคนดีและเขาไม่เคยที่จะมาเกี่ยวข้องกับเรื่องเงินที่ออร์ดีหามาได้ และออร์ดีก็จะไม่ยอมให้สามีรู้ด้วยว่ามีเงินเท่าไร

ในการใช้ชีวิตอยู่ในเยอรมนี ออร์ดีมีปัญหาทางด้านภาษา ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญที่เป็นอุปสรรคประการหนึ่งในการใช้ชีวิตคู่กับสามีเยอรมันคนแรก สำหรับสามีคนปัจจุบันออร์ดีก็มีปัญหาด้านภาษาบ้างแต่ไม่มากนัก อาจเป็นเพราะออร์ดีอยู่เยอรมนีมานานมากขึ้นสามารถเข้าใจอะไรมากกว่าเดิม ปัญหาด้านภาษาจึงน้อยลง และออร์ดีก็ไม่ได้คาดหวังอะไรอีกว่าชีวิตคู่ต้องยั่งยืน เพราะเหตุผลหลักที่ออร์ดีแต่งงานก็คือต้องการได้วีซ่ามากกว่า ในด้านการงานบริการนั้น ออร์ดีไม่ได้สัมผัสกับงานเพราะไม่เคยทำมาก่อน

แต่ก็โชคดีที่ได้เพื่อนที่เป็นหญิงประเภทสองช่วยสอนเทคนิคต่าง ๆ ในการทำงานให้ ทำให้ออร์ตีสามารถทำงานได้เงินดี

ออร์ตีไม่ค่อยได้สูงลิ้งกับคนไทยมากนัก นอกจากพบปะกันเนื่องจากทำงานอยู่ในวงการเดียวกัน และออร์ตีเองก็เคยมีบ้านที่เป็นสถานบริการด้วย แต่ก็ถูกผู้หญิงไทยด้วยกันโกงเอาไป ออร์ตีกล่าวว่าผู้หญิงไทยส่วนใหญ่ที่เธอรูจักมักจะเป็นคนที่ชอบเล่นการพนันและเที่ยวเตร่กลางคืน ซึ่งเป็นสิ่งที่ออร์ตีไม่ชอบ ดังนั้นออร์ตีจึงคบกับคนไทยเฉพาะในเรื่องงานเป็นส่วนใหญ่

ในขณะที่ทำการสัมภาษณ์ ออร์ตีหยุดทำงานมาได้ประมาณ 4 เดือนแล้ว เนื่องจากพ่อแม่ของสามีป่วยไม่มีใครดูแล สามีขอร้องให้หยุดงานเพื่อมาช่วยดูแล โดยจะเป็นคนรับผิดชอบส่งเสียค่าเลี้ยงดูลูก ๆ ของออร์ตีเอง โดยส่งเงินไปให้เดือนละ 2,000 มาร์ค

สำหรับความฝันของออร์ตีนั้น ออร์ตีต้องการที่จะทำงานเก็บเงินอีกระยะหนึ่งเพื่อให้ได้พอที่จะซื้อบ้านและสวนเล็ก ๆ เอาไว้อยู่และทำกินกับลูก ๆ ออร์ตีกล่าวว่าตอนนี้ออร์ตีหยุดทำงาน แต่ยังไม่รับปากว่าจะเลิกทำงานเพราะออร์ตีไม่รู้ว่าจะต้องจ่ายอะไรให้ลูกบ้าง และหากลูกต้องการสิ่งใดออร์ตีคงไม่ได้ที่จะหาให้ ปัจจุบันออร์ตีมีภาระที่ต้องส่งเสียแม่ที่ป่วย และส่งเงินให้ลูกเป็นค่าเล่าเรียน ทั้ง ๆ ที่ลูกอยู่ในความดูแลของพ่อ ซึ่งแสดงให้เห็นความไม่รับผิดชอบของสามีคนไทยของออร์ตี

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรณีศึกษาที่ 15 : นภา (นามสมมุติ)

ประวัติส่วนตัว

บ้านเกิด

กรุงเทพมหานคร

อายุ

ขณะที่ทำการสัมภาษณ์อายุ 31 ปี

การศึกษา

จบประโยควิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) พาณิชย-
การ

บิดามารดา

พ่อเป็นทหาร แม่ทำงานอยู่ที่โรงพยาบาล
เอกชนแห่งหนึ่ง ปัจจุบันพ่อไม่ได้ทำงาน
แล้ว เนื่องจากป่วยเป็นอัมพาต นภา
เป็นลูกคนโปรดของพ่อ พ่อไม่เห็นด้วย
กับการมาเยอรมนีของนภา นภาคิดว่า
สิ่งนี้เป็นสาเหตุให้พ่อตีหมัดและเป็นผล
ให้พ่อป่วยพี่น้องครอบครัวของนภามีลูก
ทั้งสิ้น 4 คน นภาเป็นลูกคนที่ 4 มีพี่ชาย
2 คน พี่สาว 1 คน นภาสนิทกับพี่ชาย
คนที่ 2 มากกว่าพี่ ๆ คนอื่น ๆ การที่นภา
ได้มาที่นี่ก็เพราะพี่ชายช่วยเกลี้ยกล่อม
แม่ให้

สถานภาพการสมรส

นภาแต่งงานกับสามีชาวเยอรมันมาเป็น
เวลาเกือบ 10 ปีแล้ว มีลูกชาย 1 คน หญิง
1 คน สามีทำงานเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์

ชีวิตก่อนที่จะมาเยอรมนี (ตั้งแต่เกิดถึง 20 ปี)

นภาเล่าว่าพ่อเป็นทหารมีหน้าที่ควบคุมการใช้รถ ครอบครัวนภาพักอยู่ในบ้านพักทหารในกรุงเทพฯ แม่ทำงานอยู่ที่โรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่งแต่ไม่ได้บอกว่าเป็นหน้าที่อะไร ตอนเล็ก ๆ เมื่อพ่อและแม่ไปทำงาน พ่อจะเอานภาไปฝากไว้ที่บ้านตาและยายซึ่งก็อยู่ในละแวกเดียวกัน และมารับกลับตอนเย็น นภาบอกว่าคงจะติดพ่อมากกว่าแม่และคงเป็นลูกรักของพ่อ เพราะเวลาไปไหน ๆ พ่อจะเอานภาไปด้วยเสมอ นภาคิดว่าอาจเป็นเพราะนภาเป็นลูกคนเล็กก็ได้ จากการเล่าชีวิตจะทำให้เห็นว่านภามีความผูกพันกับพ่อมาก และคิดว่าที่พ่อเจ็บป่วยก็อาจเนื่องมาจากการที่นภาตัดสินใจมาเยอรมนีก็เป็นได้

นภาเริ่มเรียนครั้งแรกที่โรงเรียนอนุบาลใกล้บ้าน แล้วย้ายมาเรียนที่โรงเรียนในสังกัดหน่วยงานทหาร ซึ่งพี่ ๆ ก็เรียนอยู่ที่นั่นด้วย ทั้งนี้เพราะสะดวกในการที่พ่อจะรับส่ง นภาเรียนที่นั่นตั้งแต่อนุบาลจนจบชั้นประถมปีที่ 6 จากนั้นก็ไปเรียนต่อชั้นมัธยมที่โรงเรียนรัฐบาลที่ไม่ไกลจากบ้านนัก นภาเรียนที่นั่นจนจบชั้นมัธยมปีที่ 3 จากนั้นแม่จึงให้นภาเรียนต่อโรงเรียนพาณิชยการของเอกชนที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่ง ด้วยคิดว่าเป็นโรงเรียนที่ดี นภาเรียนที่นั่นจนจบหลักสูตร ปวช. ซึ่งใช้เวลาเรียน 3 ปี

เมื่อจบ ปวช. นภาได้ไปฝึกงานที่บริษัทโฆษณาแห่งหนึ่งเป็นเวลา 3 เดือน จากนั้นก็ได้งานทำในบริษัทนั้น แต่ก็ทำได้ไม่นาน “เพราะก็มันหนักละมัง” นภาจึงสมัครเรียนต่อหลักสูตร ปวส. ที่โรงเรียนพาณิชยการอีกแห่งหนึ่ง นภาเรียนที่นั่นจนได้รับประกาศนียบัตรประโยควิชาซีพีชั้นสูง

จากการเล่าชีวิตของนภา จะเห็นได้ว่าชีวิตของนภา ตั้งแต่เด็ก ๆ จนจบการศึกษา เป็นชีวิตที่เรียบ ๆ ของลูกชนชั้นกลางคนหนึ่งที่ไม่ต้อง

ดี तरहอะไร แม้จะไม่ร่ำรวยแต่ก็มีทุกอย่างพร้อม ได้รับการศึกษาที่ดีตามที่
ต้องการจากพื้นฐานเหล่านี้ประกอบกับความเป็นลูกคนเล็กอาจทำให้ภ
เป็นคนรักความสบาย จะเห็นได้จากการที่เลิกทำงานในบริษัทโฆษณา
ด้วยเหตุผลว่าเป็นงานหนัก ซึ่งดูไม่สมเหตุผลนักเพราะงานเหล่านี้ไม่ใช่งาน
ที่ต้องใช้แรงงาน และเป็นงานที่คนส่วนมากก็ต้องการทำ การทำงานในตอน
เริ่มต้นก็คงยากทำให้ท้อการที่ภเลิกทำงานก็คงเป็นเพราะไม่อดทนเพียง
พอมากกว่า

การตัดสินใจมาเยอรมนี (อายุ 20 ปี)

ภากล่าวว่าก่อนที่ภจะเรียนจบประมาณครึ่งปี ภได้อ่านพบ
ประกาศโฆษณาของผู้หญิงคนหนึ่งชื่ออัจฉราในหนังสือคู่สร้างคู่สม ใน
ประกาศนั้นภกล่าวอัจฉราพูดถึงบริษัทของคนที่ต้องการช่วยเหลือผู้หญิง
ไทยที่มีปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว มีปัญหากับสามี ถูกสามีทิ้งต้องรับการ
ดูแลเพียงผู้เดียว โดยให้ผู้หญิงที่ต้องการให้ช่วยเขียนจดหมายติดต่อไปที่
บริษัทของตนพร้อมส่งรูปถ่ายไปด้วย แล้วเธอก็อาจจะได้เพื่อนหรือคน
ที่สามารถให้ความช่วยเหลือได้ ภได้เห็นข้อความดังกล่าวแล้วคิดว่า คง
เป็นบริษัทที่ช่วยเหลือจริง เพราะเรื่องราวที่ลงนั้นน่าเชื่อถือ ภจึงเขียน
จดหมายไปหาอัจฉราพร้อมทั้งส่งรูปและประวัติไปด้วย ด้วยคิดว่าอาจจะ
เป็นโอกาสให้ได้มีเพื่อนฝรั่ง ซึ่งภาคิดในตอนนั้นว่าเป็นสิ่งที่โก้และเท่
รวมทั้งจะได้มีโอกาสฝึกพูดภาษาอังกฤษ อันอาจเป็นการฟื้นความรู้ด้าน
ภาษาให้ตนเอง ซึ่งจะทำให้เป็นคุณสมบัติพิเศษที่ทำให้ได้เปรียบในการ
สมัครเข้าทำงานด้วย ตอนนั้นภยังเรียนอยู่เทอมสุดท้าย

หลังจากที่เรียนจบแล้วภก็ได้รับจดหมายตอบจากทางบริษัทว่ามี
คนสนใจอยากที่จะรู้จัก และพร้อมที่จะทำเรื่องเชิญให้เดินทางมา โดยบอก
ว่าผู้ชายเป็นคนที่มั่งมีฐานะมั่นคง มีบ้าน มีงานการทำให้เป็นหลักเป็นฐาน ถึง

ตอนนั้นภานอกบอกว่าที่จริงก็รู้ว่าบริษัทที่ว่าเป็นบริษัทที่จัดหาคู่ และการเดินทางมาก็คือการเดินทางมาเพื่อแต่งงาน ตัวนางเองคิดเพียงว่าจะได้เพื่อน และดีใจที่จะได้มาเมืองนอกจะได้มาเที่ยว “เราไม่ต้องเสียเองคิดว่าอยากมานี่ คิดว่าถ้ามาก็ดีได้ทำงานได้เรียนต่อที่นี้ถ้ามีโอกาส ก็มาในนามแต่งงาน” นภาตกลงใจที่จะเดินทางทั้ง ๆ ที่รู้ว่าจะต้องเดินทางมาในฐานะเจ้าสาว จากคำพูดของนภาที่ย้ำว่าไม่ได้คิดจะมาแต่งงานแต่ต้องการมาต่างประเทศ มาเรียน ทำให้เห็นว่านภาคิดสั้น ๆว่าจะใช้การเดินทางผ่านสำนักงานจัดหาคู่นี้เป็นหนทางเข้ามาสร้างอนาคตให้กับตนเองนั่นคือการเรียนต่อและหางานทำในต่างประเทศ ซึ่งเป็นที่รู้ ๆ กันอยู่ว่าเป็นสิ่งที่คนไทยคิดฝัน สิ่งที่ทำให้นภาคิดเช่นนี้อาจเป็นเพราะโฆษณาชวนเชื่อของทางบริษัท ซึ่งก็คืออัจฉรานั่นเองตามที่นภาเล่าว่า “เขาบอกว่าถ้าเมื่อเรามาแล้วเราไม่แต่งก็ไม่มีอะไร ตัวเครื่องบินอยู่ที่เราขากลับ” นั่นคือคำชวนเชื่อที่ให้หลักประกันว่ามาแล้วไม่ชอบใจสามารถที่จะเดินทางกลับได้อีกประการหนึ่งก็คือความไม่รู้ นภาไม่มีข้อมูลว่าการเดินทางมาลักษณะเช่นนี้จะเป็นอย่างไหน และสภาพการณ์ในประเทศที่จะไปนั้นเป็นอย่างไร ทั้งเรื่องการทำงานและการศึกษาต่อ นภาเองเมื่อไม่มีความรู้ก็ไม่ได้สนใจหรือชวนช่วยที่จะแสวงหาข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับสิ่งที่ตนเองต้องการรู้ นั่นคือเรื่องการเรียนรู้และการทำงานในเยอรมนี แต่กลับวางใจสอบถามเรื่องราวดังกล่าวกับอัจฉรา ซึ่งก็ได้รับคำตอบไปในทางบวกทั้งสิ้น ลักษณะเป็นการสนับสนุนให้เดินทางมา เพราะแน่นอนอัจฉราต้องการที่จะให้มีผู้หญิงเดินทางมาอยู่แล้ว

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่ากรณีที่นภาตัดสินใจมาเยอรมนีก็ด้วยความพาเชื่อ (naive) คิดว่าทุกอย่างจะเป็นไปในทางที่ดี ซึ่งก็คงเป็นเพราะได้รับฟังแต่สิ่งที่ดี ๆ เท่านั้นจากอัจฉรา ซึ่งนภากล่าวว่าเป็นตัวค่อนข้างสนิทสนมในช่วงเวลาที่นภาเตรียมตัวจะเดินทาง สิ่งนี้อาจทำให้นภาตายใจเชื่อในสิ่งที่อัจฉรา

บอกและให้ความหวังก็เป็นได้ อันอาจทำให้สรุปว่า นภาถูกหลอกให้เดินทางมาด้วยการเอาความหวังที่จะได้เรียนมาล่อ แต่หากพิจารณาในอีกแง่หนึ่งจะเห็นได้ว่านภาเองก็มีความตั้งใจที่เดินทางมาเยอรมนีอย่างมาก เรามองว่าเธอได้รับรู้แต่สิ่งที่ดี ๆ แต่ในความเป็นจริงแล้วเรื่องราวที่เลวร้ายเกี่ยวกับชีวิตของผู้หญิงไทยในเยอรมนีนภากรู้เช่นกัน ในช่วงนั้นมีข่าวการฆ่าผู้หญิงไทยในเยอรมนีลงในหนังสือพิมพ์ รวมทั้งข่าวการหลอกผู้หญิงไทยไปขาย แต่สิ่งเหล่านี้ก็ไม่ได้ทำให้นภารู้สึกหวาดกลัวหรือระแวงระวังในการที่จะตัดสินใจ หรือทบทวนในการตัดสินใจ

การเดินทางนี้พ่อแม่ของนภาไม่เห็นด้วย เมื่อตอนที่นภาบอกกับพ่อแม่ว่าจะมาเยอรมนีโดยไม่ได้บอกว่าจะมาแต่งงานแต่บอกว่าจะมาหาโอกาสเรียนต่อ พ่อแม่คัดค้าน นภาต้องใช้วิธีเกลี้ยกล่อมให้พี่ชายช่วยพูดกับพ่อแม่แม่ให้ โดยให้พูดถึงแต่สิ่งดี ๆ เมื่อมีเรื่องราวที่ผู้หญิงไทยถูกฆ่าตายพ่อกับแม่ยิ่งเป็นห่วงมาก แต่ตัวนภาเองกลับไม่รู้สึกละอายใจ นภาบอกว่าต้องใช้เวลาให้พี่ชายเกลี้ยกล่อมนานพอสมควรพ่อกับแม่จึงยอมแต่ก็เป็นที่ยอมที่จำใจ เพราะนภาตั้งมั่นที่จะไปให้ได้ “พ่อแม่ไม่ได้ปล่อยให้มาคือ เออเขาเรียกอะไร เราจะ.....เค้าหยุดเออตั้งไม่อยู่แล้วนะเขาถึงไม่อยู่แล้วเค้าถึงถ้ามีอะไรผิดพลาดขึ้นมาต้องให้ลงกับตัวเอง” นภาบอกว่าพ่อเสียใจมากที่นภาจะเดินทาง เราจะเห็นว่าที่นภากลัวว่าตนเองรักพ่อมาก แต่ความรักที่มีต่อพ่อและความหวังโยของพ่อก็ไม่อาจจะสะกิดความต้องการเดินทางมา “เมืองนอก” ของนภาได้

นภาบอกว่าได้ติดต่อกันทางจดหมายกับฝ่ายชายเกือบปีจึงเดินทางมาเยอรมนี แต่ในความเป็นจริงการที่นภาเรียกว่าติดต่อกันทางจดหมายกับผู้ชายนั้น เป็นเพียงการที่ทางบริษัทจะส่งข่าวคราวว่าผู้ชายได้เขียนจดหมายมาหาว่าอย่างไร แต่ตัวนภาเองไม่เคยได้รับจดหมายที่ฝ่ายชายเขียนถึง ซึ่งนภาทราบจากสามีในภายหลังว่าเขาได้เขียนจดหมายผ่านบริษัทมาหลายฉบับ

แต่ที่นภาได้รับคือการบอกเล่าดังกล่าว นอกจากนั้นบริษัทยังไม่ได้เปิดเผยความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้ชายด้วย ดังในกรณีของนภาที่ฝ่ายชายในตอนแรกนั้นเป็นคนที่มีงานทำจริง แต่ต่อมาได้หยุดงานไปเรียนต่อ สิ่งเหล่านี้ภาไม่รู้เลย

เมื่อนภาตกลงใจจะเดินทางไป ทางบริษัทได้ให้นภาเตรียมเอกสารต่าง ๆ ในการแต่งงาน อันได้แก่ สำเนาสำมะโนครัว สูติบัตร และใบรับรองโสด พร้อมทั้งทำหนังสือเดินทาง โดยบริษัทได้ให้เงินเป็นค่าจัดการสิ่งเหล่านี้ 3,000 บาท ซึ่งนภาทราบจากสามีตอนหลังว่าบริษัทเรียกจ้างจากเขาเป็นเงิน 500 มาร์ค บอกว่าเป็นเงินสำหรับให้ผู้หญิงติดตัวในการเดินทาง ทางบริษัทบอกว่าหากมีปัญหาในการทำเอกสารทางบริษัทยินดีที่จะช่วยออกค่าน้ำร้อนน้ำชาแก่เจ้าหน้าที่เพื่ออำนวยความสะดวกในการจัดทำ ดังนั้นแสดงให้เห็นว่านภาที่ภิกษุจะรู้ว่าตนเองจะเดินทางไปทำอะไร เพราะได้จัดเตรียมเอกสารการแต่งงานไปพร้อม

นภาเดินทางเข้ามาเยอรมนีเมื่อเดือนสิงหาคม 2529 (1986) หลังจากจบการศึกษาได้ 6 เดือน และหลังจากติดต่อกับบริษัทเป็นเวลาเกือบปี นภาเดินทางพร้อมด้วยผู้หญิงไทยอีก 3 คน การเดินทางเข้ามานั้นเดินทางเข้ามาโดยไม่ต้องใช้วีซ่าเป็นการเดินทางแบบนักท่องเที่ยวซึ่งสามารถที่จะอยู่ได้ 3 เดือน เมื่อเดินทางมาถึงผู้ชายและตัวแทนบริษัทจะมารับที่สนามบินซึ่งสิ่งนี้บริษัทได้แจ้งให้นภารู้อ่วงหน้าแล้ว

ดังนั้นการที่เราระงับว่า ที่นภาตัดสินใจเดินทางเพราะถูกบริษัทหลอกลอนนั้นก็คงจะมีส่วนจริง เพราะบริษัทจะบอกแต่เพียงสิ่งที่ดี ๆ เช่นบอกถึงโอกาสที่จะได้งานทำ ที่จะได้เรียนต่อซึ่งเป็นสิ่งที่นภาต้องการ นั่นคือบริษัทหลอกโดยเอาสิ่งที่นภาคิดหวังเข้าล่อ แต่ในอีกแง่หนึ่งแล้วเราจะเห็นว่านภาเองก็เต็มใจจะให้หลอก และคิดจะช้อนกลบริษัทด้วย เพราะนภาเองก็ตั้งใจที่จะไม่แต่งงานแต่เพียงจะอาศัยเป็นหนทางเข้า “เมืองนอก” เท่านั้น

เพราะความตั้งใจนี้ค่อนข้างแรงมากแม้พ่อแม่ก็ห้ามไม่ได้ อีกประการหนึ่งที่อาจจะมองได้ก็คือสิ่งที่นาเองพูดว่า “คงคิดว่าเออเด็กนะเด็กรู้มันไม่มานั่งคิดเหมือนผู้ใหญ่คิดรอบคอบ” นั่นคือตอนที่นาตัดสินใจนั้นเป็นตอนที่นาเพิ่งเรียนจบใหม่ ๆ และอายุเพียง 20 ปี ซึ่งในสังคมไทยแล้วบางคนยังไม่มีวุฒิภาวะมากพอ ประกอบกับการที่เป็นลูกคนเล็กที่ได้รับการโอบอุ้มและยังไม่มีประสบการณ์ในการทำงานในการที่ต้องเผชิญกับโลกภายนอกครอบครัว อาจทำให้นายังมีความคิดเห็นเป็นเด็กอย่างที่เธอเองกล่าวนากล่าวเสริมว่าหากเป็นในขณะนี้คือตอนที่อายุมากขนาดนี้ให้กลับไปเขียนจดหมายติดต่อบริษัทอีกก็คงจะไม่ทำ เพราะคงจะไตร่ตรองให้มากขึ้นและนาเองอาจจะเป็นคนที่ถูกค่านิยมที่ว่าด้วยการมาเมืองนอก การเรียนต่อเมืองนอก รวมทั้งการมีเพื่อนเป็นฝรั่ง ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงถึงสถานภาพทางสังคมอย่างหนึ่ง ครอบครัว และต้องการที่จะเลื่อนฐานะทางสังคมของตนเองด้วยการไปเมืองนอกเช่นกัน เพราะนาเองก็รู้ว่าพ่อแม่ของตนเองไม่สามารถที่จะส่งเสียให้ตนไปถึงสิ่งนั้นได้ ดังนั้นนาจึงคิดอย่างต้น ๆ แบบเด็ก ๆ เป็นการฟันหวานว่าการเดินทางโดยผ่านบริษัทเช่นนี้สามารถที่จะนำมาในสิ่งที่ตนต้องการได้ ประกอบกับท่าทีของบริษัทก็เป็นที่น่าเชื่อถือ นากล่าวว่าเพราะเป็นบริษัทที่ได้ลงในหนังสือที่มีคนอ่านมากมาย ตัวอัจฉราเองก็เคยได้รับเชิญจาก ดารงค์ พุฒตาล ไปสัมภาษณ์ออกอากาศในรายการคู่สร้างคู่สมทางสถานีวิทยุแห่งหนึ่ง และสำหรับนาแล้วบริษัทดังกล่าวคือหนทางหนึ่งที่ทำให้คนจนมาเมืองได้ “พูดตรง ๆ คนที่มา มาเมืองนอกนี่คนรวยเขาจะส่งลูกมาเรียนเฉย ๆ เรียนเสร็จเขาจะกลับไปแต่คนที่อยู่ที่นี้ฐานะปานกลาง ฐานะจนถ้าไม่เป็นผู้ที่หาเงินก็มาทางบริษัท”

อนึ่งการที่นาตัดสินใจเขียนจดหมายไปหาอัจฉราเมื่ออ่านพบเรื่องราวที่ลงในคู่สร้างคู่สม นาอาจจะมีความหวังลึก ๆ ถึงการที่จะได้แต่งงานกับฝรั่งอยู่บ้างก็ได้ เพราะจากการพูดถึงฝรั่งของนาทำให้เห็นทัศนะที่

ค่อนข้างจะดีต่อฝรั่งของเธอ ซึ่งก็คงเป็นทัศนคติคนไทยส่วนใหญ่มองฝรั่งนั่นเอง นั่นคือเป็นคนที่มีฐานะดี และในการที่บริษัทติดต่อกลับมาที่บริษัทก็ได้บอกด้วยว่าผู้ชายเป็นคนที่มีอาชีพมั่นคง มีบ้านมีรถ มีเงินเดือนซึ่งนภากล่าวออกมาว่า “ถ้าบอกก็โอยจนนะพูดง่าย ๆ คนไทยอู้อยจนเอาทำไมอะไรอย่างนั้น” อันแสดงให้เห็นว่าหากบริษัทบอกความจริงเกี่ยวกับตัวผู้ชายแล้วว่าเป็นอย่างไร เป็นไปได้ที่นภาก็อาจจะคิดเช่นเดียวกับคนไทยทั่วไป และอาจไม่สนใจในตัวผู้ชาย หรืออาจเป็นไปได้ว่าอาจจะตัดสินใจไม่เดินทางมากก็เป็นได้ ดังนั้นจึงอาจมองได้ว่านภาก็คงจะมีความคิดอยู่บ้างว่าอาจจะได้พบผู้ชายที่มีฐานะก็เป็นได้

สภาพชีวิตในเยอรมนี (อายุ 21 - ปัจจุบัน)

เมื่อเดินทางมาถึงสนามบินที่แฟรงเฟิร์ต ก็มีตัวแทนบริษัทและผู้ชายมารอรับ ทางบริษัทซึ่งก็คือ อัจฉราขอเอาตัวเครื่องบินมาเก็บไว้โดยอ้างว่าจะได้เป็นการปลอดภัยหากเกิดอะไรขึ้นก็ยังมัวดีด้วยสารกลับบ้าน แต่นภามารู้ตอนหลังว่าที่จริงแล้วบริษัทเอาตัวไปคืน ไม่ได้เก็บให้ผู้หญิงแต่อย่างใด เมื่อพบผู้ชายแล้วบริษัทก็ให้นภาไปอยู่กับผู้ชายเพื่อทำความคุ้นเคยกัน

เมื่อมาอยู่กับผู้ชาย นภาจึงมารู้อารมณ์และประวัติของตนถูกบริษัทเอามาลงพิมพ์เป็นหนังสือ พร้อมกับรูปและประวัติของผู้หญิงคนอื่นๆ เหมือนหนังสือโฆษณาสินค้าที่คนสามารถจะสั่งซื้อได้ ที่เรียกกันว่าแค็ตตาล็อก เพราะนภากลางสามี่ว่ารู้จักเธอได้อย่างไร และสามี่ได้เอาแค็ตตาล็อกดังกล่าวมาให้เธอดู นภา รู้สึกในตอนนั้นว่าตนเองเหมือนเป็นสินค้าของบริษัท และรู้สึกว่าถูกบริษัทหลอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งอัจฉรา เพราะสิ่งเหล่านี้บริษัทไม่เคยได้บอกให้นภาได้รับรู้ และอัจฉราเองเมื่อนภา มาอยู่เยอรมนีก็ไม่ได้ทำตัวคุ้นเคยเหมือนที่เป็นเมื่ออยู่ในประเทศไทย ตอนที่นภายังไม่ได้เดินทางมา

ในการที่บริษัทจัดการเรื่องราวต่าง ๆ ให้กับฝ่ายชายนั้น นภามาทราบจากสามีว่าทางบริษัทเรียกเครื่องเอาจากสามีเป็นเงิน 10,000 มาร์ค แต่สามีไม่มีจึงวางมัดจำไปเพียง 2,000 มาร์ค เงินที่เรียกเครื่องเหล่านี้ส่วนหนึ่งบริษัทบอกว่าเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับผู้หญิง เช่น ค่าเสื้อผ้าที่จะใช้ในประเทศเยอรมนี ซึ่งบริษัทเคยบอกก่อนที่จะเดินทางมาว่าเมื่อมาถึงแล้วจะได้รับเงินนี้ แต่มาถึงจริง ๆ นภาก็ไม่ได้ เคยโทรไปทวงถามก็ไม่ได้คำตอบ

นภาเล่าว่ามาถึงใหม่ ๆ ค่อนข้างลำบาก เพราะพูดภาษาก็ไม่ได้ทุกอย่างต่างไปจากที่คิดไว้ และไม่เหมือนกับที่บริษัทบอก ผู้ชายไม่ได้มีงานทำอย่างที่เข้าใจ หากแต่เป็นนักศึกษา บ้านที่อยู่ก็เป็นห้องเล็ก ๆ เพียงห้องเดียว ไม่มีรถ และที่นั่นนภารู้สึกแคว้งคว้างเพราะไม่มีใคร แต่นภากบอกว่าตนเองยังโชคดีที่ผู้ชายเป็นคนที่นี่ม่นวล และค่อนข้างที่จะเข้าใจตน พร้อมทั้งพยายามสอนภาษาให้ จึงค่อย ๆ เรียนรู้และศึกษากันไป

เมื่อนภามาอยู่ได้เกือบเดือนก็ไม่สบายต้องเข้าโรงพยาบาลรับการผ่าตัด ผู้ชายคอยเป็นห่วงเป็นใยมาเฝ้าอาการทุกวัน นภาคิดว่าคงเป็นด้วยเหตุนี้ที่ทำให้มีความรู้สึกที่ดีต่อเขา ประกอบกับในเยอรมนีภาไม่มีใครที่จะให้เธอพึ่งได้นอกจากชายหนุ่มคนที่เธออยู่ด้วย เมื่อออกจากโรงพยาบาลฝ่ายชายได้ถามนภาว่าต้องการที่จะกลับเมืองไทยหรือไม่ หากต้องการที่จะกลับเขาจะไปแจ้งบริษัทให้ หรืออาจจะกลับไปบริษัท (ทางบริษัทกล่าวว่าหากไม่พอใจผู้ชายอาจกลับมาที่บริษัทแล้วทางบริษัทจะหาผู้ชายใหม่ให้) แต่ชายหนุ่มบอกว่าตนเองไม่ยากให้นภากลับเพราะรักและชอบนภา หากนภากลับไปก็คงไม่มีเงินที่จะซื้อตั๋วให้นภาเดินทางมาอีก นภามีความรู้สึกสองจิตสองใจ ใจหนึ่งก็ไม่พอใจในฐานะการเงินของฝ่ายชายนัก แต่ในส่วนลึก ๆ นภากบอกว่าตอนนั้นก็มีความพอใจฝ่ายชายอยู่บ้างเนื่องจากเห็นใจเมื่อตอนที่เขาไปเฝ้าอาการตอนที่อยู่โรงพยาบาล พร้อมทั้งคิดว่าหากกลับไปบริษัทเมื่อต้องการจะกลับมาหาผู้ชายอีกอาจทำไม่ได้เพราะผู้ชายอาจไม่ต้องการ

รวมทั้งไม่แน่ใจว่าผู้ชายที่อาจจะได้ใหม่จะเป็นคนอย่างไร “แล้วผู้ชายคนใหม่ อาจจะไม่ได้ อาจจะทุบตีหรืออะไร” และอีกประการหนึ่งนภาก็บอกว่า “กลับไปก็ไม่วัดทำอะไร คือมาข้างนอกแล้วละนะ คิดว่าแหมแล้วบ้านเรา คนไทยเดี๋ยวเขาก็ต้องพูดกัน ถ้ามาแล้วไม่ได้หรือมาแล้วอยู่ไม่ได้ เขาต้องเอาไปนินทาอยู่ไปหาเงินแน่เลย.....คิดว่าไหน ๆ เดินหน้าแล้วจะกลับหลังได้ อย่งไร เดินหน้าต่อไปก็หาทางที่มันดี” นั่นก็คือหากนภาก็จะเดินทางกลับไปอาจจะเป็นการเสียหน้า พ่อแม่ก็อาจจะพูดได้ว่าได้ห้ามแล้วแต่ไม่ฟังและในที่สุดก็ต้องกลับมา นภาก็คิดที่จะสู้ต่อไป อีกประการหนึ่งนภาก็คิดว่าคนที่ผู้ชายแสดงน้ำใจให้เห็นแสดงว่าเป็นคนที่ดีพอสมควร และคงจะอยู่สร้างครอบครัวด้วยได้ “เขาก็ช่วยเหลือเรา คืออยู่ไปก็คงชอบกันเองรักกันเอง ช่วยกันสร้างครอบครัวช่วยกันสร้างฐานะ” นภาก็ตัดสินใจไม่กลับเมืองไทย เมื่อไม่กลับนภาก็จำเป็นต้องแต่งงานเพราะไม่อย่างนั้นก็อาจจะอยู่ในเยอรมนีต่อไปได้ นภาก็แต่งงานกับสามีก่อนหน้าที่จะครบกำหนด 3 เดือน เพียง 2 - 3 วัน

หลังจากแต่งงานสามีได้เลิกเรียนและหางานทำเพื่อเลี้ยงครอบครัว สามีเริ่มทำงานในโรงพิมพ์ สำหรับตัวนภาก็หลังจากแต่งงานนภาก็ไปเรียนภาษาเยอรมัน พร้อมทั้งทำงานในร้านอาหารและร้านขายสินค้าประเภท Asia shop แต่ก็ทำได้ไม่ค่อนาน เนื่องจากอยู่ไกลบ้าน เมื่อมีลูกจึงหยุดสามีทำงานที่โรงพิมพ์ได้ไม่นานเช่นกันก็เลิกทำเพราะเห็นว่าเป็นงานที่สกปรก และคิดที่จะหางานทำที่เป็นการเรียนสายอาชีพไปด้วย ทำให้ต้องตกงานเป็นเวลาเกือบปี ในช่วงนี้นภาก็ต้องออกหางานทำอีก โดยไปทำงานในร้านอาหารเช่นเคย แต่ก็ทำได้ไม่นานนักเพราะเบื่อกับที่จะต้องพบกับคนไทยที่ทำตัวน่ารำคาญสำหรับนภาก็คือมักจะคุยทับถมกัน และชอบที่จะซักถามเรื่องราวความเป็นมา ชอกแทรกเรื่องส่วนตัว รวมทั้งจะมีการประกวด ประชันเครื่องเพชรทองเสมอๆ นภาก็ไม่ค่อยมีเพื่อนเป็นคนไทย สามีเรียน

จบในปี 2531 (1989) และได้ทำงานในปีต่อมาในหน่วยงานราชการแห่งหนึ่ง จนถึงปัจจุบัน ทำให้ช่วงนี้ฐานะความเป็นอยู่ของนภาและครอบครัวดีขึ้น เพราะสามีมีรายได้ที่แน่นอน

นภาเล่าว่าต้องย้ายบ้านหลายครั้ง เพื่อที่จะหาบ้านที่ราคาเหมาะสม กับฐานะ รวมทั้งความกว้างขวางของบ้านที่ต้องให้กว้างพอกับจำนวนสมาชิก ในครอบครัว บ้านที่อยู่ปัจจุบันเป็นบ้านอาคารสงเคราะห์ซึ่งราคาถูกกว่า ของเอกชน และมีขนาดกว้างขวางเหมาะกับจำนวนสมาชิกในครอบครัว นภาบอกว่าคงไม่ย้ายออกไปง่าย ๆ

นภาออกจะแตกต่างจากผู้หญิงไทยที่มาอยู่เยอรมนีทั่วไป ที่ต้องทำ อาหารไทย และมักจะมีเครื่องปรุงครบทุกอย่าง ในบ้านนภาไม่มีแม่แต่น้ำปลา เธอบอกว่าไม่ค่อยได้ปรุงอาหารไทย และก็ซื้อไปซื้อเครื่องปรุงต่าง ๆ ด้วยเนื่องจากไกล และไม่มียกที่จะบรรทุกของมา จึงทำอาหารเยอรมันเป็นส่วนมาก แม้แต่มีเชื้อเห็ดก็จะกินขนมปัง ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้หญิงไทย ส่วนมากมักจะไม่ทำ และนี่ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ไม่ค่อยมีคนไทยมาเยี่ยม บ้านนภา เพราะนภาทำแต่อาหารเยอรมันให้รับประทาน ทั้งนี้อาจเป็น เพราะเครื่องปรุงอาหารไทยนั้นราคาค่อนข้างสูง ในเมื่อครอบครัวของ นภาต้องอยู่อย่างค่อนข้างประหยัดจึงอาจจำเป็นที่นภาต้องงดสิ่งฟุ่มเฟือย เหล่านี้คืออาหารไทย เพราะอาหารเยอรมันราคาจะถูกกว่า และนภาเองก็ เคยเคยชินกับการใช้ชีวิตอย่างนี้แล้ว ดังนั้นการที่ไม่ได้ทำอาหารไทยจึงไม่ ใช้ความเดือดร้อนอะไร

ปัจจุบันนภามีลูก 2 คน คนโตเป็นผู้หญิงเข้าโรงเรียนประถมแล้ว ส่วนคนที่สองเป็นผู้ชายเรียนอนุบาล นภารับเลี้ยงเด็กเล็กในลักษณะที่เรียกว่าเป็นแม่กลางวัน นภาไม่ได้สอนให้ลูกพูดภาษาไทยแต่อย่างใด จะด้วย เหตุผลใดนภาไม่ได้กล่าวถึง

หากจะดูชีวิตของนภาอาจจะมองได้ว่า ชีวิตของนภาในเยอรมนีในช่วงแรกอาจต้องดิ้นรน และต่อสู้ แต่ก็เห็นได้ว่า ชีวิตคู่ของนภาเป็นอย่างไรที่นภาได้เคยกล่าวไว้คือ “ค่อยๆ ช่วยกันสร้างหลักฐาน” นภาและสามีเริ่มต้นชีวิตคู่จากการที่มีแค่ห้องเช่าเล็ก ๆ ห้องเดียว จากการที่สามีไม่มีงานทำ มาเป็นคนที่มีงานถาวร ในปัจจุบันชีวิตของนภาในเยอรมนีไม่ได้เป็นชีวิตที่ต้องดิ้นรนแล้วแต่เป็นชีวิตคู่ที่อยู่ด้วยกันด้วยความเข้าใจ ซึ่งต่างไปจากภาพตายตัวของชีวิตคู่ของผู้หญิงไทยที่เดินทางผ่านสำนักงานจัดหาคู่ที่สังคมพยายามจะมองว่าจะต้องเป็นชีวิตที่ลำเค็ญ เป็นชีวิตของผู้หญิงที่อยู่ใต้อาณัติของสามี แต่คู่ของนภาก็สามารถแสดงให้เห็นว่า แม้การแต่งงานจะเริ่มต้นโดยบริษัทเป็นคนจัดหา แต่ด้วยความพยายามที่จะเข้าใจและช่วยเหลือซึ่งกันและกันก็อาจที่จะทำให้คู่ดังกล่าวเป็นชีวิตคู่ที่อยู่ด้วยกันได้โดยที่ไม่มีใครต้องเป็นทาสของอีกฝ่ายหนึ่งดังที่สังคมมักชอบบดตราให้ แต่เป็นชีวิตของเพื่อนร่วมชีวิต

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4

บทวิเคราะห์การย้ายถิ่นของหญิงไทยไปประเทศเยอรมนี

การวิเคราะห์ในบทนี้จะแบ่งเป็นสองตอน ตอนที่หนึ่งเป็นการวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลจากกรณีศึกษาทั้ง 15 รายที่ได้นำเสนอในบทที่สาม ส่วนตอนที่สองจะเป็นการวิเคราะห์การย้ายถิ่นในลักษณะมหภาคโดยข้อมูลจากบทที่สองและบทที่สามมาประมวลเข้าด้วยกันเพื่อให้เห็นภาพที่กว้างขึ้น หลังจากนั้นจะเป็นการอภิปรายและสรุป

ตอนที่หนึ่ง บทวิเคราะห์กรณีศึกษาหญิงไทยในเยอรมนี

จากกรณีศึกษาทั้ง 15 ราย หญิงไทยที่เดินทางมาเยอรมนีมักมีอายุอยู่ในช่วง 23 - 48 ปี ไม่มีวัยรุ่นและไม่มีหญิงที่อายุเกิน 50 ปี เพราะเป็นอายุที่สูงเกินกว่าจะใช้เวลาสัมพันธ์ทางเพศเป็นเครื่องแสวงหาโอกาสในชีวิต ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคเหนือและภาคอีสาน มีรายเดียวที่เป็นมุสลิมมาจากภาคใต้และสามรายเป็นชาวกรุงเทพฯ ยังไม่สามารถสรุปได้ว่าหญิงเหล่านี้มาจากเมืองใหญ่หรือเมืองเล็กในภูมิภาคที่เป็นภูมิลำเนา เพราะมีคละกันทั้งจากเมืองใหญ่ เช่น เชียงใหม่ ขอนแก่น หนองคาย เชียงราย และเมืองเล็ก เช่น กาฬสินธุ์ น่าน อุทัยธานี เพชรบูรณ์ กลุ่มที่มีอายุน้อย

มักมีอาชีพอื่นมาก่อน เช่น เป็นพนักงานบริษัทเย็บผ้า ขายอาหาร หรือเป็นแม่บ้าน แต่เป็นอาชีพที่ไม่สู้มีความมั่นคงนัก ส่วนกลุ่มอายุมากมักมีอาชีพบริการทางเพศโดยตรงและโดยอ้อม เช่น เป็นนักเต้นอะโกโก้ เป็นนักร้องบาร์ หรือเป็นหญิงบริการในบาร์โดยตรง สำหรับผู้ที่ไม่ได้ค้าบริการมาก่อนและเคยมีอาชีพอื่น มีรายได้หรือมีฐานะความเป็นอยู่ที่ไม่ลำบาก มักเลือกเดินทางไปเยอรมนีเพราะต้องการไปเมืองนอก คิดว่าชีวิตที่เมืองนอกจะดีกว่าเมืองไทย

เราอาจวิเคราะห์ข้อมูลของหญิงไทยเหล่านี้ในด้านสาเหตุของการย้ายถิ่นการเดินทางไปเยอรมนี สภาพชีวิตในเยอรมนี และผลกระทบของการย้ายถิ่นได้ดังนี้ (ดูตารางที่ 11 - 13 ประกอบ)

1. สาเหตุของการย้ายถิ่น เมื่อพิจารณาจากภูมิหลังทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมของหญิงไทยทั้ง 15 ราย และข้อมูลอื่นประกอบแล้ว อาจวิเคราะห์สาเหตุของการย้ายถิ่นได้ดังนี้

ปัจจัยผลักดัน

(1) **ฐานะทางเศรษฐกิจ** เป็นที่น่าสนใจว่า ในแง่ของความยากจนกรณีศึกษาทั้ง 15 รายไม่ใช่ผู้ที่มีความยากจนมากเป็นพิเศษหรืออยู่ในระดับที่เดือดร้อนจนไม่พอกิน นอกจากเดือนกับวัน (ซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังไม่ละเอียดนัก) ที่มีฐานะยากจนแล้ว ผู้ที่เหลือล้วนไม่ได้มีฐานะยากจนบางคน เช่น สุดา หรือญา อยู่ในข่ายมีฐานะปานกลางด้วยซ้ำ ความจนจึงไม่ใช่สาเหตุผลักดันหญิงเหล่านี้ให้ย้ายถิ่น อย่างไรก็ตามหญิงที่เป็นกรณีศึกษาหลายคนมีหนี้สิน บางคนเป็นหนี้สินของตนเองจากการลงทุนหรือการปลูกบ้าน เช่น อดี น้อย หน้าสารภี บางคนเป็นหนี้สินของสามี โดยเฉพาะสามีที่ติดการพนัน เช่น ปานทอง ภาวะหนี้เหล่านี้ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจเดิมซึ่งไม่ยากจนอยู่ในภาวะต้องดิ้นรน สิ่งที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งก็คือ กรณีศึกษาบางรายมีชีวิตในเด็กที่ยากจนมาก เช่น นาดยา น้อย

ทำให้ดิ้นรนไม่ต้องการจะยากจนเหมือนพ่อแม่เมื่อโตขึ้น แต่พร้อมกันนั้นก็มีความผูกพันกับพ่อแม่และรู้สึกว่าเป็นความรับผิดชอบของตนที่จะส่งเสียเลี้ยงดูพ่อแม่ที่เคยลำบากยากจนในการเลี้ยงดูตนมา และเลือกทำอาชีพหญิงบริการเพื่อกอบกู้ฐานะและเพื่อหาหลักประกันทางเศรษฐกิจให้แก่ตน ความยากจนของพ่อแม่และความรู้สึกขาดหลักประกันทางเศรษฐกิจของผู้หญิงจึงเป็นสาเหตุส่วนหนึ่งของการย้ายถิ่นด้วย

(2) ปัญหาชีวิตในครอบครัว

หญิงไทยหลายคนมีภูมิลำเนาจากครอบครัวที่ขาดความอบอุ่น ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ บางคนเป็นเพราะพ่อแม่แยกกันหรือเสียชีวิต บางคนเป็นเพราะพ่อแม่ต้องไปประกอบอาชีพที่อื่นทั้งในและนอกประเทศ กรณีศึกษาหลายรายเติบโตขึ้นมาโดยการดูแลของญาติผู้ใหญ่ เช่น ยาย ตาย่า นอกจากนั้น ยังมีหลายคนที่มีความประทับใจในด้านลบต่อแม่ เช่น คิดว่าแม่ไม่รัก แม่ทอดทิ้ง แม่เห็นแก่ตัว ฯลฯ เมื่อถูกหลอกลวงให้ละทิ้งครอบครัวย้ายถิ่นฐานเพื่อไปแสวงหาโอกาสในชีวิตวัยรุ่นก็มักถูกหลอกโดยญาติห่าง ๆ โดยไม่รู้เท่าทันเขา จึงเป็นช่องทางไปสู่การเป็นหญิงบริการในที่สุด มีเพียงบางรายที่ได้ทำงานมีนายจ้างและมีรายได้ดีพอสมควร แต่ก็ตัดสินใจเลือกคู่ครองโดยไม่มีโอกาสไตร่ตรองให้รอบคอบ ดังจะพบว่าส่วนใหญ่สมรสครั้งแรกเมื่ออายุไม่เกิน 20 ปีหรือไม่ก็ช่วงยี่สิบปีต้น ๆ รายที่แต่งงานอายุมากกว่ากรณีอื่น ๆ ก็แต่งงานเมื่ออายุ 25 ปีเท่านั้น (ดูตารางที่ 11 - 13 ประกอบ)

ประสบการณ์ในชีวิตสมรสของหญิงเหล่านี้มีผลอย่างมากต่อการตัดสินใจเดินทางไปเยอรมนี กรณีศึกษาทุกรายยกเว้น ญา และนภา เคยผ่านชีวิตสมรสมาแล้ว ไม่ว่าจะโดยมีการจดทะเบียนสมรสตามกฎหมายหรือการอยู่กินกันฉันท์สามีภรรยา มีเพียงรายเดียวที่มีประสบการณ์รักร่วมเพศ แต่ชีวิตสมรสของหญิงเหล่านี้ล้มเหลวเป็นส่วนใหญ่ มี

บางคนที่ไม่ถึงกับล้มเหลว แต่ไม่ได้แต่งงานเพราะความรักสามี ก็อยู่กันไปตามหน้าที่ สำหรับหญิงที่เลือกคู่ครองของตนเองมักพบกับปัญหาว่าด้วยความไม่รับผิดชอบต่อชีวิตครอบครัวของสามี เช่น เจ้าชู้ เล่นการพนัน ติดสุรา ไม่เลี้ยงดูลูก ฯลฯ เมื่อประกอบกับการมีคู่ครองครั้งแรกเมื่ออายุน้อยไม่เกิน 20 ปีเป็นส่วนใหญ่ หญิงเหล่านี้ก็ไม่สามารถปรับตัวให้กับสภาพปัญหานั้นได้ จึงเกิดการหย่าร้าง การทะเลาะวิวาทหึงหวง ดบตี เป็นประสบการณ์ชีวิตสมรสที่ล้มเหลว กรณีศึกษาได้แก่ น้อย อรดี มีเนาะ มณีฉาย อุษณี และจันทร์ มีสามีคนไทยมากกว่า 1 คนก่อนจะไปมีสามีเยอรมัน หลายคนประชดชีวิตด้วยการหันไปสู่อาชีพหญิงบริการด้วยค่านิยมที่ว่า “ไหน ๆ ก็ไหน ๆ แล้ว” หรือ “ไหน ๆ ก็ไม่ได้บริสุทธิ์มุดม่องจะไปแคร์อะไร” ปัจจัยเรื่องนี้นับว่ามีความสำคัญมากในการทำให้หญิงไทยตัดสินใจเดินทางไปเยอรมนี นอกจากนั้นก็มีหลายคนที่รับภาระเลี้ยงดูลูกที่เกิดจากสามีเก่าทั้งโดยการส่งเงินมาให้ลูกในประเทศไทยหรือรับลูกไปเลี้ยงดูที่เยอรมนี

(3) **ปัจจัยด้านค่านิยมของหญิงไทย** กรณีศึกษาทุกรายยกเว้นวันมีความต้องการเดินทางไปต่างประเทศและตัดสินใจมาเยอรมนีด้วยตนเอง มิได้ถูกบีบบังคับให้มา หญิงเหล่านี้มีค่านิยมว่าการเดินทางไปต่างประเทศเป็นสิ่งที่พึงประสงค์ ค่านิยมหรือวัฒนธรรมการย้ายถิ่นที่มีอยู่ในหมู่หญิงไทยนี้มีรายละเอียดหลายแบบ บางคนนิยมการเดินทางย้ายถิ่นไปต่างประเทศเพราะเห็นเป็นเรื่องโก้ อยากอวดคนอื่นว่ามีโอกาสได้ไปเมืองนอก เช่น กรณีของมีเนาะ นภา และอุษณี บางคนผนวกเอาความอยากไปเมืองนอกเข้ากับความอยากมีคู่ชีวิตเป็นฝรั่ง และใฝ่ฝันที่จะได้แต่งงานกับฝรั่ง และได้เดินทางไปกับสามี ดังกรณีของญา สำหรับคนที่มีปัญหาหนี้สิน เช่น อรดี และคนที่ต้องการจะสร้างอนาคตใหม่ให้ตนเอง หรือลูก เช่น นาดยา ปานทองจันทร์ ก็เลือกที่จะใช้การย้ายถิ่นมาเยอรมันเพื่อตอบสนองความต้องการของตน กลุ่มสุดท้ายคือผู้ที่เคยมีประสบการณ์ย้ายถิ่นแล้วก็มีค่า

นิยมที่จะย้าย ถิ่นอีกดังเช่น น้อยและบุญเรือง มีเพียงวัน คนเดียวที่ไม่ได้
อยากไปแต่ถูกสามเฮอร์มันหลอกให้ไป

(4) ระดับความรู้และการศึกษา

ในแง่การศึกษา เป็นที่น่าสนใจว่าระดับการศึกษา
ของกรณีศึกษามีคะแนนตั้งแต่ ป.2 จนถึง ปวส. กลุ่มที่เป็นหญิงบริการมีทั้ง
ผู้ที่มีการศึกษาระดับประถมและระดับมัธยม แต่ผู้ที่มีอาชีพมาก่อนมักมีการ
ศึกษาสูงกว่า นั่นคือสูงกว่าประถมศึกษา ได้เคยผ่านการฝึกอบรมทางวิชาชีพ
การเรียนภาษาต่างประเทศหรือได้เรียนจนถึงระดับอาชีวศึกษา กล่าวได้ว่า
ผู้ที่จบระดับมัธยมศึกษาขึ้นไปมักเคยประกอบอาชีพอื่นมาก่อน ในขณะที่
ผู้ที่เคยเป็นหญิงบริการมักจบหรือไม่จบประถมศึกษา

อย่างไรก็ตาม ความรู้เกี่ยวกับประเทศเยอรมนีและการ
ใช้ชีวิตที่นั่น ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับเงื่อนไขของการไปทำงานตามที่กรณี
ศึกษาต้องการเป็นสิ่งที่เกือบทุกคนไม่มี ตลอดจนความรู้ทางกฎหมายที่เกี่ยว
กับผลประโยชน์ของตนและการปกป้องตนเอง แม้แต่สุดาซึ่งเตรียมตัวจะมา
เป็นนักเดินคาบาเรต์และได้เตรียมตัวมากกว่าใครๆ ก็ยังได้พบว่าตนไม่
พร้อมสำหรับการมาทำงาน เนื่องจากเพลงประกอบการเต้นอะโกโก้ที่เตรียม
มาเป็นเพลงไทย ไม่ตรงตามเกณฑ์ของบาร์ที่ใช้เพลงเยอรมัน ส่วนนอร์ดซึ่ง
คาดจะมาหางานทำเพื่อหาเงินใช้หนี้ก็มารู้ภายหลังว่าต้องมาค้าบริการทางเพศ
นภาเป็นผู้ที่มีการศึกษาสูงที่สุดคือจบ ปวส. และเลือกใช้บริการบริษัทจัดหา
คู่โดยบริษัทบอกนภาว่า “ถ้าเมื่อเรามาแล้วเราไม่แต่ง (งาน) ก็ไม่เป็นไร
ตัวเครื่องบินอยู่ที่เราขากลับ” แต่นภาก็ยังไม่มีความรู้ว่าการเดินทางมาใน
ลักษณะเจ้าสาวนี้เป็นเช่นไร อีกทั้งยังไม่ได้ขวนขวายที่จะแสวงหาข้อมูล
ความพาชื่อของนภาจึงทำให้นภาคิดว่าทุกอย่างจะเป็นไปในทางที่ดี และยอม
ให้บริษัทเอาตัวเครื่องบินไปเก็บไว้ และถูกหลอกต่างๆ นานา มณีฉายเป็น
อีกคนหนึ่งที่ตั้งใจดีๆ ที่เพื่อนบอกเกี่ยวกับประเทศเยอรมนีโดยไม่เคยตรวจ
สอบเลย ความรู้ที่ไม่เพียงพอจึงเป็นปัจจัยผลักดันอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้ย้ายถิ่น

ปัจจัยดึงดูด

(1) **โอกาสทางเศรษฐกิจ** ถึงแม้หญิงไทยที่ย้ายถิ่นมาจะมีความรู้ร่น้อยเกี่ยวกับประเทศเยอรมนี แต่ก็ยังมีบางคนที่ได้รับรู้ข้อมูลว่าการทำงานในประเทศเยอรมนีจะทำให้มีรายได้ดี เช่น มณีฉาย ส่วนเดือนเพ็ญ และประนอมก็อยากไปทำงานร้านอาหาร บางคนเช่นจันทร์และสุดาก็คิดไปทำงานเพื่อตั้งตัวหรือไปซุดทอง โอกาสทางเศรษฐกิจจึงมีส่วนดึงดูดให้หญิงไทยย้ายถิ่น แม้โอกาสนั้นอาจเป็นโอกาสปลอม

(2) **การได้รับการชักชวนและการอำนวยความสะดวก** กรณีศึกษาทุกรายเดินทางไปเยอรมนีโดยได้รับการอำนวยความสะดวกจากเอเยนต์หรือการชักชวนจากเพื่อนและญาติ (ดูตารางประกอบ) แม้ผู้ที่มาเองเช่นนาตยาภิมาโดยเพื่อนชักนำช่วยเหลือ น้อยเดินทางโดยชายเยอรมันที่มาขอพบพอเป็นผู้ทำหนังสือเชิญและรับรองให้ มีเนาะเดินทางโดยเพื่อนชายเยอรมันพามา อุษณีย์มีเพื่อนชายเยอรมันรอรับอยู่ปลายทาง และจันทร์เดินทางโดยมีมาฆ่าซึ่งคนไทยซื้อตั๋วเครื่องบินอำนวยความสะดวกให้ ส่วนคนอื่นที่เหลือล้วนแต่มีเอเยนต์หรือสามีหรือญาติหรือเพื่อนเป็นผู้จัดการหรือพาไป ดังนั้นจึงเป็นไปได้แทบไม่ได้เลยที่หญิงไทยเหล่านี้จะไปเยอรมนีตามลำพังถ้าไม่มีใครอำนวยความสะดวกหรือช่วยจัดการให้

2. การเดินทางไปเยอรมนี หญิงไทยที่เดินทางมาส่วนใหญ่มาในช่วงทศวรรษ 90 (9 คน) มีเพียงรายเดียวที่เดินทางมาในปี 1979 (นาตยา) และห้ารายที่เดินทางมาในทศวรรษ 80 ได้แก่ สุกดา อรดี และนภา จากนีเดอร์ซัคเซิน บาวาเรีย และเฮสเซน อุษณีย์จากฮัมบวร์ก และจันทร์จากเบอร์ลิน ในจำนวน 15 รายนี้ มีผู้มาโดยนายหน้าหรือเอเยนต์จัดการให้ 6 ราย ญาติหรือเพื่อนพามา 3 ราย สามีชาวเยอรมันพามา 1 รายและมาเอง 5 ราย โดยส่วนรวมแล้วเป็นการมาโดยมีนายหน้าหรือคนรู้จักช่วยเหลือมากกว่ามาด้วยตนเอง ข้อมูลนี้แสดงให้เห็นความสำคัญของนายหน้าและ

เครือข่ายทางสังคมในกระบวนการจัดการให้หญิงไทยย้ายถิ่น นายหน้าส่วนใหญ่เป็นคนไทย มักเป็นหญิงไทยที่มาแต่งงานกับชาวเยอรมันหลายปีแล้ว และเล็งเห็นกำไรในการทำธุรกิจจัดหาหญิงไทยมาแต่งงาน บางคนก็เป็นเจ้าของกิจการบริการทางเพศเองโดยตรง คนเหล่านี้ไปแสวงหาผู้หญิงที่สนใจจะไปเมืองนอก มักหลอกว่ามาทำงานร้านอาหารได้เงินเดือนสูง ส่วนหนึ่งอาศัยความร่วมมือจากเครือข่ายที่เป็นคนไทยที่รู้จักหรือเป็นญาติกับหญิงที่สนใจจะเดินทาง แต่อีกส่วนหนึ่งแสวงหาลูกค้าเองโดยตรง นายหน้าเหล่านี้จะยื่นข้อเสนอที่น่าสนใจแต่จะบิดพลิ้วหรือเปลี่ยนแปลงข้อเสนอเหล่านั้นในภายหลังเมื่อหญิงไทยเดินทางมาถึงเยอรมนีแล้ว มีเพียงรายเดียวที่เดินทางมาพร้อมกับสามีชาวเยอรมันซึ่งเป็นอดีตนายจ้างและได้ทำการสมรสกันในประเทศไทยก่อนเดินทาง แต่ก็ประสบปัญหาเมื่อเดินทางมาถึงเยอรมนีแล้วเช่นกัน

ระยะเวลาที่หญิงไทยเดินทางมาอาจเกี่ยวข้องกับวีซ่าเดินทาง ดังจะพบว่าผู้ที่มาในทศวรรษ 90 เป็นผู้เดินทางมาโดยผ่านเอเยนต์มากกว่ามาเอง ได้แก่ เดือน ญา และนอมจากเบอร์ลิน บุญเรืองจากฮัมบูร์ก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเดินทางมาหลังปี 1990 ยากลำบากขึ้นเนื่องจากรัฐบาลเยอรมันเปลี่ยนระเบียบเป็นการกำหนดให้คนไทยต้องมีวีซ่าเข้าประเทศเยอรมนี หญิงไทยจึงต้องหันมาใช้บริการของเอเยนต์ ในขณะที่เดียวกันช่วงเวลาดังกล่าวก็อาจเป็นช่องทางที่ธุรกิจเอเยนต์จัดส่งหญิงไทยไปเยอรมนีเป็นธุรกิจที่ทำรายได้ดี จึงมีการจัดส่งออกจำนวนมากจนทำให้สถิติหญิงไทยที่มาสสมรสกับชาวเยอรมันในปี 1993 สูงถึง 18,995 (ดูตารางที่ 7)

เมื่อเดินทางมาถึงเยอรมนี และรู้ว่าตนจะต้องมาให้บริการทางเพศ ผู้หญิงส่วนใหญ่มักเกิดอาการช็อค ไม่ต้องการทำงานนี้ แต่ถูกนายหน้าหรือนายจ้างบังคับให้ทำงาน สำหรับหญิงที่ไม่ได้เป็นหญิงบริการมาก่อนจะมีปฏิกิริยาทางจิตใจรุนแรง แม้หญิงที่เคยเป็นหญิงบริการมาแล้วก็ยังคงพบว่า

การทำงานที่เยอรมนีเป็นเรื่องไม่สนุก เพราะต้องทำงานหนัก ถูกบังคับให้ทำตามความประสงค์ของแขกซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผู้เบี่ยงเบนทางเพศ และยังถูกเก็บเงินรายได้ทั้งหมดไปใช้หนี้ ไม่มีอิสระเสรีและไม่มีโอกาสได้รับเงินจากการทำงานของตนเหมือนที่เคยได้ในประเทศไทย หญิงเหล่านี้จึงดิ้นรนที่จะหนีจากอาชีพนี้ บางคนที่มาโดยบริการแต่งงานก็รีบยินยอมแต่งงานกับชายเยอรมัน เพื่อให้ตนได้มีวีซ่าที่จะอยู่ในเยอรมันต่อไปและเพื่อใช้หนี้ นายหน้า อย่างไรก็ตาม กลุ่มที่มาโดยบริการแต่งงานก็ต้องผ่านกระบวนการเลือกและทดลองอยู่กับชายเยอรมันที่สนใจจะแต่งงานด้วย ในกระบวนการนี้บางคนต้องยอมมีเพศสัมพันธ์กับผู้ชายที่ตนทดลองอยู่ด้วย จนกว่าจะตัดสินใจแต่งงานกับรายใดรายหนึ่ง ผู้หญิงเหล่านี้ต้องมีประสบการณ์ที่ซับซ้อนเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ทั้งในการให้บริการทางเพศและการทดลองอยู่กับว่าที่สามี ทำให้รู้สึกว่าเป็นเหมือนสินค้าอย่างหนึ่งและมีรอยมลทินหรือตราบาดตั้งที่ญาเล่าว่าเพื่อนคนหนึ่งของเธอที่ไปทำงานที่ญี่ปุ่นต้องอาบน้ำเกลือ แ่ทั้งตัวเพื่อพยายามจะชำระล้างคราบสกปรกจากการมีเพศสัมพันธ์ *“เขาบอกเขาอยากจะทำตัวเอง”*

กรณีศึกษาส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มาถึงเยอรมนีในทศวรรษ 1990 ซึ่งเป็นปีหลังจากที่รัฐบาลเยอรมันออกระเบียบให้คนไทยต้องขอวีซ่าเข้าประเทศเยอรมนีแล้ว เมื่อพิจารณาสถิติการสมรสของชายเยอรมันกับสตรีต่างชาติในช่วงเวลาก่อนปี 1990 กับหลังปี 1990 ก็จะพบว่ามีการสมรสของชายเยอรมันกับหญิงไทยสูงขึ้นมากกว่าเดิม คือจากจำนวน 4,907 ราย ในปี 1986 เป็นจำนวน 18,995 คน ในปี 1994 (ดูตารางที่ 7 ในบทที่ 2) แสดงให้เห็นว่ามีแนวโน้มการแต่งงานระหว่างชายเยอรมันกับหญิงไทยมากขึ้น อย่างไรก็ตามส่วนหนึ่งเป็นการรับจ้างแต่งงาน ทำให้นายหน้าจัดหาหญิงไทยเร่งหาหญิงไทยไปเยอรมนี แม้ว่าค่าใช้จ่ายจะสูงขึ้นเพราะรัฐบาลเยอรมนีเข้มงวดขึ้นในการอนุญาตให้หญิงไทยเดินทางเข้าประเทศ แต่ทั้ง

นายหน้าและตัวผู้หญิงต่างก็ยินดีจะลงทุน เพราะคาดหวังว่าจะได้รับผลกำไรคุ้มทุนที่ลงไป เป็นที่น่าสังเกตว่า การสมรสของชายเยอรมันกับหญิงไทยมีอัตราสูงขึ้นไปเรื่อย ๆ ในขณะที่การสมรสกับหญิงชาติอื่น โดยเฉพาะฟิลิปปินส์มีอัตราลดลง และมีเพียงการสมรสกับหญิงโปแลนด์ที่มีอัตราสูงขึ้นไปเป็นพิเศษ การพิจารณาสภาพการย้ายถิ่นของหญิงไทยที่ไปแต่งงานกับชายเยอรมันจึงต้องดูบริบทของหญิงชาติอื่น ๆ ด้วย จึงจะเห็นแหล่งอุปทาน (supply) ที่เปลี่ยนแปลงไป เมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่ว่าหญิงไทยที่แต่งงานกับชายเยอรมันมักทำหน้าที่แม่บ้านและปรนนิบัติสามี โดยเฉพาะผู้ที่มีสามีสูงอายุ เช่น นาดยา วัน และจันทร์ หรือเจ็บบวยเรื่อริง ไม่มีสมรรถภาพทางเพศ ดำรงชีวิตโดยเงินสงเคราะห์จากรัฐ ฯลฯ เช่น ฉญา และนอม อาจเห็นแนวทางว่า ชายเยอรมันแต่งงานกับหญิงไทยมากขึ้น เพราะหญิงไทยสามารถและยินยอมทำงานตามความคาดหวังของฝ่ายชายได้ แม้งานดังกล่าวจะไม่ใช่ความคาดหวังของตัวผู้หญิงเอง

จากกลุ่มกรณีศึกษา เราอาจจำแนกแบบแผนของหญิงไทยที่เดินทางมาเยอรมนีได้เป็น 2 แบบใหญ่ตามลักษณะการเดินทาง แบบแรกคือ*กลุ่มที่เดินทางมาตามบริการแต่งงาน* กลุ่มนี้มีทั้งผู้ที่เคยเป็นหญิงบริการและหญิงที่ประกอบอาชีพอื่น เมื่อมาถึงและได้ทดลองอยู่กับชายเยอรมันบางรายแล้วก็ตัดสินใจแต่งงานกับชายคนใดคนหนึ่งเพราะนายหน้าเร่งรัด และเพราะวีซ่าที่ได้รับ 3 เดือนจะหมดอายุ ผู้หญิงกลุ่มนี้มักจำใจต้องเลือกสามีโดยไม่มีทางเลือก น้อยรายที่โชคดีได้สามีที่เข้าใจกันพอควรและมีชีวิตแต่งงานที่ราบรื่น ส่วนใหญ่โชคร้ายได้สามีที่มีปัญหาทางร่างกายหรือจิตใจ หรือมีฉะนั้นก็ยากจนจนแทบเลี้ยงดูครอบครัวไม่ได้ ผู้หญิงเหล่านี้จึงต้องพยายามทำใจให้รับกับสภาพที่เป็นอยู่ หรือไม่ก็ดิ้นรนหาทางหลีกเลี่ยงจากสภาพดังกล่าว แต่เธอก็จะถูกเงื่อนไขทางกฎหมายบังคับ นั่นคือไม่สามารถจะหย่าขาดหรือแยกกันอยู่กับสามีได้แต่งงานกันแล้วภายใน 4 ปี เพราะเธอต้องการได้วีซ่าแบบไม่จำกัดอายุ (Unbefristete Aufenthaltser-

laubnis) เป็นที่น่าสนใจว่าชายเยอรมันที่ใช้บริการแต่งงานกับหญิงต่างชาติ ส่วนใหญ่มักเป็นคนที่ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง จึงไม่ได้แต่งงานกับหญิงเยอรมันด้วยกัน หญิงที่เดินทางมาแต่งงานด้วยก็ไม่ทราบปัญหาของชายเหล่านี้ เมื่อแต่งงานแล้วและได้เรียนรู้ปัญหาจึงเกิดความผิดหวังอย่างรุนแรง ดังเช่นกรณีของ นอม จันท์ ญา หรือมีฉะนั้นก็ปรับตัวได้แต่มองเห็นว่าชีวิตแบบเยอรมันนั้น “ไร้หัวใจและชาเย็น” ดังเช่นที่ปานทอง สรูป

หญิงไทยอีกกลุ่มหนึ่งคือกลุ่มผู้เดินทางมาโดยนายหน้าบอกว่าจะให้มาทำงาน เช่น ทำร้านอาหาร แต่จริง ๆ แล้วถูกนำมาให้บริการทางเพศ สำหรับหญิงที่ได้มีอาชีพให้บริการมาก่อนจะตกใจมากดังได้กล่าวมาแล้ว และแม้หญิงที่เคยมีอาชีพหญิงบริการก็ยังรับสภาพการทำงานในเยอรมนีไม่ได้ เพราะเป็นการขูดรีดของเจ้าของหรือมาม่าซัง จากรายได้ของผู้หญิงจนแทบจะไม่มีรายได้เหลือเป็นของตนเองเลย ผู้หญิงกลุ่มนี้ต้องเผชิญชะตากรรมที่เลวร้ายกว่า ดังที่เดือนกล่าวไว้ว่า “มาเอากันให้เขาดู มานั่งดูเขาเอากัน มันไม่มีอะไรจะเสียใจได้มากกว่านี้อีกแล้ว” “หนาวแค่นั้นก็ต้องใส่โบ๊ ต้องใส่สั้นสูง ถ้าโบ๊ไม่พอ สั้นสูงไม่พอ เขาให้ไปเปลี่ยน... เจ้าของบาร์จะตำผู้หญิงเสมอว่า ดอกทอง” ผู้หญิงเหล่านี้ต้องถูกเจ้าของหรือมาม่าซังหรือแมงดาข่มขู่ ทำร้าย บังคับ แต่ก็ไม่มีทางเลือก จะกลับเมืองไทยก็ไม่มีเงินใช้หนี้ จะหนีไปก็ไม่รู้ลู่ทางดีพอ จึงต้องก้มหน้าก้มตาทำงานเพื่อหาเงินมาใช้หนี้ ส่วนใหญ่ต้องทำงานเกิน 1 ปีจึงจะพอใช้หนี้ ผู้หญิงกลุ่มนี้มักหาทางออกในที่สุดด้วยการดิ้นรนออกจากสถานบริการ บางคนหนีไปกับแขก ที่เป็นชาประจำ เช่น เดือนและดาวเรือง และพยายามเริ่มชีวิตครอบครัวใหม่กับผู้ชายเยอรมันที่ตนหนีตามมา

3. สภาพชีวิตในเยอรมนี

3.1 การแต่งงาน กรณีศึกษาหญิงไทยทุกคนที่เดินทางมาเยอรมนีได้สมรสกับชายชาวเยอรมันด้วยเหตุผลทางกฎหมายเพื่อให้ได้วีซ่า

และเหตุผลทางเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่คาดหวังว่าตนจะได้รับการจุนเจือแต่เมื่อพิจารณาจากอาชีพของสามีชาวเยอรมันแล้วก็จะพบว่า หญิงไทยบางคนที่มีโชคมากกว่าเพื่อนๆ ได้แต่งงานกับผู้ชายที่มีอาชีพและฐานะทางการเงินค่อนข้างมั่นคง เช่น นาดยาและนภา บางคนได้แต่งงานกับชายเยอรมันที่มีอาชีพเป็นช่างหรือผู้ที่ใช้แรงงานหรือให้บริการ เช่น อรดีและปานทอง แต่งงานกับช่างเครื่องยนต์ อุษณีแต่งงานกับคนขายของในร้านหนังสือพิมพ์ แต่หญิงในกลุ่มนี้ก็มีความสุขพอควรในชีวิตสมรส ตรงกันข้ามกับอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งไม่มีความสุขในการแต่งงาน กลุ่มหลังนี้มีทั้งหญิงไทยที่สมรสกับชายเยอรมันที่มีอาชีพและฐานะทางการเงินมั่นคงเช่น มีเนาะแต่งงานกับนักวิชาชีพด้านยาและเคมีภัณฑ์ มณีฉายแต่งงานกับวิศวกร แต่ก็มีปัญหาผิดหวังในตัวสามีซึ่งขี้บ่นหรือขี้เหนียว หญิงไทยอีกกลุ่มหนึ่งที่โชคร้ายกว่าเพื่อนคือผู้ที่สมรสกับชายเยอรมันที่ไม่มีอาชีพ ตกงาน เป็นคนพิการ ป่วยเรื้อรังหรือไร้สมรรถภาพทางเพศ ดังเช่นญากั๊บบวันซึ่งสามีไม่มีงานได้เงินสวัสดิการสังคมจากรัฐ หรือนอมซึ่งสามีไร้สมรรถภาพทางเพศ

3.2 การทำงาน

หญิงไทยส่วนหนึ่งดิ้นรนหางานทำ ขณะที่พำนักอยู่ในเยอรมนี เพื่อให้ตนเองต้องพึ่งพิงสามีในทางเศรษฐกิจน้อยลง บางรายถึงกับกลายเป็นผู้เลี้ยงดูครอบครัว งานส่วนใหญ่ที่ทำได้คืองานแม่บ้าน งานทำความสะอาด งานทำครัว หรืองานในร้านอาหาร ซึ่งเป็นงานหนักและมีรายได้น้อย ดังที่ปานทองกล่าวว่า “ถึงจะทำงานเป็นคนทำความสะอาดไม่มีเกียรติ แต่เมื่ออยู่ในเมืองไทยก็ไม่ได้มีอะไรที่ดีกว่านี้ ขณะนี้มีรายได้มากกว่าและไม่เหนื่อยมากด้วย” มีอรดีคนเดียวที่ยังคงเป็นหญิงบริการอยู่ แต่ก็มีสามีเป็นตัวเป็นตนด้วยและสามีรับรู้อาชีพของอรดี เป็นที่น่าสังเกตว่ากรณีศึกษาที่เหลือมีงานทำและมีรายได้ของตนเองถึง 8 ราย นอกจากนั้นก็ เป็นแม่บ้านซึ่งหมายถึงกำลังทำงานบ้านที่เป็นงานที่สังคมระบุให้ผู้หญิงทำ (genderised work) จึงอาจพิจารณาได้ว่า แม้จะเริ่มย้ายถิ่นมาเพื่อแต่งงาน

หรือมีอาชีพบริการทางเพศ แต่หญิงไทยจำนวนไม่น้อยก็พัฒนาตนเองมาเป็นแรงงานข้ามชาติในที่สุด การทำงานของผู้หญิงมีส่วนช่วยให้สภาพเศรษฐกิจและสภาพจิตใจของเธอดีขึ้น แต่ผู้หญิงบางคนก็หางานไม่ได้ อุปสรรคคือภาษา งานทำความสะอาดเป็นงานที่ใช้ภาษาในการสื่อสารน้อย หญิงไทยจึงทำได้ ส่วนงานอื่นๆ ที่จะทำให้มีรายได้ดีขึ้นและงานเบาลงนั้น หญิงไทยมักไม่มีโอกาสทำ เพราะพูดภาษาเยอรมันไม่ได้ การรู้ภาษาเยอรมันเป็นเงื่อนไขสำคัญไม่เพียงสำหรับโอกาสในการหางาน แต่ยังช่วยในการช่วยเหลือตนเองเมื่อถูกเอารัดเอาเปรียบหรือมีปัญหาได้ด้วย หญิงไทยที่ถูกบังคับให้บริการทางเพศไม่สามารถติดต่อสื่อสารกับใครเพื่อขอความช่วยเหลือได้เพราะพูดภาษาเยอรมันไม่ได้ อันที่จริงแขกที่มาใช้บริการบางคนก็สามารถให้ความช่วยเหลือได้ถ้าผู้หญิงได้มีโอกาสบอกปัญหาของตน ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างของเดือนที่ถูกแมงดาเอาไปข่มในห้องครัวหลังบาร์แล้วแขกในบาร์ทั้งประตูเข้าไปช่วยเธอ และรุมต่อยแมงดาจนสลบไป แต่การที่พูดภาษาเยอรมันไม่ได้ทำให้ไม่สามารถช่วยตนเองได้

คำถามที่น่าสนใจคือ กรณีศึกษาทั้งหมดได้ใช้ชีวิตในประเทศเยอรมนีมาเป็นเวลาเกิน 1 ปีแล้ว และได้เผชิญกับความทุกข์ยากต่างๆ มากน้อยต่างกันออกไป ส่วนใหญ่ขณะนี้อยู่ในสภาพที่สามารถปลดหนี้สินจากนายหน้าหรือเจ้าของสถานบริการได้แล้ว เหตุใดคนเหล่านี้จึงไม่คิดจะกลับเมืองไทยเพื่อไปให้ห่างไกลจากสภาพชีวิตที่ลำบากและขมขื่น คำตอบที่ได้รับมีสองแนว แนวแรกคือ เมื่อได้ตัดสินใจเดินทางมาเพื่อแสวงหาโอกาสและรายได้ในชีวิต ขณะนี้ยังไม่สามารถมีรายได้พอที่จะเก็บออมไว้หรือพอที่จะส่งเสียลูกหรือบิดามารดาที่ประเทศไทยได้ จึงคิดจะอยู่อีกสักระยะหนึ่งเพื่อหารายได้จากการประกอบอาชีพหรือการเก็บหอมรอมริบ คำตอบอีกแนวหนึ่งเป็นเหตุผลทางจิตใจโดยสิ้นเชิง หญิงกลุ่มนี้ไม่กล้ากลับเมืองไทยเพราะอาย กลัวคนดูถูก กลัวคนจะว่าไปเมืองนอกทั้งที่ไม่เห็นได้อะไรกลับมา

ไม่เหมือนคนอื่น ๆ ที่เขาได้คู่ร่ำรวย มีทองหยองหรือเงินเก็บกลับมามากมาย ผิวพรรณผุดผ่องเป็นที่น่าอิจฉาของคนอื่น กลัวพ่อแม่พี่น้องจะผิดหวัง บางรายแม้กลับไประยะสั้น ๆ ก็ปิดบังไม่ให้ญาติพี่น้องรู้ว่าตนไปทำอะไรมา และได้ผ่านประสบการณ์เลวร้ายอย่างไร

3.3 การปรับตัวและการกลมกลืนทางสังคม นอกจาก ปานทองและนาดยาที่เห็นว่าชีวิตของตนในปัจจุบันมีความสุขพอสมควร มีทุกอย่างที่ต้องการและไม่คาดหวังอะไรจากชีวิตในเยอรมนีมากนักแล้ว คนอื่น ๆ มักมีความผิดหวัง ไม่มีความสุขกับชีวิตในเยอรมนี ทนอยู่ไปโดยไม่อาจคาดหวัง บางคนก็ผิดหวังมาก เช่น ญา วัน และโฉมฉาย ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ผิดหวังมากหรือน้อยคือตัวสามีชาวเยอรมันและครอบครัวของเขา การปรับตัวให้กลมกลืนกับสังคมเยอรมันและการยอมรับจากครอบครัวของฝ่ายสามีไม่ใช่เรื่องง่าย สามีบางคนมีจุดบกพร่องทางกาย (เช่น เจ็บป่วยเรื้อรัง ไร้สมรรถภาพทางเพศ) และทางใจ (ชอบทุบตี ทะเลาะเบาะแว้ง ระแวงหึงหวง) ดังรายละเอียดในแต่ละกรณี ทำให้การปรับตัวของหญิงไทย เป็นไปได้ยากหรือแทบเป็นไปไม่ได้เลย แต่จุดบกพร่องอีกส่วนหนึ่งก็มาจากฝ่ายหญิงไทยเอง หญิงไทยทุกคนแม้คนที่มีการศึกษาสูงสุดระดับ ปวส. คือ ญา และนภา ไม่เคยคิดจะศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับชีวิตจริงของชาวเยอรมัน และครอบครัวเยอรมัน มีเพียงภาพมายาคติเกี่ยวกับสามีฝรั่งที่รวย หล่อ ใจดี อีกทั้งยังไม่เคยเรียนรู้วัฒนธรรมของชีวิตแต่งงานในแง่การใช้จ่าย การใช้เวลาว่าง และบทบาทระหว่างเพศตามบรรทัดฐานของสังคมเยอรมัน เธอมักเคยชินกับความสัมพันธ์ทางสังคมแบบในชนบทที่ตนเคยมีประสบการณ์เป็นส่วนใหญ่ เมื่อมาพบกับความเป็นจริงของชีวิตครอบครัวที่ดำรงอยู่ในสภาพเศรษฐกิจที่รัดตัว เห็นคุณค่าของเงินสูง และเห็นความมั่งคั่ง ชีวิตทางสังคมที่เน้นปัจเจกบุคคล ไม่เอื้อต่อกันและกัน ไม่เห็นเครือข่าย ญาติ ต้องพบกับความต้องการของชายเยอรมันให้ปรนนิบัติสามีแต่สามีไม่

พร้อมจะอุปถัมภ์คำขูรรรยา หญิงไทยก็เกิดความขัดแย้งทางจิตใจ ไม่สามารถปรับใจได้แม้จะปรับตัวได้ระดับหนึ่ง เพราะความจำเป็นทางเศรษฐกิจบังคับ สภาพนี้เป็นเงื่อนไขสำคัญของความสุขในชีวิตสมรส และการดำรงอยู่ในสังคมเยอรมัน

ในเรื่องภาษา ผู้หญิงหลายคนต้องสื่อสารกับสามีชาวเยอรมันด้วยภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ บางคนรู้ปัญหาที่เกิดจากข้อจำกัดทางภาษา และพยายามจะไปเข้าชั้นเรียนภาษาเยอรมันที่องค์กรเอกชนช่วยเหลือสตรีต่างชาติจัดให้ แต่เนื่องจากไม่มีพื้นฐานความรู้ทางภาษามาก่อน และภาษาเยอรมันเป็นภาษายากต้องใช้เวลาเรียนนาน หญิงส่วนใหญ่ไม่อาจเรียนจนใช้การได้ สำหรับหญิงไทยที่มาอยู่เยอรมันนานเช่นนาคยาซึ่งอยู่ถึง 16 ปีแล้ว เธอสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมเยอรมันได้ดีและอยู่อย่างมีความสุขพอใจแม้ชีวิตจะไม่หรูหราสะดวกสบายมาก นาคยาเป็นพนักงานทำความสะอาดโรงเรียน แต่สนใจการสวดมนต์ไหว้พระและใช้ชีวิตสมถะ

4. ผลกระทบ

ผลกระทบจากการย้ายถิ่นของกรณีศึกษาทั้ง 15 รายมีดังนี้

4.1 ผลกระทบต่อประเทศไทย

(1) **ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม** ในแง่ครอบครัวและชุมชน กรณีศึกษาที่ถูกหลอกและที่มาทำงานค้าบริการทางเพศในระยะแรกจะไม่บอกให้ครอบครัวที่ประเทศไทยรู้เลยว่าตนมาทำอะไรและถูกหลอกอย่างไร ไม่มีหญิงไทยคนใดในกลุ่มกรณีศึกษายอมเผยความจริงเกี่ยวกับชีวิตแร้นแค้นในเยอรมนี แม้จะโทรศัพท์ไปบ้านเมื่อเกิดปัญหาวิกฤติหรือจิตใจระส่ำระสาย ก็ยังไม่ยอมเล่าเรื่องต่าง ๆ ให้ทางบ้านฟัง ดังเช่นกรณีของญา ญาติพี่น้องทางบ้านจึงไม่มีโอกาสได้รับรู้หรือถ่ายทอดความเป็นจริงเกี่ยวกับความยากลำบากของชีวิตหญิงไทยในเมืองนอกให้ผู้อื่นให้ทราบ แต่กลับจะถ่ายทอดภาพมายาที่ไม่เป็นจริงให้ผู้อื่นหลงเชื่อและ

ตามอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ญาติและเพื่อนที่ประเทศไทยคิดว่า การย้ายถิ่นมานี้เป็นความสำเร็จ ถึงแม้ว่าจะไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดต่อการรับรู้ของชุมชน แต่การรับรู้ในระดับครอบครัวยืนยันว่า หญิงไทยทำให้ครอบครัวคิดว่าตนประสบความสำเร็จจากการย้ายถิ่น ถ้าพิจารณาในแง่วัตถุ ก็พบว่าหญิงไทยประสบความสำเร็จระดับหนึ่ง เธอสามารถพิสูจน์คุณค่าของตัวเองให้ครอบครัวเห็นด้วยการส่งเงินไปช่วยเหลือทางบ้านหรือการรับลูกติดจากสามีเก่ามาเลี้ยงดูที่เยอรมนี แต่ในแง่จิตใจยากจะกล่าวได้ว่าหญิงส่วนใหญ่ประสบความสำเร็จ เพราะบางคนไม่มีความพอใจกับชีวิตสมรสปัจจุบัน (ดูตารางประกอบ) เช่น สุดา น้อย มีเนาะ มณีฉาย ญา วัน นอม และจันทร์ แต่อีกส่วนหนึ่งก็พอใจในชีวิตปัจจุบันพอควร ได้แก่ นาดยา อรดี นภา บุญเรือง ปานทอง อุษณี และเดือน จากความก้ำกึ่งกันระหว่างผู้ที่พอใจและไม่พอใจกับชีวิตในเยอรมนี เมื่อผู้ที่ไม่พอใจไม่เปิดเผยความทุกข์ยากของตนให้ญาติพี่น้องฟัง ผลกระทบที่เกิดต่อครอบครัวทางประเทศไทยก็คือการรับรู้ว่าการย้ายถิ่นไปเยอรมนีเป็นความสำเร็จ

(2) ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

เงินส่งกลับ ส่วนใหญ่หญิงไทยจะพยายามส่งเงินมาจุนเจือครอบครัวที่เมืองไทย อาจส่งให้พ่อแม่หรือลูก จำนวนเงินที่ส่งมากน้อยตามกำลังทรัพย์ การส่งเงินกลับเป็นพฤติกรรมเชิงสัญลักษณ์ที่มีผลต่อจิตใจของหญิงเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ช่วยยืนยันกับตัวเธอเองว่าเธอยังมีคุณค่าและมีความหมายต่อผู้ที่อยู่ทางบ้าน แม้บางคนเช่นวันจะรู้สึกเสียใจที่พ่อแม่มองแต่ประโยชน์จากเงินทองที่จะได้จากลูกสาวก็ตาม นอกจากการส่งเงินกลับบ้าน หญิงไทยบางคนจะพยายามหาทางพาลูกติดจากสามีเดิมมาอยู่ด้วยที่เยอรมันและเลี้ยงดู ส่งเสีย ดังจะพบว่า สิบจากสิบห้ารายมีลูกติดจากสามีเก่ามาแล้วและมีสองรายที่พาลูกมาเลี้ยงที่เยอรมัน ได้แก่ นาดยา และน้อย หญิงคนไหนทำเช่นนี้ได้ดูจะเป็นความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ ถ้าพามา

อยู่ด้วยไม่ได้จะส่งเงินไปเลี้ยงดูลูกที่เมืองไทยเป็นส่วนใหญ่ นอกจากจะส่งเสียเองหญิงไทยบางคนยังโชคดีที่สามีเยอรมันส่งเสียเงินให้ลูกสามเฝ้าที่เมืองไทยด้วย (ดูตารางที่ 11 - 13 ประกอบ) จะเห็นได้ว่าการส่งเงินกลับบ้านหรือการพาลูกมาอยู่ด้วยที่เยอรมันเป็นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดภาพทางบวกกับตัวผู้หญิงไทย

หนี่สิน ข้อมูลที่กรณีศึกษาทำให้เข้าใจได้โดยอ้อมว่า เธอไม่มีหนี่สินใด ๆ อีกแล้ว หนี่สินจากการเดินทางย้ายถิ่นที่เกิดขึ้นเธอได้ใช้หนี่หมดสิ้นแล้ว หนี่สินที่ประเทศไทยของตนเองก็ไม่มีจะมีก็แต่หนี่สินของญาติ เช่นของพ่อแม่ ซึ่งกรณีศึกษาบางรายก็สามารถปลดหนี่สินให้พ่อแม่ พี่น้องได้ การย้ายถิ่นมาเยอรมันจึงไม่ได้ก่อให้เกิดหนี่ในระยะยาว แม้จะทำให้มีหนี่ระยะสั้น

4.2 ผลกระทบต่อประเทศเยอรมนี

ในแง่ผลกระทบของการย้ายถิ่นของกรณีศึกษาต่อประเทศเยอรมนีนั้น ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ไม่ชัดเจนนักเพราะมีกรณีศึกษาน้อยรายเกินกว่าจะเห็นผลกระทบในระดับมหภาค คงสรุปได้แต่เพียงว่าในระดับจุลภาค กรณีศึกษา 15 รายที่ย้ายถิ่นได้ก่อให้เกิดผลกระทบดังนี้

(1) ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม

ชีวิตสมรส

ไม่ว่ากรณีศึกษาจะย้ายถิ่นไปเยอรมนีด้วยวัตถุประสงค์อย่างไรและด้วยวิธีการใดก็ตาม ทุกคนได้สมรสกับชายเยอรมันในที่สุดและได้อยู่กับสามีเยอรมันในปัจจุบัน ยกเว้นแต่วันที่เลิกกับสามีและได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรที่ทำงานด้านช่วยเหลือผู้หญิง สภาพนี้ช่วยตอกย้ำความเชื่อที่ว่า การย้ายถิ่นของหญิงไทยไปเยอรมนีเป็นการไปแต่งงานกับชายเยอรมัน อย่างไรก็ตามสภาพชีวิตสมรสของหญิงไทยในเยอรมนีมีลักษณะที่แปลก ไม่เหมือนสภาพของหญิงไทยที่แต่งงานกับชายไทย แต่ก็ไม่ใช่เหมือนสภาพของหญิงเยอรมันที่แต่งงานกับชายเยอรมัน แต่เป็น

วัฒนธรรมใหม่ของชีวิตสมรสในแบบที่ชายเป็นใหญ่ (patriarchal) โดยเฉพาะในการควบคุมการใช้จ่ายในบ้าน ซึ่งต่างไปจากวัฒนธรรมชีวิตสมรสของไทยที่ชายเป็นใหญ่เช่นกัน แต่การควบคุมการใช้จ่ายในบ้านเป็นของหญิงในขณะเดียวกัน หญิงไทยส่วนใหญ่ก็ต้องดูแลปรนนิบัติสามีเยอรมัน เนื่องจากสามีเป็นผู้เลี้ยงดูและเป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตเกี่ยวกับสิทธิในการพำนักในเยอรมนีของตน สถานะของสามีจึงเหนือกว่าภรรยาในสองแง่ คือแง่เศรษฐกิจและแง่กฎหมาย เหนือกว่าที่สามีเยอรมันจะมีต่อภรรยาเยอรมันด้วยกัน ทำให้หญิงไทยบางคนไม่มีความสุขมากนักในชีวิตสมรสดังที่ ญา (เบอร์ลิน) กล่าวว่า “ญายังไม่เห็นใครมีความสุขเลย มีแต่ทุกข์อาจจะสุขกายแต่ไม่สุขใจ” ความรู้สึกที่มีต่อสามีเยอรมันของหญิงไทยหลายคนเจืออยู่ด้วยความสำนึกในบุญคุณที่สามีเลี้ยงดูตน ตลอดจนครอบครัวของตน และที่สามีทำให้ตนอยู่ในเยอรมนีได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ชีวิตสมรสแบบนี้ อาจไม่ใช่แบบที่ชายเยอรมันภูมิใจแต่ก็พอใจ และอาจเป็นแนวโน้มให้ชายเยอรมันสนใจแต่งงานกับหญิงต่างชาติมากขึ้น

การรับรู้ของสังคมเยอรมันต่อหญิงไทย

ในขณะที่หญิงไทยพยายามที่จะเป็นภรรยาที่เชื่อฟังและเคารพสามีเยอรมัน เธอก็ยังคงมีพฤติกรรมบางอย่างที่เธอต้องการแสดงหรือที่เธอคิดว่าเธอควรจะเป็นพฤติกรรมที่เธอต้องการแสดง เช่น การใช้จ่ายเงินโดยสุรุ่ยสุร่าย การเล่นการพนัน (ข้อมูลจากกรณีศึกษาไม่ได้ระบุโดยตรงว่าเธอเล่นการพนัน เพราะผู้วิจัยไม่ต้องการทำให้เธอรู้สึกว่าถูกจับผิด แต่จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมในชีวิตของเธอและการบอกเล่าของเพื่อน มีหญิงหลายคนที่เล่นการพนัน) และการกินอาหารไทย ส่วนพฤติกรรมที่เธอคิดว่าเธอควรจะเป็นคือการทำเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีที่ควรจะมี หิ้งพระในบ้านและการเป็นลูกที่มีความกตัญญูส่งเงินกลับไปให้พ่อแม่ที่บ้าน พฤติกรรมทั้งหมดนี้มิได้ถูกรับรู้ในทางบวกจากสังคมเยอรมัน

ภาพของหญิงไทยที่ปรากฏจึงเป็นภาพลบมากกว่าภาพบวก ยิ่งในรายที่เคยมีอาชีพค้าบริการทางเพศ จะต้องปกปิดญาติสามีเสมอว่ามีอาชีพนี้มาก่อน และยังถูกสามีระแวงว่าจะกลับไปทำอาชีพเดิม แม้ผู้ที่ไม่ได้มีอาชีพนี้ ก็ยังถูกญาติสามีสงสัยว่าเคยเป็นหญิงบริการทางเพศ ภาพของหญิงไทยและหญิงเอเชียเท่าที่กรณีศึกษาสะท้อนออกมาจึงทำให้เห็นการรับรู้ของสังคมรอบข้าง เธอว่าเป็นการรับรู้ในลักษณะดูถูกเหยียดหยามมากกว่าช่วยเหลือ ภูมิศึกษาบางรายยังคงไม่รับรู้ถึงความเหยียดผิว (racism) ที่ชาวเยอรมันบางคนมีต่อตนดังเช่นจันทร์ที่ไม่เข้าใจว่าทำไมคนแก่ใกล้บ้านจึงชอบด่าตน ทำไมเขาจึงเกลียดตน แม้กับคนใกล้ตัวคือสามีและพ่อแม่สามี หญิงบางรายก็ยังไม่เข้าใจวิธีคิดของชายเยอรมันในเรื่องการใช้จ่ายเงิน ดังเช่นมณีฉายที่ยังคงฝังใจว่าสามีขี้เหนียวจริงๆ จากการที่เขาไม่ยอมให้ตนเข้าห้องน้ำสาธารณะ แต่ให้กลับมาเข้าห้องน้ำที่บ้าน ทั้งที่เธอยอมรับว่าเขาใจดีที่รับส่งเสียลูกติดสองคนจากสามีเก่าของเธอที่เมืองไทยจำนวนหนึ่งพันมาร์คทุกเดือน หรือสุดาที่ถูกพ่อแม่สามีโทรศัพท์มาต่อว่าที่ซื้อเครื่องประดับราคาแพงทั้งที่มีรายได้ไม่มาก และสุดายังไร้อิสรภาพ เพราะสามีไม่ยอมให้ตั้งหิ้งพระในบ้านโดยหาว่าหิ้งพระเป็นผีร้าย เป็นต้น

(2) ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

ดังได้กล่าวแล้วในบทที่ 2 ว่า ปริมาณเงินส่งกลับของหญิงไทยนั้นคิดเป็นสัดส่วนน้อยมากเมื่อเทียบกับเงินส่งกลับจากชาวต่างชาติสัญชาติอื่นๆ ในเยอรมนี การส่งเงินกลับบ้านของกรณีศึกษาจึงไม่มีผลกระทบอย่างใดต่อประเทศเยอรมนี ผลกระทบทางเศรษฐกิจเกิดจากการประกอบอาชีพของหญิงไทยในเยอรมนีมากกว่า ถึงแม้กรณีศึกษาจะแต่งงานกับชายเยอรมันและสามีมักเลี้ยงดูเธอ (ยกเว้นบางราย) แต่หญิงไทยทุกคนก็จะชวนช่วยหางานทำเพื่อให้มีรายได้ของตนเอง มีผู้ที่เป็นแม่บ้านอย่างเดี๋ยวยเพียง 4 รายซึ่งเป็นตามที่สามีต้องการ ส่วนที่เหลือล้วนมีอาชีพ

ได้แก่ เป็นพนักงานทำความสะอาด (2 ราย) เป็นพนักงานเตรียมอาหาร (4 ราย) รับจ้างเลี้ยงเด็ก (1 ราย) พนักงานทำขนมขายพร้อมกับเป็นแม่บ้าน (1 ราย) เป็นหญิงบริการ (1 ราย) และกำลังเรียนในศูนย์ฝึกอาชีพ (1 ราย) มีเพียงรายเดียวที่ยังหางานทำไม่ได้ เพราะพูดภาษาเยอรมันไม่ได้คือญา ซึ่งน่าจะนับเป็นกรณีพิเศษ เพราะญาจบการศึกษาระดับ ปวส. จึงไม่คาดหวังจะทำงานที่ใช้แรงกาย แต่งานอื่นที่เป็นงานใช้ทักษะจำเป็นต้องรู้ภาษาเยอรมัน ญาจึงไม่มีงานทำ ในขณะที่รายอื่น ๆ ก็พูดภาษาเยอรมันไม่ได้ เช่นกันมีงานทำ

ลักษณะงานที่หญิงไทยทำส่วนใหญ่เป็นอาชีพที่ไม่ต้องการทักษะ เช่น งานทำความสะอาด หรือใช้ทักษะเบื้องต้นเท่านั้นเช่นเตรียมอาหาร เลี้ยงเด็ก งานเหล่านี้เป็นงานในตลาดแรงงานระดับทุติยะซึ่งชาวเยอรมันไม่ต้องการทำ ปล่อยให้แรงงานต่างชาติเข้ามาทำแทน การประกอบอาชีพของหญิงไทยจึงเป็นการเข้ามาสนองตอบความต้องการแรงงานต่างชาติในตลาดแรงงานระดับดังกล่าว งานเหล่านี้มีแรงงานต่างชาติสัญชาติอื่นทำอยู่เป็นจำนวนมาก หญิงไทยที่ประกอบอาชีพเช่นนี้จึงต้องแข่งขันกับแรงงานต่างชาติกลุ่มอื่นโดยปริยาย แต่เนื่องจากจำนวนหญิงไทยในเยอรมนีมีน้อย การประกอบอาชีพเหล่านี้ของหญิงไทยจึงยังไม่มีจำนวนมากพอที่แรงงานต่างชาติกลุ่มอื่นจะรู้สึกว่ามีมาแย่งชิงและต้องแข่งขันกัน อาชีพเดียวที่อาจมีการแข่งขันคืออาชีพธุรกิจบันเทิงและค่าบริการทางเพศ

(3) ผลกระทบทางกฎหมาย

หญิงไทยเหล่านี้สามารถผนวกตนเองเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเยอรมันได้ระดับหนึ่ง โดยเฉพาะในแง่กฎหมาย เพราะเธอสามารถมีวีซ่าประเภทที่ทำให้อยู่ในเยอรมนีได้เป็นเวลานานหรืออยู่ได้ตลอดไป บางคนเข้าข่ายมีสิทธิจะโอนสัญชาติด้วยซ้ำ หญิงไทยเหล่านี้มีความพอใจต่อสวัสดิการสังคมที่รัฐบาลเยอรมันมีให้คนต่างชาติ วันจึงตัดสินใจ

ใจเลี้ยงลูกสองคน อยู่ที่เยอรมนีเพราะลูกจะได้สิทธิต่าง ๆ ในเรื่องการประกันสังคม ผู้หญิงส่วนใหญ่พอใจระบบกฎหมายและสถานภาพการจ้างงานที่ทำให้เธอไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบและมีรายได้พอควร แม้จะไม่ได้ทำงานที่เป็นงานวิชาชีพแต่เป็นงานกึ่งฝีมือหรือไร้ฝีมือเป็นส่วนใหญ่ ความพอใจนี้เป็นเหตุผลที่ทำให้ตัดสินใจอยู่เยอรมนีต่อไปแม้จะไม่มีความสุขใจนัก

4) ผลกระทบทางสุขภาพ

สำหรับคนที่ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับชีวิตในเยอรมันได้ คงต้องดำรงชีพต่อไปด้วยสภาพจิตใจที่หม่นหมอง ดังเช่น ญาที่ตื่นนอนสายจนเกือบเที่ยง แต่ตื่นแล้วไม่อยากจะลุกจากเตียง บางวันอาจจะหยุดหายใจไปเลย แต่ก็ไม่ยอมกลับบ้าน หรือสุดาที่มีเรื่องขัดแย้งกับสามี และพ่อแม่สามีเป็นประจำ จนต้องไปหาจิตแพทย์ในที่สุด หญิงเหล่านี้ย่อมมีสุขภาพจิตที่อ่อนแอ การใช้ชีวิตของเธอในเยอรมนีจึงเป็นเรื่องของคนย้ายถิ่นที่มีปัญหาด้านสุขภาพจิตเพราะมีปัญหาในการปรับตัว

สำหรับการกลับประเทศไทย กรณีศึกษาที่ไม่มีความสุขในเยอรมนีรายหนึ่งตั้งความหวังว่าสักวันหนึ่งจะกลับเมืองไทย แต่ความหวังดังกล่าวจะเป็นเรื่องปลอมใจมากกว่าความจริงเพราะดูจะเป็นแผนอนาคตที่เลื่อนกลาง ดังเช่น จันทรที่รอให้ลูกสาวโตแล้วจะกลับเชียงใหม่สำหรับรายอื่น ๆ ล้วนคิดจะอยู่ในเยอรมนีไปเรื่อย ๆ การเดินทางไปเยอรมนีของหญิงไทยเหล่านี้จึงเป็นการไปตั้งถิ่นฐานมากกว่าการไปพำนักชั่วคราว

ในต้นฉบับที่นำมาสแกน
หน้านี้เป็นกระดาษเปล่า

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 11 กรณีศึกษาหญิงไทยในเบอร์ลิน

ชื่อ	อายุปัจจุบัน	ภูมิลำเนา	อาชีพเดิม	การศึกษา	อายุเมื่อสมรสครั้งแรก	ฐานะทางเศรษฐกิจก่อนย้ายถิ่น	ปัญหาชีวิตในครอบครัวก่อนย้ายถิ่น	ค่านิยม/ทัศนคติต่อการเดินทาง	ปีที่มาเยอรมนี (อายุเมื่อเดินทาง)	วิธีเดินทาง	อายุสามีชาวเยอรมัน	อาชีพของสามีปัจจุบัน	จำนวนบุตรเก่า	จำนวนบุตรใหม่	ความพอใจในชีวิตสมรสปัจจุบัน	การทำงานในเยอรมนี
เดือน	23	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	นักร้อง	ป. 6	17-22	ยากจน	ไม่มีข้อมูล	อยากไปทำงานร้านอาหารบิตามารดาเคยไปทำงานต่างประเทศ	1995 (22 ปี)	เอเยนต์	28	บุรุษพยาบาล	-	-	สมรสเพียงไม่นาน ปัจจุบันอยู่กับสามีที่เป็นแขกที่บาร์ แต่ไม่ได้สมรสกัน	แม่บ้าน
ญา	28	ภาคกลาง	หัวหน้างานบริษัท	ปวส.	เป็นรักร่วมเพศ	เมื่อเด็กๆ ไม่อยากจน มีเงินใช้มาก	ไม่มีสามี ไม่มีปัญหา	อยากมีคู่ชีวิต เป็นฝรั่ง เป็นคนช่างเพื่อน อยากเดินทาง	1995 (27 ปี)	เอเยนต์	33	ไม่มีอาชีพ ได้เงินสวัสดิการสังคม	-	1	ผิดหวังสามีจนและเจ็บป่วยเรื้อรัง อยากกลับบ้าน แต่อายุไม่กล้ากลับ	- (ทำงานแต่ไม่ได้เพราะพูดภาษาเยอรมันไม่ได้)
วัน	30	ภาคเหนือ	เย็บผ้า/แม่บ้าน ฝรั่งแต่งงานกับนายจ้าง	ป.5	25	ยากจน	สามีชาวเยอรมัน ทูบตี	ไม่ได้อยากไป แต่สามีชาวเยอรมัน หลอกว่าไป แล้วถ้าไม่ชอบก็กลับได้	1992 (26 ปี)	มากับสามี	58	ไม่มีอาชีพ ได้เงินสวัสดิการสังคม	2	-	แต่งงานกับสามีที่เมืองไทย แล้วมาอยู่เยอรมนี และเลิกกันแล้ว	แม่บ้าน (อาศัยเงินสังคมสงเคราะห์)

ตารางที่ 11 กรณีศึกษาหญิงไทยในเบอร์ลิน (ต่อ)

ชื่อ	อายุปัจจุบัน	ภูมิลำเนา	อาชีพเดิม	การศึกษา	อายุเมื่อสมรสครั้งแรก	ฐานะทางเศรษฐกิจก่อนย้ายถิ่น	ปัญหาชีวิตในครอบครัวก่อนย้ายถิ่น	ค่านิยม/ทัศนคติต่อการเดินทางไปต่างประเทศ	ปีที่มาเยอรมนี (อายุเมื่อเดินทาง)	วิธีเดินทาง	อายุสามีชาวเยอรมัน	อาชีพของสามีปัจจุบัน	จำนวนบุตรเก่า	จำนวนบุตรใหม่	ความพอใจในชีวิตสมรสปัจจุบัน	การทำงานในเยอรมนี
นอม	38	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	แม่บ้าน	ป.4	20	ไม่ยากจน	ไม่มีปัญหาแต่ไม่ได้รักสามี	อยากไปเยอรมนีเพราะเห็นคนที่เป็นแล้วกลับมารวยอยากไปทำงานร้านอาหาร	1993 (35 ปี)	เอเยนต์	38	พนักงานทำความสะอาดของเทศบาล	2 อยู่ที่เมืองไทย ประถมส่งเสีย		ไม่ค่อยมีความสุขสามีไม่มีสมรรถภาพทางเพศ/มีเพื่อนชายลับๆ	ทำความสะอาดในโรงแรม
จันทร์	38	ภาคเหนือ	หญิงบริการ	ป.4	20	ไม่ยากจน	สามีมีหญิงอื่นสามีคนต่อมาติดการพนัน	อยากทำงานตั้งตัวสักเที่ยวสองเที่ยว	1986 (28 ปี)	มาเอง	57	ตัวแทนบริษัทฯ	2	1	ไม่มีความสุข	แม่บ้าน/ทำขนมขาย

ตารางที่ 12 กรณีศึกษาหญิงไทยในฮัมบวร์ก

ชื่อ	อายุปัจจุบัน	ภูมิลำเนา	อาชีพเดิม	การศึกษา	อายุเมื่อสมรสครั้งแรก	ฐานะทางเศรษฐกิจก่อนย้ายถิ่น	ปัญหาชีวิตในครอบครัวก่อนย้ายถิ่น	ค่านิยม/ทัศนคติต่อการเดินทาง	ปีที่มาเยอรมนี (อายุเมื่อเดินทาง)	วิธีเดินทาง	อายุสามีชาวเยอรมัน	อาชีพของสามีปัจจุบัน	จำนวนบุตรเก่า	จำนวนบุตรใหม่	ความพอใจในชีวิตสมรสปัจจุบัน	การทำงานในเยอรมนี
มีเนาะ	23	ภาคใต้	หญิงบริการชอยเคาบอย	ป.7	15	ไม่ยากจน	สามีสองคนหล่อกว่า เป็นโสด บิดามีภรรยา น้อย	ต้นตื้นอยากไปเมืองนอก	1993 (20 ปี)	มาเอง	35	นักวิชาชีวด้านยาและเคมีภัณฑ์	-	-	ไม่ค่อยมีความสุขแฟนขี้นบ้านไม่ช่วยทำงานบ้าน	แม่บ้าน
บุญเรือง	27	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	หญิงบริการ	ป.4	20	ไม่ยากจน	ประชดสามีผู้ปุ่นที่ไปเที่ยวหญิงบริการคนไทย	เคยเดินทางไปหลายประเทศ ได้เงินมากจึงพอใจที่จะเดินทาง	1993 (24 ปี)	เอเยนต์	30	วิศวกรกำลังทำงานทำ	-	1	พอใจพอสมควรแต่ยังไม่ได้สมรสอย่างเปิดเผย	เรียนในศูนย์ฝึกอาชีพ
ปานทอง	34	ภาคกลาง	ชายอาหาร	ม.ศ.3	17	ไม่ยากจนแต่สามีมีหนี้สินจากการพนัน	สามีติดการพนัน	เดินทางมาเพื่ออนาคตของลูก	1990 (28 ปี)	มากับพี่สาว	38	ช่างเครื่องยนต์	ปานทองส่งเสียลูก	-	มีความสุขพอสมควร อยากมีเงินมากกว่านี้ จะพาลูกมาอยู่ด้วย	ทำงานร้านอาหาร

ตารางที่ 12 กรณีศึกษาหญิงไทยในฮัมบวร์ก (ต่อ)

ชื่อ	อายุ ปัจจุบัน	ภูมิลำเนา	อาชีพเดิม	การศึกษา	อายุเมื่อ สมรส ครั้งแรก	ฐานะทาง เศรษฐกิจ ก่อนย้ายถิ่น	ปัญหา ชีวิตใน ครอบครัว ก่อนย้ายถิ่น	ค่านิยม/ ทัศนคติต่อ การเดินทาง ไปต่างประเทศ	ปีที่มา เยอรมนี (อายุเมื่อ เดินทาง)	วิธี เดินทาง	อายุสามี ชาว เยอรมัน	อาชีพ ของสามี ปัจจุบัน	จำนวน บุตรเก่า	จำนวน บุตรใหม่	ความพอใจใน ชีวิตสมรส ปัจจุบัน	การทำงานใน เยอรมนี
มณีฉาย	45	ภาคเหนือ	ขาย อาหาร และ รับจ้าง	มศ.3	20	ไม่ยากจน	สามีคนแรก เป็นนักการ พนัน ต่อมา เสียชีวิต สามีคนที่ สองหลอก เอาเงินไป หมด ไม่ ค่อยเลี้ยงดู และไปติด พันหญิงอื่น	อยากไป เพราะเพื่อน บอกว่าจะมี รายได้ดี	1991 (40 ปี)	มากับ เพื่อน	39	วิศวกร	2 สามีชาว เยอรมัน ส่งเสียให้	-	ผิดหวัง	ทำงานร้าน อาหาร
อุษณี	38	ภาคกลาง	หญิง บริการ ซอย เคาบอย	ป.2	14	ไม่ยากจน	สามีคนแรก ทั้งไปมี หญิงอื่น สามีคนที่ สอง เจ้าชู้ ขี้เมา ตบตี และมีภรรยา แล้ว สามี คนที่สาม ไปติดพัน หญิงบริการ	อยากอวดคน อื่นว่า มี โอกาสได้ไป เมืองนอก	1988 (30 ปี)	มาเอง	35	คนชาย ของใน ร้านหนัง- สื่อพิมพ์	2		มีทุกอย่าง ที่ต้องการ ไม่คาดหวัง อะไรมากกว่านี้	แม่บ้าน

ตารางที่ 13 กรณีศึกษาหญิงไทยในไนเดอร์ลันด์ บาวาเรีย และเฮลเลน

ชื่อ	อายุปัจจุบัน	ภูมิลำเนา	อาชีพเดิม	การศึกษา	อายุเมื่อสมรสครั้งแรก	ฐานะทางเศรษฐกิจก่อนย้ายถิ่น	ปัญหาชีวิตในครอบครัวก่อนย้ายถิ่น	ค่านิยม/ทัศนคติต่อการเดินทาง	ปีที่มาเยอรมนี (อายุเมื่อเดินทาง)	วิธีเดินทาง	อายุสามีชาวเยอรมัน	อาชีพของสามีปัจจุบัน	จำนวนบุตรเก่า	จำนวนบุตรใหม่	ความพอใจในชีวิตสมรสปัจจุบัน	การทำงานในเยอรมนี
นาตยา	48	สระแก้ว	นายหน้าค้าเพชรพลอย	มศ.1	23	ตอนเด็กฐานะทางบ้านยากจน พ่อไม่มีปัญญาส่งให้เรียน สามีเคยตกงาน 3 ปี มีหนี้สิน	สามีที่อยู่ด้วยกันมา 9 ปี นอกใจ หลอกเอาทรัพย์สินสมบัติไปเป็นของสามีคนเดียว	ทางเลือกข้างหน้า ดูจะมีความหวังมากกว่า ขอไปตายดาบหน้า	1979 (31 ปี)	มาเอง	64	วิศวกร (เกษียณ)	1 อยู่ที่ยุโรป	-	พอใจกับสภาพที่เป็นอยู่	ทำความสะอาดโรงเรียน
สุตา	44	กทม.	แม่บ้าน	มศ.3	17	ต้องเลี้ยงดูลูก 3 คนไม่ขัดสน แต่มีนิสัยสุรุษสุร่าย	สามีเจ้าชู้	คิดจะมาชุดทอง	1983 (31 ปี)	เอเยนต์	34	ช่างเครื่องยนต์	3	1	ครอบครัวสามีชอบเข้ามาว่านวาย/สุตาใช้เงินสุรุษสุร่าย	พนักงานเบอร์เกอร์คิงส์

ตารางที่ 13 กรณีศึกษาหญิงไทยในนิวยอร์กซิตี้ บาวาเรีย และเฮสเซน (ต่อ)

ชื่อ	อายุปัจจุบัน	ภูมิลำเนา	อาชีพเดิม	การศึกษา	อายุเมื่อสมรสครั้งแรก	ฐานะทางเศรษฐกิจก่อนย้ายถิ่น	ปัญหาชีวิตในครอบครัวก่อนย้ายถิ่น	ค่านิยม/ทัศนคติต่อการเดินทางไปต่างประเทศ	ปีที่มาเยอรมนี (อายุเมื่อเดินทาง)	วิธีเดินทาง	อายุสามีชาวเยอรมัน	อาชีพของสามีปัจจุบัน	จำนวนบุตรเก่า	จำนวนบุตรใหม่	ความพอใจในชีวิตสมรสปัจจุบัน	การทำงานในเยอรมนี
น้อย	34	ภาคเหนือ	หญิงบริการ	ป.7	18	ตอนเด็กแม่จนมาก ทำงานส่งเงินให้แม่เล็กน้อยแล้วขาดหลักประกันทางเศรษฐกิจ	สามีคนแรกเล่นการพนัน สามีคนต่อมาปากหวานแต่หลอกลวง	เคยเดินทางไปต่างประเทศกับชายที่จะแต่งงานด้วย จึงเห็นว่าการเดินทางเป็นเรื่องดี จะให้โอกาสที่ดีแก่ชีวิต	1991 (29 ปี)	มาเอง	36	พนักงานขับรถส่งน้ำดื่ม/เครื่องดื่ม	1 อยู่ที่เยอรมนี	-	มีปัญหาเรื่องลูกเก่าของน้อยที่มาอยู่ด้วย/สามีเจ้าอารมณ์ ดื่มสุราจัดห	พนักงานฝ่ายครัว Lufthansa
ออร์ดี	44	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	นักร้อง	ปวช. การเรือน	23	มีหนี้สิน ถูกตำรวจจับ	สามีคนแรกเจ้าชู้และชอบการพนัน สามีคนต่อมาก็เจ้าชู้ ชอบดื่มเหล้า	มาทำงานหาเงินใช้หนี้	1984 (32 ปี)	มากับเพื่อน	คนแรก 34 (เยอรมัน) คนปัจจุบัน ไม่รู้	ช่างเครื่องยนต์	3 อยู่ที่เมืองออร์ดี ส่งเสีย	-	สามีเข้าใจให้อิสระ เลิกทำงานมา 4 เดือนเพื่อพยาบาลพ่อสามี จ.-ศ.ทำงาน ส-อ.อยู่บ้าน	หญิงบริการ

ตารางที่ 13 กรณีศึกษาหญิงไทยในไนเดอร์ลันด์เซิน บาวาเรีย และเฮสเซน (ต่อ)

ชื่อ	อายุปัจจุบัน	ภูมิลำเนา	อาชีพเดิม	การศึกษา	อายุเมื่อสมรสครั้งแรก	ฐานะทางเศรษฐกิจ	ปัญหาชีวิตในครอบครัวก่อนย้ายถิ่น	ค่านิยม/ทัศนคติต่อการเดินทางไปต่างประเทศ	ปีที่มาเยอรมนี (อายุเมื่อเดินทาง)	วิธีเดินทาง	อายุสามีชาวเยอรมัน	อาชีพของสามีปัจจุบัน	จำนวนบุตรเก่า	จำนวนบุตรใหม่	ความพอใจในชีวิตสมรสปัจจุบัน	การทำงานในเยอรมนี
นภา	31	ภาคกลาง	เพิ่งเรียนจบ	ปวส. พาณิชย-การ	21	ไม่ยากจน	ไม่มี	ตั้งใจจะได้มาเที่ยวเมืองนอกไม่ต้องเสียเงิน ถ้ามีโอกาสจะได้ทำงานและเรียนต่อ	1986 (21 ปี)	เอเยนต์	ไม่รู้	คอมพิวเตอร์	-	2	พอใจในชีวิตสมรส อยู่ด้วยความเข้าใจ	รับจ้างเลี้ยงเด็ก

ในต้นฉบับที่นำมาสแกน
หน้านี้เป็นกระดาษเปล่า

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่สอง บทวิเคราะห์การย้ายถิ่นในภาพรวม

การวิเคราะห์ในตอนนี้จะนำประเด็นหลัก 3 ประเด็นมาวิเคราะห์ และอภิปรายในเชิงแนวคิดทฤษฎี ประเด็นทั้งสามได้แก่

สาเหตุของการย้ายถิ่นของหญิงไทย

กระบวนการย้ายถิ่นไปเยอรมนี

รูปแบบของการย้ายถิ่นและสถานภาพของหญิงไทยในกระบวนการย้ายถิ่น

สาเหตุของการย้ายถิ่น

ข้อมูลทุติยภูมิจากการศึกษาที่แล้วๆ มาและข้อมูลจากกรณีศึกษาให้ข้อค้นพบที่แตกต่างกันอยู่บ้างในเรื่องการย้ายถิ่น ข้อมูลจากการศึกษาซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้อมูลของทศวรรษ 1980 (ยกเว้นงานของ Skrobanek 1997) มักเน้นปัจจัยเชิงเศรษฐกิจและกระบวนการค้าหญิงและล่อลวงหญิงเป็นสาเหตุที่ทำให้หญิงไทยย้ายถิ่นไปเยอรมนี แต่ข้อมูลจากกรณีศึกษาแสดงให้เห็นว่า กลุ่มผู้ที่มีมาซึ่งที่ตัวเอง มาโดยการชักชวนและช่วยเหลือของเพื่อนหรือญาติซึ่งไม่ได้คิดจะทำกำไรจากผู้ย้ายถิ่น มากับสามีและมาโดยเอเยนต์ และกรณีศึกษาหลายรายไม่ใช่ผู้มีฐานะยากจน ตลอดจนไม่ได้ถูกล่อลวงมาโดยเต็มรูปแบบ แต่เป็นการตัดสินใจมาเองโดยได้รับข้อมูลไม่ครบถ้วนเพียงพอ ข้อค้นพบนี้ทำให้การอธิบายสาเหตุของการย้ายถิ่นด้วยปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้นกว่าเดิม

ในแง่เศรษฐกิจ ตัวแปรเกี่ยวกับ*ความด้อยโอกาสในทางเศรษฐกิจ* ของหญิงไทยในประเทศไทย โอกาสการทำงานในเยอรมนี รายได้ที่หญิงคาดว่าจะได้รับในประเทศเยอรมนี และรายได้ที่ครอบครัวในประเทศไทยคาดหวังให้ส่งเสียเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลมาก ในการตัดสินใจเดินทางย้ายถิ่น ตัวแปรเหล่านี้ตรงกับที่กลุ่มนักเศรษฐศาสตร์แบบนีโอคลาสสิกได้แก่ Taylor (1992) ได้ระบุเอาไว้ (ดูกรอบแนวคิดที่หนึ่งในบทที่หนึ่ง) ในขณะเดียว

กันลักษณะของงานที่หญิงไทยเข้าไปทำในเยอรมนี ซึ่งเป็นงานในตลาดแรงงานระดับทุติยะ โดยเฉพาะงานให้ความบันเทิงและบริการทางเพศ กับงานประเภทอื่นๆ ที่ชาวเยอรมันไม่ต้องการทำก็ตรงกับแนวคิดของ Piore (1979) และตลาดแรงงานดังกล่าวยังเป็นตลาดแรงงานของหญิงต่างชาติ ทำให้เกิดแนวโน้มของการย้ายถิ่นของหญิงมากขึ้น ดังที่ Sassen (1991) อ้างไว้ตามข้อสังเกตของกลุ่มนักเศรษฐศาสตร์การเมืองที่เน้นประเด็นเชิงโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมในประเทศปลายทางในฐานะปัจจัยดึงดูด

อย่างไรก็ตาม การวิจัยได้พบว่า ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง และมูลค่าของผลิตภัณฑ์มวลรวม (GNP) ของประเทศเยอรมนีไม่ได้มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางมากนัก เพราะได้พบว่าแม้ค่าใช้จ่ายจะสูง หญิงไทยก็ยังตัดสินใจเดินทาง และข้อมูลทางเศรษฐกิจที่ใช้ประกอบการตัดสินใจ ก็เป็นเพียงรายได้ที่คาดหวังว่าจะได้รับ โดยไม่มีการตรวจสอบเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจโดยรวมของเยอรมนี ความคาดหวังเกี่ยวกับรายได้ที่ดีและโอกาสในการได้ทำงานเป็นไปตามแนวคิดของ De Jong และ Fawcett (1981) ที่ระบุว่าความมั่งมี (wealth) ซึ่งเป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นตัวแปรหนึ่งที่ทำให้ผู้ย้ายถิ่นตัดสินใจย้ายถิ่น แต่ก็จะพบว่าตัวแปรอื่นๆ ในชุดความมั่งมี ได้แก่ ค่าครองชีพที่ต่ำ (ในประเทศปลายทาง) และการมีกรรมสิทธิ์ครอบครองทรัพย์สินเป็นตัวแปรที่หญิงไทยมิได้ตรวจสอบหรือมิได้คำนึงถึงในการตัดสินใจ

ในแง่ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นตัวแปรในแนวคิดระบบย้ายถิ่น (Migration System) ข้อค้นพบทั้งระดับมหภาคและจุลภาค (กรณีศึกษา) ที่สอดคล้องกันคือ ปัญหาในเรื่องคู่ครอง การถูกชักนำโดยคนรู้จักกันให้ย้ายถิ่น และค่านิยมต้องการเดินทางไปต่างประเทศ (Migration culture) ผลการวิจัยพบว่า หญิงไทยที่เดินทาง มักมิได้ทำการตัดสินใจ

ย้ายถิ่นโดยหารีร่วมกับผู้อื่น แต่ตัดสินใจตามลำพังและไม่ฟังคำทัดทาน นอกจากนั้นยังขาดการหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการย้ายถิ่นทั้งในระดับครอบครัว เครือญาติและท้องถิ่น ลักษณะของการไหลของข้อมูลเป็นไปในรูปที่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการย้ายถิ่นถูกแพร่กระจายมายังหญิงผู้ย้ายถิ่นมากกว่าหญิงเป็นผู้ออกไปแสวงหาเอง แม้แต่ยูการณศึกษาซึ่งมีการศึกษาสูงระดับปวส. และตัดสินใจย้ายถิ่นโดยไปติดต่อบริษัทจัดหาคู่ ก็เริ่มได้ข้อมูลเรื่องการย้ายถิ่นไปเยอรมนีจากรายการโทรทัศน์คู่สร้างคู่สมเท่านั้น ผลการวิจัยได้พบว่าตัวแปรเกี่ยวกับภูมิหลังของหญิงผู้ย้ายถิ่นที่ Morokvasic (1983) และ Kadioglu (1994) ระบุไว้หลายตัวเช่น ระดับการศึกษาของหญิงผู้ย้ายถิ่น ประสบการณ์การทำงานนอกบ้าน ประเภทของการสมรสและบทบาทการจัดการในครอบครัว ไม่ได้เป็นตัวแปรที่มีผลต่อการตัดสินใจย้ายถิ่นของหญิงไทย กรณีศึกษาซึ่งมีภูมิหลังในเรื่องเหล่านี้ต่างกัน ตลอดจนหญิงไทยรายอื่นที่ข้อมูลในระดับมหภาคค้นพบว่าแตกต่างกันนี้ ล้วนแต่ตัดสินใจย้ายถิ่นเหมือนๆ กัน การที่หญิงไทยตัดสินใจเดินทางโดยไม่ได้ตรวจสอบโอกาสในอนาคตของตนในประเทศเยอรมนีและไม่แสวงหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับประเทศเยอรมนี ลักษณะเช่นนี้ตรงกับที่ De Jong และ Fawcett (1981) ได้เสนอไว้ในกลุ่มตัวแปรระดับมหภาคว่าด้วยการตัดสินใจย้ายถิ่นที่เชื่อมโยงผู้ตัดสินใจเข้ากับเครือข่ายทางสังคมที่ผู้หญิงมีอยู่ ความสัมพันธ์ระหว่างการหาข้อมูลข่าวสารกับการตัดสินใจย้ายถิ่นของหญิงไทยจึงเป็นในลักษณะเชิงรับ (*passive*) มากกว่าเชิงรุก (*active*) ตัวแปรภูมิหลังอีกตัวหนึ่งที่ De Jong และ Fawcett ระบุไว้คือ ลักษณะวงจรชีวิตครอบครัว เป็นที่น่าสนใจว่าหญิงไทยเกือบทุกรายที่ศึกษามีวงจรชีวิตครอบครัวคล้ายคลึงกัน คือเคยมีสามีหรือผ่านการมีคู่มาแล้ว และได้พบความผิดหวังในเรื่องคู่ครอง จนมาถึงจุดที่ต้องการเปลี่ยนแปลงชีวิตเพื่อให้หลุดจากวงจรที่ไม่พึงปรารถนานั้นเสีย จึงเลือกการย้ายถิ่นเป็นทางออกเพื่อให้หลุดจากวงจรชีวิตครอบครัวดังกล่าว และเป็นที่น่าสังเกตว่า ค่านิยมการย้ายถิ่น

ซึ่งเป็นตัวแปรทางวัฒนธรรมนี้ มีอิทธิพลมากต่อการตัดสินใจของหญิงจากประเทศในโลกที่สามไปยังประเทศที่พัฒนาแล้ว ค่านิยมการย้ายถิ่นมีมิติทางอารมณ์ (เช่น ความอยากไป อยากรู้อยากเห็น อยากรอดคนอื่น) เจือปนอยู่กับมิติทางเหตุผล (เช่น ไปชดเชย ไปหาเงินใช้หนี้ ไปแสวงหาอนาคตที่ดีกว่า) โดยมีข้อมูลความเป็นจริงรองรับอยู่น้อยมาก ทั้งนี้โดยไม่ขึ้นกับระดับการศึกษาที่เธอได้รับมากนัก การแสวงหาข้อมูลและข้อเท็จจริงก่อนการตัดสินใจที่สำคัญในชีวิตจึงยังเป็นจุดอ่อนที่หญิงไทยในยุคโลกาภิวัตน์ไม่ได้ถูกเตรียมความพร้อมไว้อย่างเพียงพอ

มิติทางอารมณ์ที่กล่าวมาข้างต้นก็คือ ตัวแปรเชิงจิตวิทยานั้นเอง Morokvasic (1983) และ Kadioglu ได้ระบุปัจจัยด้านจิตวิทยาว่าด้วยทัศนะเกี่ยวกับตนเอง (self concept) ของผู้หญิงและทัศนะว่าด้วยหญิงกับการทำงาน จะพบว่าหญิงไทยที่เดินทางไปต่างก็มีทัศนะเกี่ยวกับตนเองที่คล้ายคลึงกัน นั่นคือความไม่พึงพอใจต่อสภาพที่ตนเองดำรงอยู่ในประเทศไทย และคาดหวังว่าการย้ายถิ่นจะทำให้สภาพดังกล่าวดีขึ้น สำหรับหญิงเหล่านี้การเดินทางเป็นเสมือน “การตัดสินใจไปแสวงบุญเพื่อให้ค้นพบตนเอง” (pilgrimage to self) เป็นการเดินทางเพื่อพิสูจน์ความสามารถของตน (Journey of Achievement) ดังที่ Aguilar (1998) นักมานุษยวิทยาชาวฟิลิปปินส์วิเคราะห์การย้ายถิ่นของสตรีชาวฟิลิปปินส์ไปต่างประเทศ ตัวแปรของ De Jong และ Fawcett (1981) ว่าด้วยลักษณะนิสัยส่วนบุคคลของผู้ตัดสินใจย้ายถิ่นที่กล้าเสี่ยงและการให้คุณค่าและความคาดหวังต่อการย้ายถิ่นสูงก็สอดคล้องกับข้อค้นพบนี้ เนื่องจากตัวแปรทางจิตวิทยาว่าด้วยทัศนะเกี่ยวกับตนเองของผู้ย้ายถิ่น ลักษณะนิสัยกล้าเสี่ยงและการให้คุณค่าและความคาดหวังต่อการย้ายถิ่นเป็นตัวแปรที่น่าสนใจมาก และมีอิทธิพลสูงในการผลักดันให้หญิงไทยย้ายถิ่น ผู้วิจัยจึงใคร่วิเคราะห์ตัวแปรทั้งสามโดยลึกซึ้งกว่าเดิมดังต่อไปนี้

ในงานวิจัยเรื่อง Journey of Achievement, Pilgrimage to Self : International Labour Migration as a Ritual Process (1998 : 2 - 11) ผู้วิจัยคือ Aguilar ได้เสนอว่าหญิงผู้ย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศเป็นผู้ที่มีสภาพคาบหลุกคาบดอก (liminal) เปรียบเสมือนผู้ที่จะเปลี่ยนสภาพจากเด็กเป็นผู้ใหญ่ กล่าวคือหญิงผู้ย้ายถิ่นพยายามจะเปลี่ยนตัวเองจากสภาพของคนไร้สถานภาพพลัดถิ่นที่นาคาที่อยู่ ต่ำต้อย ถูกเลือกปฏิบัติในสังคมของประเทศผู้รับ ต้องต่อสู้จนไปสู่สภาพที่ประสบความสำเร็จ สามารถเก็บเงิน เดินทางกลับบ้านไปทอดญาติพี่น้องและเพื่อนฝูงได้ กลไกที่หญิงเหล่านี้ใช้ในการปลอบตัวเองหรือช่วยให้เผชิญสถานการณ์ที่เลวร้ายในเบื้องต้นได้ก็คือ“โชค” หญิงผู้ย้ายถิ่นยินดีเสี่ยงโชค เป็นการเสี่ยงที่ได้มีการคำนวณทางได้ทางเสียมาแล้วระดับหนึ่ง (calculated risk) และเธอถือว่าการเดินทางไปต่างประเทศเปรียบเสมือนการพนันกับโชคชะตา (cross-border gamblings) ตาดีได้ ตาร้ายก็เสีย การพนันกับโชคชะตาเริ่มตั้งแต่การตัดสินใจเดินทาง วิธีเลือกช่องทางเดินทาง เอกสารที่ใช้เดินทาง จนถึงการใช้ชีวิตอยู่ในประเทศปลายทาง ทั้งหมดนี้อาจเป็นไปได้โดยผิดกฎหมาย ต้องเล่นเอาเถิดกับตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่เธอก็ยินดีเสี่ยงเพื่อให้บรรลุชีวิตที่ดีกว่า

บทวิเคราะห์ของ Aguilar ที่ผู้วิจัยนำมาประยุกต์นี้ เหมาะที่จะใช้วิเคราะห์ตัวแปรทางจิตวิทยาของหญิงไทยที่ย้ายถิ่นเป็นอย่างมาก ข้อมูลจากกรณีศึกษาและข้อมูลจากการวิจัยที่ได้นำเสนอไปแล้วยืนยันว่าหญิงไทยทุกคนที่เดินทางไปเยอรมนีมองการตัดสินใจของตนเองเป็นการเสี่ยงโชค และคิดว่าถ้าโชคดีชีวิตก็จะดีกว่าเดิม ถ้าโชคร้ายก็คงไม่มีอะไรจะสูญเสียมากไปกว่าที่เคยสูญเสียในอดีต เธอพิจารณาการเดินทางไปเยอรมนีเหมือนการพนันกับโชคชะตา และให้คุณค่าและความคาดหวังต่อการเดินทางไปเยอรมนีไว้อย่างสูง ในรายที่โชคร้าย ก็หวังว่าสักอันหนึ่งจะมีโชคและใช้ความหวังนี้มาเป็นกลไกปลอบใจตัวเอง พยายามต่อสู้เพื่อตั้งให้โชคมาเข้าข้างเธอให้ได้ในที่สุด แม้จะมีเพียงบางรายที่โชคเข้าข้างทำให้สามารถมีชีวิตที่ดี

มีความพึงพอใจได้ในขณะที่ทำการวิจัย แต่รายที่เหลือก็ยังคงไม่ย่อท้อที่จะต่อสู้จนกว่าโชคจะเป็นของเธอ กลไกนี้นับว่ามีผลต่ออย่างยิ่งต่อสุขภาพจิตของหญิงไทย อย่างไรก็ตาม ยังคงมีหญิงไทยบางคนที่ไม่อาจต่อสู้ชะตากรรมได้ และเกิดปัญหาด้านจิตเภทดังจะพบในรายละเอียดเกี่ยวกับความช่วยเหลือที่หน่วยงานพัฒนาภาคเอกชนบางแห่งได้ให้แก่หญิงไทยที่มีปัญหาด้านนี้ (ดูบทที่ 3 ตอนต้น)

ในส่วนของค่านิยมของชายเยอรมันที่ต้องการแต่งงานหรือมีคู่สัมพันธ์เป็นหญิงไทยหรือเอเชีย โดยมีความเข้าใจว่าหญิงเหล่านี้อ่อนโยน นุ่มนวล รูปร่างบอบบาง ซึ่เล่น ยิ้มแย้ม มีเสน่ห์ รักเด็ก เป็นแม่บ้านแม่เรือน และเคารพสามี แม้จะปรากฏอยู่ในเอกสารที่สำรวจมาได้ แต่ข้อมูลจากกรณีศึกษาไม่ได้ยืนยันเท่าใดนัก สามีของหญิงไทยส่วนหนึ่งพอใจกับความ เป็นแม่เรือนและความเคารพนบอบสามีของเธอ แต่ต้องเผชิญกับคุณสมบัตินี้ที่ไม่ได้รับรู้มาก่อน เช่น การชอบใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย การปฏิเสธอาหารเยอรมัน (ในบางราย) การมีภาระรับผิดชอบที่จะส่งเสียครอบครัวทางเมืองไทย ฯลฯ เงื่อนไขเหล่านี้ทำให้ชายเยอรมันเกิดอาการกึ่งสมหวังกึ่งผิดหวัง จึงยากจะตัดสินว่าค่านิยมต่อหญิงไทยของชายเยอรมันเป็นปัจจัย ดึงดูด คงเป็นความกำกั่งเช่นเดียวกับค่านิยมของหญิงไทยที่อยากแต่งงานกับชายเยอรมันโดยคิดว่าเป็นคนร่ำรวย ใจดี รูปหล่อ แต่แล้วก็พบว่าไม่เป็นเช่นนั้นเสมอไป หญิงไทยจึงเกิดอาการกึ่งสมหวังกึ่งผิดหวังต่อสามีเยอรมันไม่ต่างจากชายเยอรมันรู้สึกกึ่งสมหวังกึ่งผิดหวังกับภรรยาคนไทย นับเป็นข้อค้นพบใหม่ที่มีรายละเอียดลึกกว่าเดิมที่เน้นเพียงตัวแปรค่านิยมชายเยอรมันที่มีต่อหญิงไทย อันเป็นมายาคติ (myth) ที่ธุรกิจเมียสั่งทางไปรษณีย์และกระบวนการล่อลวงหญิงช่วยกันสร้างขึ้นมา

การวิเคราะห์ตัวแปรทางสังคมวัฒนธรรมย่อมจะไม่สมบูรณ์ถ้าไม่นำกรอบแนวคิดว่าด้วยการย้ายถิ่นและการผลิตซ้ำทางสังคมเข้ามาจับคำอธิบาย

จะชัดเจนว่าทำไมหญิงไทยจึงเดินทางไปเยอรมนีมากกว่าจะไปฝรั่งเศสหรืออังกฤษหรือประเทศอื่น ๆ ในยุโรป

การผลิตซ้ำทางสังคมอย่างแรกที่ Heyzer และ Wee (1994) และ Truong (1995) ระบุไว้คือ การย้ายถิ่นเพื่อเข้าไปเป็นภรรยาต่างชาติของชายในประเทศผู้รับ เนื่องจากเกิดความต้องการภรรยาต่างชาติมาทดแทนหญิงในสังคมนั้นที่ปฏิเสธการแต่งงานเพราะสังคมเรียกร้องให้หญิงทำงานบ้านและทำงานที่สังคมกำหนดไว้ให้ผู้หญิงทำเท่านั้น (genderized work) สภาพการดังกล่าวเกิดขึ้นค่อนข้างชัดเจนในประเทศเยอรมนี แนวโน้มของการสมรสกับหญิงต่างชาติของชายเยอรมนีเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ตั้งแต่ปี 1970 ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 7.47 จนถึงปี 1993 เพิ่มเป็นร้อยละ 16.62 ซึ่งมีการสมรสกับหญิงต่างชาติถึง 56,059 คน (ดูรายละเอียดในตารางที่ 8 บทที่ 2) ในจำนวนนี้เป็นหญิงไทย 1,468 คน จะเห็นได้ว่าการแต่งงานกับหญิงต่างชาติประกอบด้วยหญิงหลายชาติทั้งจากยุโรปตะวันออกและจากเอเชีย แนวโน้มนี้แสดงถึงวิกฤติในตลาดการสมรสของประเทศเยอรมนีระดับหนึ่ง ถึงแม้เราจะไม่มีตัวเลขของหญิงเยอรมันที่ครองตัวเป็นโสดไม่แต่งงานมาเปรียบเทียบ แต่ตัวเลขชายเยอรมันที่แต่งงานกับหญิงต่างชาติถึงร้อยละ 16.62 ก็แสดงให้เห็นว่าในชาย 100 คน จะแต่งงานกับหญิงเยอรมัน 83 คน หรือบางส่วนไม่แต่งงานและแต่งงานกับหญิงต่างชาติ 16 คน ข้อมูลจากกรณีศึกษาช่วยยืนยันว่า ชายเยอรมันที่แต่งงานกับหญิงต่างชาติต้องการให้หญิงต่างชาติทำงานแม่บ้านและงานอื่น ๆ ที่เป็นงานที่สังคมต้องการให้ผู้หญิงทำเช่น การปรนนิบัติ เอาใจใส่ ซึ่งถือเป็นงานผลิตซ้ำทางสังคม การย้ายถิ่นของหญิงไทยส่วนหนึ่งจึงมีสาเหตุมาจากความต้องการภรรยาต่างชาติซึ่งสังคมเยอรมันมีความต้องการมากกว่าสังคมอื่น ๆ ในยุโรปตะวันตก อย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งนี้มีอจวิเคราะห์เลยไปถึงสาเหตุพื้นฐาน (root cause) ทางวัฒนธรรมที่ทำให้เกิดการแบ่งงานระหว่างประเทศอย่างเคร่งครัดในสังคมเยอรมันมากกว่าในสังคมอื่น จนทำให้เกิดความต้องการภรรยาต่างชาติ

เพราะไม่มีข้อมูลเพียงพอและไม่ได้ระบุเป็นวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ จึงไม่สามารถอธิบายสาเหตุพื้นฐานนี้ได้ แต่จะพบว่าในสังคมอื่นที่มีการแบ่งงานระหว่างเพศอย่างเคร่งครัด เช่น สังคมญี่ปุ่นก็เกิดความต้องการเช่นนี้เหมือนกัน เช่น การแต่งงานของชาวญี่ปุ่นกับหญิงต่างชาติ

การผลิตซ้ำทางสังคมอีกลักษณะหนึ่งคือ การย้ายถิ่นที่มีสาเหตุมาจากปัจจัยดึงดูดด้านความต้องการหญิงบริการทางเพศในประเทศผู้รับ ในส่วนนี้ Truong (1995) ได้ระบุว่า การทำงานหนักของเพศชายในบางสังคมทำให้เกิดค่านิยมคลายเครียดด้วยการพักผ่อนหย่อนใจกับเพศหญิง คาดหวังการปรนนิบัติจากเพศหญิง ในระยะแรกชายในสังคมดังกล่าวจะหาทางคลายเครียดด้วยการไปแสวงหาบริการทางเพศจากหญิงในสังคมเดียวกัน แต่เมื่อหญิงในสังคมนั้นปฏิเสธที่จะทำบทบาทดังกล่าวก็เกิดการเคลื่อนย้ายความต้องการพักผ่อนหย่อนใจออกไปนอกประเทศเป็นการทิ้งชะงะทางสังคมดังกล่าวมาแล้วในกรอบแนวคิดที่สามในบทที่หนึ่ง ในที่สุดก็เกิดการนำหญิงต่างชาติเข้ามาเป็นหญิงบริการทางเพศเพื่อตอบสนองความต้องการของชายในสังคมที่มีวัฒนธรรมเช่นนี้ ข้อค้นพบจากการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดนี้ค่อนข้างมาก เพราะหญิงไทยส่วนหนึ่ง (จำนวนไม่น้อย) ที่เดินทางไปเยอรมนีโดยการจัดการของบริษัทหรือนายหน้า มีจุดประสงค์จะไปทำธุรกิจทางเพศโดยตรงหรือโดยอ้อม ปัจจัยดึงดูดนี้จึงมีอยู่จริงในประเทศเยอรมนี ถ้าถามว่าในประเทศอื่นในยุโรปตะวันตกไม่มีปัจจัยดึงดูดเช่นนี้หรือก็จะพบว่ามีในทุกประเทศ แต่แนวโน้มของความต้องการพักผ่อนหย่อนใจกับหญิงต่างชาติจะสูงกว่าอย่างเห็นได้ชัดในประเทศเยอรมนี วัฒนธรรมของการทำงานหนักของชายเยอรมันและวัฒนธรรมทางเพศของชายเยอรมันที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างไปจากในบางประเทศ เช่น ฝรั่งเศสอาจมีผลต่อค่านิยมต้องการพักผ่อนหย่อนใจและเกิดการทิ้งชะงะความต้องการเช่นนี้กับหญิงต่างชาติมากเป็นพิเศษ ข้อคาดคะเนนี้ต้องการการการศึกษาวิจัยที่เจาะลึกเป็นการเฉพาะจึงจะตอบคำถามข้างต้นได้ ในประเทศญี่ปุ่น ปรากฏการณ์

ดังกล่าวก็เกิดขึ้นเช่นเดียวกัน การพยายามอธิบายปัจจัยทางวัฒนธรรมจึงต้องมีการวิเคราะห์สาเหตุพื้นฐานที่ต่างกันให้ได้

ในแง่กฎหมาย ข้อมูลทั้งสองระดับยืนยันตรงกันว่า เมื่อกฎระเบียบเกี่ยวกับการเดินทางเข้าประเทศเยอรมนียังไม่เคร่งครัด การย้ายถิ่นก็ทำได้โดยสะดวกกว่า แต่เมื่อกฎระเบียบเคร่งครัดขึ้นทั้งสำหรับการเข้าประเทศและการแต่งงาน กระแสการเดินทางเข้าไปยังเยอรมนีก็ยังคงมีอยู่ กฎระเบียบเหล่านี้ทำให้กระบวนการย้ายถิ่นซับซ้อนขึ้น มีค่าใช้จ่ายมากขึ้น และมีการย้ายถิ่นโดยผิดกฎหมายมากขึ้น แต่ไม่สามารถสกัดกั้นกระแสการย้ายถิ่นให้ยุติลงได้โดยเด็ดขาด ดังจะไดกล่าวถึงต่อไป อนึ่งสำหรับตัวแปรเกี่ยวกับกฎหมายคนเข้าเมืองในประเทศต้นทาง ซึ่งระบุไว้ในกรอบแนวคิดระบบการย้ายถิ่น ได้พบว่าข้อมูลจากการศึกษาและจากการศึกษาเอกสารในส่วนที่เกี่ยวกับประเทศไทยมีอยู่น้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับเอกสารที่ค้นคว้าเกี่ยวกับการคุ้มครองหญิงที่เดินทางไปต่างประเทศในประเทศต้นทางได้พบว่า มีบางประเทศที่กำหนดอายุขั้นต่ำสำหรับแรงงานหญิงที่จะไปทำงานต่างประเทศ เช่น อินโดนีเซียกำหนดอายุขั้นต่ำ 27 ปี ฟิลิปปินส์ 25 ปี อินเดีย 30 ปี และปากีสถาน 35 ปี สำหรับการไปทำงานบ้าน (ดูภาคผนวก) สำหรับฟิลิปปินส์กำหนดอายุ 21 ปี สำหรับหญิงที่ใช้ประกอบอาชีพธุรกิจบันเทิงและหญิงที่ย้ายถิ่นจะต้องได้รับใบรับรองจากหน่วยงานว่าตนเป็นผู้มีอาชีพธุรกิจบันเทิงจริง (Shah and Menons 1997 : 18 - 21) ในส่วนของประเทศไทยการขาดกฎระเบียบที่รัดกุมในส่วนกฎหมายคนเข้าเมือง การขาดระเบียบว่าด้วยการย้ายถิ่นของหญิงที่ไม่ใช่แรงงานและว่าด้วยการย้ายถิ่นโดยอาศัยเครือข่ายอำนวยความสะดวกที่ไม่ใช่บริษัทจัดทำงาน เช่น บริษัทจัดหาคู่ เป็นปัจจัยดึงดูดให้หญิงไทยย้ายถิ่นได้โดยสะดวกและขาดการคุ้มครอง

กระบวนการย้ายถิ่นไปเยอรมนีและเครือข่ายอำนวยความสะดวก

การวิเคราะห์ในประเด็นนี้จะแบ่งเป็น 2 หัวข้อ ได้แก่ เครือข่ายอำนวยความสะดวกในการย้ายถิ่น และกระบวนการเดินทาง สำหรับแบบแผนของการย้ายถิ่นจะนำไปวิเคราะห์เชื่อมโยงกับสภาพของหญิงภายหลังการย้ายถิ่น

ในแง่เครือข่ายอำนวยความสะดวกในการเดินทาง ข้อค้นพบว่า เครือข่ายนี้ดำรงอยู่ในการย้ายถิ่นของหญิงทุกคน ไม่มีหญิงไทยคนใดสามารถย้ายถิ่นไปเยอรมนีได้โดยไม่มีเครือข่าย เครือข่ายมีตั้งแต่ระดับบุคคล เช่น เพื่อนและญาติ ระดับองค์กร เช่น นายหน้าและเอเยนต์ และระดับระหว่างประเทศ เช่น บริษัทจัดหาคู่ ในทุกระดับจะมีทั้งเครือข่ายที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย เครือข่ายที่อำนวยความสะดวกในการเดินทางด้วยความหวังดี ไม่คิดกำไรและที่หวังผลถาวร แสวงหาประโยชน์จากหญิงผู้ย้ายถิ่น รายละเอียดของเครือข่ายเหล่านี้มีอยู่แล้วในบทที่สอง และยืนยันข้อค้นพบของ Archavanitkul (1993) และ Skrobanek (1997) จึงจะไม่นำมากล่าวซ้ำอีก ในส่วนนี้จะเพียงแต่นำข้อมูลจากกรณีศึกษามาจำแนกประเภทของเครือข่ายและระบุดูประสงคฺของเครือข่ายแต่ละแบบ เพื่อทดลองสร้างข้อสรุปเบื้องต้นเนื่องจากยังไม่มีกรอบแนวคิดใดได้เสนอสมมติฐานไว้

เครือข่ายอำนวยความสะดวกที่หญิงไทยสามารถเดินทางได้โดยปลอดภัยที่สุดคือ การชักนำของญาติพี่น้องร่วมสายโลหิตหรือเพื่อนสนิทที่จัดการให้หญิงเดินทางได้ด้วยตนเอง เช่น นาดยามีเพื่อนชักนำไปเยอรมนีและมีพี่ชาย (ชาวเยอรมัน) กับพี่สาวช่วยเลือกชายเยอรมันเป็นสามีให้ อรดีมีเพื่อนรุ่นพี่จัดการพาไปเยอรมนี ปานทองไปกับพี่สาวคนโตซึ่งแต่งงานกับชายเยอรมัน มณีฉายซึ่งไปกับเพื่อนซึ่งแต่งงานกับชายเยอรมัน กรณีศึกษาเหล่านี้ ไม่มีปัญหาในแง่การถูกล่อลวงเมื่อเดินทางไปถึง แม้จะมี

ความซุกซลักหรือยากลำบากในแง่กฎหมายและการทำงานอยู่บ้าง เครือ-
 ช่ายบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งได้แก่ แฟนชาวเยอรมันหรือสามีชาวเยอรมัน เป็น
 เครือช่ายที่อาจให้ความปลอดภัยหรือไม่ให้ความปลอดภัยแก่หญิงไทยได้พอ ๆ
 กัน ดังเช่น มีเนาะหรือน้อยที่เดินทางมาตามคำชวนของแฟนและโชคคดีได้
 แต่งงานกับแฟนซึ่งมีความจริงจังกด้วย แต่วันซึ่งเดินทางมากับสามีชาว
 เยอรมันแท้ ๆ กลับโชคไม่ดี เพราะถูกสามีหลอกให้มาและต้องทนอยู่อย่าง
 คับข้องใจ ถูกสามีไล่ออกจากบ้าน แต่แล้วก็ถูกตามล่าโดยสามีจนต้องขึ้น
 โรงชั้นศาล เครือช่ายที่เป็นเพื่อนหรือคนรู้จักกันหรือญาติห่าง ๆ มักเป็นนาย
 หน้าที่แฝงตัวมาในรูปคนรู้จักกันเพื่อชักชวนให้ย้ายถิ่นโดยผู้ชักชวนได้ผล
 ประโยชน์จากการย้ายถิ่น เครือช่ายเช่นนี้ไม่ปลอดภัยสำหรับผู้หญิงมีจุด
 ประสงค์จะล่องลอย ดังเช่นกรณีของญาติที่ได้รับการอำนวยความสะดวกจาก “น้ำ”
 ที่เยอรมนี ซึ่งไม่ใช่เครือญาติแท้จริง น้ำเป็นผู้ลงทุนซื้อตั๋ว จัดหาจดหมาย
 เชิญและหนังสือรับรอง แพลสสัญญาการแต่งงานให้ฟัง (โดยแปลไม่หมด)
 ทั้งยังปิดบังว่าชายที่ญาติจะแต่งงานด้วยมีโรคประจำตัว

ส่วนผู้ที่มาโดยใช้เครือช่ายอำนวยความสะดวกในรูปแบบเอเยนต์และ
 บริษัทจัดหาคนั้น เกือบทุกคนถูกล่องลอยระดับหนึ่ง เพราะเอเยนต์และ
 บริษัทจัดหาคนไม่เปิดเผยข้อมูลให้ครบถ้วน ทำให้หญิงไทยคิดว่าตนจะปลอดภัย
 ได้รับการดูแลและช่วยเหลือให้มีรายได้ดีหรือได้แต่งงาน แต่เมื่อไปถึงเยอรมนี
 แล้วจึงได้พบข้อมูลส่วนที่ไม่เคยรู้มาก่อน มีเพียงสุดาที่มาจากเอเยนต์โดย
 เดินทางมาเมื่อปี 1983 และไม่ได้ถูกเอเยนต์หลอก สามารถขอใช้หนี้สินที่
 เกิดจากการเดินทางได้หมดภายใน 3 เดือน และได้เลือกแต่งงานกับสามี
 ชาวเยอรมันด้วยตนเอง แต่نهاซึ่งใช้บริการเอเยนต์ของอัจฉรากลับถูก
 อัจฉราหลอกลวง แม้บุญเรืองซึ่งมีประสบการณ์ย้ายถิ่นไปทำงานบริการทาง
 เพศที่ญี่ปุ่นและเคยเป็นภรรยาหัวหน้าแก๊งค์ยาสูบมาก่อน ก็ยังต้องพบสภาพ
 ปัญหาจากค่าป่วยการราคาสูงจากเอเยนต์ จนทำให้เธอทำงานได้เกือบปีก็ยัง
 ต้องจ่ายหนี้สินจากการเดินทางอยู่ เหตุผลส่วนหนึ่ง อาจเป็นเพราะเธอ

เดินทางในปี 1993 ซึ่งค่าใช้จ่ายสูงกว่าเมื่อสิบปีก่อนที่สูดตาเดินทางก็ได้ สำหรับเดือนเพ็ญ ฎา และประนอม ซึ่งใช้บริการเอเยนต์เช่นกันต่างก็ถูกเอเยนต์หลอกในระดับต่าง ๆ กัน เดือนเพ็ญถูกหลอกมาขายบาร์ซึ่งเป็นห้องด้วย ฎาถูก “น้ำ” กับ “ป่า” ซึ่งก็คือเอเยนต์หลอกโดยบังคับให้รับแต่งงานกับชายชู้โรคและไม่มีรายได้ และประนอมถูกหญิงไทยสองพี่น้องจากหมู่บ้านใกล้เคียงหลอกโดยบีบบังคับให้รับแต่งงานกับชายอัปมงคลที่ไร้สมรรถภาพทางเพศ ต้องป้อนน้ำป้อนข้าวเช็ดกันให้ทุกวัน นอกจากนี้ยังถูกโกงที่ดินที่ใช้เป็นประกันหนี้สินที่เกิดจากการเดินทาง

เราอาจสรุปข้อค้นพบแนวโน้มในเรื่องเครือข่ายเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 14 ประเภทของเครือข่ายการย้ายถิ่น วัดอุประสงค์ในการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยที่หญิงผู้ย้ายถิ่นได้รับ

ประเภท วัดอุประสงค์	พี่น้องร่วม สายโลหิต, เพื่อนสนิท	แฟน/สามี ชาวเยอรมัน	คนรู้จัก ฎาติ ฎาติในนาม	บริษัทจัด หาคู่ ที่มี ใบอนุญาต	เอเยนต์ระดับ ประเทศและ ระหว่าง ประเทศ
ไม่เอาค่าใ	ปลอดภัย ไม่ถูกล่อลวง	อาจปลอดภัย หรือไม่ ปลอดภัย แต่ไม่ถูก ล่อลวง			
เอาค่าใ	-	-	ไม่ปลอดภัย ถูกล่อลวง	อาจปลอดภัย หรืออาจถูก ล่อลวง	ไม่ปลอดภัย ถูกล่อลวง

ข้อสรุปเบื้องต้นที่สำคัญที่พบจากการวิจัยครั้งนี้คือ ความปลอดภัยในการย้ายถิ่นมาเยอรมนีของหญิงไทยมิได้ขึ้นอยู่กับความสมัครใจของผู้ย้ายถิ่นเป็นสำคัญ แต่ขึ้นอยู่กับประเภทของเครือข่ายอำนวยความสะดวกในการย้ายถิ่นที่ผู้หญิงเลือกใช้ แม้จะมาโดยสมัครใจแต่ถ้าใช้เครือข่ายที่มุ่งเอากำไรจากการอำนวยความสะดวก โอกาสที่หญิงจะถูกหลอกลวงและไม่มีความปลอดภัยก็จะสูงมาก เครือข่ายที่ปลอดภัยที่สุดคือ การเดินทางกับพี่น้องร่วมสายโลหิตหรือเพื่อนสนิท เครือข่ายที่อาจมีความปลอดภัยได้แก่การเดินทางกับแฟน/สามีชาวเยอรมัน และบริษัทจัดหาคู่ที่มีใบอนุญาต ส่วนเครือข่ายที่เป็นคนรู้จัก ญาติ ญาติในนาม บริษัทจัดหาคู่เถื่อน และเอเยนต์ทั้งระดับประเทศและระดับระหว่างประเทศไม่มีความปลอดภัย

กระบวนการเดินทาง

ในเรื่องกระบวนการเดินทาง ตัวแปรที่เลือกนำมาวิเคราะห์คือ ขบวนการล่อลวงหญิงนโยบายของรัฐว่าด้วยการส่งออกแรงงานย้ายถิ่น และมาตรการในการเตรียมตัวและปฐมนิเทศผู้เดินทาง ซึ่งเป็นตัวแปรในแนวคิดระบบการย้ายถิ่น (Castles 1993) ผลจากการวิจัยได้พบว่า ขบวนการล่อลวงหญิงที่กระทำเป็นลำเป็นสันในรูปแบบนายหน้า เอเยนต์ บริษัทจัดหาคู่ และบริษัทจัดหางาน เป็นเครือข่ายที่โยงใยทั้งในระดับหมู่บ้าน จังหวัด ประเทศ และระหว่างประเทศ เครือข่ายนี้ประกอบด้วยผู้ร่วมมือทั้งที่เป็นคนไทยและคนเยอรมัน หญิงไทยที่มีสามีเป็นเยอรมันและเป็นเจ้าของบาร์หรือช่องเป็นกลไกสำคัญของธุรกิจนี้เพราะมีเครือข่ายทั้งในประเทศต้นทางและประเทศปลายทาง กระบวนการเดินทางของหญิงไทยส่วนใหญ่เกิดขึ้นได้เพราะขบวนการล่อลวงหญิงนี้เอง ดังรายละเอียดที่พบในกรณีศึกษาหลายราย กระบวนการนี้อาจเกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย เพราะเป็นการนำคนเข้าประเทศที่ต้องผ่านกฎระเบียบมากมายของประเทศเยอรมนีและหญิงผู้จะย้ายถิ่นเข้าประเทศก็มีได้มีคุณสมบัติครบถ้วนตามกฎระเบียบเหล่านี้เสมอไป การจัดทำเอกสารปลอม เช่น จดหมายเชิญ

ปลอม หรือการเปลี่ยนชื่อและการผ่าตัดศัลยกรรมใบหน้าของหญิงบางคนก็เพื่อหลบเลี่ยงต่อกฎระเบียบนี้เอง กระบวนการเดินทางจึงได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย แต่ไม่มีข้อมูลจากการวิจัยมายืนยันสมมติฐานข้อนี้ อย่างไรก็ตามธุรกิจนี้ทำรายได้มหาศาลให้แก่ผู้เกี่ยวข้องจึงทำให้เครือข่ายมีความเข้มแข็งเป็นปีกแผ่นชั้นเรื่อย ๆ จากการศึกษาของผาสุกพงษ์ไพจิตร (2539) เครือข่ายค้ำมนุษย์ข้ามชาติมีรายได้จากเงินนอกระบบสูงถึงสี่พันล้านบาท (ผาสุก พงษ์ไพจิตร 2539, การค้าแรงงานข้ามชาติเน้นกรณีการค้าหญิงไทยไปญี่ปุ่น, น. 131)

ในส่วนของรัฐไทย นโยบายของรัฐว่าด้วยการส่งแรงงานย้ายถิ่นไปต่างประเทศ มีปรากฏชัดเจนในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมระยะที่ 5 (1982 - 1986) แต่ไม่ปรากฏชัดเจนในช่วงอื่นๆ อย่างไรก็ตาม เป็นที่ทราบกันดีว่ารัฐบาลไทยไม่มีนโยบายกีดกันการเดินทางไปทำงานต่างประเทศของแรงงานทั้งชายและหญิง ด้วยเหตุนี้จึงไม่มีข้อห้ามหรือกฎระเบียบเฉพาะที่ชัดเจนสำหรับแรงงานหญิงที่จะเดินทางไปต่างประเทศดังได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อกฎระเบียบในฐานะปัจจัยดึงดูดให้คนย้ายถิ่น การที่รัฐมีนโยบายเปิดเสรีในการส่งแรงงานไปต่างประเทศทำให้กระบวนการย้ายถิ่นเป็นไปโดยง่ายดาย แม้หญิงส่วนหนึ่งจะไปโดยไม่มีโอกาสทำงานถูกต้องตามกฎหมาย แต่เธอก็สามารถเดินทางได้ด้วยการอำนวยความสะดวกของเครือข่ายซึ่งอาจใช้ช่องทางเสี่ยงกฎหมายหรือผิดกฎหมายโดยรัฐไม่ได้ขัดขวาง ยิ่งในกรณีที่หญิงไทยเดินทางไปเพื่อแต่งงานซึ่งไม่ใช่การไปทำงาน รัฐไทยยังไม่มึบทบาทว่าด้วยมาตรการในการเตรียมตัวและปฐมนิเทศแก่ผู้เดินทาง เมื่อรัฐไทยมีความเข้าใจเบื้องต้นว่าหญิงไทยเดินทางไปแต่งงาน ไม่ใช่ไปทำงานก็ไม่คิดว่ารัฐจำเป็นต้องมีภาระหน้าที่ในการเตรียมตัวและปฐมนิเทศให้แก่คนกลุ่มนี้ซึ่งอาจกลายเป็นคนสัญชาติเยอรมันในอนาคต สำหรับคนไปทำงานซึ่งมีจำนวนน้อยมากตั้งข้อมูลในตารางที่ 4 บทที่ 2 ซึ่งแสดงจำนวนแรงงานทั้งสิ้นสูงที่สุดเพียง 548 คนในปี 1990 และจำนวนแรงงานหญิงไทยในช่วง 3 ปี (1990 - 1993) เพียง 704 คน การจัดปฐมนิเทศให้

คนกลุ่มนี้จึงดูเป็นสิ่งที่ไม่มีความจำเป็นเร่งด่วน ข้อมูลจากกรณีศึกษาไม่ได้ระบุว่ามีการเตรียมความพร้อมหรือปฐมนิเทศหญิงที่เดินทางไปเยอรมนีอย่างไรก็ตาม ระยะเวลาหลังคือต้นทศวรรษ 1990 เมื่อมีข่าวเกี่ยวกับการล่อลวงหญิงไทยไปเยอรมนีมากขึ้น รัฐบาลก็ได้มีมาตรการป้องกันโดยการเผยแพร่ข้อมูลให้หญิงที่จะเดินทางระมัดระวังว่าอาจถูกหลอก แต่การป้องกันนี้ทำได้ในขั้นตอนที่หญิงเตรียมการเดินทางแล้ว เช่น มีการตีตประกาศที่บริษัทขายบัตรโดยสารการบิน ที่สถานทูต ที่กระทรวงต่างประเทศ (ที่หญิงไทยไปทำหนังสือเดินทาง) จึงป้องกันได้ผลระดับหนึ่งเท่านั้น

รูปแบบของการย้ายถิ่นและสถานภาพของหญิงไทยในกระบวนการย้ายถิ่น : ผู้ถูกหลอกลวงหรือผู้ตัดสินใจกำหนดชะตากรรมของตนเอง

ในบทที่สองได้มีการประมวลข้อมูลและจำแนกรูปแบบของการย้ายถิ่นของหญิงไทยตามจุดมุ่งหมาย ได้แก่ การย้ายถิ่นเพื่อแต่งงาน การย้ายถิ่นเพื่อทำงานที่มีรายได้ และการย้ายถิ่นเพื่อค้าบริการทางเพศ การวิเคราะห์ในหัวข้อนี้จะเชื่อมโยงรูปแบบการย้ายถิ่นทั้งสามแบบเข้ากับสถานภาพของหญิงไทยที่เกิดขึ้นภายหลังการย้ายถิ่น (ดูแผนภูมิที่ 5 - 7 ประกอบ)

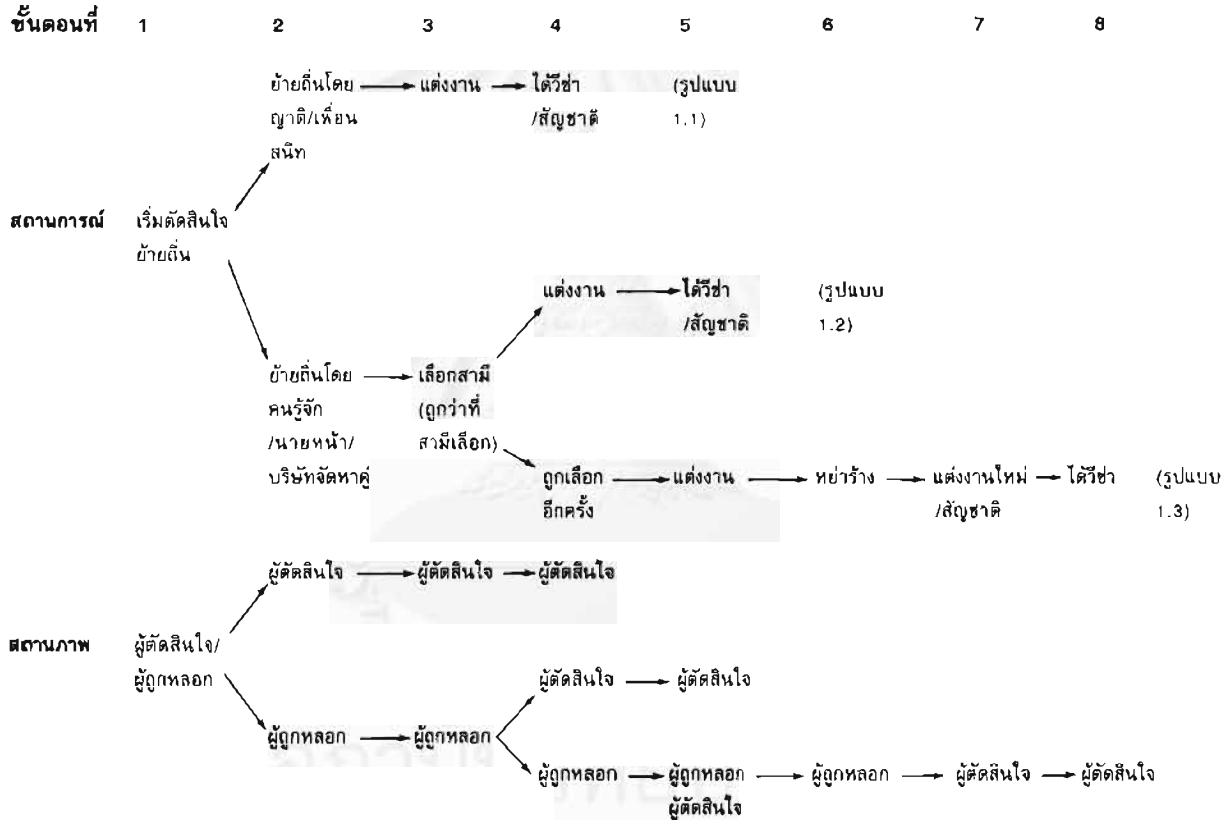
รูปแบบที่หนึ่ง การย้ายถิ่นเพื่อแต่งงาน หญิงไทยที่ย้ายถิ่นเพื่อแต่งงานอาจได้สถานภาพเป็นผู้ย้ายถิ่นที่สมบูรณ์โดยการตัดสินใจของตนเอง และไม่ต้องถูกหลอกเลยได้ภายใน 4 ขั้นตอน นับตั้งแต่เริ่มตัดสินใจย้ายถิ่นเป็นการย้ายถิ่นโดยพี่น้องร่วมสายโลหิตหรือเพื่อนสนิทอำนวยความสะดวกให้ได้แต่งงานกับชายเยอรมัน และอยู่กินด้วยกันจนครบกำหนด 4 ปี สามารถมีวีซ่าแบบ forever ได้ (ดูแผนภูมิที่ 5 ประกอบ) ในกรณีนี้ผู้ย้ายถิ่นจะเป็นผู้ตัดสินใจโดยตลอด และเป็นผู้โชคดีที่สุดซึ่งมีไม่มากรายนัก (รูปแบบ 1.1)

ส่วนหญิงที่ย้ายถิ่นไปแต่งงานโดยการอำนวยความสะดวกของคนรู้จักหรือบริษัทจัดหาคู่หรือนายหน้า จะต้องถูกชายเยอรมันเลือกเป็นภรรยา

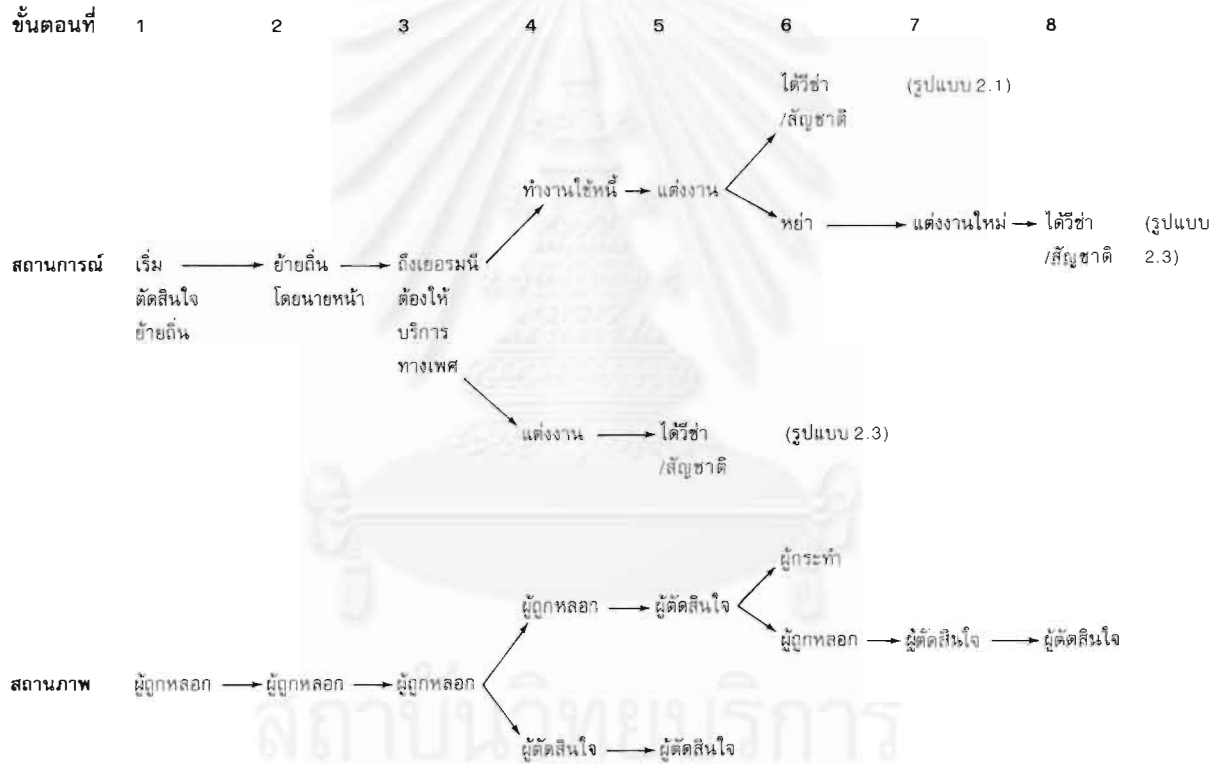
แล้วจึงแต่งงาน อยู่กินกันจนกระทั่งมีสิทธิได้วีซ่าพำนักเป็นการถาวร (รูปแบบ 1.2) แต่เธออาจถูกว่าที่เจ้าบ่าวปฏิเสธและต้องถูกเลือกซ้ำอีกครั้ง หรือหลายครั้ง จนได้แต่งงานในที่สุด ซึ่งบางครั้งก็เป็นการจำใจแต่งงาน อาจมีการหย่าร้างกัน และหญิงแต่งงานใหม่กับชายที่ตนพอใจมากกว่าและ อยู่ด้วยกันจนระยะเวลาครบกำหนด 4 ปี (รูปแบบ 1.3) ในรูปแบบนี้หญิงก็จะมีสถานภาพเป็นผู้ถูกหลอกในขั้นตอนที่ 2 และ 3 เมื่อถึงขั้นตอนที่ 4 สามารถเป็นได้ทั้งผู้ตัดสินใจและผู้ถูกหลอก สุดท้ายสถานการณ์ของเธอ ผู้ที่ถูกเลือกซ้ำแล้วซ้ำเล่าก็เป็นผู้ถูกกระทำ/ถูกหลอก ผู้ที่แต่งงานก็เป็นผู้ตัดสินใจในขั้นที่ 5 สำหรับผู้ที่ถูกหลอกเธออาจกลายเป็นเหยื่อต่อไปหรือเป็นผู้ตัดสินใจได้ในขั้นตอนที่ 5 ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของสามีและคุณสมบัติของตัวเอง ถ้าเธอต้องหย่าร้างเธอก็ต้องตกเป็นผู้ถูกหลอกอีกครั้งในขั้นตอนที่ 6 และต้องต่อสู้อจนสามารถแต่งงานได้ใหม่ในขั้นที่ 7 จึงจะกลับเป็นผู้ตัดสินใจ และมีสถานภาพได้วีซ่าเป็นผู้ตัดสินใจในขั้นที่ 8 (ดูแผนภูมิที่ 5)

รูปแบบที่สอง *การย้ายถิ่นเพื่อทำงาน* หญิงที่ย้ายถิ่นเพื่อทำงาน มีสถานภาพเป็นผู้ถูกหลอกตั้งแต่แรก เพราะโอกาสที่เธอจะได้ทำงานอื่น แทบไม่มีในความเป็นจริง เธอจึงย้ายถิ่นไปด้วยความไม่รู้ การเดินทางผ่าน นายหน้าที่ตั้งใจหลอกลงวงทำให้เธอถูกหลอกต่อไปในขั้นที่ 2 และยังคงถูกหลอกเมื่อเดินทางถึงเยอรมนีและถูกบังคับให้ค้าบริการทางเพศในขั้นที่ 3 หลังจากที่ทำงานใช้หนี้ในขั้นที่ 4 ถ้าเธอโชคดีเธอจะได้พบกับชายเยอรมันที่ต้องการแต่งงานด้วยในขั้นที่ 5 และอยู่กินกันจนครบ 4 ปี เพื่อให้ได้สถานภาพผู้พำนักถาวรในขั้นที่ 6 (รูปแบบ 2.1) ในกรณีที่เธอโชคไม่ดีเธอต้องทำงานใช้หนี้เป็นเวลานาน มีสภาพเป็นผู้ถูกหลอกของขบวนการล่อลวงหญิงจนกว่าจะพบชายเยอรมันที่ต้องการแต่งงานด้วยในขั้นที่ 5 หลังจากนั้นถ้ามีการหย่าร้างในขั้นที่ 6 และแต่งงานใหม่ เธอก็จะต้องมีสภาพเป็นผู้ถูกหลอกจนกระทั่งได้แต่งงานใหม่ในขั้นที่ 7 และได้วีซ่าในขั้นตอนที่ 8 (รูปแบบ 2.2) จึงจะกลายเป็นผู้ที่ตัดสินใจกำหนดชีวิตได้ด้วยตนเอง

แผนภูมิที่ 5 รูปแบบการย้ายถิ่นและสถานภาพของหญิงในกระบวนการย้ายถิ่นไปเยอรมันเพื่อแต่งงาน

แผนภูมิที่ 6 รูปแบบการย้ายถิ่นและสถานภาพของหญิงในกระบวนการย้ายถิ่นไปเยอรมันเพื่อทำงาน

อีกกรณีหนึ่งคือ หลังจากที่เธอต้องทำงานให้บริการทางเพศในชั้นที่ 3 แล้ว เธอได้พบชายเยอรมันที่ถูกใจกันและตัดสินใจแต่งงานในชั้นที่ 4 ถ้าชีวิตสมรสราบรื่นอยู่กันกันครบ 4 ปีเธอก็จะได้วีซ่าในชั้นที่ 5 (รูปแบบ 2.3) (ดูแผนภูมิที่ 6 ประกอบ)

รูปแบบที่ 3 การย้ายถิ่นเพื่อค้าบริการทางเพศ หญิงที่ย้ายถิ่นรูปแบบนี้จะมีสถานภาพเป็นผู้ตัดสินใจในชั้นที่หนึ่ง (ดูแผนภูมิที่ 7) เพราะเธอเลือกเดินทางโดยกำหนดอนาคตของตนเอง แต่เมื่อเริ่มเดินทางผ่านการอำนวยความสะดวกของนายหน้า เธอก็อาจเปลี่ยนสถานภาพเป็นผู้ถูกหลอกหรือยังเป็นผู้ตัดสินใจต่อไปได้ แต่โอกาสที่จะเป็นผู้ตัดสินใจจะน้อยลงกว่าขั้นตอนที่ 1 เมื่อเดินทางถึงเยอรมนี เธอต้องมีสถานภาพเป็นผู้ถูกหลอก (ขั้นตอนที่ 3) เพราะเงื่อนไขการค้าบริการทางเพศที่นั่นไม่อยู่ในการควบคุมของเธอ เธอต้องพึ่งพานายจ้างในการจัดหาชายเยอรมันมารับจ้างแต่งงานกับเธอ เพื่อให้เธอสามารถอยู่ทำงานไปได้เรื่อยๆ ระหว่างที่เธอให้บริการทางเพศเธออาจเป็นผู้ถูกหลอกหรือผู้ตัดสินใจก็ได้ (ขั้นตอนที่ 4) สุดแต่แต่เงื่อนไขการทำงานและข้อเรียกร้องจากนายจ้างต่อตัวเธอ ในระหว่างนี้ถ้าเธอเกิดพบชายเยอรมันที่มาเป็นลูกค้าที่สนใจและอยากแต่งงานกับเธอ เธอก็จะพลิกสถานภาพเป็นผู้ตัดสินใจได้อีกในชั้นที่ 5 ถ้าเธอโชคดีก็จะได้แต่งงานในชั้นที่ 6 และได้สิทธิในการพำนักในชั้นที่ 7 ซึ่งทำให้เธอได้เป็นผู้ตัดสินใจในที่สุด (รูปแบบ 3.1) แต่ถ้าเธอโชคไม่ดี ชายผู้นั้นไม่สามารถใช้ชีวิตคู่กับเธอได้ก็ต้องมีการหย่าร้างหรือแยกทาง ซึ่งจะทำให้เธอมีสถานภาพเป็นผู้ถูกหลอกลงได้ในชั้นที่ 7 จนกว่าเธอจะได้แต่งงานใหม่และได้สิทธิพำนักถาวรในขั้นตอนที่ 8 และที่ 9 เธอจึงจะกลับเป็นผู้ตัดสินใจตนเอง (รูปแบบ 3.2) (ดูแผนภูมิที่ 7)

จะเห็นได้ว่าในทั้งสามรูปแบบ หญิงผู้ย้ายถิ่นสามารถจะมีสถานภาพสลับไปสลับมาได้เสมอระหว่างการเป็นผู้ตัดสินใจและการเป็น

ผู้ถูกหลอก สุดแต่ที่ว่าสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวเธอจะเป็นอย่างไร สถานการณ์ที่ไม่มั่นคงที่สุดจะอยู่ที่ 2 ระยะคือ การเลือกย้ายถิ่นโดยเครือข่าย อำนวยความสะดวกแบบใด และระยะที่เลือกแต่งงานกับชายเยอรมัน ในรูปแบบที่หนึ่งที่ใช้เครือข่ายญาติสนิทหรือเพื่อนสนิท ความไม่มั่นคงหรือไม่ปลอดภัยจะหมดไป คงเหลือแต่ความเสี่ยงจากการแต่งงาน แต่หญิงที่เดินทางมาในรูปแบบนี้มักได้ชายที่ถูกคัดเลือกแล้วว่าน่าจะเป็นสามีที่ดี โอกาสเสี่ยงของเธอจึงน้อย ในขณะที่หญิงอื่นๆ ที่เดินทางมาแต่งงานผ่าน นายหน้า เดินทางมาทำงานผ่านนายหน้า และเดินทางมาค้าบริการทางเพศผ่านนายหน้า ล้วนต้องพึ่งพาการแต่งงานกับชายเยอรมันเป็นทางออกสำหรับการได้อยู่ต่อไป การแต่งงานของเธอจึงเหมือนการเสี่ยงโชคที่อาจทำให้เธอเป็นได้ทั้งผู้ตัดสินใจและเป็นผู้ถูกหลอกลง ตลอดระยะเวลา 4 ปีที่ยังไม่ได้สิทธิพำนักเป็นการถาวร

การวิเคราะห์สถานภาพของหญิงไทยที่ย้ายถิ่นหลังจากที่ได้พำนักในประเทศเยอรมนีเป็นเวลาจนถึง 4 ปี อาจใช้กรอบแนวคิดของ Teinda and Booth (1991) และของ Kadioglu (1994) มาใช้พิจารณาได้ นักวิชาการทั้งสามเสนอว่า สถานภาพหลังการย้ายถิ่นของหญิงเป็นสภาพที่ต่อเนื่องมาจากสภาพเดิมก่อนการย้ายถิ่นและเป็นผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลที่เกิดจากภูมิหลังของตัวหญิงเองกับอิทธิพลที่เกิดจากการย้ายถิ่น อิทธิพลสองส่วนที่มีปฏิสัมพันธ์กันนี้จึงทำให้หญิงสามารถมีสถานภาพเป็นได้ทั้งผู้มีอำนาจตัดสินใจชะตากรรมของตนเองและเป็นทั้งผู้ถูกบังคับล่องลอย จากรูปแบบการย้ายถิ่นทั้งสามรูปแบบ เราได้พบว่ารูปแบบที่หญิงไทยสามารถมีสถานภาพเป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตตนเองได้โดยสิ้นเชิงมีเพียงรูปแบบเดียวคือการย้ายถิ่นไปแต่งงานโดยพี่น้องร่วมสายโลหิตหรือเพื่อนสนิทเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้ (ตามรูปแบบ 1.1) รูปแบบที่เหลือนี้มีความเสี่ยงต่อการเป็นผู้ถูกหลอกหรือถูกบังคับไม่มากนักน้อย จากการวิเคราะห์ตัวแปร

เกี่ยวกับภูมิหลังก่อนการย้ายถิ่นและตัวแปรด้านจิตวิทยา โดยเฉพาะทัศนคติเกี่ยวกับตนเองที่ได้พิจารณาไปแล้วในเรื่องสาเหตุของการย้ายถิ่น จะพบว่าตัวแปรเหล่านี้ไม่ได้ทำให้หญิงไทยผู้ย้ายถิ่นมีสถานภาพเป็นต่อ แต่กลับมีสถานภาพเป็นรอง หัวงิ้งโซคชะตาที่จะทำให้ตนประสบความสำเร็จมากกว่าจะพึ่งข้อมูลข่าวสารหรือความสามารถเชิงอาชีพ เมื่อผนวกเข้ากับอิทธิพลที่เกิดจากกระบวนการย้ายถิ่นในรูปของการอำนวยความสะดวกโดยเครือข่ายที่ทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยในการเดินทาง สถานภาพหลังการย้ายถิ่นของหญิงไทยจึงไม่ดีเท่ากับก่อนย้ายถิ่น ในบางรายอาจต่ำกว่าเดิมด้วยซ้ำ อย่างไรก็ตามได้มีการเปลี่ยนแปลงบทบาททางเพศของหญิงเหล่านั้นในช่วงเวลา 4 ปี (เป็นอย่างต่ำ) ที่ทำให้เธอสามารถเลื่อนสถานภาพจากผู้ถูกบังคับลบลวงมาเป็นผู้กำหนดชีวิตตัวเองได้ เมื่อพิจารณาข้อมูลจากกรณีศึกษา ก็จะพบว่าหญิงแต่ละรายมีการเปลี่ยนแปลงบทบาททางเพศต่างกันออกไป และสิ่งนี้ทำให้สถานภาพหลังการย้ายถิ่นของเธอแตกต่างกันตามไปด้วย ตัวแปรที่ Teinda and Booth และ Kadioglu เสนอไว้เน้นตัวแปรด้านบริบทเชิงโครงสร้างของสังคมเยอรมันเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ การเข้าถึงระบบสวัสดิการสังคม การมีบัญชีเงินฝากในธนาคาร การมีโอกาสไปเยี่ยมเพื่อนหรือญาติได้โดยไม่ต้องมีผู้ติดตาม และการมีโอกาสได้ออกเสียงเลือกตั้ง ตัวแปรเหล่านี้ล้วนสะท้อนให้เห็นภาวะการพึ่งตนเองได้ของหญิงผู้ย้ายถิ่นทั้งสิ้น เราจะพบว่าหญิงไทยส่วนใหญ่พยายามจะมีบัญชีเงินฝากของตนเองต่างหากจากสามีและไม่ให้สามีรู้ พยายามจะทำให้ตนมีสิทธิในการได้รับสวัสดิการสังคมต่างๆ ที่รัฐบาลเยอรมันมีอยู่ ตัวแปรว่าด้วยโอกาสไปเยี่ยมเยือนเพื่อนหรือญาติโดยไม่ต้องมีผู้ติดตามก็แสดงให้เห็นเสรีภาพได้เป็นอย่างดี หญิงไทยบางคนสามารถไปพบปะเพื่อนฝูงได้ตามความต้องการ แต่บางคนก็ไม่อาจทำได้ ยิ่งกว่านั้นบางคนยังสามารถเดินทางกลับมาเยี่ยมบ้านที่ประเทศไทยได้ด้วย ส่วนตัวแปรเรื่องการออกเสียงเลือกตั้งยังเป็นตัวแปรที่ไม่สามารถนำมาวิเคราะห์ได้เลยเพราะรัฐบาลเยอรมันไม่ได้มี

นโยบายบูรณาการคนต่างชาติถึงระดับต้อนรับให้เป็นสมาชิกร่วมสังคมที่มี
ฐานะเท่าเทียมกัน

ตัวแปรระดับส่วนบุคคลที่สามารถแสดงสถานภาพของหญิงไทยได้ดี
มากอีกตัวหนึ่งคือการมีรายได้เป็นของตนเอง จะพบว่าหญิงที่มีรายได้เป็น
ของตนเองกับหญิงที่ไม่มีรายได้เป็นของตนเองมีสถานภาพหลังการย้ายถิ่น
ต่างกันมาก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 7 รูปแบบการย้ายถิ่นและสถานภาพของหญิงในกระบวนการย้ายถิ่นไปเยอรมันเพื่อค่าบริการเพศ

5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการย้ายถิ่นของผู้หญิงไทยไปเยอรมนี : สาเหตุ ชีวิตความเป็นอยู่และผลกระทบในประเทศไทยและเยอรมนี มีวัตถุประสงค์จะศึกษาความเป็นมาและสาเหตุที่ทำให้ผู้หญิงไทยเดินทางไปเยอรมนี ศึกษาสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้หญิงไทยในเยอรมนี และศึกษาผลกระทบของการย้ายถิ่นต่อประเทศไทยและประเทศเยอรมนี การวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บข้อมูลด้วยวิธีสัมภาษณ์เชิงบรรยาย (narrative interview) และการสัมภาษณ์เชิงอัตชีวประวัติ (biographic interview) เพื่อศึกษาประวัติชีวิต (life history) ของหญิงไทย 15 รายที่พำนักอยู่ในประเทศเยอรมนี วิธีการอื่น ๆ ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของคนไทยไปประเทศเยอรมนี การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญชาวเยอรมัน และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมของนักวิจัยที่เก็บข้อมูลภาคสนามในประเทศเยอรมนี การศึกษาประวัติชีวิตกระทำระหว่างเดือนกรกฎาคม 2538 - พฤษภาคม 2539

ผลการวิจัยมีดังนี้

สาเหตุ

สาเหตุสำคัญที่ทำให้หญิงไทยย้ายถิ่นไปเยอรมนีได้แก่ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และกฎหมาย

ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ดึงดูดและผลักดันให้หญิงไทยย้ายถิ่นประกอบด้วย ความด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจของหญิงไทยในประเทศไทย, โอกาสการทำงานในเยอรมนี, รายได้ที่หญิงคาดว่าจะได้รับในเยอรมนี, รายได้ที่ครอบครัวในประเทศไทยคาดหวังให้ส่งเสีย และลักษณะงานในตลาดแรงงานระดับทุติยะ (secondary sector labour market) ของเยอรมนีที่ต้องการแรงงานหญิงต่างชาติ การวิจัยได้พบว่า ความยากจนค่าใช้จ่ายในการเดินทางและความแตกต่างของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศเยอรมนีและประเทศไทยไม่ได้เป็นสาเหตุของการย้ายถิ่น

ในแง่ของปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่าปัญหาชีวิตครอบครัว การถูกชักนำโดยเครือข่ายทางสังคมได้แก่ คนรู้จักกันและนายหน้าให้ย้ายถิ่น ค่าธรรมเนียมการเดินทางไปต่างประเทศของหญิงไทยและบริการอำนวยความสะดวกในการเดินทางของเครือข่ายค้ำหนุนย์ข้ามชาติ (เครือข่ายล่อลวงหญิง) ที่มีอยู่ เป็นสาเหตุที่ทำให้ย้ายถิ่น ในขณะที่ตัวแปรการหารีร่วมกับผู้อื่นเพื่อตัดสินใจย้ายถิ่นและการหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการย้ายถิ่นไม่เป็นสาเหตุของการย้ายถิ่น นอกจากนี้ยังได้พบว่าค่านิยมของชายเยอรมันที่ต้องการแต่งงานหรือมีคู่สัมพันธ์เป็นหญิงไทยหรือหญิงเอเชียเพราะมีคุณสมบัตินุ่มนวลอ่อนโยน เป็นแม่บ้านแม่เรือนและเคารพสามีก็มีได้เป็นสาเหตุที่ดึงดูดให้หญิงไทยย้ายถิ่น เพราะในความเป็นจริงแล้วชายเยอรมันพอใจกับคุณสมบัติส่วนหนึ่งได้แก่ ความเป็นแม่บ้านแม่เรือนและความเคารพสามีของหญิงไทยเท่านั้น แต่ไม่พอใจในคุณสมบัติที่ไม่ได้คาดมาก่อนเช่นการชอบใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย การปฏิเสธอาหารเยอรมนีและ

การมีภาระรับผิดชอบต้องส่งเสียครอบครัวทางเมืองไทย ในแง่ของการศึกษาและความรู้ หญิงที่ย้ายถิ่นมีผู้จบการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับอาชีวศึกษาชั้นสูง แต่ส่วนใหญ่ไม่มีความรู้และไม่มีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับประเทศเยอรมนีตลอดจนเงื่อนไขการทำงานที่นั่นในระดับที่เพียงพอ การมีประสบการณ์ทำงานนอกบ้าน, ประเภทของการสมรสและบทบาทการจัดการในครอบครัวก็ไม่ได้เป็นปัจจัยที่ทำให้หญิงตัดสินใจย้ายถิ่นหรือไม่ย้าย แต่ความผิดพลาดในคูครองมีน้ำหนักสำคัญที่ผลักดันการตัดสินใจย้ายถิ่น หญิงที่ย้ายถิ่นทุกคนมีค่านิยมต้องการย้ายถิ่น ค่านิยมดังกล่าวมีทั้งองค์ประกอบทางอารมณ์ (ความอยากโก้, อยากไปเมืองนอก) และองค์ประกอบทางเหตุผล (ความอยากไปหาเงินใช้หนี้ ไปเผชิญโชค) ค่านิยมดังกล่าวเกิดขึ้นโดยขาดการตรวจสอบข้อมูลในความเป็นจริง ผลการวิจัยยังได้พบอีกว่า ความต้องการภรรยาต่างชาติมาทำงานแม่บ้านและงานอื่นๆ ที่สังคมกำหนดให้ผู้หญิงทำ เช่น การปรนนิบัติ การเอาใจใส่ และความต้องการหญิงต่างชาติมาเพื่อให้บริการพักผ่อนหย่อนใจหลังการทำงานหนัก ซึ่งถือเป็นงานผลิตซ้ำทางสังคมของผู้หญิงก็เป็นสาเหตุทางวัฒนธรรมที่ทำให้เกิดความต้องการหญิงต่างชาติและเป็นปัจจัยดึงดูดหญิงไทยให้ย้ายถิ่นเข้าไปในเยอรมนี

ในด้านกฎหมาย กฎระเบียบการเข้าประเทศเยอรมนีที่ไม่เคร่งครัดในอดีตทำให้การย้ายถิ่นทำได้โดยสะดวก แต่เมื่อกฎระเบียบเคร่งครัดขึ้น การย้ายถิ่นก็ยังคงกระทำต่อไปโดยมีความซับซ้อนขึ้น มีค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นและมีการย้ายถิ่นโดยผิดกฎหมายมากขึ้น หนึ่งได้พบว่า กฎระเบียบสำหรับการเดินทางออกนอกประเทศของประเทศไทยมีน้อยและไม่สามารถบริหารจัดการผู้ที่เดินทางไปโดยอาศัยเครือข่ายผู้อำนวยความสะดวกที่ไม่ใช่บริษัทจัดหางาน

กระบวนการย้ายถิ่น

หญิงไทยที่ย้ายถิ่นไปเยอรมนีทุกคนต้องมี เครือข่ายที่อำนวยความสะดวก สะดวกให้ เครือข่ายอำนวยความสะดวกในการย้ายถิ่นมี 5 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ พี่น้องร่วมสายโลหิตหรือเพื่อนสนิท, แฟนหรือสามีชาวเยอรมัน คนรู้จัก ญาติห่าง ๆ หรือญาติในนามบริษัทจัดหาคู่ที่มีใบอนุญาต และ เอเยนต์ระดับประเทศและระดับระหว่างประเทศ เครือข่ายทั้ง 4 ประเภทนี้ ประเภทแรกเป็นเครือข่ายที่ไม่เอาผลกำไรจากความช่วยเหลือ หญิงที่ย้ายถิ่น มักจะไม่ถูกปล่อยลง เครือข่ายพี่น้องร่วมสายโลหิตหรือเพื่อนสนิทจะให้ความปลอดภัยได้มากกว่าเครือข่ายประเภทแฟนหรือสามีชาวเยอรมัน และบริษัทจัดหาคู่ที่มีใบอนุญาต ส่วนเครือข่ายสองประเภทหลังเป็นเครือข่ายที่เอาผลกำไรและผู้ย้ายถิ่นจะถูกปล่อยลง

การขาดประสิทธิภาพในการควบคุมเครือข่ายปล่อยลงหญิงระดับประเทศและระดับระหว่างประเทศ การขาดนโยบายของรัฐเกี่ยวกับหญิงย้ายถิ่นที่ไม่ได้ไปเป็นแรงงาน และการขาดมาตรการกฏระเบียบในการเตรียมตัว และปฐมนิเทศผู้เดินทางเป็นตัวแปรที่ทำให้การย้ายถิ่นของหญิงไทยเกิดขึ้นได้โดยง่าย

รูปแบบของการย้ายถิ่นและสถานภาพของหญิงผู้ย้ายถิ่น

หญิงไทยย้ายถิ่นไปใน 3 รูปแบบ ได้แก่ การย้ายถิ่นเพื่อแต่งงาน, ย้ายถิ่นเพื่อทำงาน, และการย้ายถิ่นเพื่อค้าบริการทางเพศ ในรูปแบบทั้งสาม หญิงไทยอาจมีสถานภาพเป็นทั้งผู้ตัดสินใจด้วยตนเอง (decision maker) ที่รู้ผลของการกระทำอยู่แล้ว และอาจเป็นผู้ถูกปล่อยลง (trafficked) ที่ถูกสถานการณ์และผู้ที่เกี่ยวข้องแวดล้อมตลอดจนโครงสร้างของบริบททางเศรษฐกิจ สังคมรังแกเอารัดเอาเปรียบก็ได้ ความเป็นไปได้ของสถานการณ์

ทั้งสองแบบจะสลับคละกันอยู่ทั้งในหญิงที่ย้ายถิ่นมาแต่งงาน มาทำงาน และมาค้าบริการทางเพศ แทบไม่มีรูปแบบใดที่หญิงไทยจะมีสถานภาพเพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตามโอกาสที่หญิงที่ย้ายถิ่นมาแต่งงานจะได้เป็นผู้ตัดสินใจมีมากกว่าหญิงที่ย้ายถิ่นแบบอื่น และหญิงที่ย้ายถิ่นมาทำงานมีโอกาสถูกล่วงมากกว่าแบบอื่น เพราะความขาดข้อมูลข่าวสารและถูกล่วงตั้งแต่ต้น รวมระยะเวลาที่หญิงไทยอาจตกอยู่ในสภาพเสี่ยงต่อการถูกล่วงอยู่ระหว่าง 3 เดือน ถึง 4 ปี

สำหรับหญิงไทยที่ย้ายถิ่นเพื่อการแต่งงาน จำนวนหญิงไทยที่ย้ายถิ่นไปแต่งงานมากขึ้นเรื่อย ๆ จากจำนวน 4 รายในปี 1970 เป็น 1,468 รายในปี 1994 ชายเยอรมันมีแนวโน้มจะแต่งงานกับหญิงต่างชาติมากขึ้น ดังปรากฏว่าร้อยละของการแต่งงานกับหญิงต่างชาติเพิ่มจาก 7.47 ในปี 1970 เป็น 16.62 ในปี 1993 ในตลาดสมรส แต่หญิงต่างชาติที่แต่งงานกับชายเยอรมันมากที่สุดได้แก่หญิงโปแลนด์และยูโกสลาเวีย และในอดีตมีหญิงฟิลิปปินส์แต่งงานกับชายเยอรมันมากกว่าหญิงไทย หญิงไทยส่วนใหญ่ที่เดินทางมาถึงเยอรมนีจะผิดหวังต่อสภาพของงานที่ต้องทำหรือต่อคุณสมบัติของสามีที่ตนจะสมรสด้วย หญิงส่วนใหญ่อาศัยการแต่งงานเป็นวิธีที่จะทำให้ตนสามารถอยู่ในเยอรมนีได้เป็นเวลานาน และเมื่อได้สิทธิพำนักเป็นการถาวรหลังจากสมรสครบสี่ปีแล้วก็ทำงานต่อไป แต่งานที่ได้ทำจะเป็นงานระดับทุติยะดังได้กล่าวมาแล้ว การปรับตัวให้เข้ากับสังคมเยอรมนีทำได้เพียงระยะหนึ่ง ยังคงมีปัญหาเรื่องภาษาและวัฒนธรรม

ในแง่ของผลกระทบต่อประเทศไทย ผลกระทบที่ปรากฏชัดเจนคือผลกระทบทางเศรษฐกิจ และผลกระทบทางสังคมวัฒนธรรม ในด้านเศรษฐกิจหญิงไทยจะสามารถทำงานหารายได้หรือได้รับเงินสนับสนุนจากสามีชาวเยอรมันจนสามารถส่งเงินกลับประเทศไทยได้เป็นจำนวนถึง 802.6 ล้านบาท (50.2 ล้านบาท) ในปี 1990 ทั้งนี้ไม่นับเงินที่จัดส่งเองโดยไม่

ผ่านธนาคารและทรัพย์สินอื่นๆ เงินส่งกลับจากเยอรมนีเป็นเงินส่งกลับจำนวนสูงสุดจากยุโรป สำหรับประเทศไทยเงินดังกล่าวถูกนำมาใช้ไถ่ถอนหนี้สินของครอบครัวและตนเอง ส่งเสียบุตรหรือน้องที่กำลังศึกษาและใช้ซ่อมแซมหรือซื้อบ้านใหม่ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ในแง่สังคมวัฒนธรรมหญิงไทยที่ย้ายถิ่นไปค้าบริการทางเพศจะไม่บอกให้ครอบครัวรู้ว่าตนไปทำอะไร และครอบครัวก็ไม่ต้องการรับรู้ แต่ครอบครัวทางบ้านจะตัดสินความสำเร็จของหญิงผู้ย้ายถิ่นจากความมั่งมีทางวัตถุและการส่งเงินกลับบ้าน สำหรับผู้ที่ไปแต่งงาน ทางครอบครัวจะเปิดเผยให้ผู้อื่นรู้และยังคงตัดสินความสำเร็จของการแต่งงานด้วยเกณฑ์อย่างเดียวกัน หญิงไทยจะพยายามส่งข่าวหรือข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่าตนประสบความสำเร็จในการย้ายถิ่นจนทำให้เกิดค่านิยมว่าการย้ายถิ่นไปเยอรมนีเป็นสิ่งที่ดี ผู้ที่ย้ายถิ่นจะได้รับการยกย่องเมื่อกลับมาและมีความสำเร็จเชิงวัตถุ

ส่วนผลกระทบต่อประเทศเยอรมนี ปรากฏในด้านสังคมวัฒนธรรมชัดเจนที่สุด ได้แก่ แบบแผนการใช้ชีวิตของหญิงไทยที่ไม่กลมกลืนกับสังคมเยอรมัน มีสถานภาพทางสังคมที่ต่ำกว่าประชากรอื่นๆ มีการกระจุกตัวอยู่ในย่านเดียวกันโดยสมัครใจ (voluntary segregation) มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมในชีวิตสมรสกับสามีชาวเยอรมัน การมีชีวิตทางวัฒนธรรมแปลกแยกจากสังคมเยอรมัน มีการยึดถือค่านิยมเกี่ยวกับชีวิตที่ดีในทางวัตถุมากกว่าคุณภาพชีวิต และการรักษาหน้าไม่ยอมกลับประเทศไทย

การอภิปราย

ได้มีการอภิปรายข้อค้นพบในเชิงแนวคิดทฤษฎีแล้ว การอภิปรายในบทนี้จึงจะเน้นการอภิปรายในแง่นโยบายและผลกระทบของปรากฏการณ์ย้ายถิ่นของหญิงไทย ประเด็นที่จะอภิปรายประกอบด้วยเรื่องสาเหตุ ชีวิตความเป็นอยู่ และผลกระทบของการย้ายถิ่น ดังวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้

ในเรื่องสาเหตุ สิ่งที่น่าจะนำมาพิจารณาได้แก่ สาเหตุด้านเศรษฐกิจ และสาเหตุด้านเครือข่ายการค้ามนุษย์ข้ามชาติ ในเรื่องแรกผลการวิจัยได้แสดงว่าหญิงไทยมิได้ย้ายถิ่นเพราะความยากจน แต่เพราะเหตุผลที่ต้อง การจะมีสิ่งต่างๆ ในชีวิตเช่นที่คนอื่นในสังคมเขามีกัน เป็นความอยากมี เหมือนคนอื่น สภาพเช่นนี้นับเป็น*ความเสียเปรียบเชิงสัมพัทธ์ (relative deprivation)* ที่เกิดขึ้นในสังคมที่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของกระแสบริโภคนิยม ไม่ใช่ความยากจนอย่างแท้จริง (*absolute poverty*) ผู้หญิงเป็นกลุ่มหนึ่งในสังคมที่จะถูกกระแสดังกล่าวพัดพาจนไม่อาจต้านทานได้ สังคมไทยจึงมีส่วนโดยอ้อมในการบีบคั้นให้หญิงเหล่านี้ดิ้นรนเดินทางไปต่างประเทศ ในเรื่องที่สองคือ *เครือข่ายค้ามนุษย์ข้ามชาติ* การย้ายถิ่นของหญิงไทยเกิดขึ้นได้เพราะเครือข่ายค้ามนุษย์ข้ามชาติเกือบทั้งสิ้น เครือข่ายนี้มีความแข็งแกร่ง และกว้างขวางอย่างยากที่จะกำจัดให้หมดสิ้นไปได้ เพราะเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีรายได้จากเงินนอกระบบร่วมกัน ในส่วนของประเทศเยอรมนี บริษัทจัดหาผู้โดยผิดกฎหมายมีอยู่เป็นจำนวนมาก เพราะกฎหมายไม่ได้บังคับให้ธุรกิจนี้ต้องมีการจัดทะเบียน เมื่อนายเมงเงอร์นายหน้าจัดหาผู้รายสำคัญถูกจับในปี 1990 นั้น ข้อหาที่ทางการเยอรมันใช้กล่าวโทษนายเมงเงอร์คือการไม่เสียภาษี ในส่วนของหญิงผู้ย้ายถิ่นเอง โอกาสที่จะหลุดรอดจากการควบคุมของเครือข่ายนี้ก็เป็นไปได้ยาก ส่วนหนึ่งเป็นเพราะหญิงที่ได้รับการช่วยเหลือให้ย้ายถิ่นโดยเอเยนต์ยังคงมีค่านิยมแบบดั้งเดิม คือรู้สึกเป็นหนี้บุญคุณเอเยนต์ จึงไม่ดำเนินการแจ้งความหรือกล่าวหาว่าตนถูกล่อลวง ในขณะที่อยู่ในประเทศเยอรมนี เมื่อเกิดมีการจับกุมและฟ้องศาล หญิงเหล่านี้ก็มักถูกส่งกลับ แม้จะมีศูนย์พักพิงให้หญิงที่มีคดีสามารถพักอาศัยอยู่ได้ 3 - 4 เดือน แต่กฎหมายก็ไม่เอื้อให้หญิงมีสิทธิอยู่ในประเทศเยอรมนีได้นานพอ หญิงจึงหมดโอกาสที่จะกล่าวโทษเครือข่ายค้าหญิงข้ามชาติที่ล่อลวงและหน่วงเหนี่ยวกักขังตนได้ ข้อเท็จจริงอีกประการหนึ่งที่ควรพิจารณาคือ ลักษณะของการถูกล่อลวงในระดับต่างๆ นิยามของการค้ามนุษย์ (*trafficking*) ที่ GAATW กำหนดไว้คือ

“การจัดหาและการขนส่งบุคคลทั้งภายในและข้ามประเทศด้วยวิธีการล่องลวง ใช้ความรุนแรงหรือข่มขู่ว่าจะใช้ความรุนแรง ใช้อำนาจหน้าที่หรือตำแหน่งที่เหนือกว่าคุกคามให้ทำงานหรือให้บริการ อันมีผลให้เกิดการบังคับใช้แรงงานหรือการปฏิบัติเยี่ยงทาส”

จากนิยามดังกล่าวจะเห็นได้ว่าจุดเน้นอยู่ที่ฝ่ายผู้ค้ามากกว่าอยู่ที่ฝ่ายผู้ถูกค้า เมื่อเกิดการกล่าวโทษว่าผู้ใดผู้หนึ่งเป็นผู้ค้ามนุษย์ การสอบสวนมักพิจารณาว่าผู้ถูกค้าปฏิบัติตัวอย่างไร และเมื่อผลการสอบสวนปรากฏว่าผู้ค้าไม่ได้ล่องลวง ใช้ความรุนแรง หรือข่มขู่ว่าจะใช้ความรุนแรงต่อหญิงผู้ย้ายถิ่น ก็มักจะสรุปว่าหญิงไม่ได้ถูกค้า แต่อันที่จริงแล้ว ผู้ค้ามนุษย์มีวิธีการอันแยบยลที่จะไม่ต้องล่องลวงหรือข่มขู่หญิง เพียงแต่ให้ข้อมูลครึ่ง ๆ กลาง ๆ ล่อให้หญิงเกิดความอยากเดินทางโดยการอ้างถึงค่าจ้างที่สูงและโอกาสเก็บเงินในเวลาอันสั้น โดยไม่เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพที่แท้จริง สัญญาการจ้างงาน และเงื่อนไขที่หญิงผู้ย้ายถิ่นจะได้พบในประเทศปลายทาง การให้ข้อมูลเพียงครึ่ง ๆ กลาง ๆ เท่านั้นก็เพียงพอแล้วที่จะโน้มน้าวให้หญิงตัดสินใจย้ายถิ่นโดยไม่ต้องมีการล่องลวงหรือข่มขู่บังคับ ถ้าหากลักษณะของการตีความการค้ามนุษย์หรือการล่องลวงหญิงยังอยู่ที่ระดับของการหลอกลวงข่มขู่บังคับหรือจัดหา แต่ไม่นับเอาการล่อให้ตายใจหรือล่อให้เกิดความอยากไปเข้าไว้ด้วยแล้ว การปราบปรามเครือข่ายการค้ามนุษย์ข้ามชาติก็แทบจะทำได้เลยในกระบวนการยุติธรรมของทั้งประเทศไทยและประเทศเยอรมนี ทั้งนี้โดยไม่ต้องกล่าวถึงความแข็งแกร่งและอิทธิพลนอกกฎหมายของเครือข่ายดังกล่าว

ในเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ของหญิงไทยในเยอรมนี สังคมของหญิงไทยที่เดินทางไปแต่งงานหรือไปค้าบริการทางเพศเป็นคนละสังคมกับหญิงไทยที่มีการศึกษาสูงเป็นนักศึกษาหรือข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ในองค์การในประเทศเยอรมนี อาจมีบางช่วงที่คนสองกลุ่มนี้มาเกี่ยวข้องกันบ้าง สังคม

ของหญิงไทยกลุ่มแรกเป็นสังคมที่มีทั้งความช่วยเหลือและความโหดร้ายต่อตัวหญิงไทยเอง หญิงเหล่านี้ปรับตัวเพื่อการอยู่รอดและสร้างเครือข่ายในกลุ่มของพวกเธอเอง เช่น มีวงเล่นแชร์ กลุ่มกู้ยืมเงิน กลุ่มทำกับข้าวมาจำหน่ายในหมู่เพื่อน กลุ่มเรียนภาษาเยอรมัน จนถึงการเปิดบ่อนไฟหรือไปเล่นคาสิโนด้วยกัน ถ้าปราศจากการช่วยเหลือขององค์กรพัฒนาที่ช่วยเหลือหญิงไทย การพักผ่อนหย่อนใจที่พวกเธอจะทำได้ด้วยตนเองมักไม่พ้นเรื่องการพนัน ซึ่งบางครั้งก็กลับเป็นการทำร้ายกันและกัน นอกจากนี้เรายังพบกรณีของการฉ้อฉลหรือหึงหวง ระวังไม่ให้หญิงคนไทยอื่นมาแย่งสามีของตน สังคมนี้จึงมีทั้งส่วนที่ช่วยเหลือและซ้ำเติมหญิงไทยด้วยกัน เมื่อคำนึงถึงว่าประเทศเยอรมนีอยู่ห่างไกลจากประเทศไทย หญิงไทยที่ประสบปัญหาจะเดินทางกลับบ้านไม่ได้ง่าย ๆ เหมือนผู้ที่อยู่ในประเทศเอเชีย เธอจึงจำต้องอดทนมากกว่า และรอคอยกลับบ้านต่อเมื่อสามารถพิสูจน์ให้คนอื่นทางบ้านเห็นว่าเธอประสบความสำเร็จในการเดินทางไปเยอรมนี บทพิสูจน์กลับเป็นผลเสียต่อชุมชนต้นทางเพราะมันทำให้หญิงคนอื่น ๆ เกินค่านิยมอยากย้ายถิ่นบ้าง ปรากฏการณ์นี้จึงถูกผลิตซ้ำครั้งแล้วครั้งเล่า

เป็นการยากที่หญิงไทยจะปรับตัวให้เข้ากับสังคมเยอรมัน เพราะสังคมนี้เป็นสังคมเก่าที่ไม่ใช่สังคมพหุลักษณะ (plural society) ไม่เปิดกว้างให้คนจากเชื้อชาติต่าง ๆ เข้ามาอยู่ร่วมกันโดยต่างปรับตัวเข้าหากัน แต่เป็นสังคมที่ต้องการผสมกลมกลืน (assimilate) ชาวต่างชาติ ผู้ย้ายถิ่นจึงต้องปรับตัวสูงมากจึงจะเข้ากับชาวเยอรมันได้ สำหรับหญิงไทยที่มีข้อจำกัดทางภาษาและมีแรงจูงใจไม่สูงพอที่จะปรับตัว การใช้ชีวิตอยู่อย่างแปลกแยกจึงเป็นสิ่งที่พบได้โดยทั่วไป

ผลกระทบของการย้ายถิ่นมีอะไรบ้าง ผลกระทบที่เห็นได้ชัดเจนประการหนึ่งคือ ภาพลักษณ์ของประเทศไทยที่ชายเยอรมันสร้างขึ้นจากการได้สัมผัสกับหญิงไทยในประเทศของตน เป็นภาพลักษณ์ในทางลบ มอง

ประเทศไทยเป็นดินแดนสำหรับการปลดปล่อยความต้องการทางเพศและเห็นหญิงไทยส่วนใหญ่เป็นหญิงบริการทางเพศ ผลกระทบเช่นนี้นับเป็นความเสียหายที่ควรมีการรณรงค์แก้ไข ผลกระทบอีกประการหนึ่งคือเรื่องกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสมรสกับหญิงต่างชาติ ชายเยอรมันพยายามหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบในการจ่ายเงินค่าเลี้ยงดูให้แก่หญิงไทยเมื่อมีการหย่าร้าง เพราะไม่ต้องเสียเงินจำนวนมาก ชายที่แต่งงานกับหญิงไทยจึงมักให้หญิงไทยเซ็นสัญญายินยอมว่าถ้ามีการหย่าจะไม่เรียกร้องค่าเลี้ยงดู ในขณะเดียวกันกฎหมายก็ระบุไว้ว่าหญิงต่างชาติที่หย่ากับสามีจะต้องเดินทางกลับประเทศทันทีเพราะหมดสิทธิ์ที่จะพำนักอยู่ในเยอรมนี และไม่มีสิทธิ์ได้รับการชดเชยหรือสวัสดิการใด ๆ จากรัฐด้วย กฎหมายซึ่งมีลักษณะไม่เอื้อต่อการเมตตาเพื่อนมนุษย์ (inhumane) เช่นนี้ทำให้สถานภาพของหญิงไทยที่หย่ากับสามีมีความล่อแหลมและเสี่ยงมาก ด้วยเหตุนี้การแต่งงานจึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือของทั้งสองฝ่าย ฝ่ายหญิงไทยอาศัยการแต่งงานเป็นเครื่องมือเปิดทางให้ตนสามารถอยู่ในประเทศเยอรมนีได้ ฝ่ายชายเยอรมันอาศัยการแต่งงานเป็นเครื่องมือควบคุมให้ภรรยาเชื่อฟังและทำตามคำสั่งของตน การแต่งงานจึงเกิดขึ้นโดยที่ทั้งสองฝ่ายอาจไม่มีความรักซึ่งกันและกันเลย สิ่งที่ยืนยันว่าการแต่งงานเป็น “เครื่องมือ” อย่างแท้จริงก็คือ เมื่อหญิงไทยคนใดอาศัยอยู่ในเยอรมนีครบ 4 ปีจนสามารถได้วีซ่าแบบถาวร เธอจะจัดการเฉลิมฉลองอิสรภาพของตน ถือว่าบัดนี้เธอสามารถเป็นไทแก่ตนเองได้แล้ว บางคนจะขอเลิกกับสามีที่แต่งงานกันมาครบ 4 ปี เพราะการแต่งงานเป็นเพียงเครื่องมือให้ได้วีซ่าไม่ใช่ผลของความรักรักความผูกพัน

ในอนาคต หญิงไทยในประเทศเยอรมนีจะยังคงพำนักอยู่ที่นั่นหรือจะเดินทางกลับประเทศไทย? คำถามนี้คงยากที่จะตอบได้ โดยแน่นอนแล้วผู้ย้ายถิ่นที่สามารถตั้งถิ่นฐานในประเทศปลายทางได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายมักอยู่อาศัยในประเทศนั้นเป็นการถาวร ปრაกฏการณ์นี้เกิดขึ้นกับคนต่างชาติหลายกลุ่มในเยอรมนี เช่น ชาวเติร์ก และชาวยุโรปตะวันออก

หลายชาติ อย่างไรก็ตาม การย้ายถิ่นไปเยอรมนีของหญิงไทยเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในช่วงเวลา 20 ปีที่ผ่านมาเอง เราจึงไม่อาจคาดคะเนได้ว่าเธอจะตัดสินใจกลับบ้านหรือไม่ หญิงไทยเหล่านี้อาจยังไม่ได้คิดถึงอนาคตไกลเพียงพอ เธออาจไม่ใช่ผู้ย้ายถิ่นถาวรก็ได้ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และกฎหมายสามารถส่งผลต่อการเคลื่อนย้ายของเธอในอนาคตได้เสมอ

ข้อเสนอแนะ

รัฐบาลไทย

1. จัดทำมาตรการป้องกันการแสวงหาประโยชน์ หรือเอาเปรียบคนไทยที่เดินทางไปต่างประเทศ จัดการโครงการนำร่องร่วมกับสถานทูตเยอรมันเพื่อ
 - 1.1 ตรวจจับเผยแพร่ข้อมูลปลอมเท็จคนไทยที่จะเดินทางไปประเทศเยอรมนี
 - 1.2 ให้บริการคำปรึกษาด้านกฎหมายแก่ผู้ที่จะเดินทางไปประเทศเยอรมนี โดยร่วมมือกับ NGO (เกี่ยวกับสัญญาการแต่งงาน สัญญาการจ้างแรงงาน และกฎระเบียบว่าด้วยวีซ่า)
2. จัดให้มีโครงการรองรับหญิงที่เดินทางกลับ ที่เน้นการช่วยเหลือในการเริ่มต้นอาชีพใหม่ (ควรมีการตั้งกองทุนเพื่อการกู้ยืม โดยมีดอกเบี้ยต่ำและคำแนะนำ รัฐบาลสนับสนุนด้านทุนและควรให้ NGO เป็นผู้ดำเนินการ)
3. อบรมเจ้าหน้าที่ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นของหญิงไทย เพื่อให้มีความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้อง
4. สนับสนุนการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่าง NGO กับองค์กรเยอรมนีที่ทำงานเกี่ยวกับหญิงไทยและภาครัฐ
5. กระทรวงการต่างประเทศมีมาตรการคุ้มครองบุคคลสัญชาติไทยที่ได้รับการเลือกปฏิบัติในกระบวนการเข้าเมืองในต่างประเทศ

รัฐบาลเยอรมัน

1. ควรมีมาตรการช่วยเหลือหญิงไทยที่แต่งงานกับชายเยอรมัน และประสบกับปัญหาเช่นที่ให้กับ Guest Worker เช่น การเรียนภาษา การฝึกอบรมด้านอาชีพ
2. ควรยอมรับว่าหญิงไทยที่เดินทางเข้าไปประเทศเยอรมนีเป็นชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งซึ่งควรจะได้รับมาตรการความช่วยเหลือเช่นชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่ง
3. จัดทำรายชื่อบริษัทจัดหาคู่ที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย และเผยแพร่ให้หน่วยงานในประเทศไทย
4. ควรพิจารณาทบทวนกฎหมายคนเข้าเมืองให้หญิงต่างชาติที่หย่าจากสามีเยอรมัน มีสิทธิพำนักอยู่ในประเทศเยอรมันได้ระยะหนึ่งเพื่อวางแผนชีวิตในอนาคต
5. สนับสนุนให้ NGO หรือรัฐ จัดบริการให้คำปรึกษาด้านกฎหมายแก่ผู้หญิงไทย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม 2539 เรื่อง
นํารู้อำหรับหญิงไทยจะไปเยอรมัน กรุงเทพฯ.

กอบกุล ราชะนกร 2538 การศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการค้าประเวณีและ
การค้าหญิง โครงการวิจัยและปฏิบัติการเรื่องการค้าหญิง มูลนิธิ-
ผู้หญิง กรุงเทพฯ.

ข้อมูลเกี่ยวกับการค้าหญิงในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ไม่ปรากฏปีพิมพ์.

มูลนิธิผู้หญิง 2538 ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไขปัญหาการค้าหญิงข้ามชาติ
โครงการวิจัยและปฏิบัติการเรื่องการค้าหญิง กรุงเทพฯ.

มูลนิธิผู้หญิงร่วมกับสถาบันวัฒนธรรมเยอรมัน 2533 เอกสารประกอบ
การเสวนาหญิงไทยในต่างแดน กรุงเทพฯ.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร 2539 การค้าแรงงานข้ามชาติ เน้นกรณีการค้าหญิง
ไทยไปญี่ปุ่น เอกสารประกอบการประชุมรายงานผลการวิจัยเรื่อง
เศรษฐกิจนอกระบบและนโยบายสาธารณะในประเทศไทย 2 - 3
ธันวาคม 2539 ศูนย์เศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ยุพา วงศ์ไชย, เล็ก สมบัติ, นัทธี จิตสว่าง, ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และสายจิต
สิงห์เสนี 2531 ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการไป
ประกอบอาชีพค้าประเวณีของสตรีไทยในต่างประเทศ คณะสังคม-
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศิริพร สะโครบาเนค 2529 จากท้องนาสู่ตลาดกามารมณ์ เอกสาร
ประกอบการสัมมนาเรื่อง มาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันการค้า

ค้าหญิงและเด็กระหว่างประเทศ 5 สิงหาคม 2529.

ศูนย์ข่าวผู้หญิง มูลนิธิผู้หญิง 2531 *เมียสั่งทางไปรษณีย์* นนทบุรี.

สุภางค์ จันทวานิช และคณะ 2540 *การศึกษานโยบายเรื่องการเคลื่อนย้ายประชากรและผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศไทย* ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Amnesty for Women 2540 *รายงานสรุปการทำงานช่วยเหลือหญิงไทย* 2540 Hamburg.

Amnesty for Women 1995 *รายละเอียดเกี่ยวกับประเทศเยอรมนี “เยอรมนีสวรรค์สำหรับคุณ?”* Hamburg.

ภาษาต่างประเทศ

Aguilar, Filomeno V. 1998. *Journey of Achievement, Pilgrimage to self: International Labour Migration as a Ritual Process*. Paper presented at the Workshop on Migration in Contemporary Southeast Asia, 22 – 23 January 1998. Institute of Southeast Asian Studies, Singapore.

Archavanitkul, K. 1993. *Female Migration and Traffic in Women from Thailand*. Unpublished paper presented at the National Workshop on the Research and Action Project on Traffic in Women, Foundation for Women. Bangkok, 29 July 1993.

Ban Ying Coordination Center, 1994. *The Traffic of Foreign Women in Berlin : The Description of the Present Situation*. Berlin: December 1994.

Blaschke, Joche., 1993. “Gates of Immigration in to the Federal Republic of Germany” *International Migration Quarterly Review*. Vol.31 , No. 2/3 1993.

- Borjas, G.J. 1987. "Self-Selection and the Earning of Immigrants" *American Economic Review*, Vol.77(4).
- Boyd, Monika. 1989 Family and Personal Networks in International Migration: Recent Developments and New Agendas, In *International Migration Review*, Vol. 23 (3), 1989 : 638 – 670.
- Campani. Giovanna, 1995. "Women Migrants: From Marginal Subjects To Social Actor" *The Cambridge Survey Of World Migration*. Robin Cohen (ed) Cambridge.
- Castillo-Freeman, Alida J., and Richard B. Freeman. 1992. "When the minimum wage really bites: the effect of the U.S.-level minimum wage on Puerto Rico," in George J. Borjas and Richard B. Freeman (ed.), *Immigration and the Work Force : Economic Consequences for the United States and Source Area*. Chicago : University of Chicago Press.
- Castles, Stephen and Mark Miller. 1993. *The Age of Migration : International Population Movements in the Modern World*. Macmillan Press : Hampshire and London.
- Chantavanich, Supang with W. Wongsekiartirat, and R. Charubench. 1995. *Identifying and Mapping of Northern Villages with High Risk of Child Trafficking*, Report Submitted of UNICEF. Chulalongkorn University, Bangkok.
- Cox. David, 1997. "The Vulnerability of Asian Women Migrant Workers to a Lack of Protection and to Violence" *Asian and Pacific Migration Journal*. Vol.6, No.1, 1997 : 59-76.
- Crawford, Charles. 1973. Beliefs About Birth Control : A Consistency Theory Analysis, In *Representative Research in Social Psy-*

chology, 4, : 53 – 65.

- De Jong, G.F. and J.T. Fawcett, 1981. "Motivations for Migration : An Assessment and a Value-Expectancy Research Model." In *Migration Decision Making*. G.F. De Jong and Gardner (eds). New York : Pengamon Press.
- Espenshade, Thomas J. 1990. "Undocumented migration to the United States : Evidence from a repeated trials mode," in Frank D. Bean, Barry Edmondtan, and Jeffry S. Passel (eds.), *Undocumented Migration to the United States : IRCA and the Experience of the 1980s*. Washington, D.C. : The Urban Institute Press.
- Eurostat. 1992. *Indagine sulle Forze lavoro*, Rome : Statistical Institute of the European Community.
- Fischer, Katrin and Schildger Dagmar, 1992. *The Migration of Thai Women, Its Socio-Economic Context and The Work of Women's Organizations in Germany and Thailand*. Report to the ASA-Programme. Berlin.
- Foundation for Women, 1994. International Workshop on International Migration and Traffick in Women. 17-21 October 1994. Chiang Mai, Thailand.
- Foundation for Women, 1996. *Final Report of the Research and Action Project on Traffic in Women (Thailand)*. Draft.
- Frey, Martin and Ulrich Mammey 1996. *Impact of Migration in the Receiving Countries: Germany* L. Kosenski (ed). Committe for International Cooperation in National Research in Demography (CICRED) and International Organization for

Migration (IOM) : Geneva.

Global Alliance Against Traffic in Women, 1997. *Trafficking in Women in the Asia –Pacific Region A Regional Report*. Bangkok.

Gardner, 1981. Macrolevel Influences on the Migration Decision Process. In *Migration Decision Making : Multidisciplinary Approaches to Microlevel Studies in Developed and Developing Countries*. Gordon F. De Jong and Robert W. Gardner.(eds) New York : Pergamon Press : 59 – 89.

Heyzer, N. and V. Wee, 1994. “Domestic Workers in Transient Overseas Employment : Who Benefits, Who Profits?” *The Trade in Domestic Workers: Causes, Mechanisms and Consequences of International migration*, N. Heyzer (ed). Regional Policy Dialogue on Foreign Women Domestic Workers : International Migration, Employment and National Policies, Colombo, Srilanka, 10–15 August 1992. Kuala Lumpur : Asian and Pacific Development Center.

Hugo. Graeme, 1995. “Illegal International Migration In Asia” *The Cambridge Survey Of World Migration*. Robin Cohen (ed). Cambridge.

Immigration Bureau. *Annual Report 1995*. Royal Thai Police Department, Ministry of Interior. 1996.

Jain, Rajendra K. 1995. “Migration in Europe: The Politics of Exclusion” *Journal of European Studies*. Vol.3 No.2 July–December 1995. Chulalongkorn University, Bangkok.

Lim, L.L. 1989. *The Status of Women in International Migration: Background Paper for the Meeting on International Migration*

- Policies and the Status of Female Migrants. United Nations.
- Massey, Douglas S. et al. 1994. "An Evaluation of International Migration Theory : The North American Case" *Population and Development Review* 20 No. 4.
- Martin. Philip, 1996. "Labor Migration in Asia" *Asian Migrant*. Vol. 9, No.1 January-March,1996.
- Miller. Mark J., 1995. "Illegal Migration" *The Cambridge Survey of World Migration*. Robin Cohen (ed). Cambridge.
- Morokvasic, M. 1988. "Enterprendre au Feminin en Europe : Cas des Immigrees et des Minorites en France, Grande Bretagne, en Italie, au Portugal et en Republique federal d'Allemagne. Motivations, Situations et Recommendations pour Action" Commission des Communautés Europeennes, Direction Generale de l'Emploi, des Affaires Generales et de l'Education.
- Morokvasic, M. 1993. "Emerging Trends and Major Issues in Migration and Ethnic Relation in Western and Eastern Europe" paper presented at the International Seminar organized by UNESCO-CRER, University of Warwick, 5 - 8, November 1993.
- Nittayananta. Suteera, 1995. *Zum Begriff des guten Lebens* (On the Concept of the Good Life), Ph.D. Dissertation, Free University: Berlin.
- Ohse, U. 1985. *Forced Prostitution and the Traffic in Women in West Germany*. Edinburgh, Human Rights Groups.
- Pior, Michael J. 1979. *Bird of Passage: Migrant Labor in Industrial Societies*. New York : Cambridge University Press.

- Pongsapich, A. 1994. "International Migrant Workers in Asia : The case of Thailand" *Proceedings of the International Conference on Transnational Migration in the Asia Pacific Region : Problems and Prospects* December 1-2 1994. Asian Research Center for Migration, Chulalongkorn University, Bangkok.
- Pataya Ruenkaew 1990. *Leben in zwei Welten: Thailandische Frauen in der BRD (Living in Two World: Thai Women in Germany)*, in *Liebes- und Lebensverhältnisse : Sexualität in der feministischen Diskussion (Mode of Life and Mode of Love : Sexuality in Feminist Discussion)* edited by Interdisciplinary Women Studies Centre, Frankfurt/Main : Campus Publisher.
- Pataya Ruenkaew 1995. *Heiratsmigrantinnen : Thailandische Frauen in der BRD (Marriage Migrants : Thai Women in Germany)* in *Informationdienst zur Ausländersarbeit*, 3-4/1995.
- Pataya Ruenkaew 1997. *Thailandische Frauen heiraten nach Deutschland : Motive und Hintergründe von Heiratsmigration (Thai Women married to Germany : Motive and Background of Marriage Migration)* in *Forschungen an der Universität Bielefeld*, Bielefeld.
- Sassen, Saskia. 1991. *The Global City : New York, London, Tokyo*. Princeton : Princeton University Press.
- Sereewat, Sudarat. 1983. *Prostitution : Thai-European Connection : an action oriented study*. World Council of Churches : Geneva.
- Shah, Nasra M. and Indu Menon. 1997. "Violence Against Women

- Migrant Workers: Issues, Data and Partial Solutions” *Asian and Pacific Migration Journal*. Vol.6, No.1, 1997 : 5-30.
- Singhanetra-Renard, A. 1995. Networks for Female Migration Between Thailand and Japan. Paper presented at the International Seminar on *International Female Migration and Japan : Networking Settlement and Human Rights* 12-14 December 1995, Tokyo, Japan.
- Skrobanek, S. 1983. *The Transnational Sex-Exploitation of Thai Women*. Institute of Social Studies the Hague the Netherlands, Hague.
- Skrobanek, S. 1986. “In Pursuit of an Illusion: Thai Women in Europe.” *Southeast Asia Chronicle*. Issue No. 96. 1986.
- Skrobanek, S. 1994, “Traffic in Women, Forms and Remedies: The case of Thailand” *Proceedings of the International Conference on Transnational Migration in the Asia Pacific Region : Problems and Prospects* December 1-2 1994. Asian Research Center for Migration, Chulalongkorn University, Bangkok.
- Skrobanek, S. with N. Boonpakdee and C. Jantaturu. 1997. *The Traffic in Women : Human Realities of the International Sex Trade*. Zed : London.
- Taylor, J. Edward. 1992. “Earnings and Mobility of Legal and Illegal Immigrant Workers in Agriculture”, *American Journal of Agriculture Economics*, 74.
- Tienda, M. and K. Booth, 1991. “Gender, Migration and Social

Change” *International Sociology* 6(1) : 51 – 72.

Thai Association, 1987. *Thai Women in Britain*. A workshop to look at the situation faced by Thai women living in Britain.

Truong, T.D. and V. Del Rosario. 1994. Captive Outsiders: Trafficked Sex Workers and Mail-Order-Brides in the European Union in J. Wursma (ed) *Insiders and Outsiders : The Making of Europe II*, Pharos, Kampen.

Truong, T.D., 1995. *Gender, International Migration and Social Reproduction : Implications for Theory, Policy, Research and Networking*. Paper presented at the International Seminar on International Female Migration and Japan: Networking, Settlement and Human Rights, 12 – 14 December 1995, Tokyo, Japan.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ตารางที่ 1 ข้อห้ามสำหรับการย้ายถิ่นของแรงงานหญิงในประเทศในเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่กำหนดขึ้นระหว่างมกราคม 1990 - เมษายน 1996

ประเทศ	ข้อห้าม
บังคลาเทศ	ให้แรงงานหญิงไปทำงานในประเทศเอเชียตะวันตกเท่านั้น โดยไปเป็นผู้ทำงานบ้าน และต้องไปโดยติดตามสามีเท่านั้น
พม่า	ห้ามแรงงานหญิงไปทำงานต่างประเทศ ยกเว้นงานวิชาชีพ (professional)
อินเดีย	ห้ามหญิงอายุต่ำกว่า 30 ไปทำงานบ้านในเอเชียตะวันตกและแอฟริกาเหนือ นอกจากนี้จะยกเว้นเป็นรายๆ และตั้งแต่เมษายน 1996 หญิงทำงานบ้านจะออกนอกประเทศโดยไม่ผ่านการตรวจตราไม่ได้ เนื่องจากสถานทูตในประเทศปลายทางไม่ยอมรับการไปทำงานบ้านอีกแล้ว
อินโดนีเซีย	แรงงานหญิงต้องมีอายุ 23 ปีขึ้นไป มีข้อห้ามเกี่ยวกับสถานที่ที่ไปทำงานและสัดส่วนการไประหว่างแรงงานชาย - หญิง
เนปาล	ไม่มี
มาเลเซีย	ไม่มี
ปากีสถาน	ห้ามหญิงอายุต่ำกว่า 35 ปี ย้ายถิ่นไปทำงาน ห้ามอาชีพพยาบาลไปทำงานต่างประเทศ
ฟิลิปปินส์	ห้ามแรงงานหญิงไปทำงานบ้านในบางประเทศ (คูเวต) และหญิงที่จะไปทำอาชีพธุรกิจบันเทิง (entertainer) จะต้องได้รับใบรับรองที่ออกให้โดยศูนย์รับรองผู้ประกอบการอาชีพธุรกิจบันเทิงแห่งชาติ หญิงทำงานบ้านต้องมีอายุ 25 ปีขึ้นไป และหญิงทำงานธุรกิจบันเทิงต้องมีอายุ 21 ปีขึ้นไป
ศรีลังกา	ห้ามอาชีพพยาบาลไปทำงานต่างประเทศ ไม่มีข้อห้ามสำหรับการไปทำงานบ้าน
ไทย	ห้ามแรงงานหญิงไปทำงานต่างประเทศ ยกเว้นบางประเทศ ผู้ที่เดินทางไปด้วยวีซ่าประเภท entertainers ต้องได้ใบประกาศนียบัตรจากโรงเรียนนาฏศิลป์และมีใบอนุญาต ต้องไม่ทำการแสดงในไนท์คลับ

ที่มา : Shah and Menon 1997 : 19 ข้อมูลของแต่ละประเทศได้จากการตอบข้อซักถามของเจ้าหน้าที่องค์การแรงงานระหว่างประเทศโดยเจ้าหน้าที่จากกระทรวงแรงงาน/กรมแรงงานของแต่ละประเทศเป็นผู้ตอบเมื่อปี 1996

ศึกษาวิจัยเรื่องการย้ายถิ่นโดยการไ้การ
แต่งงานเป็นเครื่องมือ ณ คณะสังคมวิทยา
มหาวิทยาลัยบิลเฟลด์ เป็นผู้หนึ่งใน
คณะผู้ก่อตั้งสมาคมธรรมา สมาคมของ
หญิงไทยที่ให้ความช่วยเหลือและ
พิทักษ์สิทธิผลประโยชน์ของหญิงไทยใน
เยอรมนี

อัญชลี เข็มครุฑ

รัฐศาสตรบัณฑิตทางสังคมวิทยา จาก
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยวิจัยในโครงการปัจจุบันกำลัง
ศึกษาต่อที่ประเทศสหรัฐอเมริกา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย